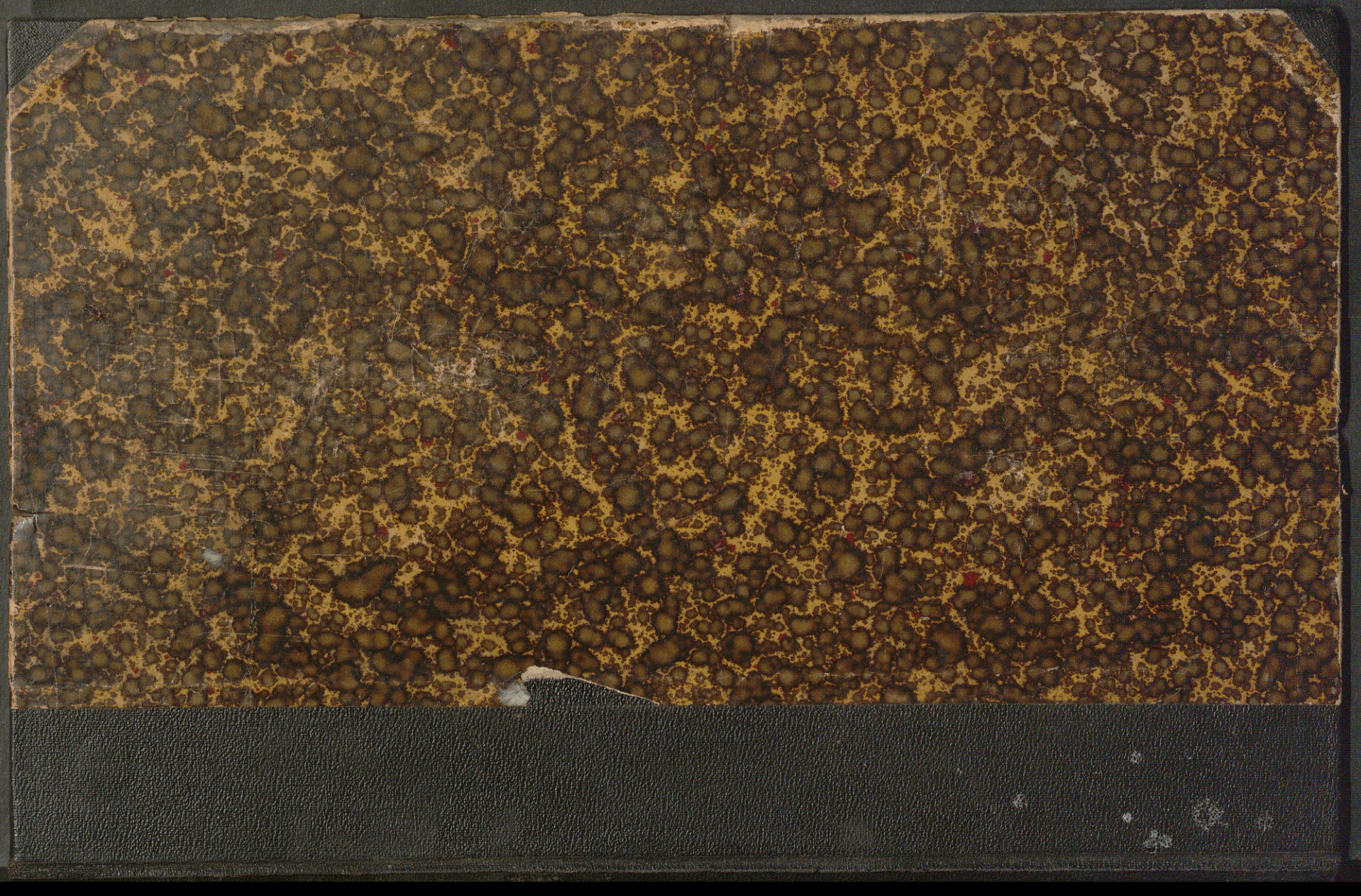
Inches 1 2 3 4 5 6 7 8

Centimetres 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19

Colour Chart #13

DANES-PICTA.COM

Blue Cyan Green Yellow Red Magenta White 3/Color Black



DANES-PICTA.COM

C M Y K

Grey Scale #13

A 1 2 3 4 5 6 M 8 9 10 11 12 B 15 14 13 12 17 18 19

R G B WH GR BL

EDITIONUM COLLEGII HISTORICI ACADEMIAE LITTERARUM CRACOVIENSIS
Nr. 70

COLLECTANEA

EX

ARCHIVO COLLEGII HISTORICI

TOMUS XI

CRACOVIAE
SUMPTIBUS ACADEMIAE LITTERARUM CRACOVIENSIS
1909—1913

WYDAWNICTWA KOMISYI HISTORYCZNEJ AKADEMII UMIEJĘTNOŚCI W KRAKOWIE
Nr. 70

ARCHIWUM KOMISYI HISTORYCZNEJ

TOM JEDENASTY

VII 212.

TREŚĆ: Archiwum ks. Radziwiłłów w Nieświeżu, napisał Dr. Eugeniusz Barwiński, str. 1—10. — Spis żydów i karaitów ziemi halickiej i powiatów trembowelskiego i kołomyjskiego w roku 1765, wydał Majer Balaban, str. 11—31. — Materyały do heraldyki polskiej, opracowała Dr. Helena Polaczkówna, str. 32—115. — Expens dworu królowej polskiej Katarzyny, żony Zygmunta Augusta, wydał Dr. Edward Kuntze, str. 116—132. — Ordo coronandi Regis Poloniae, wydał Stanisław Kutrzeba, str. 133—216. — Z archiwum zakonu niemieckiego, Analekta z wieku XIV i XV, wydał Antoni Prochaska, str. 217—256. — Rozsiedlenie i gniazda rodowe szlachty ziemi rawskiej w w. XVI, opracował Wiktor Wittyg, str. 257—293. — Akta norymberskie do dziejów handlu z Polską w wieku XV, wydał Jan Ptaśnik, str. 294—360. — Mazowieckie przywileje rodowe z XIV i XV w., wydał Władysław Semkowicz, str. 361—391. — Podwody kazimierskie 1407—1432, wydał Stanisław Krzyżanowski, str. 392—465. — Rachunki wielkorządowe krakowskie z lat 1461—2 i 1471, wydał Stanisław Krzyżanowski, str. 466—525.

KRAKÓW
NAKŁADEM AKADEMII UMIEJĘTNOŚCI
SKŁAD GŁÓWNY W KSIĘGARNI SPÓŁKI WYDAWNICZEJ POLSKIEJ
1909—1913

93(438)

VII 2172

2653/3

TYPIS UNIVERSITATIS IAGELLONICAE, PROVISORE IOSEPHO FILIPOWSKI

Archiwum ks. Radziwiłłów w Nieświeżu.

Rys jego historyi i sprawozdanie z poszukiwań.

Napisał

Dr. Eugeniusz Barwiński.

Poszukując w dalszym ciągu materyałów do publikacyi dyaryuszów z czasów Zygmunta III oraz do monografii o pierwszych latach jego panowania, udał się referent w lecie roku 1908 między innymi także do Nieświeża, gdzie zabawił dwa tygodnie. Chcąc sposobność tę wyzyskać, nie ograniczył się jednak do tych specyalnych swych poszukiwań, ale o ile to było możliwem, starał się także poznać rozmiar, układ i zawartość tego archiwum. Rezultaty tych właśnie badań przedstawia niniejszem: będą one mogły dla przyszłych badaczy posłużyć jako pierwsza wskazówka i przewodnik po tem, tak mało dotąd znanem i zbadanem archiwum.

Warunki, wśród których referent przeprowadzał swe badania, były niekorzystne i korzystne zarazem. Wysoce niekorzystną i niewygodną była okoliczność, że w tym właśnie czasie opuścił archiwum Nieświeskie długoletni jego kierownik Dr. Pułjanowski, a zarząd tegoż obejmował (a właściwie dopiero miał objąć) p. Antoni Iwanowski, który raczej rad i pomocy referenta potrzebował, niż jakichkolwiek wskazówek lub informacyj udzielić był w stanie. Jakkolwiek inteligencya nowego kierownika i gorliwość, z jaką zabierał się do poznania obcego przedmiotu, gotowość, z jaką fachowe rady i wskazówki referenta przyjmował, każą się spodziewać, że archiwum będzie miało w nim bardzo pożytecznego, a przedewszystkiem systematycznego i skrupulatnego kierownika — niemniej jednak, w chwili obecnej referent był pozbawiony zupełnie przewodnika, skazany na własną przedsiębiorczość, sam, własnym przemysłem musiał się oryentować w tym ogromie materyału.

Było to jednak równocześnie i okolicznością niezwykle korzystną, że w poszukiwaniach i badaniach nie musiał się ograniczać do tego, co mu archiwaryusz chciał pokazać; niezwykle uprzejma i serdeczna gościnność J. O. Ordynatowej Maryi z Branickich ks. Radziwiłłowej i Jej syna, przyszłego Ordynata ks. Alberta, pozostawiająca referentowi zupełną swobodę badań,

za co Im podpisany na tem miejscu najgorętsze składa podziękowanie, pozwoliła swobodnie, bez żadnych ograniczeń obracać się wśród tych skarbów, poznać całokształt archiwum w najdrobniejszych szczegółach. Pewna rutyna zawodowa pozwoliła referentowi zoryentować się dość szybko w tej masie; okazało się, że mimo pozorów chaosu, istnieje w archiwum, a właściwie w niektórych jego partyach pewien porządek, że niektóre działy są nawet znakomicie urządzone, tak, że gdy się ma już jaki taki przegląd, nić przewodnią, można w archiwum pracować bez straty czasu na bezowocne poszukiwania.

Archiwum Radziwiłłowskie w Nieświeżu nie było dotąd, mimo wiadomości o jego niezwykłem bogactwie i wartości, ani zbadane, ani opisane, a tem mniej wyzyskane. Wiadomość — a właściwie wzmiankę tylko — o jego obfitości podał przed 50-ciu latami Kotłubaj[1]), który na materyałach stąd zaczerpniętych oparł swe prace: »Galerja Nieświeżska« (Wilno 1857) i »Życie Janusza Radziwiłła« (Wilno 1859). Mimo, że od wydania tych prac upłynęło już pół wieku, nie pokusił się nikt prawie o poznanie tych ukrytych skarbów, a w literaturze historycznej nie znajdujemy żadnej więcej pracy opartej na materyale z Nieświeża zaczerpniętym. Również i publikacyi źródłowych, któreby czerpały stąd materyały, nie wiele możnaby naliczyć. Pierwszą było »Archiwum domu Radziwiłłów« (Scr. R. Pol. VIII. Kraków 1885), do którego to wydawnictwa tak funduszów, jakoteż gotowego rękopisu dostarczył ks. Antoni Radziwiłł: były to odpisy, wykonane w 60-tych latach przez Michała Bohusza Szyszkę, archiwaryusza nieświeskiego; archiwum samego, ani oryginałów wydawca VIII tomu Scriptores, prof. A. Sokołowski, wcale nie widział. Dopiero w r. 1892 wydawca »Archiwum Sapiehów«, Prochaska sięgnął osobiście do samego źródła; poza tem wymienić wypada jeszcze chyba tylko K. Waliszewskiego, którego publikacya: »Korespondencya Karola St. Radziwiłła« (1888) opiera się wprawdzie na materyale nieświeskim, ale tylko na jakimś kopiaryuszu, nie uwzględnia zaś wcale oryginałów, których taka masa tam spoczywa (942 listów samego Karola St. R., nie mówiąc o listach do niego; Waliszewski daje 169 listów R., a 44 do niego pisanych). W końcu, w ostatnich dopiero czasach archiwum badali Prof. Ptaszycki, Dr. Sobieski i Prof. St. Krzyżanowski, poszukując materyału do swych publikacyi. To byłoby mniej więcej wszystko, aż do ostatnich czasów[2]): a nawet i ci nieliczni badacze nie mówią nic zgoła o samem archiwum, jego rozmiarach i zawartości, w literaturze zaś w przedmiocie tym panowała do niedawna taka nieświadomość, że nawet rzeczy dawniej wiadome poszły u ogółu w niepa-

---

[1]) Życie Janusza Radziwiłła, przedmowa str. VI. — Syrokomla w dziełku: »Wędrówki po moich niegdyś okolicach« mówi ogólnikowo o archiwum w 8 wierszach na str. 84.

[2]) Dla dokładności należy wspomnieć, że bibliotekarz Akad. Um. w Bukareszcie, Bianu, zbadał to archiwum w roku 1886 i masę polskich listów stąd zaczerpniętych opublikował w wydawnictwie »Documente priv. la istoria Romanilor«, Suplement II, tom I. II.

mięć i że w r. 1902 musiał prof. Ptaszycki przypominać, »gdzie przechowywały się i przechowują obecnie akta unii Litwy z Polską« [1].

Jedyna dokładniejsza nieco notatka o tem archiwum pochodzi od uczonych rosyjskich. Wileńska komisya archeograficzna wysadziła w r. 1867 specyalną komisyę celem zbadania i wyzyskania archiwum Nieświeskiego; składali ją P. Giltiebrandt i A. Mirotworciew, a owoce ich pracy ogłoszono jako tom VII publikacyi »Archeograficzeskij Sbornik« (Wilno 1870). Tam to, w przedmowie (str. VI) znajdujemy krótką wiadomość o pracach około uporządkowania archiwum i o jego zawartości i stąd też czerpie wiadomości swe o archiwum Radziszewski w książce swej »Wiadomość.... o znakomitszych bibliotekach i archiwach« (Kraków 1875 [2]); — po nad to nic o archiwum nie wiedzieliśmy [3].

Do dziejów archiwum Nieświeskiego mamy źródłowe wiadomości dość dawne, bo sięgające połowy XVI w. W roku 1551, na mocy przywileju królewskiego, oddano Mikołajowi Radziwiłłowi w przechowanie przywileje litewskie, dotąd w skarbie ziemskim złożone, a w ten sposób archiwum temu nadano niejakoby charakter zbioru państwowego. Od tej chwili w zbiorze tym nieprzerwanie przechowywały się one, otaczane szczególną pieczą, a przywilej wielokrotnie odnawiano. I kiedy Karol Radziwiłł, zwany »Panie kochanku«, wyjeżdżając na wygnanie, zostawiał na łup swe dobra i część skarbów, archiwum ukrył gdzieś tak, że nikt go znaleść nie mógł. Brakło wówczas tego depozytu Litwie, a sejm 1764 domaga się odzyskania tych aktów, niewiadomo gdzie ukrytych, ale już konstytucya 1768 r. postanawia, że przy linii Nieświeskiej mają one pozostać nadal i nieodwołalnie na zawsze, i że nikt nie ma prawa domagać się ich zwrotu.

Po pierwszym rozbiorze Polski nastały dla Nieświeża ciężkie czasy, ale ciosy te nie dotknęły archiwum. W r. 1772 utracili Radziwiłłowie swą piękną, 20.000 tomów liczącą bibliotekę, którą przewieziono do Petersburga i oddano do dyspozycyi Akademii Umiejętności. Rozsypała się ona po wszystkich niemal zbiorach państwowych: największą ilość rękopisów znaleść można w bibliotece ces. Publicznej w Petersburgu, pod odpowiednimi działami, w szczególności zaś w dziale: »Коллекція автографовъ«.

Jak wspomnieliśmy, archiwum nie zostało wówczas zabrane, niemniej

---

[1] Kwartalnik histor. 1902, str. 588.

[2] Toż samo: »Лѣтопись занятія археогр. коммиссіи t. V, str. 15, 155.

[3] Nie należy mieszać (jak się to często dzieje z powodu braku dokładnych wiadomości) Biblioteki Radziwiłłowskiej z archiwum. O bibliotece, dziś już tak jakby nieistniejącej, mamy wiadomości dość wczesne, i obfitsze. Pierwsza wiadomość pochodzi od bibliotekarza Machnickiego (Janozki, Poln. Büchersaal, str. 53), który opisuje ogólnikowo jej zawartość. Poza tem o jej losach por. Иконниковъ Опытъ, t. I. 2. str. 1241. Artykuł Przyłęckiego: »Radziwiłłowska biblioteka w Nieświeżu« (Sławianin str. 128) jest tylko tłómaczeniem relacyi Machnickiego. Dzisiejsza biblioteka jest tylko szczątkiem dawnej, w r. 1772 zabranej; pisał o niej prof. Ptaszycki (Pamiętnik literacki 1903, str. 220). Por. Kwartalnik histor. 1902, str. 144.

jednak poniosło pewne straty, a to wskutek tej okoliczności, że część mała korespondencyj była pooprawiona w tomy i spoczywała w bibliotece [1]).

Również i rok 1813, dla Nieświeża jeszcze cięższy niż rok 1772, nie przyniósł dla archiwum strat; ofiarą zaboru padł wówczas skarbiec (z którego to łupu dopiero w r. 1907 część małą rodzinie zwrócono) oraz niezwykle bogaty gabinet numizmatyczny, którego zbiory oddano uniwersytetowi w Charkowie [2]); archiwum pozostało nietknięte.

Ale czego nie dokonała ręka zaborcza, to spowodowała nieszczęśliwa administracya dóbr po roku 1813. Ostatni z linii ordynatów Nieświeskich, ks. Dominik, zmarł w r. 1813, a pozostała po nim tylko nieletnia córka Stefania. Ukaz carski z r. 1814 przekazał ordynacyę ks. Antoniemu Radziwiłłowi, Namiestnikowi W. X. Poznańskiego; na Stefanię Radziwiłłównę, która wyszła za ks. Wittgenstein, przeszły rozległe, lecz bardzo odłużone dobra osobiste Radziwiłłów Nieświeskich. Dla uporządkowania stosunków majątkowych małoletniej, jakoteż dla oddzielenia ordynacyi Nieświeskiej i Ołyckiej od dóbr allodyalnych, wyznaczono komisyę, która dopiero w r. 1839 ukończyła swe czynności [3]).

Czasy tego zarządu były dla archiwum prawdziwą klęską: leżało ono w największym nieładzie, a jak przekazuje tradycya, w spustoszonym zamku palono w piecach papierami archiwalnymi, w końcu zaś przewieziono całe archiwum do Wilna, gdzie zarządzał niem Mikołaj Malinowski. I w owym to czasie poniosło archiwum dotkliwe straty; wiele zniszczało, wiele rozeszło się po świecie. W tym to czasie dostały się tomy niezmiernie cennej korespondencyi Radziwiłłowskiej i dyaryusze Sejmów z końca XVI w. do Biblioteki Raczyńskich [4]), Tomiciana i kilka tomów korespondencyi do Kórnika [5]); część korespondencyj znaleść można w Bibl. Czartoryskich w Krakowie.

Dopiero po objęciu ordynacyi przez ks. Wilhelma R. w r. 1836 i po ukończeniu prac masy, przewieziono archiwum napowrót po Nieświeża. Znajdowało się ono w stanie bardzo opłakanym: »wielką część najciekawszych dokumentów porozciągano w różnych czasach, a skorośmy zebrali resztę, znajdowała się ona w największem zamięszaniu [6])« — pisał ks. Wilhelm po 30-tu latach do gen. gubernatora Baranowa: »Trzeba było długiego lat szeregu i pracy umiejętnej, aby archiwum przyprowadzić do porządku«.

Czynność ta trwała z górą lat trzydzieści: najpierw Romuald Symono-

---

[1]) Część takich woluminów znajdujemy dziś jeszcze w Nieświeżu — mają taką samą oprawę jak owe Petersburskie, nadto znak biblioteczny: Locus etc. i exlibris.

[2]) Kotłubaj, Galerya, str. 532.

[3]) Tamże, str. 507.

[4]) Nr.: 71, 72, 73, 74, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 86, 91, 92, 93, 95.

[5]) Jak np.: II 163.

[6]) »Une grande partie des documents les plus intéressants ont été soustraits à differentes époques; lorsque nous avons recueilli les restes, ils se trouvaient dans la plus grande confusion: il a fallu une suite d'années et des travaux d'experts pour y mettre en l'ordre«.

wicz, mając do pomocy kilku pisarzy, później wraz z nimi jeszcze Michał Bohusz Szyszko, zabrali się do tej olbrzymiej pracy; i tylko dzięki ich niesłychanej pracowitości doprowadzono czynność tę do końca i dokonano dzieła u nas jedynego w swoim rodzaju.

Postawiono zasadę oddzielenia archiwum historycznego od administracyjnego — a przedewszystkiem rozłączenia części ordynackiej od Witgensteinowskiej.

O tej drugiej, Witgensteinowskiej, części mamy niestety bardzo mało wiadomości. Owa wyżej wspomniana ekspedycya Wileńska podaje tylko, że w roku 1867 już był zupełny inwentarz tej części, obejmujący 6 wielkich tomów folio, i że wszystkie papiery (nie wspomina jednak, czy były to dokumenty, czy korespondencye, czy też akta administracyjne) uporządkowano według rodzin. Inwentarz obejmował 8359 rodzin, a aktów było ogółem sztuk 334.360, i to każdy w inwentarzu skrupulatnie opisany [1]). Co za olbrzymi nakład pracy! W roku 1867, w czasie pobytu owej ekspedycyi w Nieświeżu, pakował właśnie Symonowicz to archiwum i miał odsyłać — niestety, niewiadomo dokąd — podobno do Słucka [2]). Odtąd ślad wszelki ginie... Dopiero w r. 1898 odszukał p. Jankowski w Werkach, majątku ks. Hohenlohe, z domu Witgenstein, w archiwum tamtejszem plik bardzo ważnych listów Karola R. Panie kochanku [3]); byłażby to cząstka owego, w roku 1867 z Nieświeża wysłanego archiwum, czy też plik ów pozostał tam jeszcze z lat 1814—1836, tak jak owe zbroje [4]), w tym czasie, rzekomo celem naprawy, przez Witgensteina z Nieświeża zabrane? — niewiadomo.

To, co w Nieświeżu po tych stratach dawnych i po tej ostatniej tak olbrzymiej ekstradycyi pozostało, stanowiło jeszcze olbrzymie archiwum, liczące około pół miliona aktów. Obaj archiwaryusze, Symonowicz i Szyszko, zabrali się również do skrupulatnego uporządkowania i opisania tego archiwum. Przedewszystkiem oddzielono część historyczną od części, zawierającej akta administracyjne i prawne; następnie cały zasób podzielono na działy: dokumentów historycznych, korespondencyi, dyplomów, aktów familijnych, aktów obcych rodzin i w. i. Każdy z tych działów uporządkowano także wewnętrznie: akta historyczne chronologicznie, korespondencye według osób piszących, a w obrębie tych chronologicznie, poukładano w teki i do każdego działu spisano znakomite repertorya, jakich w żadnem z naszych archiwów nie znajdzie. Co do dokumentów historycznych n. p. podano przy każdym akcie regest, nieraz nawet dość długi. Dokonano zatem olbrzymiej pracy, która każdemu badaczowi może studya niesłychanie ułatwić, uwalniając go od

---

[1]) Археографическій Сборникъ, tom VII, str. VI.

[2]) Tamże: Кажется, въ Слуцкъ.

[3]) Korespondencya Karola St. Radziwiłła, wyd. Cz. Jankowski. Kraków 1898.

[4]) Odebrali je Radziwiłłowie Nieświescy dopiero przed kilkunastu laty; leżały w skrzyniach w piwnicy.

mozolnych poszukiwań i daje od razu jasną odpowiedź na pytanie, co w archiwum jest i gdzie się znajduje.

Niestety, ani Symonowicz ani Szyszko nie znaleźli godnych siebie następców, którzyby się odznaczali podobną skrupulatnością, systematycznością i zmysłem porządku. Wobec tego, że praca około uporządkowania prawie całego archiwum była już wykonana tak wzorowo, zadaniem następców było przedewszystkiem utrzymywać zaprowadzony już ład, a przy porządkowaniu tego, co później weszło do archiwum, czy to się jeszcze znalazło, czy zostało odzyskane, czy też przybyło drogą zakupna (jak np. dość duże archiwum Nieborowskiej linii przez ks. Antoniego za 200.000 rubli zakupione), wzorować się na pracy Symonowicza i Szyszki, układać w odpowiednich działach, uzupełniać repertorya.

Tymczasem w ostatnich dziesiątkach lat pozostawało archiwum w rękach niefachowych, a zwłaszcza mało systematycznych. Przedewszystkiem — i to jest najważniejszą wadą dzisiejszego urządzenia — zatracił się ogólny przegląd części składowych archiwum; niema nawet ogólnikowego spisu poszczególnych działów (t. zw. w archiwach niemieckich Repertorium der Repertorien), a więc nie wiadomo, co jest, gdzie czego szukać należy [1]), a całe archiwum przedstawia się na pierwszy rzut oka jako las nie do przebycia. Następnie, porządkując nowe nabytki i wcielając je nawet do odpowiednich działów, robiono to źle i niepraktycznie. Tak n. p. dodając do dawnej seryi korespondencyi nowe przybytki tego działu, nie ułożono owego materyału (obejmującego 31 tek, a więc około 15.000 listów) w jedną nową seryę, lecz zrobiono dwadzieścia kilka seryj, a każda obejmuje litery A—Z., czem pracownikowi badanie ogromnie utrudniono. Dodać należy, że do nowych nabytków nie robiono wcale repertoryum. W dziale dokumentów historycznych włączono znów nowe przybytki do starego zasobu, chronologicznie w odpowiednie miejsca, ale doskonałego repertoryum nie uzupełniono wcale, tak że repertoryum z zasobem wcale się nie zgadza.

Porządkując nowe zabytki w nowe działy, jak n. p. Archiwum Nieborowskie, Archiwum Kiszków, nie rozróżniano dokładnie aktów od korespondencyj i dawano jedno i drugie *promiscue*, w znacznej zaś części nie spisywano żadnych repertoryów.

Dział dyplomów konserwowano bardzo źle: dyplomy z pieczęciami leżą albo w gablotach pod szkłem, albo w szafkach, jeden na drugim, nie owinięte, po kilkanaście sztuk, przyczem pieczęcie mogą ucierpieć.

Najsmutniejszy widok przedstawia część administracyjna archiwum w swych przybytkach od lat 40-tu. Jak w tych olbrzymich masach możnaby się w razie potrzeby zoryentować, niewiadomo: setki tysięcy aktów, tysiące tomów i poszytów leżą w zupełnym chaosie.

---

[1]) Okazało się to n. p. przy badaniach p. Hendla, który do studyów przygotowawczych do restauracyi zamku poszukiwał dawnych inwentarzy.

Dziś archiwum Nieświeskie potrzebuje znów ręki jakiegoś Symonowicza lub Szyszki, któryby potrafił dawne porządki uzupełnić, nieujęte dotąd masy ująć umiejętnie i opisać: potrzeba na to wiedzy i wielu lat pracy.

Czy się taka ręka znajdzie, niewiadomo; to tylko jest pocieszającym objawem, że obecni właściciele umieją cenić te skarby, sobie przekazane, uznają potrzebę ich urządzenia i udostępnienia dla celów naukowych.

Tak jak się rzecz obecnie przedstawia, z części historycznej, dawniej tak znakomicie urządzonej, można dziś jeszcze bez większej straty czasu korzystać, jeżeli się ma przegląd całości. Ażeby przyszłym badaczom zadanie ułatwić, podaje referent z swych notat taki właśnie przegląd, który obejmuje całokształt części historycznej i niektóre działy części administracyjnej.

I. Pierwszy kompleks stanowią tak zwane tu »Dokumenta historyczne«. Są to koncepty, oryginały i odpisy różnych aktów publicznych, a więc: listów i mandatów królewskich, korespondencyj prywatnych w sprawach publicznych, uniwersałów, laudów itp. Jest ich tu tek 20 i 69 tomów; wszystkie, w liczbie nad 15.000 są rozpisane i zregestowane w dwóch repertoryach: »Spis synchronistyczny« i »Spis alfabetyczno-chronologiczny«. Przy poszukiwaniach należy się mieć na baczności, bo do tek włożono wiele nowych aktów, nie uwidoczniwszy tego w repertoryum. Referent posiada uzupełniony i zrektyfikowany odpis spisu aktów z czasów Zygmunta III.

II. Drugi, z całego archiwum największy i niewątpliwie najważniejszy kompleks jest to Korespondencya Radziwiłłowska.

Obejmuje ten dział:

1) Listów Radziwiłłów (oryginałów)	tek	38	Serya stara.
2) » innych osób do R. . .	»	357	
3) Kluczy i cyfer	»	2	
4) Kopiaryuszy listów	»	54	
5) Suplement korespondencyi . .	»	20	
6) Nowe dodatki	»	31	
	tek	502	

Każda teka zawiera około 500 listów, czyli ogółem dział korespondencyi liczy około 250.000 sztuk!

Do Seryi starej (pozycya 1—4) i do Suplementu wypracował swego czasu Symonowicz repertoryum, obejmujące jeden olbrzymi i drugi mniejszy tom niezwykle ścisłego pisma t. zw. »Rejestr szczegółowy listów«. Rejestr ten, *unicum* w swoim rodzaju, podaje zupełny spis tego ogromu materyału; ułożony jest alfabetycznie według nazwisk piszących, pod każdem zaś nazwiskiem wymieniono daty listów oraz zaznaczono, do kogo pisane.

To doskonałe urządzenie pozwala badaczowi bez trudu i straty czasu znaleść w jednej chwili to, czego szuka; nadmienić należy, że pracę ułatwia znakomicie jeszcze i to, iż listy są ułożone w tym samym porządku, w jakim je podaje repertoryum.

Sama ćwierćmilionowa cyfra mówi o ogromie materyału, jaki tu leży

nieruszany prawie, zgoła niewyzyskany i czeka na pracowników. O ile zbadać mogłem, korespondencye poczynają się już w końcu XV wieku, w połowie XVI wieku urastają do poważnego zasobu; do końca XVI w. jest zaś taka obfitość materyału, że zbadanie go wymagało sporo czasu. Liczba listów poszczególnych korespondentów z kilku lat przekracza nieraz setkę; dla przykładu podajemy, że n. p. listów Bojanowskiego, dworzanina królewskiego a Radziwiłłowskiego agenta, jest tu z ostatniego dziesięciolecia XVI w. ponad 100 sztuk, listów Andrzeja Boboli 53, Leśniowolskiego z lat 1588—9 sztuk 21; niema zaś ani jednej wybitniejszej osobistości (wyjąwszy oczywiście nieprzyjaciół domu Radziwiłłów), której korespondencyi tutaj by brakło. Listów Radziwiłła Sierotki jest sztuk 215, podczas gdy w wydanem »Archiwum Radziwiłłów« jest ich ledwie 42.

W wieku XVII wzmaga się materyał ogromnie; listów wybitniejszych korespondentów doliczyć się można do kilku setek. Cóż dopiero mówić o wieku XVIII, gdzie materyał urasta do tak olbrzymich rozmiarów, jak np. z czasów Karola R. Panie kochanku, którego własnych listów posiada archiwum 942, a listów do niego naliczyćby można tysiące.

Wielką pomocą dla badacza byłoby, gdyby z istniejącego repertoryum zrobić jeszcze drugie, według osób, do których pisano, wskutek czego materyał zgrupował by się chronologicznie. Myśl tę podał referent obecnemu archiwaryuszowi, który ją może w czyn wprowadzi.

Zaznaczyć należy przy tej sposobności, jako jedyną wadę takiego układu, że w kilkunastu tekach ułożono: »listy bez podpisów i z podpisami nieczytelnymi«. Skrupulatny badacz, któremuby zależało na zupełnem wyczerpaniu materyału, będzie je musiał przejrzeć sztuka za sztuką. W 2 tekach zebrano klucze do korespondencyj szyfrowanych: — jest to pomoc bardzo ważna.

Wszystko to odnosi się do tek uporządkowanych przez Symonowicza i Szyszkę. Znacznie trudniejszem jest badanie materyału zgromadzonego w 31 nowych tekach, do których już niema żadnego repertoryum, a nadto każda niemal teka stanowi osobną seryę, obejmującą cały alfabet A—Z. Nie pozostaje więc nic inego, jak przeglądać każdą tekę z osobna.

III. Dyplomy pergaminowe. Posiada ich archiwum sztuk 1246, opisanych w osobnym inwentarzu; do każdego dyplomu Bohusz-Szyszko ułożył regest. Najcenniejszymi są tu oczywiście dyplomy Unii, które badał swego czasu szczegółowo prof. Ptaszycki. Działu tego referent nie przeglądał dokładnie, zwrócił tylko uwagę właścicieli na niewłaściwe przechowanie. Wskutek tego przedstawienia mają być porobione na dyplomy specyalne komody z płytkiemi szufladkami i z wgłębieniami na pieczęcie.

IV. Dyaryusze sejmowe. Było ich niegdyś więcej, lecz z biegiem czasu przeszły czy to do Bibliotek Petersburskich, czy to do zbiorów prywatnych. Jeden taki rękopis Nieświeski, obejmujący dyaryusze sejmów z lat 1592, 1593, 1596 i 1597 znajduje się w Bibliotece Raczyńskich w Pozna-

niu[1]); drugi, obejmujący fragment dyaryusza sejmu 1595, w Bibliotece Kórnickiej[2]). Dziś posiada archiwum Nieświeskie jeszcze 31 tomów dyaryuszów sejmów z lat: 1613, 1623, 1624, 1628, 1690, 1693, 1715, 1722, 1724, 1727, 1729, 1730, 1732 (2 vol.), 1733, 1735, 1738, 1744, 1746 (4 vol.), 1748, 1750, 1752 (4 vol.), 1754, 1758, 1762, 1764, 1766.

V. Dokumenta familijne domu Radziwiłłów i domów z nimi spokrewnionych, tek 22 (sztuk około 12.000). Są to nadania, działy, zapisy, cesye, testamenty, intercyzy, kontrakty i t. p. akta; wśród nich spotykamy i pergaminy z wieku XV. Do działu tego jest doskonałe repertoryum.

VI. Dokumenta domów obcych, treści takiej samej, jak pozycya V; tek 31 (sztuk około 15.000). — Tylko pierwsze 6 tek mają repertoryum, reszta dorywczo i niedokładnie uporządkowana.

VII. Archiwum Kiszków, tek 11; zawiera akta podobne jak V i VI. Repertoryum niema.

VIII. Archiwum Nieborowskie, zakupione przez Antoniego ks. Radziwiłła za 200.000 rubli; tek 27 (około 15.000 szt.). Uporządkowane bardzo powierzchownie, zawiera *promiscue:* nadania, kontrakty, inwentarze i t. p. akta, a także korespondencye z w. XVII (od 1620 r.) i XVIII w. Do działu tego jest tylko ogólnikowy, sumaryczny rejestr, który poszukującym nie na wiele się przyda.

IX. Archiwum sekretne, zawierające korespondencyę Wilhelma i Antoniego Radziwiłłów z lat 1816—1862; przeważnie korespondencya dyplomatyczna z dworami europejskimi. Niedostępne, opieczętowane.

X. Dokumenta familijne i genealogie. Dział złożony osobno, lecz nieuporządkowany.

XII. Gazety i dawne druki. Osobna szafa tak zatytułowana, zupełnie nieuporządkowana, zawiera przeważnie gazety pisane. Zbadanie wymagałoby wiele czasu.

XIII. Akta tyczące się duchowieństwa w dobrach Radziwiłłowskich. a) Duchowieństwo rzymsko-katolickie, 10 tek; b) prawosławne, 6 tek; c) ewangielickie, 4 teki. Do tego doskonałe repertoryum.

XIV. Akta tyczące się sług i rzemieślników w dobrach R., tek 48. Do tego doskonałe repertoryum.

XV. Nieświeskie akta dziedziczne, tek XV. Repertoryum.

XVI. Archiwum z Berlina. a) Ordinationssachen; b) Przygodzicer Angelegenheiten; c) Familiensachen; d) Varia. — Repertoryum.

XVII. Miscellanea, tek XIX.: a) przywileje; b) dokumenta procesowe różnych domów; c) dokumenta procesowe dóbr Słuckich i Birzańskich; d) procesowe Radziwiłłów Nieświeskich; e) regestra ekonomiczne, inwentarze, rachunki; f) inkwizycye kryminalne. — Repertoryum.

---

[1]) Nr. 91. [2]) Nr. 179.

XVIII. Regestra i inwentarze. Repertoryum: »Spis regestrów wszelkiego ruchomego majątku, mianowicie skarbców w zamku Nieświeskim« wymienia takich inwentarzy 749, najstarszy z r. 1563. Samego działu tego nie mógł się referent doszukać: niewiadomo, czy istnieje w dawnym porządku.

XIX. Plany dóbr. Repertoryum nowe.

Oto byłoby mniej więcej wszystko, co referent mógł zbadać i obejrzeć, nieraz z niemałym trudem. Niektóre z wymienionych tu repertoryów znajdował na szafach, niektóre, porzucone i zapylone, w kątach; widać, że niezbyt się o nie troszczono. Reszty, zamkniętej w kilkudziesięciu szafach, zabitej w kilku skrzyniach lub złożonej w stosy, nie tykał, tem bardziej, że napisy, na tych partyach umieszczone, wskazywały, że są to akta administracyjne.

Prócz tego, w różnych kątach archiwum tuła się kilkanaście rękopisów, nie należących do żadnego działu. Są tam »Silva rerum« XVIII w., pamiętniki szkolne któregoś z Radziwiłłów z XIX w. i t. p. Dwa tylko rękopisy ważniejsze zdążył ref. obejrzeć dokładniej. Pierwszy z nich obejmuje kopiaryusz listów Jerzego Radziwiłła z dwu ostatnich dziesiątków XVI wieku; ciekawszych rzeczy tam niema, przeważnie listy ceremonialne, konwencyonalne, bez treści. O wiele cenniejszym jest Rp. Nr. 78 Biblioteki Raczyńskich, Nieświeskiej proweniencyi, zawierający koncepty i oryginały listów tegoż Jerzego R.

Natomiast pierwszorzędnej wagi jest spory rękopis, nieznany dotąd nikomu, obejmujący metrykę kanclerską Mikołaja Radziwiłła z lat 1511—1518, która zasługuje na dokładne zbadanie i wyzyskanie.

Nakoniec słów kilka o rękopisach, należących do biblioteki. Korzystanie z nich, a tem bardziej dokładne zbadanie wszystkich jest wielce utrudnione, bo rozmieszczono je między książkami, których tu kilka tysięcy. Referent radził bibliotekarzowi, ażeby je wyjął z pomiędzy druków i umieścił osobno, poczem dopiero będzie można je zbadać i opisać. Dodać tu należy, że badał je przed kilku laty prof. Ptaszycki, a najważniejszy z nich, obejmujący nieznaną redakcyę Kroniki Stryjkowskiego, opisał szczegółowo [1]). Referenta obchodził przedewszystkiem rękopis Stanisława Albrychta Radziwiłła »Epitome rerum gestarum Sigismundi III«, z którego to Kotłubaj dokonał przekładu [2]). Po zbadaniu okazało się, że jest to odpis XIX w., który wobec rękopisu Drezdeńskiego, dwu Biblioteki Czartoryskich i trzech Biblioteki Publicznej w Petersburgu, nie przedstawia żadnej wartości.

Lwów, 25 stycznia 1909.

---

[1]) Pamiętnik literacki 1903, str. 220.

[2]) Athenaeum 1848.

Spis Żydów i Karaitów Ziemi Halickiej
i powiatów Trembowelskiego i Kołomyjskiego
w roku 1765.

Wydał

Dr. Majer Balaban.

Praca niniejsza jest trzecią, względnie czwartą z prac odnoszących się do statystyki i konskrypcyi żydów w Rpltej w r. 1765. Pierwszy z rzędu spis żydów, z ziemi lwowskiej i powiatu żydaczowskiego, wydał dyr. Ferdynand Bostel w r. 1891 (Archiwum Kom. Histor. w Krakowie tom VI). W VIII tomie tegoż wydawnictwa (1888 str. 408—427) wydał dr. Alexander Czuczyński: »Spis żydów województwa krakowskiego«, a pp. Józef Kleczyński i Franciszek Kluczycki w tym samym tomie (str. 389—408) wydali »Liczbę głów żydowskich w Koronie z taryf r. 1765«.

Mamy tedy sumaryczny spis ludności żydowskiej w Koronie, oraz szczegółowy w województwie krakowskiem i jednej ziemi województwa ruskiego. W sumarycznym spisie jest podana ludność ryczałtowo w każdym kahale z przykahałkami i wsiami, należącemi do »parafii« tegoż kahału, w obu spisach szczegółowych mamy osobno podaną ludność w kahale, a oddzielnie w każdym przykahałku i każdej wsi. Niniejszy spis szczegółowy obejmuje ziemię halicką wraz dwoma do niej należącymi powiatami, brakuje tego spisu ziemi przemyskiej i sanockiej, aby mieć zupełne województwo ruskie.

Nie będziemy tutaj powtarzali brzmienia konstytucyi z 7 maja 1764 r. dotyczącej spisu żydów w całej Rpltej, faktem jest atoli, że nią i drugi przepis jest objęty, a mianowicie: r o z w i ą z a n i e s e j m ó w i s e j m i k ó w ż y d o w s k i c h[1]). Nowy sposób konskrypcyi jest bezpośredniem następstwem tego przepisu.

Względy fiskalne były powodem rozwiązania instytucyi autonomicznych istniejących w Polsce od początku XVI w. i będących w stosunku do żydów jedyną i prawie najwyższą i wyłączną władzą administracyjną, skarbową, religijną, w stosunku zaś do rządu, pośredniczką między krociami żydów a władzą skarbową Rpltej. Żydzi prawie zawsze płacili pogłówne ryczałtowo, a za całą sumę gwarantował od r. 1580 sejm żydów Rpltej, od r. zaś 1623 dwa Sejmy:

[1]) Vol. Leg. VI. 50.

polski i litewski. Sejmy polskie czyli t. zw. »zjazdy czterech ziem«, zbierały się dwa razy do roku w Lublinie lub Jarosławiu (na M. Boską Gromniczną i Zielone Świątki) i obejmowały delegatów sejmików Wielkopolski (z Mazowszem i Prusami), Małopolski (Wojew. krakowskie, część sandomirskiego i kilka miast ruskich i sieradzkich), Rusi (na zachód od Liska), Wołynia, Podola i Ordynacyi Zamojskiej, jakoteż Ziemstwa Bełzko-chełmskiego, ponadto delegatów miast głównych wojewódzkich nie wcielonych podług administracyi żydowskiej do żadnej »Ziemi«. Były to Lublin, Kalisz, Chełm a od r. 1672 Tykocin z Podlasiem i nadgranicznemi miastami litewskimi (Gródek etc.).

Sejmiki ziemskie nie są nam w całości znane. Mamy szczegółowe dane o sejmiku ruskim zbierającym się w Brzeżanach, Bóbrce, Świrzu, Kulikowie itp., a obsyłanym przez większe parafie (nazwijmy je dyecezyami) np. Żółkiew, Lwów, Przemyśl, Buczacz, Brody itp. Sejmiki małopolskie zbierają się w Chmielniku, Stupnicy, Dąbrowie i obejmują oprócz Krakowa (Kazimierza) 6 parafii: opatowską, pińczowską, szydłowską, chęcińską, wodzisławską i olkuską. Sejmiki Wielkopolskie zbierają się w Śremie, Krotoszynie etc. a współzawodniczą tu dwa kahały: poznański i leszneński. Sejmiki Wołyńskie obsyła również 6 parafii: Ostróg, Krzemieniec, Kowel, Włodzimierz, Łuck i Dubno.

Litewskie sejmy zbierają się w Brześciu, Prużynie, Sielcu, Chomsku itp. a obsyła je 5 parafii: Brześć litewski, Grodno, Pińsk, Wilno i Słuck.

W kwestyach dotyczących żydów całej Rpltej wysyłały oba sejmy delegacye, które się zbierały w Łęczycy lub gdzie indziej.

Nie tu miejsce na bliższe omówienie zakresu czynności sejmów; tyle tylko należy nadmienić, że jednem z zadań sejmu była repartycya podatków na ziemstwa i miasta o większej parafii. Jasnem jest, że sejm musiał bezwzględnie większą pobrać sumę niż ją do skarbu oddawa (od r. 1717: 220000 złp.); wydawał bowiem wielkie sumy na amortyzacyę długów zaciągniętych na cele wszystkich żydów Rpltej, lub poszczególnych ziemstw, na cele dobroczynne, oświatowe itp. Ponadto pobierali posłowie dyety, a nie brak było i malwersacyi i prywaty.

Sejmiki mające repartować sumę na »Ziemię« podzieloną na poszczególne »obwody« również pobierały wyższą sumę, mając swoje potrzeby lokalne. Dość wspomnieć, że sejmik małopolski w r. 1754 wypłacił samych procentów od długów »duchownych« i jakichś zobowiązań wobec kościołów i klasztorów: złp. 15513, a sam kahał obwodowy żółkiewski miał w r. 1750 budżet wzwyż 20.000 złp. w czem tylko około 3.000 było »pogłównego«[1]). Do tego to odnoszą się słowa wyż wspomnianej konstytucyi z 7 maja 1764: »Jako dostatecznie wiemy, że nad podatek in vim pogłównego żydowskiego summy 220000 złp. konstytucyą anno 1717 ogólnie postanowionej, żydzi

[1]) Nie cytujemy tu źródeł, gdyż zawielebyto zajęło miejsca. Wszystkie dane zaczerpnęliśmy z bogatego materyału rękopismiennego i drukowanego, jaki zebraliśmy do pracy którą rozpoczynamy. Będzie to rozprawa: »O sejmach i sejmikach żydowskich w Polsce«, która pojawi się z końcem roku 1909 nakładem »Towarzystwa dla popierania nauki polskiej«.

starsi za prywatnemi swemi dyspozycyami i dyspartymentami daleko większe summy z niemałem całego żydostwa uciemiężeniem osobliwie w miasteczkach królewskich i szlacheckich mieszkającego wybierać i na swój pożytek oraz prywatne expensa obracać zwykli« itp.

Chciał tedy Rząd większego podatku od żydów i nałożył na głowę 2 złp.; wolne były od płacenia dzieci niżej roku.

Jeszcze w r. 1764 wypłacił skarbnik sejmu żydowskiego podskarbiemu należny ryczałt, a już na r. 1765 wchodził w życie nowy porządek. Sejmy i sejmiki rozwiązano raz na zawsze[1]), a umyślni na ten cel wyznaczeni komisarze mieli przy pomocy rewizorów (szlachciców), rabinów i kahalników przeprowadzić konskrypcyę.

Komisarzami dla ziemi halickiej i powiatów z nią złączonych zostali zamianowani: Józef Poradowski, komornik graniczny halicki i Maciej Karwosiecki, łowczy płocki. Oni to ułożyli »taryffę«, którą niniejszem wydajemy. Jest to książka in folio dobrze utrzymana, pisana jedną ręką i opatrzona pod koniec podpisami i pieczęciami (na laku) obu komisarzy. Księga ta jest złożona w aktach grodzkich halickich: fasciculus copiarum Nr. 286 liczba dokumentu 113 i zawiera tylko liczebny wykaz »głów żydowskich« z wyszczególnieniem dzieci niżej roku — nie zawiera zaś, jak księgi ziemi lwowskiej lub województwa krakowskiego, imiennego wykazu i podziału podług płci i zajęcia.

Podział jest podług powiatów i kahałów. Tyle bowiem zostawiono z organizacyi żydowskiej: kahały z przykahałkami i wsiami parafialnymi. Podział ten jest czysto żydowski i nie pokrywa się ani z podziałem administracyjnym Rpltej ani z podziałem kościelnym.

Miast mających oprócz wsi parafialnych także i przykahałki jest w tej ziemi kilka: do kahału buczackiego należy Barysz, do Rohatyna Podkamień i Stratyn, do Podhajec Złotniki, Wiśniowczyk i Zarwanica, do Tarnopola Kozłów, Kupczyńce i Baworów, do Strusowa Chorostków, do Nadwórny Delatyn, a do Obertyna Michalcze.

Szereg wsi ma po kilku a nawet kilkunastu właścicieli (zapisy duchowne) a również miasto Kosów wraz z okolicznemi wsiami należy w połowie (z 6 wsiami) do Dzieduszyckiego, podkomorzego halickiego, a w drugiej połowie (z 4 wsiami) do Romanowskich.

Każdą sumę »głów« musieli potwierdzić przysięgą odpowiedni rewizor oraz rabin z dwoma kahalnymi (lub kwartalnymi) i szkolnikiem. (Nie znamy różnicy między kahalnym a kwartalnym). Kilka miast nie miało rabinów, nieraz dwa miasta mają wspólnego rabina, a rabin buczacki zachował snać swój dawny tytuł »rabin ziemski«. Za prawdziwość konskrypcyi w przyka-

[1]) W chwili rozwiązania sejmów i sejmików wynosiły długi »generalności żydowskiej« wszystkich »ziemstw« razem 2,450.000 złp., kahału we Lwowie 1 milion złp., tyleż w Poznaniu, pół miliona w Przemyślu, 535.493 złp. w Lesznie, we Wronkach (Wielkopolska) 200.000 złp., w Inowrocławiu 194.907 złp. itp.

hałkach ręczył kahał główny, tylko niekiedy kazano przysięgać i podpisać i kwartalnym przykahałku. W Martynowie, gdzie nie było wcale kahału, ani rabina, ręczą za prawdę trzej arendarze. Dla studyów nad dziejami żydów poszukuje się za imionami rabinów, dlatego je tu zestawiamy podług miast i powiatów, z opuszczeniem tych miast, w których stale lub czasowo nie było rabina. Naturalnie, że zamiast nazwisk są patronimika.

Monasterzyska: Moszko Szulimowicz.
Jezupol: Maryampol: Mortko Jonesowicz.
Uście: Mendel Szulimowicz.
Tyśmienica: Benjamin Helowicz (syn Eliasza).
Kałusz: Herszko Josiowicz (syn Józefa).
Stanisławów: Aron Wigdorowicz (syn Wiktora).
Buczacz: Majorko Herckowicz, rabin ziemski (syn Herca, z tem imieniem łączy się biblijne imię Naftali).
Zawałów: Moszko Ickowicz (syn Izaka).
Rohatyn: Icko Aronowicz.
Bursztyn: Herszko Nosynowicz (Hirsz = Cwi syn Natana).
Podhajce: Herszko Berkowicz (syn Berla = hebr. Dobh).
Bołszowiec Niżniów Leyba Mendlowicz.
Trembowla: Szmujło Oronowicz (syn Arona).
Mikulince: Erc (Herc) Ickowicz.
Grzymałów: Mortko (Mardochaj) Majorowicz.
Towste: Leyba Chaimowicz.
Czortków: Srul (Izrael) Pesachowicz.
Skałat: Joś Markiewicz (Joś = Józef syn Mardochaja).
Janów: Lipa Szawłowicz (syn Saula).
Budzanów: Abram Jukimowicz (syn Eliakima).
Tarnopol: Szmujło Jakubowicz.
Kołomyja: (Fiszko) Fiszel Moszkowicz.
Pistynia: Judka Wolowicz (syn Wolfa).
Jabłonów cz. Stupczate: Froim (Efraim) Chaimowicz.
Śniatyn: Gopel (Kopel).
Kuty: Jona Abramowicz.
Gwoździec: Icko Abramowicz.
Zabłotów: Icko Nosynowicz.
Bohorodczany: Abramko Ickowicz.
Kossów: Majorko Szmujłowicz (syn Samuela).
Ottenia (Otynia): Nadwórna: Aron Wigdorowicz.
Nadwórna; Icko Lewkowicz.
Obertyn: Berko Moszkowicz.
Horodenka: Monisz (Manes) Samsonowicz.

W całej ziemi był tylko jeden kahał karaicki, a to w Haliczu. Liczył wówczas 99 dusz (94 dorosłych, a 5 dzieci niżej roku). O organizacyi jego nie wiele możemy się dowiedzieć z niniejszej taryffy, gdyż »sumę« podpisali jak w kahałach żydowskich dwaj kwartalni (Zachariasz Jakubowicz i Moszko Samuelowicz) i szkolnik (Mortko Samuelowicz). Rabina (chacham) nie było snać wówczas w gminie, lub go rewizorzy nie chcieli uznać. Kahał karaicki w Haliczu nie miał wcale wsi parafialnych, to znaczy, że karaici mieszkali wyłącznie w mieście.

Komisarze rozpoczęli swe urzędowanie — w myśl konstytucyi — dnia 2 stycznia 1765 r. »w Haliczu w klasztorze OO. Franciszkanów pod tytułem św. Krzyża w mieście zostających«... »w przytomności WW. i urodzonych

Józefa Mirosława Głoskowskiego regenta ziemskiego halickiego, Stanisława Czerwińskiego cześnika zakroczyńskiego, Kajetana Wręckiego burgrabiego grodzkiego halickiego, Stefana Żegoty Brzyskiego, Ludwika Taraszkiewicza, Stefana Paszczyńskiego, Jana Hołozuba, Stefana Kostrakiewicza, Wojciecha Przyłuskiego, Michała Uruskiego, Pawła Krohlińskiego i wielu innych na tęż jurysdykcyę zgromadzonych, tudzież woźnego generała opatrznego Andrzeja Miholskiego aktu tegoż oczywistego apparytera«.

Komisarze sami najpierw złożyli przepisaną przysięgę[1]) a potem przyjmowali wykazy od poszczególnych kahałów i rewizorów, odbierając od wszystkich przysięgę na stwierdzenie prawdziwości obliczenia. Musieli się więc rewizorowie, rabini, kahalni i szkolnicy osobiście stawić w grodzie halickim w oznaczonym terminie lub należycie usprawiedliwić swą nieobecność.

Z jaką ścisłością na to zważano, niechaj za dowód posłuży fakt, że gdy rabin tarnopolski Szloma Jakubowicz »infelici casu« koło Kozłowa wypadł z sani i musiał być zostawiony »in cura chirurgorum« w Kozłowie, kazano rewizorowi »urodzonemu Pawłowi Jaszczy« i furmanowi stwierdzić przysięgą prawdziwość faktu, a cały proceder wciągnięto do aktów grodzkich[2]) i włączono w odpisie do »taryffy«.

Porządek odbierania rachunków i przysięgi czyli t. zw. expedyowania komisyi był następujący: Dn. 2 stycznia załatwiono Halicz i o ile się zdaje Trembowlę i Kołomyję, 3. I. Monasterzyska i Mikulińce, 4. I. Sołotwinę, 14. I. Pistynię, 22. I. Jabłonów, 25. I. Jezupol, Maryampol, Śniatyn, Kuty, 28. I. Tłumacz, Gwoździec, 29. I. Zabłotów, 1. II. Bukaczowce, Ujście, Bohorodczany, 3. II. Grzymałów, Towste, Kossów, 4. II. Tyśmienicę, Kałusz, Stanisławów, Kamionki Wielkie, Ottynię, Łysiec, 7. II. Buczacz, Zawałów, Kopyczyńce, Suchosław, Czortków, Skałat, 8. II. Potok, 11. II. Janów, Budzanów, Obertyn, Horodenkę, Kułaczkowce, 12. II. Martynów, Tarnopol, 14. II. Rohatyn, 15. II. Bursztyn, Podhajce, Bołszowiec, Niźniów, 21. II. Strusów, 24. II. Wojniłów. — Razem 49 kahałów z przykahałkami i wsiami.

Przysięga, którą składali żydzi, jest zwykłą rotą skarbową i sądową, lecz tak obszerną i z tylu rygorami i zaklęciami, że jest najdoskonalszym typem roty, jaki dotąd w studyach naszych nad dziejami Polski napotkaliśmy:

»My rabin i kwartalny, obywatele miasta ..... przysięgamy P. Bogu Wszechmogącemu, iż czyniąc tę rewizyę we wszystkich miejscach i mieszkaniach, wszystkie wyraźnie osoby żydowskie od najstarszej do najmniejszej głowy, w mieszkaniach, parafiach, podróżach będące, żadnego nie opuściwszy,

---

[1]) Rota u Bostla (l. c.) w odbitce, str. 3.

[2]) Rota przysięgi: »My Paweł i Tymko (furman) przysięgamy Panu Bogu Wszechmogącemu w Trójcy Św. jedynemu, iż niewierny Szloma Jakubowicz rabin tarnopolski, jadąc tu do Halicza z regestrami głów żydowskich do WW. komisarzów, przez wywrócenie się sani na drodze tak sobie nogę potłukł, że dla nogi potłuczenia nie można było przywieść tego rabina tu do Halicza, aleśmy go musieli zostawić u cerulików w mieście Kozłowie, na co jako sprawiedliwie przysięgamy tak nam P. Boże dopomóż i niewinna męka syna jego«.



według ustawy sejmowej rzetelnie spisaliśmy, żadnym względem ani nienawiścią nie wodząc się, żadnych datków nie braliśmy i obietnic żadnych nie akceptowaliśmy, ani onych akceptować będziemy i sprawiedliwie ten włożony na nas obowiązek rewizorski wypełnialiśmy, tak nas(!) Panie Boże dopomagaj[1]). A jeśli niesprawiedliwie z opuszczeniem głów spisaliśmy, oby nas Bóg zatłumił, który niebo, ziemię, powietrze i zioła stworzył i aby nas Pan Bóg zatracił, który w korabiu w czasie potopu ośmioro ludzi wyzwolił, aby nas ten Bóg zatracił, który pięć miast Sodomę, Gomorę ogniem piekielnym spalił, aby nas Bóg stłumił, który z Mojżeszem w krzaku gorejącym mówił, który Mojżeszowi zakon podany swym własnym palcem na kamiennych tablicach opisał. A jeżeli niesłusznie przysięgamy i niesprawiedliwy regestr spisaliśmy, oby nas Bóg zatracił, który Faraona w Czerwonem morzu starł, a żydy wolno do ziemi opływającej miodem i mlekiem przewiódł. A jeżeli nierzetelnie zrewidowaliśmy, aby nas Bóg stłumił, który żydy na puszczy manną karmił, aby nas zatracił i do piekła z duszą i ciałem strącił. A jeżeli niesprawiedliwie przysięgamy, bodaj nas ziemia pożarła, która Datana i Abirona pożarła i bodaj na nas przyszedł trąd, który Naamana opuściwszy na Jessego przeszedł. A jeśli krzywoprzysięgamy, abyśmy byli z zakonu wygładzeni, który P. Bóg Mojżeszowi przez dziesięć przykazań na górze Synaj podał, aby na nas przyszło karanie, które jest na krzywoprzysięzców w pięciu księgach opisane. Abyśmy się w kamień obrócili, jak się żona Lota w solny słup obróciła, aby nas krwawa choroba nigdy nie opuszczała i abyśmy się w oczach wszystkich ludzi rozpukli. Oby nas wielka choroba porwała, abyśmy nigdy nie przyszli na łono Abrahamowe i aby nas Bóg wiecznie pohańbił i potępił i aby nas dyabli z duszą i ciałem do piekła porwali«.

Dnia 27 lutego skończyła komisya swe czynności manifestacyą w Grodzie, podaniem »do kary« opornych, oraz złożeniem jednego exemplarza »taryffy« obok taryfy z r. 1729. Napróżno szukaliśmy tej drugiej taryfy w odnośnych fascykułach i tomach aktów, może kiedy inny badacz szczęśliwszą będzie miał rękę.

Ziemia Halicka.

(Liczby w nawiasach oznaczają dzieci niżej roku, a więc wolne od pogłównego).

Miasto **Halicz:**		Wsi parafialne:	
a) Karaimi	94 (+ 5)	Komarów	5
summa	94 (+ 5)	Sapohów	7
Miasto **Halicz:**		Bryn	4
b) Żydzi	236 (+22)	Bednarów część Potockich	3 (+ 1)

[1]) Dotąd wydrukował Bostel. Ogółem rzecz o przysiędze żydowskiej obacz Pazdro: Organizacya i praktyka żydowskich sądów podwojewodzińskich str. 89—105. Majer Balaban: Żydzi lwowscy na przełomie 16 i 17 w. str. 316—321. Czacki: O Zydach i Karaitach, cap. VI.

Bednarów część JWP. Józefa Drohomireckiego . . . 2
Bednarów część OO. Franciszkanów 6
Maydan 4
Wysoczanka 5
Wiktorów 4
Podgrodzie 7
Kryłos 3
Słobudka . . . . . 10 (+ 1)
Karczma Węgłowska . . 6
Bołszów 7
Korostowice . . . . . 2 (+ 1)
Stasiowa Wola . . . . 2 (+ 1)
Miasteczko **Kąkolniki** . . 10 (+ 3)
Jabłonów . . . . . 2 (+ 1)
Chochonów . . . . . 2 (+ 1)
Zagórze . . . . . 7 (+ 1)
Betiatyn . . . . . 2 (+ 1)
Bybło . . . . . 5 (+ 1)
Międzyhorce 4
Meducha część Kąkolnicka 4
» » JMP. Choynowskiego 5
Siemiakowce . . . . . 2 (+ 1)
Tustan . . . . . 5 (+ 1)
Dubowce 3
Karczma nad przewozem halickiem 5
Summa . **365** (+37)

Miasto **Monasterzyska** . . 686 (+42)
Miasto **Nowe Monasterzyska** . . . . . 79 (+12)
Wsi parafialne:
Jezierzany 4
Wierzbiatyn 5
Czechów 3
Wiczułki 5
Jarchorów . . . . . 5 (+ 1)
Słobudka Nowa 11
Szweyków . . . . . 8 (+ 1)
Czeremchów 5
Hohocze . . . . . 5 (+ 1)
Zastawce 4
Dobrowody . . . . . 8 (+ 1)
Kowalówka 7
Sawałuski 6
Olesza 4
Holihrady 7
Ostra . . . . . 13 (+ 1)
Ciepatyn 4
Hryhorów 3
Summa . **877** (+60)

Miasto **Jezupol** . . . . 79 (+ 6)
Wsi parafialne:
Kozina . . . . . 9 (+ 2)
Sielec . . . . . 5 (+ 1)
Wołczyniec 6
Kołodziejówka . . . . 15 (+ 1)
Urin 6
Jastrzębiec . . . . . 4 (+ 1)
Hanusowce 9
Summa . **133** (+11)

Miasto **Maryampol** . . . 172 (+16)
Wsi parafialne:
Wodniki 5
Łanów . . . . . 3 (+ 1)
Dalijów . . . . . 10 (+ 2)
Petryłów 6
Nowosiółka 2
Dołha . . . . . 2 (+ 1)
Stryhanie . . . . . 8 (+ 3)
Jurkówka 2
Olszanica . . . . . 4 (+ 2)
Pobereze . . . . . 7 (+ 2)
Bukowno . . . . . 8 (+ 1)
Summa . **229** (+28)

Miasto **Tłumacz** . . . . 351 (+21)
Wsi parafialne:
Polayce 8
Oliska . . . . . 8 (+ 1)
Hryniowce 17

Kurów	10	(+ 1)
Kutyska	3	
Przybyłów	6	
Nadomana	5	
Jezierzany	6	
Pruszka	6	(+ 1)
Miasteczko **Chocimierz**	4	
Kolince	5	
Bratkowice	2	(+ 1)
Dolina	10	
Kamieniec	13	(+ 1)
Tarnawica	7	
Purniki	5	(+ 1)
Bortniki	22	
Summa	493	(+27)
Miasto **Bukaczowce**	270	(+19)
Wsi parafialne:		
Czahrów	19	(+ 1)
Czerniejów	13	(+ 2)
Wiszniów	8	(+ 1)
Nowoszyny	11	
Kozary	12	
Poświerz	5	
Summa	338	(+23)
Miasto **Uście** (Ujście)	267	(+13)
Wsi parafialne: Dubno	15	(+ 2)
Wieleśniów	6	
Krościatyn	18	
Zadarów	7	(+ 1)
Krasiejów	6	
Łazarówka	4	
Niskołyzy	4	
Łackie	5	
Bobrowniki	11	
Łuka	6	
Międzygórze	7	
Trościaniec	3	
Jeziorko	6	
Krymidów	5	
Miasteczko **Horozanka**	24	
Kończaki	16	
Towstobaby	17	
Korzowa	8	
Zawiadówka	8	
Baranów	8	
Summa	451	(+16)
Miasto **Tyśmienica**	853	(+45)
Wsi parafialne:		
Mykityńce	8	(+ 1)
Przeniczniki	2	
Podłuże	5	
Podpieczary	7	
Chomikówka	5	
Klubowce	4	
Ostrynia	6	
Lackie	10	
Markowa	8	
Summa	908	(+46)
Miasto **Kałusz**	1087	(+60)
Wsi parafialne:		
Wisłowa	9	(+ 1)
Inysłów	13	(+ 1)
Rypianka	4	(+ 1)
Jaworówka	4	
Zawoy	10	
Grabówka	4	
Uhrynów Stary	10	
» Średni	6	
Petranka	24	
Krasne	9	
Niebyłów	9	(+ 1)
Śliwki	12	(+ 1)
Jasień	9	
Przysłup	8	(+ 1)
Ildziane	8	
Kamień	11	
Perłohy	9	
Nowica	15	
Podmichale królewskie	20	
Dubrowlany	6	
Dołhe	7	
Puyło	20	(+ 2)

Siewka . . . . . 7 (+ 1)
Kropiwnik . . . . . 22 (+ 2)
Kadobne 8
Mościska . . . . . 14 (+ 1)
Kopanki 16
Karczma w Żupie miejskiej 9
Szafarz w Żupie miejskiej . 15 (+ 1)
Szafarz w Żupach Petraneckich 3
Szafarz w Żupach Kraśniańskich 6
Szafarz w Żup. Nowickich —
» » » w Leśnej . 3
» » » Adamówce 6
» » » Tarnawce . 4 (+ 1)
Studzienka 5
Podhorki 4
Chocin 5
Podmichale część Wnej Jastrzębskiej . . . . . 25 (+ 2)
Podmichale część succesorów Ihornickich . . . 17 (+ 3)
Podmichale część Im. P. Wolskiego 5
Winnica królewska . . . 5
Bereznica cz. Im. P. Omiecińskiego 8
Bereznica cz. Im. P. Świeżawskiego 4
Bereznica części ImPP. Jasińskich 8
Hołyń cz. JMP. Górskiej . 18 (+ 1)
» » » Giedzińskiej 17 (+ 1)
» » » Szeszoryńca Hołyńskiego 4
Hołyń część JO. Xiężnej Czetweryńskiej . . . . 23 (+ 1)
Hołyń część JMP. Zaleskiego 20
Hołyń część JMP. Gorzkiewicza . . . . . 3 (+ 1)
Hołyń część JMP. Andrzeja Sulatyckiego . . . . 5 (+ 1)
Hołyń część JMP. Stanisława Dąbrowskiego . . . 7
Hołyń część JMP. Mahurycza Hołyńskiego . . . 6
Kotiatycze część JMP. Sulatyckiego . . . . . 5 (+ 1)
Turyłów część JMPP. Sulatyckich 15
Turyłów część JMP. Żurakowskiego 11
Turyłów część JMP. Zielińskiego 8
Turyłów część JMP. Zaleskiego 5
Summa . **1662** (+86)

Miasto **Stanisławów** . . 847 (+78)
Wsi parafialne:
Rybna . . . . . 6 (+ 1)
Jamnica . . . . . 8 (+ 1)
Uhrynów 5
Pasieczna 2
Zagwozdz . . . . . 15 (+ 1)
Pacyków 7
Krechowce 4
Czukałówka 8
Opryszowce 6
Summa . 908 (+81)

Miasto **Buczacz** . . . . 988 (+67)
Miasteczko **Barysz** . . . 59 (+ 7)
Wsi paraf. (buczackie):
Rydoduby 7
Pilawa 5
Pętlikowce . . . . . 14 (+ 2)
Bielownica 6
Ossowce . . . . . 10 (+ 1)
Medwedowce . . . . . 8 (+ 1)
Nowostawce 6
Leszczanka 5
Podzameczek . . . . . 4 (+ 1)
Przewłoka . . . . . 14 (+ 3)
Pieszkowce 6

Zurawince	5	(+ 1)
Porchowa	5	(+ 1)
Soroki	9	(+ 2)
Babulince	5	(+ 1)
Zubrzyc	10	(+ 3)
Kujdanów	4	
Trybuchowce	14	
Rohomysz	5	
Dzuryn	20	
Słobudka	13	
Żyznomierz	9	(+ 1)
Zalisie	9	
Nowosiółka	8	
Kurdwanówka	5	
Romaszówka	8	
Zynogród	6	(+ 1)
Summa	**1267**	(+91)

Miasto **Zawałów**	155	(+13)
Wsi parafialne:		
Jabłonówka	4	
Serednie	2	(+ 1)
Zaturyn	5	
Sieniawka	6	
Hurilcze	6	
Nossów	8	
Dryszczów	5	(+ 3)
Byszów	5	(+ 1)
Boków	4	(+ 1)
Marków	4	
Summa	**204**	(+19)

Miasto **Potok**	310	(+25)
Wsi parafialne:		
Kosmirzyn	5	
Hubin	7	
Kościelnik	7	
Sokołów	9	(+ 1)
Rusiłów	4	
Ścianka	16	
Snowidów	7	(+ 1)
Skomorochy	4	
Wozyłów	6	
Koropiec	10	
Budzyn	4	(+ 1)
Dylawa	3	(+ 1)
Piotrków	5	
Siekirczyn	6	
Isaków*)	6	
Summa	**417**	(+29)

*) W tym Isakowie parafialnym do kahału Potockiego należącym, arendarz części JMP. Andrzeja Grabowieckiego, klątwie kahału Potockiego wydanej nieposłuszny, stanąć nie chciał na rewizyę, zaczem z całą swą familią domową nie jest wpisany. Przez to skarbowi o renitencyę defertur.

Miasto **Martynów**	25	(+ 3)
Wsi parafialne:		
Stary Martynów	6	(+ 1)
Siwka	12	(+ 2)
Moszkowce	6	(+ 1)
Subotów	8	
Ruzdwiany	6	
Demianów	12	
Summa	**75**	(+ 7)

Miasto **Rohatyn**	742	(+55)
Wsi parafialne:		
Podgrodzie	11	(+ 1)
Ruda	5	(+ 1)
Kliszczowna	8	(+ 1)
Firlejów	6	
Korzelica	7	
Hulków	5	
Janczyn	8	(+ 1)
Potok	5	
Czerce	11	(+ 1)
Sołoniec	5	(+ 1)
Wirzbołówka	3	
Putiatynce	6	(+ 1)
Łuczyniec	9	(+ 2)
Babuhów	5	
Koniuszki	9	

Ujazdów . . . . . 2 (+ 1)
Obelnica 5
Kunaszów 4
Zelibory . . . . . 3 (+ 1)
Lipica górna . . . . . 3 (+ 1)
» dolna . . . . . 5 (+ 1)
Świstelniki 10
Szumlany . . . . . 19 (+ 1)
Sławentyn . . . . . 29 (+ 3)
Sarnki . . . . . 7 (+ 1)
Zołczów 12
Danilcze . . . . . 4 (+ 1)
Czesniki . . . . . 13 (+ 2)
Łopuszno 5
Dusanów . . . . . 5 (+ 1)
Kutce . . . . . 4 (+ 1)
Zalipie . . . . . 2 (+ 1)
Psary 2
Doliny 4
Dechowa 4
Miasteczko **Podkamień** . 117 (+13)
Fraga . . . . . 4 (+ 1)
Bieńkowce 11
Dziczki . . . . . 7 (+ 1)
Załanowce 7
Miasteczko **Stratyn** . . . 83 (+12)
Dubrniów . . . . . 22 (+ 4)
Summa **1237** (+110)

Miasto **Bursztyn** . . . . 438 (+15)
Wsi parafialne:
Nastaszczyn . . . . . 8 (+ 1)
Janaszków . . . . . 5 (+ 1)
Sarnki średnie . . . . . 5 (+ 1)
» dolne . . . . . 7 (+ 1)
Jezierzany 6
Kuropatniki . . . . . 5 (+ 1)
Jenetniki 7
Summa **481** (+20)

Miasto **Podhajce** . . . 1011 (+68)
Wsi parafialne:
Mądzelówka 4
Gniłowody 9
Lipa . . . . . 4 (+ 1)
Wirzbów 8
Uhrynów 5
Rudniki . . . . . 6 (+ 1)
Moryłów 14
Nowosiółka 13
Białokiernica 9
Małowody 5
Iszczków . . . . . 8 (+ 2)
Rohatkowce 11
Bieniawa 9
Siemikowce 5
Rakowiec 6
Sosnów 4
Sokołów . . . . . 30 (+ 1)
Miasteczko **Złotniki** . . . 40 (+ 3)
Brykula . . . . . 15 (+ 2)
Miasteczko **Wiśniowczyk** . 32
Hayworonka 3
Miasteczko **Zarwanica** . . 19
Dobropole . . . . . 6 (+ 1)
Sapowa 4
Koturów 10
Summa . **1290** (+80)

Miasto **Bołszowiec** . . . 166 (+12)
Wsi parafialne:
Skomorochy 13
Podszumlance 6
Skomorochy Stare . . . 4
Herbotów 9
Niemszyn 7
Perłowce . . . . . 3 (+ 1)
Hanowce 11
Popławniki 7
Summa . **226** (+13)

Miasto **Niźniów** . . . . 135 (+25)
Wsi parafialne:
Okniany 4
Kutyszcza 9
Oleszowa 8

Bratyszów	4		Łuka	6	
Summa	**154**	(+25)	Dołżka	5	(+ 1)
			Kołodziejów	13	(+ 1)
Miasto **Wojniłów**	**228**	(+21)	Dorohów,	15	(+ 1)
Wsi parafialne:			Serednie	10	(+ 1)
Niegowce	12		Siółko	8	
Humenów	5		Siedliska	3	(+ 1)
Wirzebnia	6	(+ 1)	Demeszkowce	5	(+ 1)
Zawadka	13	(+ 1)	Ostrów	9	(+ 1)
Bołochów	16	(+ 1)	Kurypów	8	
Zbora	13	(+ 3)	Pukasowce	10	(+ 1)
Stankowa	5	(+ 2)	Błudniki	14	
Dołha	7		Temerowce	10	
Perekosy	5		Medynia	8	
Protesy	6	(+ 1)	Przewoziec	8	(+ 2)
Dąbrowa	6		Babin	9	
Tomaszowce	16		Dołpotów	6	(+ 1)
Dubowica	4		Summa	**495**	(+42)
Cwitowa	6				

In summa w całej ziemi halickiej:

Karaitów dorosłych	94;	dzieci niżej roku	5
Żydów »	12210;	» » »	854
Żydów i Karaitów dorosłych	12304;	dzieci niżej roku	859

Wszystkich razem z dziećmi: **13163** [1]).

Powiat trembowelski.

Miasto **Trembowla**	**520**	(+56)	Humniska	4	
Wsi parafialne:			Semenów	6	(+ 1)
Boryczów	4	(+ 1)	Zielince	4	
Łośnów	21	(+ 1)	» JMPani Sędzinej	6	(+ 1)
Gławiec	11		» OO. Bazylianów	2	(+ 1)
Ostalce	6		Summa	**617**	(+62)
Szuszczyn	6				
Iwanówka	10	(+ 1)	Miasto **Mikulince**	**406**	(+21)
Wolica	5		Wsi parafialne:		
Plebanówka	5		Ludwikówka	4	
Zaścinocz	7		Luczki	3	

[1]) W »Liczbie głów żydowskich w Koronie« Kleczyńskiego i Kluczyckiego wypada liczba 12304 i to zupełnie słusznie, gdyż w taryfie generalnej podano tylko liczbę płacących pogłówne, a temsamem nie wliczono 859 dzieci niżej roku. Jest tedy różnica o 6·52%.

Czartorya 6
Myszkowice . . . . . 10 (+ 1)
Kozówka 8
Skomorochy 10
Proszowa 4
Władyczyn 9
Krzywki 3
Summa . **463** (+22)

Miasto **Grzymałów** . . . 545 (+27)
Wsi parafialne:
Ostapie . . . . . 19 (+ 1)
Poznanka . . . . . 21 (+ 1)
Zarubienie 2
Jurówka 5
Łuka 11
Orzechowiec 12
Kaczanówka 4
Okno 5
Pajówka . . . . . 4 (+ 1)
Bocyki . . . . . 2 (+ 1)
Hlibow 17
Czernieszówka . . . . . 10 (+ 1)
Różyska 12
Zaszczówka . . . . . 4 (+ 1)
Iwanówka 6
Kokoszyńce 18
Kozina 9
Wolica 6
Summa . **693** (+33)

Miasto **Towste** . . . . 325 (+13)
Wsi parafialne:
Dubowce 6
Soroki . . . . . 14 (+11)
Kont 2
Krasne . . . . . 10 (+ 2)
Sadzawka . . . . . 5 (+ 1)
Leżanówka 4
Stawki . . . . . 6 (+ 1)
Bilitówka . . . . . 5 (+ 1)
Nowosiółka 4
Berki . . . . . 5 (+ 1)
Zielona . . . . . 5 (+ 1)
Rasztowce 11
Summa . **402** (+21)

Miasto **Kopyczyńce** . . . 321 (+25)
Wsi parafialne:
Myszkowce 6
Kapuściany . . . . . 7 (+ 1)
Nizborek . . . . . 46 (+ 3)
Kociubińce . . . . . 12 (+ 2)
Kobince 4
Kotówka 11
Summa . **407** (+31)

Miasto **Suchostaw** czyli **Jabłonów** . . . . . 197 (+16)
Wsi parafialne:
Jabłonów . . . . . 3 (+ 1)
Wisła 6
Czelejów 4
Karczma Suchostawska . 3
Summa . **213** (+17)

Miasto **Czortków** . . . 693 (+53)
Wsi parafialne:
Czerczaszczyzna 2
Białobużnica 14
Kalinowszczyzna . . . . 9 (+ 1)
Siemiakowce . . . . . 3 (+ 1)
Białypotok 7
Byczkowce 8
Chomikówka 3
Skordyńce 8
Tudorów 6
Oryszkowce 5
Majdan 6
Uhrynie 8
Kaliczówka 2
Biała 28
Hadynkowce . . . . . 10 (+ 1)
Summa . **812** (+56)

Miasto **Skałat** . . . . . 502 (+38)

Wsi parafialne:
Nowosiółka . . . . . 10 (+ 1)
Stary Skałat . . . . . 6 (+ 1)
Pułpanówka . . . . . 9 (+ 2)
Chmieliska . . . . . 10 (+ 2)
Mołczanówka 7
Rossochowacie 8
Kamionki . . . . . (12 + 1)
Bodganówka 9
Kołodziejówka 8
Panasówka . . . . . 7 (+ 1)
Zerebki 16
Syrocko 19
Poznanka 5
Krzywe 5
Horodnica 7
Summa . **640** (+46)

Miasto **Janów** . . . . . 351 (+39)
Wsi parafialne:
Romanówka 9
Mogilnica 11
Wieniawa 9
Podhajczyki 5
Wybranówka 5
Zniesienie , ... 7
Kobywłoki 17
Inszany 9
Młyniska 7
Długie 9
Dereniów 8
Summa . **447** (+40)

Miasto **Budzanów** . . . 363 (+23)
Wsi parafialne:
Skomorosze 7
Zwiniacze 5
Kosów 8
Łaskowce 8
Wirzbowiec . . . . . 9 (+ 2)
Summa . **400** (+25)

Miasto **Tarnopol** . . . 1161 (+85)

Miasteczko **Kozłów** . . . 46 (+ 1)
» **Kupczyńce** . . . 40 (+ 8)
Wsi parafialne:
Biała . . . . . 5 (+ 1)
Czystyłów . . . . . 8 (+ 1)
Płotycza . . . . . 3 (+ 1)
Iwaczów górny . . . . . 10 (+ 2)
» dolny 8
Jerowicz . . . . . 14 (+ 2)
Dubowce 5
Czumali 4
Dobrowody . . . . . 20 (+ 3)
Iwańczany . . . . . 9 (+ 1)
Kobyla . . . . . 7 (+ 2)
Berezowica 3
Obarzańce 7
Zarudzie . . . . . 3 (+ 1)
Grobla Jankowiecka . . . 5
Pleskowce . . . . . 4 (+ 2)
Kurowce . . . . . 9 (+ 2)
Karczma na gościńcu . . 4
Hladki . . . . . 5 (+ 1)
Czerniechowce 7
Jankowce 4
Małaszowce . . . . . 5 (+ 1)
Chluboczyk 5
Proniatyn 10
Kutkowce 5
Zagrobelny 9
Janówka 4
Petryków . . . . . 4 (+ 1)
Dewzanka . . . . . 4 (+ 1)
Domamorycz 4
Zabójki 6
Chodaczków . . . . . 8 (+ 1)
Poczapince . . . . . 4 (+ 1)
Dragonówka 5
Buczniów . . . . . 7 (+ 2)
Ostrów . . . . . 6 (+ 1)
Bereznica . . . . . 6 (+ 1)
Karczma na gościńcu (II) . 4
Łuka 6
Miasteczko **Baworów** . . 17 (+ 1)

Grabowiec	4 (+ 2)	Miasto **Strusów**	104 (+ 15)
Kipianka	2 (+ 1)	Wsi parafialne:	
Smolanka	5 (+ 1)	Warwaryńce	5 (+ 1)
Białoskurka	4	Nałuszki	3
Zaścinka	7	Nastasów	8 (+ 1)
Tustołów	8 (+ 1)	Rozdużany	6 (+ 1)
Dziczków	2 (+ 1)	Ostrowiec	3 (+ 1)
Chodaczków (II)	6	Słobudka	4
Zerebki	8 (+ 1)	Brykuła	3
Haluszczyńce	28 (+ 2)	Darachów	8 (+ 1)
Czohańszczyzna	4	Jitków	3
Romanowe Sioło	5	Bernadów	3
Kudaniec	7 (+ 1)	Krzowieniec	5
Romanówka	6	Uwiłów Mały	5 (+ 1)
Czohańszczyzna (II)	4	» Wielki	4
Czernichów Mazowiecki	6 (+ 1)	Miasteczko **Chorostków**	42 (+ 2)
» Ruski	8	Liczkowce	4 (+ 1)
Stupki	10	Trebechów	4
Śmichowce	8 (+ 1)	Horodnica	6
Rusanówka	4 (+ 1)	Senkowce	3
Gnizdyczne	6 (+ 1)	Wojwodniki	4 (+ 1)
Berki	8	Rakowkąt	3
Pokropiwna	4	Portołówka	3
Słobudka	8	Wierzchowicz	4
Jaworów	4	Prymołów	5 (+ 1)
Horodyszcze	6	Karszyniec	2
Summa	**1680** (+137)	Summa	**224** (+26)

In summa wszystkich żydów dorosłych powiatu trembowelskiego . . 7018
Dzieci niżej roku 516

Razem wszystkich żydów powiatu trembowelskiego . . . . **7534** [1])

Powiat kołomyjski.

Miasto **Kołomyja**	985 (+87)	Spas	4
Wsi parafialne:		Markowce	10
Kniaździwór	12 (+ 1)	Cieniawa	4
Diadkowce	6	Hanczarow	7
Piadyki	2 (+ 1)	Delatyn	2
Oskrzesince	6	Osławy	4
Kurnice	13 (+ 2)	Załucze	4
		Summa	**1059** (+91)

[1]) W »Liczbie głów żyd. w Koronie« Kleczyńskiego i Kluczyckiego podana jest liczba ogólna bez dzieci tj. tylko 7018 czyli o 516 mniej; stanowi to różnicę o 6·98 czyli prawie 7%.

Miasto **Sołotwina**	361	(+15)
Wsi parafialne:		
Monastyrczyzna	6	
Rakowice	7	
Krzywiec	15	
Jabłonka	5	
Porohy	5	
Krzyczka	5	(+ 1)
Staruń IMP. Dunajowskiego	4	(+ 1)
» OO. Dominikanów	4	(+ 1)
» IMP. Korczyńskiego	15	(+ 1)
» » Jacowskiego	6	
» » Jastrzębskiego	2	
» » Żurakowskiego	10	
Żuraki » Morzego	4	
» » Laskowskiego	2	
» OO. Dominikanów	5	
» IMP. Jastrzębskiego	6	
» » Korczyńskiego	9	
Summa	**471**	(+19)
Miasto **Pistynia**	206	(+16)
Wsi parafialne:		
Utorop	11	(+ 1)
Mikityńce	16	
Summa	**233**	(+17)
Miasto **Jabłonów** czyli **Stupczate**	403	(+42)
Wsi parafialne:		
Stopczate	6	(+ 1)
Kosmacz	5	(+ 1)
Okryszory	7	(+ 1)
Berezów Wyżny	6	(+ 1)
» Niżny	12	
Rongury	6	(+ 1)
Kowalówka	6	(+ 1)
Myszyn	13	(+ 1)
Bania Świrska	3	
Summa	**467**	(+49)
Miasto **Śniatyn**	**1011**	(+100)
Wsi parafialne: Uście	6	(+ 1)
Karłów	3	
Kułaczyn	5	
Zawale	8	
Stecowa	7	
Drasynów	2	
Mikuleńce	4	
Stecowska karczma	4	
Biłotuja	5	
Kniazie	7	
Dziurów	25	(+ 1)
Tuczapy	5	
Rusów	7	
Toporowczyki	6	
Załucze	6	
Budyłów	4	
Summa	**1123**	(+102)
Miasto **Kuty**	947	(+25)
Wsi parafialne:		
Rybno	10	(+ 1)
Dołhopole	6	
Ryczka	6	
Fereskuł	6	
Uścierzyczki	3	
Berwinkowa	13	
Tudiów	9	
Herocowa	5	
Słobudka	5	
Dołhopole (II)	3	
Summa	**1013**	(+26)
Miasto **Gwoździec**	541	(+19)
Wsi parafialne:		
Słobudka	7	(+ 1)
Chwaliboda	5	(+ 1)
Winograd	20	
Rosochacze	12	(+ 1)
Pruchniszcze	5	(+ 2)
Ostapkowce	3	
Kamioneczki	8	
Piodyki	7	
Debysławce	4	
Zukocin	4	

Pererów	1	
Targowica	10	(+ 1)
Wiczbowce	9	(+ 2)
Soroki	8	
Rohyn	7	
Bataworówka	8	
Summa	659	(+27)

Miasto **Zabłotów**	924	(+62)
Wsi parafialne:		
Kielechów	3	
Zadubrowce	4	
Oleszków	9	
Krasnostawce	6	(+ 1)
Summa	946	(+63)

Miasto **Bohorodczany**	543	(+21)
Wsi parafialne:		
Sadzawka	8	
Stare Bohorodczany	6	
Głębokie	8	
Zwiniacz	6	
Chmielówka	2	
Rosólna	25	(+ 2)
Kosmacz	6	
Grabowiec	7	
Pochówka	5	
Roholina Górna	8	(+ 2)
» Dolna	11	
Lachowce	11	(+ 1)
Summa	646	(+26)

Miasto **Kossów** część JM. Dzieduszyckiego podkomorzego halickiego	199	(+36)
Wsi parafialne:		
Smądna	5	
Wirzbowiec	4	
Rzyczka	4	
Horodz	3	(+ 1)
Jaworów	6	
Czerynówka	4	(+ 1)
Summa	225	(+38)

Miasto **Kossów** część WW. Romanowskich	105	(+18)
Wsi parafialne:		
Stary Kossów	4	
Sokołówka	4	
Młynów	3	
Na Wierzbowcu	2	(+ 1)
Summa	118	(+19)
In summa: **Kossów** miasto	304	(+54)
Wsi parafialne	39	(+ 3)
Summa	343	(+57)

Miasto **Kamionki Wielkie**	34	(+ 3)
Wsi parafialne:		
Jakubówka	7	(+ 1)
Bohorodyczyn	4	(+ 1)
Kostów	6	
Żydówka z dziećmi w więzieniu w Kamionkach	5	
Summa	56	(+ 5)

Miasto **Ottenia** (Otynia)	256	(+40)
Wsi parafialne:		
Hołosków	7	(+ 1)
Skopówka	3	
Czarnołocze	5	
Słobudka	6	(+ 1)
Przerost	6	(+ 1)
Winograd	5	(+ 1)
Wałeśnica	2	
Hawryłówka	6	(+ 1)
Maydan	4	
Maydan (II)	2	
Glinki	2	
Targowica	5	(+ 1)
Worona	7	(+ 1)
Zakrzewce	5	(+ 1)
Korszów	8	(+ 1)
Strubków	5	(+ 1)
Babinka	3	
Krasiłówka	6	(+ 1)
Krzywobuty	2	
Summa	345	(+51)

Miasto **Łysiec**	116	(+10)
Wsi parafialne:		
Iwanikówka	7	
Posiecz	6	
Radna	6	
Drohomirczany	8	(+ 1)
Łysiec Stary	5	(+ 1)
Stebnik	2	(+ 1)
Czerniejów	14	(+ 1)
Chryplin	3	(+ 1)
Chomików	4	(+ 1)
Summa	**171**	(+16)
Miasto **Nadwórna**	937	(+65)
Wsi parafialne:		
Przerosła	4	(+ 1)
Mołotków	3	
Hwod	9	(+ 2)
Łanczyn	7	
Kraśniany	9	(+ 1)
Maniowa	12	
Krasne	8	
Cucyłów	13	
Nazawirów	12	(+ 1)
Sadzawa	6	
Osławy	5	
Białosławy	5	
Strymblany	6	
Pniów	13	
Bytków	6	
Zielone	5	
Tekinki	5	
Berezów	6	
Łuczki	7	
Parysce	6	
Czarny Potok	7	
Tarnawica	9	
Pasieczne	9	
Delatyn	87	(+ 5)
Summa	**1196**	(+75)
Miasto **Obertyn**	265	(+15)
Wsi parafialne:		
Czortowiec	10	
Tyszkowce	6	(+ 1)
Olejów	3	(+ 1)
Olchowiec	4	
Żuków	10	
Kalinowszczyzna	10	
Pererów	6	
Chlibiczyn	10	(+ 1)
Michałków	10	(+ 2)
Miasteczko **Michalcze**	42	(+ 4)
Dubiecko	8	(+ 2)
Repszyn	6	(+ 1)
Kolanków	6	(+ 1)
Biełka	5	
Siemakowce	10	(+ 1)
Hawrylaków	4	(+ 1)
Daliszów	5	
Summa	**419**	(+30)
Miasto **Horodeńka**	863	(+60)
Wsi parafialne:		
Czerniatyn	7	(+ 1)
Okno	7	(+ 1)
Serafiniec	20	
Potoczyska	13	(+ 1)
Horodnica	13	(+ 1)
Żywaczów	7	
Niezwiszcze	10	
Harasymów	4	
Łuka	8	
Podwerbce	6	(+ 1)
Siemiakowce	4	
Trojca	12	(+ 1)
Podwysokie	8	(+ 1)
Raszków	7	
Summa	**956**	(+67)
Miasto **Kułaczkowce**	131	(+11)
Wsi parafialne:		
Peczeniżyn	11	
Chomiakówka	5	(+ 2)
Karczma Kułaczkowiecka	3	
Summa	**150**	(+13)

In summa:

Żydów dorosłych w powiecie kołomyjskim	10253
Dzieci niżej roku	734
Razem wszystkich żydów	10987 [1]

Sumaryczne zestawienie miast z parafiami.

I. Ziemia halicka.

	Nazwa	Liczba dorosłych w mieście	Liczba dzieci w mieście	Summa dorosłych i dzieci w mieście	Miasto z parafią razem			Uwaga
					dorośli	dzieci	razem	
1	Halicz: Karaici	94	5	99	niema wsi parafialnych		99	
	» Żydzi	236	22	258	365	37	402	
2	Monasterzyska [1]	765	54	819	877	60	930	[1] Nowe (686 + 42) Stare (79 + 12)
3	Iezupol	79	6	85	133	11	144	
4	Maryampol	172	16	188	229	28	257	
5	Tłumacz	351	21	372	493	27	520	
6	Bukaczowce	270	19	289	338	23	361	
7	Uście	267	13	280	451	16	467	
8	Tyśmienica	853	45	898	908	46	954	
9	Kałusz	1087	60	1147	1662	86	1748	
10	Stanisławów	847	78	925	908	81	989	
11	Buczacz	988	67	1055	1267	91	1358 [2]	[2] Tutaj należy Barysz 59 (+ 7)
12	Zawałów	155	13	168	204	19	223	
13	Potok	310	25	335	417	29	446	
14	Martynów	25	3	28	75	7	82	
15	Rohatyn	742	55	797	1237	110	1340	Podkamień 117 (+ 13) Stratyn 83 (+ 12)
16	Bursztyn	438	15	453	481	20	501	
17	Podhajce	1011	68	1079	1290	80	1370	Złotniki 40 (+ 3) Wiśniowczyk 32 Zarwanica 19
18	Bołszowiec	166	12	178	226	13	239	
19	Niźniów	135	25	160	154	25	179	
20	Wojniłów	228	21	249	495	42	537	
	Summa	9219	643	9862	12304	859	13163	

[1] W »Liczbie głów żydowskich w Koronie« podano liczbę bez dzieci, a więc 10.253 czyli o 734 mniej; stanowi to różnicę 7·1%.

II. Powiat trembowelski.

	Nazwa	Liczba dorosłych w mieście	Liczba dzieci w mieście	Summa dorosłych i dzieci w mieście	Miasto z parafiami razem			Uwaga
					dorośli	dzieci	razem	
1	Trembowla . . .	520	56	576	617	62	679	
2	Mikulińce . . .	406	21	427	463	22	485	
3	Grzymałów . . .	545	27	572	693	33	726	
4	Towste	325	13	338	402	21	423	
5	Kopyczyńce . . .	321	25	346	407	31	438	
6	Suchostaw . . .	197	16	213	213	17	230	
7	Czortków	693	53	746	812	56	868	
8	Skałat	502	38	540	640	46	686	
9	Janów	351	39	390	447	40	487	
10	Budzanów . . .	363	23	386	400	25	425	Kozłów 46 (+ 1)
11	Tarnopol	1161	85	1246	1680	137	1717	Kopczyńce 40 (+ 8)
12	Strusów	104	15	119	224	26	250	Baworów 17 (+ 1)
	Summa . .	5488	411	5899	7018	516	7534	

III. Powiat kołomyjski.

	Nazwa	Liczba dorosłych w mieście	Liczba dzieci w mieście	Summa dorosłych i dzieci w mieście	Miasto z parafiami razem			Uwaga
					dorośli	dzieci	razem	
1	Kołomyja . . .	985	87	1072	1059	91	1150	
2	Sołotwina . . .	361	15	376	471	19	490	
3	Pistynia	206	16	222	233	17	250	
4	Jabłonów	403	42	445	467	49	536	
5	Śniatyn	1011	100	1111	1123	102	1225	
6	Kuty	947	25	972	1013	26	1039	
7	Gwoździec . . .	541	19	560	659	27	686	
8	Zabłotów	924	62	986	946	63	1009	
9	Bohorodczany . .	543	21	564	646	26	672	
10	Kosów	304	54	358	343	57	400	
11	Kamionki Wielkie.	34	3	37	56	5	61	
12	Otynia	256	40	296	345	51	396	
13	Łysiec	116	10	126	171	16	187	
14	Nadwórna [1]) . . .	937	65	1002	1196	75	1271	[1]) Delatyn 87 (+ 5)
15	Obertyn [2]) . . .	265	15	280	419	30	449	[2]) Michalcze 42 (+ 4)
16	Horodenka . . .	863	60	923	956	67	1023	
17	Kułaczkowce . .	131	11	142	150	13	163	
	Summa . .	8627	645	9472	10253	734	10987	

In summa
Ziemia halicka z powiatami trembowelskim i kołomyjskim.

	Nazwa	Liczba dorosłych w mieście	Liczba dzieci w mieście	Summa dorosłych i dzieci w mieście	Miasto z parafiami razem		
					dorośli	dzieci	razem
1	Ziemia halicka	9219	643	9862	12304	859	13163
2	Powiat trembowelski . .	5488	411	5899	7018	516	7534
3	Powiat kołomyjski . . .	8627	645	9272	10253	734	10987
	Summa . .	23334	1699	25033	29575	2099	31684

MATERYAŁY DO HERALDYKI POLSKIEJ

opracowała

Dr. Helena Polaczkówna.

Dotychczasowe badania heraldyczne zwracały głównie uwagę na herb jako taki, jego barwę, wyobrażenie, wreszcie klejnot. Stosunkowo mniej zajęto się sprawą imienia drugiego, które obok nazwy herbu częstokroć się przewija niczem z herbem samym nie związane. Niewiele baczności zwrócił na to Lelewel, który rzucił podwaliny pod heraldykę polską, poruszył myśli ciekawe i nowe, z przyczyn łatwo zrozumiałych: z braku materyałów średniowiecznych z zakresu heraldyki polskiej. Mieroszowski pisząc »O heraldyce polskiej« uwzględnił wprawdzie owo imię drugie, jako proklamę, ale nie wychodząc przeważnie poza Niesieckiego określił ją zarazem jako nazwę znaku herbowego [1]), mimo, że mógł się opierać na przebogatem źródle do heraldyki naszej średniowiecznej, zapiskach krakowskich, ogłoszonych w obu tomach »Starodawnych prawa polskiego pomników«, nadto na »Inscriptiones clenodiales« Ulanowskiego.

Tymczasem badając akta sądowe do nagan szlachectwa się odnoszące spostrzegamy, że zawołanie czyli proklamacya nie jest wyjaśnieniem znaku herbowego, zawsze jednak pewnym zawołaniom odpowiadają pewne herby i odwrotnie. Powstaje tedy pytanie: jeżeli zawołania nie są nazwami herbów, jakaż jest ich geneza? Dwaj badacze tego przedmiotu różną na to dali odpowiedź: prof. Piekosiński uważał je za hasła wojskowe, prof. Małecki szukał w nich haseł, zwołujących ludność do gromady w razie napadu i gwałtu. Wreszcie w pierwszym zeszycie »Miesięcznika heraldycznego« z r. 1908 Dr. Wł. Semkowicz przytoczył kilka nieznanych zawołań, które noszą cechy haseł bojowych. Ta rozbieżność w sądach naprowadziła na myśl, że nim będzie można za tą lub za tamtą teoryą się wypowiedzieć, należy wpierw zestawić materyał cały, prawie że mechanicznie, bez tezy powziętej à priori, i wtedy dopiero badacz, przechodząc od zapiski do zapiski, będzie mógł zdanie swoje w pewnym kierunku uzasadnić. Takie zestawienie uczynił

[1]) Str. 60.

wprawdzie Małecki w »Studyach heraldycznych«, ale nie jest ono wystarczające z kilku względów dla średniowiecza, o co zresztą Małeckiemu nie chodziło. Opiera się on głównie na Paprockim, który już poza ramy średniowiecza wykracza, zbiera przedewszystkiem zawołania bez zwracania uwagi na herby i herbowników, a ponadto zbiera je głównie jako ilustracyę swej hypotezy, że wszystkie zawołania są topograficzne i w tejże myśli doszukuje się po całej Polsce odpowiednio brzmiących osad, bez względu na to, czy mogły one być tą miejscowością, z której ród wyszedł i od której przyjął zawołanie. Że cały szereg zawołań da się wytłomaczyć jako nazwy topograficzne — to nie ulega kwestyi; rzecz sporna w tem leży, czy można ściągać do jednego szablonu nazwy nieraz bardzo zindywidualizowane.

Myśl ułatwienia przyszłych badań nad heraldyką średniowiecza, a w pierwszym rzędzie nad genezą zawołań, przewodniczyła tej pracy. Rezultat wypadł stosunkowo skromny: wiązka stu kilkudziesięciu zawołań wraz z odpowiadającymi im herbami.

Nim się zajmiemy formalną stroną wydawnictwa niniejszych »Materyałów do heraldyki polskiej«, wydało nam się słuszne, podzielić się uwagami, które się w toku układania ich nasunęły, a które nie mając pretensyi do rozstrzygania tych zawiłych kwestyi, mają za cel zwrócić uwagę na niektóre zgoła jeszcze przez naukę nietknięte zagadnienia.

Przedewszystkiem zdać sobie musimy sprawę, jakie stanowisko co do herbów i zawołań zajął Piekosiński w swojej »Heraldyce wieków średnich«. Nie formułuje go nigdzie jasno, ale zapoznawszy się cokolwiek z metodą autora możemy je sobie sami określić. Rozróżnia on trzy, nawet cztery części składowe znamienia szlacheckiego: godło na tarczy jako znak wzrokowy, opis słowny herbu jako jego znak dźwiękowy, klejnot czyli szczytowe zakończenie tarczy i zawołanie jako hasło. Pominiemy tu sprawę klejnotu, z czem rozprawialiśmy się gdzieindziej [1]), a tu zwrócimy tylko uwagę na trzy pozostałe części.

Piekosiński zdaje się wychodzić z założenia, że nazwy wymieniane obok herbów w źródłach średniowiecznych są właściwie zawołaniami, choćby dana zapiska nie zwała ich »proclamatio« i różnią się tem od nazw zjawiających się od w. XIV, które według niego już są nazwami ściśle herbowemi: dla średniowiecza opis herbu i jego klejnotu, względnie jedno lub drugie z osobna jest jego określeniem. Określenie te będzie jednorodne, jeżeli godło tarczy lub klejnotu będzie jednorodne n. p. Gryf, Jastrzębiec, Wężyk, Bawola głowa... Określenie to będzie różnorodne, jeżeli na obraz herbu kilka przedmiotów się składa, więc »crux cum media in babato, due sagitte cum cruce«... Wszystko inne jest proklamacyą, choćby dana zapiska »clenodium« to zwała »de clenodio Mosczicz, proclamacione Ostoya«.

[1]) Nr. 2 »Miesięcznika Heraldycznego« Lwów 1908, H. Polaczkówna »O Gierałcie, Dzierałcie i Cietrzewiu«.

Tym sposobem niektóre herby do tej samej rodziny, nietylko do tego samego rodu się odnoszące, otrzymują po dwie, trzy i więcej proklamacyi. W przeprowadzeniu tego podziału nie zawsze jest Piekosiński konsekwentnym i kiedy w jednem miejscu uznaje, że Oksza, Jednorożec są godłami herbowemi, w drugiem zwie proklamacyami n. p. Lewarta, Szachownicę, które są również godłami dla herbów o zawołaniu Walny, Wczele. Nie przeczę, że w obrębie średniowiecza hypoteza ta ma wiele za sobą: podobnie wypowiada się p. Dr. Władysław Semkowicz w licznych recenzyach heraldycznych. Najbardziej zaś przemawia za nią, że wszystkie zapiski, jakkolwiek nieliczne z XIV w. i liczne bardzo z XV w., o ile wdają się w rozróżnienie herbu i zawołania, tę pierwszą część tylko opisowo zaznaczają. Gdzie takie rozróżnienie nie zostaje przeprowadzone, tam zawołanie zamyka całość znamienia szlacheckiego, lecz jest to znane skrócenie naszej mowy: użycie nazwy części za całość. Jednakże z XV w. rozpoczyna się w określaniu herbów i zawołań raźny proces, który zmierza do tego, że zawołanie przelewa się na godło herbowe, zwłaszcza różnorodne lub też nazwa herbu o ile jest jednorodna wypiera zawołanie, zwłaszcza w chwili kiedy zawołanie traci swoje znaczenie słuchowe u końca średniowiecza. Z początkiem XVI w. proces ten mamy już dokonany: dwie te nazwy zlały się w jedno lub jedna drugą wyparła, tak że w »Herbarzu« Paprockiego z 1584 r. spotykamy już tylko niejasne przypomnienie tych dwóch części składowych: w 17 wypadkach jako określenie: Osmorog alias Gierałth, Leszczyc alias Bróg, a tylko w 10 rozróżnia on godło herbowe i proklamacyę, choć ta ostatnia ma dla niego raczej znaczenie drugiej nazwy herbu.

Nim jednak hypoteza ta zyska sobie prawo obywatelstwa w nauce, niejednokrotnie przedtem uledz będzie musiała wszechstronnej rewizyi, że tu na kilka tylko pytań zwrócę uwagę. Dlaczego spotykamy herby, które nie posiadają zawołań n. p. Dąb, Kot morski, Groty, Sroka, Kur biały, Trzy wręby? czy ich nigdy nie posiadały? czy też zawołania ich zaginęły lub wbrew przyjętej przez nas zasadzie godło herbowe było im zarazem zawołaniem? Dlaczego zawołania takie jak Świnki, Łodzia, Korab, Kliza przedstawiają nam właściwie godła herbowe? Wreszcie wątpliwość najwalniejsza, jaką w nas budzi ta hypoteza, jest ta, że spotykamy w zapiskach obok proklamacyi szczególniejsze imiona własne, które zapiski nazywają właśnie klejnotem; byłyby to więc indywidualne nazwy herbowe. Prawda, że nazwy te stoją z herbem samym i jego zawołaniem zupełnie w luźnym związku, nie tłomaczą nam zgoła godła herbowego, że Radwan n. p. ma oznaczać chorągiew kościelną. Rozwiązywać tych nazw jako drugich proklamacyj nie można, bo jeżeli zrozumiemy, że różne gałęzie tego samego rodu, mając herb jeden, zawołaniami odróżniać się mogą, to trudno nam uwierzyć, aby gdy zapiska powiada »*de clenodio Mosczicz, proclamacione Ostoya*«, »*de clenodio Mądrostki, proclamacione Smyara*« jedna i ta sama rodzina jednocześnie dwóch zawołań używała.

To tylko powiedzieć można, że nazw tych wogóle jest mało, a te, co są, kształtują się w dwie odrębne grupy: pierwsza jak Prus, Radwan, Mościc, Siciński, Mokosiej; druga liczniejsza Złodzieje, Pielgrzymy, Mądrostki, Piękostki, Ogonowie, Stańczowie, Chlewiotki; zaliczyłabym tu ze względu na zewnętrzne podobieństwo Wukry i Sobiejuchy; o tem ostatniem zapiska mówi niewyraźnie »de clenodio sive proclamacione«, a przedmiot herbu nie jest nam znany. Nazwy grupy pierwszej występują w liczbie pojedynczej jako imiona własne właściwe, nazwy grupy drugiej przeważnie w liczbie mnogiej jako imiona pospolite użyte za własne; różnice te uzasadniają sam podział. Pozostawiając na uboczu objaśnienie istnienia pierwszej grupy, jako nazwy herbu, zatrzymam się nad drugą, do której, o ile mi się zdaje, pewien klucz w »Liber beneficiorum« Długosza znalazłam.

Nazwy te, jak już wspomniano, tak Małecki jak Piekosiński nazywa proklamacyami; pominąwszy już to, że spotykamy je stale w liczbie mnogiej, spostrzegamy, że każda z nich posiada znaczenie jakiejś zalety lub ułomności moralnej. Słowa jak Złodzieje, Pielgrzymy tłomaczą się same; natomiast według Kryńskiego: Mądrostki — oznacza wybiegi, dowcipy, sztuczki, figle; Ogonowie — od ogoniarz — byłoby przezwiskiem mieszczanina; według Lindego Piękostki — od piękota, mogłoby oznaczać urodą się odznaczających; Chlewiotki — wskazywałoby na chwiejących się w chodzie według Karłowicza »Słownika gwar polskich«, gdzie znajdujemy tylko *chlebiotać* na oznaczenie *chwiać się*, ale przemiana *b* na *w* jest dość pospolitą w naszym języku. Od typu powyżej wskazanych nazw odbiega »Stańczowie«, która pochodzi od formy skróconej »Stanisław«, jak wskazał mi prof. Krzyżanowski i napotyka się w tem znaczeniu jako »Stano«, »Stenczel« w zapiskach miejskich niemieckich. Niezrozumiałem pozostaje dla mnie słowo Wukry, jak również Sobiejuchy, lecz to ostatnie zewnętrznie nosi cechy, które je do tej pierwszej kategoryi każą zaliczyć, znaczenie może się kiedyś dodatkowo wyjaśni.

Jeżeliby słowa te miały być nazwami herbów, między jednem a drugiem winien być jakiś związek treściowy, tymczasem mają:

Mądrostki — strzałę przekrzyżowaną w zawiasie, zawołanie Smiara[1]).

Złodzieje — strzałę z ogonem orlim; zawołanie Niesobia alias Krzywosąd.

Pielgrzymy — trzy czarne bierzwiona w słup; zawołanie Nabra alias Waldorf[2]).

Piękostki — wilcze paści z półtora krzyżem[3]); zawołanie Prusy.

Ogonowie — strzała biała u dołu skręcona; zawołanie Powała.

Chlewiotki — grabie[4]); zawołanie Kocina.

---

[1]) I. C. 408 mówi o proklamacyi Mądrostki, ale jest ta zapiska zupełnie zdefektowana, uzupełniona w większej części przez wydawcę, sąd na niej budować trudno.

[2]) Liber beneficiorum T. II. p. 143, 144, 154, 308. — H. II. 1991 określa Pielgrzymów herb, jako dwa skrzydła sępie i trzy lilie; herb ten skądinąd nam nieznany.

[3]) Herb nieznany; Piekosiński: Heraldyka str. 179 odnosi go do Wilczychkosów.

[4]) Nazwę tę bez opisu podaje I. C. 1580, 1582, 1583. Piek. — Heraldyka str. 210 odnosi ją do herbu Grabie.

Stańczowie — trzy czarne bierzwiona w słup; zawołanie Nabra.
Wukry czyli Mokosiej — koło i trzy wręby; zawołanie Chmara [1]).
Sobiejuchy — herb bliżej nam nieznany.

Zaznaczamy, że w zapiskach sądowych żadna z wymienionych tu nazw nie występuje z określeniem »proclamatio«, co już samo naprowadza na domysł, że nie można ich liczyć do zawołań. Nazwy te — naszem zdaniem — nie są niczem innem jak przezwiskami rodzinnemi dla oznaczenia pochodzenia lub zalet gałęzi rodowych; w wypadku jak Złodzieje, Ogonowie o charakterze snać żartobliwym. Przezwiska te z czasem utrwaliły się jako nazwy herbowe. Lecz jeżeli pierwotnie pisarz zapisywał »de clenodio Slodzeyow«, lub »de clenodio Pelgrzymow« miało to znaczenie herbu, którym się pieczętuje rodzina Złodziejów, Pielgrzymów, a nie tak, aby słowa te samą nazwę herbu określały. Z biegiem czasu zawołania same traciły swoją bieżącą, żywą wartość, jeszcze prędzej utraciły ją przezwiska: — zrazu świadome określenie przymiotu osobnika, potem spadek już tylko dziedziczny po praojcach, jako integralna część herbu, znikają u schyłku XV w. z heraldyki bez śladu; jedni *Ogonowie* ze zmienioną nazwą na *Ogończyk*, okazują większą trwałość, większą nawet niż zawołanie pierwotne *Powała*, które wyparły.

Długosz jednak pisząc swoją historyę ma jeszcze pełną świadomość, że są to przezwiska: pod 1329 spotykamy nazwisko »Pauli de Spiczimir dicti Ogon, palatini Lanciciensis« [2]), a jest to właśnie praszczur Kościeleckich, herbu Powała czyli Ogończyk. Nie wiemy dla jakich przymiotów pana wojewodę tak zwano, czy może dla mieszczan okazywał się zbyt przychylnym, czyli też, że powolnego był ducha; u ludu do dziś dnia jeszcze ludzi wlokących się z tyłu pochodu ogonami zowią. To pewne, że w tymże samym 1329 r. nierycersko się sprawił wojewoda łęczycki, gdyż zamek Dobrzyń Krzyżakom wydał.

Jeszcze ważniejsze wskazówki co do Pielgrzymów spotykamy w drugim tomie Liber beneficiorum. Jako dziedzice Wielkiego Kazimierza wymienieni są bracia Zbigniew i Stanisław »de domo Nabra seu Pyelgrzymowye« [3]). Na pierwszy rzut oka wydawaćby się mogło, że jest to nowe zawołanie do herbu, który znamy już pod zawołaniem Nabra, Waldorf, Stańczowie, jeżeli to ostatnie za zawołanie liczyć będziemy, a przypuszczenie nasze będzie tem śmielsze, że jest to zwykła forma Długoszowa dla oznaczenia herbu i zawołania n. p. »Jelitha seu Koszlarogy«. Jednakże przeciw temu wnioskowi przemawia już to, że Nabra jest również proklamacyą, stąd wypływałoby, że obu braciom przysługuje dwa zawołania, co nie jest możliwem; co więcej tychże dwóch braci Kazimirskich jak i innych Kazimirskich, znajdujemy w dalszym ciągu, jako herbowników »Nabra alias Waldorf« [4]). Tejże samej rodzinie

[1]) Według Piekosiń., Heraldyki str. 210.
[2]) Opera omnia T. 12. p. 121.
[3]) Liber. benef. T. II. p. 143.
[4]) Lib. benef. T. I. p. 57. T. II. p. 144, 308.

przysługiwałyby nie dwa, ale trzy zawołania. Z pomocą do rozwiązania tej trudności przychodzą nam dziedzice Szczytnik, również do herbu »Nabra« przynależący. Kiedy pisze bowiem o wsi tej Długosz, powiada, »cuius haeredes Pyelgrzym de armis Nabra alias Waldorf«[1]) nazwą tą ród cały obejmując, na innem zaś miejscu[2]) wymienia Tomasza Pielgrzyma ze Szczytnik o tymże samym herbie, a to niewątpliwie nie herb lub zawołanie, lecz przezwisko wskazuje. Jakie może być jednak pochodzenie tego przezwiska? Na ślady tego naprowadza nas okoliczność, że w rodzie »Nabra« na 8 herbowników dwukrotnie spotykamy imię »Peregrinus« i to stosunkowo dość wcześnie. Sędzia ziemski sieradzki Peregryn z Jedlna[3]) występujący przed sądem krakowskim w 1408 przywiesza pieczęć swoją rodu Nabramów pod dokumentem[4]) z 1370 r. Otóż Peregrinus — to właśnie Pielgrzym; kalendarz rzymski zapisuje świętego tego imienia, choć o ile znamy pomniki średniowiecza w Polsce należy ono do rzadkich.

Pominąwszy słowo »Stańczowie«, które, jak się wydaje, jest tylko przezwiskiem na oznaczenie synów czyli też potomków Stanisława (a spotykamy je raz tylko w 1455 r. u innych Nabramitów), zapytujemy, czemże będzie »Waldorf«? herbem czy też zawołaniem? Po raz pierwszy stykamy się z niem u Długosza, ani zawołanie ani herb taki z zapisek nie jest nam znany, jakkolwiek zasób ich spory; natomiast u Helcla[5]) znaleźliśmy cenną bardzo wskazówkę, jak to pytanie rozwiązać należy. W 1432 r. oczyszcza się z nagany również Nabramita Łukasz Waldorf z Wielkiego Kazimierza. Tutaj więc słowo Waldorf z imieniem jego złączone nie jest zawołaniem, ale raczej nazwiskiem, które naprowadza na myśl, że jest to ślad śląskiego pochodzenia naganionego, którego potomkowie prawdopodobnie, Kazimierscy, Waldorf jako nazwę herbu sobie przybierają. Przemawiają za tem i inne względy: naganiony bywa najczęściej przybysz obcy, jak mi na to zwrócił uwagę p. Dr. Władysław Semkowicz; szlachta stara, dawno w miejscu osiadła, w zwykłym porządku rzeczy trudniej podpada naganie. Co więcej, Łukasz Kazimirski oprócz zwykłych sześciu świadków z rodu ojca i matki, stawia nadto po jednym z 3 obcych rodów i trzech z rodu Odrowążów — razem 12 świadków. Ta niezwykła ilość świadków wzmacniałaby jeszcze bardziej przypuszczenie, że Kazimirski nie był znany w małopolskiej ziemi i że Wielki Kazimierz przed niedawnym nabył czasem. Na ostatku i to wymienimy, że matka Łukasza Valdorf była »de armis Biberstin, proclamacione Momot« a ród Biberszteinów właśnie do śląskich należy.

Piekosiński uważa tę zapiskę za mylną: twierdzi, że Biberstin jest również proklamacyą jak Momot, którego używały dwa odrębne rody w Małopolsce,

[1]) Ibidem T. II. p. 154. [2]) Ibidem T. I. p. 48. [3]) H. II. nr. 2454.
[4]) Kodeks wielkopolski T. III. Nr. 1630. [5]) H. II. nr. 2454.
[6]) Do podobnych wyników dochodzi Dr. Wł. Semkowicz w swojej rozprawie pt. »Włodycy na tle porównawczem słowiańskiem« str. 48 uw. 5, gdzie uważa Waldorf za niemiecką proklamę Nabramitów od wsi tej nazwy na Śląsku.

a Biberszteinowie po dziś dzień zatrzymali; pisarz ze względu na podobieństwo herbowe tych dwóch rodów obie proklamy w jedną całość połączył, bo Biberszteinowie śląscy mieli tego samego znaku, co Momotowie używać[1]). Możeby się dała zapiska tem wytłumaczyć, że ci Biberszteinowie ze względu na podobieństwo godła herbowego zarzucili własne zawołanie Biberstin i polskim Momotem wołać się poczęli. W tej zapisce jeno wyrazić chciano, że tymże klejnotem, co i śląscy Bibersteinowie się pieczętują[2]). Naszem więc zdaniem tylko »Nabra« było właściwem zawołaniem herbowem, Stańczowie, Pielgrzymowie, Waldorf, były to przezwiska, względnie nazwiska w różnych okolicznościach przybrane, które się jednak krótko tylko w rodzie ostały.

Przezwiska bowiem tworzą specyalną cechę dla średniowiecza; jedne będą czysto indywidualne »de Dambrowka Clemens Regula dictus, de Mislissovicze Stanislaus Ogrizek dictus«... inne utrwalają się przynajmniej wśród braci i synów, jak *Franczuch* wśród Turzynitów, *Kot* wśród Pilawitów, wreszcie niektóre, jak te, o których wyżej pisaliśmy, utrzymują się nawet przez kilka pokoleń w rodzie.

Nie od rzeczy będzie tu zwrócić uwagę i na to, że nazwa herbu Krzywosąd i przezwisko Złodzieje, oba wyrazy o tak ujemnem znaczeniu budzą przypuszczenie, że ta koincydencya nie jest przypadkową, ale gdzieś w tradycyi miała swoje podstawy, na co dzisiaj jednak żadnych źródeł historycznych nie mamy. Pisząc o przezwiskach, tylko co do niektórych posiadaliśmy wskazówki, inne zaliczyliśmy do tej grupy z racyi podobieństwa. Że Chlewiotki n. p. jest przezwiskiem, było tylko naszem przypuszczeniem i to wbrew Piekosińskiemu, który je jako drugą proklamacyę herbu Grabie zakwalifikował. Tymczasem znaleźliśmy zapiskę sieradzką, która o ile z jednej strony popiera domniemanie Piekosińskiego, że Chlewiotki odnoszą się do herbu Grabie, o tyle z drugiej strony na naszą korzyść wyjaśnia ich wzajemny stosunek. Na tej bowiem podstawie, że wśród klejnotników »de armis Chlewiothky« wymienionych w Inscriptiones clenodiales[3]) jeden tylko znany — Pieścioroski — używa herbu Grabie, uznał Piekosiński, że Chlewiotki musi być odmienną herbu tego proklamacyą. Tymczasem w zapiskach sieradzkich Łaguny[4]) z 1462 r. spotykamy: »pena vallata interposita est inter nobiles *Clewyotkam* et filium eius Stanislaum de Dobrochowice armis Grabie«. Jeżeli syn był herbu Grabie i ojciec musiał tego samego używać. Gdy ojciec zaś zwany jest Chlewiotką, a nie jest nam znane podobne imię chrzestne ani nazwisko, przypuszczamy, że jest to przezwisko, które od czasu, gdy je po raz pierwszy w 1419, 1420, 1421 r. spotkaliśmy, prawie przez pół wieku w rodzinie się utrzymuje.

---

[1]) Piekosiń., Heraldyka str. 244.

[2]) Trochę późno wpadła mi w rękę rozprawka p. L. Białkowskiego »O rodzie Bibersteinów«, która w tej mierze rozstrzyga i przypuszczenia moje poprawi.

[3]) V. str. 35, uw. 4. [4]) Łag. nr. 83.

Przechodząc teraz do strony metodycznej wydawnictwa, podkreślam z naciskiem, że wyzyskując dla tego celu czy to kodeksy dyplomatyczne czy zapiski sądowe, brano pod uwagę tylko te dyplomy i zapiski, które spełniały trzy, względnie dwa warunki: podawały nazwę herbu, opis jego i zawołanie, lub też nazwę herbu i zawołanie albo wreszcie opis i zawołanie. Stąd też zapiski, które nie odpowiadały tym warunkom, odpadły. Nie chodziło bowiem o zebranie wszystkich zapisek herbowych, choć i taka praca byłaby niezmiernie pożyteczna, ale o zgrupowanie materyału, na podstawie którego możnaby wyjaśnić stosunek herbów do zawołań. Uwzględniono zaś wszystkie źródła średniowieczne do 1506 r.; — pierwotna myśl, aby wciągnąć tu herbarz Paprockiego i zapiski kapitulne z XVI w., została zaniechana: źródła te podobnie jak n. p. prace Okolskiego, Kapicy, Niesieckiego i innych, które wykazują ślady zużytkowania materyałów średniowiecznych, dają jednak w porównaniu z XV w. wybitną różnicę. Najpierw w zapiskach kapitulnych zawołania zgoła nie noszą charakteru haseł, lecz są nazwami herbowemi, podobnież i Paprocki nic już nie wie o proklamacyach w znaczeniu właściwem, wreszcie szlachta przybiera nazwy rodowe na *-ski*, *-cki* niekoniecznie od gniazd rodowych, kolebek pierwotnych wzięte, skutkiem czego i dla pierwotnego rozsiedlenia szlachty polskiej wiadomości te mniejszą mają wartość. Nie mamy prawie ogłoszonych zapisek sądowych sięgających poza rok 1506, ale ta okoliczność, że znane nam zapiski kapitulne z samego zarania XVI w. noszą te cechy, o których wyżej mówiliśmy, nasuwa przypuszczenie, że proces ostatecznego wytworzenia się herbów w Polsce średniowiecznej dokonał się jeszcze przed r. 1506.

Nazwa, której się najczęściej na oznaczenie herbu używa, jest »signum, clenodium, arma«, podobnie jak hasło zwie się »proclamatio«. Często, zwłaszcza u Długosza, znamię szlacheckie przenosi się na nazwę rodu »de domo, de familia«.

Podaję tu kilka rzadziej spotykanych określeń, tak herbu, jak rodu i zawołania:

clenodium alias scith Potk. 93.
de eorum sanguine et plemena. Potk. 21
de geneloya Łag. 89.
de genologia H. II. 4108.
de sua nacione Stud. VI. 1144.
de genere et proclamacione AGZ. XIV. 3746.
genelogie alias postacij Ul. 146.
de proclamacione alias zawolana Ul. 146.
zawolanya AGZ. XIX. 1760.
de clamacione AGZ. XIII. 1116.
de vocabulo Łag. 17. Paw. II. 765.
exclamatione H. II. 1419.
vocabulo wlgari nuncupata Ul. 199.
vox Łag. 1.
ex contu Piek. 464. Stud. VII. 9.
godło Ul. 52.

Proclamatio, hasło według Łebińskiego, Materyałów do słownika historycznego języka staropolskiego, jakkolwiek przykład, który przywodzi »Godło da (hetman) otrąbieniem«, bardziej na godło jako znak niż proklamacyę

wskazuje. Przykłady pod »proclamatio« przez niego przytoczone lepiej tłomaczenie jego popierają i ilustrują. Dziś jednak pod wyrazem »godło« znak herbowy, wogóle odznakę jakąkolwiek rozumiemy.

Niniejsze Materyały do heraldyki polskiej rozpadają się na 4 działy; a mianowicie: I-szy obejmuje właściwe zestawienie źródłowe zawołań w stosunku do herbów, trzy następne są już tylko regestrami do działu pierwszego: II-gi podaje zestawienie herbów i odpowiadających im zawołań. III. Rozdział terytoryalny zawołań wraz z odpowiadającymi im herbami. IV. Rozdział terytoryalny herbów wraz z odpowiadającemi im zawołaniami.

Co do części pierwszej uważamy kilka uwag za potrzebne w celu wyjaśnienia. Druk półtłusty oznacza zawołanie w jego brzmieniu współczesnem, przy którem umieszczono je zaraz w pisowni średniowiecznej wraz ze wszystkiemi odmiankami. Druk spacyowany oznacza nazwę herbu — obok której znajdują się wszystkie różnobrzmiące odmianki. O ile nazwa herbu w średniowieczu nie jest używana i dopiero później jako taka występuje, ujęto ją w nawiasy. Następuje opis herbu według rozmaitych źródeł, przy niektórych na końcu według najstarszych rękopisów Klejnotów Długoszowych: a więc Kornickiego i Ossolińskiego[1]). Poczem następuje spis herbowników terytoryalnie w porządku alfabetycznym ziem rozdzielonych. Herbownicy spisani są również alfabetycznie w obrębie danej ziemi; przy każdym znajduje się data zapisana w aktach, źródła w skróceniu według tabelki i numer zapiski lub aktu względnie strona (p.) odnośnego wydawnictwa. Tytuły, przydomki, przezwiska, wywód genealogiczny klejnotników podawano o ile można według źródeł najdokładniej. Zachowano im też pisownię źródłową, czyniąc wówczas tylko wyjątek, gdy się zdarzyło kilku szlachty z tejże samej miejscowości, która przy każdym inną miała pisownię. Wtedy wziąwszy jeden sposób za podstawę ze względu na porządek alfabetyczny, wszelkie inne zamieszczono w nawiasach. Przynależność terytoryalna herbowników, niezależnie od miejsca sądu, przed którym następował wywód szlachectwa, określoną została według spisów Pawińskiego w »Polsce XVI w.«; braki tegoż uzupełniono Słownikiem geograficznym. Padł stąd snop nowego światła na kwestyę rozsiedlenia szlachty; tak np. jakkolwiek posiadamy obfite zapiski tylko z Małopolski, szczuplejsze już z Wielkopolski, a żadnych już z Mazowsza, zdarzało się przecież sporadycznie, że szlachta mazowiecka przed małopolskimi lub wielkopolskimi sądami stawała. Że jest to bardzo niewiele, wskazują choćby wydane ostatnio Zapiski kapitulne, gdzie spotykamy licznie reprezentowany ród Trzasków na Mazowszu, w innych częściach Polski prawie nieznany. Brakowi temu co do Mazowsza tylko wydawnictwo zapisek mazowieckich z Archiwum głównego warszawskiego zapobiedz będzie mogło. Miejscowości nieodszukane oznaczono gwiazdką i zostawiono w ziemi, przed której sądem dany klejnotnik występował. To ostatnie stosowano też do szlachty, która zapisana jest tylko z imie-

[1]) Inne rękopisy Długosza są już uzupełniane dodatkami XVI w.

nia i piastowanego urzędu, o ile inną zapiską tożsamości jej nie dało się stwierdzić. Jeżeli kilka miejscowości tego samego imienia po różnych ziemiach się znalazło, również zostawiono je w tej ziemi, w której się sąd odbywał. Nadto wszelkie miejsca wątpliwe, niepewne zaznaczono w przypiskach.

Nie taimy sobie, że praca nasza wykazywać może jeszcze liczne usterki i niedostatki i że z tego powodu potrzebować będzie uzupełnień czy sprostowań; ogłaszamy ją wszelako w przekonaniu, że już i to, co przynosi, nie będzie bezużytecznem dla badań nad zakreślonym przedmiotem, i że nawet ten, kto ją kiedyś rozszerzyć czy uzupełnić zechce, znajdzie tu pierwszą ścieżkę przekopaną, którą łatwiej do celu dojdzie.

Na zakończenie niechaj nam wolno będzie wyrazić głęboką i prawdziwą wdzięczność J. W. P. Prof. Oswaldowi Balzerowi, który rzuciwszy nam myśl wykonania tej pracy, przez cały czas łaskawie światłej rady nie szczędził. Łączymy też wyrazy szczerego podziękowania W. P. Dr. Władysławowi Semkowiczowi, który zainteresowany naszą pracą, niejednokrotnie cennych wskazówek nam udzielił.

Lwów, 30 czerwca 1908 r.

Wykaz skróceń.

A. C. I. = Ulanowski B., Acta capitulorum nec non iudiciorum ecclesiasticorum. 3 tomy. [Monumenta medii aevi historica res gestas Poloniae illustrantia. T. XIII. XVI. XVIII]. Kraków 1894, 1902, 1908.

A. G. Z. = Akta grodzkie i ziemskie z czasów Rzeczypospolitej polskiej T. I—XIX. Lwów.

A. L. I. = Ulanowski B., Antiquissimi libri iudiciales. [Starodawne prawa polskiego pomniki, T. VIII]. Kraków 1884.

C. R. P. = Insignia seu Clenodia regni Poloniae [Joannis Długossii senioris canonici Cracoviensis opera, T. I]. Kraków 1887.

H. I. = Helcel A. Z., Wywód historyczno-krytyczny tak zwanego prawodawstwa wiślickiego Kazimierza W. [Starodawne prawa polskiego pomniki, T. I]. Kraków 1856.

H. II. = Helcel A. Z., Zapiski krakowskie [Starodawne prawa polskiego pomniki, T. II]. Kraków 1870.

H. Dł. = Ioannis Długossii[1]) seu Longini canonici Cracoviensis Historiae Polonicae Libri XII. T. IV, V. [Opera omnia T. XIII, XIV]. Kraków 1877, 1878.

Hub. S. = Hube R., Zbiór rot przysiąg sądowych, Warszawa 1888. Sieradzkie.

I. C. = Ulanowski B., Inscriptiones clenodiales [Starodawne prawa polskiego pomniki, T. VII]. Kraków 1885.

Kod. Mał. = Kodeks dyplomatyczny Małopolski, 4 tomy. [Monumenta medii aevi historica... T. III, IX, X, XVII]. Kraków 1876, 1886, 1887, 1905.

Kod. Wielk. = Kodeks dyplomatyczny Wielkopolski, T. V. Poznań 1908.

L. B. = Ioannis Długossii senioris canonici Cracoviensis Liber beneficiorum, T. I, II, III. [Opera omnia, T. VII. VIII, IX]. Kraków 1863, 1864.

Lek. = Lekszycki J. (von). Die ältesten grosspolnischen Grodbücher, T. I, II. [Publicationen aus den k. preussischen Staatsarchiven, T. 31, 38]. Lipsk 1887, 1889.

L. F. = Ulanowski B., Liber Formularum ad ius Polonicum nec non canonicum spectantium in codice Regiomontano asservatarum [Archiwum komisyi prawniczej, T. I]. Kraków 1895.

L. F. Pl. = Ulanowski B., Liber Formularum ad ius canonicum spectantium ex actis Iacobi de Kurdwanow, episcopi Plocensis [Archiwum komisyi prawniczej, T. I]. Kraków 1895.

Łag. = Łaguna St., Nieznane zapiski heraldyczne przeważnie sieradzkie [Archiwum komisyi historycznej, T. VIII]. Kraków 1898.

Mies. Heral. I. = Miesięcznik Heraldyczny Nr. 1. Lwów. Czerwiec 1908.

Paw. = Księgi sądowe łęczyckie. 3 tomy. [Teki A. Pawińskiego, T. III, IV, V]. Warszawa 1897, 1898.

Piek. = Piekosiński Fr., Zapiski sądowe województwa sandomierskiego [Archiwum komisyi prawniczej, T. VIII]. Kraków 1907.

Potk. = Potkański K., Zapiski herbowe z dawnych ksiąg ziemskich przechowywanych w archiwach radomskiem i warszawskiem [Archiwum komisyi historycznej, T. III]. Kraków 1886.

Sąd. = Hube R., Sądy, ich praktyka i stosunki prawne społeczeństwa w Polsce. Warszawa 1886.

Stud. = Piekosiński Fr., Studya, rozprawy i materyały z zakresu prawa i heraldyki polskiej. T. VI, VII. Kraków 1902, 1907.

Ul. = Ulanowski B., Materyały do historyi prawa i heraldyki polskiej [Archiwum komisyi historycznej, T. III]. Kraków 1886.

V. E. P. = Vitae episcoporum Poloniae [Ioannis Długosii senioris canonici Cracoviensis opera omnia, T. I]. Kraków 1887[2]).

---

[1]) Dzieła Długosza zużytkowano do celów niniejszej pracy tylko na przestrzeni XV wieku.

[2]) Kodeksy i zapiski sądowe, które nie przynosiły materyału dla heraldyki w wykazie opuszczono n. p. Księgi sądowe brzesko-kujawskie, Księgę ziemi czerskiej i t. d.

I. Zawołania i odpowiadające im herby.

Druk półtłusty = zawołanie. Druk spacyowany = herb.

1. Amadejowa. Hamadey, Hamadeijow.

Orłek — Socola[1]), orlek: alba aquila media im campo rubeo coronata; media aquila coronata.

Sier. de Bestricow Petrus 1426. Potk. 60. — de Iankowicze Blasius 1447. Potk. 97. — de Jayki Nicolaus 1415. Łag. 64. — de Kozubi Sandziwogius 1425. Łag. 64. — de Lagewniki Iacobus 1425. Łag. 64. — de Lagewniki Iohannes 1425. Łag. 64. — de Melchow[2]) Iohannes Grad 1426. Potk. 60. — de Ostralanka Andreas 1447. Potk. 97. — de Ostralanka Iacobus 1425. Łag. 64. — de Ostralanka Laurencius 1425, 1447. Łag. 64. Potk. 97. — de Strosza Iacobus 1426. Potk. 60.

2. Awdaniec. Abdank, Awdancz, Awdanecz, Awdanczy, Hawdancz.

[A w d a n i e c]: Lancawicza; lancawca; gyratura alias byokotka; tractura alba, tria cornua habens in modum stellae, in campo rubeo[3]).

Kalis. de Pyczyn Dobeslaus 1416. H. II. 1453. — de Suchdol Iacussius 1416. H. II. 1453.

Sand. de Brzosza Nicolaus 1411. Piek. 500. Potk. 27. — de Byalebrzegi Dobeslaus 1411. Piek. 500. Potk. 27. — de Klonow Iohannes 1428. Potk. 67. — de Kunow Gregorius, filius Petri 1416. H. II. 1453. — de Milkow Iohannes 1421. Potk. 53. — de Pyasthow Pacossius 1428. Potk. 67. — de Zakrzew Iacussius 1421. Potk. 53. — Zastampowsky Iohannes Pywko 1432. H. II. 2461.

Sier. de Kozanky Iohannes 1432 H. II. 2461. —

3. Baran.

B a r a n i e r o g i: cornua agnina.

Krak. de Bandcovicze Gregorius 1448. I. C. 887. — de Bandcovicze Petrus 1448. I. C. 887.

4. Biała. Bala, Balia.

C i o ł e k — Czolkowie, Czolkow.

Sand. de Chilicze Staschco 1411. Piek. 506. Potk. 26. — de Dambrówka

---

[1]) Potk. 60 podaje nazwę herbu Amadejowa, zawołanie Sokola, ale jest to widoczne przestawienie wyrazu »clenodium« i »proclamatio«; Sokola zamiast orłek jest godłem Amadejowej, natomiast herb o zawołaniu Sokola przedstawia się zupełnie inaczej w zapiskach Ul. 440 i herbarzach: »połudzik czarny z głową i połuniedźwiedź z ogonem.

[2]) Malcow. [3]) Klejnoty Długoszowe.

Clemens Regula dictus 1411. Piek. 506. Potk. 26. — de Dambrówka Stanislaus 1411. Piek. 506. Potk. 26.

[Krzywda][1]: crux cum media in babato.

Raw. de Przelusky Johannes 1428. Potk. 70. — de Przelusky Lucas 1428. Potk. 70.

Sand. de Glumicze Iacobus 1428. Potk. 70*.

5. Białąga. Byaląnga.

Krzywaśń: crzyvaszn im campo flaveo.

Sand. de Byechow Stephanus 1473. Potk. 105. — de Zelyechow Iohannes 1473. Potk. 105.

6. Bielina. Belina, Byelina.

Bielina[2] — Byelina: sagitta et crux in babato.

Łęcz. de Boguslavice Lucas 1388. Paw. 647.

Sand. de Bostow Bartholomeus 1428. Potk. 68. — de Malinczyn Nicolaus 1428. Potk, 68.

Sier. de Chothowicze[3] Ubislaus 1434. Potk. 75. — de Sdana Dominicus 1434. Potk. 75, 76. — de Szdana Swanthomirus 1434. Potk. 75. — de Yawor Iohannes 1428. Potk. 68.

Koniowaszyja[4]: luna desuper et Conyowaschigya in nigro campo.

Krak. de Czirliszka Petrus 1448. I. C. 893*. — de Sztaw Nicolaus 1448. I. C. 893.

7. Biją w łeb. Biją v leb.

Strzała — sagitta.

Sand. de Sglobicze Katherina 1424. Mies. Heral. I. p. 9.

8. Bilina.

[Belina]: tria babata cum cruce.

Krak. de Grodzecz Stanislaus 1431. H. II. 2344.

Sand. de Lubnicze Iohannes Crasska 1431. H. II. 2344.

Sier. de Parznow Stanislaus, subpincerna Varsoviensis 1431. H. II. 2344.

---

[1]) Tak nazywa podobny herb Paprocki w Herbach Rycerstwa polskiego p. 344, twierdząc, że niektóre rodziny krzyż w podkowie, inne na barku jej noszą.

[2]) Piekosiński Fr. Heraldyka wieków średnich str. 190 zwie ten herb Bielina I.

[3]) W sieradzkiem znajduje się tylko Chotow, ale nazwy topograficzne w średniowieczu nie mają jeszcze ustalonych końcówek, stąd ta sama wieś raz się nazywa Ninostow, drugi raz Ninostowicze; przypuszczalnie i tu zaszło coś podobnego.

[4]) Piek. Heraldyka str. 190 nazywa ten herb Koniowaszyja alias Bielina II., u Paprockiego str. 574 zwie się Alba Luna, jeszcze gdzieindziej Alabanda.

9. Bogoria.

[Bogoria]: sagitta ex utraque parte; ex ambabus partibus sagitta; due sagitte cum cruce; due sagitte albe, lignis contra se contorte cuspide una sursum altera deorsum posite in campo rubeo [1]).

Krak. de Bolkanow Wlodek 1451. H. II. 3465*. — Chechlowsky Abraham 1451. H. II. 3465. — de Mnikow olim Pycaran Stanislaus 1451. H. II. 3465. — Muchlinsky Nicolaus 1451. H. II. 3465*.

Maz. de Jaroczin Mathias 1451. H. II. 3465.

Sand. de Sbrodzicze Iaroslaus 1408. Piek. 452. Ul. 83. — de Stassow Nicolaus 1408. Piek. 452. Ul. 83.

10. Bolce. Bolczew.

[Bolce]: trzy belty na sczycze.

Pozn. de Gorzicze Andreas 1422. Ul. 160.

11. Bończa. Boncza, Buncza.

Jednorożec — Govorozecz: unicornus; rinocervus albus in campo coelestino [1]); capricornius alias govorozecz.

Krak. de Krzyskowicze Mathias 1415. Piek. 650. Potk. 36.

Lub. de Gyzycze Iacobus Scholtanovicz 1475. I. C. 1628. — de Gyzycze Leonardus, frater eius 1475. I. C. 1628. — de Kesz Laurencius 1425. Potk. 58. — de Lanczna Sbigneus 1417. H. II. 1497.

Maz. de Lubky Iohannes 1425. Potk. 58. — de Lubky Nicolaus 1428. Potk 69.

Sand. de Gadzcovicze Henricus 1415. Piek. 650. Potk. 36. — de Konycze Petrus 1470. L. B. I. p. 547. — de Lissow Iacussius, filius Bronissandonis 1417. H. II. 1497. — de Malinczin Iohannes 1416. Piek. 727. Potk. 44. — de Nedzwicza Petrus 1417. H. II. 1497. — de Pomorzani Clemens 1425. Potk. 57. — de Wyssyna Falislaus 1425. Potk 57. — de Zakrzew Laurencius 1425. Potk. 57.

12. Borysowie. Borissowe.

[Borysowie]: duo cultelli una.

Krak. de Chechel Nicolaus 1452. I. C. 973.

13. Borzyma. Borzimy, Borzima, Borzymy.

[Borzyma]: trzy golone zlothe; trzy golene zlothe.

---

[1]) Clenodia Regni Poloniae = C. R. P. p. 562. 567.

Brzes. Chotnawsky Domenicus 1400. I. C. 1345*. — de Kynthowo Petrus 1400. I. C. 1345*.

Kalis. Kwathcowsky Ianussius 1400. I. C. 1345.

14. Bożezdarz. Bozezdarzs.

[Bożezdarz]: quatuor lilia alba unum videlicet in summitate, aliud in basi sive fundamento, tertium a sinistra, quartum a dextra partibus clipei depicta, et in eorum »centro sive medio crux alba, a radice superioris lilii in medium sinistri ducta et protensa; in galea quatuor alba lilia sine cruce, similiter quadrangulariter formata et depicta; lusce autem galeam ad utrumque latus tegunt, colore flaveo, rubeo et glauco permixte.

Nob. Schwarcz Georgius, civis et consul civitatis Cracoviae C. R. P. p. 569.

15. Brzezina. Brzessyna, Brzeszyna.

Trąby: tres tubae.

Krak. Bochnensis Petrassius 1398. A. L. I. 6430. H. II. 92. — Bochnensis Urbanus 1398. A. L. I. 6430. H. II. 92. — de Chodinicze Stanislaus 1398. A. L. I. 6430. H. II. 92. — de Falow Laurencius 1398. A. L. I. 6430. H. II. 92*. — de Lancorz Nicolaus 1398. A. L. I. 6430. H. II. 92.

Rus. de Pacoszowca Pacossius 1398. A. L. I. 6430. H. II. 92. — Petrassius, advocatus de Jaroslaw 1398. A. L. I. 6430. H. II. 92.

Spis. de Ilyaszovicz Sandco 1398. A. L. I. 6430. H. II. 92.

16. Budziszyn. Budisyn.

Płomienie[1]): plomeneu alias flaminum.

Sier. de Krasquo Matherna dictus Budisyn 1421. Ul. 157.

17. Bujny. Buyno, Boyno, Buino, Buyny.

Ślepowron — Slepywron, Slepywrow, Szlepi wron: babatum, super babatho crux et super crucem Domini slepy gawron; crux super babato et gamaleo super crucem.

Kalis. de Kosczanki Pribislaus 1399. Potk. 8. — de Szoraw Pyelsz 1417. Łag. 47.

---

[1]) Piek. — Heraldyka... str. 180 zwie ten herb Zadorą; ze względu jednak na to, że Zadora w zapiskach średniowiecznych opisana jest jako »caput leonis de quo flamma«, woleliśmy zostawić mu nazwę »Płomienie«, jaką wskazuje powyższa zapiska, zwracając jednak uwagę na to, że w średniowieczu Zadora jest zawołaniem; herb opisuje się najczęściej słowami, względnie również zwany jest Płomienie.

Sand. de Kochanow Abraham 1418. Piek. 785. Potk. 47. — de Kochanow Mathias 1418. Piek. 785. Potk. 47. — de Kochanow Predwoyus 1411. Piek. 506. Potk. 26. — N. Iacussius 1415, 1420[1]). Piek. 839. Potk. 38. — N. Mathias 1412, 1420[1]). Piek. 839. Potk. 38. — de Sucha Voythco 1411. Piek. 506. Potk. 26.

Sier. de Lipnicza Laurencius 1417. Łag. 47.

18. Bybel. Bibel.

Kosy — Cossy: luna et crux.

Rus. Kornelowski Thuczco 1439. A. G. Z. XIII. 1116. — Kornelowski Zanco 1439. A. G. Z. XIII. 1116.

19. Byliny. Bilina, Bilna, Byliny.

Byliny — Bilina, Bilna, Byliny: S et crux superius; S et super es crux.

Krak. de Dambrowno Petrassius 1410, 1414[2]). Piek. 485. Stud. VII. 16.

Pozn. N. N. 1422. Ul. 165.

Raw. de Rokythnicza Nicolaus dictus Narborzycz 1410, 1414[2]). Piek. 485. Stud. VII. 16.

Sand. de Tursko Iacobus 1410, 1414[2]). Piek. 485. Stud. VII. 16.

20. Chorąbała. Chorambala, Chorambali.

[Chorąbała]: crux in rota; crux in rota et super crucem lilium.

Sand. de Damba Petrus (Petrassius) 1419, 1421. Potk. 48, 52, 53. — de Mislissovicze Stanislaus 1428. Potk. 70. — de Mislissovicze Stanislaus Ogrizek dictus 1415, 1420[3]). Piek. 839. Potk. 38. — de Mlodnicza Bartholomeus 1415, 1420[3]). Piek. 839. Potk. 38. — de Mroczkow Dobeslaus 1421. Potk. 53. — de Ossow(a) Iohannes 1419, 1421. Potk. 48, 52, 53. — de Ossuchow Nicolaus 1428. Potk. 70. — de Potrow Petrus 1421. Potk. 52. — de Potrowicze Martinus 1415, 1420[3]). Piek. 839. Potk. 38. — de Zaborowye Stephanus 1419. Potk. 48.

21. Cielechy. Czelechi.

Cielechy — Czelechi: ostrew super quam crux.

---

[1]) Przeglądając szereg zapisek zdarzyło mi się spotkać niewątpliwie identyczne zapiski pod różnymi latami umieszczone przez dwóch, czasami nawet przez tego samego wydawcę. Nie przesądzając, która z dat jest odpowiednią, zaznaczam w tekście ilekroć różnica taka zachodzi n. p. w tym wypadku jednobrzmiąca zapiska u Potk. znajduje się pod 1415 r., u Piek. pod 1420.

[2]) i [3]) Vide uw. 1.

Kal. de Chemelno (Gemelsko)[1]) Msczigneus 1401, 1402[2]). Łag. 12. Potk. 13.

Sier. de Adamczewicze Winko 1401, 1402[2]). Łag. 12. Potk. 13. — de Velkowya (Wilkowna)[1]) Jacussius 1401, 1402[2]). Łag. 12. Potk. 13.

22. Cielele. Czelelew.

Cielele — Czelele: due canne alias rury in clipeo et in qualibet canna tres penne galli alias cossy Cokothowe.

Pozn. N. N. 1422. Ul. 161, 165.

23. Cielepała. Czyelyepelye.

[Cielepała]: truncus.

— Nicolaus Czebulka 1429. H. Dł. IV. p. 384.

24. Ciołek. Czolkow, Czolcow.

Ciołek: rubeus bos; vitulus; taurus rubeus in albo campo[3]).

Inn. Goszczyewski Petrus 1416. Ul. 134.

Kalis. N. N. 1418. Ul. 138.

Pozn. Podrzeczski Iacussius 1416. Ul. 134. — Podrzeczski Iohannes 1416. Ul. 134.

Sand. de Zelechow Stanislaus Czyolek dictus episcopus Poznaniensis, filius Stanislai, militis de Ostralanka, palatini Warschov. 1427. V. E. P. p. 509.

25. Ćwieki. Czwecow.

Ćwieki — Czwecow: album clipeum et nigrum tractum per ipsum.

Pozn. N. N. 1422. Ul. 162, 163.

26. Czasza.

Czasza:[4]) piscis et super piscem cornua cervi wlgariter gelene porosze.

Pozn. de Szolnicze Pakossius 1414. Ul. 121*. — de Tworziyankovicze Nyklasz 1414. Ul. 121.

Sand. de Krzizanowicze Albertus 1414. Ul. 121.

27. Czewoja. Czawgia, Czawoy, Czawnya, Czawya, Czewa, Czewoya, Sczevya.

Czewoja — Czawya: duo babata cruce intermedio; duo babata cum cruce; duo babata et crux in medio; duo babata cruce mediante.

---

[1]) Odmianki pochodzące z różnicy w odczytywaniu przez wydawców podajemy w nawiasach.
[2]) Vide str. 47 uw. 1. [3]) C. R. P. p. 572.
[4]) Nazwa herbu bez opisu i proklamacyi podana w 1393 r. Ul. 5.

Krak. de Bothurzin Jacobus, subiudex terre Cracov. generalis 1430. H. II. 2301*. — de Bothurzin Jacussius, subcamerarius Reginalis 1409. H. II. 1210*. — de Czulicze Imram junior 1409. H. II. 1204, 1210. — de Deschno Albertus 1455. I. C. 985. — de Raczechowicze Iohannes 1430. H. II. 2301. — de Raczechowicze Marcissius 1409. H. II. 1210. — de Vanchadlow Stanislaus 1455 I. C. 985. — de Waszlin Nicolaus 1430. H. II. 2301.

Sand. de Chmelow Fflorianus 1415. Piek. 661. Stud. VII. 24. — de Czechow Crzeslaus 1432. Piek 1111. Stud. VII. 37. — de Gluzicze Ianussius 1412, 1415, 1432. Piek. 529, 661, 1111. Potk. 31. Stud. VII. 24, 37*. — de Iakymovicze Wiszco 1412. Piek. 529. Potk. 31. — de Stawowicze Zzema 1412. Piek. 529. Potk. 31. — de Vignanow Iacobus 1448. I. C. 910. — de Vignanow Stanislaus 1448. I. C. 910.

28. Czyrmeńscy. Cirmensky.

Czyrmeńscy — Cirmenscy: czirwonego sczytu alias clipei rubei et albi signi, alias strich slomoni fractum.

Pozn. N. N. 1419. Ul. 146.

29. Dębno. Dampno, Dambno.

[Dębno]: crux et lawkawa; lankawicza in cruce; crux alba sub cuius extremo angulo tres circumligature albe in modum stelle in campo rubeo [1]).

Krak. de Czastowye (Cząsthossowicze) Andreas 1433. H. II. 2474, 2476*.

Sand. de Dambno Laurencius 1416. Potk. 41. — de Goworzina Benco 1416. Potk. 41. — de Krampe Andreas 1433 H. II. 2474, 2476. — de Oleschnicza Dobeslaus 1410. H. Dł. IV. p. 59. — de Olyeschnicza Iohannes, marsalcus Regni Polonie 1433. H. II. 2474, 2476. — de Rayecz Przedwoius 1416. Potk. 41.

30. Dobruszka. Dobruska.

Dobruszka: media tinka alias yazicz proquam rogaczy.

Sier. de Racziborowicze Cczibórius alias Kozuch 1402. Potk. 20, 22. — de Roznachowicze (Roznathowicze) Cczibórius 1402. Potk. 20, 22. — de Roznachowicze (Rosnathowicze) Iohannes 1402. Potk. 20, 22.

31. Doliwa. Dolywa.

Doliwa [2]): tres roze; in linea transversali alba tres rose rubee in campo coelestino [3]).

---

[1]) C. R. P. p. 564, 571.

[2]) Nazwa herbu znajduje się w Pawińskiego Ks. Orłowskich w zapisce z 1402 r. nr. 765, wszelako bez proklamacyi i opisu. [3]) C. R. P. p. 564, 571.

Krak. de Kamen Michael, filius Nicolai, advocatus de Scawyna 1404. H. II. 1080. — de Strijow Petrassius 1404. H. II. 1080.

Sand. de Dlusnowice Sulco 1404. H. II. 1080. – de Dobruto Marcussius 1415, 1420[1]). Piek. 838. Potk. 37. — de Pangow Iohannes 1404. H. II. 1080. – de Socolow Jacussius 1404. H. II. 1080.

Sier. de Chorzessow Nicolaus 1404. H. II. 1080. — de Cobilnikj (Gobilniky) Methslaus 1415, 1420[1]). Piek. 838. Potk. 37.

32. Dołęga. Dolangy, Dolanghi, Dolanga.

Dołęga — Dolangy: babatum crux supra et sagitta intus demissa; babatum transversale album in summitate cruce, et in anteriori parte sagitta ornatum[2]).

Dobrz. de Lyasothki Georgius, vexillifer maior 1441. A. G. Z. XIV. 3476. — de Lyasothki... Iohannes, tribunus terre Dobrinensis A. G. Z. XIV. 3476.

Płoc. de Rycharczicze Iohannes 1472. H. II. 4108. — de Struszino Nicolaus 1472. H. II. 4108.

33. Do raya, do raya.

Rayska yablon, vąsz lese ponen[3]).

Kalis. de Raysko Thomco 1397—1407. Łag. 89.

34. Drużyna. Druszina, Drusszyna, Drusyna, Drusina, Druszyna, Druzina.

Krzywaśń[4]) — Crivasz, Crzywasy, Crziwasny, Crzywaszny, Krzyvansz, crziwazn: fluvius Srzenyawa absque cruce in campo rubeo[5]).

Brz. de Golanki Adam 1402. Potk. 21.

Krak. Boczowski Nicolaus 1432, 1446. I. C. 837. H. II. 2454. — de Cirnechow Nicolaus 1386. A. L. I. 3921. I. C. 1188. – de Gruszow Lapka Clemens 1469. H. II. 3943. — de Kowary Jacobus 1402. Potk. 21. — de Lappanow Clemens 1419. H. II. 1636. — Lapanowsky Petrus 1446. I. C. 837. — de Lippye Stanislaus 1446. I. C. 837. — de Marcuschowa Sbigneus 1469. H. II. 3943. — Rupnowsky Andreas 1432. H. II. 2454. — Saspowsky Iacobus 1468. I. C. 1090. — Saspowsky Iohannes 1468. I. C.

---

[1]) Vide str. 47. uw. 1. [2]) C. R. P. p. 572.

[3]) Łaguna Stosław nazywa ten herb Synkot, tymczasem jest to źle odczytany wyraz »sinceriter«, patr. Kwart. hist. XIV, str. 685.

[4]) W jednej zapisce z 1423 r. I. C. 408 herb Krzywaśny zwany jest także Drużyną »de cl(enodio et de) proclamacione Drusyna« i należy do Jana z Lipy, pomijam ją jednak, bo zapiska ta pochodzi z kartki bardzo zniszczonej, gdzie wielu słów i liter brakuje, uzupełnionych tylko przez wydawcę. [5]) C. R. P. p. 564.

1090. — de Stadnik Sbysko de terra Cracoviensi 1402. Potk. 21. — de Wyasd Iaschco 1419. H. II. 1636.

Maz. de Pczolky Nicolaus 1402. Potk. 21.

Sier. de Kozuby Andreas 1402. Potk. 7, 21. — de Przilank Prandotha 1402. Potk. 21. — de Zawady Venceslaus 1402. Potk. 21.

35. Drzewica. Drzewicza.

Drzewica[1]) — Drzewicza: due stelle et in medio luna.

Krak. de Dzaduszicz Stanislaus 1409. H. II. 1193. — de Dzaduszicz Stephanus 1409. H. II. 1193. — de Lowina Przedbor 1409. H. II. 1193.

Sand. de Slawno Dzadusza 1409. H. II. 1193. — de Slawno Otho 1409. H. II. 1193.

36. Gero.

Siciński — Sijczinskij: tres partes alias stuky in clipeo et glaucum signum alias szolti strich eiusdem clipei; tercia pars clipei rubea.

Pozn. Iacussius Cosmalcz dictus 1419. Ul. 146.

37. Gierałt. Geralth, Geralt, Gerald, Gheralth, Dzeralth.

Gierałt — Gerald, Geralth: in clipeo deferentes czeczerzó.

Krak. N. N. 1439. I. C. 757.

Sand. de Dobromyrz Adamco 1412. Piek. 529. Potk. 31. — de Dobromyrz Lutko 1412. Piek. 529. Potk. 31.

Osmoróg — Osmorog, Osmorok, Hosmorog: crux et tria poma; crux ad octo cornua sub tribus insigniis pusch dictis; osmorog et avis dicta czeczerza desuper; osmorog in clippeo cum awe desuper; crux osmorog, czeczerza na helme; Osmorog et Czeczerza in galea; crux osmorog, super galeam czeczerza; crux hosmorog, super galeam czeczerza; crux seu osmorog; de clenodio osmorog et proclamacione Dzeralth et de clipeo czeczerza.

Krak. de Boturzyn Petrassius 1412. I. C. 207. — de Dessno Virzchoslaus 1407. Ul. 80. Stud. VII. 7. Piek. 450. — de Ffasczessowa Andreas 1433. H. II. 2473. — de Ffasczessowa Iacussius 1433. H. II. 2473. — de Gorzcow (Gorzco) Andreas 1389. A. L. I. 5106. H. I. 223. — de Koczonow Iohannes 1412. I. C. 207. — de Koczonow (Koconow) Iurco 1384, 1398. I. C. 7. Łag. 3. Piek. 236. Stud. VII. 2. — de Luczslavice Albertus 1398. Łag. 3. Piek. 236. Stud. VII. 2. — de Ludslavicze Andreas 1398, 1428. Piek. 236, 1097. Stud. VII. 2. 4. Łag. 3. — Msciszco, abbas de Tynecz 1398. Piek. 236. Stud. VII. 2. Łag. 3. — de Plechow

[1]) Nazwa herbu bez opisu i proklamacyi przychodzi w 1396 r. I. C. 1342.

Staszco 1403. Stud. VII. 6. — Przibislawsky Petrus 1446. I. C. 837. — de Szarnovice Iaszco cognomine Mleczco 1399. Piek. 259. Stud. VII. 3. Ul. 24. — Visszicszky Nicolaus 1446. I. C. 837. — de Woyslavice Iacussius, filius Wrochonis 1403. Stud. VII 6. — de Woyslavicze Iohannes 1428. Piek. 1097. Stud. VII. 35. — de Woyslavicze Roslaus 1398, 1399, 1407, 1412, 1415. I. C. 207. Łag. 3. Piek. 236, 259, 450, 658. Stud. VII. 2, 3, 7, 21. Ul. 24, 80. — de Woyslavicze Vilcek 1403. Stud. VII. 6. — de Woyslavicze Wrothslaus 1398, 1399, 1407. Łag. 3. Piek. 236, 259, 450. Stud. VII. 2, 3, 6, 7. Ul. 24, 80.

Pozn. de Wyanczkowicze Nicolaus 1445. Potk. 89, 91.

Sand. de Ianicovice Ianic 1399. Piek. 259. Stud. VII. 3. Ul. 24. — de Kikow Iaszek 1403. Stud. VII. 6. — de Kikow Petrassius 1403. Stud. VII. 6. — de Kyyanovice Szimco 1398. Łag. 3. Piek. 236. Stud. VII. 2*. — de Kląpicze Falco 1399. Piek. 259. Stud. VII. 3. Ul. 24. — de Mosgawa Bogussius 1399, 1415. Piek. 259, 658. Stud. VII. 3, 21. Ul. 24. — de Sdzislavice Iurco 1399. Piek. 259. Stud. VII. 3. Ul. 24.

Sier. de Strzelcze Stanislaus 1445. Potk. 89. 91.

38. Glezyn. Gleszy, Gleszina, Glezyn.

[Glezyn]: duo cultelli uniti et Ostrew inter cultellos; Ostrew et duo cultelli una; duo cultelli vinei.

Krak. de Chechel Nicolaus 1448, 1453. I. C. 899, 1334. — de Chechel Petrus, filius Arnoldi 1420, 1448, 1453. I. C. 360, 899, 1334. — de Glezyn Nicolaus 1420. I. C. 360. — de Glezyn Woytco 1420. I. C. 360.

39. Godziemba. Godzamba.

[Godziemba]: tres pinus virides in uno stipite errecte cum quinque radicibus in scuto seu campo flaveo, galea vero in inferiori parte listi super tecta; arbor pinus; arbor pinosa, trifrondosa, in campo rubeo [1]).

Brzes. de Ludbrancz Iohannes 1403. Łag. 17. — de Milochowo Nicolaus alias Coszik 1403. Łag. 17.

Dobrz. de Glowini Berwold, subpincerna Dobrinensis 1403. Łag. 17.

Kal. de Lichin Derslaus, venator Kalissiensis 1403. Łag. 17. — de Sziszin Albertus 1403. Łag. 17. — de Sziszin Uneslaus 1403. Łag. 17.

Sier. de Kiki Simon 1403. Łag. 17.

40. Gozdowa. Gosdawa, Gozdawa, Gosdowo, Gosdawo.

Gozdowa [2]): lilium; lilium candens in campo rubeo [3]).

Krak. de Pyeczenagy Petrus 1452. I. C. 971. — de Pyskorzovicz

[1]) C. R. P. p. 571.

[2]) Nazwę herbu podaje Kodeks dyplomatyczny mazowiecki N. 119. [3]). C. R. P. p. 563.

Stanislaus 1452. I. C. 971. — de Solcza Iohannes 1468. I. C. 1094. — de Solcza Nicolaus 1468. I. C. 1094.

Lub. Strzesskowsky Andreas 1452. I. C. 971.

Rus. de Humnyska Iohannes 1470. L. B. I. p. 25.

Sand. de Bankow Marcissius 1415, 1420[1]). Piek. 838. Potk. 37. — de Byelawy Cristinus 1415, 1420[1]). Piek. 838. Potk. 37. — de Byelawy Swanthoslaus 1415, 1420[1]). Piek. 838. Potk. 37.

41. Grabie. Graba, Grabya, Grabye.

Grabie — Grabe, Grabye: rastra alias grabye.

Kalis. de Raszewy Matias 1418. Ul. 139.

Krak. Nicolaus, advocatus de Lanczcorona 1428. H. II. 2168. — Petrus, advocatus de Lanczcoruna 1428. H. II. 2168.

Sand. de Grabcow Petrassius 1410. Piek. 490. — de Grabow Stephanus 1427. Stud. VII. 33. — de Koczina Iacobus Koczinsky 1470. L. B. I. p. 406. — de Koczina Iohannes 1410, 1428. H. II. 2168. Piek. 490. — de Koczina Petrus 1410. Piek. 490 — de Maczeovicze Nicolaus 1427. Stud. VII. 33. — de Motek Mstisco 1427. Stud. VII. 33*.

42. Grzymała. Grzimala, Grzymala.

Grzymała — Grzymala: tres turres; tres turres post moenia gestantes; in campo aureo castrum ex cocto latere, cum tribus turribus exornatum[2]).

Krak. de Raczslavice (Radslavicze) Zidowka Nicolaus 1413. I. C. 221. — de Raczslavice Zidowka Petrus 1437, 1444. I. C. 816. Stud. VII. 38. — de Radslavicze Zidowka Stanislaus 1450. I. C. 956, 958. — de Ulina Nicolaus 1437, 1444. I. C, 816. Stud. VII. 38.

Lub. de Virzbicza Petrus 1450. I. C. 956.

Pozn. de Krzischewniky Lasschota, scoltetus 1430. Ul. 185.

Sand. Cztan Nicolaus, iudex Sandomiriensis 1413. I. C. 221. — Derslaus Ryss dictus 1402, 1403[3]). Piek. 285. Stud. VII. 5. Ul. 49*. — de Kyge Nepro (Nyep) 1415, 1427. Piek. 659. Stud. VII. 22, 32. — de Kykow Zegota 1450. I. C. 958. — Lubansky Iassco 1402, 1403[3]). Piek. 285. Stud. VII. 5. Ul. 49. — de Mallosicze Iohannes 1415. Piek. 659. Stud. VII. 22. — Nicolaus, subiudex sandomiriensis 1402, 1403[3]). Piek. 285. Stud. VII. 5. Ul. 49. — de Panchow Vito Agbas dictus 1402, 1403[3]). Piek. 285. Stud. VII. 5. Ul. 49. — Panczeliczsky Stanislaus olim de Sczaworzisz 1402, 1403[3]). Piek. 285. Stud. VII. 5. Ul. 49. — Radssiczsky Wroczslaus 1402, 1403[3]). Piek. 285. Stud. VII. 5. Ul. 49. — de Skrissow Petrassius Drop dictus 1402, 1403[3]). Piek. 285. Stud. VII. 5. Ul. 49. —

---

[1]) i [3]) Vide str. 47 uw. 1. [2]) C. R. P. p. 571.

de Sweslawice Wysson 1427. Stud. VII. 32. — de Szczaworzisz Michal 1448. I. C. 893. — de Szkothniky Nicolaus 1448. I. C. 893.

Sier. de Bussyna Lithwass Swentoslaus 1413. I. C. 221. — de Bussyna Mroczko 1424. Potk. 56. — de Byestrzykow Petrus 1424. Potk. 56. — de Mukolicze Stanislaus, filius Cristini 1445. Potk. 92*. — de Rambyeske Iaroslaus 1424. Potk. 56. — de Sbyrzchow Iohannes 1445. Potk. 92*. — de Swyrzczow Nicolaus 1445. Potk. 92.

43. Hoxa.

Hoxa[1]).

Bełz. de Ostrowecz Andreas 1439. A. G. Z. XIX. 1760. Ul. 194.

Rus. laworsky Nicolaus 1439. A. G. Z. XIX. 1760. Ul. 194. — Orzechowsky Nicolaus 1439. A. G. Z. XIX. 1760. Ul. 194.

44. Janina. Ianina, Ianijna, Yanina.

Janina — Janina[2]): duo clipei; clipeus in clipeo; Scitwijsczice; Dwie pole iedno białe, drugie modre w polu czirwonym; in campo rubeo clipeus[3]).

Krak. de Binczicze Nicolaus 1418. H. II. 1594. — de Czudzinovicze Stanislaus, filius Martini 1425. I. C. 471. 481. — de Gabana Stanislaus 1425. I. C. 481. — de Ianovicze Iacussius 1430. I. C. 572. — de Miroszow Petrus condam de Czudzinovicze 1430. I. C. 572. — de Sdzislawcovicze Petrus 1430. I. C. 572*.

Łęcz. de Mnyow Iohannes 1448. I. C. 910.

Sand. de Chyssow Iohannes 1426. Stud. VII. 29. — de Chyssow Petrus 1426, 1428. Piek. 1098. Stud. VII. 29. 36. — de Ianina Wlodco 1415. Piek, 661. Stud. VII. 24. — de Lypye Iohannes 1448. I. C. 910. — de Metel Nicolaus 1415. Piek. 661. Stud. VII. 24. — de Tursko Derslaus 1425. I. C. 481. — de Tursko Iohannes 1428. Piek. 1098. Stud. VII. 36. — de Zeiackow Iohannes 1421. Potk. 52.

Sier. de Ianowicze (Ianow) Vitus 1421. Potk. 52. 53. — de Kunradzicze Nicolaus 1421. Potk. 53*.

45. Jasiona. Iasszyona.

[Jasieńczyk]: clavis.

Sand. de Przybyslawicze Nicolaus Gol 1470. L. B. II. p. 334.

46. Jastrzębiec. Accipiterorum alias Yastrzanpczow, Iastrzabcze.

Jastrzębiec — Iastrzabcze: crux in babato; babatum intus cruce ornatum in campo coelestino et in galea accipiter; Iastrzabczones, Kamyona, Bo-

[1]) Herb ten i zawołanie skądinąd nieznane, możnaby przypuścić, że jest to herb Oksza — po łacinie Oxa — użyty w tem miejscu z przydechem, ale gdy Oksza ma zawołanie Kolda, zapiska akcentuje tak wyraźnie, że zawołanie jest to samo »est de armis istis Hoxa est istius proclamationis«, iż to roztrzyga na korzyść bliżej nieznanego herbu.

[2]) Nazwę i opis herbu podaję Paw. III. 932. I. C. 307. [3]) C. R. P. p. 571.

lesczyczy, Lyudbrza, Lazanki se appelant [1]); Iastrzambczy seu Lasanky alias Bolesty nagora vocati [2]).

Krak. de Ianowicze Iohannes 1472. I. C. 1114. — de Lubcza Stanislaus 1472. I. C. 1114.

Sier. de Sobacow Mathias 1445. Potk. 92. — de Wronikowo Nicolaus 1445. Potk. 92.

47. Jelita. Gyelithonum, Jelitow, Jelitho, Ielita, Ielitha.

Jelita — Gelitha [3]): clipeus in quo deferunt tres hastas; tres haste.

Brzes. de Withowicze Iohannes Pyenyanszek, presbyter, archidiaconus Gneznensis et decanus Lanciciensis, filius Nicolai de Withowicze, succamerarii Cracoviensis 1466. H. Dł. V. p. 425.

Krak. Mokrzsky Iohannes 1470. L. B. I. p. 28. — de Sanczygnew Sancygnyewski Nicolaus, filius Petri 1470. L. B. I. p. 518. L. B. II. p. 73.

Sand. de Gosna Stanislaus, castellanus Brzescensis 1433. H. II. 2474. — de Klissow Dzivissius 1427. Stud. VII. 32. — de Marzanczin Thomas 1427. Stud. VII. 32.

Sier. de Moykowicze Zegotha, vexillifer Siradiensis 1433. H. II. 2474.

48. Junosza. Iunoss, Iunosza, Iunosch, Iunoszey, Iunosche, Iunoschyczy.

Baran — Baran; agnum; agni wlgariter baranow; albus agnus sive aries in campo rubeo [1]).

Kal. de Iaroslawecz Mathias 1405. Stud. VI. 883. Ul. 70. — de Iaroslawecz Nicolaus 1405. Stud. VI. 883. Ul. 70. — de Iaroslawecz Syman 1405. Stud. VI. 883. Ul. 70. — N. N. 1416. Ul. 131. — de Roschkowo Maczek Pyanczka 1427. Ul. 179. 180.

Krak. de Czarnochovicze Marcus 1431. I. C. 590. — de Wlra Petrus, filiaster Thome 1431. I. C. 590* — de Wlra Thomas Iawac dictus advocatus 1431, I. C. 590*.

Pozn. de Belsko Marcussius 1405. Stud. VI. 883. Ul. 70. — Boyanowsky Andreas 1422. Ul. 162, 163. — Daszewski Iohannes 1405. Stud. VI. 883. Ul. 70.

Rus. de Zabloczcze Procop 1478. A. G. Z. XVIII. 1084. — de Zabloczcze Zaynco 1478. A. G. Z. XVIII. 1084.

Sier. de Krzepczow Otha 1428. Łag. 67. — de Mokrsko Nicolaus 1428. Łag. 67.

49. Kaja. Caya, Kaya, Kaija.

Radwan: vexillum et crux Radwany; patibulum cum cruce superius; suspendium et super suspendio crux; vexillum; vexillum cum cruce desuper.

---

[1]) C. R. P. p. 504, 508. [2]) H. Dł. IV. 157. [3]) Nazwa sama bez opisu Potk. 10.

Kal. de Scampa Briccius 1425, 1445. Potk. 59, 91. — de Scampa Michael 1445. Potk. 91.

Krak. de Binczin Marcissius 1408. I. C. 1240. — de Binczin Michael 1408. I. C. 1240. — de Bresznicza Dobco 1408. I. C. 1240. — de Czczikovicze Iasco 1433. H. II. 2473. — de Gorca Biczco 1408, 1419. H. II. 1636. I. C. 1240. — de Kunowa Longus Iohannes 1433. H. II. 2473. — de Pobedr Ianussius 1408. I. C. 1240. — de Pobedr Laczco 1419. H. II. 1636. — de Pobedr Maczko 1408. I. C. 1240. — de Stanislaw Andreas 1425. Potk. 59. — de Trabky Iacobus, filius Thome 1472. I. C. 1114. — de Xangnicze Nicolaus, filius Petri 1408, 1419. H. II. 1636. I. C. 1240. — de Xagnicze Petrus 1472. I. C. 1114.

Lub. de Tomaskovicze Sandco 1472. I. C. 1114.

Sand. de Boleborovicz Stanislaus 1413. Piek. 614. Stud. VII. 15*. — de Brzesinky Philippus 1425. Potk. 59. — de Brzezini (Brzessini) Philippus 1414, 1433. H. II. 2473. Stud. VII. 17, 19. — de Kraiow Iohannes 1428. Piek. 1098. Stud. VII. 36. — de Paschovicze Iohannes 1413. Piek. 614. Stud. VII. 15. — de Slotha Iacussius 1414. Stud. VII. 19. — de Slotha Przibco 1414. Stud. VII. 17. — de Sweslavicze Iascho 1414. Stud. VII. 17.

50. Kamiona. Kamoney.

Kamiona — Kamoney, Kamona, Camona.

Sier. Grandsky Derslaus 1401. Potk. 15. — de Malkow Jalbrzyk 1401. Potk. 15. — de Pangow Petrassius 1401. Potk. 15. — Ruczsky, vexillifer parvus 1401. Potk. 15. — Sczenó Swøsszek 1401. Potk. 15. — de Zalesse Pasco 1401. Potk. 15.

51. Kliza. Cliza.

Kliza — wlocznia: ysnamó na włoczney.

Sier. Dyonisius, castellanus Spicymiriensis 1399. Potk. 5. — de Ganska (Gansky) Iohannes 1399. Hub. S. 155. Potk. 5. — Iaroslaus, pincerna 1399. Potk. 5.

52. Kocina. Koczina.

Grabie — Grabe: grabe.

Sand. de Beniszovicze Dobeslaus 1398. Piek. 221. Ul. 18. — de Koczina Petrus 1398. Piek. 221. Ul. 18. — de Oczószicze Czedro 1398. Piek. 221. Ul. 18. — de Oczószicze Nicolaus 1398. Piek. 221. Ul. 18. — de Zorawicze Petrus 1398. Piek. 221. Ul. 18.

53. Kolda. Kolda, Colda.

Oksza — Okchssa, Okxa, Oxa: Okscha sive ascia, quae securim carnificinam in campo rubeo defert [1]).

[1]) C. R. P. p. 567.

Kal. de Baby Szeczech 1448. I. C. 900. — de Raczkowo Nicolaus, filius Sethegii 1424. Łag. 63. — de Raczkowo Sethegius 1424. Łag. 63.

Krak. de Czaple Iohannes 1448. I. C. 900. — de Donathkowicze Nicolaus 1468. I. C. 1083. — de Lucianovice Swenssek, filius Sandconis 1417. H. II. 1522. — de Strzelcze Clemens Wantropca, procurator Cracoviensis 1417. H. II. 1522. — de Strzelce Iohannes Wantropka, prepositus sti. Georgii 1468 I. C. 1083. — de Wlostovice Derslaus 1417. H. II. 1522.

Sand. de Iarzambky Marcissius Grabek dictus 1432, 1433[1]). Piek. 1111. Stud. VII. 37. — de Modrzewye Nicolaus 1434. I. C. 683. — de Rawecz Stanislaus 1449. I. C. 924. — de Sandzwoyowicze Thas Derslaus 1434. I. C. 683. — de Sulissaw Iohannes 1432, 1433[1]). Piek. 1111. Stud. VII. 37. — de Vilczcovicze Petrus 1449. I. C. 924.

54. Kołmasz. Colmasz, Colmas, Colnasz, Colmasch, Kolmasch.

Kołmasz — Colmas, Colmasch: duo babata cum cruce; duo babata cruce superposita; duo babata crux supra eadem.

Krak. de Czudzinovicze (Sczudzinovicze) Albertus 1428, 1444. I. C. 796. Piek. 1088, 1097. Stud. VII. 35. — de Czudzinovicze Iohannes 1444, 1453. I. C. 796, 980. — de Czudzinovicze Lucassius 1453. I. C. 980. — de Czudzinowicze Petrassius 1409. Piek 476. — de Desno Andreas 1409. Piek. 476. — N. N. 1439. I. C. 757. — de Wanchadlow Iohannes 1424. I. C. 446. — de Waszlino (Walzyn) Florianus 1428, 1429. Piek. 1097. Potk. 72. Stud. VII. 35.

Sand. de Konary Miroslaus 1409. Piek. 476. — de Potok Gregorius (Girganus) 1428, 1429. Piek. 1097. Potk. 72. Stud. VII. 35.

Sier. de Strzelce Iohannes 1429. Potk. 72.

55. Kopaszyna. Coppassyna, Koppasyna.

[Kopaszyna]: due extracture alias crziwassni cruce intermedia; dwekuly et due cruces, una crux super quamlibet kulam.

Krak. de Barczkow Iacobus 1423. H. II. 1904. — de Barczkow Iohannes 1423. H. II. 1904. — de Lawssow Slanka 1423. H. II. 1904.

Sand. de Wolya Nicolaus 1427. Stud. VII. 33. — de Wolya Stanislaus 1427. Stud. VII. 33.

56. Korab. Corab, Corabyow.

Korab — Corab: lyburium alias Cogą et in liburio turris cum tribus menibus; Cogą a wnye wyeza ze trzemy czenyamy; navis marina cum velo et malo aurea, in campo rubeo[2]).

---

[1]) V. str. 47. uw. 1. [2]) C. R. P. p. 571.

Pozn. N. N. 1424. Ul. 170, 171.

Rus. de Dmitrovicze Iohannes 1445. A. G. Z. XIII. 2576. -- de Socolow Stephanus 1445. A. G. Z. XIII. 2576.

57. Korcbog. Korczbok, Korczbork.

[Korcbog]: tres pisces carpiones in campo rubeo; tres carpiones; tres pisces qui carpiones vocantur, unus super alterum locatus in campo rubeo [1]).

Śląz. Korczbok Petrus 1410, 1432. H. Dł. IV. p. 24, 473.

58. Korczak. Korczakowye.

Wręby — Wrąmbowye: tres barre albe in campo rubeo; in galea cyphus et canis [2]).

Krak. de Bożidar Demetrius, thesaurarius Regni 1368. C. R. P. p. 567.

Lub. de Goray N. N. 1470. L. B. II. p. 503.

59. Kornic. Curnicz, Curniczi, Cornicz.

[Kornic]: deferrentes panem Bochnecz; prensium(s); medius panis alias medius bochnecz; duo polubochencze.

Krak. N. N. 1445. I. C. 826.

Sand. de Sborow Iohannes 1446. H. II. 3277. — de Sborow Stiborius 1446. H. II. 3277.

Sier. de Zakrzow Iacussius 1428. Łag. 67. — de Yayky Swanthoslaus 1428. Łag. 67.

60. Kowinia. Cowyna, Kowynya, Scowyna.

[Kowinia]: tres gladii.

Krak. Dolanga Stanislaus 1416. H. II. 1426*. — de Iedcza [3]) Stanislaus 1398. H. II. 97. A. L. I. 6463. — de Kuncice Otto 1416. H. II. 1426. — de Stralkovicze Cristinus 1450. I. C. 958. — de Trunavice [4]) Nicolaus, filius Petri 1416. H. II. 1426. — de Wygnanowicze Konyeczsky Nicolaus 1470. L. B. I. p. 69.

Sand. de Klampycze Stanislaus 1450. I. C. 958.

61. Koźlarogi. Koslarogi, Koslarogy, Koszlarogy, Kozlerogy.

Jelita — Ielita: haste; tres haste; tres lancee transversales in campo rubeo [5]).

Krak. de Dzaloschyce Sanczygnyewsky Petrus 1470. L. B. II. p. 74. — de Korabelniky [6]) Mnynynsky Andreas 1470. L. B. II. p. 61. — de Ko-

[1]) C. R. P. p. 564. [2]) C. R. P p. 567. [3]) Może Iedlcza w krakowskiem!
[4]) Może Troianovice w krakowskiem! [5]) C. R. P. p. 564. [6]) Korabniki.

rabelniky[1]) Mnynynsky Iacobus 1470. L. B. II. p. 61. — de Korabelniky[1]) Mnynynsky Nicolaus 1470. L. B. II. p. 61. — de Mokrzsko (Mokrzsky) Andreas 1470. L. B. I. p. 42. — de Mokrzsko et de Paczanow Dzywissius 1428. L. B. I. p. 241. — de Mokrzsko Florianus, episcopus Cracoviensis, filius Petri, Sandomiriensis castellani et Cristinae 1367. L. B. I. p. 235, 239. V. E. P. p. 416. — de Mokrzsko (Mokrzsky) Petrus 1470. L. B. I. p. 31. 42.

Maz. Boglewski Iacobus 1466. H. Dł. V. p. 424.

Sand. de Lukowa Stanislaus Gelythko, castellanus Brzezensis L. B. I. p. 190. V. E. P. p. 422. — de Wangleschin Peregrinus, capitaneus Maioris Poloniae 1383. V. E. P. p. 531. — de Wangleschin Thomas 1406. H. Dł. III. p. 565. — de Zyrniky Nicolaus Rospanth 1470. L. B. III. p. 96.

62. Krakwice. Crackwicz, Crakwiczy.

[K r a k w i c e]: trszy carpe cum uno capite; tres Carpe cum uno capite.

Pozn. de Kankolewo Ianussius 1413. Ul. 109. — N. N. 1413. Ul. 107. — de Rubeo templo Crackwicz Olbracht 1413. Ul. 109.

63. Kucza. Kucza.

K u c z a[2]) — Kucza: media altera luna et tres stelle.

Krak. de Bszow Iasko 1426. I. C. 494. — de Czeskovicze Albertus 1426. I. C. 494.

64. Kuszaba. Cusszaba, Cuszaba.

K u s z a b a — Cusszaba: lapis molaris; lapis molaris cum instrumento paprzicza wlgariter dicto.

Brzes. de Wstowo Nicolaus 1411. Piek. 518. Potk. 30. — de Zabowe Petrassius 1411. Piek. 518. Potk. 30.

Płoc. N. N. 1449. L. F. Pl. 15[3]).

Sand. de Mocrossank Darzecz Thomas 1411. Piek. 518. Potk. 30. — de Parznicze Gotardus 1411. Piek. 518. Potk. 30. — de Sarni Marcissius 1411. Piek. 518. Potk. 30.

Sier. de Wydowo Iohannes Kozanca dictus 1411. Piek. 518. Potk. 30. — de Wydowo Iohannes Sarna dictus 1411. Piek. 518. Potk. 30.

65 Kwaszowa. Quassowa, Quassawa.

[K w a s z o w a][4]): oxó cum cruce: Olksa cum cruce.

---

[1]) Korabniki. [2]) Piek. Heraldyka zwie ten herb Cielątkowa.

[3]) Zapiska ta nazywa zawołanie Ybiczna sive Kuszaba.

[4]) Piek. Heraldyka nie zna tego herbu. Tak zwie go Dr. W. Semkowicz w recenzyi VII. T. Studyów Piekosińskiego. Kwartal. historyczny 1908. I. p. 103—107.

Sand. de Choczimow (Choczimirow)[1]) Velislaus 1413. Piek. 613. Stud. VII. 14. — de Grabkow Nicolaus 1415. Piek. 661. Stud. VII. 24. — de Modrzewe Pasco 1413. Piek. 613. Stud. VII. 24, — de Pelczicze Nicolaus 1413. 1415. Piek. 613, 661. Stud. VII. 14, 24. — de Skrobaczow Petrus 1415. Piek. 661. Stud. VII. 24.

66. Larysza. Larisch.

[Larysza]: duo cultelli vincti et Osztrew[2]); duo vomeres aratrales, dorsis sibi iuncti in campo coelestino[3]).

Krak. de Chechel Petrus 1446. I. C. 830. — de Chechel Swacho 1446. I. C. 830.

67. Laski. Lyaska, Lesczicz.

Bróg: acervus frumentalis caeruleus in campo rubeo[4]).

Kal. de Radolina Petrus secundus dictus Wisch utriusque Iuris Doctor, episc. Poznanien., filius Maczude et Margarethe 1412. V. E. P. p. 506.

Pozn. de Dokowo N. N. 1508. Ul. 234.

68 Leliwa. Leliwa, Lelywa, lyeliwa.

Leliwa — Leliwa: luna et stella; luna et stella super clipeo; luna menstruata et stella; media luna cum stella; luna defectuosa cum stella glauca in campo coelestino[5]).

Krak. de Boczcovice Newstamp Nedoma dictus 1412. I. C. 204. — de Boczkowice Przeczslaus Strecz dictus, filius Floriani Nedoma dicti 1399. A. L. I. 8506. H. II. 443. — de Boczkowice Stanislaus Nedoma 1399. A. L. I. 8506. H. II. 443. — de Czcovicze Nicolaus 1448. I. C. 915*. — de Koczonow Spithco 1450. I. C. 952. — de Melsthin Spithko 1470. L. B. II. p. 9. — de Pogorzice Stanislaus 1415. I. C. 236. — Spiczmerus, castellanus Cracoviensis 1336. L. B. II. p. 6, 7, 9. — de Swanczicze Bozey (Bozen, Roszey)[6]) Nicolaus 1448, 1450. I. C. 915, 952. — de Tharnow Iohannes, plebanus 1470. L. B. II. p. 6, 7. — de Wola Spitco 1415. I. C. 236. — de Xansch parvo Iohannes 1450. I. C. 952.

Pozn. Granowski Nicolaus 1413. Ul. 109. — Iurkowski Ianussius 1413. Ul. 107, 109. — Vamwewski Nicolaus 1413. Ul. 109.

Sand. de Bedlno Paschco 1412. I. C. 204. — de Goluchow Iohannes 1415. I. C. 236. — Slupowsky Iohannes 1448. I. C. 915. — de Slupow Raphael 1412. I. C. 204.

---

[1]) Choczimow, względnie Koczimów leży w ziemi sand., poza tem ani Wielkopolska ani Małopolska nie wykazują Choczimirowa.

[2]) Piek. Heraldyka str. 208 wskazuje na pokrewieństwo z herbami Glezyn i Borysowie; podnieść należy, że wszystkich trzech używają ziemianie z Chechła.

[3]) H. Dł. IV. p. 53. [4]) C. R. P. p. 571. [5]) C. R. P. p. 563.

[6]) V. Dr. Semkowicza W.: Włodycy polscy. Lwów 1909 str. 71 uw. 5, str. 73 uw. 1.

69. Luba czyli Lubicze. Luba, Lubow, luba, lubow, Lubhi, Lubicze.

Luba — Lubhi, Luba: podcowa a wpodcowe crzys, a drugy nad nyą; babatum et in medio crux et alia crux super babato; babatum et in babato crux et supra babatum etiam crux; due cruces, una sub babato et altera super babato; babatum cum duabus crucibus, una supra et alia intus; crux in babatho et alia crux super babato.

Brz. de Waganecz Marcussius 1388. Paw. 1106.

Dobrz. Iaszco, subdapifer Dobrinensis 1388. Paw. 1106. — de Plonczhino Iohannes 1441. A. G. Z. XIV. 3746.

Innow. de Thupadli Borutha, subagazo Dobrinensis A. G. Z. XIV. 3746.

Lub. de Chmelik [1]) Lubek Stanislaus 1459. I. C. 1624. — de Nyezabithow Andreas 1419. Piek. 815. Potk. 50. — de Osmalicz Stanislaus 1425. Potk. 58. — de Szczuczky Marcusszo 1419. Piek. 815. Potk. 50. — de Szczuczky Mathias 1459. I. C. 1624.

Łęcz. Borowski Ianco 1388. Paw. 1106. — de Gumino Iohannes 1388. Paw. 1106. — de Iarochovo Raphael 1388. Paw. 1106. — de Odolino Derslaus 1388. Paw. 1106.

Pozn. Gorzescoth Iohannes 1424. Ul. 170, 171*.

Sand. de Sarny Andreas 1425. Potk. 58. — de Scheligy Benedictus 1472. H. II. 4108. — de Scheligy Mathias 1472. H. II. 4108. — de Zakowicze Iacobus 1425. Potk. 58.

Sier. Sziromski [2]) Stanislaus 1388. Paw. 1106.

70. Lubądza. Lubódza [3]).

Crux.

Sier. de Stralkow Stanislaus 1416. Piek. 706. Stud. VII. 26.

71. Lubcza. Lubcza.

Lubcza — Lubcza: crux absque parte una przewercze in babato.

Brz. Ludbranski Nicolaus 1392. Paw. II. 4205.

Łęcz. Czecorka Henricus 1392. Paw. II. 4205*. — de Jaczkowo Bartholomeus 1392. Paw. II. 4205. — de Jaczkowo Woytko 1392. Paw. II. 4205. — de Jarochowo Allexius 1392. Paw. II. 4205. — de Krzesino Nicolaus 1392. Paw. II. 4205. — Vosniczsky Pasko 1392. Paw. II. 4205.

Sand. de Dambe Slawantha 1416. Piek. 684. Potk. 40.

Sier. de Iackow Iacussius 1416. Piek. 684. Potk. 40.

---

[1]) Może Chmielnik w lubelskiem; miejscowości takich jest kilka w różnych ziemiach, wzięto Chmielnik lubel. ze względu na to, że drugi świadek z tej ziemi pochodzi.

[2]) Prawdopodobnie z Zeromina w sieradzkiem.

[3]) Piek. Heraldyka nie zna tego herbu ani zawołania. Dr. W. Semkowicz w wyżej wspomnianej recenzyi wypowiada przypuszczenia, że jest to przekręcony herb Lubicz. Zostawiam rzecz do roztrząśnienia szczegółowego, zwracając jednak uwagę na to, że jeden tylko osobnik tym herbem jest oznaczony.

72. Lubowla. Lubowla.

Lubowla — Lubomla[1]): ignile et crux; ignile in clipeo.

Krak. de Brzesina Pesczicha Marcissius 1397. A. L. I. 6193. H. II. 54. — de Druszkow Andreas 1411, 1447. I. C. 852, 1243. — de Druschcow Miroslaus 1397. A. L. I. 6193. H. II. 54. — de Druschcow Smislaus 1397. A. L. I. 6193. H. II. 54. — de Polanya Petrus 1447. I. C. 852. — de Psanczin Iacussius 1411. I. C. 1243*. — de Swossow Petrassius 1397. A. L. I. 6193. H. II. 54. — de Uneszow Andreas 1411. I. C. 1243. — de Woyacow Lexyk 1397. A. L. I. 6193. H. II. 54.

Łęcz. de Czechoslaw[3]) Clemens 1397. A. L. I. 6193. H. II. 54.

Sand. de Passcow[4]) Teodricus 1397. A. L. I. 6193. H. II. 54.

73. Łagoda. Lagoda.

[Wierzynkowa]: due partes albi coloris campi, et tercia rubei.

Krak. de Gardlicza Nicolaus 1446. H. II. 3277.

Sand. de Smogorzow Stanislaus 1446. H. II. 3277.

74. Ławszowa. Labschowa, Llawszow, Lapsowa, Lappschowo, Lapszowa, Lawsowo, Lawssowo, Lawssowa, Lawsowya, Lawschow, Lawschowa, Lawschowo, Lawszowo, Lawszowa, Laussowa.

Strzemię — Strzemen, Strzemyene, Stremen, stremen, ztrzemyen: Strepa; strepa caerulea in campo rubeo[5]).

Bełz. de Lyewecz Abramowicz Andreas 1441. H. II. 2923. — de Lyewecz Abramowicz Iasco 1441. H. II. 2923.

Kal. de Grochoviska Petrus 1427. Stud. VII. 32.

Krak. de Chodinicze[6]) Brun Nicolaus 1447. I. C. 870. — de Chronow Philippus 1398. A. L. I. 7561. H. II. 301. — Falcowsky Stanislaus 1446. I. C. 838. — Ianowskij Nicolaus Paszconis 1402. I. C. 135. — de Ianovycze Kijlijanus 1402. I. C. 135. — de Ianowycze Petrus 1469. I. C. 1107, — de Ianowycze Stanislaus 1469. I. C. 1107. — de Ianovycze Woyslaus 1402. I. C. 135. — de Iaszona Petrus 1428. I. C. 554. — de Iurczicze Paulus 1459. I. C. 1047. — de Kawecz Stanislaus 1447. I. C. 870. — de Kawky Iacussius 1398, 1406. A. L. I. 7561. H. II. 301. I. C. 1237. Kod. Mał. IV. 1098. — de Korzenna Nicolaus 1428. I. C. 554. — de Korzona Stanislaus 1412, 1413. H. II. 1306. I. C. 215. — de Lencz Albertus Nossowycz 1469. I. C.

[1]) H. II. 1453. podaje opis herbu i nazwę jego Lubomla.
[2]) Prawdopodobnie Brzeziny w krak. [3]) Może Czechosławice w łęczyckiem.
[4]) Paszki w sandomier. [5]) C. R. P. p. 563.
[6]) Prawdopodobnie Chodzinicze lub Chodenice w krakowskiem.

1106. — de Lenczow Andreas 1441. I. C. 771. — de Lenczow Clemens 1441. I. C. 771. — de Lencze Dobco 1406. I. C. 1237. Kod. Mał. IV. 1098. — de Lencze Gregorius 1459. I. C. 1049. — de Lencze Hermanus 1406. I. C. 1237. Kod. Mał. IV. 1098. — de Lencze Mathias 1459. I. C. 1047. — de Lencze Mathias Quassowicz 1459. I. C. 1049. — de Lencze Swanthoslaus 1459. I. C. 1049. — de Lissecane Petrassius 1399. A. L. I. 8265. H. II. 412. — de Modlnicza Petrus 1451. I. C. 962. — de Phasczeschowa Nicolaus Rogalecz dictus 1402. I. C. 135. — de Pirocice Iacussius 1413. I. C. 215. — de Podolany Kulka Nicolaus 1469. I. C. 1106. — de Polanowca Mroczco 1415. Piek. 658. Stud. VII. 21. — de Prococzin Franczek 1446. I. C. 838. — de Sarbye Iaschco 1415. Piek. 658. Stud. VII. 21. — de Sarbie Nicolaus 1412. H. II. 1306. — de Sborcice Dobeslaus 1399. A. L. I. 8265. H. II. 412. — de Sborcice Roslaus 1398, 1399. A. L. I. 7561, 8265. H. II. 301, 412 — de Sczerow Laurencius 1398. A. L. I. 7561. H. II. 301*. — de Sobnow Iohannes 1415. Piek. 658. Stud. VII. 21. — Sulowsky Iacobus 1446. I. C. 838. — de Tassicz Albertus 1421. I. C. 1549. — de Trambky Iohannes 1398. A. L. I. 7561. H. II. 301. — de Trzeczesz [Trzecze, Trzeczess, Strzesczyesz] Thomco 1412, 1413, 1415, 1430. H. II. 1306. I. C. 219, 574. Piek. 643. Stud. VII. 20. — de Vilczcovicze Iohannes 1451. I. C. 962. — de Wroblovicze Modlek 1398. A. L. I. 7012. H. II. 203, 204. — de Wroblovicze Stanislaus 1398. A. L. I. 7012. H. II. 203, 204. — de Wroblovicze Stanislaus Stromen, filius Dobconis 1428. I. C. 554. — de Wyescza Mathias 1459. I. C. 1047*. — de Zabloce Petrus 1398. A. L. I. 7561. H. II. 301. — de Zydow Martinus, filius Barthconis 1398. A. L. I. 6987. H. II. 192.

Lub. de Iessow (Ieszow) Dobco 1413. I. C. 215, 219. — de Iezow Spithco 1415. Piek. 643. Stud. VII. 20.

Rus. de Sirowky[1]) Roslaus 1398, 1399. A. L. I. 7561, 8265. H. II. 301, 412.

Sand. de Iancovicze Dobco 1415. Piek. 660. Stud. VII. 23. — de Iancovicze Nicolaus 1415. Piek. 660. Stud. VII. 23. — de Iancovicze Nicolaus, filius Iohannis 1413. I. C. 219. — Kijanskij Andreas 1402. I. C. 135. — de Klączani Vincencius 1430. I. C. 574. — de Ochonin Nicolaus, filius Kucharz 1441. H. II. 2923. — de Siroslavicze Nicolaus 1444. I. C. 796. — de Siroslavicze Petrus 1444. I. C. 796. — de Siroslavicze Petrus, filius Marcissii Kwonwa dicti 1430. I. C. 574. — Stanislaus, prebendarius de Chotel 1427. Stud. VII. 32. — de Swossovicze Swosscho 1415. Piek. 643. Stud. VII. 20. — de Welepole Stanislaus 1427. Stud. VII. 32.

75. Łazęka. Lazaka.

[Jastrzębiec][2]) crux in babato.

[1]) Może Żyrawka względnie Zirawka w woj. ruskiem.

[2]) Potk. 17. I. C. 1366 mówią o herbie Łazęka względnie Łazęki, wszelako opisu brak.

Sand. de Krzizanowicze Dobco 1416. Potk. 41. — de Tincza[1]) Nicolaus 1416. Potk. 41.

76. Łękna. Lekna.

[Łękna]: due fasces alias ligature ex radice prodeuntes in campo rubeo; in galea guttur cervinum cum capite et cornibus aureis cornuaque collo et galea supposita.

Nob. Stosch Sigismundus, curiensis regius 1484. Ul. 209.

77. Łodzia. Lodza.

Łodzia — Lodza: navis, nawy; navis glauca in campo rubeo[2]).

Sand. de Czarna Nicolaus 1420. Potk. 51. — de Gnoyno Sandco 1414. Piek. 625. — de Iwaniska (Ywanska) Mathias 1415. Piek. 678. Stud. VII. 25. — de Slup Prethslaus Scawa (Scalwa) dictus 1414, 1415. Piek. 625. 678. Stud. VII. 25.

78. Mądrostki. (mand)rostki[2]).

Co... galea coopertum.

Krak. de Welykonyocz... Iohannes 1423. I. C. 408. — de Welykonyocz Prandotha 1423. I. C. 408.

79. Momot. Momothow.

Biberstin[3]) — Biberstin: cornu cervi.

Krak de Kobilani Henricus 1409. Piek. 464. Stud. VII. 9. — de Kobilani Iasko 1409. Piek. 464. Stud. VII. 9. — de Zagorzice Petrus 1432. H. II. 2454.

Sand. de Kazimirza Minori Iacussius 1432. H. II. 2454. — de Panczslavicze Nicolaus 1409. Piek. 464. Stud. VII. 9.

80. Mozgawa. Mozgawa, Mosgawa, Moscawa, Moskawa.

Godula — Godulya: Godula et lilia; una lilia et godula; lilij godula.

Krak. de Brzesce Derslaus 1414. H. II. 1346. I. C. 229. — de Dzewancice Stanislaus, filius Woytconis 1424. I. C. 429. — de Peczenegy Nicolaus 1414. I. C. 229. — de Peczenegy Petrus 1424. I. C. 429. — de Piscorzowice Pacossius 1424. I. C. 429. — de Pyotrovicze Paschco 1439. I. C. 757. — de Strzeschcovice Clemens 1414. H. II. 1346.

---

[1]) Prawdopodobnie Thinicza w ziemi sand. pow. radomskim. [1]) C. R. P. p. 562.

[2]) Zapiska ta bardzo uszkodzona nie daje pełnej rękojmi, że zawołanie Mądrostki istniało; w innych zapiskach »Mądrostki« jest nazwą herbu, zawołanie »Smyara«.

[3]) Piek. Heraldyka str. 244 i 245 twierdzi, że Biberstin nie może być herbem dla Momotów, bo samo jest proklamą; to prawda, że tylko w H. II. 2454 jest nazwa herbu Biberstin, we wszystkich innych opisany jako »cornu cervi«.

Sand. de Myronice Symco 1414. H. II. 1346. — de Zabloce Gregorius, filius Nicolai 1414. I. C. 229.

81. Nabra. Nabra. Nabrij.

Nabra — Nabri: tres linee wlgariter Trzy polye in longitudine clipei; tres passus alias strichi; Galleri dicti Globug cum sex linijs tribus albis et tribus nigris; tres strichi albi et tres nigri per clipeum.

Krak. de Jedlno Iacussius 1432. H. II. 2454. — de Jedlno (Gedlna) Peregrinus, iudex Syradiensis 1408. H. II. 1145. — de Jedlno Zegotha 1432. H. II. 2454. — de Kazimierza Magna Lucas Valdorf 1432. H. II. 2454. — de Sczithnik Nicolaus 1408. H. II. 1145. — de Sczithnik Petrlinus 1408. H. II. 1145. — de Soweklansk Peregrinus, filius Peregrini de Gedlna 1408. H. II. 1145.

Lub. de Czaslawicze Iohannes 1431. I. C. 1614. — de Czaslawicze Nicolaus 1431. I. C. 1614.

Stańczowie alias Nabra.

Lub. de Czaslawicze Nicolaus Smola dictus 1455. I. C. 1622. — de Mathczin Iohannes Glogowyecz 1455. I. C. 1622.

Waldorf alias Nabra: in campo albo tres barre nigre, a capite clipei in longum producte [1]).

Krak. de Kazimirza Magna (Kazimirsky) Pyelgrzym Sbigneus 1470. L. B. II. p. 143, 144. — de Kazimirza Magna (Kazimirsky) Pyelgrzym Stanislaus 1470. L. B. II. p. 143, 144. — de Kazimirza Magna (Kazimirsky) Thomas 1470. L. B. I. p. 57. II. p. 308. — de Kossowa Henricus Pelsch 1470. L. B. I. p. 112. — de Sczythniky Pyelgrzym N. N. 1470. L. B. II. p. 154. — de Sczythniky Thomas Pyelgrzym 1470. L. B. I. p. 48.

82. Nagody. Nagody, Nagodi, Nagodij.

Jelita — Ielith, Ielitha, Gelitha: tres haste; tres haste alias kopye; tria hasta [2]).

Krak. de Dzaduszicze Iacobus 1452. I. C. 971. — de Dzaduszice Petrus 1452. I. C. 971. — de Mokrsko Andreas, burgrabius castri Cracoviensis 1468. I. C. 1083. — de Mokrsko Clemens, castellanus Radomiensis 1408, 1416. I. C. 188, 287. — de Mokrsko Iohannes 1415. Piek. 658. Stud. VII. 21. — de P. Mathias 1431—1438 [3]). Ł. F. 45. — de P. Adam 1431—1438 [3]). L. F. 45. — de Sanczignew Petrus 1408. I. C. 188. — de

[1]) C. R. P. p. 566.

[2]) H. II. 2473 przy zawołaniu Nagody kładzie herb »babatum et crux intusa«, co jest Jastrzębcem, a nie Jelitą: przypuszczalnie pisarz zamiast zawołania Nagóra, które się do Jastrzębca odnosi, napisał Nagody. Zapiskę tę więc pod Jastrzębca kładę, zaznaczając to w tekście.

[3]) Zapiska nie podaje daty, tyle tylko wiadomo, że Mikołaj z Michałowa był wówczas kasztelanem krakowskim.

Wanchadlow Petrus Penaszco 1408. I. C. 188. — de Wanchadlow Stanislaus Kurasek 1428. I. C. 539.

Łęcz. de Kalen Stanislaus, venator supremus Lanciciensis 1431. H. II. 2344.

Pozn. de Knischin Florianus 1408, 1416. I. C. 188. Piek. 721. Stud. VII. 27. — de Knischin Nicolaus 1428. I. C. 539. — de Knischin Stanislaus Kolczek 1408. I. C. 188. — de Knischin (Knijschin) Wlost, filius Stanislai 1417. I. C. 300.

Sand. de Byelczow Iohannes 1468. I. C. 1083. — de Chomanthow Nemerza 1409. Piek. 459. — de Choth.... Nicolaus 1409. Piek. 459. — Clemens, castellanus Czechoviensis 1408. I. C. 188. — de Gosdna (Goszdna) Stanislaus, castellanus Brzescensis (Brezsky) 1415, 1431, 1433. H. II. 2344, 2476. Piek. 658. Stud. VII. 21 [1]). — de Kazanow Iohannes 1408. I. C. 188. — de Kupijmijrz nunc, alias de Lucowa Dzivissius, filius Floriani 1416. I. C. 287. — de Lucova Nemerza 1416. I. C. 287.

Sier. de Moycowicze Zegotha, vexillifer Siradiensis 1433. H. II. 2476.

83. Nagórą. Nagora, Nagoró, Nagoray.

Jastrzębiec — Iastrzambyecz, Iastrambiecz, Iasztracze: babatum intus babati crux; crux in babato; babatum cruce intermedia.

Krak. de Lissow Iacussius 1433. H. II. 2473 [2]). — de Rozembark Petrus 1433. H. II. 2473 [2]).

Lub. de Brzezicze Marcus 1431. I. C. 1614. — de Drzewcza Grot 1431. I. C. 1614. — de Slugoczin Petrus 1459. I. C. 1624. — de Slugoczin Stanislaus, filius Michaelis Gemcze 1459. I. C. 1624.

Rus. de Gedlarowa Iohannes 1448. A. G. Z. XIII. 3840 [3]).

Sand. de Domaradzice Petrus 1427. I. C. 1297. — de Domaradzice Stogneus 1427. I. C. 1297. — de Gardzynycze Falislaus 1448. A. G. Z. XIII. 3840. — de Glussecz Grotho 1419. Piek. 815. Potk. 50. — de Ianicowicze Dobrzeius 1419. Potk. 49. — de Ianicowicze Przibco 1419. Potk. 49. — de Kroczow Clemens, advocatus de Pogorzali Staw 1431. I. C. 1614. — de Kroczow Gregorius 1428. Potk. 68. — de Kroczow Paschco Sinowecz 1419. Piek. 815. Potk. 50. — de Krzizanowicz Dobco 1428. Potk. 68. — de Sandzissow Andreas 1426. Stud. VII. 28. — de Sandzissow Paulus 1426. Stud. VII. 28. — de Stradow Swandoslaus 1448. A. G. Z. XIII. 3840. — de (Wlanovice) [4]) Stanislaus 1427. I. C. 1297. — de Wlochy Lassota 1419. Piek. 815. Potk. 50.

---

[1]) W 1415 Piek. 658. Stud. VII. 21. Stanisław z Gosdna występuje bez godności kasztelana brzeskiego; przypuszczam jednak, że świadek z 1415 i 1431, 1433 r. są jedną i tą samą osobą; tenże kasztelan, v. pod proklamacyą Jelita.

[2]) V. p. 65 uw. 2. [3]) Giellarowa w województwie ruskiem.

[4]) Zapiska zniszczona — może to mają być Ulanowice w sandom.

84. Nałęcz[1]). Nalancz.

Nałęcz — Nalancz: laczuch; epicurium alias Pomloscz; fascia alba in circulum in superiori parte et in medio in iuncturam constrictam et contortam et in fine retortam, in campo rubeo[2]).

Bełz. de Sythenecz Wossz (Wosszem) 1425. I. C. 1602. Łag. 69.

Krak. de Swarzissovicze Visco 1413. Piek. 613. Stud. VII. 14.

Lub. de Lescze Petrus 1425. I. C. 1602. Łag. 69. — de Mossny Nicolaus 1459. I. C. 1624. — de Slugoczin Iohannes Czech 1459. I. C. 1624.

Sand. de Lagewniky Nicolaus 1415. Piek. 659. Stud. VII. 22. — de Lagewniky Thomco 1415. Piek. 659 Stud. VII. 22. — de Malicze Iascho 1413. Piek. 613. Stud. VII. 14. — de Okunino Stanislaus 1425. I. C 1602. Łag. 69.

85. Napole. Napole.

Wilczekosy — Vilcekossy: due cruces et luna.

Bełz. Szamyczsky Fyedko 1478. A. G. Z. XVIII. 1084.

Rus. de Chlopczycze Iwan 1478. A. G. Z. XVIII. 1084. — de Chlopczycze Petrus 1478. A. G. Z. XVIII. 1084. — de Kalnochwosty Kusma 1478. A. G. Z. XVIII. 1084. — de Podwyssokye Michael 1478. A. G. Z. XVIII. 1084.

86. Nieczuja. Neczuya, Nyeczuya, Nyeczugya.

Nieczuja — Nyeczuya: crux et Ostrwa; Ostrewy; Ostrew cum cruce; ostrew cruce superposita; Ostrwani cum cruce superius; Ostrawa cum cruce; truncus arbor frondosus, albus in campo coelestino, cruce in summitate ornatus[2]).

Krak. de Weliczka Nicolaus 1432. H. II. 2461. — de Wynovicze[2]) Stanislaus 1427. I. C. 1297. — de Zarogow Philipus 1448. I. C. 910.

Lub. de Nyezabythow Garbacz 1459. I. C. 1624. — de Pyotrowycze Matheus Zawal dictus 1459. I. C. 1624. — de Pyotrowycze Nicolaus Hector, filius Iacobi Zawal dicti 1459. I. C. 1624.

Łęcz. de Mnyow Nicolaus 1448. I. C. 910. — de Mnyow Stanislaus 1448. I. C. 910.

Rus. de Dambrowka Procopius alias Nyeczuya 1448. A. G. Z. XIII. 3840. — de Sulymow Przibco Chmel dictus de terra Russie 1403. H. II. 973.

Sand. de Chomanthow Petrus 1419. Potk. 49. — de Dambrowka Marcissius 1416. Potk. 41. — de Dambrowka Paulus 1432. H. II. 2461. — de Dambrowka Procopius 1432. H. II. 2461. — de Dambrowka Stanislaus

[1]) Stud. VI. 1144 mówią o zawołaniu Nałęcz jezioro; Ul. 17 o takimże herbie.
[2]) C. R. P. p. 562, 563. [3]) Uyanowice w krakowskiem.

(Stasszco) 1416, 1419. Piek. 815. Potk. 41, 49, 50. — de Nagorzicze Petrassius 1419. Piek. 815. Potk. 50. — de Pilchowicze Albertus 1425. Potk. 57. — de Pilchowicze Petrus Keltita dictus 1419. Potk. 49. — de Pomorzani Andreas 1425. Potk. 57. — de Rozky Nicolaus alias Pyothuch 1448. A. G. Z. XIII. 3840.

87. Niwawa. Nywawa.

Caput ....inum[1]).

Krak. de Sbignevice Petrus 1427. I. C. 1297. — de Sbignevice Stanislaus 1427. I. C. 1297.

88. Nowina. Nowina, Novina, Nowjina, Nowyna, Nowyni, Nowiny, Nowyny, Nowijny.

Nowina — Nowina, Novina, Nowyna, Nowijna, Nowyni, Nowiny: Zawassa; Zawyasa, zawyassa, szawyasa, zawascha, zawassa et crux; zawassa, zavissza, zawaschy, sawassó cum cruce; Zawassa et in ea crux; Zawasya, zawassa et in medio crux; Zawassa et desuper crux; kotlowan szawansza et crux in medio; crux cum zawassa; crux et Zawyascha, zawassa; crux in zawassa; Krzss zawiassa; appensa et crux; una appensa wlgariter Zawassa dicta et crux: appensa et crux alias Zawassa; una appensa caldearia wlgariter dicta Zawassa et crux in eadem appensa; crux cum appendio alias Zawassa; appensile cum cruce; crux cum appensili alias Zawyassa; pendiculum in medio crux; crux in pendicula calderis.

Krak. de Benódzicze Stanislaus 1412. Piek. 529. Potk. 31. — de Branczovicze[2]) Crisco 1428. I. C. 544. — de Damicze Martinus 1445, 1452. I. C. 821, 965. — Dubassowycz Iohannes 1469. I. C. 1106*. — de Dulowa (Dulowsky, de Dulowy) Iohannes 1449, 1452, 1455. I. C. 928, 965, 991. — de Dulowa (de Dulow, de Dulowy) Nicolaus 1419, 1426, 1455. H. II. 1673. I. C. 494, 991. — de Dulowa Nicolaus, filius Bartholomei 1419. I. C. 330. — de Galąszczowice Albertus 1426. I. C. 501*. — de Gelkow Mathias Byly 1419. H. II. 1660*. — de Ianovicze Raphael 1446. I. C. 838. — de Irzmanovice Iaschco 1419. I. C. 324. — de Iurczyce Philipus 1469. I. C. 1106. — de Koszmice Iacussius 1428. I. C. 544. — Koszmiczsky Iohannes 1433. I. C. 676. — de Koszmyce (Kosmice, Kosmyce) Nicolaus 1404, 1411, 1415. I. C. 174, 246, 1244. — de Koszmyce Nicolaus, filius Falislai 1404. I. C. 165. — de Krzistoporzice Nicolaus 1434. I. C. 687. — de Krzistoporzice Thomco 1415. I. C. 249. — de Kwasso-

[1]) Piek. Heraldyka nie zna tego zawołania i herbu; na str. 187 mówi o herbie Maćka Borkowicza — Napiwowie: w tarczy głowa jelenia; możnaby uzupełnić brakujące litery przez »cerv« i otrzymałoby się »caput cervinum«, ale czy Napiwowie mogło się zmienić w Nywawa — otò pytanie!

[2]) Może Branczice — Bronczyce.

wicze Clemens 1441. I. C. 780. — de Langanow[1]) Stanislaus 1427. Stud. VII. 31. — de Lankawa Stanislaus 1434. I. C. 692. — de Lesczina Stanislaus, scultetus 1434. I. C. 690. — de Luschczovice Clemens 1412. I. C. 206. — de Marschovice Derslaus 1415, 1417, 1419. I. C. 249, 293, 324. — de Marschovicze Stanislaus 1460. I. C. 1051. — de Maslomancza Leonardus 1415. I. C. 249. — de Mirossow Iacussius 1408. Piek. 452. Ul. 83. — de Missow[2]) Andreas 1444. I. C. 809. — de Missow[2]) Nicolaus 1444. I. C. 809. — de Mloszowa Paschco 1403. I. C. 1233. — de Mloszowa (Mlossowa) Samborius 1426. I. C. 499, 501. — de Mloszowa (Mlossowa) Slawco 1419. I. C. 330. — de Mloszowa (de Mlossow, Mlossowa, Mloschowsky) Stanislaus 1412, 1423, 1426, 1432, 1433, 1434. I. C. 206, 417, 499, 501, 632, 676, 687, 690. — de Mninoga (Mnynoga) Iacussius 1413, 1415. H. II. 1399. Piek. 599. Stud. VII. 11. — de Mninoga (Mnynoga) Marcus 1427, 1432. I. C. 511, 632. — de Mnynoga Nicolaus 1433. I. C. 676. — de Narama Iohannes 1434. I. C. 687. — de Narama Iohannes Polucopek 1434. I. C. 690. — de Nova villa Dzivissius 1441. I. C. 780. — de Nowawesz Iohannes 1419, 1427. I. C. 511. H. II. 1660. — de Nowawess Iohannes, filius Meczslai 1423. I. C. 417. — de Nowawess Meczslaus 1419. I. C. 330. — de Ochonin condam de Lencze Stanislaus 1469. I. C. 1106. — de Paulicovice Theodricus 1415. I. C. 246. — de Piroczice Sbisco 1427. I. C. 511. — de Pyrocice Sbischco, filius Stephani 1419. I. C. 324. — de Polukarczicze Petrus 1460. I. C. 1051. — de Raciborzco Iohannes 1404. I. C. 174. — de Radvanovicze Gregorius 1474. I. C. 1116. — de Radvanovicze Stanislaus 1474. I. C. 1116. — [Rzazak] Albertus 1421. H. II. 1829*. — de Sobonowice Andreas, filius Thomconis 1426. I. C. 499. — de Stradow Iacussius 1404. I. C. 174. — de Thassicze Albertus 1459. I. C. 1049. — de Thassicze Gregorius 1459. I. C. 1049. — de Watovicze[3]) Nicolaus 1428. I. C. 544. — de Wikmanowice Iaschco 1415. I. C. 246*. — de Wilczcovice Petrus1404 I. C. 174. — de Wyasd[4]) Albertus Galanskowsky 1426, H. II. 2095. — de Vyaszd[4]) Stanislaus 1449. I. C. 930.

Lub. de Nezabithow Henricus 1425. Potk. 58. — de Radzicow (Radziczow) Marcissius 1426, 1434. I. C. 695. Stud. VII. 28. — de Thorzow Gregorius 1425. Potk. 58.

Pozn. N. N. 1427, 1432. Ul. 179. 180. 189.

Sand. Ffarcarcz, capitaneus Ratiboriensis 1413. Piek. 599. Stud. VII. 11. — de Grabcow Gregorius 1423, 1424. I. C. 417, 432. — de Grabkow Stiborius 1426. Stud. VII. 28. — de Grabowi Gregorius 1412. Piek. 553. — de Grabowich Mathias 1412. I. C. 206. — de Iakymowicze Falislaus 1425. Potk. 57. — de Klampicze Nicolaus, filius Nicolai 1424. I. C. 432. — de Lagewniky Nicolaus 1434. I. C. 695. — de Lassotowo Bogussius

[1]) Łaganów. [2]) Prawdopodobnie Mirów. [3]) Może Wadovicze. [4]) Uyazd.

1412. Piek. 529. Potk. 31*. — de Mrovina Iohannes 1412. Piek. 553. — de Oczesnyce[1]) Oczesna Woytco 1417. I. C. 293. — de Olberzovicze Nicolaus Mleczco dictus 1427. Stud. VII. 30. — de Persczecz Iacobus 1427. Stud. VII. 31. — de Raysco Iaschco Czanciwa 1415. H. II. 1399. — de Raysco Martinus 1415. H. II. 1399. — de Sglobicze Derslaus 1444, 1446. I. C. 817, 835[2]). — de Sglobicze Gregorius 1408. Ul. 83. Piek. 452 — de Sglobicze Laurencius 1426. Stud. VII. 29. — de Sglobicze Nicolaus[3]) 1408, 1426, 1446, 1447. I. C. 504, 835, 852. Piek. 452. Stud. VII. 29. Ul. 83. — de Sglobicze Nicolaus 1426. Stud. VII. 29. — de Sglobicze Petrus 1447. I. C. 852. — de Swanky[4]) Zema 1413, 1424. I. C. 432. Piek. 599. Stud. VII. 11. — de Symnovicze[5]) Albertus 1444. I. C. 817. — de Symovicze[5]) Nicolaus Czapka dictus 1426. Stud. VII. 28. — de Wilczkovicze (Vilczcovicze) Iohannes 1445, 1449. I. C. 821, 922, 928. — de Wilczkovicze (Vilczcovicze) Petrus 1446, 1449. I. C. 838, 922, 930. — de Woyeczca Philomena Maczco, filius Nicolai 1417. I. C. 293. — de Wyesdzecz Franczko 1426. I. C. 494. — de Zaborow Nicolaus 1425. Potk. 57.

Sier. de Przeramb Iohannes 1412. Piek. 553.

Węg. de Dimascha Cristoforus 1421. I. C. 1589. — de Thomeska Petrus 1421. I. C. 1589. — de Wijlcow Ianussius, filius Dusche de Campo 1421. I. C. 1589.

89. Ocele. Oczele, Oczelye.

Śreniawa — Srenawa, Srzenyawa: tortuositas alias Crziwasn cum cruce alias Srzenyewa.

Kal. Gyranowsky Petrus 1431—38[6]). L. F. 46. — Labissnyensky Nicolaus 1431—38[6]). L. F. 46[7]).

Krak. Damiansky Petrus 1434. I. C. 690. — de Polucarczicze (Polucardsky) Nicolaus 1434. I. C. 685, 690. — de Srzenyewa Iacobus 1448. I. C. 918.

Sand. de Scircovicze[8]) Srzenyewa Petrus 1448. I. C. 918. — de Wilczcowicze Boxa 1434. I. C. 685.

---

[1]) Woiczieszice.

[2]) Zapiska w Liber Formularum 46 mówi o »armis Pyomyan, proclamatione Nowyny«; ponieważ zachodzi tu pomyłka, której nawet nazwiskami klejnotników nie dało się sprawdzić, zapiskę tę opuszczono.

[3]) Stud. VII. 29 zapisuje dwóch stryjecznych Mikołajów; otóż na rachunek pierwszego, który oczyszcza szlachectwo w 1426 w ziemi sand., będąc naganiony w ziemi krak. jak wskazuje zapiska I. C. 504. jakkolwiek pod mylną nazwą »de Slogbicze N.«, zapisuję wszystkich spotkanych Mikołajów.

[4]) Prawdopodobnie Minera Dziankowska — Swinka dicta.

[5]) Szymunowycze. [6]) V. p. 65. uw. 3.

[7]) W tej zapisce herb jest nazwany Strzemowya; jest to błędne, może wynikło ze złego odczytania Szreniawa.

[8]) Czy nie Skorkowicze?

90. Odrowąż. Odrowasch, Odrowasz, Odrowanz.

[Odrowąż]: s(agitta) a Zawassa; zawascha y rogaczyna; Rogaczyna et Zavassa cocelna; zawyasza sagitta alba superposita in campo rubeo; in campo rubeo sagitta alba a parte media arcuata, retorta, et in finibus concurvata [1]).

Krak. de Wiwla Iohannes, canonicus Gneznensis 1423. I. C. 408.

Pozn. Iastkulka (Iaschculka) Miroslaus 1426. Ul. 173, 175. — de Othorowo Adam 1426. Ul. 173. — de Othorowo Iohannes 1426. Ul. 173.

Sand. de Konskye Thobias 1473. Potk. 105. — de Odrowansz Iohannes 1423. I. C. 408. — de Podole Nicolaus alias Czyrnij Mijklasz 1473. Potk. 105. — de Wola Radwanska Vyszoczsky Iacobus 1473. Potk. 105.

91. Olawa. Olawa, Olava.

[Olawa]: lilium; unum lilium rosa; lilium album cum radicibus, quod due rose ambiunt rubee, ex utraque parte, in campo viridi [2]).

Krak. de Bruchan (Brzuchana) Stanislaus 1414. I. C. 229. — de Bruchan Stephanus 1384. A. L. I. 2229. I. C. 3. — de Czanstossovice Iacussius 1414. I. C. 229.

92. Ołobok [3]). Olobog.

[Ołobok]: medius salmo.

Krak. de Gelovicz [4]) Nicolaus 1388. A. L. I. 4992. I. C. 1217.

Sand. de Pelcznycza Iacobus 1470. L. B. II. p. 77. — de Pelcznycza Iohannes 1470. L. B. II. p. 77.

93. Opala. Opala.

[Odrza]: aquila in clipeo et stella loco capitis.

Pozn. N. N. 1422. Ul. 163.

94. Opole. Opole, Oppole, Oppolye.

Jeleń — Ielen, Gelen, gyelen, gijelen: Cervus, cervus.

Krak. de Bandzeschina Nicolaus 1446. I. C. 835. — de Chronow Iohannes 1441. H. II. 2923. — de Dobroczess Petrrus 1414. H. II. 1330. — de Druszcow (Druskow, Druszkowa) Iacussius 1416. I. C. 283. — de Druszcow (Druskow, Druszkowa) Petrus 1443, 1446. I. C. 788, 835, 838. — de Druszcow Petrus, filius Swenssonis 1416. I. C. 283. — de

---

[1]) C. R. P. p. 562. [2]) C. R. P. p. 573.

[3]) Piek. Heraldyka str. 51 podaje, że proklamacya ta brzmi także Hołobok, Gołobok lub Głobok.

[4]) Giliowice.

Porambka Gregorius 1428, 1446. I. C. 563. 835. — de Porambka Thomco (Thomas) 1414, 1416, 1428. H. II. 1330. I. C. 283, 563. — de Watrovice Wictor 1414. I. C. 563. H. II. 1330.

Lub. de Popow Mathias 1441. H. II. 2923.

Sand. de Canthi Clemens 1450. I. C. 951. — de Canthi Iacobus 1450. I. C. 951. — de Canthi Iacussius 1443. I. C. 788. — de Canthi (Chanti) Nicolaus 1450. I. C. 951.

Sier. de Royacow[1]) Stanislaus 1446. I. C. 838.

95. Orzy, Orzy. Orzi, Orzi.

Lis — Lyss.

Krak. Potrko 1421. H. II. 1831,

96. Osmoróg. Osmorok, hosmorog.

[Osmoróg]: avis Czerzei cum delaniata cruce; crux cum octo cornibus.

Krak. de Kosmicze Dzetrzich 1451. I. C. 962. — de Radwanovicze Albertus 1459. I. C. 1047. — de Radwanovicze Paulus 1459. I. C. 1047. — Vilczcowsky Petrus 1451. I. C. 962.

97. Ossorya. Hossoria, Osoria, Ossoria, Ossorija, Ossorya, Oszoria.

Ossorya[2]) — Ossoria: rotha; rota sine Swono; rotha sine cantu et crux ibidem in rotha; rotha sine cantu sive sine extremitate et crux ibidem in rotha; rotha sine quarta, prze zwona; rota cum cruce in media; rota absque dzwono; rotha sine corito (sine superficie) [sine extremitate] et crux in Rotha; crux cum medietate annuli; rota in clipeo sine campana et clipeum in campana(?).

Krak. Goreczsky Nicolaus 1444. I. C. 809*. — de Ianovice Woijslaus 1415. I. C. 237. — de Kowalow Benardus 1415. I. C. 237. — de Kowalow Bernardus, filius Nicolai 1420. I. C. 336. — de Kunraczicze[3]) Stanislaus 1428. Potk. 70. — de Olschowka Nicolaus 1448. I. C. 893. — de Ptaszcow Michael 1415. I. C. 237. — de Sranczicze olim Nicolaus, filius Szodlek 1444. I. C. 809*. — de Vodeczcze alias Vodeczsky Nicolaus 1444. I. C. 809*. — de Zarischin Kowalowsky Iohannes 1448. I. C. 893.

Lub. de Bychawa Andreas 1470. L. B. II. p. 544. — de Bychawa Hieronimus 1470. L. B. II. p. 544.

Sand. de Glyny Swentoslaus 1420. I. C. 336. — de Kostczicze Thomassius 1397. Łag. 2. Piek. 146. Ul. 12. — de Krassow Thomco 1420.

---

[1]) Znaleziono tylko Roykow.

[2]) Piek. Heraldyka str. 156—157 nazywa herb ten Ossoryą czyli Szarzą.

[3]) Kurnaczicze.

I. C. 336. — de Methel Andreas 1397. Łag. 2. Piek. 146. Sąd. str. 28. Ul. 12. — de Methel Ratholth 1397. Łag. 2. Piek. 146. Sąd. str. 28. Ul. 12. — de Pilchowicze Swantoslaus Briganth dictus 1428. Potk. 70. — de Slotha Adam 1395, 1414. Łag. 1. Stud. VII. 17. — de Trunovicze[1]) Sbigneus 1414. Stud. VII. 17.

Sier. Mathias testis 1424 lub 1425 Łag. 68.

98. Ossyna[2]). Ossyna, Hoszyna.

Sobol — sobol: due lune.

Sand. de Borczicz[3]) Lassotha 1414. Piek. 627. — de Chant.... Stanislaus 1409. Piek. 459. — de Korithnicza Miroslaus 1409, 1414. Piek. 459, 627. — de Korithnicza Stanislaus 1414. Piek. 627. — de Siroczkow[4]) Pa... 1409. Piek. 459.

99. Ostoja. Ostoia, Osthoya, Ostoya, Ostoija, Osthogeij, Osthogya.

Ostoja — Ostoya, Osthogeij: due lune et crux; due lune cum cruce; due lune et desuper crux; due lune crux inter medio; due lune cruce intermedia; due lune cruce mediante; due lune et crux in medio in parte superiori; due lune et in medio ipsarum crux; due medie lune cum cruce; due medie lune cum cruce in medio; due lune dorso ad dorsum coniuncte inter quas crux debet esse; due lune ad se dossis converse et crux in superficie earum; duo menses et crux; crux et due lune; dwa xąsycze a krzys; due lune defectuose caerulee, dorsis contra se tendentes, cruce etiam caeruleo illas intersecante in campo rubeo[5]).

Krak. de Borowno Mathias 1423, 1426. I. C. 425, 497. — de Bszow Marcus 1398. A. L. I. 7893. I. C. 73, — de Chechel Mathias Bartila 1448. I. C. 887. — de Chelm Iohannes 1451. H. II. 3465. — Chelmsky Petrus 1423. I. C. 425. — de Dobracow Petrassius 1398. A. L. I. 7893. I. C. 73. — de Galaszkovicze Stanislaus 1448. I. C. 881*. — Karlinsky Iohannes 1446. I. C. 842. — de Karlyn Stephanus 1414. I. C. 226. — de Lexicz Bernardus 1388. A. L. I. 4730. I. C. 1212. — de Lopuschno Iacobus 1448. I. C. 903. — de Lucianovice Iohannes 1414. I. C. 226. — de Marcinovice Derslaus 1398. A. L. I. 7893. I. C. 73. — de Marcinovice Petrus 1416. I. C. 263. — de Marcinovice Wenceslaus (Marczinowski) 1398, 1405. A. L. I. 7892, 7893. H. II. 346. I. C. 73. Potk. 24. — de Owczari Czanek 1448. I. C. 899. — de Owczari Hanek 1445, 1446. I. C. 821, 842. — de Owczari (Offczary) Iacussius 1398. A. L. I. 7892. H. II. 346. — de Parcze Paulus 1448. I. C. 899. — de

[1]) Troianovicze.
[2]) Nie zna tego herbu Heraldyka Piekosińskiego.
[3]) Borczin. [4]) Sroczkow, Syrock, Serocko. [5]) C. R. P. p. 564.

Radvanovicze Albertus 1455. I. C. 991. — de Radvanovicze Mathias 1445, 1448, 1455 I. C. 821, 881, 991. — de Sczodrcovicze Mathias 1453. I. C. 978. — de Suchoraba Swathoslaus 1434. I. C. 685. — de Thanszowa[1]) Iaschco 1416. I. C. 263. — de Ulina parva Petrus 1434. I. C. 685. — de Ulyna Petrus Broda 1416. I. C. 263. — de Wilczcovice Bartholomeus 1398. A. L. I. 7892. H. II. 346. — de Volya Chelmska Iohannes, castellanus Polanicensis 1451. H. II. 346. — de Zagorzicze Nicolaus 1453. I. C. 978. — Zagorowsky Nicolaus, baccalareus, notarius noster de Vanchadlow 1453. I. C. 978. — de Zarogow Iacobus 1398. A. L. I. 7892. H. II. 346. — de Zarogow Martinus 1398. A. L. I. 7892. H. II. 346. — de Zarogow Miroslaus Stud. VII. 28. — de Zarogow Nicolaus 1441. I. C. 780. — de Zarogow Stanislaus 1450. Ul. 486.

Lub. de Orzechow Martinus, filius Sdzisconis 1426. I, C. 497. — de Wronow Sbigneus 1415. Stud. VII. 25. — de Wyssokye Petrus 1415. Stud. VII. 25.

Łęcz. Poddambsky Stanislaus 1423. I. C. 425.

Pozn. Bythcowsky Andreas 1426. Ul. 173. — Bythcowsky Iacussius 1426. Ul. 173. — N. N. 1426. Ul. 175.

Rus. de Nizankowice Iohannes. 1450. Ul. 486.

Sand. de Boguslavicze Leonardus 1428, 1441. A. C. I. II. 282. Kod. Wielk. V. 485. Piek. 1096. Stud. VII. 34. — de Boguslavicze Mathias 1428, 1441. A. C. I. II. 382. Kod. Wielk. V. 485. Piek. 1096. Stud. VII. 34. — de Bronow Sbigneus 1421. Potk. 52. — de Byelow Petrus 1414. Piek. 626. Stud. VII. 18. — de Ianicovicze Iohannes 1441, 1446. I. C. 780, 842. — de Kamen Petrus 1414. I. C. 226. — de Kamen Swentoslaus 1398. A. L. I. 7893. I. C. 73. — de Kampe Marcus 1398. A. L. I. 7892, 7893. H. II. 346. I. C. 73. — de Kampe Nicolaus 1398. A. L. I. 7892, 7893. H. II. 346. I. C. 73. — de Kowalikow Iasho 1421. Potk. 52. — de Kowalikovicze Iascho 1414. Piek. 626. Stud. VII. 18. — de Michalow Iohannes 1431–38. L. F. 45. — de Miculovicze Derslaus 1411. Piek. 501. — de Miculovicze Dominicus 1411, 1419. Potk. 49. Piek. 501. — de Miculovicze Florianus 1411. Piek. 501. — de Miculovicze Iacussius 1405, 1411. Piek. 501. Potk. 24. — de Miculovicze Micul 1411. Piek. 501. — de Miculovicze Stanislaus 1411. 1419. Piek. 501. Potk. 49. — de Radziczow Petrus 1426. Stud. VII. 28. — de Stoky Iohannes 1411. Piek. 501. — de Tworow Iohannes 1448. I. C. 903. — de Wronow Sbigneus 1415. Piek. 678. Stud. VII. 25. — de Wyssokye Petrus 1415. Piek. 678. Stud. VII. 25. — de Ylicowicze Stanislaus 1405. Potk. 24.

Sier. de Bestricow Vitus 1422. Potk. 54. — de Byala Iohannes 1445. Potk. 91. — de Byale Miroslaus 1405. Potk. 24. — de Gyeszky Martinus 1422. Potk. 54. — de Iaczkow Iacussius 1447. Potk. 97. — de Iaczkow

[1]) Tązow.

(Iaczekow) Iohannes 1426, 1447. I. C. 497. Potk. 97. — de Korzpnica Thomco 1405. Potk. 24. — de Rudolkowicze Bartholomeus 1405. Potk. 24. — de Swirczinsco Andreas, filius Stanislai 1402. H. II. 933. — de Szelislawicze Hincza 1422. Potk. 54*. — de Thworowicze Wenceslaus 1405. Potk. 24. — de Wyrzchowicze Ianek 1445. Potk. 91. — de Yayky Stanislaus 1445. Potk. 91.

Mościc — Mosczicz.

Sier. de Bnicow Iaracius 1421. Łag. 52*. — de Rudolthovice Iacussius 1421. Łag. 52.

100. Owad. Owad.

[Owada]: M sub corona.

Krak. de Mechow Nicolaus 1445. Potk. 90[1]).

Sand. de Iassowicze Iohannes 1445. Potk. 90[1]). — de Iassowicze (Yassewicze) Nicolaus 1415. Piek. 650. Potk. 36. — de Iassowicze (Yassewicze) Petrus 1415. Piek. 650. Potk. 36.

101. Pierścina. Perstina.

Pomian — Pomyan.

Pozn. de Nyewyesz prope Unyeow Iohannes secundus dictus Pelca, episcopus Vladislaviensis, filius Alberici, tribuni Siradiensis et Margarethe 1421. V. E. P. p. 536.

Wieniawa — Wyenyawa.

Krak. Bartholomaeus de stirpe Perstina 1410. L. B. III. p. 163.

102. Pierzchała. Pirzchala.

Roch — Roch, Rocha: rochus sive scacalis marsalcus nigrus in campo albo[2]).

Krak. de Gnathowicze Marcissius Syska 1428. Potk. 67.

Maz. de Unestow[3]) Petrus, filius Ade thezaurarij de Warsowa 1428. Potk. 67.

Pozn. N. N. 1422. Ul. 163.

Sand. de Obori Petrus, castellanus Lucoviensis 1428. Potk. 67.

103. Pilawa. Pilawa, Pilava, Pillawa, Pylawa.

Pilawa — Pylawa: signum Z; zet; Zeth cum cruce media tercia[4]); dimidia secunda crux; media tercia crux; duplata crux cum media; media tercia

---

[1]) Potk. 90 mówi o herbie »M sub corona, proclamationis Ulanow«; jest to jednak widocznie omyłka czy pisarza czy wydawcy: »Ulina« ma herb M cum cruce, nadto jeden ze świadków pochodzi z Jaszowic, którzy byli herbu Owada nie Ulina.

[2]) C. R. P. p. 565. [3]) Umiastowo.

[4]) Takie określenie Pilawy spotykamy w najstarszych zapiskach z 1380, 1388, 1389 r.; później pojawia się już półtrzecia krzyża.

altera crux; arma II$\frac{1}{2}$ crucis; dimidia tercia crux; due cruces cum media; due cum media cruces; crux geminata cum semisse caerulea, in campo coelestino [1]).

Krak. de Bantcovicze Nicolaus 1448 I. C. 881. — de Bolcza [2]) Mathias 1468. I. C. 1093. — de Bolesczicze Iacussius 1409. Piek. 476. — de Bolesczicze (de Bolesczicz) Petrassius (Petrus) 1389, 1398, 1428. A. L. I. 5191, 7294. H. I. 330. H. II. 267. Piek. 1098. Stud. VII. 36. — de Budzow Przeczslaus 1403. I. C. 1232. — de Bzow Iohannes 1468. I. C. 1093. — de Bzow Pasco 1389. A. L. I. 5191. H. I. 330. — de Bzow (Bsow) Tomasius (Thomasius) 1386, 1388, 1389. A. L. I. 4144, 4750, 5191. H. I. 330 I. C. 1194, 1213. — de Chechel Nicolaus 1404. I. C. 159. — de Dulowa Stanislaus 1448. I. C. 881. — de Lowyna Stanislaus Zelasco 1398. A. L. I. 7294. H. II. 267. — de Milovice Iaschco 1403. I. C. 1232. — de Milovice Philippus 1403. I. C. 1232. — de Mislovicze (Mislovice) Iasco (Iaschco, Iohannes) 1389, 1398, 1446. A. L. I. 5191, 7294. H. I. 330. H. II. 267. I. C. 830. — de Mislovicze (Mislovice, Mislovicz) Philippus 1389, 1398, 1412, 1413. A. L. I. 5191, 7294. H. I. 330. H. II. 267. I. C. 205. Piek. 614. Stud. VII. 15. — de Moscorzow (Moszcorzow) Clemens 1434. I. C. 695. — de Moscorzow Henricus 1389. A. L. I. 5191. H. I. 330. — de Olpicze Iohannes Cobyalka dictus 1413. Piek. 611. Stud. VII. 12. — de Olpicze (Olpice) Marcissius 1398. A. L. I. 7294. H. II. 267. — de Olpicze Miczko 1409. Piek. 476. — de Olpicze (Olpicz) Nicolaus 1389, 1403. A. L. I. 5191. H. I. 330. I. C. 1232. — de Olschowka Nicolaus 1450, 1452. I. C. 956, 971. — de Pankovice Albertus 1476. I. C. 1123. — de Pankovice Stanislaus 1476. I. C. 1123. — de Pirzini (Pyrzini) Andreas 1468. I. C. 1094. — de Pirzini (Pirzin) Nicolaus 1389. A. L. I. 5191. H. I. 330. — de Pirzini Swasco 1434. I. C. 695. — de Przelubsco Petrus Pecz 1398. A. L. I. 7294. H. II. 267. — de Przelubsco Sandziso 1403. I. C. 1232. — de Rudno Stanislaus 1412. I. C. 205. — de Tanszowa Petrus 1419. H. II. 1660. — Virzbitsky Iohannes 1450. I. C. 956. — de Zagorzew Ruthczsky Stanislaus 1419. H. II. 1660. — de Zary (Zari) Nicolaus 1431. I. C. 593. — de Zary (Zari) Nicolaus Baczis 1448. I. C. 881. — de Zary Stanislaus 1476. I. C. 1123. — de Zircovicze Wrochno 1446. I. C. 830. — de Zdow Petrus Pecz 1403. I. C. 1232.

Rus. de Starowa nywa Ianussius 1398. A. L. I. 7294. H. II. 267.

Sand. de Dambrowa Adam Scheniga dictus 1413, 1419. H. II. 1660. Piek. 611. Stud. VII. 12. — de Dambrowicze Nicolaus 1412. I. C. 205. — de Kamenecz Martinus 1413. Piek. 611. Stud. VII. 12. — de Kothky Petrus Koth 1428. Piek. 1098. Stud. VII. 36. — de Pyotrkovicze Stanislaus 1452. I. C. 971. — de Ruda Stanislaus 1415. Piek. 643. Stud. VII. 20. — de

[1]) C. R. P p. 565. [2]) Może Bolowiecz?

Sdzislawcovicze (Zdislawcovice) Andreas Koth 1403. I. C. 1232. — de Sdzislawcovicze Nicolaus Koth dictus 1415. Piek. 643. Stud. VII. 20. — de Sdzislawcovicze Petrus 1413. Piek. 614. Stud. VII. 15. — de Solecz Nicolaus 1468. I. C. 1094. — de Woyslavicze Adam Scheniga dictus 1413. Piek. 614. Stud. VII. 15.

104. Pobędzie. Pobandze.

[Pobędzie]: portat griffonem nigrum parte exantiori et caudam piscis jassothr.

Krak. N. N. 1419. H. II. 1648.

105. Pobodze. Bobodze, Pobodze, Pobocze.

[Pobóg]: babatum cum cruce desuper; babatum et super eodem babato crux; unum babatum et crux super babatum; babatum cruce super babato posito; crux cum babato; crux ante babatum[1]); babatum transversale album cuius summitatem crux alba ornat, in campo rubeo[2]).

Krak. N. N. 1433. H. II. 2473. — de Negoslavice Gregorius, filius Clementis 1403. H. II. 1040. — de Wyssehrod Msczugius 1403. H. II. 1040*. — de Wyssehrod Msczugius alius 1403. H. II. 1040*.

Łęcz. de Domanicow Dobco 1416. Piek. 684. Potk. 40. — de Domanicow Miroslaus 1416. Piek. 684. Potk. 40. — de Domanicow Pasco 1416. Piek. 684. Potk. 40. — de Slavosow Albertus 1416. Piek. 684. Potk. 40.

Posn. de Burzina Nicolaus 1425. I. C. 479.

Sand. de Czarnkow Stanislaus 1414. Stud. VII. 17. — de Dymlyn Sbisco 1403. H. II. 1040. — N. N. 1428. Piek. 1098. Stud. VII. 36. — de Neprovicze Predslaus 1414. Stud. VII. 17. — de Przeczslaw Hynco 1403. H. II. 1040.

Sier. de Cepow Nicolaus 1416. Piek. 684. Potk. 40. — de Koneczpole Iacobus, pallatinus Siradiensis et capitaneus Cuiaviensis 1416, 1425. I. C. 479. Piek. 684. Potk. 40. — de Randzini Msczugius, filius Marconis 1425. I. C. 479.

106. Pogonia. Pogonia, Pogonya.

[Pogonia]: scutum aureum, in cuius medio manus armata de nube flavei coloris directa, habens gladium in pugno extensum et in fine cruore sparsum et intinctum; pars vero inferior sive basis scuti de colore rubeo; et in aere scuti galea, et in eius sumitate manus similiter cum

[1]) O herbie tym mówi również jedna zapiska ruska A. G. Z. XIV. 3746, ale bardzo bałamutnie, z początku, że naganiony i klejnotnicy są herbu Pobóg, w przysiędze Leliwa. Zapiskę tę opuszczono. [2]). C. R. P. p. 571.

gladio evaginato de corona extenso cum colore omnino simili et equali: ...ste autem galeam ad utrumque locum tegant colore rubeo, nigro et glauco permixte; — scutum aureum pro media parte superiori, in cuius medio est manus armata de nube flavei coloris procedens et errecta in pugno tenens strictum gladium, qui in fine et cuspide suo cruore asperssus et intinctus est, pro reliqua vero inferiori parte scutum rubeum, in arce autem scuti galea et in eius sumitate manus similiter cum gladio evaginato et contra extensa cum colore aureo simili et equali, lyste autem galeam ad utrumque latus tegunt colore rubeo, nigro et glauco permixte; — scutum aureum pro media parte superiori, in cuius medio est manus armata de nube flavi coloris procedens et erecta in pugno tenens strictum gladium, qui in fine sui cruore aspersus est et intinctus; pro reliqua vero inferiori parte scutum in cuius medio inter duas di.... in spacio rubeo tres littere auree d. d. d. sunt descripte, atque superior et inferior pars scuti colore flaveo est disposita; in arce autem scuti galea et in sumitate eius manus similiter cum gladio evaginato econtra protensa cum simili colore aureo, Luste(s) autem galeam ad latus tegunt colore rubeo, nigro, glauco permixte.

Nob. de Gambasio Papinus Mariotus 1481. Ul. 199. — de Gambasio Papinus Oliverus 1481. Ul. 199. — de Gambasio Papinus Richardus 1481. Ul. 199. — Godislaus in medicinis doctor 1456. Ul. 195. — Iacobus, germanus suus 1456. Ul. 195. — Nicolaus, advocatus Leloviensis 1434. H. II. 3193. —

Rzeszotko Iohannes | fratres 1468. I. C. 1338.
Rzeszotko Nicolaus | fratres 1468. I. C. 1338.
Rzeszotko Paulus | fratres 1468. I. C. 1338.
Rzeszotko Stanislaus | fratres 1468. I. C. 1338.
de Szrzanczyce Nicolaus Badurek 1468. I. C. 1338.
de Szrzanczyce Mathias Walanga | fratres 1468. I. C. 1338.
de Szrzanczyce Simon Walanga | fratres 1468. I. C. 1338.
de Szrzanczyce Stanislaus Walanga | fratres 1468. I. C. 1338.
Stradoń Stanislaus 1468. I. C. 1338.
de Zagorzany Andreas | fratres 1468. I. C. 1338.
de Zagorzany Clemens | fratres 1468. I. C. 1338.
de Zagorzany Nicolaus Gath 1468. I. C. 1338. — de Zalesie Nicolaus 1468. I. C. 1338.

107. Połukoza. Polcosze, Polukosze.

Połukoza — Polucosze: aures asinorum; asinum caput cum auriculis; in campo rubeo caput asininum, quasi media capra [1]).

Krak. de Newarow Iohannes Liganza 1416. I. C. 266*. — de Nossaczowice Pelca 1416. I. C. 266. — de Przeczslavice Stephanus 1416. I. C. 266.

[1]) C. R. P. p. 505.

Lub. de Kozarzow Mathias 1475. I. C. 1628. — de Piczkovicze Barthosius 1475. I. C. 1628. — de Piothrovicze Iacobus Gluchowecz 1475. I. C. 1628.

Sier. de Kassewo Sulislaus 1427. Potk. 66. – de Rzepky Borzim 1427. Potk. 66. — de Strachoczice Polanyn 1427. Potk. 66.

108. Pomian. Poman, Pomyanow.

Bawolagłowa: bawola glowa a mecz przesz rogy; caput zamborinum cum gladio.

Pozn. N. N. 1426. Ul. 175.

Sand. de Brudnow Andreas Latho 1445. Potk. 90. — de Mlodnicze Iacobus Zawora 1445. Potk. 90. — de Zdzechow Iohannes 1445. Potk. 90.

109. Poraj. Poraj, Poray.

Róża — Rosa, Roza: rosa alba; rosa alba in campo rubeo [1]).

Krak. de Boczow Iohannes Wylczek 1468. I. C. 1083. — de Motkovicze Nicolaus 1460. I. C. 1055. — de Mothkovicze Thomas 1460. I. C. 1055. — de Rządovicze Iohannes 1469. H. II. 3943 — de Sobovicze Nicolaus 1460. I. C. 1055.

Sand. de Grzibow Krzeslaus 1433. H. II. 2474, 2476. — de Kurozwanky Krzeslaus, filius olim magnifici Krzeslai, castellani Lublinensis 1468. I. C. 1083. — de Michalow Nicolaus, castellanus et capitaneus Cracoviensis 1433. H. II. 2474, 2476. — de Zagayow Iacobus 1469. H. II. 3943.

Sier. de Kodramb Zawissius 1468. I. C. 1083.

110. Poruba. Poruba.

[Kopaszyna]: duo corgelli et crux.

Krak. N. N. 1386 A. L. I. 4053. I. C. 1191.

111. Po trzy na gałąź. Po trzy na galansz.

Gryf — griff.

Krak. de Gannowycze Fabianus 1431—38 [2]). L. F. 45*.

112. Powaby. Powaby.

[Powaby]: due rose et babatum in clipeo.

Sier. Turski Szdzeszek 1404. Łag. 21.

---

[1]) C. R. P. p. 562. [2]) V. p. 65. uw. 3.

113. Powała. Powale, Powaly.

Ogonowie[1]): sagitta cum porcione rote; sagitta alias rogaczina cum abside rotali; une sagitta et media rotha; sagitta alba, parum retorta in campo rubeo[2]).

Krak. de Zamoscze Wenceslaus 1409. H. II. 1205.

Sand. de Gorzno Paschco 1428. Potk. 67. — de Koczyn Nicolaus Skarbek dictus 1444. Piek. 1117. — de Lypnyk Adam 1444. Piek. 1117. — de Lypnyk Sassinus 1444. Piek. 1117. — de Nyedrwycza Iohannes Nyedrwyczky 1470. L. B. II. p. 320. — de Podlanze Petrus 1428. Potk. 67. — de Woycza Iohannes Woyschyk, custos Cracoviensis 1470. L. B. I. p. 89, 162, 596.

114. Prawda. Prawda, Prawdzicz, Prawdziczi.

[Prawdzic]: medius leo de muro; leo de muro et super galeam Roza; leo de muro, vidli et super galeam roza; leo glaucus in campo rubeo, ex muro lateritio prodeuns[3]).

Krak. de Beganow Nicolaus 1424. I. C. 431. — de Gardlicza Helvig 1447. I. C. 876. — de Gardlicza Stanislaus 1447. I. C. 876. — de Mancarzow Iohannes 1427. Stud. VII. 31. — de Mancarzow Ziram 1407. Piek. 450. Stud. VII. 7. Ul. 80. — de Mislovicze Iohannes 1448 I. C. 903. — de Mislovicze Thomas 1448. I. C. 903. — de Modlnycza Bodzanta 1424. I. C. 431. — de Vyasd (Huyasd) Iohannes 1427. Stud. VII. 31. — de Vyasd Iohannes Dolanga 1447 I. C. 876.

Pozn. Gosczichowski David 1432. Ul. 189.

Sand. de Borkowo (Barkovo, Iancow, Bancow) Florianus 1428, 1441. A. C. I. II. 382. Kod. Wielk. V. 485. Piek. 1096. Stud. VII. 34[4]). — de Borkowo (Barkovo, Iancow, Bancow) Nicolaus 1428, 1441. A. C. I. II. 382. Kod. Wielk. V. 485. Piek. 1096. Stud. VII. 34[4]). — de Swidzina[5]) Nicolaus 1427. Stud. VII. 31. — de Valcunow Bernardus 1407. Piek. 450. Stud. VII. 7. Ul. 80. — de Zysnow Clemens, filius Martini 1424. I. C. 431.

115. Prusy. Pruszy.

Wilczekosy — wilcze koszy.

Krak. de Grodzen Iohannes 1431. H. II. 2344. — de Bantkow[6]) Petrus 1431. H. II. 2344*.

---

[1]) Taką nazwę bez opisu podaje zapiska sieradzka z 1401 r. Potk. 12.

[2]) C. R. P. p. 572. [3]) C. R. P. p. 567.

[4]) Niewątpliwie ci czterej świadkowie dadzą się sprowadzić do dwóch tylko, ponieważ w obu wypadkach stają oni w sprawie Stefana z Ulesia; imiona czterech innych świadków zgadzają się ze sobą; chodziłoby tylko o to, który z 3 wydawców odczytał właściwą nazwę.

[5]) Może Świdno.

[6]) Bantkowo jest w łęcz. i w sieradz. — nieroztrzygnięte z którego Piotr pochodził.

116. Protwicz. Prothwicz.

Nałęcz — Nalańcz: tres campi cum stella[1]).

Pozn. de N. N. 1432. Ul. 189.

117. Przeginia. Przegina, Przeginia, Przegijna, Przegyna, Przegynya.

Przeginia — Przegyna: due lune et gladius; due lune cum gladio; due lune et in medio gladius; due lune gladius intermedio; due lune et inter ipsas gladius in medio; due lune et in medio ipsarum gladius lunarum; gladium inter duas lunas.

Krak. de Banthcovice (Bąthcovice) Mathias 1456. H. II. 3568. — de Banthcovice (Bąthcovice) Nicolaus 1456. H. II. 3568. — de Banthcovice Petrus 1403. H. II. 1026. — de Banthcovice Swencho 1404. I. C. 169. — de Banthcovice Symco, filius Stanislai 1400, 1403. A. L. I. 10366 H. II. 651, 984. — de Banthcovice Wischco 1404 I. C. 169. — de Bszow Marcus, filius Nicolai Iayco 1403. H. II. 1026. — de Chechel Clemens 1420. I. C. 362. — de Chechel Gregorius 1448. I. C. 887. — de Chechel Mathias 1403. H. II. 984. — de Chechel Nicolaus 1448. I. C. 887. — de Chechel Stanislaus 1468. I. C. 1094. — de Chechel Swencho 1400 A. L. I. 10366. H. II. 651. — de Drwaczow Nicolaus 1415. I. C 233. — de Grabowa Petrus 1415, 1436. I. C. 233, 707. — de Grabowe Procopius 1468. I. C. 1094. — de Grebow Nicolaus, filius Petri Dul 1417. I. C. 309. — Ianussius, scoltetus de Iangroth 1400. A. L. I. 10366. H. II. 651. — de Krowodrza Iohannes 1400. A. L. I. 10366. H. II. 651. — de Lanky Ioannes 1453. I. C. 1334. — de Lanky Nicolaus 1446. I. C. 830. — de Ligchovicze Marcissius 1446. I. C. 830*. — de Mloschowa Paschco 1403. H. II. 1026. — N. N. 1452. I. C. 973. — de Negowanice Florianus 1414, 1417, 1420. I. C. 309, 362. Stud. VII. 19. — de Negowanyce (Negowancz) et de Sobessanky Ostrobodo 1400, 1404. A. L. I. 10366. H. II. 651. I. C. 169. — de Parcze Gregorius 1403. H. II. 1026. — de Parcze (Parczow) Paschco 1412. I. C. 203. — de Parcze Paulus 1446. I. C. 830. — de Radwanovice Raphael 1403. H. II. 1026. — de Sobessanki Swentoslaus 1403. H. II. 1026. — de Szczodrcovice Dominicus, filius Gregorii 1420. I. C. 362. — de Tharnowa Stanislaus 1403. H. II. 984. — de Zawada Andreas Kresza (Creza, Crzesza, Cresza) scultetus de Zanderman 1403, 1404, 1412, 1415, 1453. H. II. 984. I. C. 167, 169, 203, 233, 1334. — de Volya Nicolaus 1468. I. C. 1093.

Sand. de Blandow Ianco 1403. H. II. 1026. — de Blandow Florianus 1400, 1403. A. L. I. 10366. H. II. 651. I. C. 203. — de Grabovich (Grabovith) Clemens, filiaster Marcissii 1403. H. II. 984. — de Grabovich

[1]) Zapiska nazywa ten herb Nałęczem, jakkolwiek Nałęcz przedstawia: łańcuch czyli przewiązkę.

(Grabovith) Marcissius 1400, 1403, 1404. A. L. I. 10366. H. II. 651, 984. I. C. 169. — de Grabovich Paulus 1468. I. C. 1093. — de Grabovich (Grabovith) Swentoslaus, scoltetus de Sobessanky 1403. H. II. 984. — de Kerkow Franciscus 1414. Stud. VII. 19. — de Szandovice Iacussius 1417. I. C. 309. — de Zandow (Zadow) Iacussius 1398, 1436. A. L. I. 7139. H. II. 228. I. C. 707. — de Zandow Iaroslaus 1453. I. C. 1333.

118. Przosna. Przosna, Proszna, Przossna, przozny.

Przosna[1]): tres turres cooperte verticibus; trzi weze swyrzcho a pollwa nasczicze; trszy veze swyrchu a lew przes glowy na sczicze.

Kal. de Bylcz (Vyalcz)[2]) Barthossius 1416. Ul. 131, 133.

Posn. de Choijnicza Iura 1416. Ul. 131. — de Choijnicza Petrus 1416. Ul. 131. — N. N. 1432. Ul. 189.

119. Radwan. Radwan, Radwany.

Radwan — Radwan: crux super vexillo; suspendium cum cruce; suspendium, desuper crux.

Krak. de Bynczina Byen 1469. I. C. 1106. — de Czudzinowycze Iohannes 1469. H. II. 3943. — de Czudzinowycze Nicolaus 1469. H. II. 3943. — de Iurczyce Andreas, condam de Trzemeschna 1469. I. C. 1106. — de Trzemeschna 1469. I. C. 1106. — de Sosznowicze Laczek 1433. I. C. 676. — de Thomaskowicze Thomas 1433. I. C. 676. — de Xągnycze Iohannes 1469. H. II. 3943.

Sand. de Zoraw[nyky] Iohannes 1469. H. II. 3943.

Sier. de Scampa Briccius 1445. Potk. 89. — de Scampa Michael 1444. Potk. 89.

120. Rawa. Rawa.

Rawa[3]): ursus cum virgine coronata; virgo super urso; ursus et super eo dominicella; ursus cum dominicella coronata; ursus et dominicella in urso; ursus in quo dominicella; in campo glauco virgo coronata in amictu rubeo, manibus extensis, nigro ursu insidens[4]).

Krak. de Belszow Stanislaus 1423. I. C. 413 — de Kossocice Martinus, filius Hanconis 1423. I. C. 413. — de Kossocice Prandota 1423. I. C. 413. — de Przelang Goworek 1448. I. C. 908. — de Przelang Viczga 1448. I. C. 908. — de Sobonovicze Martinus 1421. I. C. 372. — de Wanczkovicze Derslaus 1426. Stud. VII. 29.

Sand. de Bawantow Wetrzicho 1416. Piek. 684. Potk. 40*. — de

[1]) Lek. I. 2322 podaje nazwę i opis herbu, jakkolwiek opis trochę odmienny: »medius leo cum capite virgineo«.

[2]) Może Bielczewo. [3]) Nazwę i opis herbu podaje Piek. 606. [4]) C. R. P. p. 564.

Dabani[1]) Petrus 1426. Stud. VII. 29. — de Gora Grotho 1413. Piek. 612. Stud. VII. 13. — de Iancovicze Msczugius 1413. Piek. 612. Stud. VII. 13. — de Iancovicze Raphael 1415, 1420[2]). Piek. 838. Potk. 37. — de Kozicze Grotho 1415, 1419, 1420[2]). Piek. 838. Potk. 37, 48. — de Swinow Iacobus 1419. Potk. 48. — de Valow[3]) Sczedrik 1416. Piek. 684. Potk. 40.

121. Reszyca. Resicza.

[Reszyca]: due turres.

Krak. de Berdzesza Reszicza Thomas 1446. H. II. 3277*. — de Pelczovicz Iacobus 1446. H. II. 3277*. — de Ratczasin alias de Baruczwerz Nicolaus Miclas 1446. H. II. 3277*.

122. Rogala. Rogala, Rogalya, Rogalye.

Rogala — Rogalye: duo cornua, unum thurzi (thurczy), alium cervinum; duo cornua Ieleny, Zambrza; duo cornua: unum acervi(?), alterum Thurzi; cornu wlgariter thurzen et duo cornua poyecznikem gelenaya.

Kalis. Bogufael, prepositus Kilciensis 1400. A. L. I. 10609. I. C. 106.

Krak. de Czyeslino Stanislaus 1472. H. II. 4108. — de Kurow alias Kurosz Mathias, filius Petri 1472. H. II. 4108. — de Lgota (Logora) Swansko (Swanthoslaus) 1428, 1441. A. C. I. II. 382. Kod. Wielk. V. 485. Piek. 1096. Stud. VII. 34.

Lub. de Kolcino Martinus lawny 1472. H. II. 4108.

Raw. de Swaroczin alio Michael 1400. A. L. I. 10609. I. C. 106. — de Swaroczin Nicolaus, iudex Sochaczoviensis 1400. A. L. I. 10609. I. C. 106.

Rus. de Kalmicze[4]) Nicolaus 1428, 1441. A. C. I. II. 382. Kod. Wielk. V. 485. Piek. 1096. Stud. VII. 34.

Sand. de Beszkow (Keszkow) Gregorius 1418. Piek. 785. Potk. 47. — de Beszkow (Keszkow) Petrus 1418. Piek. 785. Potk. 47. — de Czarnoczin Nicolaus Kwaschenyna, canonicus Lanczicziensis 1400. A. L. I. 10609. I. C. 106. — de Klonow Michael, filius Andree, notarius domini iudicis 1400. A. L. I. 10425, 10609. I. C. 101, 106. — de Ulesschye (Ulyessche, Vlesschye) Stephanus 1428, 1441. A. C. I. II. 382. Kod. Wielk. V. 485. Piek. 1096. Stud. VII. 34.

Sier. de Sluncow Krzisthco 1400. A. L. I. 10609. I. C. 106. — de Sluncow Nassilo 1400. A. L. I. 10609. I. C. 106.

123. Rogi. Rogow.

Osmoróg[5]): crux distracta cum Pusch.

---

[1]) Dębiany. [2]) V. p. 47. uw. 2. [3]) Może Valovicze.
[4]) Kalnicza = Kalnica. [5]) Nazwę herbu podaje I. C. 837.

Krak. de Belcznicza Micossius 1389. H. I. 267. — de Belcznicza Woyen 1389. H. I. 267. — de Geralthowicz Iurco 1389. H. I. 267. — de Rogow Bartolomeus 1389. H. I. 267. — de Rogow Gothardus 1389. H. I. 267. — de Rogow Martinus Lovisco in terra Rathiboriensi 1389. H. I. 267. — de Rogow Miczek Sbramir 1389. H. I. 267 [1]).

124. Rola. Rola.

Rola [2]): tres croye de rosa; rosa alba, ab instrumentis aratri circumdata ferreis, videlicet a vomere, in campo rubeo [3]).

Sand. de Mislissowicze Nicolaus 1428. Potk. 68. — de Stralcow Floryanus 1428. Potk. 68.

125. Romany. Roma, Roman, Romani, Romany, Romanij, Romanowye

Baranierogi — Baranyerogi, Baranye Rogy, Baranye rogy, baranye Rogy, baranye rogy, baranye rogi, Baranarogi, Barana Rogy, Barana Rogi, Barana Rogij. Baranija Rogij, Berani Rohy: cornua agnina; cornua agni (angni); cornua duorum agnorum; baranye rogi de aurea corona exeuntes.

Krak. de Banthcovice Gregorius 1417. I. C. 308. — de Banthcovice Iohannes, filius Petri Ianowicz 1417, 1420. I. C. 408, 334. — de Banthcovice (Bąthcovice, Badkovicze, badcovicze) Laurencius, filius Michaelis 1420, 1441, 1449, 1456. H. II. 3568. I. C. 334, 780, 928. — Banthcovice (Banthkovicze) Mathias 1468. I. C. 1090. — de Banthcovice (Bandcovicze, Badcovicze, badcovicze, Bąthcovice, Banthkovicze) Nicolaus Setcovicz 1434, 1449, 1455, 1456, 1468. H. II. 3568. I. C. 685, 922, 930, 991, 1090. — de Banthcovice (Banthcovicze) Wischco 1423. I. C. 415. — de Dulowa Iohannes 1449. I. C. 930. — de Gebolthow Petrus 1434. I. C. 685. — de Gorca Petrus (Petrassius) 1398. A. L. I. 7077, 7237. H. II. 216, 254. — de Iodlowca Plychta 1436. I. C. 707. — de Methnow Andreas 1420. I. C. 334. — de Methnow Marcissius 1398, 1400. A. L. I. 7077, 7237, 10652. H. II. 216, 254, 684. — de Methnow Nicolaus 1449. I. C. 928. — de Methnow (Myethnow, Myetnow) Philipus 1398, 1417, 1423, 1432, 1436, 1441. A. L. I. 7077, 7237. H. II. 216, 254, 2461. I. C. 308, 415, 707, 780. — de Methnow (Myetnow) Sulco 1398, 1400, 1411, 1432. A. L. I. 7237, 10652. H. II. 254, 684, 2416. I. C. 1247. — de Methnow Woytco 1398, 1404. A. L. I. 7077, 7237. H. II. 216, 254. I. C. 172. — de Modlnicza (Modlnycza) Iacussius Probolo 1398, 1400, 1404. A. L. I. 7077, 7237, 10652. H. II. 216, 254, 684. I. C. 172. — de Modlnicza Iohannes 1448, 1449, 1450. I. C. 915, 922. Ul. 486. — de Modlnicza Martinus Probolo

[1]) Zapiska ta nazywa wymienionych »testes«, a nie jak zwyczajnie »fratres«, jeżeli są tego samego herbu; gdy jednak nie wspomina, aby byli innego herbu, co zwykle bywa wyszczególnione, umieszczono ich pod »Rogi«.

[2]) Nazwę herbu podaje Paw. I. 4301. [3]) C. R. P. p. 572.

1450. I. C. 958. — de Modlnicza parva (minori) Iohannes 1447, 1450. I. C. 876, 952. — de Nyegoszovicze (Negossovice) Iohannes, filius Thomconis 1423, 1436. I. C. 415, 707. — de Paczoltovicze Gregorius 1448. I. C. 915. — de Pankovicze Nyemyr 1476. I. C. 1123. — de Pankovicze Phalo 1476. I. C. 1123. — de Pankovicze Petrus 1441, 1449, 1453. I. C. 780, 930, 1334. — de Pankovicze et de Tarnowa Tharnowsky Petrus 1450. I. C. 952, 958. Ul. 486. — de Pankovicze Woytek, filius Andree 1404. I. C. 172. — de Paulicovicze (Paulicovice) Marcus 1398. A. L. I. 7077, 7237. H. II. 216, 254. — de Radvanovicze Iacobus 1474. I. C. 1116. — de Radvanovicze Nicolaus 1474. I. C. 1116. — de Szdbik [1]) Martinus 1449. I. C. 922. — de Szdbik (Sdbik) Petrassius 1404. I. C. 172. — de Szelbik Andreas 1453. I. C. 1334*. — de Vyasd Stanislaus 1447. I. C. 876. — de Zarogow Nicolaus Swider 1434. I. C. 685.

Łęcz. de Dalkow Nicolaus, tenutarius 1453. I. C. 1334.

Pozn. de Knichin [2]) Tomko 1450. Ul. 486.

Sand. Nyeprowsky Georgius Gyrzik 1450. I. C. 958.

Sier. de Dupp (Dupy) Iohannes Lissek 1455, 1460. I. C. 991, 1051. — de Dupp (Dupy) Nicolaus Lissek 1449, 1455, 1460. I. C. 928, 991, 1051.

126. Sas. Ssasz.

[Sas]: due stelle.

Rus. de Stronne Thathumyr Fyedor A. G. Z. XVIII. 1084.

127. Skrzydło. Scrzidlo.

Skrzydło — Scrzidlo: ala cum pede [3]).

Sier. de Lgotha Prusinowski Petrus 1436 lub 1437. Łag. 73.

128. Sławęcin. Slawanczyn, Swanczyn.

[Sławęcin] [4]): una cum media crux et babatum; $1^1/_3$ crux et babatum.

Krak. de Raczslavice Slavomirus 1398. A. L. I. 7559. H. II. 300. — de Sedlisca Wirzbanta 1398. A. L. I. 7559. H. II. 300. — de Slawanczyn Passco 1398. A. L. I. 7559. H. II. 300. — de Slawanczyn Spitco 1398. A. L. I. 7559. H. II. 300. — de Sobnow Budco 1398. A. L. I. 7559. H. II. 300.

Sand. de Bronissow Andreas 1398. A. L. I. 7559. H. II. 300. — de Bronissow Paschco 1398. A. L. I. 7559. H. II. 300.

---

[1]) Żbik. [2]) Kniszino.

[3]) Piek. Heraldyka str. 161 powiada, że proklamacya tego herbu winna brzmieć Topacz, nawet Kopacz; w zapiskach jednak nie przychodzi, tylko w Lib. Benef. samo zawołanie.

[4]) Herbu tego nie wymienia Heraldyka Piekosińskiego.

129. Słubica[1]).

Prus — Prussi, Prusy: in campo rubeo crux una et semissa[2]).

Kal. de Lipky Tral 1405. Łag. 25. — de Naqwaszino Adam 1405. Łag. 25.

Sand. de Postczino Stephanus[3]) 1401. Potk. 14.

Sier. de Glowaczewicze Mathias 1401. Potk. 14. — de Goslawicze Ianussius 1401. Potk. 14. — de Krzczonowice Stanislaus 1405. Łag. 25[4]). — Michael, subiudex Gostinensis 1401. Potk. 14.

130. Smiara. Smyara, Szmyara.

Mądrostki — Mądrosthy, Madrostky: sagitta cum zawassa et cruce; sagitta in Zawyassa, in medio crux; sagitta alba extensa et in parte inferiori coarcuata cruce mediante, in campo rubeo[5]).

Krak. de Bidlin (Bidlinsky) Nicolaus 1468. I. C. 1083, 1084, 1090. — de Bidlin (Bydlino) Pelka 1414. Piek. 625. — de Bidlin (Bydlin) Stanislaus 1468. I. C. 1083. — Vyelkonoczsky Iohannes 1468. I. C. 1084. — Vyelkonoczsky (Vylkanoczsky) Stanislaus 1468. I. C. 1084, 1090.

Sand. de Galow Nemerza 1414. Piek. 625.

131. Smora. Smora.

[Gozdowa]: lilium.

Dobrz. de Golopkovo Iohannes 1402. Paw. II. 765.

Łęcz. de Grzibovo Falislaus Golób dictus 1402. Paw. II. 765.

Sier. Klukowski Petrus 1402. Paw II. 765.

132. Śreniawa. Srzenawa, Srzenya.

Śreniawa[6]): Crzyvasn cum cruce; Crziwasny duorum cornium et octo pomorum; fluvius Polonicus cruce signatus in parte superiori in campo rubeo[7]).

Krak. de Borsnyce Nicolaus 1420. H. II. 1711*. — de Grodzyna Przibco 1420. H. II. 1711. — de Radslavicze Gallus 1453. I. C. 978. — de Smolice Petrus, filius Wrohconis 1420. H. II. 1711 — de Sulislavicze Nicolaus 1453. I. C. 978.

133. Starykoń. Starikon, Stary con, Starij cony.

Starykoń — Stary kon: equus; antiquus equus; albus equus in medio stola nigra praecinctus in campo rubeo[8]).

---

[1]) Zapiski mówią tylko Słubica vel Prusy, przypuszczamy, że jest to nowe zawołanie dla herbu półtrzecia krzyża; v. Piek· Heraldyka str. 135.

[2]) C. R. P. p. 566. [3]) Może Potrzyn. [4]) Chrzanowice. [5]) C. R. P. p. 566.

[6]) Nazwę i opis herbu podaje I. C. 918. [7]) C. R. P. p. 563. [8]) C. R. P. p. 572

Krak. de Czayanczicze Nicolaus 1427. Stud. VII. 31. — de Modlnicze Nicolaus 1427. Stud. VII. 31 — de Myedwedz[1]) Thomas 1434. I. C. 687. — de Throppye Andreas 1434. I. C. 687. — de Wronynecz Gregorius 1413. H. II. 1313. — de Wronynecz Stanislaus Weworca 1413. H. II. 1313.

134. Starza. Starza.

Topór — Thoppor: bipenis; bypenna alias Topor; bipennes; bipennis alba in campo rubeo[2]).

Krak. de Kunowa Nicolaus 1416. H. II. 1419. — de Maslomancza Nicolaus, filius Falislai 1415. I. C. 240. — de Maslomącza Przibco nunc de Szczodrow 1408. I. C. 187. — de Morzko Iohannes 1408. I. C. 187. — Plaza Nicolaus 1408. I. C. 187. — de Rawulovice Andreas 1415.. I C. 240. — de Rudno Stephanus 1408. I. C. 187. — de Seczechovice Gregorius 1408. I. C. 187. — de Seczechovice Sethegius 1408. I. C. 187. — de Thanczin Andreas, subdapifer Cracoviensis 1409. H. II. 1210. — de Thanczin Iohannes 1470. L. B. II. p. 499. — de Thanczin Iohannes, castellanus Woyniciensis 1408. I. C. 187.

Lub. de Rudna Magna Burcardus 1415. I. C. 240.

135. Stemberk. tambark, Stembarth, Sthembarth.

Stemberk — Stambark: viridis stella.

Krak. de Kuschmalcz Przeczslaus 1424. H. II. 1971*. — de Pyenczyce Ianotha 1424. H. II. 1971.

Sand. de Lupssa Petrus, filius Mycossij, terrigena principis Bernardi 1424. H. II. 1971.

Sier. de Gaschin Stanislaus 1447. Potk. 97. — de Wijcupy Nicolaus 1447. Potk. 97.

136. Strempacz. Strempacz.

Lissowie — Lissowe: sagitta et due cruces; cuspis sagitte albe cum duabus crucibus albis in campo rubeo et vulpes in galea[3]).

Krak. de Trzonow Iacobus 1450. Ul. 486 — de Xianz Stanislaus Niemsta 1450. Ul. 486.

137. Sudkowicz. Sudkowicz.

[Sudkowicz]: media rotha cum sagitta.

Rus. de Chlopczicze Stanko 1439. A. G. Z. XIII. 1116. — de Pochorcze Steczko Brechowicz 1439. A. G. Z. XIII. 1116.

---

[1]) Miedzwno. [2]) C. R. P. p. 562. [3]) C. R. P. p. 565.

138. Sulima. Sulima.

Sulima — Sulima: media aquila cum tribus lapidibus; media aquila nigra et tres lapides; aquila nigra cuius pedes et extremas partes corporis tres lapides quadri proportionaliter distincti tegunt, in campo rubeo [1]).

Kal. de Budzislaw Boguslaus, subiudex Lanciciensis 1431. H. II. 2344.

Krak. de Klimonthow Iohannes Gamrath dictus 1428. Piek. 1098. Stud. VII. 36. — de Klimonthow Stanislas Gamrath dictus 1428. Piek. 1098. Stud. VII. 36. — de Riglicze Petrus Liczko dictus 1428. Piek. 1098. Stud. VII. 36.

Łęcz. de Oporow Stephanus, stolnik Lanciciensis 1424, 1431. H. II. 2344. Łag. 63.

Sier. de Lagewniki Iohannes alias Oganka 1424. Łag. 63.

139. Swieboda. Sweboda, Swebota, Swyeboda, Szweboda, Szwyeboda.

Gryf — Griff, Gryff: griffo; griffow; griffones; gryphus albus in campo rubeo [2]).

Krak. de Banovicze [3]) Clemens Birowo 1428. I. C. 539. — de Bobowa (Bobow) Sigismundus, subiudex terre Cracoviensis 1409, 1428, 1433. H. II. 1210, 2474, 2476. Piek. 1098. Stud. VII. 36. — de Chronow Albertus 1469. I. C. 1107. — de Chronow Andreas, filius Stanislai 1404, 1412. H. II. 1059 I. C. 1234. Piek. 568. Stud. VII. 10. — de Chronow Cristinus 1443. I. C. 788. — de Chronow Czedro 1412. Piek. 568. Stud. VII. 10. — de Chronow Franek 1450. I. C. 951. — de Chronow Hanco 1404. H. II. 1059. — de Chronow Ianussius 1401. H. II. 746 —. de Chronow Iohannes, filius Swasconis 1404, 1412, 1441, 1443, 1469. H. II. 1059, 2923. I. C. 788, 1107. Piek. 568. Stud. VII. 10. — de Chronow Marcissius 1404, 1412. H. II. 1059. Piek. 568. Stud. VII. 10. — de Chronow Michael 1450. I. C. 951. — de Chronow Nicolaus Woyczechowicz 1401, 1441. H. II. 736, 2923. — de Chronow Pelca 1404. H. II. 1059. — de Chronow Philipus 1412. Piek. 568. Stud. VII. 10. — de Chronow Prandotha 1412. Piek. 568. Stud. VII. 10. — de Chronow Sigismundus 1412. Piek. 568. Stud. VII. 10. — de Chronow Stanislaus 1401. H. II. 736. — de Chronow Zegotha 1401. H. II. 736. — de Czayanczicze Paris alias Martinus 1445. I. C. 826. — de Dobranovice Iaschco Chamecz 1401 H. II. 736. — de Kowary Marcus 1401. H. II. 736. — de Kowary Nicolaus 1401. H. II. 736. — de Kowary Petrassius 1401. H. II. 736. — de Kowary Wiszco 1401. H. II. 736. — de Maczeyczovice Sbischco 1401. H. II. 736. — N. N. 1470. L. B. II. p. 19. — Rakoszki Andreas 1460. I. C. 1055. — Rakoszki Iohannes 1460. I. C. 1055. — de Roszeiow Clemens 1428. I. C. 539.

Rus. de Nathcovicze Nicolaus 1445. A. G. Z. XIII. 2576. — de Ra-

[1]) C. R. P. p. 565. [2]) C. R. P. p. 563. [3]) Boniowicze.

kovicze Nicolaus, scultetus de Koszina 1445. A. G. Z. XIII. 2576. — de Sczepanowicz [1]) Paulus 1445. A. G. Z. XIII. 2576.

Sand. de Myaschowa (Myassowa) Stanislaus 1437, 1444. I. C. 816. Stud. VII. 38. — de Mzurowa (Msurow) Wirzbyatha (Wizbijata) Czapla 1447, 1444, I. C. 816. Stud. VII. 38. — de Othwinow Wisco 1409. H. II. 1210. — de Slabossowicze (Slawoschowicze) Iohannes 1409, 1433. H. II. 1210, 2474, 2476.

140. Świnki. Swinki, Swynek.

Świnki — Swinki, Zwynky: caput apri manu humana retortum, in campo rubeo [2]).

Kalis. de Strziszki Iacobus 1412. Łag. 34.

Krak. Ottha, civis Sandeczensis, praebendarius 1470. L. B. I. p. 546.

Pozn. Grabyanowsky Petrassius 1418. Ul. 138.

Sier. Petrus, advocatus Vartensis 1412. Łag. 34. — de Pudlowo Petrus 1412. Łag. 34

141. Syrokomla. Sirocomlya.

[Syrokomla]: lancawka cum cruce; circulatura triangularis cruce superimposita alba, in campo rubeo [3]).

Krak. de Korzkew Zaclica 1413. Piek. 612. Stud. VII. 13.

Sand. de Obrazow Visco 1413. Piek. 612. Stud. VII. 13. — de Yelenow (Pelcnow) Sbischo 1413. Piek. 612. Stud. VII. 13.

142. Szarza. Szarza, Scharza.

Ossorya [4]): medius annulus; medius anulus et crux; perzssczenija a krzisz; rota caerulea absque pecie, quam supplet superimposita crux in campo rubeo [5]).

Krak. de Ianovicze Paulus 1423. I. C. 408. — de Krzeslawicze Stanislaus 1430. H. II. 2305. — de Kwassovicze Otha 1446. I. C. 837. — de Lednicza Stanislaus 1430. H. II. 2305. — de Stroza Raphael 1446. I. C. 837. — de Thaszicze Iohannes 1430. H. II. 2305.

143. Szeligi. Zeligi.

Szeligi — Zeligi: luna defectuosa caerulea, in cuius medio crux eminet, in campo rubeo [6]).

Łęcz. de Bijczina Iohannes 1399. Potk. 4. — de Bijczina Stanislaus, castellanus Conariensis 1399. Potk. 4. — de Kobele Petrus 1399. Potk. 4.

---

[1]) Sczepanovicze są w krakow. i sandomier. [2]) C. R. P. p. 566. [3]) Ibidem p. 566.
[4]) Nazwę herbu z proklamacyą Ossorya podaje Łag. 68.
[5]) C. R. P. p. 563. [6]) Ibidem p. 564.

Sier. Iugo, frater Nicolai 1399. Potk. 4. — Meczslaus, vexillifer Cuyaviensis 1399. Potk. 4. — Nicolaus, frater Iugonis 1399. Potk. 4. — de Rakowicze Iacobus 1399. Potk. 4.

144. Taczała. Taczala, Thaczala.

Taczała — Taczala: motovidlo et grus; Zoraw.

Krak. de Zeleslavicze Hincza 1427. Łag. 70. — de Zeleslavicze (Zelislavicz) Pasco 1382. A. L. I. 1169. I. C. 1534.

Sier. de Babi Petrassius 1399. Potk. 6. — de Budzewo Andreas 1427. Łag. 70. — de Danischevicze Nicolaus 1427. Łag. 70. — de Weworow Nynotha 1399. Potk. 6. — de Zaleszicze Iacussius 1399. Hub. S. 157. Potk. 6.

145. Tarnawa. Tharnawa, Tharnowa.

Tarnawa — Tharnawa: due cruces; crux et luna; crux cum luna; luna sub cruce; crux alba, sub cuius quarto angulo luna defectuosa alba, in campo rubeo[1]).

Krak. de Bronovicze Andreas 1406. Piek. 411. Stud. VII. 8. — de Bronovicze Nicolaus 1415 Piek. 678. Stud. VII. 25. — de Wawrzinczicze Albrzico 1406. Piek. 411. Stud. VII. 8.

Lub. de Thuschow Petrus 1475 I. C. 1628. — de Thuschow Stanislaus, filius Laurencii 1475. I. C. 1628.

Pozn. de Baworow Zambkowsky Nicolaus 1428. Potk. 71.

Sand. Boxiczky Nicolaus 1428. Potk. 71. — de Boxicze Vilco 1406. Piek. 411. Stud. VII. 8. — de Godow Dobco 1415. Piek. 650. Potk. 36. — de Hossolin Gnewotha 1406. Piek. 411. Stud. VII. 8. — Iamsky Marcissius 1428. Potk. 71. — de Iamy Nicolaus 1406. Piek. 411. Stud. VII. 8. — de Kaczicze Albertus 1406, 1415. Piek. 411, 678. Stud. VII. 8. 25. — de Krobicze Iohannes 1415. Piek. 678. Stud. VII. 25. — de Malczow Stanislaus 1415, 1420[2]). Piek. 650, 839. Potk. 36, 38. — de Zapnow Nicolaus 1406, 1415, 1420[2]). Piek. 411, 650, 839. Potk. 36, 38. Stud. VII. 8.

146. Tekela. Tekela.

[Tekela]: dominicella ad medium incisa, extendens manum dextram supra, et tenens cornu cervi sursum.

Krak. de Wilcovisca Nicolaus 1416. H. II. 1428.

Lub. de Dambovicza Egidius de Ungaria 1416. H. II. 1428. — de Dambovicza Iohannes de Ungaria 1416. H. II. 1428.

---

[1]) C. R. P. p. 566. [2]) V. p. 47. uw. 2.

147. Trach.

[Trach]: aquila alba in campo rubeo cum capite gallinae.

Śląz. Caspar Zak 1474. H. Dł. V. p. 616.

148. Trąby. Tramba.

[Trąby]: tres tube; tres tube nigre, transversaliter sibi iuncte, in campo albo[1]).

Krak. de Potok Mscischco, filius Iaschconis 1415. I. C. 250. — Walach Iohannes 1411. I. C. 1253. — Wilhelmus, advocatus Bochnensis 1415. I. C. 250. — de Wynary Iacussius 1415. I. C. 250.

149. Trzaski.

Roch[2]).

Sand. Włosczowski Iohannes 1467. H. Dł. V. p. 480.

150. Turzyna. Turzina, Turzyna, Turzijna, Thurina, Thurzina, Thurzyna, Thurzijna.

Turzyna — Thurina, Turzyna, Turzijna: Curwatura; corulus alias curvatura; Sancti Stanislai altera media crux et unus corulus; Sancti Stanislai, una cum media crux et corrulus; media altera crux et corrulus, videlicet Sti. Stanislai, episcopi et martyris Cracoviensis; media altera crux et curvatura; dimidia altera crux cum corulo episcopali; alteramedia crux corrulus et curvatura; curvatura et altera media crux; Sti. Stanislai media altera crux; media secunda crux cum curvatura; media altera crux cum curvatura pontificali; media altera crux; altera media crux; dimidia altera crux; dimidia secunda crux; media secunda crux; crux cum media; polthora crzirza.

Krak. de Bzow Stanislaus 1476. I. C. 1123. — de Czianovicze (Czyanowicze, Czyanowsky, Kyanovicze) Iacussius 1409, 1413, 1414, 1416, 1417, 1423, 1430, 1432, 1433, 1434. H. II. 1197.. I. C 227, 285, 302, 419, 588, 632, 676, 683, 695. Piek 599. Stud. VII. 11. — de Czianovicze (Sczianovicze) olim Iassco 1444. I. C. 809. — de Czianovicze Iohannes 1446. I. C. 843. — de Czianovicze Mathias 1389. H. I. 258. — de Czianovicze Paulus 1446. I. C. 843. — de Czianovicze (Czyanovice) Petrus 1420. I. C. 338. — de Czianovicze (Czyanovice) Wirzchoslaus 1423, 1434, 1437, 1444. I. C. 419, 695, 816. Stud. VII. 38. — de Czudzinovicze Iohannes 1453. I. C. 980. — de Czudzinovicze Marcissius Koczka 1453. I. C. 980. — de Dobroczech Nicolaus 1450. I. C. 951. — de Druschcov Iohannes 1404. H. II. 1062. — de Druschcov Miroschco 1404. H. II.

[1]) C. R. P. p. 566.

[2]) Herb ten znany jest jako: »połuksiężyc różkami do góry, pod nim i nad nim miecz otłuczony z jelcami«; w zapiskach średniowiecznych występuje rzadko, a nigdy w tej formie.

1062. — de Grodek Martinus 1411. I. C. 1245. — de Grodek Stanislaus 1401, 1404. H. II. 731, 1062. — Gyebolthowsky Michalek 1433. I. C. 676. — de Irzmanovicz Hermanus 1389. H. I. 258. — de Kyszna Iacussius 1404. H. II. 1062. — de Laganow (Langanow) parvus Nicolaus 1424. I. C. 434. — de Laganow Petrus Szapka 1453. I. C. 980. — de Lancawa Stanislaus Wrocz 1409, 1414. H. II. 1197. I. C. 227. — de Lancawa Nadolna Petrus, filius Petri Transs 1405. H. II. 1087. — de Lucovicza Petrus 1404. H. II. 1062. — de Manczyna Nicolaus 1404. H. II. 1062. — de Miroschow Andreas 1455. I. C. 985. — de Miroschow (Miroszow) Iohannes, filius Habrahe 1434. I. C. 695. — de Miroschow (Myrosow) Mathias 1450. I. C. 956. — de Miroschow (Miroszow, Mirossowicze) Simek 1437, 1444. Piek. 816. Stud. VII. 38. — de Miroschow Stanislaus 1455. I. C. 985. — de Miroschow (Mirossow) Strzeczslaus, filius Gosslai 1420. I. C. 338, 342. — Mloschowsky Stanislaus 1452, I. C. 965. — de Mocrzeska (Mocrziska) Czaslaus 1389. H. I. 258. — de Mocrzeska Imram 1409. H. II. 1197. — de Mocrzeska Iohannes, filius Tomconis 1404. H. II. 1062. — de Mocrzeska (Mocrziska) Msczіwogius 1389. H. I. 258. — de Mocrzeska Pelca 1415. Piek. 660. Stud. VII. 23. — de Mocrzeska Stanislaus 1415. Piek. 660. Stud. VII. 23. — de Nossaczovicze (Noschaczowicze) ffranczuch 1434. I. C. 683. — de Nossaczovicze Iohannes 1401. H. II. 731. — de Nossaczovicze (Noszaczovice) Iohannes Franczuch 1416, 1420, 1427. H. II. 2125. I. C. 285, 338, 515, — de Nyegoschovicze Blasius 1476. I. C. 1123. — de Owczari Iacussius 1389. H. I. 258. — de Pancowicze nunc, de Czianowicze olim Nicolaus 1429. H. II. 2292. — de Prococzicz Nicolaus 1389. H. I. 258. — de Sczodrkowicze (Scodrcovice, Szczodrcovice, Scortcovicze, Sczotrkowsky) Andreas 1411, 1417, 1425, 1427, 1430, 1432. H. II. 2125. I. C. 302, 477, 515, 588, 632, 1246. — de Sczodrkowicze Blasius Nagy 1452. I. C. 965. — de Sczodrkowicze Henricus 1423 I. C. 412. — de Sczodrkowicze Iohannes Nagy 1452. I. C. 965. — Sicorsky Stanislaus, filius Simconis 1444. I. C. 817. — de Socolovicze Iacussius 1424, 1425. I. C. 434, 477. — de Socolovicze Paschco, filius Derslai 1419. I. C. 320. — de Stargussicze (Starguschice) Iohannes, filius Stanislai 1420. I. C. 342*. — de Stargussicze (Scargussicze, Starguschice) Mathias 1415, 1420, 1427, I. C. 342. Piek. 660. Stud. VII. 23, 33*. — de Stradomya Iacobus 1469. I. C. 1107. — de Svenidzicz Stanislaus 1389. H. I. 258*. — de Wanchadlow Albertus 1428. I. C. 534. — de Woywanowicze[1]) Petrus 1434, 1444. I. C. 683, 809. — de Wrocimirowa Imram, filius Wlodconis 1417, I. C. 302. — de Wrocimirowa (Vroczimirowa) Iohannes Wladcovicz 1443, 1446, 1447. I. C. 788, 835, 852. — de Wrocimirowa Stanislaus 1414. I. C. 227. — de Wrocimirowa (Vroczimirowa) Zegota 1446. I. C. 835.

[1]) Uyanowice.

Sand. de Dawidow Iacussius, filius Floriani 1424. I. C. 434. — de Iacussovice Petrus, filius Stanislai Wrocz 1425. I. C. 477. — de Iacussovice Stanislaus Wrocz 1416, 1419. I. C. 285, 320. — de Ianovicze Nicolaus 1437, 1444. I. C. 816. Stud. VII. 38. — de Krziscovice (Kriscowicze, Krziscovicze) Petrus Swirad 1419, 1430, 1444. I. C. 320, 588, 817. — de Lucanovicze Nicolaus 1447. I. C. 852. — de Metel Iohannes 1427. Stud. VII. 33. — de Nyesnamirovicze Clemens Franczuch 1443. I. C. 788. — de Nyesnamirovicze Iacobus 1443. I. C. 788. — de Nyesnamirovicze (Nesznamirowicze) Iohannes, filius Swanszow 1427. H. II. 2125. I. C. 515. — de Nyesnamirovicze Nicolaus 1447, 1450. I. C. 852, 951. — de Nyesnamirovice (Nesnamirovice) Swescho 1401. H. II. 731. — de Ninostovicze Clemens 1432, 1433[1]). Piek. 1111. Stud. VII. 37. — de Ninostovicze Iacussius 1432, 1433[1]). Piek. 1111. Stud. VII. 37. — de Ninostovicze (Ninosthow) Scarbeth, plebanus de Korithnicza 1432. 1433[1]). Piek. 1111. Stud. VII. 37. — de Olsowa Petrus 1413. Piek. 599. Stud. VII. 11. — de Sbilutovicze Iassek Czian 1444. I. C. 817. — de Sbilutovicze Iohannes 1450. I. C. 956. — Sbilutowsky Iohannes 1450. I. C. 956. — de Sdzislavice Henricus, filius Laurencii 1423. I. C. 419. — de Vislicze Nicolaus Bybulka 1432. I. C. 632.

Prus — Prussy: crux cum media[2]).

Krak. de Czianovicze Adam 1472. I. C. 1114. — de Czianovicze Stanislaus 1472. I. C. 1114.

151. Ulina. Ulina, Ulyna.

[Ulina]: litera binum m cum cruce; M cum cruce; M et crux; M.

Krak. de Karlin Stanislaus 1448. I. C. 900. — de Lucice Iaschco 1416. I. C. 281. — de Polyanowicze Petrus 1447. I. C. 876. — de Roseyow Nicolaus 1447. I. C. 876. — de Ulina Iaroslaus 1388 A. L. I. 4704. H. I. 99. — de Ulina Paulus 1453. I. C. 978. — de Ulina (Ulyna) Petrus 1416, 1453. I. C. 281. 978.

Sand. de Ilicovice Nicolaus, filius Stanislai 1416. I. C. 281. — Mislowsky Laurencius 1448. I. C. 900.

152. Wadwicz. Wadwicz.

[Wadwicz]: in clipeo bipertito videlicet albo et rubeo duo pisces — pstdrangi; in galea tres radii rothe cum extremitatibus wlgariter zwona

[1]) V. p. 47 uw. 2.

[2]) Ponieważ zapiska określa Prus jako »crux cum media« możnaby przypuścić, że wszystkie opisy mówiące o »półtora krzyża« są Prusami, te zaś, które wymieniają nadto »pastorał« — Turzymą. Tak jednak nie jest. I. C. 338 podaje wprawdzie, że »curvatura et altera media crux« zwie się Turzyną, ale w I. C. 980 »media altera crux« nazywa się również Turzyną. Trzeba się zgodzić na to, co mówi Piekosiński, Heraldyka str. 134—136, że nazwa Prus wyrobiła się dla tego samego herbu dopiero w późnem średniowieczu po zupełnem odrzuceniu pastorału w tarczy.

ad ipsos radios pertinentibus et super quolibet radio, quedam conwolucio nigrarum galli pennarum que pussz dicitur; duo pisces qui trutte vocantur, contra se transversaliter versi, unus in campo albo, alterus in rubeo [1]).

Pozn. de Chobenicza (Chovenicza) Andreas Blos 1404. Stud. VI. 700. Ul. 63. — de Dambrowa Iohannes Manszik 1430. H. Dł. IV. p. 417*. — de Dimoczewo (Dunoczewo) Maczko Wadewicz 1404. Stud. VI. 700. Ul. 63.* — de Wadewiczdorf Nyczko (Miczko) Wadewicz 1404. Stud. VI. 700. Ul. 63*.

153. **Wagi.** Wagy.

Prus [2]): — poltora crzisza.

Pozn. Labuna alias Iohannes 1410. Stud. VI. 1416.

154. **Walny.** Waln.

Lewart — lewarth [3]): levardus in campo rubeo [4]).

Sand. de Nyemanowicze Nicolaus 1420. Potk. 51.

155. **Wałdawa.** Valdawa.

Sroczanoga — Szroczanoga: pes pice.

Sand. de Grabowecz Mathias 1426. I. C. 489.

156. **Warnia.** Warna, Varna, Warnawa, Warnya. Verna, Wrna.

Raki — Rak, Raki, Raky, Rakow: cancer.

Krak. de Bantcovicze Albertus 1427. I. C. 524. — de Bantcovicze (Bąthcovice, Banthkovicze) Clemens 1456, 1474. H. II. 3568. I. C. 1116. — de Banthkovicze Iohannes Heydak 1474. I. C. 1116. — de Bąthcovice Paulus 1456. H. II. 3568. — de Bąthcovice Petrus Ognyowicz dictus, cubicularius Regalis alias Lozny. 1456. H. II. 3568. — de Bobin Lampertus 1428. I. C. 542. — de Damicze Iacobus 1449, 1460. I. C. 922, 928, 1051. — de Damicze Nicolaus Gorny, filius Thome 1413, 1449, 1451. H. II. 3443. I.. C. 217. 928. — de Damicze (Damyce) Thomas, filius Alberti 1419, 1436. I. C. 328, 707. — de Kobilanka Iacobus baranek 1434. I. C. 683. — de Lancawa Nicolaus 1444 I. C. 796. — de Lexicze Boxius (Boxa) 1427, 1428, 1434, 1444. I. C. 524, 683, 796. Piek. 1097. Stud. VII. 35. — de Lexicze Stanislaus 1449. I. C. 922. — de Philipovicze Zegotha 1428. Piek. 1097. Stud. VII. 35. — de Potrcovice Stanislaus Czapca 1421 I. C.

---

[1]) C. R. P. p. 563. [2]) Nazwa i opis I. C. 1114.

[3]) Piek. Heraldyka str. 92—93 niesłusznie nazywa »Lewart« proklamacyą; Potk. 51 mówi »deferunt in clipeo lewarth«, co według Słownika Lindego oznacza lamparta.

[4]) C. R. P. p. 564.

368. — de Pstroschice Dominicus 1419. I. C. 328. — de Pstroschice Nicolaus 1421. I. C. 368. — de Pstroschice (Pstrosice, Psztroschicze) Przeczslaus 1413, 1419, 1451. H. II. 3443. I. C. 217, 328. — de Sdbyk Andreas Brathowsky 1474. I. C. 1116. — de Sklary Mathias, filius Petri Myan 1460. I. C. 1051. — de Swanczicze (Swancice) Petrus Rak 1421, 1427, 1428, 1444 I. C. 368, 524, 542, 796. — de Trzeczerz Derslaus 1436. I. C. 707. — de Trzeczerz (Trzeczesch) Petrus 1460. I. C. 1051.

Sand. de Czarncza (Czarnecz) Stanislaus Dambek 1413, 1451. H. II. 3443. I. C. 217. — de Thurzyc Clemens 1428 I. C. 542.

157. Wągrody czyli Zwągrody. Swangrody.

[Wągrody]: super clipeo sex lopanow et super galeam Wyzlecz szcocowim ogonem.

Pozn. Grunowsky Iacussius 1400. Stud. VI. Ul. 28. — Grunowsky Symon 1400. Stud. VI. 11. Ul. 28. — Ianussius, patruus Symonis et Iacussii de terra Miszinensi 1400. Stud. VI. 11. Ul. 28. — Nicoło, patruus Symonis et Iacussii de terra Miszinensi 1400. Stud. VI. 11. Ul. 28.

158. Wczele. Wsczele, Vsczele, Wsczelye.

Szachownica[1]): scaccina; asser scaccorum; chasser scacanensis; scacalis tabula.

Pozn. de Sękow prope Kostan Nicolaus Thumigrala 1431. H. Dł. IV. p. 457.

Sand. de Chomanthow Andreas 1408, 1409. Piek. 452, 459. Ul. 83. — de Chomanthow Dobeslaus 1408, 1409. Piek. 452, 459. Ul. 83. — de Chomanthow Marcissius 1414. Piek. 627. — de Ostrow Dobco 1414. Piek. 627.

159. Wężykowie. Wanszyky.

Wężyk czyli Wężykowie — Wanszyky: serpens lividus in campo rubeo[2]).

Kal. N. N. 1418. Ul. 139.

Sand. de Grzmuczyn Andreas
de Grzmuczyn Nicolaus
de Grzmuczyn Stanislaus
} Koraczyowye vocati. 1470. L. B. I. p. 304.

[1]) Piek. Heraldyka str. 173 mówi, że w wieku XVI pospolitą jest proklamacya »Szachownica«, powołując się na szereg zapisek kapitulnych w Ulanowskiego Materyałach, tymczasem zapiski te mówią tylko »de armis Schachownicza«, jedna tylko 379 »de armis Wczelie alias Szachownicza«, co jest równoznaczne z herbem, nie zawołaniem.

[2]) C. R. P. p. 572.

160. Wieniawa. Wenawa, Wenawi, Venyava, Wyenawa, Vyenawa, Wyenyawa.

Bawolagłowa czyli Wieniawa — Wenawa, Venyava, Bawolaglowa, Bawola glowa: Bawol; bawola glowa, colce w nostrz; bawolya glowa, colcze w norzd; caput Bawolya; caput bawolinum; caput bawolinum cum colcze in naro; caput bavolum cum uno rothulo; caput bavolinum et rota in naribus; caput bavoli circulo in naribus appenso; caput onagri wlgariter loszǿ(s)et in naribus rotula; caput bubali et in ore ansula capitis.

Kalis. de Carnoska Przeczlaus 1398. Potk. 2. — de Kuchari Andreas 1398. Potk. 2. — de Kuchari Nicolaus 1398. Potk. 2. — Scudlsky Miczsco 1401. H. II. 807. — de Twardowa (Twardawa) Boguslaus (Bogussius) 1398, 1401. H. II. 807. Potk. 2. — de Wangry Pechnik 1401. H. II. 807.

Krak. de Brzesziny Nicolaus 1401. H. II. 807. — de Iancovka Przibislavsky Petrus 1451. I. C. 962. — de Losslaw[1]) Ianussius Dlugosz dictus 1401. H. II. 807. — Owczarsky Iohannes 1451. I. C. 962. — de Przibislawice Iohannes 1420. I. C. 355. — Sosnyczsky Ianco 1401. H. II. 807. — Sulowsky Nicolaus 1451. I. C. 962.

Łęcz. de Proskowo Iohannes 1398. Potk. 2.

Pozn. Karminski (Karvinski) Stephanus 1405. Stud. VI. 883. Ul. 70. — de Sobota Gywanus 1405. Stud. VI. 883. Ul. 70.

Sand. de Czirnikow[2]) Iohannes 1411. Piek. 500. — de Gosdzelya Iacobus 1473. Potk. 105. — de Gromadzycze in szyr Iohannes 1473. Potk. 105. — de Iablonicza Iohannes alias Magnus 1418. Piek. 785. Potk. 47. — de Iablonicza Stanislaus 1416. Potk. 717. — de Lenartovicze Iacussius 1414. Piek. 626. Stud. VII. 18. — de Milcow Iohannes 1414. Piek. 626. Stud. VII. 18. — de Radostow (Radoszthow) Mathias 1418, 1419. Piek. 785. Potk. 47 48. — de Radostow (Radoszthow) Stanislaus 1418, 1419. Piek. 785. Potk. 47, 48. — de Sokolow Nicolaus 1414. Piek. 626. Stud. VII. 18. — de Sczepanovicze Stephanus 1415. Piek. 660. Stud. VII. 23. — de Wenawa Stanislaus 1416. Potk. 43. — de Wysnowa Pelka 1415. Piek. 660. Stud. VII. 23. — de Zaioczkow Iohannes 1411. Piek. 500.

Sier. de Kobila Gora Philipus Menczicz 1398, 1401. H. II. 807. Potk. 2. — de Rakowicze Wirzchoslaus 1398. Potk. 2.

Węg. de Gogolthil Loth 1421. I. C. 1589. — de Iablona Paulus 1421 I. C. 1589.

Zubrzagłowa — Zambrzaglowa: in campo aureo caput zambrinum ex cuius naribus pendet circulus; vocat se Wyenyawa seu Perstyna[3]).

---

[1]) Wodzisław w pow. jędrzejowskim. [2]) Czerników. [3]) C. R. P. p. 565.

Krak. Iohannes alias Iwan, castellanus Medzyrzecensis, capitaneus generalis Russiae 1470. L. B. II. p. 97. — de Lubyeszow [1]) Bartholomaeus 1470. L. B. I. p. 507. — de Lubyeszow Bernardinus 1470. L. B. I. p. 507. — de Lubyeszow Ieronimus 1470. L. B. I. p. 507. — de Lubyeszow Iob 1470. L. B. I. p. 507. — de Lubyeszow Iohannes 1470. L. B. I. p. 507. — de Lubyeszow Martinus 1470. L. B. I. p. 507. — de Lubyeszow Prandotha 1470. L. B. I. p. 507. — de Obychow Iohannes alias Iwan 1470. L. B. II. p. 35. III. p. 111.

Lub. de Kruszczow Bodzantha 1470. L. B. III. p. 247.

Sand. de Czarnoczyn Iohannes Dlugosch 1470. L. B. III. p. 323. — Goslawsky Iohannes 1470. L. B. I. p. 548. — de Gromadzyce Albertus 1470. L. B. II. p. 509. — de Gromadzyce Iohannes Michael 1470. L. B. II. p. 509. — de Gromadzyce Martinus 1470. L. B. II. p. 509. — de Gromadzyce Nicolaus 1470. L. B. II. 509. — de Gromadzyce Strasch 1470. L. B. II. p. 509. — de Gromadzyce Urbanus 1470. L. B. II. p. 509.

161. **Wierzbowa.** Wyerzbowa.

Radwan.

Brzes. de Ribna Gothardus, castellanus Sochaczoviensis 1462. H. Dł. V. p. 340.

162. **Wołha.** Wolha.

[Wołha]: clipeus rubeus in cuius medio manus armata usque ad pungnum sagittam gerens apparet, et super clipeo galea tectura rubei et albi coloris cooperta, super cuius sumitate similiter manus armata cum sagitta.

Nob. de Mirow Sluschka alias Iohannes 1436. H. II. 3302.

163. **Zachorz.** Zachor, Zachorz, Zachorzu, Zachorzow, Zachur, Zathorza, Zatorzow.

Wężyk = Wężykowie — Wanszik, Vanszik, Waszic, Wanzicow, Wanszicow, Wanzikowye: serpens; unus serpens; serpentum.

Krak. de Bolesczicz (Bolescice) Nynotha 1389, 1416. A. L. I. 5193. I. C. 260. — de Damicze (Damyce) Nawogijus 1404. H. II. 1081. — de Damicze (Damice) Ninotha 1409. Piek. 476. — de Damicze Nicolaus 1448, 1449. I. C. 899, 930. — de Deschno Spitko 1389. A. L. I. 5193. — de Dzewancice Florianus, filius Sutkonis, nunc de Smolsco in Cuyavia 1420. I. C. 344. — de Gay Iaschco Wanszel 1404. H. II. 1081. — de Ianussovice Iohannes Borek 1416. I. C. 260. — de Krosna (Kraszna) Pelca 1427, 1428 H. II. 2143. I. C. 539. — de Krzikawa Nicolaus 1449. I. C. 930. — de Krzikawa Stanislaus 1448. I. C. 899. — de Lanky Ni-

[1]) Lubaszowa.

colaus 1448. I. C. 899. — de Lubochow Clemens 1389. A. L. I. 5193. H. I. 332. — de Lubochow Iacobus 1389. A. L. I. 5193. H. I. 332. — de Lubochow Iohannes 1389. A. L. I. 5193. H. I. 332. — de Lubochow(a) Martinus 1432. I. C. 632. — de Lubochow(a) Nicolaus 1432. I. C. 632. — de Lubochow Wenceslaus 1389, 1404, 1409. A. L. I. 5193. H. I. 332. H. II. 1081. Piek. 476. — de Lubochow Wisko (Wisthco) 1389, 1404. A. L. I. 5193. H. I. 332. H. II. 1081. — de Polaiovicz Preczslaus 1389. A. L. I. 5193. — de Polayovicze (Polayowski) Stanislaus 1428. 1434. I. C. 539, 690. — de Rzessotary Andreas Czarnyssa, advocatus supremi iuris teutunici castri Cracoviensis 1404, 1415. H. II. 1081. I. C. 243. — de Tsczenecz Msczugius Borconis 1420. I. C. 344. — de Waszlyn Wroczslaus 1415 I. C. 243.

Łęcz. Bartochowsky Venceslaus 1431—38[1]). L. F. 46. — Modlinsky[2]) Stanislaus 1431—38[1]). L. F. 46.

Sand. de Dambye (Dambe) Ninotha 1389, 1404. A. L. I. 5193. H. II. 1081. — de Dambye Stanislaus 1404. H. II. 1081. — de Dambye Stephanus 1420 I. C. 344. — de Damianow Andreas 1389. A. L. I. 5193. H. I. 332. — de Damianow Miroschco 1389. A. L. I. 5193. H. I. 332. — de Grozevicze Nicolaus 1411. Piek. 500. Potk. 27. — de Kotuschow Iacobus 1411. Piek. 500. Potk. 27. — de Korithnicza Stanislaus 1414. Piek. 627. — de Korithnicza Zelco 1414. Piek. 627. — Kwasowsky Iohannes 1447. I. C. 870. — de Olschowa Iohannes 1447. I. C. 870. — de Pyotrcovicze (Potrzcovicze) Iacussius 1413, 1428. I. C. 539. Piek. 611. Stud. VII. 12. — de Pyotrcovicze (Potrcovice) Nepro 1416. I. C. 260. — de Pyotrcovicze (Potrcovicz) Nicolaus 1389. A. L. I. 5193. — de Pyotrcovicze (Pyotrkowsky) Wenceslaus 1434. I. C. 690. — de Pyotrcovicze (Potrcovicz) Visko 1389. A. L. I. 5193. — de Rambow Nicolaus Wanschik, magister coquine domini W. regis Polonie 1413, 1415. I. C. 243. Piek. 611. Stud. VII. 12. — de Wignanow Iohannes 1389. A. L. I. 5193. H. I. 332. — de Vilczcovicze Iohannes 1449. I. C. 924. — de Vilczcovicze Nicolaus 1429, 1449. I. C. 568, 924.

164. Zadora. Zadora.

Płomienie — Plomyenye: caput leonis de quo flamma; tercio leonis et flamma de gutture; caput leonis, flammam ex ore vomens, in campo coelestino[3]).

Krak. de Brzeszye Iohannes 1470. L. B. III. p. 442. — de Brzeszye Stanislaus 1470, L. B. III. p. 442. — de Bzow Laurencius 1468. I. C. 1093. — de Chelm[4]) Sbigneus, castellanus Rosperiensis 1413. Piek. 614.

---

[1]) V. str. 65 uw. 3. [2]) Z Modlna. [3]) C. R. P p. 568.

[4]) Chełm znajduje się i w sieradzkiem, podobnie jak Rozprza, w myśl konstytucyi z 1386 powinnoby się Zbigniewa z Chełma przenieść do ziemi sieradzkiej; jednak gdy w innych wypad-

Stud. VII. 15. — de Gorka Iohannes Strasz 1423. I. C. 408. — N. N. 1434. I. C. 687.

Sand. de Grabowych Paulus 1468. I. C. 1093. — de Zablocze Predborius 1413. Piek. 614. Stud. VII. 15.

165. Zarasy czyli Jastrzębiec. Zarase, Zarasy, Zaraszi alias Iastrambczovicze, Iastrambycz Zaraszi, Zaraszy, Zaress, Zaraze, Zarazi, Zarazim, Zarazy, Zarzazi.

Jastrzębiec — Iastrambyecz, Iastrambczowye, Iasztrzabczy, Yastrzambczi, Zarasi alias Iasztrapcow: babatum cum cruce; crux in babato; babatum et crux; babatum et in medio eius crux; babatum intermedia cruce [1]).

Krak. de Adamowa Vola Andreas Uchacz 1449. I. C. 924. — de Adamowa wolya Nicolaus Uchacz 1447 I. C. 870. — de Borov Visco 1389. A. L. I. 5129. H. I. 236. — de Brzostkowy Andreas 1448. I. C. 903. — de Czaszlawy Nicolaus Miloszny 1453. I. C. 980. — de Ielovicze Stanislaus Bij 1450. I. C. 952. — de Laczawa [2]) Bogussius 1389 A. L. I. 5044 I. C. 1218. — de Miroszow (Mirossow) Maczco 1419. H. II. 1601. — de Miroszow Mathias 1455. I. C. 985 — de Miroszow Nicolaus 1455. I. C. 985. — de Miroszow (Miroschow) Petrus 1450. I. C. 952. — de Modlnicza Stiborius 1449. I. C. 924. — de Pancovicze Tharnowsky Petrus 1449. I. C. 924. — de Proschovicze Petrus 1447. I. C. 870. — de Starzini Petrus 1407. Piek. 450. Stud. VII. 7. Ul. 80. — de Thinecz Iacussius 1415. Piek. 659. Stud. VII. 22. — de Vanchadlow Michael (Miczko) 1411, 1455. I. C. 985, 1249. — de Woycechow Stasco Scurecz dictus 1386. A. L. I. 4081. I. C. 1192.

Pozn. de Glosskow [3]) Nicolaus 1447. I. C. 870.

Sand. de Brzostowa Stanislaus 1407. Piek. 450. Stud. VII. 7. Ul. 80. — de Lubnicza [4]) Marcissius, castellanus Brezensis 1411. Piek. 611. Stud. VII. 12. — de Myaschowa [5]) Petrus Rosznora 1453. I. C. 980. — de Myslissovicze Nicolaus 1415. Piek. 659. Stud. VII. 22. — de Sborow

---

kach zdarzyło mi się spotkać ziemianina n. p. z sand. na kasztelaństwie w sieradzkiem, zostawiam go w ziemi tej, w której przed sądem stawał i w której się również Chełm znajduje, sądząc, że czytelnik uprzedzony, łatwo błąd poprawi.

[1]) Zapiska z 1387 opisuje herb ten jako »Zet et due cruces cum media cruce proclamacionis Zaraszi« A. L. I. 4398. I. C. 1206, co przedstawia Pilawę, a nie Jastrzębca; że widoczna to omyłka, przy czem i osoba naganionego »Stasco dictus Zawroth« nie daje żadnej wskazówki terytoryalnej, — zapiskę tę w wykazie opuszczono.

[2]) Może Łacnowo w krakowskiem.

[3]) Odniesiono do wsi Glosky w pozn. — w lubelskiem jest tylko Głusco.

[4]) Przykład, który popiera tylko to, co się na str. 98 uw. 4 odnośnie do Zbigniewa z Chełma powiedziało: Lubnicza leży w łęczyc., w sand. i sier. są Lubnicze — nie ma więc w brzeskiem miejscowości podobnej, mimo to Marcisz z Lubniczy jest kasztelanem Brzeskim — możliwe, że posiadał tam inne dobra. Identyfikując więc Lubnicza z Lubnicze zostawiono go w ziemi, przed której sądem odpowiadał. [5]) Miąssowa.

Marcissius 1413. Piek. 611. Stud. VII. 12. — de Wlochy Lassota 1415. Piek. 659. Stud. VII. 22. — de Zarczicze Nicolaus 1448. I. C. 903.

166. Zarosie. Zarasze, Zarosze, Zaroszye, Zaroze.

[Zarosie]: strepa[1]); strepa et stella; strepa et super strepam stella.

Krak. de Balkovicze[2]) Gregorius 1445. I. C. 821. — de Grabowa Stephanus 1445. I. C. 821. — de Grodcovice Nicolaus 1412. H. II. 1292. — de Lewnow Andreas 1412. H. II. 1292. — de Sweborovicze Petrus (Petrassius) 1410, 1445. I. C. 821. Piek. 489. — de Sweborovicze Wischco 1412. H. II. 1292. — de Szadek Iohannes 1410. Piek. 489.

Sand. de Ianovicze Iacussius 1414. Stud. VII. 19. — de Oszorow[3]) Nicolaus 1410. Piek. 489. — de Widdzicze Andreas 1414. Stud. VII. 19*. — de Wilczkovicze Andreas 1414. Stud. VII. 19.

167. Zaworze. Zavorze.

[Zaworze]: media sagitta et crivasch.

Sand. de Ilicovicz Nicolaus 1385. A. L. I. 3881. I. C. 1187.

168. Zawotoł. Zawotol.

Czeluść — Czeluscz: duo dentes alias kli et crux serata alias crzisz szatwoczoni.

Krak. de Benkowicze Barthossius 1420. Potk. 51. — de Bobow Stanislaus 1420. Potk. 51.

Sand. de Keskow Benasius 1420. Potk. 51.

169. Zyrzawa. Rzrzawa, Zirowa.

[Zyrzawa][4]): tres rote.

Krak. de Sarbye Andreas 1414. Piek. 625.

Sand. de Czechow Bartossius 1414. Piek. 625. — de Kotussow Henricus 1414. Piek. 625. — de Krzsczonovicze Nicolaus 1427. Stud. VII. 30. — de Olberzovicze Abraham 1427. Stud. VII. 30.

---

[1]) Piek. Heraldyka str. 280. przyjmuje, że zapiska z 1445 I. C. 821 »de clenodio strepe proclamacionis Zarasze« opisuje herb Zarasy i zastanawia się nad tem, czem właściwie jest herb Zarasy: Pilawą (v. p. 99 uw. 1) Jastrzębcem czy też Ławszową. Jeżeli przyjmiemy jednak, że Zarasze oznacza Zarosie — rzecz cała jest w porządku, bo strzemię jest znakiem herbu Zarosie, jakkolwiek brakuje w tej zapisce gwiazdy, ale znamy skądinąd takie niezupełne opisy herbów. Podnadto Dr. Semkowicz w wyżej wymienionej recenzyi zwrócił uwagę, że Zarosie prawdopodobnie jest odmianą Ławszowy, wobec tego Zarasy zostają tem, na co wskazują zapiski średniowieczne t. j. Jastrzębcem.

[2]) Są Białkowice w sier. i łęcz. — nieroztrzygnięte. [3]) Ozarow.

[4]) Dr. Semkowicz w recenzyi swojej mieni ten herb identycznym z Zyrzawą wspomnianą jedynie w Liber Beneficiorum Długosza I. 355.

170. Żuławy czyli Żuława. Zolawy, Sulawa.

Żuławy[1]) — Zolawy: lilium; lilia.

Pozn. N. N. 1427, 1432. Ul. 179, 180, 189.

171. Chmara[2]). Chmara.

[Wukry czyli Mokosiej]: Rotha cum tribus wramby.

Rus. Czizowski Iwan 1439. A. G. Z. XIII. 1116. — de Nowossyelcze Lucas 1439. A. G. Z. XIII. 1116. — de Syemacow[3]) Lyenko 1439. A. G. Z. XIII. 1116.

172. Nałęcz jezioro. Nalancz yezoro.

—

Pozn. de Othusza Iohannes 1407. Stud. VI. 1144. Ul. 82. — de Othusza Thomas 1407. Stud. VI. 1144. Ul. 82.

173. Napticz. Napticz.

—

Pozn. Napticz Hallmus 1404. Stud. VI. 700. — Napticz Petrus 1404. Stud. VI. 700.

174. Sobiejuchy[4]). Sobyeyuchi, Sbyeynthi.

[Sobiejuchy]?

Pozn. de Kunratovice Blisborius 1407. Stud. VI. 1144. Ul. 82. — de Nemirzow Iacobus 1407. Stud. VI. 1144. Ul. 82.

---

[1]) Piek. Heraldyka str. 280 powiada, że z opisu herbu nie można osądzić, do którego herbu proklamacya ta się odnosi, czy do Gozdowy czy do Olawy. Zapiski średniowieczne kładą mu nazwę Zolawy, czy jednak nie jest możliwe, żeby Zolawy a Olawa były jednym i tymsamem herbem?

[2]) Osobno umieszczono herby, których proklamacya nie jest pewna, lub też znana jest proklamacya, a nieznany herb. Piek. Heraldyka str. 210 przypuszcza, że Chmara jest proklamacyą herbu Wukry czyli Mokosiej, który jest podobny do opisu zapiski.

[3]) Siemakowce.

[4]) Zapiski obie mówią »de clenodio sive proclamacione S«; ponieważ nigdy nie spotyka się wyrażenia: herb czyli proklamacya, znaczy to chyba, że herb i proklamacya są tego samego brzmienia, lub jest to przezwisko do któregoś z herbów znanych; v. wstęp.

II. Herby i odpowiadające im zawołania.

Druk spacyowany = herby.

Awdaniec. Awdaniec: kal. sand. sier. 2.
Baran. Junosza: kal. krak. pozn. rus. sier. 48.
Baranie rogi. Baran: krak. 3.
» Romany: krak. łęcz. pozn. sand. sier. 125.
Bawolagłowa. Pomian: pozn. sand. 108.
Bawolagłowa czyli Wieniawa. Wieniawa: kal. krak. łęcz. pozn. sand. sier. węg. 160.
Belina. Bilina: krak. sand. sier. 8.
Biberstin. Momot: krak. sand. 79.
Bielina. Bielina: łęcz. sand. sier. 6.
Bogoria. Bogoria: krak. maz. sand. 9.
Bolce. Bolce: pozn. 10.
Borysowie: Borysowie. krak. 12.
Borzyma. Borzyma: brzes. kal. 13.
Bożezdarz. Bożezdarz: nob. 14.
Bróg. Laski: kal. pozn. 67.
Byliny. Byliny: krak. pozn. raw. sand. 19.
Caput ...inum. Niwawa: krak. 87.
Chorąbała. Chorąbała: sand. 20.
Cielechy. Cielechy: kal. sier. 21.
Cielele. Cielele: pozn. 22.
Cielepała. Cielepała. 23.
Ciołek. Biała: sand. 4.
» Ciołek: inn. kal. pozn. sand. 24.
Co... galea coopertum. Mądrostki: krak. 78.
Crux. Lubądza: sier. 70.
Ćwieki. Ćwieki: pozn. 25.
Czasza. Czasza: pozn. sand. 26.
Czeluść. Zawotoł: krak. sand. 168.
Czewoja. Czewoja: krak. sand. 27.
Czyrmeńscy. Czyrmeńscy: pozn. 28.
Dębno. Dębno: krak. sand. 29.
Dobruszka. Dobruszka: sier. 30.
Doliwa. Doliwa: krak. sand. sier. 31.
Dołęga. Dołęga: dobrz. płoc. 32.
Drzewica. Drzewica: krak. sand. 35.
Gierałt. Gierałt: krak. sand. 37.
Glezyn. Glezyn: krak. 38.
Godula. Mozgawa: krak. sand. 80.
Godziemba. Godziemba: brzes. dobrz. kal. sier. 39.
Gozdowa. Gozdowa: krak. lub. rus. sand. 40.
» Smora: dobrz. łęcz. sier. 131.
Grabie. Grabie: kal. krak. sand. 41.
» Kocina: sand. 52.
Gryf: Po trzy na gałąź: krak. 111.
» Swieboda: krak. rus. sand. 139.
Grzymała. Grzymała: krak. lub. pozn. sand. sier. 42.
Hoxa. Hoxa: bełz. rus. 43.
Janina. Janina: krak. łęcz. sand. sier. 44.
Jasieńczyk. Jasiona: sand. 45.
Jastrzębiec. Jastrzębiec: krak. sier. 46.
» Łazęka: sand. 75.
» Nagórą: krak. lub. rus. sand. 83.
» Zarasy czyli Jastrzębiec: krak. pozn. sand. 165.
Jednorożec. Bończa: krak. lub. maz. sand. 11.
Jeleń. Opole: krak. lub. sand. sier. 94.
Jelita. Jelita: brzes. krak. sand. sier. 47.
» Koźlarogi: krak. maz. sand. 61.
» Nagody: krak. łęcz. pozn. sand. sier. 82.
Kamiona. Kamiona: sier. 50.

Kliza. Kliza: sier. 51.
Kołmasz. Kołmasz: krak. sand. sier. 54.
Koniowaszyja. Bielina: krak. 6.
Kopaszyna. Kopaszyna: krak. sand. 55.
» Poruba: krak. 110.
Korab. Korab: pozn. rus. 56.
Korcbog. Korcbog: śląz. 57.
Kornic. Kornic: krak. sand. sier. 59.
Kosy. Bybel: rus. 18.
Kowinia. Kowinia: krak. sand. 60.
Krakwice. Krakwice: pozn. 62.
Krzywaśń. Białąga: sand. 5.
» Drużyna: brzes. krak. maz. sier. 34.
Krzywda. Biała: raw. sand. 4.
Kucza. Kucza: krak. 63.
Kuszaba. Kuszaba: brzes. płoc. sand. sier. 64.
Kwaszowa. Kwaszowa: sand. 65.
Larysza. Larysza: krak. 66.
Leliwa. Leliwa: krak. pozn. sand. 68.
Lewart. Walny: sand. 154.
Lis, Lisowie.
» Orzy, Orzy: krak. 95.
» Strempacz: krak. 136.
Luba. Luba czyli Lubicze: brzes. dobrz. inn. lub. łęcz. pozn. sand. sier. 69.
Lubcza. Lubcza: brzes. łęcz. sand. sier. 71.
Lubowla. Lubowla: krak. łęcz. sand. 72.
Łękna. Łękna: nob. 76.
Łodzia. Łodzia: sand. 77.
Mądrostki. Smiara: krak. sand. 130.
Mościc. Ostoja: sier. 99.
Nabra. Nabra: krak. lub. 81.
Nałęcz. Nałęcz: bełz. krak. lub. sand. 84.
» Protwicz: pozn. 116.
Nieczuja. Nieczuja: krak. lub. łęcz. rus. sand. 86.
Nowina. Nowina: krak. lub. pozn. sand. sier. węg. 88.
Odrowąż. Odrowąż: krak. pozn. sand. 90.
Odrza. Opala: pozn. 93.
Ogonowie. Powała: krak. sand. 113.
Oksza. Kolda: kal. krak. sand. 53.
Olawa. Olawa: krak. 91.
Ołobok. Ołobok: krak. sand. 92.
Orłek. Amadejowa: sier. 1.
Osmoróg. Gierałt: krak. pozn. sand. sier. 37.
» Osmoróg: krak. 96.
» Rogi: krak. 123.
Ossorya. Ossorya: krak. sand. sier. 97.
» Szarza: krak. 142.
Ostoja. Ostoja: krak. lub. łęcz. pozn. rus. sand. sier. 99.
Owada. Owad: krak. sand. 100.
Pilawa. Pilawa: krak. sand. 103.
Płomienie. Budziszyn: sier. 16.
» Zadora: krak. sand. 164.
Pobędzie. Pobędzie: krak. 104.
Pobóg. Pobodze: krak. łęcz. pozn. sand. sier. 105.
Pogonia. Pogonia: nob. 106.
Połukoza. Połukoza: krak. lub. sier. 107.
Pomian. Pierścina: pozn. 101.
Powaby. Powaby: sier. 112.
Prawdzic. Prawda: krak. pozn. sand. 114.
Prus. Słubica: kal. sand. sier. 129.
» Turzyna: krak. 150.
» Wagi: pozn. 153.
Przeginia. Przeginia: krak. sand. 117.
Przosna. Przosna: kal. pozn. 118.
Radwan. Kaja: kal. krak. lub. sand. 49.
» Radwan: krak. sand. sier. 119.
» Wierzbowa: brzes. 161.
Raki. Warnia: krak. sand. 156.

Rawa. Rawa: krak. sand. 120.
Rayska Yablon, vąsz lese ponen. Do raya do raya: 33.
Reszyca. Reszyca: krak. 121.
Roch. Pierzchała: krak. maz. pozn. sand. 102.
» Trzaski: sand. 149.
Rogala. Rogala: kal. krak. lub. raw. rus. sand. sier. 122.
Rola. Rola: sand. 124.
Róża. Poraj: krak. sand. sier. 109.
Sas. Sas: rus. 126.
Siciński. Gero: pozn. 36.
Skrzydło. Skrzydło: sier. 127.
Ślepowron. Bujny: kal. sand. sier. 17.
Sławęcin. Sławęcin: krak. sand. 128.
Sobol. Ossyna: sand. 98.
Śreniawa. Ocele: kal. krak. sand. 89.
» Śreniawa: krak. 132.
Sroczanoga. Wałdawa: sand. 155.
Stańczowie. Nabra: 81.
Starykoń. Starykoń: krak. 133.
Stemberk: Stemberk: krak. sand. sier. 135.
Strzała. Biją w łeb: sand. 7.
Strzemię. Ławszowa: bełz. kal. krak. lub. rus. sand. 74.
Sudkowicz. Sudkowicz: rus. 137.
Sulima. Sulima: kal. krak. łęcz. sier. 138.
Świnki. Świnki: kal. krak. pozn. sier. 140.
Syrokomla. Syrokomla: krak. sand. 141.
Szachownica. Wczele: pozn. sand. 158.
Szeligi. Szeligi: łęcz. sier. 143.
Taczała. Taczała: krak. sier. 144.
Tarnawa. Tarnawa: krak. lub. pozn. sand. 145.
Tekela. Tekela: krak. lub. 146.
Topór. Starza: krak. lub. 134.
Trach. Trach: śląz. 147.
Trąby. Brzezina: krak. rus. spis. 15.
» Trąby: krak. 148.
Turzyna. Turzyna: krak. sand. 150.
Ulina. Ulina: krak. sand. 151.
Wadwicz. Wadwicz: pozn. 152.
Waldorf. Nabra: krak. 81.
Wągrody. Wągrody: pozn. 157.
Wężyk czyli Wężykowie. Wężykowie: kal. sand. 159.
» Zachorz: krak. łęcz. sand. 163.
Wieniawa. Pierścina: krak. 101.
Wierzynkowa. Łagoda: krak. 73.
Wilczekosy. Napole: bełz. rus. 85.
» Prusy: krak. 115.
Wołha. Wołha: nob. 162.
Wręby. Korczak: krak. lub. 58,
Zarosie. Zarosie: krak. sand. 166.
Zaworze. Zaworze: sand. 167.
Zyrzawa. Zyrzawa: krak. sand. 169.
Żubrzagłowa. Wieniawa: krak. lub. sand. 160.
Żuławy. Żuławy: pozn. 170.
— Nałęcz jezioro: pozn. 172.
— Napticz. pozn. 175.
Sobiejuchy. Sobiejuchy: pozn. 174.
Wukry czyli Mokosiej. Chmara: rus. 171.

III. Rozdział terytoryalny zawołań

wraz z odpowiadającymi im herbami.

Druk spacyowany = zawołania.

Ziemia bełzka.

Hoxa. Hoxa 43.
Ławszowa. Strzemię 74.
Nałęcz. Nałęcz 84.
Napole. Wilczekosy 85.

Ziemia brzeska.

Borzyma. Borzyma 13.
Drużyna. Krzywaśń 34.
Godziemba. Godziemba 39.
Jelita. Jelita 47.
Kuszaba. Kuszaba 64.
Luba czyli Lubicze. Luba 69.
Lubcza. Lubcza 71.
Wierzbowa. Radwan 161.

Ziemia dobrzyńska.

Dołęga. Dołęga 32.
Godziemba. Godziemba 39.
Luba czyli Lubicze. Luba 69.
Smora. Gozdowa 131.

Ziemia innowłocławska.

Ciołek. Ciołek 24.
Luba czyli Lubicze. Luba 69.

Ziemia kaliska.

Awdaniec. Awdaniec 2.
Borzyma. Borzyma 13.
Bujny. Ślepowron 17.
Cielechy. Cielechy 21.
Ciołek. Ciołek 24.
Do raya, do raya. Rayska yablon, vąsz lese ponen 33.
Godziemba. Godziemba 39.
Grabie. Grabie 41.
Junosza. Baran 48.
Kaja. Radwan 49.
Kolda. Oksza 53.
Laski. Bróg 67.
Ławszowa. Strzemię 74.
Ocele. Śreniawa 89.
Prus. Słubica 129.
Przosna. Przosna 118.
Rogala. Rogala 122.
Sulima. Sulima 138.
Świnki. Świnki 140.
Wężykowie. Wężyk czyli Wężykowie 159.
Wieniawa. Bawolagłowa czyli Wieniawa 160.

Ziemia krakowska.

Baran. Baranie rogi 3.
Bielina. Koniowaszyja 6.
Bilina. Belina 8.
Bogoria. Bogoria 9.
Bończa. Jednorożec 11.
Borysowie. Borysowie 12.
Brzezina. Trąby 15.
Byliny. Byliny 19.
Czewoja. Czewoja 27.
Dębno. Dębno 29.
Doliwa. Doliwa 31.
Drużyna. Krzywaśń 34.
Drzewica. Drzewica 35.
Gierałt. Gierałt 37. Osmoróg 37.
Glezyn. Glezyn 38.
Gozdowa. Gozdowa 40.
Grabie. Grabie 41.
Grzymała. Grzymała 42.
Janina. Janina 44.
Jastrzębiec. Jastrzębiec 46.
Jelita. Jelita 47.

Junosza. Baran 48.
Kaja. Radwan 49.
Kolda. Oksza 53.
Kołmasz. Kołmasz 54.
Kopaszyna. Kopaszyna 55.
Korczak. Wręby 58.
Kornic. Kornic 59.
Kowinia. Kowinia 60.
Koźlarogi. Jelita 61.
Kucza. Kucza 63.
Larysza. Larysza 66.
Leliwa. Leliwa 68.
Lubowla. Lubowla 72.
Łagoda. Wierzynkowa 73.
Ławszowa. Strzemię 74.
Mądrostki Co... galea coopertum 78.
Momot. Biberstin 79.
Mozgawa. Godula 80.
Nabra. Nabra 81. Waldorf 81.
Nagody. Jelita 82.
Nagórą. Jastrzębiec 83.
Nałęcz. Nałęcz 84.
Nieczuja. Nieczuja 86.
Niwawa. Caput... inum 87.
Nowina. Nowina 88.
Ocele. Śreniawa 89.
Odrowąż. Odrowąż 90.
Olawa. Olawa 91.
Ołobok. Ołobok 92.
Opole. Jeleń 94.
Orzy, Orzy. Lis 95.
Osmoróg. Osmoróg 96.
Ossorya. Ossorya 97.
Ostoja. Ostoja 99.
Owad. Owada 100.
Pierścina. Wieniawa 101.
Pierzchała. Roch 102.
Pilawa. Pilawa 103.
Pobędzie. Pobędzie 104.
Pobodze. Pobóg 105.
Połukoza. Połukoza 107.
Poraj. Róża 109.
Poruba. Kopaszyna 110.
Po trzy na gałąź. Gryf 111.
Powała. Ogonowie 113.
Prawda. Prawdzic 114.
Prusy. Wilczekosy 115.
Przeginia. Przeginia 117.
Radwan. Radwan 119.
Rawa. Rawa 120.
Reszyca. Reszyca 121.
Rogala. Rogala 122.
Rogi. Osmoróg 123.
Romany, Baranierogi 125.
Sławęcin. Sławęcin 128.
Smiara. Mądrostki 130.
Śreniawa. Śreniawa 132.
Starykoń. Starykoń 133.
Starza. Topór 134.
Stemberk. Stemberk 135.
Strempacz. Lisowie 136.
Sulima. Sulima 138.
Swieboda. Gryf 139.
Syrokomla. Syrokomla 141.
Szarza. Ossorya 142.
Taczała. Taczała 144.
Tarnawa. Tarnawa 145.
Tekela. Tekela 146.
Trąby. Trąby 148.
Turzyna. Turzyna 150. Prus 150.
Ulina. Ulina 151.
Warnia. Raki 156.
Wieniawa. Bawolagłowa czyli Wieniawa 160. Żubrzagłowa 160.
Zachorz. Wężyk, Wężykowie 163.
Zadora. Płomienie 164.
Zarasy czyli Jastrzębiec. Jastrzębiec 165.
Zarosie. Zarosie 166.
Zawotoł. Czeluść 168.
Zyrzawa. Zyrzawa 169.

Ziemia lubelska.

Bończa. Jednorożec 11.
Gozdowa. Gozdowa 40.
Grzymała. Grzymała 42.

Kaja. Radwan 49.
Korczak. Wręby 58.
Luba czyli Lubicze. Luba 69.
Ławszowa. Strzemię 74.
Nabra. Nabra 81. Stańczowie 81.
Nagórą. Jastrzębiec 83.
Nałęcz. Nałęcz 84.
Nieczuja. Nieczuja 86.
Nowina. Nowina 88.
Opole. Jeleń 94.
Ostoja. Ostoja 99.
Połukoza. Połukoza 107.
Rogala. Rogala 122.
Starza. Topór 134.
Tarnawa. Tarnawa 145.
Tekela. Tekela 146.

Ziemia łęczycka.

Bielina. Bielina 6.
Janina. Janina 44.
Luba czyli Lubicze. Luba 69.
Lubcza. Lubcza 71.
Lubowla. Lubowla 72.
Nagody. Jelita 82.
Nieczuja. Nieczuja 86.
Ostoja. Ostoja 99.
Pobodze. Pobóg 105.
Romany. Baranierogi 125.
Smora. Gozdowa 131.
Sulima. Sulima 138.
Szeligi. Szeligi 143.
Wieniawa. Bawolagłowa czyli Wieniawa 160.
Zachorz. Wężyk czyli Wężykowie 163.

Ziemia mazowiecka.

Bogoria. Bogoria 9.
Bończa. Jednorożec 11.
Drużyna. Krzywaśń 34.
Koźlarogi. Jelita 61.
Pierzchała. Roch 102.

Ziemia płocka.

Dołęga. Dołęga 32.
Kuszaba. Kuszaba 64.

Ziemia poznańska.

Bolce. Bolce 10.
Byliny. Byliny 19.
Cielele. Cielele 22.
Ciołek. Ciołek 24.
Ćwieki. Ćwieki 25.
Czasza. Czasza 26.
Czyrmeńscy. Czyrmeńscy 28.
Gero. Siciński 36.
Gierałt. Osmoróg 37.
Grzymała. Grzymała 42.
Junosza. Baran 48.
Korab. Korab 56.
Krakwice. Krakwice 62.
Laski. Bróg 67.
Leliwa. Leliwa 68.
Luba czyli Lubicze. Luba 69.
Nagody. Jelita 82.
Nowina. Nowina 88.
Odrowąż. Odrowąż 90.
Opala. Odrza 93.
Ostoja. Ostoja 99.
Pierścina. Pomian 101.
Pierzchała. Roch 102.
Pobodze. Pobóg 105.
Pomian. Bawolagłowa 108.
Prawda. Prawdzic 114.
Protwicz. Nałęcz 116.
Przosna. Przosna 118.
Romany. Baranierogi 125.
Świnki. Świnki 140.
Tarnawa. Tarnawa 145.
Wadwicz. Wadwicz 152.
Wagi. Prus 153.
Wądrody. Wądrody 157.
Wczele. Szachownica 158.
Wieniawa. Bawolagłowa czyli Wieniawa 160.

Zarasy czyli Jastrzębiec. Jastrzębiec 165.
Żuławy. Żuławy 170.
Nałęcz jezioro — 172.
Napticz — 173.
Sobiejuchy. Sobiejuchy 174.

Ziemia rawska.

Biała. Krzywda 4.
Byliny. Byliny 19.
Rogala. Rogala 122.

Ziemia ruska.

Brzezina. Trąby 15.
Bybel. Kosy 18.
Chmara. Wukry czyli Mokosiej 171.
Gozdowa. Gozdowa 40.
Hoxa. Hoxa 43.
Junosza. Baran 48.
Korab. Korab 56.
Ławszowa. Strzemię 74.
Nagórą. Jastrzębiec 83.
Napole. Wilczekosy 85.
Nieczuja. Nieczuja 86.
Ostoja. Ostoja 99.
Rogala. Rogala 122.
Sas. Sas 126.
Sudkowicz. Sudkowicz 137.
Swieboda. Gryf 139.

Ziemia sandomierska.

Awdaniec. Awdaniec 2.
Biała. Ciołek 4. Krzywda 4.
Białąga. Krzywaśń 5.
Bielina. Bielina 6.
Biją w łeb. Strzała 7.
Bilina. Belina 8.
Bogoria. Bogoria 9.
Bończa. Jednorożec 11.
Bujny. Ślepowron 17.
Byliny. Byliny 19.
Chorąbała. Chorąbała 20.
Ciołek. Ciołek 24.
Czasza. Czasza 26.
Czewoja. Czewoja 27.
Dębno. Dębno 29.
Doliwa. Doliwa 31.
Drzewica. Drzewica 35.
Gierałt. Gierałt 37. Osmoróg 37.
Gozdowa. Gozdowa 40.
Grabie. Grabie 41.
Grzymała. Grzymała 42.
Janina. Janina 44.
Jasiona. Jasieńczyk 45.
Jelita. Jelita 47.
Kaja. Radwan 49.
Kocina. Grabie 52.
Kolda. Oksza 53.
Kołmasz. Kołmasz 54.
Kopaszyna. Kopaszyna 55.
Kornic. Kornic 59.
Kowinia. Kowinia 60.
Koźlarogi. Jelita 61.
Kuszaba. Kuszaba 64.
Kwaszowa. Kwaszowa 65.
Leliwa. Leliwa 68.
Luba czyli Lubicze. Luba 69.
Lubcza. Lubcza 71.
Lubowla. Lubowla 72.
Łagoda. Wierzynkowa 73.
Ławszowa. Strzemię 74.
Łazęka. Jastrzębiec 75.
Łodzia. Łodzia 77.
Momot. Biberstin 79.
Mozgawa. Godula 80.
Nagody. Jelita 82.
Nagórą. Jastrzębiec 83.
Nałęcz. Nałęcz 84.
Nieczuja. Nieczuja 86.
Nowina. Nowina 88.
Ocele. Śreniawa 89.
Odrowąż. Odrowąż 90.
Ołobok. Ołobok 92.
Opole. Jeleń 94.
Ossorya. Ossorya 97.
Ossyna. Sobol 98.

Ostoja. Ostoja 99.
Owad. Owada 100.
Pierzchała. Roch 102.
Pilawa. Pilawa 103.
Pobodze. Pobóg 105.
Pomian. Bawolagłowa 108.
Poraj. Róża 109.
Powała. Ogonowie 113.
Prawda. Prawdzic 114.
Przeginia. Przeginia 117.
Radwan. Radwan 119.
Rawa. Rawa 120.
Rogala. Rogala 122.
Rola. Rola 124.
Romany. Baranierogi 125.
Sławęcin. Sławęcin 128.
Słubica. Prus 129.
Smiara. Mądrostki 130.
Stemberk. Stemberk 135.
Swieboda. Gryf 139.
Syrokomla. Syrokomla 141.
Tarnawa. Tarnawa 145.
Trzaski. Roch 149.
Turzyna. Turzyna 150.
Ulina. Ulina 151.
Walny. Lewart 154.
Wałdawa. Sroczanoga 155.
Warnia. Raki 156.
Wczele. Szachownica 158.
Wężykowie. Wężyk czyli Wężykowie 159.
Wieniawa. Bawolagłowa czyli Wieniawa 160. Żubrzagłowa 160.
Zachorz. Wężyk. Wężykowie 163.
Zadora. Płomienie 164.
Zarasy czyli Jastrzębiec. Jastrzębiec 165.
Zarosie. Zarosie 166.
Zaworze. Zaworze 167.
Zawotoł. Czeluść 168.
Zyrzwa. Zyrzawa 169.

Ziemia sieradzka.

Awdaniec. Awdaniec 2.
Bielina. Bielina 6.
Bilina. Belina 8.
Budziszyn. Płomienie 16.
Bujny. Ślepowron 17.
Cielechy. Cielechy 21.
Dobruszka. Dobruszka 30.
Doliwa. Doliwa 31.
Drużyna. Krzywaśń 34.
Gierałt. Osmoróg 37.
Godziemba. Godziemba 39.
Grzymała. Grzymała 42.
Janina. Janina 44.
Jastrzębiec. Jastrzębiec 46.
Jelita. Jelita 47.
Junosza. Baran 48.
Kamiona. Kamiona 50.
Kliza. Kliza 51.
Kołmasz. Kołmasz 54.
Kornic. Kornic 59.
Kuszaba. Kuszaba 64.
Luba czyli Lubicze. Luba 69.
Lubądza. Crux 70.
Lubcza. Lubcza 71.
Nagody. Jelita 82.
Nowina. Nowina 88.
Opole. Jeleń 94.
Orłek. Amadejowa 1.
Ossorya. Ossorya 97.
Ostoja. Mościc 99. Ostoja 99.
Pobodze. Pobóg 105.
Połukoza. Połukoza 107.
Poraj. Róża 109.
Powaby. Powaby 112.
Radwan. Radwan 119.
Rogala. Rogala 122.
Romany. Baranierogi 125.
Skrzydło. Skrzydło 127.
Słubica. Prus 129.
Smora. Gozdowa 131.
Stemberk. Stemberk 135.
Sulima. Sulima 138.
Świnki. Świnki 140.
Szeligi. Szeligi 143.

Taczała. Taczała 144.
Wieniawa. Bawolagłowa czyli Wieniawa 160.

Ziemia śląska.

Korcbog. Korcbog 57.
Trach. Trach 147.

Ziemia spiska.

Brzezina. Trąby 15.

Węgry.

Nowina. Nowina 88.
Wieniawa. Bawolagłowa czyli Wieniawa 160.

Nobilitacya.

Bożezdarz. Bożezdarz 14.
Łękna. Łękna 76.
Pogonia. Pogonia 106.
Wołha. Wołha 162.

IV. Rozdział terytoryalny herbów

wraz z odpowiadającemi im zawołaniami.

Druk spacyowany = herby.

Ziemia bełzka.

Hoxa. Hoxa 43.
Nałęcz. Nałęcz 84.
Strzemię. Ławszowa 74.
Wilczekosy. Napole 85.

Ziemia brzeska.

Borzyma. Borzyma 13.
Godziemba. Godziemba 39.
Jelita. Jelita 47.
Krzywaśń. Drużyna 34.
Kuszaba. Kuszaba 64.
Luba. Luba czyli Lubicze 69.
Lubcza. Lubcza 71.
Radwan. Wierzbowa 161.

Ziemia dobrzyńska.

Dołęga. Dołęga 32.
Godziemba. Godziemba 39.
Gozdowa. Smora 131.
Luba. Luba czyli Lubicze 69.

Ziemia innowłocławska.

Ciołek. Ciołek 24.
Luba. Luba czyli Lubicze 69.

Ziemia kaliska.

Awdaniec. Awdaniec 2.
Baran. Junosza 48.
Bawolagłowa czyli Wieniawa. Wieniawa 160.
Borzyma. Borzyma 13.
Bróg. Laski 67.
Cielechy. Cielechy 21.
Ciołek. Ciołek 24.
Godziemba. Godziemba 39.
Grabie. Grabie 41.
Oksza. Kolda 53.
Przosna. Przosna 118.
Radwan. Kaja 49.
Rayska yablon, vąsz lese ponen. Do raya, do raya 33.
Rogala. Rogala 122.
Ślepowron. Bujny 17.
Słubica. Prus 129.
Śreniawa. Ocele 89.
Strzemię. Ławszowa 74.
Sulima. Sulima 138.
Świnki. Świnki 140.
Wężyk, Wężykowie. Wężykowie 159.

Ziemia krakowska.

Baran. Junosza 48.

Baranierogi. Baran 3. Romany 125.
Bawolagłowa czyli Wieniawa. Wieniawa 160.
Belina. Bilina 8.
Biberstin. Momot 79.
Bogoria. Bogoria 9.
Borysowie. Borysowie 12.
Byliny. Byliny 19.
Caput... inum. Niwawa 87.
Co... galea coopertum. Mądrostki 78.
Czeluść. Zawotoł 168.
Czewoja. Czewoja 27.
Dębno. Dębno 29.
Doliwa. Doliwa 31.
Drzewica. Drzewica 35.
Gierałt. Gierałt 37.
Glezyn. Glezyn 38.
Godula. Mozgawa 80.
Gozdowa. Gozdowa 40.
Grabie. Grabie 41.
Gryf. Po trzy na gałąź 111. Swieboda 139.
Grzymała. Grzymała 42.
Janina. Janina 44.
Jastrzębiec. Jastrzębiec 46. Nagórą 83. Zarasy czyli Jastrzębiec 165.
Jednorożec. Bończa 11.
Jeleń. Opole 94.
Jelita. Jelita 47. Koźlarogi 61. Nagody 82.
Kołmasz. Kołmasz 54.
Koniowaszyja. Bielina 6.
Kopaszyna. Kopaszyna 55. Poruba 110.
Kornic. Kornic 59.
Kowinia. Kowinia 60.
Krzywaśń. Drużyna 34.
Kucza. Kucza 63.
Larysza. Larysza 66.
Leliwa. Leliwa 68.
Lis. Orzy, Orzy 95. Strempacz 136.
Lubowla. Lubowla 72.
Mądrostki. Smiara 130.
Nabra. Nabra 81.
Nałęcz. Nałęcz 84.
Nieczuja. Nieczuja 86.
Nowina. Nowina 88.
Odrowąż. Odrowąż 90.
Ogonowie. Powała 113.
Oksza. Kolda 53.
Olawa. Olawa 91.
Ołobok. Ołobok 92.
Osmoróg. Gierałt 37. Osmoróg 96. Rogi 123.
Ossorya. Ossorya 97. Szarza 142.
Ostoja. Ostoja 99.
Owada. Owad 100.
Pilawa. Pilawa 103.
Płomienie. Zadora 164.
Pobędzie. Pobędzie 104.
Pobóg. Pobodze 105.
Połukoza. Połukoza 107.
Prawdzic. Prawda 114.
Prus. Turzyna 152.
Przeginia. Przeginia 117.
Radwan. Kaja 49. Radwan 119.
Raki. Warnia 156.
Rawa. Rawa 120.
Reszyca. Reszyca 121.
Roch. Pierzchała 102.
Rogala. Rogala 122.
Róża. Poraj 109.
Sławęcin. Sławęcin 128.
Śreniawa. Ocele 89. Śreniawa 132.
Stary koń. Stary koń 133.
Stemberk. Stemberk 135.
Strzemię. Ławszowa 74.
Sulima. Sulima 138.
Świnki. Świnki 140.
Syrokomla. Syrokomla 141.
Taczała. Taczała 144.
Tarnawa. Tarnawa 145.
Tekela. Tekela 146.
Topór. Starza 134.
Trąby. Brzezina 15. Trąby 148.
Turzyna. Turzyna 150.

Ulina. Ulina 151.
Waldorf. Nabra 81.
Wężyk, Wężykowie. Zachorz 163.
Wieniawa. Pierścina 101.
Wierzynkowa. Łagoda 73.
Wilczekosy. Prusy 115.
Wręby. Korczak 58.
Zarosie. Zarosie 166.
Zyrzawa. Zyrzawa 169.
Żubrzagłowa. Wieniawa 160.

Ziemia lubelska.

Gozdowa. Gozdowa 40.
Grzymała. Grzymała 42.
Jastrzębiec. Nagórą 83.
Jednorożec. Bończa 11.
Jeleń. Opole 96.
Luba. Luba czyli Lubicze 69.
Nabra. Nabra 81.
Nałęcz. Nałęcz 84.
Nieczuja. Nieczuja 86.
Nowina. Nowina 88.
Ostoja. Ostoja 99.
Połukoza. Połukoza 107.
Radwan. Kaja 49.
Rogala. Rogala 122.
Stańczowie. Nabra 81.
Strzemię. Ławszowa 74.
Tarnawa. Tarnawa 145.
Tekela. Tekela 146.
Topór. Starza 134.
Wręby. Korczak 58.
Żubrzagłowa. Wieniawa 160.

Ziemia łęczycka.

Baranierogi. Romany 125.
Bawolagłowa czyli Wieniawa. Wieniawa 160.
Bielina. Bielina 6.
Gozdowa. Smora 131.
Janina. Janina 44.
Jelita. Nagody 82.
Luba. Luba czyli Lubicze 69.
Lubcza. Lubcza 71.
Lubowla. Lubowla 72.
Nieczuja. Nieczuja 86.
Ostoja. Ostoja 99.
Pobóg. Pobodze 105.
Sulima. Sulima 138.
Szeligi. Szeligi 143.
Wężyk, Wężykowie. Zachorz 163.

Ziemia mazowiecka.

Bogoria. Bogoria 9.
Jednorożec. Bończa 11.
Jelita. Koźlarogi 61.
Krzywaśń. Drużyna 34.
Roch. Pierzchała 102.

Ziemia płocka.

Dołęga. Dołęga 32.
Kuszaba. Kuszaba 64.

Ziemia poznańska.

Baran. Junosza 48.
Baranienogi. Romany 125.
Bawolagłowa. Pomian 108.
Bawolagłowa czyli Wieniawa. Wieniawa 160.
Bolce. Bolce 10.
Bróg. Laski 67.
Byliny. Byliny 19.
Cielele. Cielele 22.
Ciołek. Ciołek 24.
Ćwieki. Ćwieki 25.
Czasza. Czasza 26.
Czyrmeńscy. Czyrmeńscy 28.
Grzymała. Grzymała 42.
Jastrzębiec. Zarasy czyli Jastrzębiec 165.
Jelita. Nagody 82.
Korab. Korab 56.
Krakwice. Krakwice 62.
Leliwa. Leliwa 68.
Luba. Luba czyli Lubicze 69.
Nałęcz. Protwicz 116.

Nowina. Nowina 88.
Odrowąż. Odrowąż 90.
Odrza. Opala 93.
Osmoróg. Gierałt 37.
Ostoja. Ostoja 99.
Pobóg. Pobodze 105.
Pomian. Pierścina 101.
Prawdzic. Prawda 114.
Prus. Wagi 153.
Przosna. Przosna 118.
Roch. Pierzchała 102.
Siciński. Gero 36.
Sobiejuchy. Sobiejuchy 174.
Świnki. Świnki 140.
Szachownica. Wczele 158.
Tarnawa. Tarnawa 145.
Wadwicz. Wadwicz 152.
Wągrody. Wągrody 157.
Żuławy. Żuławy 170.
— Nałęcz jezioro 172.
— Napticz 173.

Ziemia rawska.

Byliny. Byliny 19.
Krzywda. Biała 4.
Rogala. Rogala 122.

Ziemia ruska.

Baran. Junosza 48.
Gozdowa. Gozdowa 40.
Gryf. Swieboda 139.
Hoxa. Hoxa 43.
Jastrzębiec. Nagórą 83.
Korab. Korab 56.
Kosy. Kosy 18.
Nieczuja. Nieczuja 86.
Ostoja. Ostoja 99.
Rogala. Rogala 122.
Sas. Sas 126.
Strzemię. Ławszowa 74.
Sudkowicz. Sudkowicz 137.
Trąby. Brzezina 15.
Wilczekosy. Napole 85.
Wukry czyli Mokosiej. Chmara 171.

Ziemia sandomierska.

Awdaniec. Awdaniec 2.
Baranierogi. Romany 125.
Bawolagłowa. Pomian 108.
Bawolagłowa czyli Wieniawa. Wieniawa 160.
Belina. Bilina 8.
Biberstin. Momot 79.
Bielina. Bielina 6.
Bogoria. Bogoria 9.
Byliny. Byliny 19.
Chorąbała. Chorąbała 20.
Ciołek. Biała 4. Ciołek 24.
Czasza. Czasza 26.
Czeluść. Zawotoł 168.
Czewoja. Czewoja 27.
Dębno. Dębno 29.
Doliwa. Doliwa 31.
Drzewica. Drzewica 35.
Gierałt. Gierałt 37.
Godula. Mozgawa 80.
Gozdowa. Gozdowa 40.
Grabie. Grabie 41. Kocina 52.
Gryf. Swieboda 139.
Grzymała. Grzymała 42.
Janina. Janina 44.
Jasieńczyk. Jasiona 45.
Jastrzębiec. Łazęka 75. Nagórą 83. Zarasy czyli Jastrzębiec 165.
Jednorożec. Bończa 11.
Jeleń. Opole 94.
Jelita. Jelita 47. Koźlarogi 61. Nagody 82.
Kołmasz. Kołmasz 54.
Kopaszyna. Kopaszyna 55.
Kornic. Kornic 59.
Kowinia. Kowinia 60.
Krzywaśń. Białąga 5.
Krzywda. Biała 4.
Kuszaba. Kuszaba 64.

Kwaszowa. Kwaszowa 65.
Leliwa. Leliwa 68.
Lewart. Walny 154.
Luba. Luba czyli Lubicze 69.
Lubcza. Lubcza 71.
Lubowla. Lubowla 72.
Łodzia. Łodzia 77.
Mądrostki. Smiara 130.
Nałęcz. Nałęcz 84.
Nieczuja. Nieczuja 86.
Nowina. Nowina 88.
Odrowąż. Odrowąż 90.
Ogonowie. Powała 113.
Oksza. Kolda 53.
Ołobok. Ołobok 92.
Osmoróg. Gierałt 37.
Ossorya. Ossorya 97.
Ostoja. Ostoja 99.
Owada. Owad 100.
Pilawa. Pilawa 103.
Płomienie. Zadora 164.
Pobóg. Pobodze 105.
Prawdzic. Prawda 114.
Prus. Słubica 129.
Przeginia. Przeginia 117.
Radwan. Kaja 49. Radwan 119.
Raki. Warnia 156.
Rawa. Rawa 120.
Roch. Pierzchała 102. Trzaski 149.
Rogala. Rogala 122.
Rola. Rola 124.
Róża. Poraj 109.
Ślepowron. Bujny 11.
Sławęcin. Sławęcin 128.
Sobol. Ossyna 98.
Śreniawa. Ocele 89.
Sroczanoga. Wałdawa 155.
Stemberk. Stemberk 135.
Strzała. Biją w łeb 7.
Strzemię. Ławszowa 74.
Syrokomla. Syrokomla 141.
Szachownica. Wczele 158.
Tarnawa. Tarnawa 145.
Turzyna. Turzyna 150.
Ulina. Ulina 151.
Wężyk, Wężykowie. Wężykowie 159. Zachorz 163.
Wierzynkowa. Łagoda 73.
Zarosie. Zarosie 166.
Zaworze. Zaworze 167.
Zyrzawa. Zyrzawa 169.
Żubrzagłowa. Wieniawa 160.

Ziemia sieradzka.

Awdaniec. Awdaniec 2.
Baran. Junosza 48.
Baranierogi. Romany 125.
Bawolagłowa czyli Wieniawa. Wieniawa 160.
Belina. Bilina 8.
Bielina. Bielina 6.
Cielechy. Cielechy 21.
Crux. Lubądza 70.
Dobruszka. Dobruszka 30.
Doliwa. Doliwa 31.
Godziemba. Godziemba 39.
Gozdowa. Smora 131.
Grzymała. Grzymała 42.
Janina. Janina 44.
Jastrzębiec. Jastrzębiec 46.
Jeleń. Opole 94.
Jelita. Jelita 47. Nagody 82.
Kamiona. Kamiona 50.
Kliza. Kliza 51.
Kołmasz. Kołmasz 54.
Kornic. Kornic 59.
Krzywaśń. Drużyna 34.
Kuszaba. Kuszaba 64.
Luba. Luba czyli Lubicze 69.
Lubcza. Lubcza 71.
Mościc. Ostoja 99.
Nowina. Nowina 88.
Orłek. Amadejowa 1.
Osmoróg. Gierałt 37.
Ossorya. Ossorya 97.
Ostoja. Ostoja 99.

Płomienie. Budziszyn 16.
Pobóg. Pobodze 105.
Połukoza. Połukoza 107.
Powaby. Powaby 112.
Prus. Słubica 129.
Radwan. Radwan 119.
Rogala. Rogala 122.
Róża. Poraj 109.
Skrzydło. Skrzydło 127.
Ślepowron. Bujny 17.
Stemberk. Stemberk 135.
Sulima. Sulima 138.
Świnki. Świnki 140.
Szeligi. Szeligi 143.
Taczała. Taczała 144.

Ziemia śląska.

Korcbog. Korcbog 57.
Trach. Trach 147.

Ziemia spiska.

Trąby. Brzezina 15.

Węgry.

Bawolagłowa czyli Wieniawa. Wieniawa 160.
Nowina. Nowina 88.

Nobilitacya.

Bożezdarz. Bożezdarz 14.
Łękna. Łękna 76.
Pogonia. Pogonia 106.
Wołha. Wołha 162.

Expens dworu królowej polskiej

Katarzyny, żony Zygmunta Augusta.

Wydał

Dr. Edward Kuntze.

W »Haus- Hof- und Staatsarchiv« we Wiedniu znajduje się w dziale »Polonica 1568 fasc. 8« szczegółowy spis wydatków na utrzymanie dworu królowej p. t.: »Sumptus omnium expensarum Curiae Sacrae Rlis. Mtis. anni unius integri«.

Odnosi się on niewątpliwie do dworu królowej Katarzyny, trzeciej małżonki Zygmunta Augusta. Jakkolwiek znajduje się w aktach wiedeńskiego archiwum pod 1568 r., to jednak został skopiowany z dawniejszego wykazu i to kilka lat wcześniej. W 1568 r. znajdowała się królowa Katarzyna już w Lincu, gdzie przebywała do śmierci po wyjeździe z Polski w 1566 r. Na podstawie korespondencyi, zachowanej w wiedeńskiem archiwum, można stwierdzić, że nie posiadała ona w tym czasie już tak licznego dworu, gdyż polscy dworzanie, a prawdopodobnie i dworki, usunęli się z jej dworu i powrócili do Polski, a na ich miejsce nie przysyłał Zygmunt August nikogo, tłómacząc się, że nie może nakazać dworzanom pozostać u królowej [1]).

Królowa była zresztą podówczas w takim niedostatku, że o utrzymaniu tak licznego dworu nie mogło być mowy. O każdą ratę kwartalną, przeznaczonej przez Zygmunta Augusta rocznej kwoty, musiała ona czynić osobne starania, często przez samego cesarza, wysyłać któregoś z swych dworzan do

---

[1]) Zyg. Aug. do Max. II., Grodno 1. grudnia 1566. Org. Arch. Wied. Pol. 1566. Max. II. do Zyg. Aug. 12. i 21. grudnia 1566. Min. Arch. Wied. Pol. 1566.

Polski celem wydobycia jej, a nawet prosić o interwencyę exposła cesarskiego Andrzeja Dudycza [1]).

Niniejszy wykaz pochodzi z rachunków dworu królowej z przed lipca 1566 r., gdyż w spisie panien dworskich znajduje się jeszcze Regina Straszówna, którą w tym czasie królowa uwolniła ze swego dworu na polecenie króla [2]).

Kopia zaś tego wykazu dostała się do wiedeńskiego archiwum zapewne podczas układów, jakie w ciągu 1566 r. prowadził dwór wiedeński za pośrednictwem Dudycza o oprawę królowej. Układy te, przeciągane w nieskończoność przez Zygmunta Augusta, który wymawiał się pustkami w skarbie, wydatkami na wojsko, wreszcie obawą, że Polacy nie pozwolą na wywóz takich sum z kraju, skończyły się tem, że królowa miała otrzymać rocznie 20.000 flor. [3])

Jest to wązka a długa książeczka złożona z 14 kart nieliczbowanych, zapisanych obustronnie, bardzo starannie; skróceń mało. Nieliczne błędy pochodzą z nieuwagi przy kopiowaniu i zasadzają się na opuszczeniu lub przestawieniu głosek. Liczby mniej więcej wypadają jedna pod drugą [4]).

Wykaz składa się z dwóch części. W pierwszej są wyliczeni wszyscy członkowie dworu wraz z ich poborami, w drugiej mamy bardzo szczegółowy wykaz wydatków na kuchnię, piwnicę, stajnię, oświetlenie, zakupno materyi jedwabnych i płóciennych. Całość zamyka zestawienie rachunkowe z całego roku. Do tego dołączone zostało takież zestawienie wydatków na dwór królewnej Anny, a w końcu porównanie wydatków na oba dwory.

Co się tyczy wydania, to pisownię ujednostajniam i modernizuję oprócz w nazwiskach. Z błędów notuję jedynie ważniejsze i to tak w pisowni jak też i w obliczeniach. Przy mniej znanych lub zmienionych nazwach w drugiej części wykazu (wydatki na kuchnię etc.), podaję znaczenie, o ile mi się udało je znaleść w słownikach: »Słownik łacińsko-polski Bartłomieja z Bydgoszczy«, wyd. B. Erzepki, Poznań 1900. (cyt.: B. z B.), Cnapiusa, wyd). Poznań 1698. (cyt. Cn.), J. Mączyńskiego, Regiomonti Bor. 1564. (cyt. Mącz.)

---

[1]) Dudycz do Katarz., 7 lutego 1568. Org. Arch. Wied. Pol. 1568. Dudycz do Max. II., Kraków 1. maja 1568. Org. Ibidem. Katarz. do Dudycza, Monachium 15. maja 1568. Org. Ibidem. Max. II. do Dudycza, Wiedeń 24. maja 1568. Min. Ibidem.

[2]) Jagiellonki V. Dod. IV. str. 125.

[3]) Jagiellonki V. Dod. IV. str. 122.

[4]) W rękopisie układ różni się od podanego w druku tem, że każda pozycya znajduje się w osobnym wierszu; w druku jeden wiersz od drugiego oddzielony domyślnikiem. Tytuły główne, zajmujące w rękopisie osobne wiersze, dano drukiem półtłustym, podtytuły, zajmujące w rękopisie osobne wiersze, drukiem spacyowanym.

Sumptus omnium expensarum Curiae Sacrae Reginalis Mtis. anni unius integri.

Sumptus Aulae Sermae. Reginae.

Qui serviunt ad equos.

Dominus Magister Curiae equis 8 — in annum facit fl. 298 gr. 20 — septimanalis pecuniae per fl. 8 — in annum facit fl. 416
summa facit fl. 714 gr. 20.

Pocilator equis 5 — in annum facit fl. 186 gr. 20 — septimanalis pecuniae per fl. 5 — in annum facit fl. 260
summa facit fl. 446 gr. 20.

Magister Dapiferorum equis 5 — in annum facit fl. 186 gr. 20. — septimanalis pecuniae per fl. 5 — in annum facit fl. 260
summa facit fl. 446 gr. 20.

Magister coquinae equis 4 — in annum facit fl. 149 gr. 10 — septimanalis pecuniae per fl. 4 — in annum facit fl. 208
summa facit fl. 358 gr. 10 [1]).

Dapiferis 4 — singulis ad equos 4, summa equorum 16 — in annum facit fl. 597 gr. 10 — septimanalis pecuniae singulis eorum per fl. 2 gr. 20 — in annum facit fl. 554 gr. 20 [2]).

Dyplyskyrcher in equos 4 — in annum facit fl. 149 gr. 10 — septimanalis pecuniae per fl. 2 gr 20 — facit fl. 138 facit fl. 288.

Concionatori — septimanalis pecuniae per fl. 5 facit fl. 260.

Doctori — septimanalis pecuniae per fl. 4 — facit fl. 208 — salarii fl. 292
facit fl. 500.

Secretario — septimanalis pecuniae per fl. 3 — facit fl. 158 [3]) - salarii fl. 100 facit fl. 256.

Capellanis 2 — Josephus et Christophorus, his — septimanalis pecuniae per fl. 1 — facit fl. 104 — salarii per fl. 20 — facit fl. 40 — vestitura per fl. 7 gr. 6 — facit fl. 14 gr. 12 facit fl. 168 gr. 12.

Praefecto Capellae — septimanalis pecuniae per fl. 1 — facit fl. 52 — vestiturae fl. 14 gr. 11 facit fl. 66 gr. 11.

---

[1]) powinno być fl. 357 gr. 10.
[2]) brak sumy fl. 1152.
[3]) powinno być 156.

Salaristis — Pokiczky, Hubryk, his
septimanalis pecuniae per fl. 1 gr. 15 — facit fl. 156 — salarii per fl. 20 — facit fl. 40 — vestiturae per fl. 23 gr. 6 — facit fl. 46 gr. 12 — ad peliceas vestes per fl. 8 — facit fl. 16
facit fl. 258 gr. 12.

Staroscyczky, Lukowsky, Liencz, his — septimanalis pecuniae per fl. 1 gr. 15 — facit fl. 234 — salarii per fl. 12 — facit fl. 36 — vestitura per fl. 18 gr. 16 — facit fl. 55 gr. 18 — ad peliceas per fl. 8 — facit fl. 24 facit fl. 349 gr. 18.

Iuvenibus — Czermiensky, Czernikowsky, Thawsskiercher, Knyasz[1]), Gnyewosch, Liesnyowsky
vestitura per fl. 22 gr. 18 — facit fl. 133 gr. 18[2]) — ad peliceas vestes per fl. 9 gr. 25 — facit fl. 58 gr. 21 1/2[3]) — ad calceos per gr. 5 — facit fl. 52 facit fl. 244 gr. 15 d. 9[4]).

Pigmeo — vestitura fl. 10 gr. 12 facit fl. 10 gr. 12.

Dispensatorii — septimanalis pecuniae per fl. 4 — facit fl. 208 — salarii fl. 80 — vestitura fl. 17 gr. 12 facit fl. 305 gr. 12.

Procuratori penus — septimanalis pecuniae per fl. 1 gr. 10 — facit fl. 69 gr. 10 — salarii fl. 12 — vestitura fl. 17 gr. 10 d. 15 — ad peliceum fl. 2 facit fl. 100 gr. 20 d. 15.

Sartori — septimanalis pecuniae per fl. 2 — facit fl. 104 — salarii fl. 60
facit fl. 164.

Apothecario — septimanalis pecuniae per fl. 1 gr. 10 — facit fl. 69 gr. 10.

Barbitonsori — septimanalis pecuniae per fl. 1 — facit fl. 52 — salarii fl. 24 — vestitura fl. 6 gr. 4 facit fl. 82 gr. 4.

Balneatori — septimanalis pecuniae per fl. 1 — facit fl. 52 — vestitura fl. 2 gr. 21 — ad peliceum fl. 1 facit fl. 55 gr. 21.

Mar. Pincernae — septimanalis pecuniae per fl. 1 — facit fl. 52 — salarii fl. 20 — vestitura fl. 7 gr. 6 — ad peliceum fl. 2
facit fl. 81 gr. 6.

Barthol. Shath — septimanalis pecuniae per gr. 15 — facit fl. 26 — salarii fl. 40 — vestitura fl. 2 gr. 12 facit fl. 68 gr. 12.

Mich. Pincernae — salarii fl. 40.

Paulo Shel — salarii fl. 40.

Cursoribus 4 — septimanalis pecuniae per mensem fl. 6 — facit fl. 288 — vestitura per fl. 14 gr. 15 d. 16 1/2 — facit fl. 56 gr. 23 d. 12[5]) — ad peliceum per fl. 7 — facit fl. 28 facit fl. 372 gr. 23 d. 12[6]).

---

[1]) w innem miejscu Knyasz Preszma.

[2]) powinno być fl. 135 gr. 18.

[3]) powinno być fl. 59.

[4]) powinno być według sum podanych w rękopisie fl. 244 gr. 9 d. 9 a według poprawionych fl. 246 gr. 18.

[5]) powinno być fl. 58 gr. 2 d. 12. [6]) powinno być fl. 374 gr. 2 d. 12.

Calefactori — salarii fl. 6 — vestitura fl. 2 gr. 12 — ad peliceum fl. 1 facit fl. 9 gr. 12.

Magistris Cocis 3 — septimanalis pecuniae per gr. 24 — facit fl. 124 gr. 24 — salarii per fl. 23 — facit fl. 69 — vestitura per fl. 10 gr. $5^1/_2$ — facit fl. 30 gr. $16^1/_2$ facit fl. 224 gr. 10 d. 9.

Junioribus cocis 2 — septimanalis pecuniae per gr. 15 — facit fl. 52 — salarii per fl. 6 — facit fl. 12 — vestitura per fl. 5 gr. $5^1/_2$ — facit fl. 10 gr. 11 — ad peliceum per fl. 1 — facit fl. 2 facit fl. 76 gr. 11.

Pistori — septimanalis pecuniae per gr. 15 — facit fl. 26 — salarii fl. 12 — vestitura fl. 10 gr. $5^1/_2$ facit fl. 48 gr. 5 d. 9.

Servitoribus Coquorum 2 — septimanalis pecuniae per gr. 10 — facit fl. 34 gr. 20 — vestitura per fl. 3 gr. 18 — facit fl. 7 gr. 6 — ad peliceum per fl. 1 — facit fl. 2 facit fl. 43 gr. 26.

Coadiutoribus coquinae — septimanalis pecuniae per gr. 13 — facit fl. 45 gr. 2.

Servitori qui res necessarias ad coquinam defert — septimanalis pecuniae per gr. 15 — facit fl. 26 — salarii fl. 2 — vestitura fl. 3 — ad peliceum fl. 1 facit fl. 32.

Servitoribus virginum 2 — septimanalis pecuniae per gr. 15 — facit fl. 52 — vestitura per fl. 2 gr. 11 — facit fl. 4 gr. 22 — ad peliceum per fl. 1 — facit fl. 2 facit fl. 58 gr. 22.

Curatoribus argenti 2 — septimanalis pecuniae per gr. 15 — facit fl. 52 — vestitura per fl. 2 gr. 21 — facit fl. 5 gr. 12 — ad peliceum per fl. 1 — facit fl. 2 facit fl. 59 gr. 12.

Philippo curatori mapparum — septimanalis pecuniae per gr. 15 — facit fl. 26 — vestitura fl. 5 gr. 18 — ad peliceum fl. 1 facit fl. 32 gr. 18.

Servitoribus cubiculariorum 2 — vestitura per fl. 2 gr. 12 — facit fl. 4 gr. 24 — ad peliceum per fl. 1 — facit fl. 2 facit fl. 6 gr. 24.

Balthasari servitori virginum — salarii fl. 20.

Familiae stabuli.

Rozwadowski — septimanalis pecuniae per fl. 1 facit fl. 52.

Fabro — septimanalis pecuniae per fl. 1 gr 10 — facit fl. 69 gr. 10 — salarii fl. 20 — vestitura fl. 6 gr. $11^1/_2$ — ad peliceum fl. 1 facit fl. 96 gr. 21 d. 9.

Carpentario — septimanalis pecuniae per gr. 20 — facit fl. 34 gr. 20 — salarii fl. 10 — vestitura fl. 3 gr. $29^1/_2$ — ad peliceum fl. 1 facit fl. 49 gr. 19 d. 9.

Stabulario Kozcze — septimanalis pecuniae per fl. 1 — facit fl. 52 — salarii fl. 8 — vestitura fl. 4 gr. 19 facit fl. 64 gr. 19.

Stabulariis 8 — septimanalis pecuniae per gr. 20 — facit fl. 277 gr. 10 — salarii per fl. 8 — facit fl. 64 — vestitura per fl. 4 gr. 19 — facit fl. 37 gr. 2 facit fl. 378 gr. 12.

Aurigae praecipuo Ambrosio — septimanalis pecuniae per gr. 20 — facit fl. 34 gr. 20 — salarii fl. 7 — vestitura fl. 4 gr. $22^1/_2$ facit fl. 46 gr. 12 d. 9.

Aurigis aliis 8 — septimanalis pecuniae per gr. 20 — facit fl. 277 gr. 10 — salarii per fl. 6 — facit fl. 48 — vestitura per fl. 3 — facit fl. 24 facit fl. 349 gr. 10.

Coadiutori aurigae Melchiori — septimanalis pecuniae per gr. 20 — facit fl. 34 gr. 20 — salarii fl. 6 — vestiturae fl. 4 gr. $22^1/_2$ facit fl. 45 gr. 12 d. 9.

Aliis 7 coadiutoribus aurigis — septimanalis pecuniae per gr. 20 — facit fl. 242 gr. 20 — salarii per fl. 5 — facit fl. 35 — vestitura per fl. 3 — facit fl. 21 facit fl. 298 gr. 10.

Custodi curruum onerariorum — septimanalis pecuniae per gr. 15 — facit fl. 26 — vestitura fl. 6 gr. $11^1/_2$ facit fl. 32 gr. 11 d. 9.

Virgines pedisequae.

Domina Lukowska — salarii fl. 50 — vestitura fl. 20 facit fl. 70.

Domina Trembeczka — salarii fl. 20 — vestitura 12 gr. $16^1/_2$ facit fl. 32 gr. 16 d. 9.

Domina Bichawska — salarii fl. 30 — vestitura fl. 12 gr. $16^1/_2$ facit fl. 42 gr. 16 d. 9.

Catharina Martini — salarii fl. 12 — vestitura fl. 11 — ad peliceum fl. 15 facit fl. 38.

Elizabetha — salarii fl. 6 — vestitura fl. 11 gr. $9^1/_2$ — ad peliceum fl. 15 facit fl. 32 gr. 9 d. 9.

Barbarae Lotrici — septimanalis[1]) pecuniae per fl. 2 — facit fl. 104 — salarii fl. 18 — vestitura fl. 9 gr. 18 — ad peliceum fl. 3 facit fl. 134 gr. 18.

Ursulae Lotrici — septimanalis pecuniae fl. 2 — facit fl. 104 — ad peliceum fl. 2 facit fl. 106.

Pedisequis polonis — Christinae Czermieńska, Dorotheae Wielyopolska, Annae Wielyopolska, Reginae Straszówna, Margarethae Dziubałtowska, Annae Karznyczka, Feliciae Roznówna

---

[1]) w rękopisie mensalis.

his salarii per fl. 20 — facit fl. 140 — ad vestes annuas per fl. 15 gr. 2 — facit fl. 105 gr. 14 facit fl. 245 gr. 14.

Clarae Schmekowiczyn[1]) — salarii fl. 12 — vestitus fl. 12 gr. 2 — ad peliceum fl. 22 facit fl. 49 gr. 2.

Pigmeabus — Zophiae et Catharinae — salarii per fl. 16 — facit fl. 32 — vestitus per fl. 11 gr. $20^1/_2$ — facit fl. 23 gr. 11 facit fl. 78 gr. 26[2]).

Ancillis servitricibus — Marinae, Kraskowska et Dorotheae, Helenae — salarii per fl. 6 gr. 12 — facit fl. 25 gr. 18 — vestitus per fl. 12 gr. 8 — facit fl. 48 gr. 12[3]) facit fl. 74[4]).

Summa totius Aulae Reginalis Maiestatis haec est, quibus stipendia annua in panno, pecuniis et aliis omnibus dantur:

per annum integrum facit fl. 9960 gr. 16 d. 9.

Praebenda ad coquinam Suae Maiestatis Reginalis.

Diebus carnium fercula.

Inprimis carnis bovinae portiones 12 — II. quarta una vitelinae carnis, quae facit portiones 8 aut 10 — III. capo cum brodio, ad quem apponuntur adminus 6 portiones carnium bovinarum — IV. ad coquendum cibum sale aut capones duo[5]) aut pullastrae[6]) quinque vel aviculae parvae aut perdix — V. medietas arietis, quae facit portiones 18, ex reliqua medietate pro pastetis, pro pulpa ad frixandum, haec dantur ad patenas mediocres.

Cibi ad ius nigrum.

VI. ad iusculum nigrum 2 anseres, si adsunt pulli anserum, tunc dantur tres, aut agnellus integer. — VII. lepus unus cum medio, si sunt magni, cum iure nigro, si autem parvi tunc duo integri dantur — VIII. gallus silvester cum sapore, vel columbae, aut anetae silvestres, aut etiam benosae[7]) et aliae aves quas interim habere possunt. — IX. dorca[8]) aut aliqua alia caro ferina — X. dorsum apri silvestris vel saltem domestici aut capones intra massam compositi[9]).

---

[1]) w innem miejscu Schminkowiczowna.
[2]) powinno być fl. 55 gr. 11.
[3]) powinno być fl. 49 gr. 2.
[4]) powinno być fl. 74 gr. 20.
[5]) w rękop. duae. [6]) w rękop. pulastri.
[7]) nie znalazłem w żadnym słowniku.
[8]) także dorx lub dorcas — sarna B. z B. 33.
[9]) w rękop. compositae.

Ad ius cum croco et aliis speciebus compositum.

XI. pullos ad ius dulce 5 — XII. capones 5 — XIII. aviculas aut perdices vel alias aves magnas — XIV. omasa alias intestina 1 — XV. agnellus integer — XVI. porcellus — XVII. pasteta cum variis rebus confecta.

Ad assandum.

XVIII. assatura magna bovina, supraposita capone uno — XIX. assatura vitulina cum capone — XX. lepus medius — XXI. anser alsus — XXII. gallina silvestris, perdix aut coturnix, columbae et aves variae — XXIII. pulli 5 — XXIV. suilla assatura — XXV. botelli cum farciminibus — XXVI. agnellus 1 — XXVII. pulli vel epates agnini, vulgo figatellas[1]) dicuntur et id genus alia ad frixandum.

Olus sive legumen.

Polenta — torta — offa — rapae albae vel glaucae — pisae — caules — adustae polentae — macaroni[2]) — aliaque id genus eduliorum sequentibus bellariis.

Coena itidem veluti prandium cum omnibus suis ferculis in iuribus et iusculis coctis cumque oleribus ac leguminibus variis apponitur. Exceptis carnibus elixis.

Ad virgines pedisequas.

I. Carnium bovinarum ad duas patenas portiones 18, ad easdem capones 2 — II. anseres ad nigrum ius 2, aut agnus bonus integer, aut vitulus unus ad brodium pipere conditum et ad aliud ius croco et aliis aromatibus compositum.

Olus — pisae vel caules aut rapae.

Assa caro — assaturae duae bovinae et duo capones aut gallinae.

Coena — ius aut brodium aliquod, compositum cum ovis et butiro — anseres 4 — medietas agni — pulmentum cum butiro vel cum lacte — assaturae 2 et capones 2.

Summa rerum omnium, quae exponuntur diebus carnium.

Omni autem septimana exponuntur:

boves $2^1/_2$ — vituli 5 — agni boni 6 — agni mediocres 8 — lardum $1^1/_2$ — ex mediocribus lardis 2 — arainae[3]) una integra portio — butiri vasculum 1 quolibet die per fl. 2 ad minus per fl. 1 gr. 18, si remanet aliquid reliquiarum ex butiro id ad dies alios reliquitur — farinae coreti 2 — pullium[4]) aut milii coretum $1^1/_2$ — ceparum

---

[1]) farsze, nadzienia, pulpety zob. Słown. jęz. pol. wyd. Karłowicz... I. 737 i Linde I. 651.

[2]) w rękop. makaronii.

[3]) prawdopodobnie arietinae.

[4]) może pultium (puls = kasza) Cn. 689.

coreti 3 — prunorum 14 [1]) — orisae [2]) propter virgines ad feriam quartam et diem sabbati librae 4 — aceti duo vascula parva — coturnices et aliae aviculae, quales esse possunt galli et gallinae silvestres — aviculae 30 — columbae 5 vel 6 saltem ad cibarium unum — salis coreti 3 — ovorum sexagenas 21.

Tempore esus piscium fercula.

Ad brodium cum croco et aromatibus.

I. luceus magnus unus aut cubitalis, interpositus aliis mediocribus luceis 3 — II. rumbi [3]) vel parcae [4]) bonae 6 — minutorum vero piscium, quantum fieri potest.

Ad iusculum aliud

trutae vel auratae alias aristosiae [5]) — III. usonis [6]) librae 5.

Ad brodium nigrum.

IV. siluri [7]) 5 vel carpiones aut tincae [8]) 5 — V. ad frixandum rubiculos [9]), rumbos vel parcas 40 — aut tincas magnas 4 — VI. luceolos 4 cum butiro aut siccos saltem 5 aut parcas vel rumbos et alios pisces varios.

Cum sale.

VII. luceus magnus 1 intermixtus cum 3 cubitalibus luceis — VIII. pisces albos magnos 3 — IX. carpiones magnos 2 aut luceos insalatos 2 — X. trutae, salmo, funduli [10]) et saxatiles [11]) pisces — XI. pisces alii albi 4 — XII. tincas ad assandum 5 aut albos pisces aut carpiones 5 — XIII. ad frixandum pisces cum saporibus, luceos vel parcas tot quot sufficiunt — XIV. cancri quando adsunt.

iusculum cum ovis et speciebus praeparatum — beleti [12]) vel novi vel salsi — ova assa — rapae — offa [13]) de omni sorte — cerasa cocta aut frixa — pira cocta — poma cocta — fungi frixi, cum suis (!) bellariis [14])

---

[1]) miara nie podana.

[2]) w rękop. oryssae = orisa = risum = ryż.

[3]) rumbus = rhombus = płaszczka Cn. 729, Du Cange V. 821 rumbus = rhombus = turbot, pod rhombus = niejaki rodzaj morskich ryb Mącz 355 v.

[4]) nie znalazłem w żadnym słowniku.

[5]) pstrąg B. z B. 8, 109.

[6]) usu = huso = wyz Cn. 403.

[7]) mlyanka B. z B. 94, sum (?) Cn. 775.

[8]) lin Cn. 839.

[9]) płocica B. z B. 89.

[10]) kiełb B. z B. 45.

[11]) pstrąg B. z B. 91.

[12]) rydz Cn. 124.

[13]) niejaka osobliwa potrawa z ciasta, z miodu, z sera, z jajec uczyniona na kształt bochna chleba upieczona Mącz 260 v.

[14]) wet, łakocie, czaczko (sic) Cn. 117.

Olus

Pro virginibus autem

tincas aut carpiones ad patenas 2... 10 vel piscium minutorum mediam mensuram cum iusculo instructorum

tincas itidem cum sale vel carpiones 10 aut cum butiro luceos siccos 10 vel luceos insalatos 10 — ad assandum tincas vel siluros aut carpiones 10 — olus aut legumen tale, quale tunc temporis esse potest.

Summarius tempore esus piscium exponendus uti est infrascriptus.

Dieta absque coena:

luceus unus magnus, si deest magnus, tamen mediocris — lucei cubitales 2 — lucei bonae quantitatis 5 — lucei communes 6 — carpiones magni 2 — pisces albi magni 2 — siluros 5 — rumbos bonos 5 — tincas communes 15 — rubiculos 40 — aliorum rubiculorum mediam mensuram — luceos siccos 5 — vasculum butiri 1 — ova 46 — panis dulciarii tabulas[4]) 2 — confectionum ex cerasis elaboratorum libri 3 — petriselii[5]) ad sufficientiam — siccorum pirorum in copia — prunorum libri 4 — farinae albae triticeae pulchrae coretum 1 — orissae pro virginibus libri 2.

Summarius piscium et rerum aliarum pro coena.

luceus mediocris 1 — luceus cubitalis 1 — lucei bonae quantitatis 5 — lucei communes 10 — carpiones magni 2 — pisces albi magni 7 — siluri 4 — rumbi magni 4 — tincae communes 15 — lucei sicci 12 — husonis libri 4 — ova 50 — prunorum libri 4 — confectionum ex cerasis elaboratorum liber 1 — ceparum[6]) fasciculos 6 — lactis unam urnam ad pultes[7]) — ex his piscibus dantur virginibus — lucei sicci 8 — tincae 10.

Quoniam autem tot edulia omnibus diebus fieri et dari non possunt, tam diebus piscium quam diebus carnium uti scriptum est, hoc fit propter inopiam rerum quae in foro inveniri non possunt, tum propter varietatem eduliorum. Tamen debent esse omni die ad mensam Reginalis Mtis. edulia tam ex carnibus quam etiam ex piscibus variae coctis XXII. aut XXIV. toties autem plura. Ad coenam autem iidem et totidem cibi apponi debent, XVI. vel XVIII. adminus, ubi aliquid per dispensatorem reperiri non possit.

Pistori.

Farinae pulchrae triticeae per unam septimanam coretos 3, ex istis pinsuntur omni die panes vulgo bullas vocitatas 30, ex istis dantur Reginali

---

[4]) piernik B. z B. 72.

[5]) petriselium = petroselinum = piotruszka Cn. 629.

[6]) w rękop. caeparum = cebula.

[7]) puls — kasza Cn. 689.

Mti. ad mensam suam bullas 14 — Do. Magistro curiae 4 — Do. Pocilatori 2 — Do. Praecisori 1 — Do. Magistro coquinae 2.

Farinae autem silignaceae coretos 2, ex istis omni die pinsuntur panes sive bullas, ex quibus dantur ad mensam Reginalis Mtis. bullae 8 — Do. Magistro curiae 2 — Do. Praecisori 1 — Do. Magistro coquinae 2.

Celarium Reginalis Mtis. ex quo omnia extradantur panis silignaceus per den.[1] ad prandium et ad coenam qualibet die — ad pedisequas virgines priores bucellas[2] 8 — ad iuvenes bucellas 19 — ad penum[3] pro cibis bucellas 12 — pincernae bucellas 4 — servitori dominae Lukowska bucellas 2 — summa diaria bucellas 62 — ad faciendos orbiculos[4] ex panibus pro orbibus[5] argenteis Suae Mtis. bucellas 10.

Summa omni septimana bucellas 434 — panes vero isti qui dantur pro faciendis orbiculis, summa bucellas 70, omni anno facit bucellas 22.568 — istarum autem bucellarum ad parandos orbiculos facit summa bucellas 3640.

Panis albus per den. 2 ad diem unum — ad virgines pedisequas bucellas 24 — ad virgines posteriores bucellas 34 — ad iuvenes bucellas 22 — ad penum bucellas 15.

Summa facit bucellarum omni die 95, omni septimana bucellas 665, omni autem anno facit summa bucellas 34580.

Cerevisia.

Aducilatio[6] cerevisiae per mensuras ad cantarum argenteum pro suprema domina, quae sedet ad mensam Suae Mtis., pro prandio mensuras 3 ad coenam autem mensuras 6 — ad pedisequas Reginalis Mtis mensuras 24 — ad virgines posteriores mensuras 74 — ad mensam iuvenum mensuras 30 — iuvenibus dum edunt cubitum[7] mensuras 10 — coquis mensuras 26 — pincernae mensuras 4 — servitori Do. Lukowska mensuras 2 — ianitori mensuras 6 — ad coquinam pro cibariis mensuras 5 — ad iusculum per septimanam ad coquinam mensuras 15 — specialiter pro Reginali Mte. tempore ieiuniorum ad iusculum mensuras 2

---

[1]) denary w rękop. skrót d.

[2]) sztuczka, skiba B. z B. 13.

[3]) spiżarnia B. z B. 75.

[4]) okrągły talerz B. z B. 71.

[5]) talerz Cn. 585.

[6]) educillare = vinum particulatim vendere Du Cange III. 11 — tu więc prawdopodobnie w znaczeniu wyszynk, rozdział piwa. Zob. nadto Vol. leg. II. 10, Contributio a. 1552 in Comitiis Petricov. »Volumus ut quibus Nos braxandi et propinandi cerevisiam... ducillorum potestatem fecimus... a także Balzer, Corpus Iuris Polon. I. 3. Index rerum pod wyrazem ducilla.

[7]) cubitus = legowisko. Może posiłek przed pójściem do snu?

Summa mensurarum omni die 184 — summa omni septimana mensurarum 1305 — per annum integrum facit mensurarum 67.860.

Exposita candellarum dietim.

Ianitoribus ad cubiculum Suae Mtis. candellas 12 — ad domum argentariam candellas 10 — ad abacum [1]) candellas 2 — ad pedisequas Suae Mtis. tempore coenae candellas 7 — Bartholomeo candellas 2 — Paulo candellas 2 — ad argentum candellas 2 — ad ablevandas res argentarias candellam 1 — iuvenibus ad mensam candellas 4 — ad penuarium [2]) candellas 4 — ad coquinam cum dantur edulia candellas 4 — lotrici candellas 4 — aliae lotrici candellas 4 — ad pincernam candellas 6 — ad pistrinum [3]) candellas 2 — capellanis candellas 3 — Balthasari Germano candellam 1 — iuvenibus ad noctem per integram septimanam candellas 24 — Michaeli ad pincernam candellas 37 per integram septimanam — ad balneum semel in septimana candellas 7 — aurigis ad 20 personas per septimanam integram candellas 70 — stabulariis ad septimanam candellas 39 — ex mandato Dni Magistri curiae, Dno. Rozwadowski ad stabulum Reginalis Mtis. omni die candellam 1 — pedisequis virginibus primis et posterioribus cum reliquis dominabus (sic) candellarum sexagena 2 faciunt candellas 120 — servitrici dominarum praefectarum, quae lavat stanneam suppellectilem [4]), omni septimana candellas 7.

Summa candellarum omni die facit 73 — per integram septimanam candellas 814 — per integram annum candellas 42.328 — faciunt per totum sexagenas 705/28.

Pro his omnibus praenominatis necessitatibus ad Reginalem Mtem. pertinentibus, tam ad coquinam, quam ad mensam, celarium, cerevisiam, panes, candellas ad integram septimanam per manu dispensatoris Suae Reginalis Mtis. absque pecunia septimanali exponuntur in paratis [5]) plus minus fl. 150, facit summa per integrum annum fl. 7800.

Virgines pedisequae quae comedunt circa Suam Mtem. Reginalem: Antiqua Do. Lukowska — Do. Bichowska.

---

[1]) Kuchenny stół, służba vel przedstolica B. z B. 3.; mensa, in qua vasa et pocula ad coenam reponuntur Du Cange I. 4.

[2]) penarium = spiżarnia B. z B. 75.

[3]) piekarnia Cn. 637.

[4]) statki domowe B. z B. 101.

[5]) in numerata pecunia, argent bas, argent comptant Du Cange V, 88; gotowizna Cn. 599.

Virgines Do. Schminkowiczowna — Do. Czermienska — Do. Straschowna — Do. Wielyopolska — Do. Dziuwalthowska — Do. Wielyopolska — Do. Karsnyczka — Do. Roznowna
pigmeae Helizabet, Zophia, quaedam tercia
Summa personae 13.

Iuvenes Reginalis Mtis. cum aliis, qui cibis eis, quos ex mensa Suae Mtis. tollunt, utuntur:
Michael senior cum servitore — Andreas Baccalaureus cum servitore, — Knyasz Preszma cum servitore — Petrus Czermiensky cum servitore — Czernikowski — Tawsskiercher — Gnyewosch — Liesnyowsky
istis omnibus inservit unus puer nomine Karas.
Balthasar, servitor virginum pedisequarum cum servitore Szwyeda, mancipium
Martinus Naliezyenyecz — Petrus servitor pigmei — servitores ad mensam Albertus et Nicolaus
summa personarum 14. — summa servitorum 6
Summa omnium personarum 33.

Virgines posteriores ad unam mensam
Domina Thrembechka (sic)
virgines Garnyschowna — Dorothea — Czechechowna (sic) — Winarska, Kraskowska — Bogosławska — Zagorska
Faelix servitor dominae antiquae.
Ad mensam aliam — virgines Martin (sic) — Helena — Catherina — Francisca
Bartholomeus Szolthosz gr. 15 — Paulus Szel — Georgius Paromgarthner in loco palacii
Summa personae 16
Summa in toto personarum omnium ad mensam sedentium 49.

Ordinaria aromatum et specierum ad coquinam Reginalis Mtis. pertinentium ad annum integrum.

Dantur ad mensem unum
piperis per libras 22, facit libras 286[1]) facit per gr. 20 computando fl. 190 gr. 20
croci per libras 4, facit libras 52, per fl. 5 gr. 15, facit fl. 286
cariofolorum[2]) per libras 2, facit libras 26, per fl. 2, facit fl. 52
cinamoni per libras 2, facit libras 26, per fl. 5, facit fl. 130
zinziberis per libras 2, facit libras 26, per gr. 18, facit fl. 15 gr. 18
flores muscati per libram 1, facit libras 13, per fl. 3, facit fl. 39

---

[1]) wszędzie liczono jakby było 13 miesięcy.
[2]) w rękop. gariopholorum.

orisae [1]) per lapidem 1, facit lapides 13, per fl. 1 gr. 18, facit fl. 20 gr. 24
zaccari nigri per lapidem 1, facit lapides 13, per fl. 7, facit fl. 91
zaccari boni albi per lapides 2, facit lapides 26, per fl. 6, facit fl. 156
uvarum passarum per lapidem 1, facit lapides 13, per fl. 2, facit fl. 26
passularum per lapidem $^1/_2$, facit lapides $6^1/_2$, per fl. 3, facit fl. 19 gr. 15
cimini per libras 6, facit libras 78, per gr. 5, facit fl. 13
amigdalarum per lapidem 1, facit lapides 13, per fl. 5, facit fl. 66 [2])
olei olivae per lapides 3, facit lapides 39, per fl. 5, facit fl. 195
pro olivis, capparis, limoniis, pro istis dantur ad annum plus minus fl. 20.
Species et aromata quae dantur ad cameram Reginalis Mtis. per annum integrum.
croci libras 4, per fl. 5 gr. 15, facit fl. 22
cinamoni libras 8, per fl. 5, facit fl. 40
piperis libras 6, per gr. 20, facit fl. 4
cariofolorum libras 4, per fl. 2, facit fl. 8
nuces muscati libras 6, per fl. 3, facit fl. 18.
zinziberis libras 12, per gr. 18, facit fl. 7 gr. 6
amigdalarum lapidem 1, per fl. 5, facit fl. 5
uvarum passarum lapidem 1, per fl. 2, facit fl. 2
passularum lapidem 1, per fl. 3, facit fl. 3
zaccari albi lapides 6, per fl. 7, facit fl. 42
olei olivae lapides 10, per fl. 5, facit fl. 50
ficuum libras 20, per gr. 4, facit fl. 2 gr. 20
caparorum, olivarum, limoniarum, arantiarum, citrinorum plus minus 20 fl.
Summa pro aromatibus et speciebus et rebus aliis per integrum annum facit fl. 1561 gr. 13 [3]).

Vini pro Reginali Mte. dietim.

Pro persona Suae Mtis. vini Rhenensis ollam 1 — facit per septimanam ollas 7 — per annum ollas 364 — per gr. 16 — facit fl. 194 gr. 4.
Vini Hungarici ad praebendam dietim
Dominae Magistrae curiae olla 1 — Do. Lukowska olla 1 — pedisequis olla $1^1/_2$ — Do. Martinae olla $^1/_2$ — ad culinam olla $^1/_2$ — ad celebrationem missae per septimanam olla $^1/_2$
summa per unam septimanam vini ollas $28^1/_2$ [4]) — in annum vero facit ollas 1482 [5]) — per gr. 12, facit fl. 592 gr. 24 [6])

---

[1]) w rękop. orizae.
[2]) powinno być 65.
[3]) powinno być fl. 1544 gr. 13.
[4]) powinno być 32.
[5]) powinno być 1664.
[6]) powinno być fl. 665 gr. 18.

Extraordinarie autem propter hospites vini barilia 4 per annum per fl. 9 gr. 18 — facit fl. 38 gr. 12
Malvasiae barile 1 — facit fl. 16
Muscatellae barile 1 — facit fl. 16.
Aceti in die ad coquinam olla 1 — facit ad septimanam ollas 7 — per annum autem ollas 364 — per gr. 6 — facit fl. 72 gr. 24
extraordinarie aceti ollas 36 — per gr. 6 — facit fl. 7 gr. 6
Summa totius pro vino et aceto facit fl. 937 gr. 10.

Sumptus stabuli Reginalis Mtis.

Equorum 2 tractus per equos 8, facit 16 — equorum tractus 5 per 6 equos, facit 30 — gradarios[1]) equos 12 — veredarios[2]) 4 — mulos 3
Summa equorum 65.
Avenae pro die una equo cuilibet per medium coreti Cracoviensis — facit per septimanam coretos $227^1/_2$ — pro integro anno facit coretos Cracovienses 11 830 — per gr. 3 — facit fl. 1183
feni[3]) horreos 60 — per fl. 6 — facit fl. 360
straminis horreos 40 — per fl. 2 — facit fl. 80
pro necessariis stabuli, hoc est tela, carbonibus, ferro, clavibus ad sufferandos equos, calibe, ephippiario, coriario, serifabro etc. exponuntur plus minus fl. 200
Summa pro expensis stabuli facit fl. 1823.

Emptio cerae pro candelis Reginali Mti.

Dando omni septimana cerae lapides 2 pro facibus et candellis tam ad mensam Suae Mtis., quam pro tempore nocturno.
Facit summa Cracovienses lapides 104 per fl. 3, facit fl. 312.

Res sericeae, quae dantur Reginali Mti. ad cameram.

Veluti[4]) petiam unam ulnarum 50 per fl. 3
carmasini[5]) petiam unam ulnarum 50 per fl. 1 gr. 22
purpurae damascenae peciam unam ulnarum 50 per fl. 1 gr. 22
facit totius fl. 323 gr. 10.

---

[1]) drabarz, palefredus, equus mollis incessus, junochodnik (sic) B. z B. 47.
[2]) goniec B. z B. 111.
[3]) w rękop. faeni = siano.
[4]) aksamit, welwet vide Du. Cange VI. 833 pod wyrazem Villosa.
[5]) Vide Linde II. 321. pod wyrazem karmazyn. Carmasinum, genus serici delectabilis, carmazyn B. z B. 17.

Telae pro persona Reginalis Mtis., quae dantur singulis annis

galeri [1]) petias 6 per fl. 8
telae ex inferiori Germania petias 6 per fl. 20
telae Holandicae petias 6 per fl. 14 — facit totius fl. 252
telae pro mappis, manuteriis et strophiolis [2]) ad mensam:
galeri petias 6 per fl. 8
galeri vilioris petias 6 per fl. 6
telae Crosnensis petias 4 per fl. 5 — facit totius fl. 104
Summa totius facit fl. 356.
Ad cubicularios, qui mittuntur cum litteris huc atque illuc a Reginali Mte. et ad podwodas ad annum integrum facit plus minus fl. 300.
Ad usus communes veluti lotricibus ad smigma, ad fructus et ad ligna tam ad culinam quam ad cubicula et ad alios usus minutos facit plus minus fl. 400.

Summarius totius computus Sacrae Mtis. Reginalis anni unius integri.

Summa in sumptum totius curiae Sacrae Mtis. Reginalis, videlicet annui salarii officialibus, aulicis ac reliquae familiae Suae Mtis., panni annui, pelicearum et diariorum, septimanalium et pecuniariorum facit iuxta regestri specificationem . . . . . fl. 9960 gr. 16 d. 9
in sumptum coquinae et mensae Suae Mtis. . . » 7800
in emptionem aromatum variorum . . . . . » 1561 gr. 13
in emptionem vini et aceti . . . . . » 937 gr. 10
in sumptum stabuli . . . . . » 1823
in emptionem cerae . . . . . » 312
in emptionem rerum sericearum . . . . . » 323 gr. 10
in emptionem telae . . . . . » 356
in cubicularios . . . . . » 300
in communes necessitates et emptionem lignorum . » 400
summa omnium facit . . . . . » 23461 gr. 19 d. 9
Summa item Sacrae Mti. Reginali pro minutis rebus per cameram privatim Suae Mtis distribuenda ex Zuppis Cracoviensibus Sacra Mtas. Regia nomine annuae pensionis dare dignata est singulis annis fl. 2000.

---

[1]) = bieret, czapka, też cudze włosy, to jest poduszka włosiana jakie panie w czapkach zwykły miewać. Mącz. 142 r.; czapka, jarmułka, kapelusz, włosy przyprawne Cn. 372. Innego znaczenia nie znalazłem w żadnym słowniku; w tym wypadku prawdopodobnie czapki lub zawoje.

[2]) strophiolum = strophium = fascia pectoralis, quae virginalem tumorem cohibet papillarum, zakoszka piersna albo briżyki przedpiersne u białychgłów Mącz. 422 r.; strophiolum = chustka Cn. 801. Tu oznacza jakieś serwety.

Summarius totius sumptus Sermae. Reginulae Poloniae in annum integrum.

Summa in sumptum totius curiae Sermae Reginulae Poloniae videlicet annui salarii officialibus, aulicis ac reliquae familiae Suae Mtis. (sic), panni annui, peliceorum et diariorum septimanalium pecuniariorum facit iuxta regestri specificationem	fl.	9543	gr. 16 d. 9
in sumptum coquinae et mensae Suae Mtis. (sic) .	»	5200	
in emptionem aromatum variorum	»	1310	gr. 27.
in emptionem vini et aceti	»	600	
in sumptum stabuli	»	2820	
in emptionem cerae	»	150	
in emptionem rerum sericearum	»	300	
in emptionem telae	»	300	
in cubicularios	»	300	
in communes necessitates	»	300	
summa omnium facit	fl.	20824	gr. 13 d. 9
ex qua summa deductis pro vino et aceto taxato quod datur ex celario Suae Mtis. Regiae pro usu Sermae. Reginulae	fl.	600	
restabunt finaliter ad omnem sumptum Sermae. Reginulae per gr. 30	fl.	20224	

Minor sumptus Sermae. Reginulae quam Sacrae Mtis. Reginalis anni unius integri.

[in sumptu totius curiae] [1]	fl.	417	
[in sumptu coquinae]	»	2600	
[in emptione aromatum]	»	250	gr. 16
[in emptione vini et aceti]	»	337	gr. 10
[in sumptu stabuli]	plus »	997	
[in emptione cerae]	»	162	
[in emptione rerum sericearum]	»	23	gr. 10
[in emptione telae]	»	56	
[in communes necessitates] [2]	»	100	

Summa minus dicta facit fl. 3946 gr. 6.

---

[1] W rękop. wyszczególnienia brak, podano tylko cyfry. Umieszczam je jednak celem ułatwienia porównania.

[2] Pozycya »in cubicularios« opuszczona w rękopisie, prawdopodobnie dtatego, ponieważ tak w jednym jak i w drugim rachunku wynosi fl. 300.

Ordo coronandi regis Poloniae

wydał

Stanisław Kutrzeba.

Pierwsza koronacya władcy Polski na króla odbyła się w r. 1024; następne dwie w latach 1025 i 1076[1]). Po długiej przerwie znów koronacye wracają w latach 1295, 1300, 1320, 1333 i t. d. Jak wyglądały takie koronacye? Jaki był ich ceremoniał? Źródła historyczne polskie, dotąd ogłoszone, nie wyjaśniają tej kwestyi. Tyle wiemy tylko, iż koronacya była uroczystością kościelną, dokonywała się przez arcybiskupa[2]) w kościele, przy asystencyi biskupów, pierwotnie w Gnieźnie, od r. 1320 w Krakowie.

I. A priori jednak przyjąć można jedno. Koronacya na króla — to instytucya ogólno-europejska, i to kościelna. Jeśli się też porówna ceremoniały koronacyi królów w różnych krajach Europy mniej więcej w tym czasie, kiedy do rzędu królestw zaliczoną zostaje i Polska[3]), nietrudno stwierdzić, iż formuły koronacyjne tj. modlitwy i przemowy przy koronacyi, wykazują znaczne z sobą podobieństwo. Badania Jerzego Waitza[4]), przeprowadzone na podstawie dość obfitego materyału porównawczego, stwierdzają, że tej wspólnej podstawy, tj. tej formuły koronacyjnej, na której się wszystkie w większej lub mniejszej mierze opierają, szukać należy w Rzymie. Kiedy ta formuła została ułożoną, Waitz nie rozstrzyga. W każdym razie istnieje ona już w wieku X.

---

[1]) Wojciechowski, Szkice historyczne XI w., str. 153 i 159.

[2]) Kętrzyński Stanisław, O palliuszu biskupów polskich XI wieku. Rozpr. Ak. Um. wydz. hist.-fil. t. 43 str. 229 i n.

[3]) Nie odnosi się to do koronacyi z wczesnych wieków średnich.

[4]) Die Formeln der deuschen Königs- und der römischen Kaiser-Krönung vom zehnten bis zum zwölften Jahrhundert. Getynga 1873 r. Co do formuły francuskiej ob. Hans Schreuer: Über altfranzösische Krönungsordnungen. Zeitschrift der Savigny-Stiftung für Rechtsgeschichte. Germ. Abth. t. 31, 1909 r.

Tu w Rzymie powstał za Grzegorza W. zbiór formuł kościelnych dla różnych obrzędów kościelnych, a więc benedykcyi różnego rodzaju, święceń, egzorcyzmów i t. d., noszący nazwę: *Ordo Romanus* [1]). Do tego zbioru weszła także i formuła koronacyjna królewska, wraz z dwiema innemi formułami, które z tamtą odtąd zwykle chodzą razem: formułą koronacyi cesarza i formułą koronacyi królowej. *Ordo Romanus* rozpowszechnia się po Europie, służąc za wzór dla podobnych zbiorów formuł, które powstawały w różnych dyecezyach, a znane są zwykle pod nazwami: *ordo, liber episcopalis*, *pontificalis* lub *benedictionalis*. W ten sposób głównie przechodzi i ta formuła koronacyjna z *Ordo Romanus* do innych krajów, choć również można ją spotkać i oddzielnie, bez związku z resztą formuł.

Nie przechodzi jednak ta formuła bez zmian. Przeciwnie, różne modyfikacye są bardzo częste, zarówno ze względu na specyalne stosunki kraju, jak i gdy chodzi o różne epoki historyczne, w ciągu których zmieniało się stanowisko króla, a z tem razem ulegała odpowiedniej przeróbce i formuła. Tak np. formuła koronacyi królów niemieckich dość silnie odbiegła od formuły rzymskiej, przejąwszy pewne ustępy z formuły angielskiej [2]). Z drugiej strony znów to przejmowanie formuły odbywało się nieraz dość bezmyślnie; przepisywano z niej ustępy, nie mogące mieć znaczenia dla kraju, na którego użytek miała służyć. Badanie więc, jakie były losy formuły, skąd ją przejmowano, może zabezpieczyć od wyprowadzania mylnych wniosków z brzmienia formuły, jeśli się stwierdzi, że pewne ustępy tylko temu zawdzięczają miejsce w formule, że je z poprzedniej, przejmowanej, bezmyślnie odpisano. Np. tak się rzecz ma z kwestyą ustępu o elekcyi względnie dziedziczności tronu; nieraz formuła mówi równocześnie, że król ma władzę na podstawie elekcyi — i że jest dziedziczny. Sprawa ta ma — jak to się okaże — znaczenie także i dla Polski, dla oceny wartości formuły, jaka tu była w użyciu, i zrozumienia jej ustępów, które mogłyby inaczej do błędnych doprowadzić wniosków co do stanowiska prawnego króla.

II. Te krótkie uwagi wystarczą, by módz zdać sobie sprawę, jak wyglądała koronacya króla polskiego, o ile chodzi o pierwsze koronacye z lat 1024, 1025 i 1075. Zarówno koronacya Bolesława Chrobrego, jak koronacya Bolesława Śmiałego dokonują się po porozumieniu z Rzymem; bądź wyraźnie to zaznaczają źródła, bądź też warunki, wśród których się koronacya odbywa, każą przyjmować, iż ją poprzedzały odpowiednie rokowania z Rzymem [3]). A więc można przyjąć za rzecz pewną, iż przy sposobności tych rokowań z Rzymem brano także i pouczenie o ceremoniale koronacyi, przej-

[1]) O *Ordo Romanus* brak pracy, któraby dokładniej wyjaśniała jego dzieje. Ob. Wetzer und Welte: Kirchenlexikon, wyd. 2, t. 9, str. 1028—1031.

[2]) Ob. powyżej cytowane rozprawy Waitza i Schreuera.

[3]) Papież już od czasów pierwszych Karolingów rości sobie wyłączne prawo do nadawania godności królewskiej, Kętrzyński j. w. str. 229. Ob. także co do tej kwestyi Łodyńskiego, Węgry lennem stolicy apostolskiej. Kwart. hist. t. 24 str. 39 i n. Co do koronacyi polskich królów, ob. Kętrzyński j. w. str. 234, Wojciechowski j. w. str. 153, 183 i n., Łodyński j. w.

mowano wprost jego rzymską formułę, którą może nieznacznie modyfikowano w zastosowaniu do stosunków polskich [1]).

III. Następne koronacye przypadają dopiero na lata 1295, 1300 i 1320. Według jakiej formuły odbywała się koronacya Przemysława II? Czy i ta się nie zachowała? Być może, iż ją posiadamy. Koronacya ta odbyła się w Gnieźnie. W kapitule gnieźnieńskiej przechowuje się kodeks, zawierający formułę koronacyi króla, który już w tym czasie mógł się w Gnieźnie znajdować. Jest to rękopis nr. 152, zawierający missale i pontificale. Ks. Trzciński, autor katalogu rękopisów biblioteki kapituły gnieźnieńskiej, odnosi [2]) ten kodeks do wieku XII. Na ten czas według niego wskazują: pismo, ilustracye, oraz niektóre szczegóły ustroju prawnego (wybór biskupa przez lud, znajomość tylko reguły benedyktyńskiej). Rubryki powołują się na ceremoniał rzymski — i na zwyczaje kościoła Sancti Sepulchri. Co to za kościół? Ks. Trzciński przypuszcza, że tyczyć się to może kościoła w Bolonii pod tem wezwaniem, dzinależącego do kompleksu kościoła S. Stefano. Kwestya ta wymagałaby jeszcze dokładniejszego zbadania, którego tu oczywiście podjąć nie mogę. Dla mej kwestyi to znaczenia większego nie ma. Wystarczy skonstatowanie faktu że to rękopis z XII wieku — i że jest pochodzenia włoskiego. Co się tyczy formuły koronacyjnej, to można zupełnie pewnie przyjąć, że jest ona reprodukcyą formuły rzymskiej. Nie było tu przecie jakiejś specyalnej potrzeby tej formuły; przepisano ją widać z ceremoniału rzymskiego, razem z innemi formułami, które z niego wzięto, dlatego że była pomieszczona w rękopisie, który zużytkowano. Stwierdzić tego niepodobna z całą pewnością dlatego, że formuła rzymska ulegała także przekształceniom, a dziejów jej nie znamy. Najstarszą formułę podaje Waitz [3]); pochodzi ona z X wieku. Te formuły znowu, które podaje np. Melchior Hittorp [4]), są już znacznie późniejsze. Między temi formułami a formułą rękopisu gnieźnieńskiego zachodzą dość duże różnice. Tę naszą formułę uznać więc należy za rzymską, ale już nieco z biegiem czasu zmienioną, odpowiadającą bezwątpienia rytuałowi rzymskiemu XII w.

Kodeks pochodzi z wieku XII — koronacya Przemysła II przypada na r. 1295. Jestto jedyny — dotąd dochowany — kodeks kapituły gnieźnieńskiej

[1]) W bulli Sylwestra II z r. 1000 dla Węgier znajduje się wzmianka o przesłaniu przez papieża dla koronacyi i formuły: corona, quam mittimus, rite iuxta formulam legatis traditam coronatus. Fejer, Codex diplomaticus Hungariae t. I str. 277. Mogłoby to nasunąć przypuszczenie, czy i do Polski nie przesłano z Rzymu przy sposobności koronacyi formuły. Dokument ten jednak jest sfałszowany. O koronacyi na Węgrzech ob. Timon Akos, Ungarische Verfassungs-und Rechtsgeschichte str. 106 i n., str. 533 i n.

[2]) W tymże katalogu, z którego korrektę uprzejmie mi X. Trzciński nadesłał wraz z dodatkowemi uwagami, za co niech przyjmie serdeczną podziękę.

[3]) O. c. str. 70 i n.

[4]) De divinis catholicae ecclesiae officiis. Pierwsze wydanie kolońskie jest z r. 1568. Korzystałem z wydania paryskiego z r. 1610 (Biblioteka Jagiellońska). Formuła znajduje się tamże na str. 147 — 151: Incipit ordo ad regem benedicendum, quando novus a clero et populo sublimatur in regnum.

w którym znajduje się formuła koronacyi króla. A w Gnieźnie koronacya się odbyła. Wnioski więc byłyby bardzo prawdopodobne takie: 1) kodeks ten w XII lub XIII wieku został przywieziony z Włoch do Polski; wobec żywych stosunków Polski z Włochami (a w szczególności z Bolonią, jeśli z nią ma kodeks związek); myśl ta sama z siebie się nasuwa; 2) jeśli ten kodeks był i wtedy w kapitule jedyny, który zawierał formułę koronacyi, toć łatwo przypuścić, że z niego skorzystano, gdy się wyłoniła kwestya obrzędu koronacyjnego Przemysła II. A z tego czasu dużo rękopisów zachowało się w gnieźnieńskiej kapitule; możliwą więc rzeczą, iż mamy mniej więcej komplet ówczesnych rękopisów. Pewności tu niema więc — ale jest prawdopodobieństwo, iż rzeczywiście formuła z tego kodeksu służyła za podstawę do koronacyi Przemysła. Wyraźnych śladów, np. jakichś dopisków przy tekście formuły, któreby wskazywały na to, że była ona w użyciu, nie ma.

Jest jednak pewna trudność, która te rozumowania podkopuje. Oto są w rękopisie dodatki, robione późniejszą ręką z XV w., najważniejsze — według ks. Trzcińskiego — dwa: 1) formuła, według której biskup przemyski wręcza palliusz arcybiskupowi lwowskiemu; 2) ordo procesyi w rocznicę zwycięstwa grunwaldzkiego. W formułach tych powołani są: papież Eugeniusz, arcybiskup lwowski Jan, i król W. Mogą to więc być tylko: Eugeniusz IV (1431—1447), Jan Odrowąż (1433—1450) i Władysław Jagiełło (1386—1434). Zatem te dodatki (znajdujące się na pierwszych kartach rękopisu) pochodzą z lat 1433—1434. Także i w innych miejscach wspominany jest arcybiskup Jan i metropolia lwowska. Z tych dodatków możnaby więc wnosić, iż ten rękopis miał bliższy związek z metropolią lwowską, że dopiero później dostał się ze Lwowa do Gniezna. Oczywiście — w takim razie nie mogłoby być związku między kodeksem a koronacyą Przemysła II.

Zwrócić jednak należy uwagę na to, iż organizacya metropolii na Rusi jest bardzo późną. Dopiero z końca rządów Kazimierza W. pochodzą pierwsze ślady istnienia w Haliczu metropolity, który później przenosi się do Lwowa[1]). Rodzi się więc pytanie, czy w drugiej połowie XIV wieku sprowadzanoby do Halicza, wzgl. Lwowa, rękopis, zawierający ceremoniały XII wieku? Jak w takim razie wytłómaczyć, że ten rękopis do Gniezna się dostał? Czy raczej nie należy przypuszczać, że to rękopis dawny gnieźnieński, a jedynie w nim później dopisano z innego rękopisu te formuły? Wątpliwości tu więc dużo. Możeby je wyjaśniła autopsya kodeksu, którego nie mogłem mieć w ręku.

Podaję tu ten tekst formuły koronacyjnej jako pierwszy, t. j. jako ewentualny ordo coronandi Przemysła II — z wszelkiemi jednak zastrzeżeniami. To pewna, że jeśli nawet koronacya Przemysła odbywała się według innego kodeksu, który zawierał formułę koronacyjną, to napewno była ona czysto rzymskiego typu (wskażą na to dalsze wywody); więc ta formuła od niej

[1]) Abraham: Organizacya kościoła łacińskiego na Rusi t. I str. 266 i n., 270 i n., 304 i n.

chyba nie wiele odbiega. Że zaś brak wogóle opracowania formuły rzymskiej i żadna z tego okresu nie została drukiem ogłoszoną wogóle, to jeszcze mnie tem bardziej pobudziło do tego, by tu tę formułę podać mimo wątpliwości, czy to właśnie ona jest formułą koronacyjną Przemysła II.

IV. Koronacya Wacława czeskiego z r. 1300, także w Gnieźnie dokonana, bezwątpienia na tej samej formule się oparła, jaka służyła do koronacyi Przemysła II. Zmienia się kwestya, gdy chodzi o koronacye następne z XIV wieku: Łokietka z r. 1320, Kazimierza W. z r. 1333, Ludwika z r. 1370, Jadwigi z r. 1384 i Jagiełły z r. 1386. Trzeba sięgnąć do innego zasobu rękopisów, a to do biblioteki kapituły krakowskiej z wieku XIV, czy tu się nie znajdą kodeksy z formułą koronacyjną, któreby do tego czasu odnieść można. Takiego kodeksu z formułą koronacyjną, któryby można powiązać było z koronacyą Łokietka lub Kazimierza W., nie udało mi się znaleźć. Inaczej co do koronacyi z drugiej połowy wieku XIV.

Znajdują się w kapitule krakowskiej trzy rękopisy, w bliskim z sobą zostające związku, które tu nas mogą bliżej obchodzić. Są to rękopisy, oznaczone w katalogu X. Polkowskiego jako nr. 11, 12 i 13[1]). Nie podaję tu bliższego opisu tych rękopisów — odsyłam do katalogu X. Polkowskiego. Są to księgi ceremonialne i pontifikalne (ceremoniale et pontificale). Chodzi o oznaczenie czasu, z którego pochodzi pierwszy z tych kodeksów. Otóż rękopis ten odnieść należy do wieku XIV. Jestto rękopis obcy, nie nasz. Na wiek XIV, a to jego drugą połowę, wskazuje pismo rękopisu. Nadto—na co zwrócił mi uwagę archiwaryusz kapituły krakowskiej p. Adam Chmiel — illuminacye tego rękopisu mają równie typowy charakter illuminacyi wieku XIV. Możemy więc zapytać się, czy ten rękopis, zawierający formułę koronacyi króla i królowej, nie był w użyciu przy której z koronacyi z drugiej połowy wieku XIV. Na to pytanie odpowiedzieć należy twierdząco, i to nietylko na tej podstawie, że znajduje się on w kapitule krakowskiej. Na to, że on był w Polsce w użyciu, wskazują także dopiski na boku, o których jeszcze niżej będę mówił, a pochodzące z wieku XV, na który wskazuje charakter pisma tych dopisków. Do której koronacyi odnieść go należy? W formule, gdzie przychodzi imię króla, wszędzie podawaną jest litera W. Odnosić się się więc może ta formuła tylko do koronacyi Władysława Jagiełły. Jestto także formuła rzymska. Jaki jej stosunek do formuły rzymskiej wogóle, nie da się stwierdzić wobec tego, iż z XIV w. żadnej formuły koronacyjnej rzymskiej nie ogłoszono.

Przy tej formule w kodeksie na marginesach znajduje się kilka dopisków, jak już mówiłem, pochodzących z wieku XV. Wprowadzają one pewne zmiany co do porządku zwłaszcza czynności koronacyjnych. Są to więc zmiany już w Polsce na formule dokonywane, tak jak zmieniano ją wogóle, o czem już wspominałem wyżej. Zmiany to jeszcze bardzo niewielkie. Czy te zmiany były już zastosowane przy koronacyi Jagiełły? Przeciw temu prze-

[1]) X. Ignacy Polkowski: Katalog rękopisów kapitulnych katedry krakowskiej str. 32—34.

mawia, iż pismo tych dopisków wskazuje na wiek XV. Jeśli się jednak zważy, że dla następnej koronacyi (Warneńczyka z r. 1434) sporządzono inną już całą formułę, trzeba przypuścić, iż te dopiski, jeśli nawet później były robione, to przecież chyba uwzględniały już tę koronacyę Władysława, że więc te zmiany wtedy były uwzględnione.

Drugi z tych trzech kodeksów, które tu wyliczyłem, to pontyfikał Zbigniewa Oleśnickiego, spisany krótko przed rokiem 1447. O ile chodzi o formułę koronacyjną, to jest ona (jak zresztą i znaczna część tego kodeksu) przepisaną z kodeksu omówionego poprzednio. Pisarz tego kodeksu uwzględniał przy formule już dopiski, jakie były w tamtym kodeksie (prawie wszystkie) i w odpowiedni sposób formułę pozmieniał. Trzeci z kodeksów, nr. 13 katalogu X. Polkowskiego, będący pontyfikałem Tomasza Strzempińskiego, jest tylko odpisem pontyfikału biskupa Zbigniewa.

Drukuję tu tekst formuły koronacyjnej według pierwszego z tych rękopisów; w dopiskach zaś podaję uwagi marginesowe tegoż kodeksu oraz zaznaczam, jakie zmiany wskutek tego przeprowadził w formule pisarz pontyfikału biskupa Zbigniewa (oznaczam go jako tekst B.).

V. Wiek XV przynosi już formułę przekształconą, ułożoną specyalnie ze względu na koronacyę polskiego władcy. Zawiera tę formułę — samą tylko — rękopis biblioteki kapituły krakowskiej, noszący w katalogu X. Polkowskiego nr. 17 [1]).

Rękopis ten, pergaminowy, in 4-to, liczy kart nieliczbowanych 31, wielkości $18 \times 24^1/_2$ cm. Oprawny w deski, pokryte różową skórą. Na obu okładkach po 5 guzów mosiężnych, toż mosiężne klamerki do zamykania. Karta pierwsza rękopisu czysta, na jej pierwszej stronie napis ręką XVI wieku: Modus coronandi regem. Od trzeciej strony rozpoczyna się tekst ceremoniału koronacyjnego króla—i kończy na str. 57. Pismo wskazuje na połowę mniej więcej wieku XV. Pisarz pisze na liniach, po 18 wierszy na stronie. Ustępy, które podają przepisy ceremoniału, pisane są rubryką, czarnym zaś atramentem modlitwy, przy koronacyi odmawiane. Inicyały wypisywane rubryką lub farbą niebieską. Litery duże, pismo staranne. Na str. 57 rozpoczyna pisać druga ręka, bezpośrednio zaraz zaczynając ceremoniał koronacyi królowej. Litery drobniejsze, pismo zbite, po 36—39 wierszy na stronie. To pismo biegnie do końca t. j. do str. 60. Pismo wskazuje również na połowę mniej więcej wieku XV. Od tej ręki pochodzi także kilka ustępów, dodanych na marginesach przy części pierwszej, tj. przy ceremoniale koronacyi króla, a mianowicie na str. 52 (dwa ustępy), 53 i 54. Na ostatniej stronie rękopisu u dołu wypisano ręką XVI wieku: Coronacio Henrici Galli regis Poloniae 1574 21 februarii, a powyżej również w XVI wieku dokonana zapiska: Coronatio Stephani Battori in regem Poloniae 1576 1 maii. Na okładce tylnej od strony wewnętrznej wypisano na zakładce skórzanej od góry ręką

[1]) Ob. X. Polkowski, Katalog j. w., str. 36—37.

XVI w.: 1530 Coronatus in regem serenissimus Sigismundus Augustus 20 februarii. Poniżej, już na desce, czytamy: Servicium memorie eviterne, quod serenissimus Sigismundus Augustus Sigismundi Kazimiriadis filius coronatus est in regem Polonie februarii 20 die anno domini 1530.

Kiedy został spisany ten ceremoniał? Podaje on kilkakrotnie imię króla koronowanego: Władysław. Polkowski l. c. przypuszcza, iż odnosi się ten ceremoniał do Władysława Jagiełły lub Władysława Łokietka. Przypuszczenie to utrzymać się nie da. Pismo wskazuje na połowę wieku XV. Może się odnosić ten ceremoniał tylko więc do koronacyi Władysława Warneńczyka. Koronował się ten król 25 lipca 1434 r.—w tym więc roku został ten ceremoniał spisany.

Ceremoniał koronacyi królowej, w tymże rękopisie podany, wpisano tu później. Tekst podaje inicyał imienia królowej, na której koronacyę więc widocznie ten ceremoniał ułożono: E. Ten inicyał rozwiązać należy jako skrócenie imienia: Elisabeth, bo tylko to imię od E się zaczyna wśród imion królowych polskich wieku XV. Wchodzić w rachubę mogą dwie Elżbiety: Pilecka, żona Jagiełły i Rakuszanka, żona Kazimierza Jagiellończyka. O pierwszej nie może być mowy, gdyż: 1) ceremoniał jest w każdym razie późniejszy od r. 1434; 2) Pilecka nie była koronowaną; 3) jako inicyał imienia króla podana jest litera K, co oznaczać może jedynie Kazimierza Jagiellończyka. Zatem przyjąć należy, iż spisano go z racyi koronacyi Elżbiety Rakuszanki, która się odbyła 10 lutego 1454 r. Nieco przed tą datą więc uzupełniono rękopis, zawierający tylko ceremoniał koronacyi króla, ceremoniałem koronacyi królowej.

Zapiski późniejsze na okładkach świadczą, iż rękopis ten był w użyciu jeszcze i w XVI wieku przy koronacyach królów aż do Batorego conajmniej. Co się tyczy ceremoniału koronacyi królowej, to w r. 1512 ułożono nowy, odmienny. Po Elżbiecie do tegoż roku 1512 nie koronowano żadnej królowej. Raz więc tylko tego ceremoniału użyto.

W ścisłym związku z opisanym rękopisem pozostaje inny rękopis biblioteki kapituły krakowskiej, oznaczony w katalogu X. Polkowskiego numerem 14 [1]). Jestto pontyfikał kardynała Fryderyka. Co do jego treści, ob. Polkowski l. c.; spisany on został w r. 1493. Pontyfikał ten jeszcze ceremoniału koronacyi króla nie zawierał. Dopiero następnie na kartach pustych dopisano ten ceremoniał. Obejmuje on stron 28, pisany jest w dwie szpalty po 26 i 27 wierszy. Przepisy ceremoniału pisane są i tu rubryką, modlitwy zwykłym atramentem czarnym. Tekst nie przedstawia się jako wykończony technicznie; wielu inicyałów, które są pisane rubryką, nie podano, tak że na nie zostały tylko okienka. Można dokładnie ustalić datę, kiedy do pontyfikału dodano ten ceremoniał. Mianowicie pisarz podaje jako imię króla koronowanego: Alexander. Król Alexander koronował się w r. 1501. Widać wtedy więc ten ceremoniał spisano. Pisał go Jan Gorzycki.

[1]) X. Polkowski. Katalog j. w. str. 35—36.

Porównanie tekstu ceremoniału koronacyi króla Aleksandra, zawartego w pontyfikale kardynała Fryderyka, z tekstem ceremoniału koronacyi Władysława Warneńczyka, o którym była mowa wyżej, wykazuje, iż ten drugi był podstawą pierwszego. Do pontificale przepisano poprostu w r. 1501 z racyi koronacyi króla Aleksandra tekst ceremoniału koronacyi Warneńczyka, i to z tego rękopisu, który i my znamy, a to by dopełnić w ten sposób pontificale. Pisarz jednak zmieniał imię króla: Władysław na: Aleksander, wzgl. inicyał: W na: A. Nadto poskracał nieco tekst, mianowicie w modlitwach. Czyni to z tego powodu, iż te same modlitwy były już podane w pontificale kardynała Fryderyka przy innej sposobności. Nieraz też wyraźnie do tych tekstów odsyła czytelnika. Niekiedy także poprawia tekst pierwotny. Ustępy, dodane w rękopisie, z którego przepisywał, przez rękę drugą na marginesach, wciągnął integralnie w tekst.

Przepisał pisarz z rękopisu, który mu służył za podstawę, tylko ceremoniał koronacyi króla, pomijając ceremoniał koronacyi królowej, który już się wtedy również w tym rękopisie znajdował. Rzecz to jasna wobec tego, że żony Aleksandra, Heleny, nie koronowano na polską królową, więc nie było potrzeby użycia tego ceremoniału.

Po ceremoniale, na odwrotnej stronie karty, zupełnie luźno dodał pisarz pontyfikału następującą modlitwę, nie zaznaczając bliżej, gdzie ją odnieść należy:

Effundat super vos omnipotens deus benediccionem exuberantem, qui corpori beati Stanislai martiris frustatim sparsi aquilarum celestium custodiam deputavit amen custodiatque vos a cunctis insidiis truculenti Belial, qui sanctum martirem fecit tirannidem devincere occisoris amen, et qui ad eius festa meritaque preclara devote, colenda accurritis, ad festa eterna interminabilis gaudii pervenire valeatis amen, quod ipse prestare dignetur, cuius regnum et imperium sine fine in secula seculorum amen.

Tekstu tej modlitwy pisarz nie wykończył; na inicyały wszędzie zostawił okienka niezapełnione.

Ten ceremoniał koronacyi króla Alexandra podaje także znany Liber pontificalis Erasmi Ciołek, przechowywany w Archiwum XX. Czartoryskich jako nr. 1212. Znajduje się on tam na k. 36 — 52: Incipit ordo ad regem benedicendum, consecrandum et ordinandum, quando novus a clero et populo in regem sublimatur. Na k. 52—53 v. pomieszczona jest Benediccio et coronacio regine. Ciołek zużytkowuje poprzednio podane teksty. Kawałki formuły koronacyi króla z tego rękopisu podaje Janocki, Specimen catalogi codicum manuscriptorum bibliothecae Zaluscianae str. 7—14. Opis rękopisu ob. Catalogus codicum manuscriptorum musei principum Czartoryski t. II z. 2.

W druku podaję ceremoniał koronacyi Władysława Jagiellończyka z r. 1434 według rękopisu, omówionego wyżej; że zaś tekst ceremoniału koronacyi króla Aleksandra z pontyfikału kardynała Fryderyka jest tylko kopią tamtego, podaję tylko w dopiskach odmianki tego tekstu, oznaczając je jako

pochodzące z rękopisu B. Różnice ceremoniału z kodeksu Ciołka zaś oznaczam jako pochodzące z rękopisu C.

Pierwszy to ceremoniał ściśle polski. Chcę tu zaznaczyć krótko kilka jego właściwości.

O ile chodzi o tekst A, to silnie go wyróżnia to, że zajmuje on dla siebie cały — niewielki zresztą — kodeks, że więc nie stanowi części zbioru formuł kościelnych, jak to zwykle było. Pod tym względem zbliża się do typu więcej tekst B, który wszedł w skład libri pontificalis kardynała Fryderyka, choć nie łączy się z resztą integralnie, ale stanowi do zbioru luźny dodatek.

Od ordines zagranicznych ten ceremoniał odróżnia się tem, że gdy one podają tylko formuły (błogosławieństwa i przemowy i krótkie objaśnienia dokonywanych czynności), tyczące się samego aktu koronacyi, w ceremoniale polskim łączą się te formuły z mszą, w czasie której dokonywa się obrzęd koronacyjny. Już w formule z XIV wieku zaznaczono w dopiskach związek z mszą. Tu przeprowadzono to dokładniej w tekście formuły. Jest też on już przerobiony odpowiednio do stosunków polskich, specyalnie zaś uwzględnia to, że koronacya odbywa się w Krakowie. Jest w tekście więc mowa o kościele św. Wacława jako tym, w którym się koronacya dokonywa, o ołtarzu św. Stanisława i o kaplicy św. Katarzyny w tejże katedrze, o Skałce. Pochód koronacyjny z zamku do kościoła idzie schodami (per gradus) w kierunku kościoła św. Feliksa i Aukta. Mowa jest o dostojnikach kościelnych polskich: arcybiskupie gnieźnieńskim, biskupach: krakowskim i poznańskim. O ile formuła zużytkowuje formułę ogólno-rzymską, że na niej jest oparta, łatwo stwierdzić przez porównanie z formułą z XIV wieku [1]).

VI. W przeciwieństwie do tekstów poprzednio omówionych, teksty formuły z XVI wieku pochodzą z bibliotek świeckich — trzy, które podają tę samą formułę, z Bibliothèque Nationale w Paryżu, czwarty z biblioteki ordynacyi hr. Krasińskich w Warszawie.

Podaję tu najpierw opis tych paryskich rękopisów, w których znajduje się tekst ceremoniału koronacyjnego

a. Bibliothèque Nationale Mss. lat. 6229. Rękopis papierowy in 4-o, kart 29, oprawa nowsza. Tekst zaczyna się na k. 3, a kończy na k. 28 v. Pismo wskazuje na koniec wieku XVI. Na karcie pierwszej: Ordo observandus in coronatione regis Polloniae, i jakaś dawna sygnatura (Big. 357). Na karcie 2: Ordo observandus in coronatione regis 1570 oraz sygnatury 10502 i 6229. Po tekście idzie: Psalmus. Exaudiat te Dominus in die tribulationis.

[1]) W bibliotece X. Czartoryskich znajduje się rękopis, pochodzący z XV wieku (dziś nr. 1414), zawierający kronikę Pułkawy, po której na str. 251 — 276 wpisany jest Ordo ad coronandum regem Boemorum. Rękopis ten był własnością Zbigniewa Oleśnickiego, który go w testamencie z r. 1455 darował kapitule krakowskiej. Rzeczą dalszego badania byłoby stwierdzić, czy ten tekst nie oddziałał na ceremoniał z r. 1434.

b. Bibliothèque Nationale Mss. français (fonds ancien) nr. 3258. Rękopis z końca XVI wieku. Zawiera on zbiór listów i dokumentów, oryginalnych i kopii z lat 1573 i 1574, tyczących się Polski, elekcyi i panowania Henryka Walezego, jak i stosunków jej z Francyą. Wśród tych aktów na k. 50 — 69 wpisany: Ordo qualiter serenissimus rex Poloniae iuxta veterem consuetudinem patriae coronari debeat et quae solennitas et ceremoniae circa id servari sint solitae. Karty te widocznie są wyjęte z jakiegoś innego rękopisu, gdzie według zachowanej numeracyi zajmowały k. 283 — 302. Na k. 60v napis tą samą ręką: Ordo qualiter serenissimus rex Poloniae iuxta veterem consuetudinem coronari debeat. Również k. 80—83 pochodzą z tego jakiegoś innego rękopisu w którym miały paginacyę: k. 299—302; na tych kartach wypisano ustęp opatrzony nagłówkiem: De coronatione regis Poloniae.

c. Bibliothèque Nationale Mss. français, Ancien St. Germain nr. 16936. Rękopis zawiera szereg aktów — przeważnie w kopiach z XVI i XVII wieku. Można odróżnić dwie części w tym rękopisie. Część drugą od k. 227 wypełniają różne pisma z lat 1609—1674, tyczące się zwłaszcza stosunków dyplomatycznych Polski z innemi państwami europejskiemi. W części zaś pierwszej jest szereg różnych drobnych traktatów i notat o stosunkach Polski, więc o sądownictwie, dochodach króla i t. d., które powstanie swoje zawdzięczają zdaje się chęci poinformowania Henryka Walezego o Polsce, oraz rozmaite akta dotyczące panowania tegoż władcy w Polsce (1573—1574). W tej części znajduje się na k. 187 — 217 wpisany ceremoniał koronacyi króla polskiego pod napisem: L'ordre qui s'observa au sacre et couronnement du roi de Pologne Henry duc d'Aniou depuis troisième du nom roy de France et de Pologne l'an 1574.

Teksty te oznaczam w dalszych wywodach, jak i w wydaniu tego ceremoniału jako A, B i C.

Z tych trzech tekstów ceremoniału koronacyi najlepszy jest tekst A, dość poprawny tekst B, za to bardzo niedbały i błędny tekst C. Za podstawę wydania biorę też tekst A. Odmianki tylko ważniejsze podaję, zaś omyłki pisarzy, zwłaszcza w tekście C bardzo liczne, zupełnie pomijam.

d. Biblioteka hr. Krasińskich w Warszawie nr. 4185. Niedawno nabyty rękopis, folio, ma kart 26. Brzegi zawierają ślady złocenia. Na pierwszej karcie napis: Ex bibliotheca Lascensi. Pierwotnie właścicielem rękopisu był prawdopodobnie Karnkowski, inne rękopisy bowiem, z którymi razem i ten się zachował, do Karnkowskiego należały. Rękopis pisany jest nadzwyczajnie starannie, kaligraficznie. Pismo wskazuje na koniec wieku XVI. Oznaczam go literą D. Jest on najpoprawniejszy obok tekstu A.

Co się tyczy kwestyi, kiedy został ułożony ten ceremoniał, kwestya nie przedstawia się jasno. Odróżnić należy od tego pytanie, z jakiego czasu pochodzą teksty, które ten ceremoniał podają. Tekst C wyraźnie podaje w nagłówku, iż według tego ordo coronandi koronował się Henryk Walezy. Sam też tekst C tam, gdzie podaje imię króla, wymienia Henryka. Toż tekst D. Są

to odpisy więc innego tekstu, sporządzonego ze względu na koronacyę z r. 1574. Toż z racyi tej koronacyi powstał tekst B. Jako imię króla podawał ten tekst— Ernesta. Przygotowano go więc widocznie w nadziei, że ten pretendent włoży na głowę polską koronę. Następnie jednak w kilku miejscach wyskrobano imię Ernesta i zastąpiono przez imię Henryka. Zupełnie to wskazuje dokładnie na czas powstania tego tekstu.

To jednak jeszcze nie daje podstawy do twierdzenia, jakoby ceremoniał sam został ułożony dopiero przed koronacyą z r. 1574. Mógł on istnieć poprzednio, a jedynie przepisano go ze względu na tę koronacyę, wstawiając już imię przypuszczalnego króla. Że tak było, że ceremoniał jest wcześniejszy, na to wskazuje teks A. I on został sporządzony z uwagi na koronacyę z r. 1574, świadczy o tem pismo, wskazujące na drugą połowę—ku końcowi wieku XVI—fakt, że rękopis znalazł się w Paryżu, więc widocznie należał do kogoś, kto go z Polski tu przywiózł, a więc najprawdopodobniej do kogoś z otoczenia Henryka, wreszcie i to, że w tekscie raz jako imię władcy podano: Ernesta. Jednak w samym tekscie są dowody, że nie wtedy był ten ceremoniał ułożony. Jako imię króla koronowanego—z wyjątkiem tego jednego miejsca, gdzie jest podany Ernest — rękopis A zawsze podaje: Zygmunta. Żadnego nie było po śmierci ostatniego Jagiellona pretendenta do korony polskiej z imieniem Zygmunta, do któregoby więc ten tekst odnieść można. Nie podobna tu myśleć o Zygmuncie III; wtedy już prawdopodobnie ten tekst znajdował się we Francyi. A więc pozostaje tylko jeden sposób rozwiązania tej kwestyi, że pisarz tekstu A przepisał tekst z innego rękopisu, sporządzonego z uwagi na wcześniejszą koronacyę jednego z Zygmuntów, tj. Zygmunta I (r. 1506) lub Zygmunta Augusta (r. 1530). Za Zygmuntem I przemawiałoby to, iż króla nazywa pisarz Zygmuntem, nie Zygmuntem Augustem, zaś przeciw temu, iż przecie dopiero pięć lat ubiegło od koronacyi poprzedniej Aleksandra (r. 1501), która się odbyła według ceremoniału poprzednio będącego w użyciu, a wtedy właśnie przepisanego w pontyfikale kardynała Fryderyka. Może więc prawdopodobniejszą rzeczą będzie przyjąć, iż jestto ceremoniał, ułożony ze względu na koronacyę Zygmunta Augusta.

Ten ceremoniał z XVI wieku ma inny charakter, niż ceremoniał wieku XV z biblioteki kapitulnej krakowskiej. Nie można też stawiać kwestyi tak, jakoby ten nowszy ceremoniał zastąpił poprzedni. Że rękopis, zawierający ceremoniał koronacyi Władysława Warneńczyka, był w użyciu jeszcze i w XVI stuleciu, na to wskazują zapiski o koronacyach 1530, 1574 i 1576, pomieszczone na okładce tego kodeksu, i dokonywane, jak świadczy pismo zapisek, współcześnie z temi koronacyami.

Charakter obu tych ceremoniałów jasno wystąpi, jeśli się zestawi pewne ich różnice:

1. W ceremoniale XV wieku ustępy, opisujące czynności przy koronacyi, są dość skąpe, uwzględniają tylko kościelną stronę obrzędu. W ceremoniale zaś XVI wieku ta strona jest szerzej uwzględniona, a także atrybucye

dostojników państwowych przy koronacyi. Podawane są też nawet okoliczności, umotywować mające pewne zarządzenia przy koronacyi.

2. Wprost przeciwnie, o ile chodzi o formuły benedykcyi i przemowy. Są one w ceremoniale XV wieku traktowane wyczerpująco, każda podana w całości bez żadnego skracania. W ceremoniale zaś z XVI wieku ilość ich znacznie skąpsza.

Z tych różnic nie trudno wyjaśnić charakter tych ceremoniałów, usunąć trudności co do tego, że ceremoniał XV wieku jest jeszcze w XVI stuleciu w użyciu. Ceremoniał XV wieku — to podręcznik, jeśli się tak wyrazić można, dla duchowieństwa, przedewszystkiem zaś arcybiskupa, jak się dokonywa koronacyi, kiedy i jakie idą modlitwy, przemowy etc. Przy pomocy tego ceremoniału można było koronacyę odprawić z zachowaniem wszelkich uroczystości. Ceremoniał zaś XVI wieku nie miał stanowić podręcznika dla duchowieństwa; takim podręcznikiem pozostał ceremoniał z XV wieku. Cel spisania tego nowego ceremoniału był inny. Zwraca on więcej uwagę, jeśli się tak wyrazić wolno, na stronę dekoratywną, oraz podaje to, co obchodzi króla (ten z niego dobrze może się pouczyć, co ma czynić w czasie koronacyi), i dostojników, którzy biorą udział w koronacyi. Ma więc charakter świecki. Opisu koronacyi dokonano dla ciekawości ogółu, który chciał wiedzieć, jak to wygląda taki akt uroczysty. Przecież z tego ogółu tak niewiele było osób, które mogły w akcie uczestniczyć. Zbliża się więc ten ceremoniał do tych licznych opisów koronacyi królów, jakie się pojawiają w Polsce po każdej koronacyi nowego króla. Te ostatnie jednak są jeszcze krótsze, jeszcze bardziej dekoratywną stronę uroczystości wysuwają na plan pierwszy; gdy ceremoniał XVI wieku korzystał widocznie z ceremoniału kościelnego w dużej mierze, opisy już wcale go nie znają, nie dają żadnych modlitw, przemów etc. Tym charakterem więc świeckim ceremoniału XVI w. tłómaczy się, że tego tekstu daremnieby szukać w archiwum kapituły gnieźnieńskiej lub krakowskiej. To była lektura świeckich, nie podręcznik dla dokonywania koronacyi przez duchowieństwo. Łatwo więc zrozumieć, że te ceremoniały z XV i XVI wieku z sobą nie konkurują, że istnieją obok siebie, a nowszy starszego nie wyparł.

Czy wobec tego należy ze sobą zestawiać te ceremoniały, podawać także tekst tego nowszego z wieku XVI? Nie ulega wątpliwości, że tak. Ceremoniał ten przynosi nam niektóre wiadomości nowe, które były obojętne ze stanowiska duchowieństwa, dokonującego koronacyi, ale są ciekawe np. ze względu na stanowisko przy koronacyi niektórych dostojników. Nadto daje on nam możność poznania zmian, jakie w XVI w. zaszły w obrzędzie koronacyjnym w stosunku do XV wieku. Gdyby nie ten ceremoniał, nie znalibyśmy i ich wobec braku ceremoniału kościelnego z XVI wieku. Dostatecznie zaś jest ten ceremoniał dokładny, by mógł posłużyć do skonstatowania tych różnic. A te różnice są tem ciekawsze, że one wszystkie już na polskim powstały gruncie, bez jakiegoś z zewnątrz idącego wpływu.

VII. W Bibliotece ordynacyi hr. Krasińskich znajduje się rękopis, zawierający także formułę koronacyjną z wieku XVI. Jestto kodeks nr. 3590. Ma on kart 7 folio, na których znajduje się wypisany tytuł: Ordo qualiter serenissimus rex Poloniae iuxta veterem consuetudinem coronatur et quae solennitas et ceremoniae circa id servari sint solitae. Pismo wskazuje już na wiek XVII. Pisarz przepisuje widocznie, nie zawsze tekst rozumiejąc. Stale pisze ae zamiast e, kładzie zamiast h na początku wyrazów ch. Powstał tekst ten ze względu na koronacyę Henryka Walezego z r. 1574, ale już po koronacyi. Wskazuje na to opis zajść przy koronacyi. Zbliża się tekst do poprzednio omówionej formuły, z którą jest blisko spokrewniony. Podaję go także ze względu na różnice pewne w stosunku do tej formuły XVI wieku. Ten tekst drukował Gwagnin[1] z drobnemi zmianami, które podaję w wydaniu.

VIII. Z XVII wieku nie znamy żadnego ordo coronandi króla polskiego. Następny i ostatni tyczy się koronacyi króla Stanisława Augusta z r. 1764. Znane mi są trzy teksty rękopiśmienne zupełnie z sobą zgodne. Dwa pochodzą z biblioteki ord. hr. Krasińskich w Warszawie. Pierwszy z tych tekstów znajduje się w rękopisie nr. 355. Jestto kodeks XVIII w., folio, stron 150. Na pierwszej stronie napis ręką XIX w.: 1739 — 1767: Zbiór różnych ceremoniałów. Zawiera on następujące rzeczy:

1. Ceremoniał audiencyi publicznej JWJMci Pana posła wielkiego (*dodano*: Xcia Mikołaja Rephnina) Najjaśniejszej Imperatorowej Całej Rossyi na sejmie 1766 dnia 4 miesiąca listopada odprawiony (1—12).

2. Ceremoniał audyencyi JMci P. Benoego ministra pełnomocnego króla JMci pruskiego na sejmie 1766 mianej ułożony z pewnością, że i ministrowie od dworu polskiego tymże samym sposobem wzajemnie u dworu berlińskiego przyjmowani będą (13—17).

3. Ceremoniał audiencyi publicznej najprzewielebniejszego w Bogu JMci X. Nuncyusza (*dodano*: Viscontego) na sejmie 1766 (*dodano*: dnia 12 listopada odprawiony) (17—23).

4. Ceremoniał koronacyi Najjaśniejszego króla JMci Stanisława Augusta (24—45).

5. Ceremoniał wyznaczony pro 26 novembris dla odebrania hołdu JKMci od miasta Starej Warszawy (45—50).

6. Ceremoniał inwestytury JO. Piotra de Biron xiążęcia kurlandzkiego i semigalskiego, [przez] J. O. Ernesta syna swoim i ojca swego imieniem odbieranej dnia 31 grudnia roku 1764 (51—60)

---

[1]) Guagninus Alexander: Ordo qualiter serenissimus rex Poloniae iuxta veterem consuetudinem coronatur (Johannes Pistorius, Polonicae historiae Corpus t. II str. 373—379); przedrukowana na formuła u A. Essenweina: Die mittelalterlichen Kunstdenkmale der Stadt Krakau, dodatek XVIII str. XI—XV. Po polsku ta formuła u Gwagnina: Kronika Sarmacyey europskiey, Kraków 1611, str. 228—238.

7. Relation des audiences publiques et particuliaires de mr. le chembelan Loyko envoyé extraordinaire des M. le Roi et de la Republique de Pologne en 1766 (*dodano*: à la cour de Versailles) rendue par lui même aux archives du g. marechal avec des informations sur le ceremonial, qui se pratique en cette cour (61—79).

8. Copie d'un ceremonial donné par le grand maitre de ceremonie à Petersbourg à monsieur le comte Rzewuski envoyé extraordinaire et ministre plenipotentier du roi et de la republique de Pologne à la cour imperiale de Russie (80—86). Remarques faites par le grand notaire Rzewuski ministre du roi et de la republique de Pologne à la cour imperiale de Russie sur l'etiquette de cette cour à l'égard des ministres entrangers (87—90).

9. Opisanie wjazdu audyencyi i wykonania homagii circa investituram Xcia Jmci kurlandzkiego Ernesta graffa de Biron przez posła i plenipotenta jego JMci P. Fincka de Finckensten w Warszawie d. 20 marca 1739 roku (91—95).

10. Ceremoniał wjazdu circa investituram Najjaśniejszego Królewicza JMci polskiego Karola na xięstwo kurlandzkie, któremu aktowi determinowany dzień 2 ianuarii 1759 (96—107).

11. Ceremoniale antiquum circa excipiendos legatos ac ministros exterorum principum ad regem et rempublicam Polonam observari solitum (108—110).

12. Ceremonial tel qu'il sera observé à l'audience publique de S. E. Mr. le marquis des Issarts comme ambassadeur extraordinaire de France 1746 (111—114).

13. Ceremoniale de l'audience publique de mgr. Visconti nonce du St. Siège auprès du roi et de la republique de Pologne fixée au dimanche 28 de septembre 1760 (115—120).

14. Reglement de l'audience de mr. le marquis de Conflans determinée au dimanche 22 juin à onze heures du matin avant la messe (121).

15. Literae credentiales xcia JMci kurlandzkiego, dane urodzonemu Klopmanowi kanclerzowi kurlandzkiemu do Najj. króla JMci Stanisława Augusta, kommunikowane Xciu JMci marszałkowi w. k. d. 6 septembris 1767 a. (122).

16. Opisanie kłótni między liberyą JW. JMci Xiędza nuncyusza a żołnierzami regimentu gwardyi pieszej kor. d. 10 maii 1767 w zamku warszawskim uczynionej (123—127).

17. Opisanie ceremoniału przyjęcia JW. JMci X. hrabi Durini arcybiskupa ancyreńskiego w charakterze nuncyusza od stolicy apostolskiej do Najj. Króla JMci Stanisława Augusta w roku 1767 przybyłego (128—133).

18. Regestr czynów publicznych tak polskich jako i zagranicznych potencyi w tej księdze znajdujących się (138—145).

Zbiór tych formuł powstał widocznie na użytek marszałka wielkiego koronnego jako mistrza ceremonii dworu polskiego. Ceremoniał koronacyi

króla polskiego, podany jako nr. 4, został ułożony ze względu na tę koronacyę. Jest on spisany po polsku, odpowiada przedewszystkiem potrzebie tego, który ma kierować stroną świecką, jeśli tak się wyrazić wolno, koronacyi.

Drugi tekst znajduje się w tejże bibliotece jako nr. 4036. Składa się z 12 kart folio i zawiera tylko ceremoniał koronacyi Stanisława Augusta. Jest to formuła zgodna zupełnie z poprzednią.

Trzeci tekst znajduje się w rękopisie biblioteki Ossolińskich nr. 2313. Jest to mały poszyt in 4-o, z ośmiu kart złożony. Na str. 1—14 znajduje się: Ceremoniał koronacyi Nayiasn. króla JMci Stanisława Augusta; resztę, t. j. str. 14—16, wypełnia: Ceremoniał, ktory ma bydz z strony dworu jako też panow w Warszawie mieszkających y z strony JO. Piotra Birona dziedzicznego kurlandzkiego y semigalskiego xiążęcia, gdy tenze xiąże JMC. na inwenstyturę swoją do Warszawy y audyencyą prywatną do Nayiasn. Pana przybędzie. Tekst, gorszy od poprzednich, zawiera nic nie znaczące odmianki, więc ich nie podaję; większą odmianą jest to, iż nie podaje on formuły przysięgi króla, odwołując się do konstytucyi sejmu elekcyjnego.

Ten ceremoniał ogłoszono drukiem współcześnie p. t. Ceremoniał koronacyi Nayiasnieyszego króla JMCi Stanisława Augusta w Warszawie, RP. 1764 dnia 25 listopada odprawioney. W Warszawie w drukarni J. K. M. y Rzczpltey u XX. Sch. Piar., w 8-ce, stron 41. Egzemplarze mają: biblioteka Ossolińskich i biblioteka Krasińskich.

IX. Osobny był ceremoniał koronacyi królowych. Podaję tu dwie formuły:

1. Formułę z rękopisu biblioteki kapitulnej krakowskiej nr. 11 katalogu X. Polkowskiego, o którym wyżej str. 137. Jestto również formuła rzymska.

Pontyfikał Erazma Ciołka, o którym wyżej str. 140, przepisywał ceremoniał koronacyi króla z pontyfikału kardynała Fryderyka. Nie było tam ceremoniału koronacyi królowej; ten więc przejął z rękopisu tu podanego, nr. 11 katalogu biblioteki kapitulnej. Odmianki pontyfikału Ciołka podaję jako pochodzące z rękopisu B.

2. Formułę z rękopisu nr. 17 tejże biblioteki (ob. str. 139), spisaną na koronacyę królowej Elżbiety. Jestto więc już formuła polska, na rzymskiej oparta.

W XVI wieku ułożono nową formułę, mianowicie w r. 1512 na koronacyę Barbary Zapolskiej. Niedawno wydrukował ją prof. Balzer w Corpus iuris polonici t. III nr. 101. Tu więc jej już nie podaję. Formuła ta używaną jest także w XVII wieku, kiedy ją wyraźnie nawet królowie zatwierdzają przy sposobności koronacyi królowych, tak Władysław IV w r. 1646, jak i Jan Kazimierz w r. 1649 [1]).

Słowa podzięki za uprzejmą pomoc w pracy tej niech zechcą przyjąć X. Dr. Trzciński, Dr. St. Kętrzyński, p. T. J. Baranowski, Dr. M. Handelsman, archiwaryusz p. A. Chmiel i prof. Dr. St. Estreicher.

[1]) Balzer, Corpus iuris polonici t. III nr. 101, uwagi wstępne.

I. Ordo coronandi regis Poloniae saeculi XIII.

(ex codice capituli Gneznensis).

Incipit ordo ad benedicendum regem, quando novus a clero et populo sublimatur in regnum. Primum enim exeunte illo de thalamo unus episcoporum dicat hanc orationem: Omnipotens sempiterne Deus, qui famulum tuum N. regni fastigio dignatus es sublimare, tribue ei, quesumus, ut ita in huius seculi cursu cunctorum in commune salutem disponat, quatenus a tue veritatis tramite non recedat. Per. *Postea suscipiant illum duo episcopi dextra levaque honorifice parati, habentes sanctorum reliquias collo pendentes. Ceteri autem clerici sollempni apparatu ornati precedente sancto evangelio et duabus crucibus cum incensu ducant illum ad ecclesiam responsorium canentes:* Ecce mitto angelum meum, *V.*: Israel si me, *cuncta cum plebe sequente. Ad hostium autem ecclesie clerus subsistat et archiepiscopus dicat hanc oracionem.* Deus, qui scis genus humanum nulla sua virtute posse subsistere, concede propicius, ut famulus tuus N., quem populo tuo voluisti praeferri, ita tuo fulciatur adiutorio, quatenus, quibus potuit preesse, valeat et prodesse. Per. *Introeuntes autem ecclesiam hanc decantent antiphonam:* Domine salvum fac regem et exaudi nos in die, qua invocaverimus te *usque ad introitum chori. Psalmus:* Exaudiat te dominus *cum:* Gloria Patri. *Tunc episcopus dicat hanc orationem:* Omnipotens sempiterne deus, celestium terrestriumque moderator, qui famulum tuum N. ad regni fastigium dignatus es provehere, concede propicius quesumus, ut a cunctis adversitatibus liberatus et ecclesiastice pacis dono muniatur et ad eterne pacis gaudia te donante pervenire mereatur. Per.

Ibi autem ante chorum designatus princeps pallium et arma deponat atque inter manus episcoporum perductus in chorum usque ad altaris gradus incedat cunctoque pavimento tapetibus et palliolis cooperto ibi humiliter totus in cruce prostratus iaceat una cum episcopis et presbiteris hinc inde prostratis, ceteris in choro letaniam breviter psallentibus, id est XII apostolos et totidem martires, confessores, virgines etc. usque in finem huic benediccioni convenientem.

Ut hunc famulum tuum N. in regem eligere digneris. Te rogamus audi nos.

Ut eum in regem benedicere et sublimare digneris. Te rogamus.
Ut eum ad imperii fastigium perducere digneris. Te rogamus.

Finita autem letania erigant se. Sublatus autem princeps interrogetur ab episcopo metropolitano, si sanctas Dei ecclesias ac rectores ecclesiarum necnon et cunctum populum sibi subiectum iuste ac religiose regali providencia iuxta morem patrum suorum defendere ac regere velit. Illo autem profitente, in quantum divino fultus adiutorio ac solacio omnium fidelium suorum valuerit, ita se per omnia fideliter esse acturum, ipse episcopus affatur populum, si tali principi ac rectori se subiicere ipsiusque regnum firma fide stabilire atque iussionibus illius obtemperare velint iuxta apostolum: Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit [1]), regi quasi precellenti. *Tunc ergo a circumstante clero et populo unanimiter dicatur:* Fiat. Fiat. Amen. *Postea vero eo devote inclinato dicatur ab uno episcopo hec oracio:*

Te invocamus Domine sancte pater omnipotens, eterne Deus, ut hunc famulum tuum, quem tue divine dispensacionis providencia in primordio plasmatum usque in diem presentem iuvenili flore letantem crescere concessisti, eum tuo dono ditatum plenumque gracia veritatis de die in diem coram Deo et hominibus ad meliora semper proficiscere facias, ut summi regiminis solium gracie superne largitate gaudens suscipiat et misericordie tue muro ab hostium adversitate undique munitus plebem sibi commissam cum pace propiciacionis et virtute victoriae feliciter regere mereatur. Per.

Et archiepiscopus dicat hanc oracionem: Benedic Domine hunc regem nostrum N., qui regna omnium moderaris a seculo, et tali eum benediccione glorifica, ut davitice teneat sublimitus sceptrum et glorificatus in eius protinus reperiatur ministerio. Da ei Domine in tuo spiramine cum mansuetudine ita regere populum, sicut Salomonem fecisti regnum obtinere pacificum. Tibi semper sit cum timore subditus tibique militet in quiete. Sit tuo clipeo protectus cum proceribus et ubique tua gracia victor existat. Honorifica eum pre cunctis regibus gencium, felix populis dominetur et feliciter eum naciones adorent. Vivat inter gencium catervas magnanimus, sit in iudiciis equitatis singularis. Locupletet eum tua predives dextra, frugiferam obtineat patriam et eius liberis tribuas profuturam. Presta ei prolixitatem vite per tempora, ut in diebus eius oriatur iusticia. A te robustum teneat regiminis solium et cum iocunditate et leticia eterno glorietur in regno. Per omnia secula seculorum. Amen. Dominus vobiscum. Et cum spiritu tuo. Sursum corda. Habemus ad Dominum. Gracias agamus Domino Deo nostro. Dignum et iustum est.

Prephacio. Vere dignum et iustum est, equum et salutare nos tibi semper et ubique gracias agere Domine sancte, pater omnipotens, eterne Deus, creator omnium, imperator angelorum, rex regnancium dominusque dominancium. Qui Abraam fidelem famulum tuum de hostibus triumphare fecisti,

[1]) W tekście: sunt.

Moysi, Iosue populo prelatis multiplicem victoriam tribuisti humilemque David puerum tuum regni fastigio sublimasti et Salomonem sapiencie pacisque ineffabili munere ditasti. Respice quesumus ad preces humilitatis nostre et super hunc famulum tuum N., quem supplici devocione in regem eligimus, benediccionum tuarum dona multiplica eumque dextra tue potencie semper et ubique circumda, quatinus predicti Abrahae fidelitate firmatus, Moysi mansuetudine fretus, Iosue fortitudine munitus, David humilitate exaltatus, Salomonis sapiencia decoratus tibi in omnibus placeat et per tramitem iusticie inoffenso gradu semper incedat ecclesiamque tuam deinceps cum plebibus sibi annexis ita enutriat ac doceat, muniat et instruat contraque omnes visibiles et invisibiles hostes eidem potenter regaliterque tue virtutis tegimen administret et ad vere fidei pacisque concordiam eorum animos te opitulante reformet, ut horum populorum subieccione debita fultus, condigno amore glorificatus ad paternum decenter solium tua miseracione conscendere mereatur, tue ergo proteccionis galea munitus et scuto insuperabili iugiter protectus armisque celestibus circumdatus optabilis victorie triumphum feliciter capiat terroremque sue potencie infidelibus inferat et tibi militantibus pacem letanter reportet. Per Dominum nostrum Ihesum Christum filium tuum, qui in virtute crucis tartara destruxit regnoque diaboli superato ad celos victor ascendit, in quo potestas omnis regumque consistit victoria, qui est gloria humilium et vita salusque populorum. Qui tecum.

Deinde ab altero episcopo hec dicatur oracio: Deus auctor inenarrabilis mundi. *Require retro in coronacione imperatoris. Tunc dominus metropolitanus ungat de oleo sanctificato caput, pectus et scapulas ambasque compages brachiorum ipsius ita dicendo:* Ungo te in regem de oleo sanctificato in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti. *Et dicant omnes*: Amen. Pax tibi. *Responsio:* Et cum spiritu tuo. *Deinde ungat sibi manus de oleo sanctificato dicens:* Ungantur manus iste de oleo sanctificato, unde uncti fuerunt reges et prophete, et sicut unxit Samuel David in regem, ut sis benedictus et constituus rex in regno isto super populum istum, quem Dominus Deus tuus dedit ad regendum de gubernandum. Quod ipse. *Et respondeant omnes*: Amen. Pax tibi. Et cum spiritu tuo.

Item incipiat in modum prephacionis, sicut et prius: Unde unxisti sacerdotes, reges et prophetas ac martires, qui per fidem vicerunt regna, operati sunt iusticiam atque adepti sunt repromissiones, cuius sacratissima unccio super caput eius defluat et cordis illius intima penetret et promissionibus, quas adepti sunt victoriosissimi reges, gracia tua dignus efficiatur, quatinus et in presenti seculo feliciter regnet et ad eorum consorcium in celesti regno perveniat. Per Dominum nostrum Ihesum Christum filium tuum, qui unctus est oleo leticie pre consortibus suis et virtute crucis potestates aerias debellavit, tartara destruxit regnumque diaboli superavit et ad celos victor ascendit, in cuius manu victoria omnis, gloria et

potestas consistunt et tecum vivit et regnat Deus in unitate eiusdem Spiritus Sancti. Per omnia.

Sequitur oracio: Prospicere omnipotens Deus serenis obtutibus. *Require in ordinatione imperatoris. Item alia oratio:* Deus, qui es iustorum gloria et misericordia peccatorum, qui misisti filium tuum preciosissimo sanguine suo genus humanum redimere, qui conteris bella et propugnator es in te sperancium et sub cuius arbitrio omnium regnorum continetur potestas, te humiliter deprecamur, ut presentem famulum tuum N. in tua misericordia confidentem in presenti sede benedicas regali eique propicius adesse digneris, ut qui tua expetit proteccione defendi, omnibus sit hostibus forcior. Fac eum Domine beatum esse et victorem de inimicis suis. Corona eum corona iusticie et pietatis, ut ex toto corde et tota mente credens in te tibi deserviat, sanctam tuam ecclesiam defendat et sublimet populumque a te sibi commissum iuste regat, nullis insidiantibus malis eum in iniusticiam vertat. Accende Domine cor eius ad amorem tue gracie per hoc unccionis oleum, unde unxisti sacerdotes, reges et prophetas, quatinus iusticiam diligens per tramitem iusticie similiter populum ducens post peracta a te disposita in regali excellencia annorum curricula pervenire ad eterna gaudia mereatur. Per eundem.

Alia oracio: Deus electorum fortitudo et humilium celsitudo, qui in primordio per infusionem diluvii crimina mundi castigare voluisti et per columbam ramum olivae portantem pacem terris redditam demonstrasti, iterum Aaron famulum tuum per unxionem olei sacerdotem sanxisti et postea per huius unguenti infusionem ad regendum populum israeliticum sacerdotes reges ac prophetas prefecisti vultumque ecclesie in oleo exhilarandum per propheticam famuli tui vocem David esse predixisti, ita quesumus omnipotens pater, ut per huius creature pinguedinem hunc servum tuum sanctificare tua benediccione digneris eumque in similitudinem columbe pacem simplicitatis populo sibi commisso preparare et exempla Aaron in Dei servicio diligenter imitari regnique fastigia in consiliis sciencie et equitate iudicii semper assequi vultumque hilaritatis per hanc olei unccionem te adiuvante tocius plebis paratum habere facias. Per.

Alia oracio: Deus Dei filius Jhesus Christus dominus noster, qui a patre oleo exultacionis est unctus pre participibus suis, ipse per presentem sacri unguiminis infusionem Spiritus paracliti super caput tuum infundat benediccionem eandemque usque ad interiora cordis tui penetrare faciat, quatinus hoc visibili et tractabili dono invisibilia percipere et temporali regno iustis moderaminibus executo eternaliter cum eo regnare merearis, qui solus sine peccato rex regum vivit et gloriatur cum Deo Patre in unitate eiusdem Spiritus sancti Deus. Per omnia secula seculorum. Amen.

Postea ab episcopis ensem accipiat et cum ense totum sibi regnum fideliter ad regendum secundum supradicta verba sciat esse commendatum dicente metropolitano episcopo:

Accipe gladium per manus episcoporum licet indignas, vice tamen et auctoritate sanctorum apostolorum consecratas tibi regaliter impositum nostreque benediccionis officio in defensionem sancte Dei ecclesie divinitus ordinatum et esto memor, de quo psalmista prophetavit dicens: Accingere gladio tuo super femur tuum potentissime, ut in hoc per eundem vim equitatis exerceas, molem iniquitatis potenter destruas et sanctam Dei ecclesiam eiusque fideles propugnes ac protegas, nec minus sub fide falsos quam christiani nominis hostes execres et destruas, viduas ac pupillos clementer adiuves ac defendas, desolata restaures, restaurata conserves, ulciscaris iniusta, confirmes bene disposita, quatinus haec in agendo virtutum triumpho gloriosus iusticieque cultor egregius cum mundi Salvatore, cuius typum geris in nomine, sine fine merearis regnare.

Oracio post gladium: Deus, qui providencia tua celestia simul et terrena moderaris, propiciare christianissimo regi nostro, ut omnis hostium suorum fortitudo virtute gladii spiritualis frangatur ac te pro illo pugnante penitus conteratur. Per Dominum.

Accinctus autem ense similiter ab episcopis armillas et pallium et anulum accipiat dicente metropolitano: Accipe regie dignitatis anulum et per hunc in te catholice fidei cognosce signaculum, quare ut hodie ordinaris caput et princeps regni ac populi, ita perseverabis auctor et stabilitor christianitatis et christiane fidei, ut felix in opere, locuplex in fide, cum rege regum glorieris per eum, cui est honor et gloria per infinita secula seculorum. Amen.

Oracio post anulum: Deus, cuius est omnis potestas et dignitas, da famulo tuo prosperum sue dignitatis effectum, in qua te remunerante permaneat semperque timeat tibique iugiter placere contendat. Per.

Postea virgam accipiat dicente sibi episcopo: Accipe virgam virtutis atque equitatis, qua intelligis mulcere pios et terrere reprobos, errantibus viam pandere, lapsis manum porrigere disperdasque superbos et releves humiles, ut aperiat tibi hostium Dominus noster Ihesus Christus, qui de se ipso ait: Ego sum hostium; per me si quis introierit, salvabitur. Et ipse, qui est clavis David et sceptrum domus Israel, qui aperit et nemo claudit, claudit et nemo aperit. Sitque tibi auctor, qui educit vinctum de domo carceris sedentemque in tenebris et umbra mortis et in omnibus sequi merearis eum, de quo David propheta cecinit: Sedes tua Deus in seculum seculi, virga equitatis virga regni tui. Et imitando ipsum diligas iusticiam et odio habeas iniquitatem, quia propterea unxit te Deus, Deus tuus, ad exemplum illius, quem ante secula unxerat oleo exultacionis pre participibus suis, Ihesum Christum Dominum nostrum, qui vivit et regnat per omnia secula seculorum. Amen.

Tunc metropolitanus solus verenter coronam capiti regis imponat dicens: Accipe coronam regni, que licet ab indignis episcoporum tamen manibus capiti tuo imponitur, eamque sanctitatis gloriam et honorem et opus fortitudinis expresse signare intelligas et per hanc te participem ministrum non ignores, ita ut sicut nos in interioribus pastores rectoresque animarum intel-

ligimur, tu quoque in exterioribus verus Dei cultor strenuusque contra omnes adversitates ecclesie Christi defensor regnique tibi a Deo dati et per officium nostre benediccionis in vice apostolorum omniumque sanctorum tuo regimini commissi utilis executor regnatorque proficuus semper appareas, ut inter gloriosos adletas (sic) virtutum gemmis ornatus et premio sempiterne felicitatis coronatus cum Redemptore ac Salvatore Ihesu Christo, cuius nomen vicemque gestare crederis, sine fine glorieris. Qui vivit et imperat Deus cum Deo Patre in unitate Spiritus sancti. Per.

Oracio post coronam: Deus perpetuitatis, dux virtutum, cunctorum hostium victor, benedic hunc famulum tuum tibi caput suum inclinantem et prolixa sanitate et prospera felicitate eum conserva et ubicunque, pro quibus auxilium tuum invocaverit, cito adsis et protegas ac defendas. Tribue ei, quesumus Domine, divicias gracie tue, comple in bonis desiderium eius. Corona sit ei in miseracione et misericordia tibique Deo pia devocione iugiter famuletur. Per.

Hic detur sceptrum, ita dicens: Accipe sceptrum regie potestatis insigne, virgam scilicem rectam regni, virgam virtutis, qua te ipsum bene regas, sanctam ecclesiam populumque videlicet christianum tibi a Deo commissum regia virtute ab improbis defendas, rectos pacifices, ut viam rectam tenere possint, tuo iuvamine dirigas, quatinus de temporali regno ad eternum regnum pervenias, ipso adiuvante, cuius regnum et imperium sine fine permanet.

Oracio post sceptrum: Omnium Domine fons bonorum cunctorumque Deus institutor profectuum, tribue quesumus famulo tuo adeptam bene regere dignitatem et a te sibi prestitum honorem dignare corroborare. Honorifica eum pre cunctis regibus terre, uberi eum in benedicione locupleta et in solio regni firma stabilitate consolida. Visita eum in sobole, presta ei prolixitatem vite. In diebus eius semper oriatur iusticia, ut cum iocunditate et leticia eterno glorietur in regno. Per.

Statim sequitur benediccio: Benedicat tibi Dominus, custodiat te et sicut te voluit super populum suum esse regem, ita in presenti seculo felicem et eterne felicitatis tribuat esse consortem. Amen. Clerum ac populum, quem sua voluit opitulacione in tua sanccione congregari, sic sua dispensacione et tua administracione per diuturna tempora faciat feliciter gubernari. Amen. Quatinus divinis monitis parentes, adversitatibus carentes, bonis omnibus exuberantes, tuo imperio fideli amore obsequentes et in presenti seculo pacis tranquillitate fruantur et tecum eternorum civium consorcio potiri mereantur. Amen. Quod ipse. Benediccio Dei Patris.

Deinde coronatus honorifice per chorum ducatur de altari ab episcopis usque ad solium cantante clero responsorium: Desiderium anime eius. *Deinde dicat sibi dominus archiepiscopus:* Sta et retine locum amodo, quem hucusque paterna successione tenuisti, hereditario iure tibi delegatum per auctoritatem Dei omnipotentis et presentem tradicionem nostram omniumque sci-

licet episcoporum ceterorumque Dei servorum, et quanto clerum sacris altaribus propinquiorem perspicis, tanto ei pociorem in locis congruis honorem impendere memineris, quatinus mediator Dei et hominum mediatorem cleri et plebis (*hoc in loco dominus metropolitanus sedere eum faciat super sedem*) te in hoc regni solio confirmet et in regno eterno secum regnare faciat Ihesus Christus, dominus noster, rex regum et dominus dominancium. Qui cum Deo Patre.

Professio regis ante solium coram Deo et omni populo: Profiteor et promitto coram Deo et angelis eius amodo et deinceps legem et iusticiam pacemque sancte Dei ecclesie populoque mihi subiecto pro posse et nosse facere et conservare, salvo condigno misericordie respectu, sicut cum consilio fidelium nostrorum melius invenire poterimus, pontificibus quoque ecclesiarum Dei condignum et canonicum honorem exhibere atque ea, que ab imperatoribus et regibus ecclesiis sibi commissis collata et reddita sunt, inviolabiliter conservare, abbatibus eciam, comitibus et vassis dominicis nostris congruum honorem secundum consilium fidelium nostrorum prestare. Amen. Amen.

Tunc det illis oscula pacis. Cunctus autem clerus tali rectore gratulans sonantibus campanis alta voce concinat: Te Deum laudamus *cantante populo* Kyrie eleyson. *Tunc episcopus metropolitanus missam celebret plena processione. Sequitur ordo missarum, si in feria evenerit, sed melius et honorabilius est in die dominica.*

Oracio ad missam: Deus qui miro ordine universa disponis et ineffabiliter gubernas, presta quesumus, ut famulus tuus N. hec in huius seculi cursu implenda decernat, unde tibi in perpetuum placere prevaleat. Per.

Secreta: Concede quesumus omnipotens Deus his salutaribus sacrificiis placatus, ut famulus tuus N. ad peragendum regalis dignitatis officium inveniatur semper idoneus et celestis patrie reddatur acceptus. Per.

Benediccio: Omnipotens Deus, qui te populi sui voluit esse rectorem, ipse te celesti benediccione sanctificans eterni regis faciat esse consortem. Amen. Concedatque tibi contra omnes fidei christiane hostes visibiles et invisibiles victoriam triumphalem et pacis et quietis ecclesiastice felicissimum te fieri longe lateque fondatorem. Amen. Quatinus te gubernacula regni tenente populus tibi subiectus christiane religionis iura custodiens undique tutus pace tranquilla perfruatur et te in concilio regum beatorum collocato eterna felicitate ibidem tecum pariter gaudere mereatur. Amen. Quod ipse.

Postcommunio: Hec, Domine, salutaris sacrificii percepcio famuli tui N. peccatorum maculas diluat et ad regendum secundum voluntatem tuam populum idoneum illum reddat, ut hoc salutari misterio contra visibiles atque invisibiles hostes reddatur invictus, per quod mundus est divina dispensacione redemptus. Per Dominum.

II. Ordo coronandi regis Poloniae saeculi XIV.

(ex codice capituli Cracoviensis).

Incipit ordo ad regem benedicendum, quando novus a clero et populo sublimatur in regnum.

Primum exeunte illo de thalamo unus episcoporum dicat oracionem: Omnipotens sempiterne deus, qui famulum tuum regni fastigio dignatus es sublimare, tribue quesumus ei, ut ita in huius seculi cursu cunctorum in commune salutem disponat, quatenus a tue veritatis tramite non recedat. Per. *Postea suscipiant illum duo episcopi dextra levaque honorifice parati habentes sanctorum reliquias collo pendentes, ceteri autem clerici sint parati et adornati casulis precedente sancto evangelio et duabus crucibus cum incenso boni odoris ducant illum ad ecclesiam canentes:* Ecce mitto angelum meum. *V.* Israhel si me au[dieris]. *Ad ostium autem ecclesiae clerus subsistat et archiepiscopus dicat hanc oracionem:* Deus, qui scis genus humanum nulla virtute posse subsistere, concede propicius, ut famulus tuus, quem populo tuo voluisti preferri, ita tuo fulciatur adiutorio, quatinus quibus potuit preesse, valeat prodesse. Per. *Introeuntes autem et procedentes clerici decantent antiphonam:* Domine salvum fac regem *usque in introitum chori. Tunc pontifex dicit oracionem:* Omnipotens sempiterne Deus, celestium terrestriumque moderator, qui famulum tuum ad regni fastigium dignitatemque dignatus es provehere, concede quesumus, ut a cunctis adversitatibus liberatus et ecclesiastice pacis dono muniatur et ad eterne pacis gaudia te donante pervenire mereatur. Per. *Ibi autem ante chorum designatus princeps pallium et arma deponat atque inter manus episcoporum perductus in chorum usque ad altaris gradum incedat pavimento tapetibus et palliolis contecto, ibi humiliter totus in cruce prostratus iaceat una cum pontificibus et presbiteris hinc inde prostratis, ceteris in choro letaniam breviter psallentibus, id est XII apostolis atque paucis martiribus, confessoribus et virginibus nominatis, et intra cetera inferenda sunt ista*: Ut hunc famulum tuum N. in regem eligere digneris, Te rogamus, audi nos. Ut eum ad imperii fastigium perducere digneris, Te rogamus, audi nos [1]).

Tunc archiepiscopus interroget eum hoc modo: Vis fidem sanctam a catholicis viris tibi traditam tenere et operibus iustis observare? *Respondet:* Volo. *Interrogacio:* Vis sanctis ecclesiis ecclesiarumque ministris tutor et defensor esse? Volo. Vis regnum tibi a deo concessum secundum iusticiam patrum tuorum regere et defendere? Volo et in quantum divino fultus adiutorio ac solacio omnium [fidelium] suorum valuero, ita me per omnia fideliter acturum esse promitto.

[1]) Na boku dopisano: hic offerunt eum episcopi archiepiscopo. Tunc hic dicitur: reverende pater, postulat. Słowa te wciągnięte są dosłownie w tekst w rękopisie B. w tem miejscu.

Deinde dominus metropolitanus affatur populum hiis verbis: Vis tali principi ac rectori te subicere ipsiusque regnum firmare, firma fide stabilire atque iussionibus illius obtemperare iuxta apostolum: omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit, regi quasi precellenti? *Tunc a circumstante clero et a populo unanimiter dicatur:* fiat, fiat, amen [1]).

Post ea vero eo devote inclinato dicatur ab episcopo metropolitano: Benedic [2]) domine hunc regem nostrum N., qui regna omnia moderaris a seculo et tali eum benediccione glorifica, ut davitice teneat benediccionis et sublimitatis sceptrum et glorificatus in eius protinus reperiatur merito. Da ei tuo spiramine cum mansuetudine ita regere populum, sicut Salomonem fecisti regnum obtinere pacificum. Tibi semper cum timore sit subditus tibique militet cum quiete. Sit tuo clipeo protectus cum proceribus [3]) et ubique tua gracia victor existat. Honorifica eum pre cunctis regibus gencium, felix populis dominetur et feliciter eum naciones adorent, vivat inter gencium catervas magnanimus, sit in iudiciis equitatis singularis, locupletet eum tua predives dextera, frugiferam obtineat patriam et eius liberis tribuas profutura. Presta ei prolixitatem vite per tempora et in diebus eius orietur iusticia, a te robustum teneat regiminis solium et cum iocunditate et leticia eterno glorietur in regno. Per.

Item oracio: Omnipotens eterne deus, creator omnium, imperator angelorum, rex regnancium dominusque dominancium, qui Abraham fidelem famulum tuum de hostibus triumphare fecisti, Moysi et Iosue populo prelatis multiplicem victoriam tribuisti humilemque David puerum tuum regni fastigio sublimasti et Salomonem sapiencie pacisque ineffabili munere ditasti, respice quesumus ad preces humilitatis nostre et super hunc famulum tuum N., quem supplici devocione in regem eligimus, benediccionum tuarum dona multiplica eumque dextera tuae potenciae semper et ubique circumda, quatenus predicti Abrahe fidelitate firmatus, Moysi mansuetudine fretus, Josue fortitudine munitus, David humilitate exaltatus, Salomonis sapiencia decoratus tibi in omnibus placeat et per tramitem iusticie inoffenso gressu semper incedat ecclesiamque tuam cum plebibus sibi adnexis ita enutriat ac doceat, muniat et instruat contraque omnes visibiles et invisibiles hostes eidem potenter regaliterque tue virtutis regimen administret et ad vere fidei pacisque concordiam eorum animos te opitulante reformet, ut horum populorum debita subieccione fultus, condigno amore glorificatus, ad paternum solium tua miseracione conscendere mereatur, tue quoque proteccionis galea munitus et scuto insuperabili iugiter protectus armisque celestibus circumdatus optabilis victorie triumphum feliciter capiat terroremque sue potencie infidelibus inferat et pacem tibi militantibus letanter portet. Per dominum nostrum, qui

---

[1]) Na boku dopisano: hic fit iuramentum. Te słowa w tem miejscu wciągnięto w tekst w rękopisie B. [2]) Na boku dopisano: non hic dicitur. W B. tu dano najprzód ustęp: omnipotens eterne, a następnie ten ustęp: Benedic. [3]) W tekście: protectoribus.

virtute sancte crucis tartara dextruxit regnoque diaboli superato ad celos victor ascendit, in quo omnis potestas regumque consistit victoria, qui est gloria humilium et vita salusque populorum, qui tecum Deus inenarrabilis, auctor mundi, conditor generis humani, gubernator imperii, confirmator regni, qui ex utero fidelis amici tui patriarche nostri Abrahe preelegisti reges seculis profuturos, tu presentem regem hunc cum exercitu suo per intercessionem omnium sanctorum uberi benediccione locupleta et in solium regni firma stabilitate connecte. Visita eum sicut Moysen in rubo, Iesu nave (sic) in prelio, Gedeon in agro, Samuelem in templo et illa eum benediccione siderea ac rore sapiencie tue profunde, quam beatus David in psalterio, Salomon filius eius te remunerante percepit e celo. Sis ei acies, contra inimices lorica, in adversis galea, in prosperis paciencia, in proteccione clipeus sempiternus, et presta, ut gentes illi teneant fidem, proceres sui habeant pacem, diligant caritatem, abstineant se a cupiditate, loquantur iusticiam, custodiant veritatem. Et ita populus iste sub eius imperio pullulet coalitus benediccione eternitatis, ut semper maneant tripudiantes in pace victores. Quod ipse prestare dignetur, qui vivit et regnat.

Tunc unguantur manus de oleo sancto: Unguantur manus iste de oleo sanctificato, unde uncti fuerunt reges et prophete, et sicut unxit Samuel David in regem, ut sis benedictus et constitutus rex in regno isto super populum istum, quem dominus Deus tuus dedit tibi ad regendum ac gubernandum. Quod ipse prestare.

Item alia oracio: Aspice omnipotens Deus hunc gloriosum regem illum W. serenis obtutibus et sicut benedixisti Abraham, Ysaac et Iacob, sic illum largis benediccionibus spiritualis gracie cum plenitudine omnipotencie tue irrigare atque perfundere dignare. Tribue ei de rore celi et de pinguedine terre habundanciam frumenti, vini et olei et omnium frugum opulenciam ex largitate divini muneris longa per tempora, ut illo regnante sit sanitas corporum in patria et pax inviolata sit in regno et dignitas gloriosa maximo splendore regie potestatis oculis omnium fulgeat, luce clarissima clarescat atque splendore quasi splendidissima fulgura maximo perfusa lumine videatur. Tribue ei omnipotens Deus, ut sit fortissimus protector patrie et consolator ecclesiarum atque sanctorum cenobiorum maxima cum pietate regalis munificencie atque ut sit fortissimus regum, triumphator hostium ad opprimendas rebelles et barbaras vel paganas naciones sitque suis inimicis satis terribilis premaxima fortitudine regalis potencie, optimatibus quoque ac precelsis proceribusque ac fidelibus sui regni sit magnificus et amabilis et pius, ut ab omnibus timeatur ac diligatur, reges quoque de lumbis eius per successiones temporum futurorum egrediantur regnum hoc regere totum et post gloriosa tempora atque felicia presentis vite gaudia sempiterna in perpetua beatitudine habere mereatur. Quod ipse prestare dignetur.

Postea ab episcopo metropolitano unguantur de oleo sanctificato pectus et scapule ambeque compages: Unguo te in regem de oleo sanctificato in no-

mine patris et filii et spiritus sancti. *Et addat hec:* Spiritus sancti gracia humilitatis nostre officio in te copiosa descendat, ut sicut manibus nostris indignis oleo materiali pinguescis exterius oblitus, ita eius invisibili unguine delibutus impinguari merearis interius eiusque spirituali unctione perfectissime semper imbutus et illicita declinare tota mente et spernere discas seu valeas et utilia anime tue iugiter cogitare, optare atque operari queas, auxiliante domino nostro Iesu Christo, qui cum Deo. *Sequitur:* Deus [1]), qui es iustorum gloria et misericordia peccatorum, qui misisti filium tuum preciosissimo sanguine tuo genus humanum redimere, qui conteris bella et propugnator es in te sperancium et sub cuius arbitrio omnium regnorum continetur potestas, Te humiliter deprecamur, ut presentem famulum tuum N. in tua misericordia confidentem in presenti sede regali benedicas eique protinus adesse digneris, ut qui tua expetit proteccione defendi, omnibus sit hostibus forcior. Fac eum domine beatum esse et victorem de inimicis suis, corona eum corona iusticie et pietatis, ut ex toto corde et tota mente in te credens tibi deserviat, sanctam tuam ecclesiam defendat et sublimet populumque a te sibi commissum iuste regat, nullis insidiantibus malis in iniusticiam vertat. Accende domine cor eius ad amorem gracie tue per hoc unccionis oleum, unde unxisti sacerdotes, reges et prophetas, quatenus iusticiam diligens, per tramitem familiariter iusticie populum ducens, post peracta a te disposita in regali excellencia annorum curricula pervenire ad gaudia eterna mereatur. Per.

Item alia: Deus Dei filius Ihesus Christus dominus noster, qui a patre oleo exultacionis unctus est pre participibus suis, ipse per presentem sacre unccionis infusionem spiritus paracliti super caput tuum infundat benediccionem eandemque usque ad interiora cordis tui penetrare faciat, quatenus hoc visibili et tractabili dono invisibilia percipere et temporali regno iustis moderaminibus executo eternaliter cum eo regnare merearis, qui solus sine peccato rex regum vivit et gloriatur cum Deo patre et spiritu sancto per omnia secula seculorum [2]).

Postea ab episcopis ensem accipiat et cum ense totum sibi regnum esse sciat commendatum [3]) *dicente metropolitano:* Accipe gladium per manus episcoporum licet indignas, vice tamen et auctoritate sanctorum apostolorum consecratas, tibi regaliter impositum nostreque benediccionis officio in defensionem sancte Dei ecclesie divinitus ordinatum et esto memor, de quo psalmista prophetavit dicens: Accinge gladio tuo super femur tuum potentissime, ut in hoc per eundem vim equitatis exerceas, molem iniquitatis potenter de-

---

[1]) Na boku dopisano: vacat.

[2]) Na boku dodano: prius missa debet incipi. W rękopisie B. zamieszczono tu w tekście słowa: Tunc incipiatur missa.

[3]) Na boku dodano: gladium—a obok: cantando. Tua est potencia. W tekście B. po commendatum idą takie wyrazy: *Et tunc cantores cantent responsum*: Tua est potencia *dicente metropolitano.*

struas et sanctam Dei ecclesiam eiusque fideles propugnes atque protegas, nec minus sub fide falsos quam Christiani nominis hostes execres ac destruas, viduas et pupillos clementer adiuves ac defendas, desolata restaures, restaurata conserves, ulciscaris iniusta, confirmes bene disposita, quatenus hec in agendo virtutum triumpho gloriosus iusticieque cultor egregius cum mundi salvatore, cuius typum geris in nomine, sine fine merearis regnare. Qui cum patre [1]).

Accinctus autem ense similiter ab illis armillas et pallium et anulum accipiat [2]): Accipe dignitatis anulum et per hunc in te catholice fidei cognosce signaculum, quia ut hodie ordinaris caput et princeps regni ac populi, ita perseverabilis auctor ac stabilitor christianitatis et christiane fidei, ut felix in opere, locuples in fide, cum rege regum glorieris per eum, cuius est honor et gloria in secula seculorum amen.

Postea sceptrum et baculum accipiat dicente sibi metropolitano [3]): Accipe virgam virtutis et equitatis, qua intelligas mulcere pios et terrere reprobos, errantibus viam pandere, lapsis manum porrigere disperdasque superbos et releves humiles et aperiat tibi ostium Ihesus Christus dominus noster, qui de semet ipso ait: Ego sum ostium, per me si quis introierit, salvabitur et ipse, qui est clavis David et sceptrum domus Israhel, qui aperit et nemo claudit, claudit et nemo aperit. Sitque tibi auctor, qui educit vinctum de domo carceris sedentemque in tenebris et in umbra mortis, et in omnibus sequi merearis eum, de quo propheta David cecinit: Sedes tua Deus in seculum seculi, virga equitatis, virga regni tui. Imitando ipsum diligas iusticiam et odio habeas iniquitatem, quia propterea unxit te Deus, Deus tuus, ad exemplum illius, quem ante secula unxerat oleo exultacionis pre participibus suis Ihesum Christum.

Postea metropolitanus reverenter coronam capiti regis imponat dicens [4]): Accipe coronam regni, que licet ab indignis episcoporum tamen manibus capiti tuo imponitur quamque sanctitatis gloriam et honorem et opus fortitudinis expresse signare intelligas et per hanc te participem ministerii nostri non ignores ita, ut sicut nos in interioribus pastores rectoresque animarum intelligimur, tu quoque in exterioribus verus cultor dei strenuusque contra omnes adversitates ecclesie Christi defensor regnique tibi a deo dati et per officium nostre benediccionis in vice apostolorum omniumque sanctorum tuo regimini commissi utilis executor regnatorque proficuus semper appareas, ut inter gloriosos athletas virtutum gemmis ornatus et premio sempiterne felicitatis coronatus cum redemptore ac salvatore Ihesu Christo, cuius nomen

---

[1]) Na boku dodano: Vibret gladium.

[2]) Na boku dodano: anulum.

[3]) Na boku dodano: b. sceptrum.

[4]) Na boku dodano: a. prius iniecitur (?) corona. W rękopisie B. najpierw dano ustęp o włożeniu korony, następnie ustęp o wręczeniu berła.

vicemque gestare crederis, sine fine glorieris. Qui vivit et imperat Deus cum Deo patre in secula seculorum amen.

Et statim dicatur benediccio super eum, que et in tempore synodi dicenda est: Benedicat tibi dominus custodiatque te et sicut voluit te super populum suum esse regem, ita in presenti seculo felicem et eterne felicitatis tribuat esse consortem amen. Clerum ac populum, quem sua voluit opitulacione in tua sanccione congregari, sua dispensacione et tua administracione per diuturna tempora faciat feliciter gubernari amen, quatenus divinis monitis parentes, adversitatibus carentes, bonis omnibus exuberantes, tuo imperio fideli amore obsequentes et in presenti seculo tranquillitate fruantur et tecum eternorum civium consorcio potiri mereantur amen. Quod ipse prestare.

Deinde coronatus honorifice per chorum ducatur de altari ab episcopis usque ad solium canente choro responsorium: Desiderium. *Deinde dicat sibi archiepiscopus:* Sta et retine a modo locum, quem hucusque paterna successione tenuisti hereditario iure tibi[1]) delegatum per auctoritatem dei omnipotentis et presentem tradicionem nostram omnium scilicet apostolorum ceterorumque servorum dei, et quanto clerum sacris altaribus propinquiorem perspicis, tanto ei pociorem in locis congruis honorem impendere memineris, quatenus mediator Dei et hominum te mediatorem cleri et plebis — *in hoc loco sedere eum faciat dominus metropolitanus super solium* — in hoc regni solio confirmet et in regno eterno secum regnare faciat Ihesus Christus dominus noster, rex regum et dominus dominancium, qui cum Deo patre.

Tunc det videlicet osculum pacis, cunctus autem clericorum cetus tali rectore gratulans sonantibus ymnis alta voce concinat: Te Deum laudamus.

Tunc episcopus metropolitanus missam celebret plena processione[2]): Oremus. Deus qui miro ordine universa disponis et ineffabiliter gubernas, presta quesumus, ut famulus tuus N. hec in huius seculi cursu implenda decernat, unde tibi in perpetuum placere valeat. Per.

Secreta: Concede quesumus omnipotens deus hiis salutaribus sacrificiis placatus, ut famulus tuus N. ad peragendum regalis dignitatis officium inveniatur semper idoneus et celesti patrie reddatur acceptus. Per.

Benedicciones: Omnipotens Deus, qui te populi sui voluit esse rectorem, ipse te celesti benediccione sanctificans eterni regni faciat esse consortem, amen, concedatque tibi contra omnes fidei christiane hostes visibiles atque invisibiles victoriam triumphalem et pacis et quietis ecclesiastice felicissimum te fieri longe lateque fundatorem amen, quatenus te gubernacula regni tenente populus tibi subiectus christiane religionis iura custodiens undique tutus pace tranquilla perfruatur et te in concilio beatorum collocato eterna felicitate ibidem pariter tecum gaudere mereatur amen. Quod ipse prestare dignetur.

---

[1]) W A. tibi dopisane na interlinii drobnemi literami; w B. jest *vel* tibi.

[2]) Na boku dopisano: hic evangelium. Dopisku tego w rękopisie B. nie uwzględniono.

Ad completorium: Hec, domine, salutaris sacrificii percepcio famuli tui N. peccatorum maculas diluat, ut ad regendum secundum tuam voluntatem populum idoneum illum reddat, ut hoc salutari misterio contra visibiles atque invisibiles hostes reddatur invictus, per quod mundus est divina dispensacione redemptus. Per.

Professio regis ante solium coram deo et clero et populo: Profiteor et promitto coram deo et angelis eius a modo et deinceps legem et iusticiam pacemque sancte dei ecclesie populoque mihi subiecto pro posse et nosse facere et conservare salvo condigno misericordiae respectu, sicut cum consilio fidelium nostrorum melius invenire poterimus, item pontificibus quoque ecclesiarum dei condignum et canonicum honorem exhibere atque ea, que ab imperatoribus et regibus ecclesiis sibi commissis collata et reddita sunt, inviolabiter conservare, abbatibus eciam, comitibus et vasis dominicis nostris congruum honorem secundum consilium fidelium nostrorum prestare, amen.

III. Ordo coronandi regis Poloniae saeculi XV.

(ex codice capituli Cracoviensis).

Ordo qualiter eligendus in regem induatur [1]. *Et primo antequam exeat de thalamo, induitur* [2] *vestibus cum oracionibus infrascriptis. Ante indumenta* [3] *dicatur psalmus:* Quare fremuerunt gentes et timor domini permanens *usque ad finem. Et statim induatur. Primo induatur tunica dicens:* Ut diligam iusticiam et odio habeam iniquitatem, propterea unxit me deus, deus meus, oleo leticie pre consortibus meis. *Postea sandalia dicendo psalmum:* Lucerna pedibus meis verbum tuum et lumen semitis meis. Iuravi et statui custodire iudicia iusticie tue, humiliatus sum usquequaque, domine, vivifica me secundum verbum tuum, voluntaria oris mei beneplacita fac, domine, iudicia tua doce me et anima mea in manibus meis semper et legem tuam non sum oblitus. Posuerunt peccatores laqueum mihi et de mandatis tuis non erravi. Hereditate acquisivi testimonia tua in eternum, quia exultacio cordis mei sunt. Inclinavi cor meum ad faciendas iustificaciones tuas in eternum propter retribucionem. *Postea armille dicendo:* Qui docet manus meas ad pre-

[1]) Zamiast tego zdania w B.: Incipit ordo ad regem benedicendum quando novus a clero et populo in regem sublimatur. W C.: Incipit ordo ad regem benedicendum, consecrandum et coronandum, quando novus a clero et populo in regem sublimatur. Odmianki tekstu C. w zasadzie zgodne z B. Nie podaję ich też tu dokładnie, ponieważ tekst C. nie miał praktycznego znaczenia.

[2]) B. induatur. [3]) B. indumentum.

lium et posuit ut arcum ereum brachia mea. *Tunc accipiat dalmaticam dicens:* Indue me domine lorica iusticie et ope fortitudinis circumda me. *Postea cyrotecas dicens:* Invenit me dominus servum suum, oleo sancto suo unxit manus meas, manus autem illius auxiliabitur mihi. *Postea annulum dicens:* Accipiam regie dignitatis annulum [1]) katholiceque fidei signaculum. *Postea palium cum monili dicens:* Induit me dominus ciclade auro texta et immensis monilibus ornavit me. *Imponat postea coronam dicens:* Minuisti me domine paulominus ab angelis gloria et honore coronasti me et constituisti me super opera manuum tuarum, inpinguasti in oleo caput meum et calix meus inebrians quam preclarus est et misericordia tua subsequetur me in [2]) omnibus diebus vite mee. *Postea sceptrum dicens:* Virga tua et baculus tuus ipsa me consolata sunt, virga direccionis, virga regni tui. *Postea pomum dicens:* Populum, quem posuisti in manibus meis, salvum fac domine et benedic hereditati tue et rege eos et extolle illos usque in eternum. *Postea ad solium dicat:* Dominus pauperem facit et ditat, humiliat et sublimat, suscitans de pulvere regem et de stercore erigens pauperem, ut sedeat cum principibus et solium glorie teneat, domini enim sunt cardines terre, et posuit super eos orbem, pedes sanctorum suorum salvabit et impii in tenebris conticescent, quia non in fortitudine sua roborabitur vir; dominum formidabunt adversarii eius et super ipsos in celis tonabit dominus, iudicabit fines terre et dabit imperium regi et sublimabit cornu Christi sui. *Post indumenta* [3]) *psalmus:* Domine, in virtute tua letabitur rex et super salutare tuum exultabit vehementer. *Si debet esse iudicium, ante psalmum:* Quare fremuerunt gentes *dicantur psalmi:* Beatus vir, qui non abiit *et* Noli emulari in malignantibus. *Si vero non, non dicatur.*

Ordo ad coronandum regem Polonie.

Primo archiepiscopus Gneznensis cum prelatis, principibus et baronibus associabunt principem in regem coronandum in Scalcam et ibi adorantes redeunt cum eo ad ecclesiam Sancti Wenczeslai [4]) *in castro Cracoviensi vesperas audituri. Deinde peractis vesperis deducetur per principes predictos in locum, ubi thalamus sollempniter est preparatus. Demum mane impulsu prime archiepiscopus et sui suffraganei aliique episcopi et prelati convenient in ecclesia kathedrali induendi episcopi suis* [5]) *pontificalibus et aliis sui status insigniis et ibi processione ordinata plenaria* [6]) *gladio regali* [7]), *crucibus, turribulo et aqua benedicta precedentibus procedant ad deducendum principem de supradicto thalamo ad ecclesiam kathedralem. Quibus venientibus ad locum, ubi princeps in thalamo decumbit, indutus per supremum regni Polonie marschalcum sandaliis, tunica et palio aptis, associatus principibus et baronibus, incensatur* [8]) *incenso et aspersum aqua benedicta levet*

[1]) Te cztery wyrazy dopisane na boku. [2]) B. brak. [3]) B. indumentum. [4]) B. Venceslai. [5]) B. suis episcopi. [6]) A. plenario. [7]) Te dwa wyrazy w A. dopisano na marginesie. [8]) A. incensatum.

archiepiscopus Gneznensis per manum ad surgendum. Tunc unus ex episcopis videlicet Cracoviensis, dicat hanc oracionem: Omnipotens [1]) sempiterne deus, qui famulum tuum Vladislaum [2]) regni fastigio dignatus es sublimare, tribue quesumus[3]) ei, ut ita in huius seculi cursu cunctorum in [4]) commune salutem disponat, quatinus a tue veritatis tramite non recedat. Per dominum nostrum [5]) etc. [6]). *Tunc ducant* [7]) *electum duo episcopi dextra levaque honorifice parati, habentes sanctorum reliquias collo pendentes, a cuius latere non discedant usque ad finem, et ducant* [8]) *eum in medium ecclesie ante altare maius archiepiscopo et processione precedentibus. Inter archiepiscopum et principem de thalamo exeuntes ordinate precedant* [9]) *principes et barones insignia regia videlicet coronam, sceptrum, pomum, gladium* [10]) *etc. deferentes. Quos marschalcus regni Polonie baculo eis viam parans precedat. Que insignia omnia in altari maiori, cum illuc* [11]) *pervenient, honorifice reponent. Processio autem erit a thalamo iam dicto per gradus versus ecclesiam sanctorum Felicis et Aucti et in eorum transitu magna campana sonetur. Cum autem exierint de thalamo* [12]), *unus ex episcopis incipit:*

Ecce [13]) mitto angelum meum [14]), qui precedet te et custodiat semper. Observa et audi vocem meam et inimicus ero inimicis tuis et affligentes te affligam. Et precedet te angelus meus. *Versus.* Si me audieris, non erit in te deus recens neque adorabis deum alienum. Ego enim dominus. Observa et.

Quo facto et principe in medio ecclesie ante altare maius reverenter statuto dicatur a clericis hec anthiphona: Firmetur [15]) manus tua et [16]) exaltetur dextera tua iusticia et iudicium preparacio sedis tue, misericordia et veritas precedant faciem tuam. Alleluia. *Reiterando* [17]).

Quo finito unus ex episcopis, videlicet Cracoviensis, dicat hanc oracionem: Deus, qui scis genus humanum nulla virtute posse subsistere, concede propicius, ut famulus tuus W. [18]), quem populo tuo voluisti preferri, ita tuo fulciatur adiutorio, quatinus quibus potuit preesse, valeat et prodesse. Per Christum dominum nostrum [19]) amen.

Tunc princeps adoratis reliquiis sanctorum in altari maiori positis cum processione ante altare sancti Stanislai in medio ecclesie deducatur et ibi super sede regaliter preparata et aliis principibus et prelatis in suis sedibus similiter decenter preparatis constitutis unus episcoporum videlicet Cracoviensis incipiat [20]) *psalmum:* Exaudiat te deus.

Quo finito dicat versim [21]): Domine salvum fac regem et exaudi nos in die, qua invocaverimus te [22]). *Collecta:* Deus humilium institutor, qui nos sancti spiritus illustracione consolaris, pretende super hunc famulum tuum W. [23])

---

[1]) A. Inicyał O nie wypisany, zostawiono na niego duży ustęp. [2]) B. Alexandrum. [3]) A. i B. tribue quatinus. [4]) A. brak. [5]) B. brak. [6]) B. brak. [7]) B. ducunt. [8]) B. ducunt. [9]) B. procedant. [10]) B. et gladium. [11]) B. illic. [12]) B. de thalamo exierint. [13]) A. do tego całego ustępu dodane nuty. [14]) W B. tylko dotąd, i do tych kilku słów dodane nuty. [15]) Do tego ustępu dodane nuty. [16]) W B. tylko słowa: firmetur manus tua etc. [17]) W B. od tego wyrazu jest tekst. [18]) B. A. [19]) B. Per dominum nostrum Jesum Christum. [20]) B. incipit. [21]) B. versum. [22]) A. invoca. [23]) B. A.

graciam tuam, ut per eum tuum in nobis adesse senciamus adventum. *Alius episcopus dicat, videlicet Poznaniensis* [1]): Omnipotens sempiterne deus, celestium ac terrestrium [2]) moderator, qui famulum tuum ad regni fastigium dignitatemque dignatus es provehere, concede, quesumus, ut a cunctis adversitatibus liberatus et ecclesiastice pacis dono muniatur et ad eterne pacis gaudium te donante pervenire mereatur. Per Christum dominum nostrum amen.

Hoc facto fiat sermo ad clerum et alter ad populum sub eodem tempore breviter. Postea metropolitanus mediocri distinctaque voce principem interroget dicens: Vis fidem sanctam a katholicis viris traditam tenere et operibus iustis servire? *Respondeat:* Volo. Vis ecclesiis ecclesiarumque ministris tutor et defensor esse? *Respondeat:* Volo [3]). *Interrogatus:* Vis regnum a deo tibi commissum vel concessum secundum iusticiam patrum tenere, regere et defendere? *Respondeat:* Volo et [4]) in quantum divino fultus suffragio ac solacio omnium fidelium suorum valuero, ita me fideliter per omnia acturum esse promitto. *Et tunc metropolitanus affetur populum hiis verbis dicens:* Vultis tali principi et rectori vos subicere et ipsius regnum firma fide stabilire atque iussionibus ipsius obtemperare iuxta apostolum: omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit sive regi quasi precellenti? *Tunc a circumstante clero et populo dicatur:* Radzy, radzy, radzy.

Tunc metropollitanus cum omnibus episcopis recipiat ab eo iuramentum sub hac forma: Profiteor et promitto coram deo et angelis eius amodo et deinceps legem et iusticiam pacemque sancte dei ecclesie populoque mihi subiecto pro posse et nosse facere et conservare salvo condigno misericordie respectu, sicut cum consilio fidelium meorum melius invenire poterimus, pontificibus quoque ecclesiarum dei condignum et canonicum honorem exhibere atque ea, que ab imperatoribus et regibus ecclesiis sibi commissis collata et reddita sunt, inviolabiliter conservare, abbatibus eciam, conventibus et vassis dominicis nostris congruum honorem secundum consilium fidelium nostrorum prestare amen.

Quo expleto archiepiscopus dicat hanc oracionem: Te invocamus, domine sancte pater omnipotens, sempiterne deus, ut hunc famulum tuum W. [5]), quem tue divine dispensacionis providencia in primordio plasmatum usque ad hunc presentem diem iuvenili flore letantem crescere concessisti, eum tue pietatis dono ditatum plenumque gracia veritatis de die in diem coram deo et hominibus ad meliora semper proficere facias, ut summi regiminis solium gracia superne largitatis gaudens suscipiat et misericordie tue muro ab hostium adversitate undique munitus plebem sibi commissam cum pace propiciacionis et virtute victorie feliciter regere mereatur, per Christum dominum nostrum amen [6]).

---

[1]) B. videlicet Poznaniensis dicat. [2]) B. tylko: omnipotens sempiterne deus celestium ac errestrium etc. vide supra folio XXX. [3]) Wyrazy od: vis ecclesiis dopisane w A. na marginesie. Te dwa wyrazy dopisane w A. na marginesie, w B. brak ich. [5]) B. A. [6]) B. per Christum.

Qua finita principe et metropolitano et ceteris episcopis prostratis legatur letania, quam archiepiscopus incipiat, cantores vero prosequantur usque ad versum: Ut presentem *cum aliis versibus et oracionibus usque ad oracionem:* Deus inenarrabilis, *quam aliquis episcoporum dicat,* Kyrie Eleyson, Chryste Eleyson, Christe audi nos *et cetera usque ad finem. Postea metropolitanus dicat:* Ut presentem famulum tuum in tua iusticia, pietate et sanctitate firmare et conservare digneris, Te rogamus, audi nos; ut hunc famulum tuum W. [1]) in regem eligere digneris, Te rogamus [2]); ut eum benedicere et sublimare digneris, Te rogamus [3]), audi [4])[nos]; ut eum ad imperii fastigium perducere digneris, Te rogamus, fili dei, Te rogamus [5]), agne dei, qui tollis peccata mundi, exaudi nos domine [6]). Agne dei, qui tollis peccata mundi, parce nobis domine. Agne dei, qui tollis peccata mundi, miserere nobis. Kyrie Eleyson, Christe Eleyson, Christe audi nos [7]), pater noster, et ne nos inducas in temptacionem, sed libera nos [8]). Ostende nobis domine misericordiam tuam et salutare tuum da nobis [9]), domine. Exaudi oracionem meam et clamor meus [10]). Dominus vobiscum. *Oremus. Oracio* [11]): Deus, qui populis tuis virtute consulis et amore dominaris, da famulo tuo W. [12]) sapiencie spiritum cum regimine discipline, ut tibi toto corde devotus in regni regimine maneat semper idoneus tuoque munere ipsius temporibus securitas ecclesie dirigatur et in tranquilitate devocio christiana permaneat, ut in bonis operibus perseverans ad eternum regnum te duce pervenire valeat, per dominum nostrum [13]).

Benediccio [14]) *super regem* [15]): Benedic, domine, hunc regem W. [16]), qui regna omnia moderaris [17]) a seculo, et tali eum benediccione glorifica, ut davidice teneat benediccionis et sublimitatis sceptrum et glorificatus in eius protinus reperiatur merito. Da ei tuo spiramine cum mansuetudine ita regere populum, sicut fecisti Salomonem tuum obtinere regnum pacificum. Sit tibi semper cum timore subditus tibique militet cum quiete. Sit tuo clipeo protectus cum proceribus et ubique tua gracia victor existat. Honorifica eum pre cunctis regibus gencium, feliciter populis dominetur et feliciter eum naciones adorent. Vivat inter gencium catervas magnificus, sit in iudiciis equitatis singularis, locupletet eum tua predives dextera, frugiferam obtineat patriam et eius liberis tribuas profutura, protela ei prolixitatem vite et in diebus eius oriatur iusticia. A te robustum teneat regiminis solium et cum iocunditate et iusticia eterno glorietur in regno, per Christum dominum nostrum.

Omnipotens [18]) sempiterne deus, gubernator omnium [19]), celi et terre conditor et dispositor, imperator angelorum et hominum, rex regum, dominus

---

[1]) B. A. [2]) B. brak. [3]) B. brak. [4]) B. brak. [5]) B. rogamus aude. [6]) B. brak. [7]) B. zamiast tych trzech wyrazów Kyrie eleyson. [8]) B. et ne nos, sed libera. [9]) B. tych dwóch wyrazów brak. [10]) B. brak. [11]) B. tych dwóch wyrazów brak, dla ich wypisania zostawiono miejsce. [12]) B. A. [13]) B. per dominum. [14]) W A.: benediccio ensis; ten ostatni wyraz przekreślony i dopisane: super regem, których to dwóch wyrazów w B. brak. [15]) Te dwa wyrazy dopisane na boku. [16]) B. A. [17]) B moderaris etc. vide supra folio XXIX. [18]) Odtąd znowu i B. [19]) A. dopisany ten wyraz nad wierszem.

dominancium, qui Abraham famulum tuum fidelem de hostibus triumphare fecisti, Moysi et Iosue populorum prelatis multiplicem victoriam tribuisti, humilem David puerum tuum regni fastigio sublimasti et Salomonem sapiencie pacisque ineffabili munere ditasti, respice, quesumus, ad preces humilitatis nostre et super hunc famulum tuum W.[1]), quem suplici devocione in regem eligimus, benediccionum tuarum dona multiplica eumque dextera tue potencie semper et ubique circumda, quatinus predicto Abrahe fidelitate firmatus, Moysi mansuetudine fretus, Iosue fortitudine fultus, David humilitate exaltatus, Salomonis sapiencia decoratus, tibi in omnibus placeat et per tramitem iusticie inoffenso gressu semper incedat ecclesiamque tuam deinceps cum plebibus sibi annexis defendat, terram enutriat ac doceat, muniat et instruat contraque omnes visibiles et invisibiles hostes eidem potenter regaliterque tue virtutis regimine administret et ad vere fidei pacisque concordiam eorum animos te opitulante confirmet, ut horum populorum debita subieccione fultus, condigno amore glorificatus, ad paternum decenter solium tua miseracione[2]) conscendere mereatur, tue quoque proteccionis galea munitus et scuto insuperabili iugiter protectus armisque celestibus circumdatus optabilis victorie triumphum feliciter capiat terroremque[3]) sue potencie infidelibus inferat et pacem tibi militantibus letanter apportet, per dominum nostrum, qui virtute sancte crucis tharthara destruxit regnoque diaboli superato ad celos victor ascendit, in quo omnis potestas regumque consistit victoria, qui est gloria humilium et vita salusque populorum, qui tecum vivit et regnat in unitate spiritus sancti deus, per omnia secula seculorum.

Deus inenarrabilis, auctor mundi et conditor generis humani, gubernator imperii[4]) et confirmator regni, qui ex utero fidelis amici tui patriarche nostri Abrahe preelegisti reges seculis profuturos, tu presentem regem hunc cum exercitu suo per intercessionem sanctorum omnium uberi benediccione locupleta et in solium regni firma stabilitate converte, visita eum sicut Moysen in rubo, Iosue in prelio, Gedeon in agro, Samuelem in templo, et illum ea benediccione siderea ac rore tue sapiencie perfunde, quam beatus David in prelio, Salomon filius eius te revelante percepit de celo, sis ei contra acies inimicorum rumphea lorica in adversis, galea in prosperis, in impugnacione clipeus sempiternus, et presta, ut gentes illi teneant fidem, proceres sui atque optimates habeant pacem, diligant caritatem, abstineant a cupiditate, loquantur iusticiam, custodiant veritatem, et ita populus iste sub eius imperio pullulet coalitus benediccione eternitatis, ut semper tripudiantes maneant in pace, victores in bello. Quod ipse prestare dignetur, qui vivit et regnat deus etc.

Tunc[5]) *archiepiscopus dicat oracionem:* Deus, qui populis tuis etc. *ut supra*[6]). *Sequitur ad missam introitus:* Protector[7]) noster, aspice, deus, et re-

---

[1]) B. A. [2]) B. misericordia. [3]) B. terrorem. [4]) W B. tylko imperii etc. vide supra folio XXIX. [5]) Odtąd i B. [6]) W B. na boku dopisane: verte retro unam chartam. [7]) Inicyału P. nie wypisano, zostawiwszy na niego znaczny ustęp.

spice in faciem Christi tui, quia melior est dies una in atriis tuis [1]) super milia. *Psalmus:* Quam dilecta thabernacula tua, domine, virtutum concupiscit et defecit anima mea in atria domini, gloria patri etc. [2]) *Oracio:* Quesumus, omnipotens deus, ut famulus tuus W. [3]) rex noster, qui tua miseracione suscepit regni gubernacula, virtutum eciam omnium a te percipiat incrementa quibus decenter ornatus et viciorum monstra vitare et hostes superare et ad te, qui via, veritas et vita es, graciosius valeat pervenire, per dominum nostrum Ihesum Christum filium tuum, qui etc. [4])

Leccio epistoli beati Petri apostoli: Carissimi, subiecti estote omni humane creature propter deum sive regi, tanquam precellenti, sive ducibus, tamquam ab eo missis ad vindictam malefactorum, laudem vero bonorum, quia sic est voluntas dei, ut benefacientes obmutescere faciatis imprudencium hominum ignoranciam quasi liberi et non quasi velamen habentes malicie libertatem, sed sicut servi dei omnes honorate, fraternitatem diligite, deum timete, regem honorificate, servi subditi estote in omni timore dominis non tantum bonis et modestis, sed eciam discolis, hec est enim gracia in Christo Ihesu domino nostro.

Graduale: Dirigatur oracio mea sicut incensum in conspectu tuo domine *Versus:* Elevacio manuum mearum sacrificium vespertinum, alleluia. *Versus:* Domine, in virtute tua letabitur rex et super salutare tuum exultabit vehementer.

Post epistolam choro cantante duo abbates mitrati in capella sancte Catherine recipiant sacrum oleum, quod erit in magno calice repositum, qui calix totus coopertus erit cum panno sericeo, et deferant reverenter ante altare sancti Stanislai tentorio super eos extento, calicem vero de manibus eorum reverenter cum osculo accipiens archiepiscopus ponat in altari. Deinde finito alleluia et sequencia metropolitanus procedat ad uncciones capitis, pectoris, scapularum, brachiorum, que uncciones debent fieri uno contextu, et primo fundens oleum super caput in modum crucis dicat: Ungo te in regem ex oleo sanctificato in nomine patris et filii et spiritus sancti amen. Pax tecum. *Responsio* [5]): Et cum spiritu tuo *Interim autem chorus cantat hanc antiphonam tamdiu repetendo, donec unccio finiatur*: Unxerunt [6]) Salomonem [7]) Sadoch sacerdos et Nathan propheta regem in Sion et ambulantes leti dixerunt: vivat rex in eternum, alleluia.

Qua [8]) *finita et silencio facto metropolitanus expresse dicat has oraciones.* Ungo te in regem ex oleo sanctificato, spiritus sancti gracia humilitatis nostre officio in te copiosa descendat, ut sicut manibus nostris indignis oleo materiali pinguescis exterius ablutus, ita eius invisibili unguimine delibutus impinguari merearis interius, eius quoque perfectissime spirituali unccione semper inbutus et illicita declinare tota mente discas seu valeas et utilia anime tue

---

[1]) B. brak. [2]) B. gloria. [3]) B. A. [4]) Tych dwóch wyrazów w B. brak. [5]) B. brak. [6]) Do ustępu tego w A. dodane nuty, w B. nut niema. [7]) W B. tylko unxerunt Salomonem etc. [8]) Odtąd i B.

iugitur cogitare, optare atque operari queas, auxiliante domino nostro Ihesu Christo, qui tecum etc. *Alia*[1]) *oracio:* Christe, perunge hunc regem in regimen, qui unxisti sacerdotes ac[2]) prophetas, reges et martires, qui per fidem vicerunt regna, operati sunt iusticiam atque adepti sunt repromissiones. Tua sanctissima unccio super caput eius defluat atque ad interiora descendat et cordis illius intima penetret et promissionibus, quas adepti sunt victoriosissimi reges, gracia tua dignus efficiatur, quatinus in presenti seculo feliciter regnet et ad eorum consorcium in celesti regno perveniat, per dominum nostrum Ihesum Christum, filium tuum, qui unctus est oleo leticie pre consortibus suis et virtute sancte crucis potestates aereas debellavit, tharthara destruxit, regnum diaboli superavit et ad celos victor ascendit, in cuius manu victoria, virtus et potestas consistunt et tecum vivit et regnat etc.

Item[3]) *alia oracio:* Deus, dei filius, Ihesus Christus, dominus noster, qui a patre oleo exultacionis unctus est[4]) pre participibus suis, per presentem sacri unguiminis infusionem spiritus sancti paracliti super caput tuum infundat benediccionem eandemque usque ad interiora cordis tui penetrare faciat, quatinus hoc visibili et tractabili dono invisibile percipere et temporali regno iustis moderacionibus executo eternaliter cum eo regnare merearis, qui solus sine peccato rex regum vivit et regnat, cum deo patre in unitate spiritus sancti deus etc.

Item alia oracio: Deus[5]), qui es iustorum gloria et misericordia peccatorum, qui misisti filium tuum[6]) preciosissimo sanguine suo genus humanum redimere, qui conteris bella et es propugnator in te sperancium et sub cuius arbitrio omnium regnorum continetur potestas, te humiliter deprecamur, ut presentem famulum tuum W.[7]) in tuo misericordia confidentem in presenti sede regali benedicas eique protinus adesse digneris, ut qui tua expetit protecione defendi, omnibus sit hostibus forcior. Fac eum domine beatum esse et victorem de inimicis suis, corona eum corona iusticie et pietatis, ut ex toto corde et tota mente in te credens tibi deserviat, sanctam tuam ecclesiam defendat et sublimet populumque a te sibi commissum iuste regat, nullum ius insidiantibus malis in iniusticiam vertat. Accende, domine, cor eius ad amorem gracie tue[8]) per hoc unccionis oleum, unde unxisti reges et prophetas, quatinus iusticiam diligens per tramitem familiariter iusticie populum ducens post peracta et disposita in regali excellencia annorum curricula ad te pervenire mereatur per dominum nostrum etc.[9]).

Alia oracio[10]): Omnipotens sempiterne deus, qui Azahel super Syriam, Ieu super Israhel per Elyam[11]), David quoque et Saulum per Samuelem prophetam super populum tuum in regem inungi fecisti, tribue, quesumus, manibus

---

[1]) B. brak. [2]) B. brak. [3]) B. brak. [4]) W B. tylko: unctus est etc. *vide supra circa tale signum.* Obok wyrysowany znak. [5]) Od tego wyrazu i B. [6]) B. brak. [7]) B. Alexandrum. [8]) B. brak. [9]) B. brak. [10]) W B. tych dwóch wyrazów brak, zostawiono na nie miejsce. [11]) B. Helyam.

nostris opem tue bene † diccionis [1]) et huic famulo tuo W.[2]), quem hodie licet indigni in regem sacro unguimine delinimus [3]), dignam delibucionis huius efficaciam et virtutem, constitue, domine, principatum super humerum eius, ut sit fortis, iustus, fidelis, providus et indefessus, regni eius et populi tui gubernator, infidelium expugnator, iusticie cultor et meritorum et demeritorum [4]) remunerator et ecclesie tue sancte ac fidei christiane defensor [5]) ad laudem et decus tui nominis [6]) gloriosi [7]).

Et perfectis oracionibus tentis (sic) insubtili (sic) reverenter [8]) *dalmatica metropolitanus dicat* [9]) *hanc oracionem:* Deus, rex regum et dominus dominancium, per quem reges regnant et legum conditores iura decernunt, dignare propicius bene † dicere hoc regale ornamentum et presta, ut famulus tuus rex noster W.[10]), qui illud portaturus est, ornamento [11]) bonorum morum et sanctarum accionum in conspectu tuo fulgeat et post temporalem vitam eternam gloriam, que temporis non habet finem, sine fine possideat, per dominum nostrum.

Facta benediccione vestimentorum induat eum illis et tunc ungat manus dicendo: Ungantur manus iste de oleo sanctificato, unde uncti fuerunt reges et prophete et sicut unxit Samuel David in regem, ut sis benedictus et constitutus rex in regno isto super populum istum, quem dominus deus dedit tibi ad regendum et gubernandum, quod ipse prestare dignetur, qui cum patre etc. Dominus vobiscum et cum spiritu tuo [12]).

Oremus. Oracio: Prospice, omnipotens deus, serenis obtuitibus hunc gloriosum regem W.[13]), et sicut benedixisti [14]) Abraham, Ysaac et Iacob, sic illum largis benediccionibus spiritualis gracie cum omni plenitudine tue potencie irrigare atque perfundere dignare. Tribue ei de rore celi et de pinguedine terre habundanciam frumenti, vini et olei et omnium frugum opulenciam ex largitate divini muneris longa per tempora, ut illo regnante sit sanitas corporum in patria et pax inviolata in regno et dignitas gloriosa regalis palatii maximo splendore regie potestatis omnium oculis fulgeat, luce clarissima clarescat atque splendore quasi splendidissima fulgura maximo perfusus lumine videatur.

Alia oracio: Tribue ei omnipotens deus, ut sit fortissimus protector patrie et consolator ecclesiarum atque cenobiorum sanctorum maxima cum pietate regalis munificencie atque ut sit fortissimus regum, triumphator hostium ad opprimendas rebelles et paganas naciones sitque suis inimicis satis terribilis premaxima fortitudine regalis potencie, optimatibus quoque et precelsis proceribus ac fidelibus sui regni sit magnificus et amabilis et pius, ut ab omnibus timeatur et diligatur, reges quoque de lumbis eius per successores temporum futurorum egrediantur, qui regnum hoc valeant regere totum et post gloriosa tempora atque felicia presentis vite gaudia eterna in perpetua benediccione habere mereantur, quod ipse prestare dignetur, qui etc.

---

[1]) B. benediccionis. [2]) B. A. [3]) B. delinivimus. [4]) Te 2 wyrazy dopisane na marginesie. [5]) B. brak. [6]) B. nominis tui. [7]) B. defensor. [8]) B. brak. [9]) B. reverenter dicat. [10]) B. A. [11]) W A. i B. jest: ornamentum, co nie daje sensu. [12]) W B. tych czterech wyrazów brak. [13]) B. A. [14]) B. benexisti.

Alia oracio: Sancti spiritus gracia humalitatis nostre officio in te copiose descendat, ut sicut manibus nostris indignis oleo materiali delibutus pinguescis exterius, ita eius invisibili unguimine delibutus inpinguari merearis interius eiusque spirituali unccione plenissime semper imbutus et illicita tota mente declinare et spernere discas seu valeas et utilia anime tue iugiter cogitare, operari atque optare queas auxiliante domino nostro Ihesu Christo, qui cum deo patre et eodem spiritu sancto vivit etc.

Alia oracio: Deus, qui populis consulis virtute et amore dominaris *et cetera ut supra.*

Hic metropolitanus mutet vocem et alcius dicat ad modum prefacionis: Per omnia secula seculorum amen. Dominus vobiscum et cum spiritu tuo. Sursum corda. Habemus ad dominum. Gracias agamus domino deo nostro. Dignum et iustum est [1]). vere dignum et iustum est, equum et salutare, nos tibi semper et ubique gracias agere, domine sancte pater, omnipotens eterne deus, electorum fortitudo et humilium celsitudo, qui in primordio per effusionem diluvii crimina mundi castigasti et per columbam ramum olive portantem pacem terris redditam demonstrasti, iterum Aaron famulum tuum per unccionem olei sacerdotem sanxisti et postea per huius unguenti infusionem ad regendum populum Israheliticum sacerdotes et reges ac prophetas prefecisti [2]) vultumque ecclesie ex oleo exhilarandum per propheticam famuli tui vocem David esse predixisti; quesumus omnipotens pater, ut per huius creature tue pinguedinem hunc famulum tuum W.[3]) sancti†ficare tua bene†diccione digneris eumque in similitudine columbe pacem supplicante populo subdito prestare et exempla Aaron in dei servicio dignanter imitari regnique fastigia in consiliis sanctis et equitate iudicii semper assequi vultumque humilitatis per hanc olei unccionem tuamque bene†diccionem te adiuvante toti plebi paratam habere facias, et qui es fons inmarcescibilis et origo perpetue bonitatis, regum conservator, bonorum omnium tributor dignitatumque largitor, tuam ineffabilem clemenciam votis omnibus exoramus, ut famulum tuum W. [4]), quem regalis dignitatis fastigio voluisti sublimare, sapiencie ceterarumque virtutum ornamentis facias decorari, et quia [5]) tui muneris est, quod regnat, tue sit pietatis, quod illud feliciter agat, quatinus in fundamento spei et fidei caritatisque fundatus, peccatorum labe abstersus, de invisibilibus et visibilibus hostibus triumphator effectus, subiecti populi augmento, prosperitate et securitate exhilaratus, cum eis mutua dilectione connexus et transitorii regni gubernacula inculpabiliter teneat et ad infinita gaudia te miserante perveniat, per Christum dominum nostrum amen.

Consequatur [6]): Per quem maiestatem tuam laudant angeli, adorant dominaciones, tremunt potestates celi celorumque virtutes ac beata Seraphin socia exultacione concelebrant, cum quibus et nostras voces ut admitti iu-

---

[1]) B. tych trzech wyrazów brak. [2]) B. perfecisti. [3]) B. A. [4]) B. A. [5]) B. quoniam. [6]) B. *consequenter*.

beas, deprecamur supplici confessione dicentes: sanctus, sanctus, sanctus dominus deus sabaoth. Pleni sunt etc. [1])

Deinde metropolita [2]) *imponat principi palium regale dicens:* Accipe palium quatuor iniciis formatum, per quod intelligas quatuor mundi partes divine potestati esse subiectas nec quemque [3]) posse feliciter regere in terris, nisi sibi potestas regnandi fuerit collata de celis.

Benediccio ensis: Exaudi, quesumus, domine, preces nostras, ut hunc ensem, quo hic famulus tuus W.[4]) circumcingi desiderat, maiestatis tue dextera bene†dicere et sancti†ficare digneris, quatinus defensio atque protectio possit ecclesiarum esse, viduarum, orphanorum omniumque deo serviencium, contra seviciam paganorum terror et fortitudo, per Christum dominum nostrum amen.

Postea ab episcopis ensis accipiatur et cum ense totum sibi regnum esse sciat commendatum, et tunc cantores cantent responsionem: tua est potentia [5]) *metropolitano dicente*: Accipe gladium per manus episcoporum, licet indignas, vice tamen et auctoritate sanctorum apostolorum consecratum, tibi regaliter impositum, meo benediccionis officio in defensionem sancte dei ecclesie divinitus ornatum [6]), et esto memor, de quo psalmista prophetavit dicens: accingere gladio tuo super femur tuum potentissime, ut in hoc per eundum vim equitatis exerceas, molem iniquitatis destruas et sanctam dei ecclesiam eiusque fideles propugnes atque protegas, nec minus sub fide falsos quoque christiani nominis hostes execres, ac destruas, viduas ac pupillos clementer adiuves ac defendas, desolata restaures, restaurata conserves, ulciscaris iniusta, confirmes benedisposita, quatinus hoc in agendo virtutum triumpho gloriosus iusticieque cultor egregius cum mundi salvatore, cuius typum geris in nomine [7]), sine fine merearis regnare, qui cum patre etc.

Accinctus autem ense similiter ab illis armillas accipiat metropolitano dicente: Accipe armillas sinceritatis et sapiencie divineque circumdacionis indicium, quibus intelligas omnes operaciones tuas contra hostes visibiles et invisibiles posse esse munitas.

Benediccio annuli: Benedic domine et sacri†fica annulum istum et mitte super eum septiformem spiritum, quo famulus tuus eo fruens annulo, fidei subarratus virtute altissimi sine peccato custodiatur et [8]) omnes benedicciones, que in scripturis divinis reperiuntur, super eum copiose descendant, ut quecumque sanctificaverit, sanctificata permaneant, et quecumque benedixerit spirituali benediccione, benedicantur per Christum dominum nostrum amen.

Et quando ponitur annulus, dicatur oracio suprascripta et tunc consequenter dicatur complenda, hec videlicet: Hec, domine, salutaris sacrificii percepcio famuli tui W. [9]) peccatorum maculas diluat, ut ad regendum [10]) secundum

---

[1]) B. celi et terra etc. Osanna in excelsis. Benedictus, qui venis in nomine domini. Osanna etc. [2]) B. metropolitanus. [3]) B. quemquam. [4]) B. A. [5]) W A. wyrazy od: et tunc — dopisane na marginesie. [6]) W B. tak było, potem poprawiono na: ordinatum. [7]) W B. dodano nad tem słowem później: eius. [8]) B. brak. [9]) B. Alexandri [10]) B. regnandum.

tuam voluntatem populum idoneum illum reddat, ut [1]) hoc salutari misterio contra visibiles et invisibiles hostes reddatur invictus, per quod mundus divina dispensacione est redemptus, per dominum nostrum Iesum Christum filium tuum etc. [2])

Item post fraccionem hostie dicatur infrascripta benediccio super regem: Omnipotens deus, qui te populi sui voluit esse rectorem, ipse te celesti benediccione sanctificans eterni regni faciat esse consortem amen. Concedatque tibi contra omnes fidei christiane hostes visibiles atque invisibiles victoriam triumphalem et pacis et quietis ecclesiastice felicissimum te fieri longe lateque fundatorem amen, quatinus te gubernacula regni tenente populus tibi subiectus, christiane religionis iura custodiens, undique tutus pace tranquilla perfruatur et te in concilio beatorum collocato eterna felicitate ibidem pariter tecum gaudere mereatur amen. Quod ipse prestare dignetur.

Accinctus autem ense similiter ab illis armillas [3]) *et palium et annulum accipiat dicente episcopo:* Accipe dignitatis annulum et per hunc in te catholice fidei cognosce signaculum, quia ut hodie ordinaris caput et princeps regni ac populi, ita perseverabilis auctor ac stabilitor christianitatis et christiane fidei, ut felix in opere, locuples in fide, cum rege regum glorieris per eum, cuius est honor et gloria in secula seculorum amen.

Deinde benedicetur corona: Deus tuorum corona fidelium, qui in capitibus eorum ponis coronam de lapide precioso, benedic et sanctifica coronam istam, quatinus sicut ipsa diversis preciosis lapidibus est adornata, sic famulus tuus, gestator ipsius, multiplici preciosarum virtutum munere tua largiente gracia repleatur per [4]).

Deus perpetuitatis, dux virtutum cunctorum, hostium victor, benedic hunc famulum tuum W. [5]) tibi caput suum inclinantem et prolixa sanitate et prospera felicitate eum conserva, ut ubicumque auxilium tuum invocaverit, cito assis et protegas ac defendas. Tribue ei, quesumus domine, divicias gracie tue, comple in bonis desiderium eius, corona eum in misericordia tua tibique domino pia devocione iugiter famuletur per dominum [6]). *Antiphona:* Confortare et esto vir et observa [7]) mandata domini dei tui, ut ambules in viis eius et custodias ceremonias eius et precepta eius et testimonia et iudicia et quocumque te verteris, confirmet te deus [8]).

Postea metropolitanus reverenter coronam capiti regis imponat dicens sic: Accipe coronam regni, que licet ab indignis, episcoporum tamen manibus capiti tuo imponitur, quamque sanctitatis gloriam et honorem et opus fortitudinis expresse signare intelligas et per hanc te participem ministerii nostri non ignores ita, ut sicut nos in interioribus pastores rectoresque animarum intelligimur, tu quoque in exterioribus verus dei cultor strenuusque contra

[1]) B. brak. [2]) B. Christum etc. [3]) Widoczna jakaś pomyłka, bo o wręczeniu naramiennic była już mowa poprzednio, ob. str. 171. [4]) Cały ustęp od: Deinde beneficetur dopisany w A. u góry drugą ręką. [5]) B. A. [6]) A. brak. [7]) B. Confortare et esto vir, esto serva, poczem drugie esto przekreślone. [8]) Cały ten ustęp od Deus w A. dopisany u dołu drugą ręką.

omnes adversitates ecclesie Christi defensor regnique tibi a deo dati et per officium nostre benediccionis in vice apostolorum omniumque sanctorum tuo regimini commissi utilis executor regnatorque proficuus semper appareas, ut inter gloriosos athletas virtutum gemmis ornatus et premio sempiterne felicitatis coronatus cum redemptore ac salvatore Ihesu Christo, cuius nomen vicemque gestare crederis, sine fine glorieris, qui vivit et imperat cum deo patre in secula seculorum amen.

Postea sceptrum et baculum accipiat dicente sibi metropolitano: Accipe sceptrum regie potestatis, insignem[1]) virgam virtutis, sive rectam virgam virtutis, qua te ipsum bene regas, sanctam ecclesiam populumque videlicet christianum tibi a deo commissum regia virtute ab improbis defendas, pravos corrigas, rectos pacifices, et ut viam rectam tenere possint, tuo iuvamine dirigas, de temporali regno ad eternum pervenias ipso adiuvante, cuius regnum permanet in secula seculorum amen[2]).

Accipe virgam virtutis et equitatis, qua intelligas te mulcere pios et terrere reprobos, errantibus viam pandere, lapsis manum porrigere disperdasque superbos et releves humiles et aperiat tibi hostium Ihesus Christus dominus noster, qui de semet ipso ait: ego sum hostium, per me si quis introierit, salvabitur, et ipse, qui est clavis David et sceptrum domus Israhel, qui aperit et nemo claudit, claudit et nemo aperit, sitque tibi auctor, qui educit vinctum de domo carceris sedentemque in tenebris et in umbra mortis, ut in omnibus sequi merearis eum, de quo propheta David cecinit: sedes tua, deus, in seculum seculi virga equitatis, virga regni tui; et imitando ipsum diligas iusticiam et odio habeas iniquitatem, quia[3]) propterea unxit te deus, deus tuus, oleo leticie ad exemplum illius, quem ante secula unxerat oleo exultacionis pre participibus suis, Ihesum Christum.

Post sceptrum: Omnium, domine, fons bonorum cunctorumque deus institutor profectuum, tribue, quesumus, famulo tuo W.[4]) adeptam bene regere dignitatem et a te sibi prestitum honorem dignare corroborare. Honorifica eum pre cunctis regibus, uberi eum benediccione locupleta et in solio regni stabilitate consolida, visita eum in sobole, presta ei prolixitatem vite, in diebus eius semper oriatur iusticia, ut cum iocunditate et leticia eterno glorietur in regno per Christum[5]).

Et statim dicatur benediccio super eum, que eciam tempore sinodi potest dici: Benedicat tibi deus custodiatque te et sicut voluit te super populum suum esse regem, ita in presenti seculo felicem et eterne felicitatis tribuat esse consortem amen. Clerum ac populum, quem sua voluit opitulacione in tua sanccione congregari, sua dispensacione et tua administracione per diuturna tempora faciat feliciter gubernari amen, quatinus divinis monitis parentes, adversitatibus carentes, bonis omnibus exuberantes, tuo[6]) imperio fi-

[1]) W B. insigne. [2]) W A. ten ustęp od słów: Accipe sceptrum dodany u dołu ręką drugą. [3]) B. et. [4]) B. A. [5]) W A. cały ten ustęp od: *post sceptrum* dodany u dołu strony. [6]) B. dopisane nad wierszem.

deli amore obsequentes et in presenti seculo tranquillitate fruantur et tecum eternorum civium consorcio potiri mereantur amen, quod ipse prestare dignetur etc.

Deinde coronatus honorifice per chorum ducatur de altari ab episcopis usque ad solium canente choro responsionem: Desiderium. *Deinde dicat sibi archiepiscopus:* Sta et tene amodo locum, quem hucusque paterna successione tenuisti hereditario iure *vel* tibi delegatum per auctoritatem dei omnipotentis et presentem tradicionem nostram, omnium scilicet apostolorum ceterorumque servorum dei, et quanto clerum sacris altaribus propinquare perspicis[1]), tanto ei pociorem in locis congruis honorem impendere memineris, quatinus mediator dei et hominum te mediatorem cleri et plebis — *in hoc loco sedere eum faciat dominus metropolitanus super solium* — in hoc regni solio confirmet et in regno eterno secum regnare faciat Ihesus Christus dominus noster, rex regum et dominus dominancium, qui cum deo patre etc.

Tunc det illis osculum pacis, cunctus autem clericorum cetus tali rectore gratulans sonantibus hympnis alta voce concinat: Te deum laudamus[2]).

IV. Ordo coronandi regis Poloniae saeculi XVI.

A. (Ex codicibus Parisiensibus et Krasinsciano).

Ordo qualiter serenissimus rex Poloniae iuxta veterem consuetudinem patriae coronari debeat et quae solennitas et ceremoniae circa id servari sint solitae.

Inprimis enim convocantur primores et consiliarii regni aliique officiales itemque[3]) *abbates infulati adminus ex diocesi Cracoviensi*[4]), *qui omnes convenire debent pro die statuto coronationis.*

Rex itaque electus parabit se, ut digne accedat mensam domini corpus Christi sumpturus in die coronationis, unde ieiuniis, elemosina et confessione expiabit delicta sua.

Adveniente die coronationis sabbato in vigilia coronationis — dominica enim die coronatio regulariter fieri debet — rex electus se conferet ad aedem divi Stanislai in Rupella, quem comitabuntur barones et primores regni saeculares archiepiscopus vero Gnesnensis cum episcopis aliisque praelatis cum processione ecclesiae cathedralis Cracoviensis sequentur ad eandem ecclesiam in Rupellam

---

[1]) B. conspicis. [2]) B. Te deum confitemur. *Johannes Gorziczski subscripsit.* [3]) C. iterumque [4]) C. Cracoviae.

et illuc venientes cantabunt aliquas antiphonas et orationes tempori et negotio aptiores. Demum archiepiscopus cum seniore episcopo, vel archiepiscopo absente duo seniores episcopi excipient principem coronandum de stallo eumque deducent medium inter se cum eadem processione, quae cantabit responsoria de patronis et aliquid ad propositum, usque ad ecclesiam cathedralem. In qua princeps cum aliis omnibus vesperas audient, quibus finitis deducetur item princeps per dominos seculares ad palatium suum et spirituales facta illi reverentia in ecclesia manebunt.

Sequenti autem die, quae erit dominica, qua rex est benedicendus, archiepiscopus et sui sufraganei aliique praelati omnes convenient mane ad matricem ecclesiam, archiepiscopus pro missa celebranda et duo episcopi, qui astare debent archiepiscopo in benedicendo regem, superpiliciis, amictibus, stolis, pluvialibus, albis, mitris, aliique denique episcopi et abbates superpiliciis, pluvialibus et mitris aliisque insigniis sui status et dignitatis decenter induendi et ornandi. Quibus sic paratis procesioneque ordinata per unum praelatum, qui erit magister caeremoniarum, turribulum etiam et aquam benedictam secum deferentes procedent de ecclesia ad palatium usque, schola tamen, sacerdotibus et abbatibus ad scalas palatii remanentibus, solis episcopis cum archiepiscopo per scalas palatium ascendentibus et procedentibus ad deducendum principem de talamo suo ad ecclesiam cathedralem. Quiquidem princeps antea induitur per supremum regni marsalcum aut eo praesente per magistrum caeremoniarum sandaliis, tunica, chirotecis, amicto, alba, dalmatica et palio seu cappa. Quem sic ornatum et inter barones primoresque regni expectantem archiepiscopus aqua benedicta aspersum et demum incensatum levet per manum ad surgendum et unus ex episcopis, videlicet Cracoviensis, dicat hanc orationem:

Omnipotens sempiterne deus, coelestium et terrestrium moderator, qui famulum tuum ad regni fastigium dignitatemque dignatus es provehere, concede, quaesumus, ut a cunctis adversitatibus liberatus et ecclesiasticae pacis dono muniatur et ad aeternae pacis gaudium te donante pervenire mereatur, per Christum dominum nostrum amen.

Dicta oratione duo episcopi, videlicet Cracoviensis et alter, ad quem pertinet — vetus enim est contentio inter episcopum Wladislaviensem et Posnaniensem, ad quam sopiendam, dum uterque contendit ad se de consuetudine pertinere, ut cum episcopo Cracoviensi assistat archiepiscopo, neuter assistit, sed ad tercium utroque inferiorem officium hoc devolvitur iussu principis — isti ergo duo episcopi, qui archiepiscopo assistere debent, ducant principem electum dextra laevaque honorifice parati, a cuius latere non discedant usque ad finem, et ducant eum ad ecclesiam statuuntque ante altare maius, archiepiscopo et processione praecedentibus. Inter vero archiepiscopum et principem de thalamo exeuntes ordinate procedant principes et barones, insignia regia, videlicet coronam, sceptrum, pomum et gladium ante electum deferentes. In deferendis autem dictis insigniis antiquitus servari solitum est, ut dominus castellanus Cracoviensis coronam, palatini vero Cracoviensis et Posnaniensis, sicut in ferendis suffragiis et dicendis sententiis in consilio alternatim loquuntur, sic etiam deferre insignia regalia solent, ut

unus sceptrum et alter pomum ad ecclesiam, demum is, qui pomum portat[1], *sceptrum, et econtra, qui sceptrum, pomum refert de ecclesia. Pari modo etiam die sequenti, dum rex vadit ad solium in foro civitatis Cracovienzis paratum. Gladium vero defert gladifer Cracoviensis.*

Postquam autem rex et episcopi et[2] *reliqui talamum fuerint egressi, schola canit responsum*: Et[3] ego mitto angelum meum etc.

Cum itaque venerint ante maius altare, insignia regalia praefata hii, qui illa deferunt, ad altare maius reponunt[4]. *Interea vero pulsatur campana maior.*

Veniens[5] *autem ante altare maius prior episcoporum, videlicet Cracoviensis, stans detecto capite versus ad metropolitanum dicit intellegibili voce*: Reverendissime pater. Postulat sancta matereccleśia, ut praesentem serenissimum principem ad dignitatem regiam sublevetis.

Tum sedet rex in sede non magna, ante altare maius sibi preparata, ita, ut faciem vertat archiepiscopo, ipsi etiam deducentes episcopi, prior ad dexteram, inferior vero ad sinistram archiepiscopi circa altare se collocant, ut et ipsi ad alterutrum facies vertant, quibus sic collocatis unus episcoporum, videlicet Cracoviensis, incipiat psalmum: Exaudiat te Deus etc. *Deinde subiungat versum*: Domine, salvum fac regem nostrum. *Responsum*: Et exaudi nos in die, qua invocaverimus Te.

Deinde collecta: Deus humilium institutor, qui nos spiritus sancti illustratione consolaris, praetende super hunc famulum Tuum Sigismundum[6] gratiam Tuam, ut per eum Tuum in nobis adesse sentiamus adventum.

Alius item episcopus inferior dicet orationem: Omnipotens sempiterne Deus coelestium ac terrestrium moderator[7], qui famulum Tuum ad regni fastigium dignitatemque dignatus es provehere, concede, quaesumus, ut a cunctis adversitatibus liberatus et ecclesiasticae pacis dono muniatur et ad aeternae pacis gaudium te donante pervenire mereatur per Christum dominum nostrum amen.

Finita oratione coronandum regem diligenter instruit et admonet de fide et dilectione dei aliisque virtutibus regalibus, voce congruente et intelligibili sic dicens: Cum hodie per manus nostras, optime princeps, qui Christi salvatoris nostri vice in hac re fungimur, quamvis indigni, sacram unctionem et regni insignia sis suscepturus, bene est, ut te prius de onere, ad quod destinaris, aliquantulum moneamus. Regiam hodie suscipies[8] dignitatem et regendi fideles populos tibi commissos curam, sumis praeclarum sane inter mortales locum, sed discriminis, laboris atque anxietatis plenum. Verum si consideraveris, quod omnis potestas a domino deo est, per quem regnant reges et legum conditores iusta decernunt, quodque de grege tibi commisso ipsi deo rationem es redditurus, primum pietatem servabis, dominum deum Tuum tota mente ac puro corde coles, christianam religionem ac fidem catholicam,

---

[1]) D. portabat. [2]) D. ac. [3]) D. En. [4]) D. reponent. [5]) D. Venientes. [6]) B. poprawione późniejszą ręką na Henricum, C. i D. Henricum. [7]) brak A., B., C. [8]) D. suscipis.

quam ab incunabulis professus es, ad finem usque inviolatam retinebis eamque contra omnes adversantes pro viribus defendes, ecclesiarum praelatis ac reliquis sacerdotibus condignam reverentiam exhibebis, ecclesiasticam libertatem non conculcabis, iustitiam, sine qua nulla societas diu consistere potest, erga omnes inconcusse administrabis, bonis praemia, noxiis debitas poenas tribuendo, viduas, pupillos, pauperes ac debiles ab omni oppressione defendes, omnibus te adeuntibus benignum, mansuetum atque affabilem pro regia tua dignitate te praebebis et ita te geres [1]), ut non ad tuam, sed ad totius populi utilitatem regnare praemiumque benefactorum tuorum non in terris, sed in coelo expectare videaris. Quod ipse tibi praestare dignetur, qui vivit et regnat deus in saecula saeculorum.

Finita exhortatione mox subiungit archiepiscopus interrogationes praesentes, dicens ad electum principem:

Vis fidem sanctam a catholicis viris traditam tenere et operibus iustis servire? *Respondeat:* Volo.

Vis ecclesiis ecclesiarumque ministris tutor et defensor esse? *Respondeat* [2]*):* Volo.

Vis [3]) regnum a deo tibi commissum vel concesssum secundum iustitiam patrum tenere, regere et defendere: *Respondeat:* Volo, et inquantum divino fultus suffragio ac solatio omnium fidelium suorum valuero, ita me fideliter per omnia acturum esse promitto.

Expletis interrogationibus per metropolitanum, princeps coram metropolitano genuflexus capite detecto facit hanc professionem dicens:

Ego Sigismundus [4]) deo annuente futurus rex Poloniae profiteor et promitto coram deo et angelis eius deinceps legem, iustitiam et pacem ecclesiae dei populoque mihi subiecto pro posse et nosse facere atque servare salvo condigno misericordiae dei respectu, sicut in consilio fidelium meorum melius potero invenire, pontificibus quoque ecclesiarum dei condignum et canonicum honorem exhibere atque ea, quae ab imperatoribus et regibus ecclesiis collata et reddita sunt, inviolabiliter observare, abbatibus, comitibus et vasallis meis congruum honorem secundum consilium fidelium meorum praestare.

Deinde finita professione tangit ambabus manibus librum evangeliorum, quem metropolitanus ante se tenet, dicens: sic me deus adiuvet et haec sancta dei evangelia.

His expeditis, principe genuflexo manente, metropolitanus deposita mitra surgit et stans versus ad ipsum coronandum dicit competenti voce sequentem orationem, quam etiam dicunt alii pontifices parati, similiter sine mitris stantes;

---

[1]) A., B., C. reges. [2]) B. i C. brak. [3]) B. i C. brak.

[4]) W B. poprawione późniejszą ręką na Henricus, C. i D.: Henricus.

dicunt etiam alia omnia benedictionem et consecrationem ipsam concernentia voce submissa, metropolitanum tamen in omnibus observantes et imitantes:

Oremus. Omnipotens sempiterne deus, creator omnium, imperator angelorum, rex regum et dominus dominantium, qui Abraam fidelem servum tuum de hostibus triumphare fecisti, Moisi et Josue populo tuo praelatis victoriam multiplicem tribuisti humilemque David puerum Tuum regni fastigio sublimasti et Salomonem sapientiae pacisque inefabili munere ditasti, respice, quaesumus, domine, ad praeces humilitatis nostrae et super hunc famulum Tuum Sigismundum [1]), quem supplici devotione in Tuo nomine veneramur et in regem eligimus, benedictionum Tuarum dona multiplica eumque dextera potentiae tuae semper hic et ubique circumda, quatenus praedicti Abraae fidelitate, Moisi mansuetudine fretus, Iosue fortitudine [2]) fultus, David humilitate exaltatus, Salomonis sapientia decoratus, Tibi in omnibus complaceat et per tramitem iustitiae inoffenso gressu semper incedat, Tuae quoque protectionis galea munitus et scuto insuperabili iugiter protectus armisque coelestibus circumdatus optabilem de hostibus crucis Christi victoriam fideliter obtineat et triumphum foeliciter capiat terroremque suae potentiae illis inferat et pacem Tibi militantibus laetanter reportet, per Christum dominum nostrum, qui virtute crucis tartara destruxit regnoque diaboli superato ad coelos victor ascendit, in quo potestas omnis regnique consistit victoria, qui est gloria humilium et vita salusque populorum, qui Tecum vivit et regnat in unitate spiritus sancti, deus per omnia saecula saeculorum. *Responsum* [3]*:* Amen.

Item alia oratio: Te invocamus domine, sancte [4]) pater, omnipotens sempiterne deus, ut hunc famulum tuum Sigismundum [5]), quem tuae divinae dispensationis providentia in primordio plasmatum usque ad hunc praesentem diem iuvenili flore laetantem crescere concessisti, eum tuae pietatis dono ditatum plenumque gratia pietatis [6]) de die in diem coram deo et hominibus ad meliora semper proficere facias, ut summi regiminis solium gratia supernae largitatis gaudens suscipiat et misericordiae tuae muro ab hostium adversitate undique munitus plebem sibi commissam cum pace propitiationis et virtute victoriae foeliciter regere mereatur, per Christum dominum nostrum amen.

Post haec metropolitanus cum mitra procumbit supra faldistorium. Rex vero in suo stallo se prosternit, aliis episcopis paratis ante sedilia aut scamna sua similiter procumbentibus. Tunc cantores incipient et prosequuntur letaniam, clero respondente. Et cum dictum fuerit: Ut obsequium servitutis nostrae Tibi rationabile facias; *Responsum* [7]): Te rogamus, audi nos, *metropolitanus se erigens et accepto baculo pastorali in sinistram manum super electum regem pro-*

---

[1]) B. Hern. poprawione na Henr., C. i D. Henricum. [2]) A. B. C. i D. mansuetudine.
[3]) Brak A., B., C. [4]) Brak w C. [5]) B. ma S., poprawione na H., C. i D. Henricum.
[6]) D. veritatis. [7]) Brak w A., B., C.

stratum dicit: Ut hunc electum in regem coronandum bene†dicere digneris *Responsum:* Te rogamus, audi nos. *Secundo dicit:* Ut hunc electum in regem coronandum bene†dicere et conse†crare digneris. *Responsum:* Te rogamus, audi nos, *producendo super eum signum crucis, ubi in textu signatum est. Idem dicunt et faciunt episcopi parati, genuflexi tamen permanentes. Quo dicto metropolitanus redit ad accubitum, cantoribus resumentibus et perficientibus letaniam. Qua finita metropolitanus deposita mitra surgit, principe prostrato manente, ac episcopis depositis mitris geneflexis manentibus [et] versus ad coronandum annuntiat:* Pater noster etc.

Versus: Et ne nos inducas in tentationem. *Responsum:* Sed libera nos a malo.

Versus: Salvum fac servum tuum, domine. *Responsum:* Deus meus, sperantem in Te.

Versus: Esto ei, domine, turris fortitudinis. *Responsum:* A facie inimici.

Versus: Domine, exaudi orationem meam. *Responsum:* Et clamor meus ad Te veniat.

Versus: Dominus vobiscum. *Responsum:* Et cum spiritu tuo.

Oremus. Deus, qui populis tuis virtute consulis et amore dominaris, da famulo tuo [Sigismundo][1] sapientiae spiritum cum regimine disciplinae, ut Tibi toto corde devotus in regni regimine maneat semper idoneus tuoque munere ipsius temporibus securitas ecclesiae dirigatur et in tranquillitate devotio Christiana permaneat, ut in bonis operibus perseverans ad aeternum regnum Te duce pervenire valeat, per dominum nostrum Iesum Christum. Benedic domine hunc regem Sigismundum[2], qui regna omnia moderaris a saeculo et tali eum benedictione glorifica, ut davidicae teneat benedictionis et sublimitatis sceptrum et glorificatus in eius protinus reperiatur merito. Da ei tuo spiramine cum mansuetudine ita regere populum, sicut fecisti Salomonem tuum obtinere regnum pacificum. Sit Tibi semper cum timore subditus Tibique militet cum quiete, sit tuo clipeo protectus cum proceribus et ubique tua gratia victor existat. Honorifica eum prae cunctis regibus gentium, foeliciter populis dominetur et foeliciter eum nationes adorent, vivat inter gentium catervas magnificus, sit in iudiciis aequitatis singularis. Locupletet eum tua praedives dextera, frugiferam obtineat patriam et eius liberis tribuas profutura. Protela ei prolixitatem vitae et in diebus eius oriatur iustitia. A Te robustum teneat regiminis solium et cum iocunditate et iustitia aeterno glorietur in regno, per Christum dominum nostrum.

Post haec metropolitanus sedet, accipit mitram et electus rex coram eo genuflectit circumstantibus episcopis paratis cum suis mitris in modum coronae. Tunc statim deponitur dalmatica et pluviale regi coronando, metropolitanus vero in-

---

[1] A. Ernesto, B., C. i D. Henrico.

[2] W B. było, zdaje się, Ernestum. Słowo to wyskrobano, tak że została z niego tylko litera n, a wpisano w to miejsce Henricum. C. i D. mają: Henricum.

tingit policem dextrae manus in oleum catlıecuminorum, inungit de eodem oleo in modum crucis sub uno contextu manum et brachium dextrum et inter scapulas regis, dicens legendo hanc orationem:

Ungo te in regem ex oleo sanctificato in nomine patris et filii et spiritus sancti amen. Pax tecum. *Responsum:* Et cum spiritu tuo.

Alia oratio: Ungo te regem ex oleo sanctificato. Spiritus sancti gratia humilitatis nostrae officio in te copiosa descendat, ut sicut manibus nostris indignis oleo materiali pinguescis exterius ablutus, ita eius invisibili unguimine delibutus impinguari merearis interius, eius quoque perfectissime spirituali unctione semper imbutus et illicita declinare tota mente discas seu valeas et utilia animae tuae iugiter cogitare, optare atque operari queas, auxiliante domino deo [1]) nostro Iesu Christo, qui Tecum vivit et regnat etc.

Deus, dei filius, Iesus Christus, dominus noster, qui a patre oleo exultationis unctus est prae participibus suis, ipse per praesentem sanctae unctionis infusionem spiritus paracliti super te bene†dictionem infundat eundemque [2]) usque ad interiora cordis tui penetrare faciat, quatenus hoc visibili et tractabili oleo dona invisibilia percipere et temporali regno iustis moderationibus executo aeternaliter conregnare ei merearis, qui solus sine peccato rex regum vivit et gloriatur cum deo patre in unitate spiritus sancti, deus per omnia saecula saeculorum. *Responsum:* Amen.

Oremus. Omnipotens sempiterne deus, qui Azahel super Syriam et Iehu [3]) super Israel per Heliam, David quoque et Saulem per Samuelem prophetam in reges inungi fecisti, tribue, quaesumus, manibus nostris opem tuae benedictionis et huic famulo tuo Sigismundo [4]), quem hodie, licet indigni, in regem [5]) sacro unguimine delingimus, dignam delibutionis huius efficatiam et virtutem concede. Constitue, domine, principatum super humerum eius, ut sit fortis, iustus, fidelis, providus et indefessus regni huius et populi tui gubernator, infidelium expugnator, iustitiae cultor, meritorum et demeritorum remunerator, ecclesiae tuae sanctae et fidei christianae defensor ad decus et laudem tui nominis gloriosi, per dominum nostrum Iesum Christum filium tuum, qui Tecum vivit et regnat in unitate spiritus sancti deus per omnia saecula saeculorum [6]). *Responsum:* Amen.

Christe perunge hunc regem in regimen, qui unxisti sacerdotes ac prophetas, reges et martyres, qui per fidem vicerunt regna, operati sunt iustitiam atque adepti sunt repromissiones. Tua sanctissima unctio super caput eius defluat atque ad interiora descendat et cordis illius intima penetret et promissionibus, quas adepti sunt victoriosissimi reges, gratia tua dignus

---

[1]) D. brak. [2]) D. eandemque. [3]) A., B., C. Iheu.
[4]) Tak A.; B. ma En., C. i D. Henrico.
[5]) W D. dopisane tą samą ręką. Brak w A., B., i C.
[6]) C. qui Tecum vivit etc.

efficiatur, quatenus in praesenti saeculo foeliciter regnet et ad eorum consortium in coelesti regno perveniat, per dominum nostrum Iesum Christum, filium tuum, qui unctus est oleo laetitiae prae consortibus suis et virtute sanctae crucis potestates aereas debellavit, tartara destruxit, regnum diaboli superavit et ad coelos victor ascendit, in cuius manu victoria, virtus et potestas consistunt, et Tecum vivit et regnat per omnia saecula saeculorum.

Deus, qui es iustorum gloria et misericordia peccatorum, qui misisti filium tuum pretiosissimo sanguine suo genus humanum redimere, qui conteris bella et es propugnator in Te sperantium et sub cuius arbitrio omnium regnorum continetur potestas, Te humiliter deprecamur, ut praesentem famulum tuum Sigismundum [1]) in tua misericordia confidentem in praesenti sede regali benedicas eique protinus adesse digneris, ut qui tua expetit protectione defendi, omnibus sit hostibus fortior. Fac eum, domine, beatum et victorem de inimicis suis. Corona eum corona iustitiae et pietatis, ut ex toto corde et tota mente in Te credens Tibi deserviat, sanctam tuam ecclesiam defendat et sublimet populumque a Te commissum iuste regat, nullum ius insidiantibus malis in iniustitiam vertat. Accende, domine, cor eius ad amorem gratiae tuae per hoc unctionis oleum, unde unxisti reges et prophetas, quatenus iustitiam diligens per tramitem familiariter iustitiae populum ducens post peracta et disposita in regali excellentia annorum curricula ad Te pervenire mereatur. Per dominum nostrum etc.

Prospice, omnipotens deus serenissime, optatibus hunc gloriosum regem Sigismundum [2]), et sicut benedixisti Abraam, Isaac et Iacob, sic illum largis benedictionibus spiritualis gratiae cum omni plenitudine tuae potentiae irrigare atque perfundere dignare. Tribue ei de rore coeli et de pinguedine terrae abundantiam frumenti, vini et olei et omnium frugum opulentiam ex largitate divini muneris longa per tempora, ut illo regnante sit sanitas corporum in patria et pax inviolata in regno et dignitas gloriosa regalis palatii maximo splendore regiae potestatis omnium oculis fulgeat, luce sua clarissima clarescat atque splendore, quasi splenditissima fulgura, maximo perfusus lumine videatur.

Tribue ei, omnipotens deus, ut sit fortissimus protector patriae et consolator ecclesiarum atque coenobiorum sanctorum maxima cum pietate regalis munificentiae atque ut sit fortissimus regum, triumphator hostium ad opprimendas rebelles et paganas nationes, sitque suis inimicis satis terribilis praemaxima fortitudine regalis potentiae, optimatibus quoque et praecelsis proceribus ac fidelibus sui regni sit magnificus et amabilis et pius, ut ab omnibus timeatur et diligatur, reges quoque de lumbis eius per successores temporum futurorum egrediantur, qui regnum hoc valeant regere totum et post gloriosa tempora atque foelicia praesentis vitae gaudia aeterna in perpetua

[1]) B. ma Er., C. i D. Henricum. [2]) W B Ern., w C. i D. Henricum.

benedictione habere mereatur[1]), quod ipse praestare dignetur, qui vivit et regnat in saecula saeculorum. *Responsum:* Amen.

Lectis orationibus abstergantur loca unctionis in corpore regis cum bombice per unum ex episcopis et demum per metropolitanum benedicantur dalmatica et pluviale sic: Deus rex regum et dominus dominantium, per quem reges regnant et legum conditores iura decernunt, dignare propitius bene†dicere hoc regale ornamentum et praesta, ut famulus tuus, rex noster, Sigismundus[2]), qui illud portaturus est, ornamento bonorum morum et sanctarum actionum in conspectu tuo fulgeat et post temporalem vitam aeternam gloriam, quae temporis non habet finem, sine fine possideat, per dominum nostrum etc.[3]). *Demum induatur rex dalmatica hoc modo benedicta.*

Postea metropolitanus imponat desuper pallium seu pluviale, dicens: Accipe pallium quatuor initiis formatum, per quod intelligas quatuor mundi partes divinae potestati esse subiectas nec quemquam posse foeliciter regere in terris, nisi sibi potestas regnandi fuerit collata de coelis.

Quibus finitis et expletis metropolitanus lavat et abstergit manus, surgit mitraque[4]) *deposita facit confessionem. Rex vero electus ad stallum suum deducitur, ubi manet orans, et procedetur in missa usque ad graduale vel alleluia et cum oratione diei dicitur pro ipso electo rege sub uno per dominum oratio:* Deus regnorum omnium protector[5]), *ut in pontificali etc.; graduali vero cantato metropolitanus sedet ante altare cum mitra in faldistorio, rex vero ab episcopis reducetur ad metropolitanum et coram eo genuflectit. Tum metropolitanus accipit gladium et eum evaginatum tradit in manus regis dicens:*

Accipe gladium desuper altari sumptum per nostras manus, licet indignas, vice tamen et auctoritate sanctorum apostolorum consecratas, regaliter tibi concessum nostraeque bene†dictionis officio in defensionem sanctae ecclesiae dei divinitus ordinatum ad vindictam malefactorum, laudem vero bonorum, et memor esto eius, de quo psalmista prophetavit dicens: accingere gladio tuo super femur tuum, potentissime, ut in hoc per eundem vim aequitatis exerceas, molem iniquitatis potenter destruas et sanctam dei ecclesiam eiusque fideles propugnes atque protegas neque minus sub fide falsos quam christiani nominis hostes execres ac disperdas, viduas atque pupillos clementer adiuves et defendas, desolata restaures, restaurata conserves, ulciscaris iniusta, confirmes bene disposita, quatenus in hoc agendo virtutum triumpho gloriosus iustitiaeque cultor egregius cum mundi salvatore, cuius typum geris, in nomine [eius] sine fine regnare merearis, qui cum deo patre et spiritu sancto vivit et regnat deus per omnia saecula saeculorum amen.

Et rex accepto ense vibrat illum et super brachium sinistrum tergit, de-

---

[1]) D. mereantur. [2]) B. Ern.; C. i D. Henricus.

[3]) B. nostrum Iesum etc., C. i D.: nostrum Iesum Christum etc.

[4]) A., B. i D. surgit mają cum mitraque. [5]) Brak w A., B., C.

inde ministris tradit, per quos in vaginam reponitur et metropolitano offertur; quo accepto metropolitanus accingit eo regem dicens:

Accingere gladio tuo super femur tuum, potentissime, et attende, quod sancti non in gladio, sed per fidem vicerunt regna.

Postea regi genuflexo corona imponitur, quam omnes praelati parati, qui adsunt, de altari per metropolitanum sumptam manibus tenent, ipso metropolitano eam regente et capiti illius imponente ac dicente:

Accipe coronam regni, quae licet ab indignis, episcoporum tamen manibus capiti tuo imponitur in nomine patris et filii et spiritus sancti, quam sanctitatis gloriam et honorem et opus fortitudinis intelligas significare et per hanc te participem ministerii nostri non ignores, ita ut sicut nos in interioribus pastores rectoresque animarum intelligimur, ita et tu contra omnes adversitates ecclesiae Christi defensor assistas regnique tibi a deo dati et per officium nostrae benedictionis in vice apostolorum omniumque sanctorum regimini tuo commissi utilis executor perspicuusque regnator semper appareas, ut inter gloriosos atletas virtutum gemmis ornatus et praemio sempiternae foelicitatis coronatus cum redemptore et salvatore nostro Iesu Christo, cuius nomen vicemque gestare crederis, sine fine glorieris, qui vivit et et imperat deus cum patre et spiritu sancto in saecula saeculorum amen [1]).

Deinde metropolitanus dat ei adhuc genuflexo pomum et sceptrum dicens:

Accipe virgam virtutis atque veritatis, qua intelligas te obnoxium mulcere pios, terrere reprobos, errantes viam docere, lapsis manum porrigere, disperdere superbos et relevare humiles, et apperiat tibi ostium Iesus Christus dominus noster, qui de semet ipso ait: Ego sum ostium, per me si quis introierit, salvabitur, qui est clavis David et [2]) sceptrum domus Israel, qui aperit et nemo claudit, claudit et nemo aperit, sitque tibi auctor, qui eduxit vinctum de domo carceris, sedentem in tenebris et umbra mortis, et in omnibus sequi merearis eum, de quo David propheta cecinit: Sedes tua, deus, in saeculum saeculi, virga aequitatis, virga regni tui, et imitando ipsum diligas iustitiam et odio habeas iniquitatem, quia propterea [3]) unxit te deus, deus tuus, ad exemplum illius, quem ante saecula unxerat oleo exultationis prae participibus suis, Iesum Christum dominum nostrum, qui cum eo vivit et regnat deus in saecula saeculorum.

Quibus peractis proceditur deinde in missa usque ad offertorium, quo dicto rex a suis baronibus associatus vadit ad offertorium et deinde proceditur in missa daturque regi pax cum instrumento ad hoc ordinato. Postquam autem archiepiscopus se communicaverit et purificaverit, antequam lavet digitos, rex detecto capite accedit ad altare, ubi genuflexus accipit corpus domini de manu metropolitani. Post communicationem vero rex redit ad stallum suum et missa [4]) *proceditur usque ad finem. Finita missa regi discinditur ensis et in vagina datur uni, ad quem pertinet deferendus ante regem in solium. Metropolitanus vero*

[1]) D. brak. [2]) C. Brak od ego do et. [3]) A., B. i C. propheta. [4]) D. in missa.

cum aliis praelatis deducit regem ad solium medium inter se a dextris et digniorem praelatum a sinistris regis incedentem ad solium et adiuvante eum digniore praelato. Et metropolitanus intronisat regem in solium dicens:

Sta et retine amodo locum tibi a deo delegatum per auctoritatem omnipotentis dei et per praesentem traditionem nostram, omnium scilicet episcoporum caeterorum[que] dei servorum, et quanto clerum sacris altaribus propinquiorem prospicis, tanto ei potentiorem in locis congruis honorem impendere memineris, quatenus mediator dei et hominum te mediatorem cleri et plebis in hoc regni solio confirmet et in regnum aeternum secum regnare faciat, Iesus Christus, dominus noster, rex regum et dominus dominantium, qui cum patre et spiritu sancto vivit et regnat, deus per omnia saecula saeculorum.

Deinde metropolitanus deposita mitra, stans versus ad altare, inchoat schola prosequente himnum: Te deum laudamus etc. *Quo finito metropolitanus deposita mitra stans, ut prius, ad dexteram regis, dicit super eum:* Firmetur manus tua et exaltetur dextra tua. *Responsum*: Iustitia et iudicium praeparatio sedis tuae.

Versus: Domine, exaudi orationem meam. *Responsum:* Et clamor meus ad Te veniat.

Versus: Dominus vobiscum. *Responsum:* Et cum spiritu tuo.

Oremus: Deus, qui victrices Moisi manus in oratione firmasti, qui quamvis aetate languesceret, infatigabili sanctitate pugnabat, ut dum Amalech iniquus vincitur, dum prophanus nationum populus subiugatur, exterminatis alienigenis[1]) haereditati tuae possesio copiosa serviret, opus manuum tuarum pia[2]) nostrae orationis exauditione confirma[3]); habemus et nos apud Te, sancte pater, dominum salvatorem, qui pro nobis manus suas extendit in cruce, per quem etiam precamur, altissime, ut tua potentia suffragante universorum hostium frangatur impietas populusque tuus cessante formidine Te solum timere condiscat, per eundem Christum dominum nostrum. *Responsum:* Amen.

Oremus: Deus inenarrabilis auctor mundi, conditor generis humani, confirmator regni, qui ex utero fidelis amici tui, patriarchae nostrae Abrahae, praeelegisti regem saeculis profuturum[4]), Tu praesentem insignem regem hunc cum exercitu suo per intercessionem omnium sanctorum uberi bene†dictione locupleta et in solium regni firma stabilitate connecte[5]). Visita eum per interventum omnium sanctorum, sicut visitasti Moisen in rubo, Iosue in castris, Gedeonem in agro, Samuelem crinitum in templo, et illa eum promissione et siderea bene†dictione ac sapientiae tuae rore perfunde, quam beatus David ex psalterio, Salomon filius eius Te remunerante percipit de coelo. Sis ei contra acies inimicorum lorica, in adversis galea, in prosperis sapientia, in protectione

---

[1]) A. i B. alienigeris. [2]) A., B. i C. quia. [3]) A., B. i C. consirma.
[4]) A. B. i C.: futurum. [5]) W tekstach: connectet.

clipeus sempiternus, et praesta, ut gentes illi teneant fidem, proceres atque optimates sui habeant pacem, diligant charitatem, abstineant se a cupiditate, loquantur iustitiam, custodiant veritatem, et ita populus iste pullulet coalitus benedictione trinitatis, ut semper maneant tripudiantes, armis gaudentes et in pace victores. Per dominum nostrum Iesum Christum etc.[1]). *Responsum:* Amen[2]).

Finaliter rex creat milites, ense evaginato eos ter percutiens.

B. (Ex codice Krasinsciano).

Ordo qualiter serenissimus rex Poloniae iuxta veterem consuetudinem coronatur et quae solennitas et ceremoniae circa id servari sint solitae[3]).

Imprimis congregantur episcopi et consiliarii regni aliique officiales, item abbates infulati adminus ex dioecesi Cracoviensi, qui omnes convenire tenentur pro die statuto coronationis. Rex itaque electus parabit se, ut digne accedat mensam divinam Corpus Christi sumpturus in die coronationis, unde ieiunio, elemosina et confessione expiabit peccata sua. Sequenti autem die, quae erit dominica, qua rex est benedicendus, archiepiscopus et sui suffraganei, abbates infulati aliique praelati omnes conveniunt mane in cathedralem ecclesiam, omnes amicti stollis, pluvialibus, mitris, infulis, superpiliciis et id genere sacerdotalium; senatores quoque omnes, et equestris ordo congregatur, quibus sic paratis, processione ordinata per magistrum caeremoniarum cum turribulo et aqua benedicta aliisque episcopalibus de ecclesia in palatium eunt, schola cum sacerdotibus et abbatibus ad scalas palatii remanentibus, soli episcopi cum archiepiscopo palatium ascendunt ad deducendum principem in ecclesiam cathedralem, qui antea induitur per supremum regni marschalcum vel per magistrum caeremoniarum sandaliis, tunica, chirotecis, alba, dalmatica et pallio sive capa, quem sic ornatum et inter barones primoresque regni stantem archiepiscopus aqua benedicta aspergit. Post hoc collectam dicit: »Deus humilium institutor, qui nos sancti Spiritus illustratione consolaris, praetende super hunc famulum tuum N. gratiam tuam, ut per eum tuum in nobis adesse sentiamus adventum«.

Hinc rex in ecclesiam per Cracoviensem et Cuiaviensem episcopos deducitur a dextra levaque apprehensa, praeferentibus castellano Cracoviensi coronam, palatino sceptrum, Wilnensi item palatino pomum aureum, et N. N.[4]) *gladium evaginatum, episcopi cum archiepiscopo cruce praecedente, abbates infulati et caeteri principes suo ordine quilibet succedet et similiter duces Franciae et externorum principum legati. Regalia supradicta a senatoribus, qui ea portabant, accepta in altare deposita sunt, rex in solio sistitur, ante quem archiepiscopus certas orationes pronuntiat.*

[1]) A. i B. tylko: per, w C. per etc. [2]) Tych dwóch wyrazów w D. brak.
[3]) Z Gwagnina (= Druk) podaję tylko ważniejsze odmianki. [4]) Druk: Andrea a Zborow.

Antequam autem rex coronaretur, orta est magna controversio ratione confoederationis inter quosdam catolicorum et evangelicos sub interregno factae, episcopis eandem uti divinis pariter ac ecclesiasticis contrariam legibus ipsisque invitis et reclamantibus factam improbantibus, evangelicis contra propter rerum suarum securitatem omnino firmam haberi contendentibus, sed postea omnis illa contentio invento medio Deo volente sedata fuit et pace facta unus episcoporum dicit subsequentem orationem: Omnipotens sempiterne Deus, coelestium ac terrestrium moderator, qui famulum tuum ad regni fastigium dignitatemque dignatus es provehere, concede quaesumus, ut a cunctis adversitatibus liberatus et eclesiasticae pacis dono muniatur et ad aeternae pacis gaudium Te donante pervenire mereatur, per Christum Dominum nostrum. Amen.

Finita oratione admonet diligenter regem de fide, de pietate in deum et de aliis virtutibus regiis, dicens: Cum hodie per manus nostras optime princeps, qui Christi Salvatoris nostri vices in hac re fungimur, quamvis indigni, sacram unctionem et regni insignia sis suscepturus, bene est, ut te prius de onere, ad quod destinaris, aliquantulum moneamus. Regiam hodie suscipis dignitatem et regendi fideles populos tibi commissos curam sumis, praeclarum sane inter mortales locum, sed discriminis, laboris atque anxietatis plenum. Verum, si consideraveris, quod omnis potestas a Domino Deo est, per quem regnant reges et legum conditores iusta decernunt, quodque de grege tibi commissa ipsi Deo rationem redditurus, primum pietatem servabis, Dominum Deum tuum tota mente ac puro corde coles, Christanam religionem ac fidem catholicam, quam ab incunabulis professus es, ad finem usque inviolatam retinebis eamque contra omnes adversantes pro viribus defendes, ecclesiarum praelatis ac reliquis sacerdotibus condignam reverentiam exhibebis, ecclesiasticam libertatem non conculcabis, iustitiam, sine qua nulla societas diu consistere potest, erga omnes inconcusse administrabis, bonis praemia, noxiis debitas penas imponendo, viduas, pupillos, pauperes ac debiles ab omni opressione defendes, omnibus te adeuntibus benignum, mansuetum atque affabilem pro regia tua dignitate praebebis et ita te geres, ut non ad tuam, sed totius populi utilitatem regnare praemiumque benefactorum tuorum non in terris, sed in coelo expectare videaris, quod ipse tibi praestare dignetur, qui vivit et regnat Deus in saecula saeculorum.

Absoluta oratione interrogat illum episcopus his verbis:

Vis fidem sanctem a catholicis viris traditam tenere et operibus iustis servare? *R.:* Volo.

Vis ecclesiis ecclesiarumque ministris tutor et defensor esse?

R.: Volo.

Vis regnum a Deo tibi commissum secundum iustitiam patrum tenere, regere et defendere?

R.: Volo, et in quantum divino fultus suffragio ac solatio omnium fidelium suorum valuero, ita me fideliter per omnia acturum esse promitto.

Finita interrogatione rex coram archiepiscopo genuflexus capite autem

aperto[1]) *dicit in haec verba:* Ego N.[2]) Deo annuente futurus rex Polonorum profiteor et promitto coram Deo et angelis eius deinceps legem et iustitiam et pacem ecclesiae Dei populoque mihi subiecto pro posse et nosse facere atque servare salvo condigno misericordiae Dei respectu, sicut in consilio fidelium meorum melius potero invenire. Pontificibus quoque ecclesiarum Dei condignum et canonicum honorem exhibere atque ea, quae ab imperatoribus et regibus ecclesiae collata et reddita sunt, inviolabiliter observare, abbatibus et vasallis meis congruum honorem secundum consilium fidelium meorum praestare.

Post hoc utramque manum ponit supra evangelia dicens: Sic me Deus adiuvet et haec sancta evangelia.

Postea dicit archiepiscopus collectam: Omnipotens sempiterne Deus, creator omnium, imperator angelorum, rex regum et dominus dominantium, qui Abraham fidelem servum tuum de hostibus triumphare fecisti, Moysi et Iosue populo tuo praelatis victoriam multiplicem tribuisti humilemque David puerum tuum regni fastigio sublimasti et Salomonem sapientiae pacisque ineffabili munere ditasti, respice quaesumus Domine ad preces humilitatis nostrae et super hunc famulum tuum N.[3]), quem supplici devotione veneramur et in regem eligimus, benedictionum tuarum dona multiplica eumque dextera potentiae tuae semper hic et ubique circumda, quatenus praedicti Abrahae fidelitate, Moysi mansuetudine fretus, Iosue fortitudine fultus, David humilitate exaltatus, Salomonis sapientia decoratus, Tibi in omnibus complaceat et per tramitem iustitiae inoffenso gressu semper incedat, tuae quoque protectionis galea munitus et scuto insuperabili iugiter protectus armisque coelestibus circumdatus optabilem de hostibus crucis Christi victoriam fideliter obtineat et triumphum foeliciter capiat terroremque suae potentiae illis inferat et pacem sibi militantibus laetanter reportet, per Christum Dominum nostrum, qui virtute crucis tartara destruxit regnoque diaboli superato ad coelos victor ascendit, in quo potestas omnis regnique consistit victoria, qui est gloria humilium et vita salusque populorum, qui Tecum vivit et regnat Deus per omnia saecula saeculorum. Amen.

Alia oratio: Te invocamus Domine, sancte pater, omnipotens sempiterne Deus, ut hunc famulum Tuum N.[4]), quem tuae divinae dispensationis providentia in primordio plasmatum usque ad hunc praesentem diem iuvenili flore laetantem crescere concessisti, eum tuae pietatis dono ditatum plenumque gratia et veritate de die in diem coram Deo et hominibus ad meliora semper proficere facias, ut summi regiminis solium gratia supernae largitatis gaudens suscipiat et misericordiae Tuae muro ab hostium adversitate undique munitus plebem sibi commissam cum pace propitiationis et virtute victoriae foeliciter regere mereatur, per Christum Dominum nostrum amen.

Post haec archiepiscopus genua flectit et rex in faciem provolvitur. Can-

[1]) Druk: capite adaperto. [2]) Druk: Henricus. [3]) Druk: Henricum. [4]) Druk: Henricum.

tores autem canunt choro correspondente, et cum cantant hunc versum: Et obsequium servitutis nostrae tibi rationabile facias, *R.* Te rogamus audi nos, *archiepiscopus stans ad regem provolutum cum cruce dicit:* Et hunc electum in regem coronandum benedicere digneris. *R.* Te rogamus audi nos. *Iterum canit:* Et hunc electum in regem coronandum benedicere et consecrare digneris. *R.* Te rogamus audi nos.

Post hoc episcopi omnes cum abbatibus genua flectentes litaniam prosequuntur supra regem provolutum, quam cum finierint, archiepiscopus orationem dominicam exorditur: Pater noster etc. et ne nos inducas in tentationem. *R.* Sed libera nos a malo. *V.* Salvum fac servum tuum Domine. *R.* Deus meus, sperantem in Te. *V.* Esto ei Domine turris fortitudinis. *R.* A facie inimici. *V.* Domine exaudi orationem meam. *R.* Et clamor meus ad Te veniat. *V.* Dominus vobiscum. *R.* Et cum Spiritu Tuo.

Oremus. Deus, qui populis tuis virtute consulis et amore dominaris, da famulo Tuo N.[1]) sapientiae spiritum cum regimine disciplinae, ut Tibi toto corde devotus in regni regimine maneat semper idoneus tuoque munere ipsius temporibus securitas ecclesiae dirigatur et in tranquillitate devotio Christiana permaneat, ut in operibus suis bonis perseverans ad aeternum regnum Te duce pervenire valeat, per Dominum nostrum Iesum Christum etc.

Benedic Domine hunc regem N.[2]), qui regna omnia moderaris a saeculo, et tali eum benedictione glorifica, ut Davidicae teneat benedictionis et sublimitatis sceptrum et glorificatus in eius protinus rapiatur merita, da ei Tuo spiramine cum mansuetudine ita regere populum tuum, sicut fecisti Salomonem tuum obtinere[3]) regnum pacificum. Sit Tibi semper cum timore subditus Tibique militet cum quiete, sit tuo clipeo protectus cum proceribus, et ubique Tua gratia victor existat. Honorifica eum prae cunctis regibus gentium, ut foeliciter populis Tuis dominetur et foeliciter eum nationes adorent, vivat inter gentium catervas magnificus, sit in iudiciis equitatis singularis, locupletet eum tua praedives dextera, frugiferam obtineat patriam et eius liberis tribuas profuturam. Protela ei prolixitatem vitae et in diebus eius oriatur iustitia. A Te robustum teneat regiminis solium et cum iocunditate et iustitia aeterno glorietur in regno per Christum Dominum nostrum. Amen.

Postea archiepiscopus sedet, rex autem [in] genua ante eum provolutus dalmatica et pluviali[4]*) exuitur, archiepiscopus autem intincto police dextro in oleo sacro ungit illi dextram a palma ad cubitum et inter scapulas*[5]*) et in brachio dextro dicens:* Ungo te in regem ex oleo sanctificato in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti. Amen. Pax tecum. *R.* Et cum Spiritu Tuo.

Oratio: Ungo te in regem ex oleo sanctificato. Spiritus sancti gratia humilitatis nostrae officio in te copiosa descendat, ut sicut manibus nostris indignis oleo materiali pinguescis exterius ablutus, ita eius invisibili ungui-

[1]) Druk: Henrico. [2]) Druk: Henricum. [3]) W tekscie i druku: continere.
[4]) W tekscie i druku: piviali. [5]) W tekscie i druku: spatulas.

mine delibutus impiguari merearis interius, eius quoque perfectissime spirituali unctione semper imbutus et illicita declinare tota mente discas seu valeas et utilia animae tuae iugiter cogitare, optare atque operari queas auxiliante Domino Iesu Christo, qui Tecum vivit et regnat. Deus Dei filius Iesus Christus dominus noster, qui a Patre oleo exultationis unctus est prae participibus suis, ipse per praesentem sanctae unctionis infusionem spiritus paracliti super te benedictionem infundat eundemque usque ad interiora cordis tui penetrare faciat, quatenus hoc visibili et tractabili oleo dona invisibilia percipere et temporali regno iustis moderationibus executo aeternaliter corregnare ei merearis, qui solus sine peccato rex regum vivit et gloriatur cum Deo Patre in unitate Spiritus sancti Deus per omnia saecula saeculorum amen.

Oremus: Omnipotens sempiterne Deus, qui Azachiel super Syriam et Iehu super Israel per Heliam, David[1]) quoque et Saulem per Samuelem prophetam in reges inungi fecisti, tribue quaesumus manibus nostris opem tuae bebedictionis et huic famulo Tuo N.[2]), quem hodie licet indigni in [regem]sacro unguimine delingimus, dignam delibutionis huius efficatiam et virtutem concede. Constitue Domine principatum super humerum eius, ut sit fortis, iustus, fidelis, providus et indefessus regni huius et populi tui gubernator, infidelium expugnator, iustitiae cultor, meritorum et demeritorum remunerator, ecclesiae tuae sanctae et fidei christianae defensor ad decus et laudem tui nominis gloriosi per Dominum nostrum Iesum Christum filium tuum, qui Tecum vivit et regnat in unitate Spiritus sancti Deus per omnia saecula saeculorum. Amen.

Christe, perunge hunc regem in regimen, qui unxisti sacerdotes et prophetas, reges et martyres, qui per fidem vicerunt regna, operati sunt iustitiam, atque adepti sunt repromissiones. Tua sanctissima unctio super caput eius defluat atque ad interiora descendat et cordis illius intima penetret et promissionibus, quas adepti sunt victoriosissimi reges, gratia Tua dignus efficiatur, quatenus in praesenti saeculo foeliciter regnet et ad eorum consortium in coelesti regno perveniat per Dominum nostrum Iesum Christum, qui tecum vivit et regnat etc., unctus est oleo laetitiae prae consortibus suis et virtute sanctae crucis potestates aëreas debellavit, tartara destruxit, regnum diaboli superavit et ad coelos victor ascendit, in cuius manu victoria, virtus et potestas consistunt et Tecum vivit et regnat per omnia saecula saeculorum. Amen.

Deus, qui es iustorum gloria et misericordia peccatorum, qui misisti filium Tuum praeciosissimo sanguine suo genus humanum redimere, qui conteris bella et es propugnator in Te sperantium et sub cuius arbitrio omnium regnorum continetur potestas, Te humiliter deprecamur, ut praesentem famulum Tuum N.[3]) in Tua misericordia confidentem in praesenti regali sede benedicas eique protinus adesse digneris, et qui Tua expetit protectione defendi, omnibus sit hostibus fortior. Fac eum Domine beatum et victorem de

[1]) Druk: Davidem. [2]) Druk: Henrico. [3]) Druk: Henricum.

inimicis suis, corona eum corona iustitiae et pietatis, ut ex toto corde et tota mente in Te credens Tibi deserviat, sanctam Tuam ecclesiam defendat et sublimet, populumque a Te commissum iuste regat, nullum ius insidiantibus malis in iniustitiam vertat. Accende Domine cor eius ad amorem gratiae tuae per hoc unctionis oleum, unde unxisti reges et prophetas, quatenus iustitiam diligens per tramitem iustitiae familiariter populum ducens post peracta et disposita in regali[1]) excellentia annorum curricula ad Te pervenire mereatur, per Dominum nostrum Iesum Christum etc.

Prospice, omnipotens Deus, serenis optatibus hunc gloriosum regem N.[2]), et sicut benedixisti Abraham, Isaac et Iacob, sic illum larga benedictionis spiritualis gratia cum omni plenitudine potentiae irrigare atque perfundere dignare. Tribue ei de rore coeli et de pinguedine terrae abundantiam frumenti, vini et olei et omnium frugum opulentiam ex largitate divini muneris longa per tempora, ut illo regnante sit sanitas corporum in patria et pax inviolata in regno et dignitas gloriosa regalis palatii maximo splendore regiae potestatis omnium oculis fulgeat, luce clarissima clarescat atque splendore quasi splendidissimo fulgore maximo perfusus lumine videatur. Tribue ei omnipotens Deus, ut sit fortissimus protector patriae et consolator ecclesiarum atque coenobiorum sanctorum maxima cum pietate munificentiae atque sit fortissimus regum, triumphator hostium ad opprimendas rebelles et paganas nationes sitque suis inimicis satis terribilis praemaxima fortitudine regalis potentiae, optimatibus quoque et praecelsis proceribus ac fidelibus sui regni sit magnificus et amabilis ac pius, ut ab omnibus timeatur et diligatur. Reges quoque de lumbis eius per successiones temporum futurorum egrediantur, qui regnum hoc valeant regere totum et post gloriosa tempora atque foelicia praesentis vitae gaudia aeterna in perpetua benedictione habere mereantur. Quod ipse praestare dignetur, qui vivit et regnat in saecula saeculorum, amen.

Postea episcopus aliquis cotum manu gestans inuncta loca detergit, dicens: Deus rex regum et dominus dominantium, per quem reges regnant et legum conditores iura decernunt, dignare propitius benedicere hoc regale ornamentum et praesta, ut famulus Tuus rex noster N.[3]), qui illud portaturus est, ornamento bonorum morum et sanctarum actionum in conspectu Tuo fulgeat et post temporalem vitam aeternam gloriam, quae temporis non habet finem, sine fine possideat. Per Dominum nostrum Iesum Christum etc.

Demum induit regem pluviali[4]*) et dalmatica, dicens:* Accipe pallium quatuor initiis formatum, per quod intelligas quatuor mundi partes divinae potestati esse subiectas nec quemquam posse foeliciter regere in terris, nisi sibi potestas fuerit collata de coelis.

His absolutis archiepiscopus manus abluit et deposita infula dicit confessio-

[1]) W tekscie i druku: regalia. [2]) Druk: Henricum.
[3]) Druk: Henricus. [4]) W tekscie i druku: piviali.

nem. Rex vero deductus in solium orat, et post Alleluia in missa orationes pro rege aliquis episcoporum dicit. Postea regi genuaflexo archiepiscopus gladium porrigit, dicens: Accipe gladium desuper altari sumptum per nostras manus, licet indignas, vice tamen et auctoritate sanctorum apostolorum consecratum, regaliter tibi concessum nostraeque benedictionis officio in defensionem sanctae Dei ecclesiae divinitus ordinatum ad vindictam malefactorum, laudem vero bonorum, et memor esto eius, de quo psalmista prophetavit dicens: Accingere gladio tuo super femur tuum, potentissime, ut in hoc per eundem vim aequitatis exerceas molemque iniquitatis potenter destruas et sanctam Dei ecclesiam eiusque fideles propugnes atque protegas neque minus sub fide falsos quam Christiani nominis hostes execres ac disperdas, viduas atque pupillos clementer adiuves et defendas, desolata restaures, restaurata conserves, ulciscaris iniusta, confirmes bene disposita, quatenus in hoc agendo virtutum triumpho gloriosus iustitiaeque cultor egregius cum mundi salvatore, cuius typum geris, in nomine eius sine fine regnare merearis. Qui cum Deo Patre et Filio et Spiritu sancto vivit et regnat Deus per omnia saecula saeculorum amen.

Ibidem ulterius in missa proceditur et accingens illi gladium archiepiscopus dicit: Accingere gladio tuo super femur tuum, potentissime, et attende, quod sancti non in gladio, sed per fidem vicerunt regna.

Postea ei diadema imponens dicit: Accipe coronam regni, quae licet ab indignis, episcoporum tamen manibus capiti tuo imponitur in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti, quam sanctitatis gloriam et honorem et opus fortitudinis intelligas significare, et per hanc te participem ministerii nostri non ignores ita, ut sicut nos in[1]) interioribus pastores rectoresque animarum intelligimur, ita et tu contra omnes adversitates ecclesiae Christi defensor assistas regnique tibi a Deo dati et per officium nostrae benedictionis in vice apostolorum omniumque sanctorum regimini tuo commissi utilis executor perspicuusque regnator semper appareas, ut inter gloriosos atletas virtutum gemmis ornatus et praemio sempiternae foelicitatis coronatus cum Redemptore et Salvatore nostro Jesu Christo, cuius nomen vicemque gestare crederis, sine fine glorieris, qui vivit et imperat Deus cum patre et Spiritu sancto in saecula saeculorum, amen.

Demum pomum typum mundi referrens in sinistram et sceptrum in dextram ei dedit, dicens: Accipe virgam virtutis atque veritatis, qua intelligas te obnoxium mulcere pios, terrere reprobos, errantes viam docere, lapsis manum porrigere, disperdere superbos et relevare humiles, et aperiat tibi ostium Iesus Christus Dominus noster, qui de semet ipso ait: Ego sum ostium, per me si quis introierit, salvabitur, qui est clavis David et sceptrum domus Israel, qui aperit et nemo claudit, claudit et nemo aperit, sitque tibi auctor, qui eduxit vinctum de domo carceris, sedentem in tenebris et umbra mortis,

[1]) W tekscie brak.

ut in omnibus sequi eum merearis, de quo David propheta cecinit: Sedes tua Deus in saecula saeculi, virga aequitatis, virga regni tui, et imitando ipsum diligas iustitiam et odio habeas iniquitatem, quia [1]) propterea unxit te Deus, Deus Tuus ad exemplum illius, quem ante saecula unxerat oleo exultationis prae participibus suis Iesum Christum Dominum nostrum, qui cum eo vivit et regnat Deus in saecula saeculorum.

Inter offertorium panem et vinum in altare offert pacemque, ut dicitur, exosculat et sacrosanctum corpus divinum accipit. Post hoc gladius ei discinditur. Absoluto sacro in tronum medio templo ordinatum deducitur, ubi ab archiepiscopo intronisatur et gubernaculis regni praeficitur dicente:

Sede et retine amodo locum tibi a Deo delegatum per autoritatem omnipotentis Dei et per praesentem traditionem nostram omnium scilicet episcoporum caeterorumque Dei servorum, et quanto clerum sacris altaribus propinquiorem aspicis, tanto ei potentiorem in locis congruis honorem impendere memineris, quatenus mediator Dei et hominum te mediatorem cleri et plebis in hoc regni solio confirmet et in regno aeterno secum regnare faciat Iesus Christus Dominus noster, rex regum et dominus dominantium, qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat Deus per omnia saecula saeculorum.

Tandem archiepiscopus exorditur: Te Deum laudamus, *quo absoluto stans a dextris regis dicit:* Firmetur manus tua et exaltetur dextera tua. *R.* Iustitia et iudicium praeparatio sedis tuae.

V. Domine, exaudi orationem meam. *R.* Et clamor meus ad Te veniat. *V.* Dominus vobiscum. *R.* Et cum Spiritu tuo.

Oremus: Deus, qui victrices Moysi manus in oratione firmasti, qui, quamvis aetate languesceret, infatigabili sanctitate pugnabat, ut dum Amalech iniquus vincitur, dum prophanus nationum populus subiugatur, exterminatis alienigenis haereditati tuae possessio copiosa serviret, opus manuum tuarum pia [2]) nostrae orationis exauditione confirma; habemus et nos apud te sancte Pater Dominum Salvatorem, qui pro nobis manus suas extendit in cruce, per quem etiam praecamur, altissime, ut tua potentia suffragante universorum hostium frangatur impietas populusque tuus cessante formidine Te solum timere condiscat, per eundem Christum Dominum nostrum amen [3]).

Oremus. Deus inenarrabilis auctor mundi, conditor generis humani, confirmator regni, qui ex lumbis fidelis amici tui patriarchae nostri Abrahae praeelegisti regem saeculis profuturum, Tu praesentem insignem regem hunc cum exercitu suo per intercessionem omnium sanctorum uberi benedictione locupleta et in solium regni firma stabilitate connecte. Visita eum per interventum omnium sanctorum, sicut visitasti Moysem in rubo, Iosue in castris, Gedeonem in agro, Samuelem crinitum in templo et illa eum promissione et siderea benedictione ac sapientiae tuae rore perfundere digneris, quam beatus David in psalterio, Salomon filius eius Te remunerante percepit de coelo.

---

[1]) W tekście i druku: qui. [2]) W tekście i druku: a. [3]) Druk: *R.*: Amen.

Sis ei contra acies inimicorum lorica, in adversis gallea, in prosperis sapientia et in protectione clipeus sempiternus, et praesta, ut gentes illi teneant fidem, proceres atque optimates sui habeant pacem, diligant caritatem, abstineant a cupididate [1]), loquantur iustitiam, custodiant veritatem et ita populus iste pullulet coalitus benedictione Trinitatis, ut semper maneant tripudiantes, armis gaudentes et in pace victores, per Christum Dominum nostrum amen.

Tunc rex accepto in manus sacro gladio aliquos tum nobiles, tum consiliares viros, habita caeremoniae dignitate, ad equestris ordinis dignitatem praecinctos provexit. His peractis rex in palatium deducitur cibum capessurus, ubi instructis mensis accumbebat summum tronum ipse ac deinde per ordinem caeteri principes suas mensas accumbunt, tunc primores barones et senatores loca sua occupant, marschalcis caeterisque officiariis munia regalia obeuntibus, dapiferis architricliniisque praeeuntibus cum suis scipionibus, argenteis canistris panem et auratis patinis varia tuceta, leucophaga, frutellas [2]), tortas et quicquid praeclarum ars apitia [3]) excogitare potuit, inferunt. Deinde secundis et tertiis mensis grandioribus laucibus [4]) exquissitissimas sumptuosissimasque per ordinem epulas copiose apponunt, assa, ellixa, iusculenta, frixa, pastillia, promulsidaria, pultaria, crastulenta aliaque lautissimorum eduliorum genera sapidissimis succorum multiiugis condimentis suffusa, quae Lucii Luculli Romani mensas superabant. Tandem die lunae sequenti iisdem, quibus antea, insignia praeferentibus in forum summa cum celeritate deductus [5]), a civibus in edito solio ad id pulcherrime iuxta praetorium facto iusiurandum et argenti ingentia peramplaque munera accepit. Ibi etiam assumens in manum aureum pomum, tum evaginatum gladium, aliquot strenuos et benemeritos viros equestri ordini ascivit ac aurata militia condonavit. His peractis ad Andreae Zborovii nuptias petens [6]) omnibus plateis et tectorum summitatibus multitudine oppletis ivit. Peracto prandio hastiludia rege inspiciente exercebantur extra muros ibidem et postera die sacra regia maiestas liberalissime tractabatur. Samuel autem Zborowski, qui ad coronationem neglexerat venire, centum viginti equites sumptuosissimo ornatu Hungarico ei ostenderat. Plurimi postea dies in audiendis gratulantium principum externorum legationibus et in quibusdam causis decidendis transacti sunt.

Atque hanc veram coronationis augustissimi Poloniae principis descriptionem lector candide boni consule, vale et nos redama.

---

[1]) Druk: captivitate. [2]) Druk: frictellas. [3]) Druk: apetitia.
[4]) W druku opuszczono dotąd od: excogitare. [5]) W tekscie i druku: deducta.
[6]) Druk: pedes.

V. Ordo coronandi regis Poloniae saeculi XVIII.

Ceremoniał koronacyi Najjaśniejszego Króla Jegomości Stanisława Augusta[1]).

Dzień koronacyi Najjaśniejszego Pana jest naznaczony niedzielny 25 listopada 1764 roku.

Należeć będzie do JO. Xięcia JMci Prymasa rekommendować Ichmć XX. biskupom tam ritus latini quam graeci, żeby cum numerosa assistentia prałatów i kanoników na ten akt do Warszawy zjechali, i opatom etiam klasztornym, których mają w swoich dyeceezyach, zjechanie dla tym większej ozdoby funkcyi zalecili.

Magister albo director ceremoniarum, ten z wyznaczenia JW. JMci Pana marszałka W. jest potrzebny, ażeby według opisania niniejszego porządek tej funkcyi był utrzymany. Podobnyż[2]*) będzie ceremoniarius duchowny ad dirigendum clerum.*

W sobotę poprzedzającą dzień koronacyi Najjaśniejszego Pana spowiadać się i kommunikować będzie, jałmużny oraz według woli swojej rozdawać każe.

Jeżeliby się zdawało Najjaśniejszemu Panu, mógłby do Świętego Krzyża correspondendo zwyczajnej dewocyi królów koronowanych w Krakowie na kommunią jechać lub dawnych królów zwyczajem tę peregrynacyą piechotą odprawić, którzy w wigilią koronacyi bywali na Skałce. Naówczas byłby w tym kościele św. Stanisława obraz w ołtarzu i tak satisfieret temu świętemu[3]*) nabożeństwu od najjaśniejszych królów dotąd zachowanemu.*

Popołudniu będzie Najjaśniejszy Pan na solennych nieszporach w kollegiacie.

Na dni kilka obwieszczone być ma ex parte zwierzchności duchownej na drzwiach kościelnych, a zaś ex parte JW. Marszałka W., jurisdykcyą trzymającego, w królewskich pokojach, że 25 9-bris dzień koronacyi Najjaśniejszego Pana przypada i o godzinie ośmej z rana zacznie się funkcya.

W ten dzień i na tę godzinę zgromadzą się do kościoła JWW. biskupi tam ritus latini quam graeci z całym duchowieństwem, oraz magistratus z ławnikami warszawskimi[4]*). Senatorowie zaś, urzędnicy koronni i ziemscy na tęż godzinę do Zamku na pokoje królewskie zjechać się mają.*

Xiąże JMć Prymas, luboby[5]*) według dawnych zwyczajów sam osobiście processionaliter po Najjaśniejszego Króla iść powinien, z okazyi jednak słabości zdrowia z swoją duchowną assystencyą zostanie w kościele; ubrawszy się do mszy pontificaliter czekać będzie przy ołtarzu na przybycie królewskie, na miej-*

---

[1]) W druku nadto: w Warszawie roku pańskiego 1764 dnia 25 listopada odprawionej. W Warszawie w drukarni J. K. Mci i rzeczypospolitej u XX. Scholarum Piarum. — Nie uwzględniono drobnych odmianek z druku, nie mających żadnego znaczenia.

[2]) Druk: *podobnież.* [3]) W tekście i druku: *do tego świętego.*

[4]) Druk: *Magistrat starej Warszawy z ławicą i gminem.* [5]) Druk: *lubo i.*

scu ktorego JMć xiądz arcybiskup lwowski lub primus[1] *in ordine biskup z processyą wielkiemi drzewiami z kościoła wychodzić będzie tym porządkiem:*

Najprzód zaczną wychodzić ławnicy, magistrat za nimi[2]*, krzyż kościelny z duchowieństwem w komże przybranym, niemający stallum w kollegiacie*[3] *albo w katedrach, kapituła warszawska w kapach kanoniczych, którą krzyż kapitulny poprzedzać będzie, za nimi*[4] *kanonicy, prałaci kościołów katedralnych, opaci według każdego godności. Potym IchMć Xięża biskupi pontificaliter ubrani, tam latini quam graeci ritus, a naostatku arcybiskup lwowski, za którym dla uniknienia ścisku officyer z ludźmi komenderowanymi nro 24 marsz zamykać powinien.*

Ta zaś processya Święto-Jańską ulicą, bramą zegarową na dziedziniec zamkowy udać się ma i tam suo ordine zastanowiwszy się, za daniem sobie znaku przez magistra ceremonii, biskupi tylko z arcybiskupem lwowskim schodami koło izby poselskiej na pokoje królewskie udadzą się, gdzie w pokoju przed kaplicą od JWW. marszałków i urzędników koronnych i Wielkiego Xięstwa Litewskiego przyjęci będąc niezwłocznie oraz nasamprzód ciż JWW. marszałkowie IchMć Xięży biskupów do królewskiego pokoju (gdzie baldechim[5] *stoi) prowadzą*[6] *i*[7] *z niemi ku tronowi królewskiemu*[8] *zbliżą się, za którymi JWW. senatorowie przystępować będą. IchMć zaś urzędnicy koronni i litewscy przy stołku królewskim po*[9] *obydwóch stronach stanąć mają. Nikt zaś więcej nad tych do tegoż pokoju wnisć niema, czego podkomorzowie nadworni królewscy na to destynowani, doglądać będą*[10]*.*

Najjaśniejszy zaś król, tam pod baldekimem[11] *stojący, za zbliżeniem się JMci Xięcia arcybiskupa na krześle pod tronem usiędzie.*

Niedaleko tronu będzie stół cum pontificalibus do stroju Najjaśniejszego Pana.

W tymże pokoju audyencyonalnym na drugim stole leżeć mają: berło, korona i jabłko, każde na swoim axamitnym wezgłowiu złożone, oraz dwa miecze gołe, trzeci zaś miecz z paskami i pochwami i paludament królewski do kościoła odesłane do wielkiego ołtarza być powinny. Chorągwie także dwie tam niedaleko znajdować się mają. Przy którym stoliku JMć Xiądz kustosz koronny stać będzie, a oddawszy insignia do tego przeznaczonym senatorom, sam miejsce przyzwoite sobie między prałatami zabierze.

Pontificalia dla Najjaśniejszego Pana są: sandalia, chyrotecae, alba, pas, tunicella lamowa biała i kapa takaż, order z łańcuchem na tacy złożony, na drugiej tacy czapka królewska.

Najjaśniejszy Pan będzie miał na szyi krawat z sprzączką, pod albą kamizelkę, to jest suknią spodnią białą, służyć mającą potym[12] *do paludamentu, u której rękawy do samego łokcia powinny być obszerniejsze, żeby ich łatwo*

---

[1]) Druk: *pierwszy.* [2]) Druk: *Najprzód wychodzi miasto, za nim.*
[3]) Druk: *w tej kollegiacie.* [4]) Druk: *za niem.* [5]) Druk: *baldachim.*
[6]) Druk: *wprowadzą.* [7]) W druku brak. [8]) Druk: *do tronu królewskiego.*
[9]) W tekscie: *przy.* [10]) Druk: *mają.* [11]) Druk: *baldachimem.* [12]) W druku brak.

można posunąć za łokieć, gdy do namaszczenia przyjdzie; w tyle ta suknia także na guziki od szyi ma być zapięta, żeby ją łatwo można rozłożyć, gdy do namaszczenia łopatek przyjdzie.

Przy tym zaś stole, gdzie złożony ten strój dla Najjaśniejszego króla, kapelan w rokiecie i mantolecie sandalia poda dyrektorowi ceremonii a ten JMci Panu marszałkowi W. lub pierwszemu z biskupów [1]*, który je na nogi królewskie kłaść będzie, potym albę, dalmatykę, kapę biskupią do ubierania Najjaśniejszego Pana temuż poda a ten z pomocą stojących biskupów Najjaśniejszego Pana ubierać będzie.*

Tenże magister ceremoniarum świecki poda marszałkowi W. tacę z orderem przygotowaną, który Najjaśniejszemu Panu prezentować będzie, a Król JMć z pomocą podkomorzego koronnego na siebie włoży. Podobnież tenże magister ceremoniarum drugą tacę z czapką królewską poda marszałkowi nadwornemu a ten ją Najjaśniejszemu Królowi prezentować ma.

Gdy Najjaśniejszy Pan ubrany będzie, JMć xiądz arcybiskup lwowski weźmie go pod rękę z krzesła. W tym kapelan poda mu kropidło do pokropienia Najjaśniejszego Pana święconą wodą. Co uczyniwszy następującą modlitwę głośno mówić będzie:

Deus humilium institutor, qui nos sancti Spiritus illustratione consolaris, pretende super hunc famulum tuum Stanislaum Augustum gratiam tuam, ut per eum tuum in nobis adesse sentiamus adventum.

Tymczasem magister ceremoniarum da znak czekającej na dole processyi, żeby początek jej tym porządkiem, jak przyszedł, z dziedzińca na Święto-Jańską ulicę wychodził, do której po zakończonej w pokoju modlitwie tym porządkiem łączyć się będą tak, aby za duchowieństwem i prałatami z dziedzińca wychodzącymi urzędnicy ziemscy następowali [2]*, za nimi zaś IchMć panowie senatorowie świeccy z ministrami, za którymi biskupi pontificaliter ubrani iść mają. Za tymi zaś powinni iść IchMć panowie chorążowie nadworni koronny i litewski, w nieprzytomności chorążych wielkich, z chorągwiami nierozpuszczonemi, za nimi miecznikowie koronny i litewski z dobytymi mieczami; gdyby zaś chorążowie wielcy in persona znajdowali się, tedy przez cały trakt ceremonii miecznikowie przed nimi iśćby powinni, a za nimi trzech senatorów najpierwszych, po jednemu z każdej prowincyi, w jednej zawsze linii idąc, insignia królewskie: koronę, berło i jabłko, poniosą na wezgłowiach.*

Po których następują marszałkowie z laskami spuszczonemi a za nimi Najjaśniejszy król JMć [3]*, prowadzony lub idący między JMć Xiędzem arcybiskupem lwowskim i pierwszym in ordine po nim biskupem, nad którym baldekim* [4]*) przez czterech IchMciów panów kasztelanów mniejszych, najpierwszych in ordine znajdujących się, niesiony być ma.*

---

[1]) W druku brak tych czterech słów.

[2]) W druku zamiast trzech ostatnich wyrazów: *posłowie na sejm znajdujący się przy tym akcie następowali.* [3]) Zamiast dwóch ostatnich wyrazów w druku: *Pan.* [4]) Druk: *baldachim.*

Za Najjaśniejszym zaś królcm wszyscy urzędnicy koronni i Wielkiego Księstwa Litewskiego, adjutant generalny, podkomorzowie królewscy, dworzanie do służby na ten dzień naznaczeni pójdą. Za którymi dla uniknienia ścisku kommenderowani ludzie nro 24 pomaszerują aż do drzwi kościelnych św. Jana.

Początek wchodzącej processyi tak się sadowić ma:

Magistrat i ławnicy[1] *na kościele w miejscu sobie wyznaczonym, duchowni i prałaci za wielkim ołtarzem na wybudowanym amphitheatrum mieszczeni będą, urzędnicy*[2] *zaś ziemscy w ławkach na to wybudowanych i im wyznaczonych na kościele. IchMć*[3] *senatorowie świeccy brać będą miejsca w ławkach sobie przygotowanych a IchMć Xięża biskupi pójdą ad faldistoria przy wielkim ołtarzu z obu stron praeparata. Niosący zaś insignia siedzącemu Xięciu JMci prymasowi na najwyższym gradusie ołtarza w samym środku oddawać je będą po jednemu, które Xiążę JMć prymas na ołtarzu złoży. Chorążowie zaś przez cały czas z chorągwiami staną po rogach ołtarza a senatorowie, którzy insignia nieśli, na swoje miejsce odejdą*[4]*.*

Skoro tylko Najjaśniejszy król do kościoła wnidzie, baldekim[5] *IchMć Xięża wikaryusze odbiorą i w kaplicy złożą a IchMć panowie kasztelanowie z drugimi się senatorami złączą.*

Gdy zaś Najjaśniejszy Król ku wielkiemu ołtarzowi zbliżać się będzie, wszyscy urzędnicy koronni i litewscy, za królem idący, do tronu królewskiego przystąpią i tam przy krześle przez cały czas tej ceremonii zostaną. Z królem JMcią a przy nim tylko iść mają marszałkowie, podkomorzowie koronny i litewski, adjutant generalny i podkomorzych królewskich dwóch.

Król JMć, przyszedłszy przed sam ołtarz, nie wstępując na gradusy między dwiema biskupami czapkę zdjąwszy (którą jednemu z wielkich podkomorzych[6] *oddaje) głowę JMci Xięciu prymasowi skłania, pierwszy zaś biskup który Najjaśniejszego króla prowadzi, infułę zdjąwszy, mówi do prymasa:* Najprzewielebniejszy ojcze, żąda matka nasza Kościół Święty, abyście tego obranego króla pobłogosławić i poświęcić raczyli.

Xiąże JMć prymas odpowiada: Uznajecież go być przygotowanym do tego świętego obrządku?

Tenże biskup, co się pytał, odpowiada: Uznajemy i nie wątpiemy niemniej kościołowi Bożemu i rządom królestwa tego[7] użytecznym.

Na co Xiąże JMć prymas mówi: Bogu dzięki.

Potym król JMć, odebrawszy czapkę, nakrywa głowę i siada na taborecie bogatym na tymże miejscu przed Xięciem JMcią prymasem i dwaj biskupi assystujący siadają bokiem, twarzami ku sobie, przy królu, także z głowami nakrytemi.

---

[1]) Druk: *Magistrat, ławnicy i gminni.* [2]) Druk: *Znajdujący się posłowie i urzędnicy.*
[3]) Druk: *JMć zaś.* [4]) Druk: *pójdą na swoje miejsce.* [5]) Druk: *baldachim.*
[6]) Druk: *podkomorzych wielkich.* [7]) Druk: tego być.

W tym Xiąże JMć prymas, siedząc, to królowi czyni napomnienie:

Cum hodie per manus nostras, optime princeps, qui Christi Salvatoris nostri vices[1]) in hac re fungimur, quamvis indigni, sacram unctionem et regni insignia sis suscepturus, bene est, ut te prius de onere, ad quod destinaris, aliquantulum moneamus. Regiam hodie suscipis dignitatem et regendi fideles populos tibi commissos curam sumis, praeclarum sane inter mortales locum, sed discriminis, laboris atque anxietatis plenum. Verum si consideraveris, quod omnis potestas a Domino Deo est, per quem regnant reges et legum conditores iusta decernunt, quodque de grege tibi commisso ipsi Deo rationem sis[2]) redditurus, primum pietatem servabis, Dominum Deum tuum tota mente ac puro corde coles. Christianam religionem ac fidem catholicam, quam ab incunabulis professus es, ad finem usque inviolatam retinebis eamque contra omnes adversantes pro viribus defendes, ecclesiarum praelatis ac reliquis sacerdotibus condignam reverentiam exhibebis, ecclesiasticam libertatem non conculcabis, iustitiam, sine qua nulla societas diu consistere potest, erga omnes inconcusse administrabis, bonis praemia, noxiis debitas poenas imponendo. Viduas, pupillos, pauperes ac debiles ab omni oppressione defendes, omnibus te advenientibus benignum, mansuetum atque affabilem pro regia tua dignitate praebebis et ita te geres, ut non ad tuam, sed ad totius populi utilitatem regnare praemiumque benefactorum tuorum non in terris, sed in coelo expectare videaris, quod ipse tibi praestare dignetur, qui vivit et regnat eus in saecula saeculorum.[3]).

Po skończonej tej adhortacyi tenże Xiąże IchMć prymas pyta się króla: Chcesz[4]) wiarę świętą od przodków kościoła katolickiego podaną zachować i przy sprawiedliwości stojąc przystojnie się obchodzić?

Król JMć odpowiada: Chcę.

Chcesz[4]) Kościoła i kościelnych sług opiekunem i obrońcą być? Chcę.

Chcesz[4]) królestwo od Pana Boga tobie polecone według sprawiedliwości trzymać, rządzić i bronić?

Chcę i za miłego Pana Boga pomocą i za radą wiernych swych tak się we wszystkim wiernie zachować obiecuję, jako będę mógł najlepiej.

Król JMć odpowiadając[5]) *skłania zawsze głowę.*

Po tych pytaniach wstają wszyscy i Xiąże JMć prymas mówi modlitwę:

Omnipotens sempiterne Deus, coelestium ac terrestrium moderator, qui famulum Tuum ad regni fastigium dignitatemque dignatus es provedere, concede, quaesumus, ut a cunctis adversitatibus liberatus et ecclesiae dono muniatur et ad aeternae pacis gaudium Te donante pervenire mereatur, per Christum Dominum nostrum. Amen.

Po skończonej modlitwie Najjaśniejszy Król z assystującymi biskupami zbliża się do siedzącego Xięcia JMci prymasa, głowę odkrywa, podkomorzemu

[1]) Druk: vice. [2]) W tekście brak. [3]) W druku dodano: Amen.
[4]) Druk: Najjaśniejszy Panie, chcesz. [5]) Druk: *Odpowiadając*: chcę.

wielkiemu koronnemu lub litewskiemu oddając na tacę czapkę, klęka na wezgłowiu przed prymasem i następującą mówi lub czyta przysięgę:

Ego Stanislaus Augustus rex Poloniae, magnus dux Lithvaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae, Samogitiae, Kijoviae, Volhyniae, Podoliae, Podlachiae, Livoniae, Smolensciae, Severiae Czerniechoviaeque, per omnes regni ordines utriusque gentis tam Poloniae quam Lithvaniae caeterarumque provinciarum regno Poloniae magnoque ducatui Lithvaniae annexarum et incorporatarum communi consensu libere electus, spondeo ac sancte iuro Deo omnipotenti ad haec sancta Iesu Christi evangelia, quod omnia iura, libertates, immunitates, privilegia publica et privata iuri communi utriusque gentis et libertatibus non contraria, ecclesiasticas et saeculares, ecclesiis catholicis Romanis, principibus, baronibus, nobilibus, civibus, incolis et quibuslibet personis cuiuscunque status et conditionis existentibus, per divos praedecessores meos reges et quoscunque principes regni Poloniae et magni ducatus Lithvaniae, praesertim vero Casimirum antiquum, Ludovicum Loiz nuncupatum, Vladislaum I Jagellonem dictum fratremque eius Vitoldum magni ducatus Lithvaniae ducem, Vladislaum II Jagellonis filium, Casimirum III Jagellonidem, Joannem Albertum, Alexandrum, Sigismundum I, Sigismundum II Augustum, Henricum, Stephanum, Sigismundum III, Vladislaum IV, Joannem Casimirum, Michaelem, Joannem III, Augustum II et Augustum III reges Poloniae et magni ducatus Lithvaniae iuste et legitime datas, quae congruunt cum pactis conventis a nobismet iuratis, tum pacta conventa per ordines regni et magni ducatus Lithvaniae mihi tradita manutenebo, observabo, custodiam et adimplebo in omnibus conditionibus, articulis et punctis in eisdem expressis. Pacem quoque et tranquillitatem inter dissidentes de religione christiana tuebor et manutenebo, nec ullo modo vel iurisdictione nostra vel officiorum nostrorum et statuum quorumvis authoritate quemquam affici opprimique causa religionis permittam nec ipse afficiam vel opprimam ac ea, quae in electione nostra Varsaviensi constituta sunt et quae in conventione coronationis constituentur, manutenebo iisque satisfaciam. Omnia illicite a regno, magno ducatu Lithvaniae et dominiis eorundem quocunque modo alienata, vel bello vel quovis alio modo distracta, ad proprietatem eiusdem regni Poloniae et magni ducatus Lithvaniae pro posse ad mentem pactorum conventorum aggregabo terminosque regni et magni ducatus Lithvaniae non minuam, sed defendam et potius favente Deo dilatare curabo, iustitiam omnibus incolis regni iuxta iura publica in omnibus dominiis constitutam absque omnibus dilationibus et prorogationibus administrabo, nullo etiam sanguinis nostri respectu habito. In dispensatione quoque distributivae iustitiae non me alligabo solummodo ad effectum et propensionem naturalem sanguinis, sed ipsam bene meritorum rationem prae oculis et corde habebo in disponendis occurentibus officiis et beneficiis reipublicae. Etsi (quod absit) in aliquo iuramentum meum hocce violavero, tunc in eo casu ad mentem constitutionis 1609 incolae regni et magni ducatus Lithvaniae a fide et oboedientia nobis praestanda dispensantur.

Podczas tej przysięgi wszyscy stoją, sam tylko Xiążę JMć prymas siedzi, mając na łonie ewangelią.

Po przysiędze kładzie król obydwie ręce na ewangelii mówiąc:

Sic me Deus adiuvet et haec sancta Dei evangelia.

Król jeszcze klęczy a Xiąże prymas, powstawszy z wszystkimi biskupami, mówi następującą modlitwę:

Omnipotens sempiterne Deus, creator omnium, imperator angelorum, rex regum et dominus dominantium, qui Abraham fidelem servum Tuum de hostibus triumphare fecisti, Moysi et Josue populo Tuo praelatis victoriam multiplicem tribuisti humilemque David puerum Tuum regni fastigio sublimasti et Salomonem sapientiae pacisque ineffabili munere ditasti, respice quaesumus Domine ad preces humilitatis nostrae et super hunc famulum Tuum Stanislaum Augustum, quem supplici devotione veneramur et in regem eligimus, benedictionum Tuarum dona multiplica eumque dextera potentiae Tuae semper hic et ubique circumda, quaetenus praedicti Abrahae fidelitate, Moysis mansuetudine fretus, Josue fortitudine fultus, David humilitate exaltatus, Salomonis sapientia decoratus Tibi in omnibus complaceat et per tramitem iustitiae inoffenso gressu semper incedat, Tuae quoque protectionis galea munitus et scuto insuperabili iugiter protectus armisque coelestibus circumdatus optabilem de hostibus crucis Christi victoriam fideliter obtineat et triumphum foeliciter capiat terroremque suae potentiae illis inferat et pacem sibi militantibus laetanter reportet, per Christum Dominum nostrum, qui virtute crucis tartara destruxit regnoque diaboli superato ad coelos victor ascendit, in quo potestas omnis regnique consistit victoria, qui est gloria humilium et vita salusque populorum, qui Tecum vivit et regnat Deus per omnia saecula saeculorum. Amen.

Tę modlitwę, jako i wszystkie insze potym przez całą funkcyą, wszyscy biskupi submissa voce z swoich pontyfikałów mówią.

Po której modlitwie Xiąże JMć prymas z biskupami na swoich miejscach zostającymi klękają przy swoich faldystoriach, głowę i ręce oparłszy na nich, a król JMć, zszedłszy z gradusa, wezgłowie położone mając, na oblicze krzyżem padnie.

Tymczasem chorus litanie o Wszystkich Świętych śpiewa, a gdy przyjdzie do tych słów: Et omnibus fidelibus requiem aeternam donare digneris,

za odpowiedzią[1]*:* Te rogamus, audi nos,

wstaje sam Xiąże prymas, bierze pastorał, obraca się do króla a biskupi inni, wzniósłszy tylko głowy, klęcząc, prymas wyniosłym, biskupi cicho, wszyscy błogosławiąc mówią:

Ut hunc electum in regem coronandum benedicere[2] digneris.

R. Te rogamus, audi nos.

---

[1]) Druk: *I odpowiedzą.* [2]) Druk: bene†dicere.

Ut hunc regem coronandum benedicere et[1]) conservare digneris.

R. Te rogamus, audi nos.

Wraca się Xiąże prymas do uklęknienia, jak pierwej przy faldystorzu.

Po skończonych litaniach, gdy król jeszcze i biskupi jako wyżej zostają, zdjąwszy jednak infuły, xiąże prymas wstaje i mówi:

Pater noster etc. *Po odpowiedzi:* Sed libera nos a malo *obraca się do króla i mówi wiersze z modlitwami następującemi:*

V. Salvum fac servum Tuum, Domine.

R. Deus meus sperantem in Te.

V. Esto ei, Domine, turris fortitudinis.

R. A facie inimici.

V. Nihil proficiat inimicus in eo.

R. Et filius iniquitatis non apponat nocere ei.

V. Domine, exaudi orationem meam.

R. Et clamor meus ad Te veniat.

V. Dominus vobiscum.

R. Et cum Spiritu tuo.

Oremus. Protende, Domine, huic famulo Tuo dexteram coelestis auxilii, ut Te toto corde perquirat, et quae digne postulat, consequi mereatur.

Actiones nostras quaesumus, Domine, aspirando praeveni et adiuvando prosequere, ut cuncta nostra oratio et operatio a Te semper incipiat et per Te coepta finiatur. Amen[2]).

Co i biskupi, jako się namieniło, mówią.

Po tej zaś modliwie Najjaśniejszy król podnosi się i na tymże miejscu przed ołtarzem stoi a Xiąże JMć prymas, obróciwszy ku miejscu ołtarza, gdzie paludament królewski jest położon, benedykuje go:

Deus, rex regum er dominus dominantium, per quem reges regnant et legum conditores iusta decernunt, dignare propitius benedicere[3]) hoc regale ornamentum et praesta, ut famulus Tuus rex noster Stanislaus Augustus qui illud portaturus est, ornamento bonorum morum et sanctarum actionum in conspectu Tuo fulgeat et post temporalem vitam aeternam gloriam, quae temporis non habet finem, sine fine possideat. Per Dominum nostrum. Amen.

Siada potym xiąże prymas, infułę kładzie, a Najjaśniejszy król przez tych, którzy go ubierali, ex pontificalibus rozebrany będzie, łańcuch z orderem zdejmując na tacy złoży jednemu z podkomorzych wielkich, zostawszy tylko w swojej sukni, przed prymasem[4]) na wezgłowiu uklęknie, któremu Xiąże JMć prymas in forma krzyża olej święty na głowę leje, mówiąc:

Ungo te in regem ex oleo sanctificato. in nomine patris etc.[5]).

---

[1]) W druku tych dwóch wyrazów brak. [2]) Druk: *R.* Amen. [3]) Druk: bene†dicere.

[4]) Druk: *przed Xiąże JMcią prymasem.*

[5]) Druk: in nomine patris et filii et spiritus sancti amen. *V.* Pax tecum. *R.* Et cum Spiritu tuo. Deus, Dei filius, Jesus Christus, dominus noster, qui a patre oleo exultationis unctus est prae participibus suis, ipse per praesentem sanctae unctionis infusionem Spiritus Paracleti super ca-

Zatym biskupi wstają z infułami, zbliżają się do króla, pierwsi z nich rękę prawą i barki do namaszczenia przysposabiają. Xiąże prymas, palec wielki u ręki prawej w oleju świętym umoczywszy, nim najprzód rękę królewską począwszy od zgięcia ręki przy pięści aż do zgięcia łokcia wzdłuż ciągnąc palcem i potym poprzek, to jest in forma krzyża, namaszcza, mówiąc:

Ungantur manus istae de oleo sanctificato, unde uncti fuerunt reges et prophetae, et sic unxit Samuel David in regem, ut sis benedictus et constitutus rex in regno isto super populum istum, quem dominus Deus dedit tibi ad regendum et gubernandum, quod ipse praestare dignetur, qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat in saecula saeculorum. Amen.

Dominus [1]) vobiscum.

Et [2]) cum Spiritu Tuo.

Oremus [3]). Prospice, omnipotens Deus, serenis obtutibus hunc gloriosum regem Stanislaum Augustum, et sicut benedixisti Abraham, Isaac et Iacob, sic illum largis benedictionibus spiritualis gratiae cum omni plenitudine Tuae potentiae irrigare atque profundere dignare. Tribue ei de rore coeli et de pinguedine terrae abundantiam frumenti, vini et olei, et omnium frugum opulentiam ex largitate divini muneris longa per tempora, ut illo regnante sit sanitas corporum in patria et pax inviolata in regno et dignitas gloriosa regalis palatii maximo splendore regiae potestatis omnium oculis fulgeat, luce clarissima clarescat atque splendore quasi splendissima fulgura maximo perfusus lumine videatur. Amen.

Potym zaraz barki, to jest między ramionami niżej karku, podobnie namaszcza, mówiąc: Ungo te [4]) in regem ex oleo sanctificato in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti. Amen.

Pax tecum.

Et cum Spiritu tuo.

Deus, Dei Filius, Jesus Christus, dominus noster, qui a Patre oleo exultationis unctus est prae participibus suis, ipse per praesentem sanctae unctionis infusionem† Spiritus paracliti super caput tuum bene†dictionem infundat eandemque usque ad interiora cordis tui penetrare faciat, quatenus hoc visi-

---

put tuum bene†dictionem infundat eandemque usque ad interiora cordis tui penetrare faciat, quatenus hoc visibili et tractabili oleo dona invisibilia percipere et temporali regno iustis moderationibus peracto aeternaliter cum eo regnare merearis, qui solus sine peccato rex regum vivit et gloriatur cum Deo Patre in unitate Spiritus S. Deus, per omnia saecula saeculorum. *R.* Amen.

[1]) Druk: *V.* Dominus. [2]) Druk: *R.* Et. [3]) W druku brak.

[4]) W druku zamiast całego tego ustępu łacińskiego aż do końcowego Amen czytamy: Ungo te in regem ex oleo sanctificato, Spiritus S. gratia humilitatis nostrae officio in Te copiosa descendat, ut sicut manibus nostris indignis oleo materiali pinguescis exterius ablutus, ita eius invisibili unguimine delibatus inpinguari merearis interius, eius quoque perfectissima spirituali unctione superimbutus *(sic)* et illicita declinare tota mente discas seu valeas et utilia animae Tuae iugiter cogitare, optare atque operari queas auxiliante Domino Iesu Christo, qui vivit et regnat cum Deo Patre in unitate Spiritus S. Deus, per omnia saecula saeculorum. Amen.

bili et tractabili oleo dona invisibilia percipere et temporali regno iustis moderationibus peracto aeternaliter cum eo regnare merearis, qui solus sine peccato rex regum vivit et gloriatur cum Deo Patre in unitate Spiritus sancti Deus, per omnia saecula saeculorum. Amen.

Tę zaś skończywszy modlitwę, Xiąże Jmć prymas palce obciera chlebem według zwyczaju, toż samo czynią królowi JMć biskupi na częściach namaszczonych i przybierają[1] *rękę i barki, jak były.*

Potym Xięciu JMci prymasowi assistentes jego podają z ołtarza płaszcz królewski według dawnego ceremoniarza, który Xiąże JMć wkładając na Najjaśniejszego króla tę mówić będzie modlitwę: Accipe pallium quatuor initiis formatum, per quod intelligas quatuor mundi partes divinae potestati esse subiectas nec quemquam posse foeliciter regere in terris, nisi sibi potestas fuerit collata de coelis.

A gdy płaszcz Najjaśniejszy król na siebie weźmie, trzymający na tacy order do wzięcia na szyję poda mu; powstawszy, oraz przy schyleniu głowy prymasowi, idzie do swego genuflectorium, na rogu ołtarza po stronie ewangelii przygotowanego.

Xiąże JMć prymas schodzi na zwyczajne miejsce zaczynających msze święte i tę zaczyna, przydając w niej kollektę pro rege coronando:

Quaesumus, omnipotens Deus, ut famulus Tuus Stanislaus Augustus rex noster, qui Tua miseratione suscepit regni gubernacula, virtutum etiam omnium percipiat incrementa, quibus decenter ornatus et vitiorum monstra devitare et ad Te, qui via, veritas et vita es, gloriosus valeat pervenire. Per Dominum nostrum Iesum Christum Filium Tuum, qui Tecum vivit et regnat in unitate Spiritus sancti Deus per omnia saecula saeculorum. Amen[2].

A gdy przyjdzie do Alleluja, bierze Xiąże JMć prymas infułę i pastorał i obróciwszy się do miejsca ołtarza, gdzie miecze złożone, miecz królewski benedykuje mówiąc:

Exaudi, quaesumus, praeces nostras, ut hunc ensem, quo hic famulus Tuus Stanislaus Augustus accingi desiderat, maiestatis Tuae dextera[3] bene† dicere et sancti†ficare digneris, quatenus defensio atque protectio possit et[4] ecclesiarum esse, viduarum, orphanorum omniumque Deo servientium, contra saevitiam paganorum terror et fortitudo, per Christum Dominum nostrum. Amen.

Po której benedykcyi siada na swojem miejscu Xiąże JMć prymas, a Najjaśniejszy król przychodzi z marszałkami, podkomorzemi, miecznikami przed niego i klęka na wezgłowiu. Xiąże JMć prymas bierze miecz królewski, podany sobie z ołtarza goły, i podaje w rękę Najjaśniejszemu królowi mówiąc:

Accipe gladium de altari sumptum, per nostras manus, licet indignas, vice tamen et authoritate sanctorum apostolorum consecratas tibi regaliter concessum nostraeque bene†dictionis officio in defensionem sanctae Dei ec-

[1]) Druk: *przybiera.* [2]) Druk: *R.* Amen. [3]) Druk: clementia. [4]) W druku brak.

clesiae divinitus ordinatum, et memor esto eius, de quo psalmista prophetavit dicens: Accingere gladio tuo super femur tuum, potentissime, et in hoc per eundem vim exerceas aequitatis, molem iniquitatis potenter destruas et sanctam Dei ecclesiam eiusque fideles propugnes ac protegas, nec minus sub fide falsos quam Christani nominis hostes execreris ac dispergas. Viduas et pupillos clementer adiuves ac defendas, desolata restaures, restaurata conserves, ulciscaris iniusta, confirmes bene disposita, quatenus haec agendo virtutum triumpho gloriosus iustitiaeque cultor egregius cum mundi Salvatore sine fine regnare merearis, qui cum Deo Patre et Spiritu sancto vivit et regnat Deus per omnia saecula saeculorum. Amen [1]).

Potym Najjaśniejszy król oddaje miecz miecznikowi koronnemu, on go w pochwy wkłada i podaje prymasowi, a prymas przypasuje do boku królewskiego z pomocą mieczników koronnego i litewskiego, mówiąc:

Accingere gladio tuo super femur tuum, potentissime, et attende, quod sancti non in gladio, sed per fidem vicerunt regna.

Najjaśniejszy król wstaje, wstępuje na gradus ołtarza, obraca się ku ludziom, dobywa miecza i nim po trzykroć na krzyż macha, a obtarłszy go o swoje ramię lewe, do pochew nazad chowa, i obróciwszy się ku Xięciu JMci prymasowi, przez pierwszego z assystujących biskupów z ołtarza ma sobie podane dwa miecze, z ktorych jeden miecznikowi koronnemu a drugi litewskiemu oddaje.

Klęka potym Najjaśniejszy król przed prymasem, któremu chorążowie chorągwie podają, najprzód koronny, potym litewski, a te Xiąże JMć prymas rozpuściwszy, królowi JMci do ręku daje, król zaś, powstawszy, nazad oddaje jednę po drugiej chorążym, którzy z temiż chorągwiami przy miecznikach stają [2]).

W tym bierze Xiążę JMć prymas z ołtarza koronę i kładzie ją na głowę klęczącemu Najjaśniejszemu królowi, z dotykaniem się dwóch przytomnych biskupów, mówiąc niniejsze słowa:

Accipe coronam regni, quae licet ab indignis, episcoporum tamen manibus capiti tuo imponitur in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti [3]), quam sanctitatis gloriam et honorem et opus [4]) fortitudinis significare intelligas, et per hanc te participem ministerii nostri non ignores ita, ut sicut nos in interioribus pastores rectoresque animarum intelligimur, ita et tu in exterioribus verus Dei cultor strenuusque contra omnes adversitates ecclesiae Christi defensor assistas regnique tibi a Deo dati et per officium nostrae benedictionis in vice apostolorum omniumque sanctorum regimini [5]) tuo commissi utilis executor proficuusque regnator semper appareas, ut inter gloriosos athletas virtutum gemmis ornatus et praemio sempiternae foelicitatis coronatus cum redemptore ac salvatore nostro Iesu Christo, cuius nomen vicemque gestare

[1]) Druk: *R.* Amen. [2]) Druk: *stoją.* [3]) Druk: Patris†et Filii†et Spiritus†Sancti. Amen.
[4]) W druku brak et, a w obu: opus. [5]) W tekscie i druku: regiminis.

crederis, sine fine glorieris, qui vivit et imperat Deus cum Patre et Spiritu sancto in saecula saeculorum. Amen.

Potym oddaje mu berło w rękę prawą, jabłko w lewą, podane sobie z ołtarza na wezgłowiach, mówiąc:

Accipe virgam virtutis ac veritatis, qua intelligas te obnoxium mulcere pios, terrere reprobos, errantes viam docere, lapsis manum porrigere, dispergere superbos et relevare humiles, et aperiat tibi ostium Iesus Christus Dominus noster[1]), qui de semet ipso ait: Ego sum ostium, per me si quis introierit, salvabitur, qui est clavis David et sceptrum domus Israel, qui aperit et nemo claudit, claudit et nemo aperit. Sitque tibi auctor, qui educit vinctum de domo carceris, sedentem in tenebris[2]) et umbra[3]) mortis, et in omnibus sequi merearis eum, de quo David propheta cecinit: Sedes Tua Deus in saeculum saeculi, virga directionis virga regni Tui, et imitando ipsum diligas iustitiam et odio habeas iniquitatem, quia propterea unxit te Deus, Deus tuus ad exemplum illius, quem ante saecula unxerat oleo exultationis prae participibus suis, Iesum Christum Dominum nostrum, qui cum Eo vivit et regnat Deus, per omnia saecula saeculorum. Amen[4]).

Najjaśniejszy król zatym podnosi się, podobnież i Xiąże JMć prymas z miejsca się rusza, biorąc Najjaśniejszego króla pod rękę, a z drugiej strony JMć xiądz arcybiskup lwowski lub pierwszy in ordine biskup, i z nim do tronu królewskiego zbliżają się tym sposobem:

Najprzód idą chorążowie z rozwiniętemi[5]) *chorągwiami i przyszedłszy do tronu na pierwszym gradusie stają*[6]), *za nimi miecznikowie koronny i litewski z dobytymi mieczami na drugim gradusie wstrzymują się. Za którymi marszałkowie z spuszczonymi*[7]) *laskami na ostatni gradus wstępują, za nimi zaś Xiąże JMć prymas z arcybiskupem lwowskim lub biskupem pierwszym wprowadzają Najjaśniejszego króla na tron i Xiąże JMć prymas sadza go na krześle, mówiąc:*

Sede et retine amodo[8]) locum tibi a Deo delegatum per authoritatem omnipotentis Dei et per praesentem traditionem nostram omnium scilicet episcoporum caeterorumque Dei servorum, et quanto clerum sacris altaribus propinquiorem aspicis, tanto ei potentiorem in locis congruis honorem impendere memineris, quatenus mediator Dei et[9]) hominum te mediatorem cleri et plebis in hoc regni solio confirmet et in regno aeterno secum regnare faciat Iesus Christus Dominus noster, rex regum et dominus dominantium, qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat Deus, per omnia saecula saeculorum. Amen.

Potym xiąże JMć prymas obróconą twarzą ku ołtarzowi obok króla stojąc na prawej ręce, zdjąwszy infułę, zacznie Te Deum Laudamus, i przez ten cały himn tamże stoi z głową odkrytą, po którym prześpiewanym, śpiewa wiersze następujące z modlitwami:

---

[1]) Druk: noster Jesus Christus. [2]) W druku tych dwóch wyrazów brak.
[3]) Druk: in umbra. [4]) Druk: *R.* Amen. [5]) Druk: *rozwinionemi.* [6]) Druk: *stoją.*
[7]) W tekscie: *z puszczonymi.* [8]) W tekscie: modo. [9]) W tekscie brak.

V. Firmetur manus tua et exaltetur dextera tua.
R. Iustitia et iudicium praeparatio sedis tuae.
V. Domine exaudi orationem meam.
R. Et clamor meus ad Te veniat.
V. Dominus vobiscum.
R. Et cum Spiritu Tuo.

Oremus. Deus inenarrabilis actor mundi, conditor generis humani, confirmator regni, qui ex utero fidelis amici Tui patriarchae nostri Abrahae praeelegisti regem saeculis profuturum, Tu praesentem insignem regem hunc cum exercitu suo per intercessionem Beatae Mariae semper Virginis et Omnium Sanctorum uberi benedictione[1]) locupleta et in solium regni firma stabilitate connecte; visita eum, sicut visitasti Moysen in rubo, Iosue in proelio, Gedeonem in agro, Samuelem in templo, et illa eum siderea benedictione[1]) ac sapientiae Tuae rore perfunde, quam beatus David in psalterio et Salomon filius eius Te remunerante percepit de coelo. Sis ei contra acies inimicorum lorica, in adversis galea, in prosperis sapientia, in protectione clipeus sempiternus. Et praesta, ut gentes ei tenant fidem, proceres sui habeant pacem, diligant charitatem, abstineant se a cupiditate, loquantur iustitiam, custodiant veritatem, et ita populus iste sub eius imperio pullulet coalitus benedictione aeternitatis *(sic)*, ut semper tripudiantes maneant in pace acvictores. Quod ipse praestare dignetur, qui Tecum vivit et regnat in unitate Spiritus sancti Deus, per omnia saecula saeculorum. Amen.

Po tych modlitwach w głos Xiąże JMć prymas mówi po trzy kroć: Vivat król. *Lud odpowiada:* Vivat król. *Marszałkowie laski podnoszą, z armat nad Wisłą ognia dają i we dzwony po wszystkich kościołach dzwonią.*

Po skończonym ostatnim okrzyku Xiąże JMć prymas wraca się do ołtarza z biskupem, który z nim do tronu assystował, i w mszy świętej dalej postępuje, a marszałkowie laski spuszczają. Jego Królewskiej Mości zaś do klęczenia genuflectorium[2]) *przynoszą.*

Gdy się ewangelia skończy, jeden z najpierwszych biskupów przynosi Królowi JMci ewangelią do pocałowania, kaznodzieja zaś, odebrawszy od Xięcia JMci prymasa benedykcyą, wstępuje na ambonę.

Po offertorium, niżeli przyjdzie ad lavabo, siada Xiąże JMć prymas na zwykłym miejscu, infułę kładzie, Najjaśniejszy król zstępuje z tronu i z poprzedzającymi chorążemi, za nimi miecznikami, potym marszałkami z podniesionymi laskami, złożywszy z głowy koronę, berło i jabłko w ręce tych, którzy je przynieśli (którzy przy tronie zostają), idzie do ołtarza i odebrawszy podane sobie przez JW. JMci Pana...[3]*): na tacy chleb, Xięciu JMci prymasowi klęknąwszy daje na ofiarę, podobnie odebrawszy od JWPana...*[4]*) barełkę z winem, jemuż prezentuje.*

---

[1]) Druk: bene†dictione. [2]) Druk: *genuflexorium.*
[3]) Zostawiono puste miejsce na wpisanie nazwiska, także i w druku. [4]) Tak samo.

Po tej ofierze Najjaśniejszy król tymże porządkiem, jak przyszedł, do tronu swego powraca się, na którym koronę tylko na głowę weźmie i tejże nie zdejmuje aż do podniesienia Najświętszej Hostyi, którą w ręce do tego naznaczonego senatora oddaje.

Gdy zaś na mszy świętej przyjdzie ad pax Tecum, pierwszy z biskupów pacyfikał królowi do pocałowania zaniesie.

Po komunii prymasa król koronę na głowę kładzie, prymas [1] *mszą świętą kończy i na ostatku zwyczajną daje benedykcyą, na którą król znowu koronę zdejmuje.*

Po benedykcyi król na głowę koronę kładzie, tymczasem [2] *Xiąże JMć prymas gratiarum actionem uczyni, weźmie na rokietę mucet, co i inni biskupi czynią.*

Magistri ceremoniarum wychodzenie processyi z kościoła dysponować poczną tą drogą, którą król był przyprowadzony.

Marszałek zaś wielki po trzykroć woła: Vivat król. *Lud podobnież odpowiada, a w tym armaty, dzwony słyszeć się dają.*

Ruszają się z miejsc swoich biskupi i prymas ku królowi, król zaś z tronu w koronie, wziąwszy berło i jabłko w ręce, ku nim schodzi i tym porządkiem z processyą z kościoła wychodzi, jako nią był wprowadzony, oprócz duchowieństwa, które w kościele pozostaje, a tylko nobilitas, urzędnicy koronni, senatorowie, biskupi na pokoje z królem pojdą. Nad wychodzącym zaś królem JMcią z kościoła xięża wikaryusze baldekim [3] *IchMciom panom kasztelanom do niesienia oddadzą. A gdy w audyencyonalnym pokoju Jego Królewska Mość stanie, złożywszy berło i jabłko, do powinszowania i pocałowania ręki królewskiej assistentes przystąpią. Po którym powinszowaniu gdy Jego Królewska Mość do swego appartamentu odejdzie, IchMć panowie senatorowie i wszyscy adstantes do pokojów przygotowanych na obiad ceremonialny Jego Królewskiej Mości udadzą się i tam przybycia królewskiego oczekiwać będą.*

Dla uniknienia w kościele zbytecznej ciżby, szczególnie tylko za biletami wpuszczeni będą, o które, i wiele, każdy potrzebujący in scripto dopraszać się ma u JMci pana Karasia marszałka dworu Jego Królewskiej Mości na dni kilka przed następującą koronacyą, gdyż in vigilia już nikomu wydawane nie będą. Prostego zaś gminu i ludzi w liberyi ostrzega się, że etiam za biletami puszczać nie będą.

Do usadowienia każdego w miejscach swoich wyznaczonych, tak IchMciom panom posłom i kawalerom cudzoziemskim, jako też damom, IchMciom panom senatorom, urzędnikom, rycerstwu, duchowieństwu, magistratom [4] *i innym, czterech podkomorzych, czterech dworzanow JKMci wysadzonych będzie, którzy o godzinie ósmej zrana już się w kościele znajdować powinni.*

A że dla wymoszczenia ulicy od Zamku aż do samego kościoła przystęp do św. Jana karetom jest zabroniony, więc ktoby gankami przez zamek do kościoła chciał się udać, ma wcześnie przyjeżdżać bramą od pałacu pod blachą i wysiadać przed schodami idąc do senatorskiej izby, karety zaś odsyłać przez

---

[1] Tu w druku opuszczono kilka wierszy. [2] Odtąd i druk.
[3] Druk: *baldachim.* [4] Druk: *miastu.*

dziedziniec koło dziekanii przez rynek, aż za nowomiejską bramę, czego destynowani od JMci pana marszałka wielkiego ludzie na koniach doglądać mają.

Ci zaś przyjeżdżający wcześnie zjeżdżać się mają, bo gdy processya w Zamku będzie, nikogo już karetą nie puszczą.

Od schodów zamkowych aż do kościoła św. Jana we dwa rzędy warty stać mają, podobnież i w kościele aż do gradusów, do wyższego choru prowadzących, oraz przy wszystkich drzwiach i przejściach kościelnych.

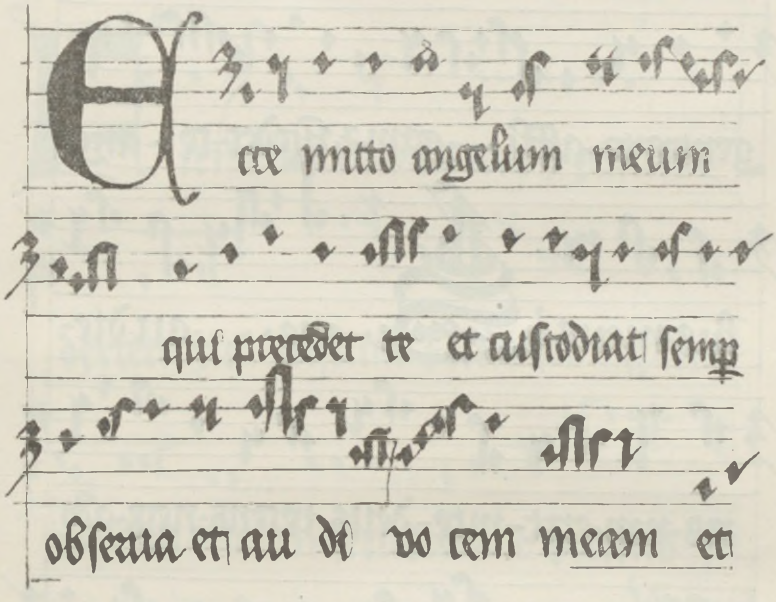
Dodatek.

Śpiewy przy obrzędzie koronacyjnym.

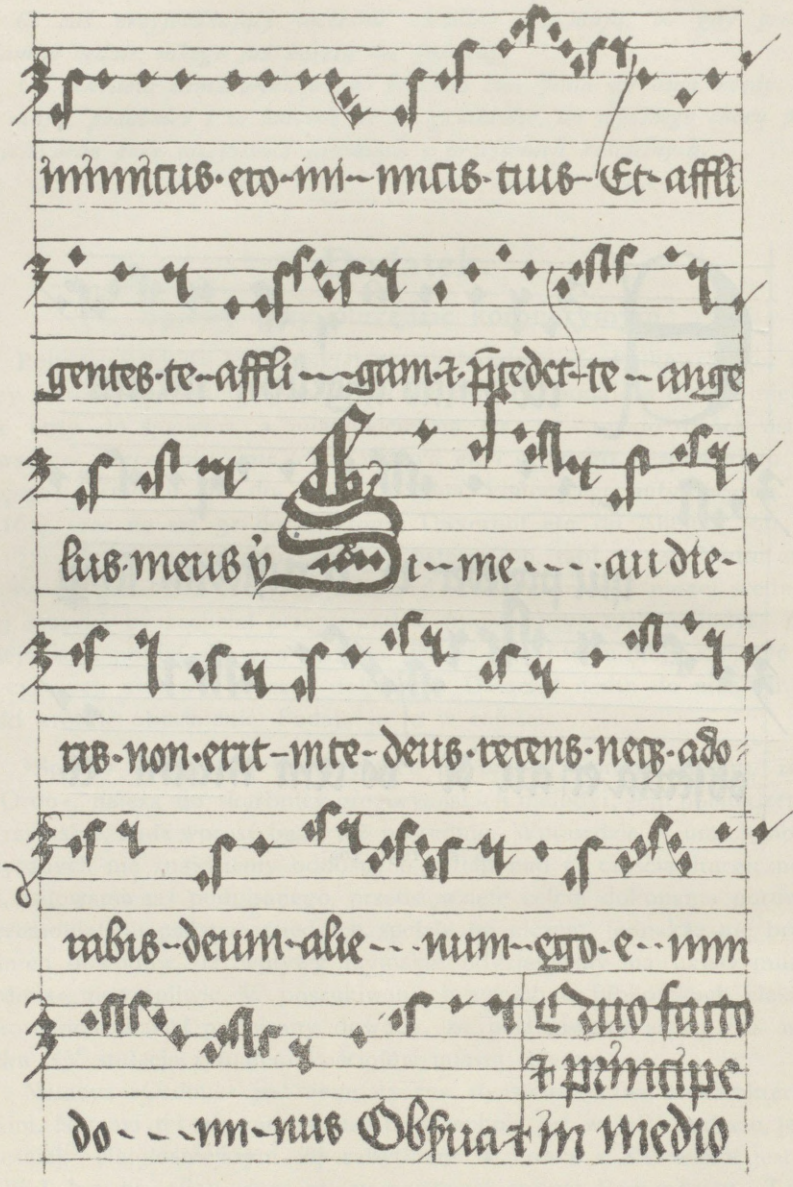
Rękopis kapituły krakowskiej nr. 17 katalogu X. Polkowskiego, zawierający formułę koronacyjną króla Władysława III, podaje w dwóch miejscach także nuty do śpiewów, a mianowicie na str. 11—13 do dwóch ustępów, pierwszego: Ecce mitto etc. do: Observa et, i drugiego bezpośrednio następującego: Firmietur etc. do słowa Alleluia, kończącego antyfonę (ob. wyżej str. 163), oraz na str. 31 do antyfony: Unxerunt etc. do Alleluia (ob. wyżej str. 167). Podaję w reprodukcyach te ustępy (ob. tabl. 1—4). Nadto zwróciłem się do pana Dra Adolfa Chybińskiego, znawcy naszej średniowiecznej muzyki, by zechciał przeprowadzić transkrypcyę tych melodyi. Z całą uprzejmością podjął się tego zadania. Tu też dzięki temu mogę załączyć transpozycye tych ustępów, przezeń dokonane. Dołączył nadto do nich Dr. Chybiński krótkie objaśnienie. Podaję je tu w całości:

»Spiewy liturgiczne, towarzyszące obrzędowi koronacyjnemu, zawarte w »Ordo«, należą do skarbnicy gregoryańskich melodyi; stąd pochodzenie ich jest rzymskie, bądź wprost, bądź też pośrednio. Wprawdzie w umiejętnościach muzycznych nie znajdziemy odnośnych badań nad tą częścią liturgicznej muzyki, usiłowania zaś podpisanego, przedsięwzięte celem dokonania porównania z ceremoniałami państw sąsiednich, spełzły na niczem, jednakże nie brak pośrednich dowodów, iż wpływy rzymskie oddziaływały na układ muzyczny »Ordinis« niewątpliwie. W poszukiwaniach swoich w bibliotekach klasztorów krakowskich znalazł podpisany dowody, że posługiwano się u nas na początku XV stulecia rytuałem kościołów miasta Rzymu.

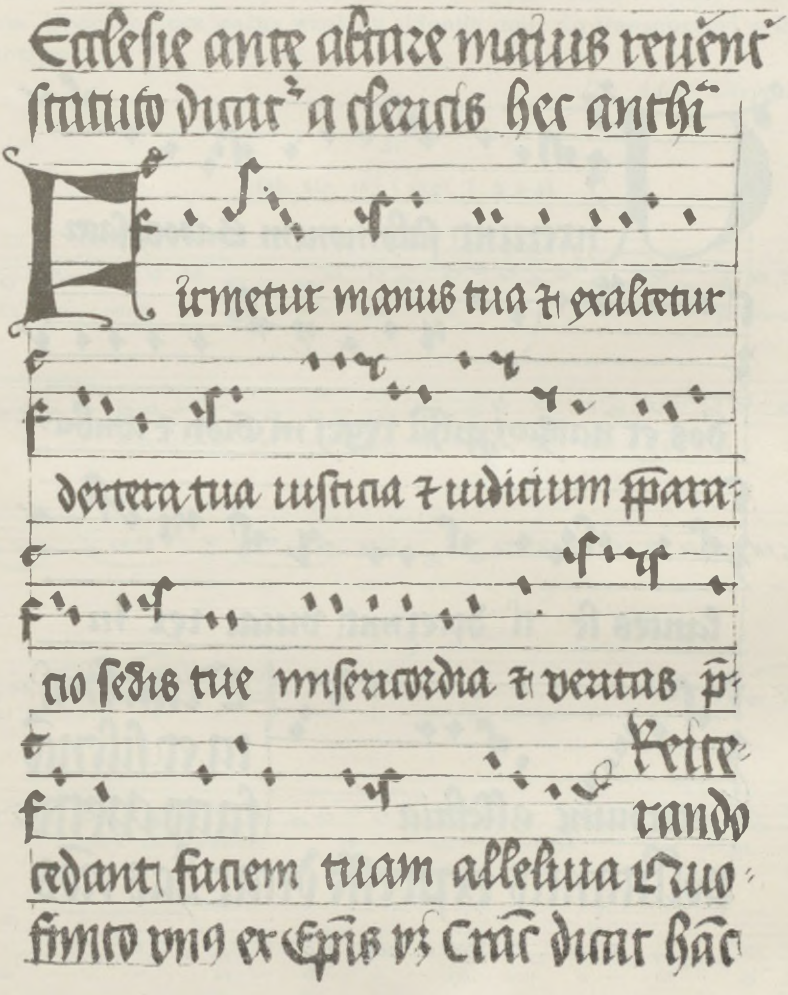
Nutacya »Ordinis« jest neumatyczna, dyastematyczna, o charakterze gotyckim. Nutacyi tej używano u nas powszechnie już w XIV stuleciu, jeśli nie wcześniej. Najgłośniejszym jej zabytkiem w Polsce z XV wieku jest rękopis bibl. Jag. nr. 1619, zawierający najstarszy werset Bogarodzicy. Te same znaki neumatyczne znajdziemy w »Ordo«. Nie widząc potrzeby dawania na tem miejscu bliższych objaśnień co do tychże, odsyłam czytelników do dzieła P. Wagnera p. t. Neumenkunde (Fryburg szw. 1905) jako pracy klasycznej, obejmującej wyniki najnowszych badań w tym zakresie. Z dzieł polskich zajmuje się



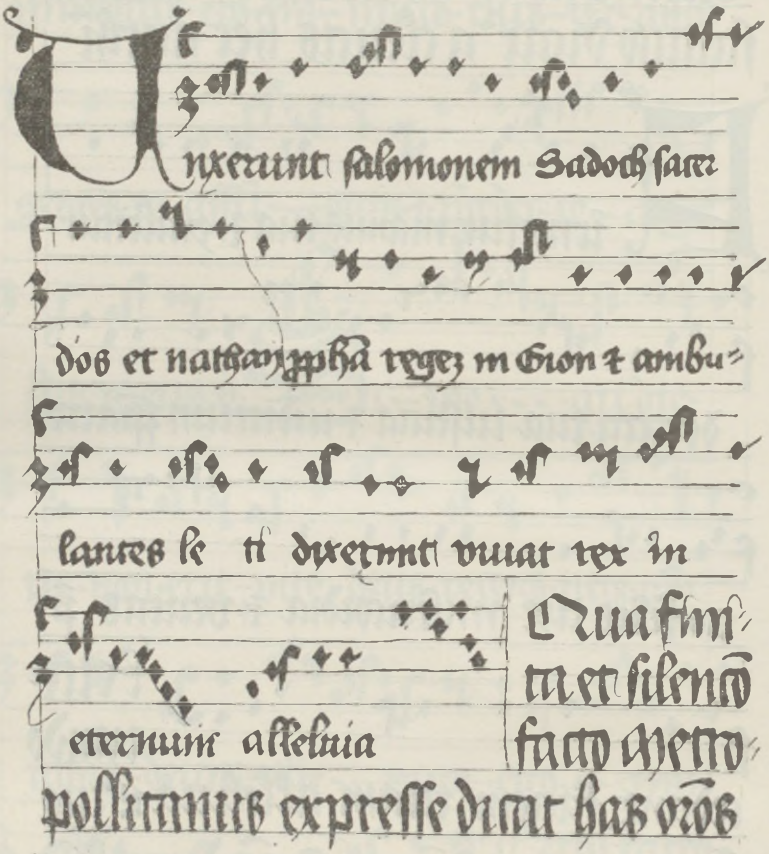
Ob. str. 163 i 209.



Ob. str. 163 i 209—210.



Ob. str. 167 i 210.



Ob. str. 163 i 210.

tą kwestyą tylko praca podpisanego pt. Bogurodzica pod względem historyczno-muzycznym (Kraków 1907).

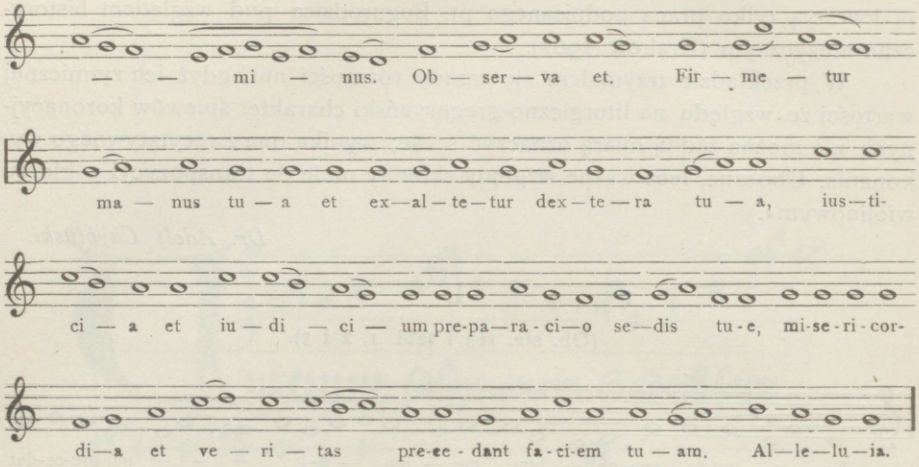
W przekładzie trzymałem się zasady równości nut, gdyż ich rytmicznej wartości ze względu na liturgiczno-gregoryański charakter śpiewów koronacyjnych nie można żadną miarą oznaczyć ściśle; wynika ona z recytatywnego wykonania. Uboczne, lecz ważne względy skłoniły mnie do transpozycyi w kluczu wiolinowym«.

Dr. Adolf Chybiński.

I.

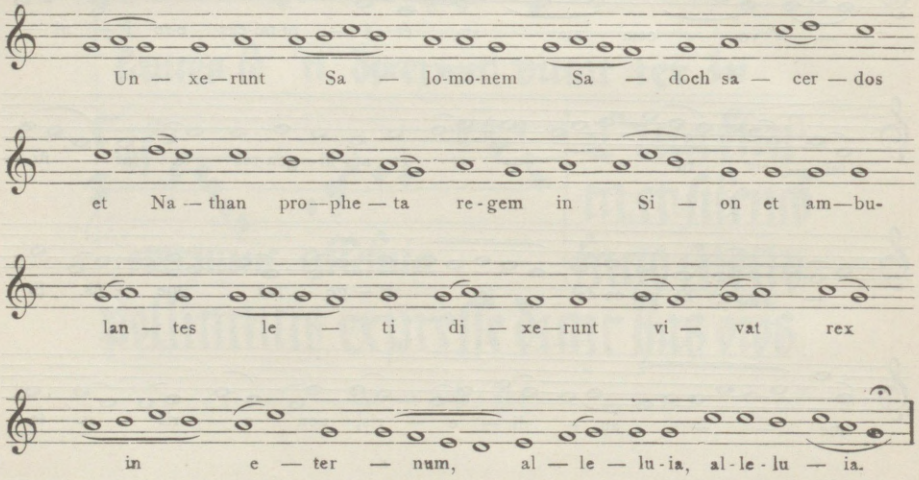
(Ob. str. 163 i tabl. 1, 2 i 3).





II.

(Ob. str. 167 i tabl. 4).



I. Ordo coronandae reginae Poloniae saeculi XIV.

(ex codice capituli Cracoviensis).

Benedicciо[1] regine. *In ingressu ecclesie dicat pontifex:* Omnipotens sempiterne deus, fons et origo tocius bonitatis, qui feminei sexus fragilitatem nequaquam reprobando aversaris, sed dignanter comprobando pocius eligis, et qui infirma mundi eligendo forcia queque confundere decrevisti, quique eciam glorie virtutisque tue triumphum in manu Iudith femine olim iudaice plebis[2] de hoste sevissimo resignare voluisti, respice preces, quesumus, humilitatis nostre et super hanc famulam tuam N.,[3] quam supplici devocione in reginam eligimus, benediccionum tuarum dona multiplica eamque dextera tue potencie semper et ubique circumda, ut visibilis seu invisibilis hostis nequicias triumphaliter expugnare valeat et una cum Sara atque Rebecca, Lia et Rachel reverendis beatisque feminis fructu uteri sui fecundari seu gratulari mereatur ad decorem tocius regni statumque sancte dei ecclesie regendum necnon protegendum. per Christum dominum nostrum, qui ex intemerato beatae Mariae Virginis[4] alvo nasci, visitare ac renovare hunc dignatus est mundum. Qui Tecum vivit[5].

Alia benediccio dicenda ante altare[6]: Deus, qui solus habes immortalitatem lucemque habitas inaccessibilem, cuius providencia in sui disposicione non fallitur, qui fecisti, que futura sunt, et vocas ea, que non sunt, tamquam ea, que sunt, qui superbos equo moderamine principatu deiicis atque humiles dignanter in sublime provehis, ineffabilem misericordiam Tuam supplices exoramus, ut sicut Hester reginam Israhelis[7] causa salutis de captivitatis sue compede solutam ad regis thalamum Assueri regnique consorcium[8] sui transire fecisti, ita hanc famulam tuam[9] humilitatis nostre benediccione christiane plebi gracia salutis ad dignam sublimemque ducis *vel* regis nostri[10] copulam regnique sui participem misericorditer concedas et ut in regalis federe coniugii semper manens pudica proximam virginitatis palmam continere queat Tibique

[1]) B. Benedicciо et coronacio. [2]) A. i B.: plebi. [3]) B.: B. [4]) B. brak. [5]) B. Qui te.
[6]) B. *ante altare dicenda.* [7]) B. Izrael. [8]) B. sui consorcium.
[9]) B. tuam B. [10]) B. regis vel ducis.

domino deo vivo et vero in omnibus et super omnia iugiter placere desiderans et Te inspirante, que Tibi placita sunt, toto corde percipiat. Per [1]).

In sacro oleo unccione dicendum: Sancti spiritus gracia humilitatis nostre officio in te copiosa descendat, ut sicut manibus nostris indignis oleo materiali abluta pinguescis exterius, ita eius invisibili unguimine delibuta impinguari merearis interius, eiusque spirituali [2]) unccione perfectissime semper [3]) imbuta et illicita declinare tota mente et spernere discas seu valeas et utilia anime tue iugiter cogitare [4]), optare atque operari queas, auxiliante domino nostro Ihesu Christo, qui cum deo.

Ad corone imposicionem: Officio dignitatis nostre seu congregacionis in reginam benedictam accipe coronam regalis excellencie, que licet ab indignis, episcoporum tamen manibus capiti tuo imponitur, unde sicut exterius auro et gemmis redimita enites [5]), ita et interius auro sapiencie virtutumque gemmis decorari contendas, quatinus post occasum huius seculi cum prudentibus virginibus sponso perhenni domino nostro Ihesu Christo digne et laudabiliter occurens, regiam celestis aule merearis ingredi ianuam, auxiliante [6]) eodem domino nostro Jesu Christo, qui cum deo patre et spiritu sancto vivit et regnat per infinita secula seculorum amen.

II. Ordo coronandae reginae Poloniae saeculi XV.

(ex codice capituli Cracoviensis).

Ordo ad benedicendum reginam Polonie, que debet consociari statim post factam consecracionem regis hoc modo.

Statim eo coronato et eam benedici et coronari iubente, crine soluto et capite discoperto, a duobus episcopis deducitur ante altare et prostrata ante debet orare. Qua elevata ab oracione ab episcopis debet iterum caput inclinare. Hoc facto archiepiscopus dicat hanc oracionem: Omnipotens sempiterne deus, fons et origo tocius bonitatis, qui feminei sexus fragilitatem nequaquam reprobando adversaris, sed dignanter comprobando pocius eligis, et qui infirma mundi eligendo forcia queque confundere decrevisti, quique eterne glorie virtutisque tue triumphum in manu Iudith femine olim iudaice plebis de hoste sevissimo regnare *(sic)* voluisti, respice, quesumus domine, preces humilitatis nostre et super hanc famulam tuam E., quam supplici devocione in reginam eligimus, benediccionum tuarum dona multiplica eamque dextera tue potencie semper et ubique circumda sitque umbraculo tui nominis undique firmiter protecta,

[1]) B. per dominum nostrum. [2]) A. i B.: spiritali. [3]) B. brak. [4]) B. cogitare iugiter. [5]) B. renites. [6]) odtąd tylko B.

ut visibilis seu invisibilis hostis nequicias triumphaliter expugnare valeat et una cum Sara atque Rebecca, Lya et Rachel reverendis beatisque feminis fructu uteri sui fecundari seu gratulari mereatur ad decus totius regni statumque sancte dei ecclesie regendum necnon protegendum per Christum dominum nostrum, qui ex intemerato beate Marie virginis alvo nasci, visitare et renovare hunc [1]) dignatus est mundum, qui Tecum vivit et regnat.

Item alia benediccio eiusdem coram optimatibus ante altare per metropolitanum dicenda: Deus, qui solus habes immortalitatem lucemque inhabitas inaccessibilem, cuius providencia in sui disposicione non fallitur, qui fecisti, que futura sunt, et vocas ea, que non sunt, tanquam ea, que sunt, qui superbos equo moderamine de principatu deiicis atque humiles dignanter in sublime provehis, ineffabilem misericordiam Tuam supplices exoramus, ut sicut Hester reginam causa iudaice salutis de captivitatis sue compede solutam ad regis talamum Asueri regnique sui consorcium transire fecisti, ita hanc famulam tuam humilitatis nostre benediccione christiane plebis gracia salutis ad dignam sublimemque ducis *vel* regis nostri copulam misericorditer transire concedas, ut in regalis federe coniugii semper manens pudica proximam virginitatis palmam continere queat Tibique domino deo vivo et vero in omnibus et super omnia placere iugiter desideret et Te inspirante, que Tibi placita sunt, toto corde perficiat. Per.

Notandum est, quod tunica regine et camisia debent esse aperte ante et retro usque ad corrigiam et dominus archiepiscopus inungere eam de oleo sancto in modum crucis in capite, in pectore et in scapulis et dicere, dum inungit eam, sic: In nomine patris et filii et spiritus sancti prosit tibi hec unccio olei in honorem et confirmacionem eternam in secula seculorum amen.

Oraciones post unccionem: Sancti spiritus gracia hnmilitatis nostre officio in te copiosa descendat, ut sicut manibus nostris indignis oleo materiali abluta [2]) pinguescis exterius, ita eius invisibili unguimine delibuta inpinguari merearis interius eiusque spirituali unccione perfectissime semper imbuta et illicita declinare tota mente et spernere discas seu valeas et utilia anime tue iugiter cogitare, optare atque operari queas, auxiliante domino nostro Ihesu Christo, qui cum domino patre.

Item alia [oracio]: Omnipotens sempiterne deus affluentem spiritum tue benedi†ccionis super famulam tuam E. nobis orantibus propiciatus infunde, et que per manus nostre imposicionis hodie regina constituitur, sanctificacione tua digna et electa permaneat et nunquam postmodum de tua gracia separetur [3]) indigna, per dominum nostrum.

Post istam oracionem datur regine sceptrum ab archiepiscopo modicum alterius modi, quam sceptrum regium, et virga consimilis virge regie, absque oracionibus. Tunc debet annulus inmitti digito eius dicente metropolitano: Accipe annulum fidei, signaculum sinceritatis, que possis omnes hereticas pravitates de-

[1]) W tekscie: in hunc. [2]) W tekscie: oblata. [3]) W tekscie: saperetur.

vitare et barbaras gentes virtute dei premere et agnicionem veritatis pervenire per dominum nostrum Ihesum.

Item alia [oracio]: Deus, cuius est omnis potestas et dignitas, da famule tue E. signo tue fidei prosperum sue dignitatis effectum, in qua Tibi semper firma maneat Tibique iugiter placere contendat per Christum.

Sequitur benediccio corone: Deus, tuorum corona fidelium, qui in capitibus eorum ponis coronam de lapide precioso, bene†dic et sanctifice coronam istam, quatinus sicut ipsa diversis preciosisque lapidibus adornatur, sic famula tua gestatrix ipsius multiplici preciosarum virtutum munere tua largiente gracia repleatur per dominum.

Tunc debet ei imponi corona ab archiepiscopo in caput ipsius, quam impositam sustentare debent undique barones, archiepiscopus autem debet dicere in imposicione corone: Accipe coronam glorie, honorem iocunditatis, ut splendide fulgeas et eternae exultacione coroneris.

Item alia [oracio]: Officio nostre indignitatis in reginam solemniter benedicta, accipe coronam regalis excellencie, que licet ab indignis, episcopalibus tamen manibus capiti tuo imponitur, unde sicut exterius auro et gemmis redimita enites, ita et interius auro sapiencie virtutumque gemmis decorari concedas, quatenus post occasum huius seculi cum prudentibus virginibus sponso perhenni domino nostro Ihesu Christo digne et laudabiliter occurrens regina celestis aule merearis ingredi ianuam auxiliante domino nostro Ihesu Christo, qui cum deo patre.

Item alia [oracio]: Omnium domine, fons bonorum et cunctorum dator profectuum, tribue famule tue E. adeptam bene regere dignitatem, ut a Te sibi prestitam bonis operibus possit corroborare gloriam per Christum dominum.

Post istam oracionem barones, qui coram ea stant, deducant eam ad solium, ubi sede parata collocatur circumstantibus eam baronibus et matronis nobilioribus regni Polonie. In oblacione vero et in pace ferenda et in communione penitus est ordo superius annotatus observandus.

Sequitur benediccio vexilli [1]) Inclina, domine, aurem tuam ad preces nostre humilitatis et per interventum beati Michaelis archangeli tui omniumque celestium virtutum presta nobis auxilium dextere tue, ut sicut benedixisti Abraham adversus quinque reges triumphantem atque David regem in tui nominis laude triumphales congressus exercentem, bene†dicere et sancti†ficare digneris hoc vexillum, quod ob defensionem sancte ecclesie contra hostilem rabiem defer-

[1]) Cały ten ceremoniał koronacyi królowej odpisany został widocznie z ceremoniału obcego, w którym ceremoniały koronacyi króla i równoczesnej koronacyi królowej były ze sobą połączone. Przepisano wszystko, nie uważając, że dalsze ustępy tyczą się znowu tylko króla, jak właśnie świadczy ten ustęp o benedykcyi chorągwi, jak dalsza benedykcya króla (str. 215) i t. d. Tem, że to odpis, tłomaczy się również wzmianka o ordo superius annotatus przy komunii, o arcybiskupach i t. d. Tym tekstem, z którego tu korzystano, była — jak to wykażę gdzieindziej — formuła czeska z XIV wieku, na której także przeważnie oparł się i autor ceremoniału koronacyi Warneńczyka, ob. Loserth: Die böhmische Krönungsordnung bis auf Karl IV, Archiv für österreichische Geschichte t. 54, str. 33–36.

tur, quatenus in nomine tuo fideles et defensores populi tui illud consequentes per virtutem sancte crucis triumphum et victoriam se ex hostibus acquisisse letentur, qui cum patre.

Hic finitur coronacio et immediate sequitur evangelium secundum Lucam [1]: In illo tempore abeuntes pharisei consilium inierunt, ut caperent Ihesum in sermone. Et mittunt discipulos suos cum herodianis dicentes: magister, scimus, quia verax es et viam dei in veritate doces et non est tibi cura de aliquo, non enim respices personam hominum; licet censum dare cesari, an non? Cognita autem nequicia eorum Ihesus ait: quid me temptatis, ypocrite? Ostendite mihi numisma census. At illi obtulerunt ei denarium. Et ait illis Ihesus: cuius est imago hec et superscripcio? Dicunt ei: cesaris. Tunc ait illis: reddite ergo, que sunt cesaris, cesari, et que sunt dei, deo.

Et notandum, quod cum legitur evangelium, rex et regina debent deponere coronas suas et lecto evangelio maior inter archiepiscopos accipit librum evangelii et defert domino regi ad osculandum et postea regine et postea domino archiepiscopo missam celebranti.

Credo dicitur. Offertorium: Intende voci oracionis mee, rex meus et deus meus, quoniam ad Te orabo, domine. *Post offertorium vero barones vel magnates deducunt regem ante altare, coronam eius coram eo deferentes, rex autem debet offerre unum panem album et armillam argenteam plenam vino et aurum, prout regie dignitati videbitur expedire, et regina similiter, et in eundo et redeundo gladius nudus deferatur coram rege etc.*

Sequitur secretum: Munera, quesumus domine, oblata sanctifica, ut et nobis unigeniti tui corpus et sanguis fiant et famulo tuo regi nostro K. ad obtinendum anime corporisque salutem et ad peragendum iniunctum officium Te largiente usquequaque proficiant, per eundum dominum.

Sequitur benediccio solemnis super regem et populum ante Agnus dei: Omnipotens deus carismatum suorum nos locumpletet iocunditate et regem nostrum ecclesiastice pacis perfrui faciat tranquillitate, amen.

Angelum sanctum suum ubique custodem ei tribuat et defensorem tam sibi, quam nobis; virtutum sanctarum conferat vigorem, amen.

Ambitum regni sui in diebus eius pax circumdet honesta, et quocunque se verterit, adversariorum mens enervetur infesta omnisque in nobis religio abundet modesta, amen. Quod ipse prestare dignetur.

Alia benediccio super regem: Omnipotens deus, qui te populi sui voluit esse rectorem, ipse te celesti benediccione sanctificans eterni regni faciat esse consortem, amen. Concedat tibi contra omnes fidei christiane hostes visibiles atque invisibiles victoriam triumphalem et pacis et quietis ecclesiastice felicissimum te fieri longe lateque fundatorem, amen, quatenus te gubernacula regni tenente populis tibi subiectis christiane religionis iura custodiens, undique tutus pace tranquilla perfruatur et te in consilio beatorum collocato [2] eterna felicitate

[1] Właściwie: Matth. 22, 15—21.

[2] W tekscie: collocare.

ibidem tecum pariter gaudere mereatur, quod ipse prestare dignetur, cuius regnum et imperium permanet in secula seculorum amen.

Item notandum est, quod ille, qui dedit regi evangelium ad osculandum, debet post: pax domini *accipere pacem ab archiepiscopo missam celebrante et deferre regi et regine cum libro, et post eum omnes archiepiscopi et episcopi dant osculum pacis regi, unus post alium, in suo solio residenti. Item nota, quod post ablucionem vel infra ablucionem peractam per archiepiscopum vel post missam, si placet, iterum magnates vel barones adducunt regem coram altare et ibi communicat de manu archiepiscopi missam celebrantis.*

Sequitur communio: Intellige clamorem meum, intende voci oracionis mee, rex meus et deus meus, quoniam ad Te orabo, domine.

Complenda: Hec nos communio, domine, purget a crimine et famulum tuum K. regem nostrum ab omnibus tueatur adversis, quatinus et ecclesiastice pacis obtineat tranquillitatem et post istius temporis decursum ad eternam perveniat hereditatem. Per dominum nostrum.

Spis rzeczy:

str.

Wstęp 133

I. Ordo coronandi regis Poloniae saeculi XIII (ex codice capituli Gneznesis) 148

II. Ordo coronandi regis Poloniae saeculi XIV (ex codice capituli Cracoviensis) 155

III. Ordo coronandi regis Poloniae saeculi XV (ex codice capituli Cracoviensis) 161

IV. Ordo coronandi regis Poloniae saeculi XVI.

A. (ex codicibus Parisiensibus et Krasinsciano) 174

B. (ex codici Krasinsciano) 185

V. Ordo coronandi regis Poloniae saeculi XVIII 194

Dodatek. Śpiewy przy obrzędzie koronacyjnym i 4 tablice 208

I. Ordo coronandae reginae Poloniae saeculi XIV (ex codice capituli Cracoviensis) . . . 211

II. Ordo coronandae reginae Poloniae saeculi XV (ex codice capituli Cracoviensis) . . . 212

Corrigenda:

Na str. 167 wiersz 9 od góry; zamiast: *epistoli* powinno być: *epistolae.*

Na str. 169 wiersz 8 od góry; zdanie to zepsute zrozumieć można przez porównanie z tekstem formuły czeskiej, który brzmi tak: tentis vestimentis ante reverenter in subtili dalmatica. Ob. Loserth w Archiv für österreichische Geschichte t. 54 str. 31.

Z Archiwum Zakonu Niemieckiego.

Analekta z wieku XIV i XV.

Wydał

Antoni Prochaska.

Materyał, który tutaj wydajemy, pochodzi z dwóch kodeksów, znajdujących się w *Archiwum centralnem Zakonu Niemieckiego we Wiedniu.* Oba są to zwyczajne kwartanty o piśmie wyraźnem pochodzącem z pierwszej połowy XV w. Pierwszy, sygnowany Nr. 251, zawiera akta procesu polsko-krzyżackiego na soborze w Konstancyi 1416 r. w tłumaczeniu niemieckiem, a mianowicie: p. 1. Die clage der Polen wedir den Orden vor deme Concilio; p. 31 Die antwert des Ordens; p. 66 Clage der Sameyten; p. 76 Antwort. Porządek skarg z 1416 roku jest tu zachowany podobnie jak w innych znanych kodeksach (por. Cod. ep. Vit. p. 1001—1038). Następnie, na pp. 97—108 znajduje się zabytek starszy, pochodzący prawdopodobnie z 1335 p. t.: *Also hat sich irhaben der Krig czwuschen deme Konig von Polan unde deme Orden umme das lant czu Preussen.* Zabytek ten wydajemy tu jako Nr. I. W dalszym ciągu jest tam pp. 108—132: Dy sachen syn zwischen herczogen Wytawten etc., czyli niemiecka, oryginalna redakcya pomnika z 1410 r. wydanego w łacińskiem tłumaczeniu współczesnem w Cod. ep. Vitoldi p. 976—1000. W arch. królewieckiem są dwa teksty tej niemieckiej redakcyi (ob. końcową uwagę w Cod. Vit. l. c.).

Drugi kodes, sygnowany Nr. 122. jest nieco obszerniejszy, ma stron 242, i pochodzi również z pierwszej połowy XV w. Treść tego kod. 122 jest też obfitsza. Naprzód są tu pp. 1—41 materyały do dziejów związku jaszczurczego p. t. Wie etliche ritter knechte und stete im lande czu Preussen einen bund und saczung gemacht haben; dalej p. 42 fragment skargi Zakonu na Witolda z 24 kwietnia 1403 r.; p. 44. Skarga króla Władysława Jagiełły z 18 listopada 1402 r.; p. 46 List króla Władysława do króla Zygmunta z 28 lipca 1414 r.; p. 48 odpowiedź króla Zygmunta na ten list; p. 51 odpowiedź Zakonu na skargi polskie dana na soborze w Konstancyi, koń-

cząca się wyrazami: Ordinem vestris temporibus periisse; p. 68 Preliminarz pokoju toruńskiego 1411 r.; p. 73 fragment pisma w przedmiocie sporu polsko-krzyżackiego; p. 77 Memoryał Zakonu dla króla Zygmunta w przedmiocie rozejmu pod Brodnicą uskutecznionego 7 października 1414 r.; p. 79: Responsio pro parte Ordinis, kończąca się na p. 82: que pro parte Ordinis sunt agenda, ad quod faciendum sufficienti mandato sunt suffulti; p. 82 Oblacio ambassadorum Ordinis Mariae Teuton. pro futura pace; p. 88 Odpowiedź Zakonu na żądania polskie co do zwrotu ziemi Chełmińskiej; p. 90 Oblaciones datae ad naciones ex parte Ordinis; p. 94 Oblaciones coram Summo pontifice sabbato post s. Cath.; p. 95 Responsio Polonorum coram nacionibus, poczynająca się: Cum sciremus; p. 101 Orzeczenie króla Zygmunta w przedmiocie sporu polsko-pruskiego kończące się: nos igitur partes concordare conabimur; p. 103 Wniosek o ekskomunikowanie Polaków; p. 105—131 wyrok Budziński z 24 sierpnia 1412 r.; p. 131 Pokoju toruńskiego 1411 r. zatwierdzenie ze strony króla; p. 135 Potwierdzenie rozejmu uczynionego przez króla Zygmunta i legata Gwilera ze strony Zakonu; p. 136 akt rozejmu przez króla Zygmunta w Paryżu 6 kwietnia 1416 zarządzonego; p. 137 List króla Zygmunta do mistrza Kuchmeistra w przedmiocie pokoju z Polską; p. 141 Skarga króla Polski i Witolda na Zakon i doniesienie o chrzcie Żmudzinów, datowane 2 stycznia 1417 r.; p. 143 Zapewnienie Zygmunta dane Zakonowi, że spór polsko-krzyżacki na korzyść Zakonu roztrzygnie (Cod. ep. II Nr. 60); p. 145—152 Spór świeckich polskich posłów przeciw Zakonowi w przedmiocie świętokradztw spełnionych w Prusiech; pp. 154—157 *Das ist der brif den die Konige Denemark minem herrn Konige geantwort haben*, który to pomnik tu ogłaszamy jako Nr. IV; p. 158 Skarga mistrza Henryka Plauena z 29 listopada 1413 r. stosowana do ks. Eberhanra wirtenberskiego i Odpowiedź Zakonu; p. 166 Listy króla Zygmunta do Zakonu i do Henryka Plauena; p. 170 list komtura toruńskiego Jana von Selbach do ks. Fryderyka Miśnieńskiego; p. 172 list landgrabiego z Turyngii w sprawie Plauena do Jana margrabiego Brand.; p. 179 Dis ist die Schuldigung des von Plauen (por. SS r. Pr. III, 335—338); p. 183 Artykuły przedkładane 1414 r. 1416 r. na zjazdach (wielońskim z 1416 r.); p. 187 list Witolda, fragment, który tu wydajemy jako Nr. III; p. 188 Skarga Polaków przed soborem, w redakcyi niemieckiej; p. 298 Odpowiedź Zakonu, w niej zaś na p. 213 czytamy ustęp o dwukrotnej zdradzie Witolda, który tu pomieszczono jako Nr. II; p. 224 Skarga Żmudzinów p. t. der Samayten furlegung ob. Cod. Vit.; p. 1018 i nn; p. 235 Antwort der Ordens (por. Cod. Vit. p. 1033), wreszcie p. 242 Conclusiones magistri Ordinis.

Z obfitej podanej tu oto treści tych dwóch rękopisów, znanych dotąd zaledwie z cytatów i niektórych wyimków, wybraliśmy cztery pomniki, które się nam ze względu na treść najciekawszemi zdały; ogłaszamy je po raz pierwszy tutaj, w porządku chronologicznym, poprzedzając sam tekst omówieniem ich treści. Są to tedy:

I. Pamiętnik Zakonu Krzyżackiego o wojnie z Łokietkiem i Kazimierzem w 1335 r.
II. Skarga Zakonu przed Soborem na zdrady Witolda 1416 r.
III. Urywek listu Witolda do W. Mistrza 1416 r.
IV. Sprawozdanie o stosunkach króla Eryka Duńskiego do Polski i do Zakonu 1418 r.

1. Pamiętnik Zakonu Krzyżackiego o wojnie z królami Łokietkiem i Kazimierzem W.

Niewątpliwie pochodzi z pierwszych lat panowania Kazimierza Wielkiego, o którym jest wyraźnie mowa w ostatnim rozdziale, że doń wysłano Guntera von Schwarzburg, który wtedy [1333 r.?] jeszcze był arcykomturem. Niestety ani fakt wysłania tego dostojnika ani też data urzędowania jego jako arcykomtura nie są znane, niepodobna przeto na podstawie tego ustępu określić czasu powstania pomnika. Także i w VII rozdziale mowa jest o dostojnikach Zakonu, mianowicie o Ottonie von Bonesdorf arcykomturze i Konradzie Kessilhut byłym arcykomturze, wreszcie o Henryku der Reusse landkomturze Chełmińskim, w której to godności ten ostatni zachodzi u Długosza (IX, 166) w roku 1335, podczas gdy Kessillhut zachodzi jako arcykomtur 1334 roku (Lites 2 wydanie, I. str. 441 Nr. 18). Wypływałoby stąd, że pomnik pochodzi z roku 1335, ponieważ właśnie w tym roku po Konradzie v. Kesselhut nastąpił w godności arcykomtura Otton z Bonesdorf. Ale jest pewna sprzeczność w tekscie, gdybyśmy na podstawie przytoczonych wzmianek mieli rok napisania pomnika określić, gdyż, jak wspomniano, w ostatnim rozdziale mówiąc o pierwszych stosunkach Zakonu z Kazimierzem nawiązywanych przez Guntera Schwarzburga, określa godność jego jako arcykomtura. Dodajmy, że określenie jest niejasne; *der do noch groskomtur wart* można tłumaczyć: który wtedy jeszcze był arcykomturem, albo też: który potem (donoch) został arcykomturem, a w braku dokładnego skorowidza dygnitarzy Zakonu nie można rozstrzygnąć tych trudności a tem mniej opierać na tym materyale rok powstania pomnika.

Silniejszą podstawę do zbadania tego pytania uzyskujemy w treści opowiadania o sporach Zakonu z Łokietkiem, sięgającego od końca XIII wieku aż po rokowania toczone za pośrednictwem wspomnianego arcykomtura Guntera Schwarzburga [1]). Ponieważ niema jeszcze mowy o wyroku polubownym, wydanym w sprawie polsko-pruskiej przez królów Jana Czeskiego i Karola Węgierskiego w Wyszohradzie 26 listopada 1335 roku, wnosić można, że pomnik był napisany przed wydaniem wyroku. Potwierdzenie tego wniosku uzyskujemy w jednym z poprzednich ustępów, a mianowicie w XI

[1]) Z ustępu VII, w którym autor mówi o najeździe Gedymina na Marchią (1320 r.) i o zabraniu mnóstwa dziewic w niewolę der leider do alezu manche ist — nie można oczywiście wnosić o dacie chociażby przybliżonej pomnika.

ustępie, w którym autor mówiąc o traktacie mistrza z królem Janem Czeskim, (z 12 marca 1329 r.) dodaje znamienne słowa o tymże królu: *unde her uns doch leider noch keine hulfe beweiset hot, duch hulfe wir noch czu sinen Gnodin, also her uns hot czu Krige brocht unrechte gewalt des Koniges von Krakaw, das wir uns weren musten, das wir nicht mochten sein.* Widoczna w tych słowach obawa Zakonu o przyjaźń z królem Janem, który w roku klęski Zakonu pod Płowcami zawarł rozejm z Łokietkiem. Tym rozejmem tak był Zakon zaniepokojony, że przez dwukrotne poselstwa, najpierw w Norymberdze 26 sierpnia 1332 r.[1]), potem w Pradze 11 września t. r.[2]), uzyskał obietnicę na pergaminie wyrażoną od króla Jana, że on nie zawrze przymierza z królem Polskim pierwej, aż Zakon za swe szkody otrzyma wynagrodzenie w Kujawach. Widocznie wówczas nie ufali zbytnio Krzyżacy w przyjaźń króla Jana, skoro uważali za konieczne wyjednywać takie zaręczenia. Nieufność ta przebija się w naszym pomniku, widać z niego, że jeszcze nie ustąpiła, czyli że jeszcze wyrok Wyszohradzki nie był wydany. Atoli pisać mógł autor swą rzecz już po 15 maja 1334 roku, w którym to czasie mistrz obrał sobie króla Jana sędzią polubownym, podczas gdy król Kazimierz obrał na tę godność króla Karola[3]). Fakt tego obioru nie może świadczyć przeciwko przypuszczalnej dacie powstania pomnika w 1335 r., gdyż obawa Zakonu wcale nie zniknęła z obiorem króla Jana sędzią polubownym; raczejby przypuścić należało, że silnie trwała, by mianowicie Jan ze względu na interesa swe w świeżo anektowanych księstwach śląskich nie zechciał poświęcić interesów Zakonu i że właśnie Zakon żywiąc te obawy pisał swe sprawozdanie na ręce prokuratora Zakonu przebywającego w Awinionie, aby przez wpływowych przyjaciół tamecznych (o których mówi w pomniku w rozdziale VII) wpłynąć na króla Jana w kierunku wiernego popierania sprawy Zakonu. Za datą przypuszczalną mówi wreszcie wyrażona w cytowanym ustępie nadzieja, że nie opuści sprawy Zakonu król Jan, który przecież przywiódł mistrza do wojny z Polską — a nadzieja ta nie doznała zawodu przez wyrok wyszohradzki; wypadł on bowiem korzystnie dla Zakonu a na niekorzyść Polski, i to właśnie w przedmiocie Pomorza, którego sprawa stanowi niejako treść główną naszego pomnika.

Znając datę napisania pomnika należy poznać treść jego. Dla łatwiejszej oryentacyi podzieliliśmy całość na 12 rozdziałów. W pierwszych trzech opowiada autor, jak to w zatytułowaniu określił (przepisywacz pomylił pisząc Preusen zamiast Pomern), o początkach Pomorza gdańskiego, którego losy ściśle są związane ze sprawą Zakonu z Polską. Opowiadanie rozpoczyna się od Mestwina księcia Pomorskiego, który umiera bezpotomnie; po nim obejmuje Pomorze Przemysław II, którego autor nazywa Kynast, mający jedyną

[1]) Voigt. C. d. Pr. II. Nr. 141.
[2]) Muczkowski i Rzyszczewski C. d. Pol. II, 250.
[3]) Voigt. C. d. Pr. II Nr. 149.

tylko córkę [Ryksę], która wyszła za króla Wacława II. Ten ostatni wypędza Łokietka z Polski, którą obejmuje jako mąż Ryksy i koronuje się w Gnieźnie. Z powodu wojny swej z cesarzem Albrechtem I prosi Wacław margrabiów Brandenburskich o pomoc, którą też otrzymuje. Za udzieloną sobie pomoc nadał Wacław Pomorze margrabiom, którzy uzyskali od cesarza potwierdzenie donacyi. W dalszych rozdziałach od III—V opowiada autor że po bezpotomnej śmierci Wacława III Pomorzanie, niechętni margrabiom jako Niemcom, posłali do landmistrza Conrada Sacka i do landkomtura Chełmińskiego Guntera Schwarzburga, upominając ich, by im dano pomoc przeciwko margrabiemu, gdyż Zakon obowiązany jest na mocy układu z Mestwinem do przestrzegania, by bez jego woli żaden książe nie śmiał panować na Pomorzu, a Pomorzanie nie chcą mieć margrabiego swym panem. Zakon obiecał dotrzymać warunków układu. Gdy tedy margrabiowie zajęli Gdańsk i Czczewo [1308] Krzyżacy wezwani do zajęcia Gdańska zajęli tameczny gród, na którym trzymali 200 żołnierzy i 200 Prusaków załogi. Margrabiowie toczą wojnę o Gdańsk, wreszcie ustanawiają zjazd celem porozumienia się. Zakon wysyła Jana Linke'go, któremu margrabiowie przedkładają dokumenty, że oni w sposób prawny od króla Czech posiedli Pomorze. Rada margrabiego doradza mu sprzedaż Pomorza. Zgodził się Zakon przez Jana Linkego na cenę kupna 20.000 grzywien brandenburskich i na zwrot kosztów wojny, czyli razem 30.000 grzywien, i po wymianie dokumentów sprzedaży zajął kraj.

Gdy się o tem dowiedział Łokietek zgłosił pretensye swe do Pomorza u Zakonu, który odpowiedział, że zakupił kraj od margrabiów mających doń prawo, i że te prawa, w dokumentach cesarskich i listach króla czeskiego zawarte, posiada Zakon. W odpowiedzi na to zagroził Łokietek, że jeżeli nie wydadzą mu Pomorza, będzie je zdobywał bronią, poczem zwołał biskupów i wysłał biskupa Kujawskiego ze skargą do Rzymu, oczerniając równocześnie Zakon listami po dworach książąt i po wielkich miastach. Wreszcie pozwolił swoim poddanym wyrządzać nam krzywdy, czego dowodem najazd Przybysława Kurkewicza (sic), okaleczanie komtura Toruńskiego, obrabowanie Toruńskich kupców itd. Te zatargi z Łokietkiem są opowiedziane w rozdziałach V—VII; w tym zaś ostatnim opowiada autor o wysłaniu do króla Ottona Bonesdorfa, potem Konrada Kessilhuta, wreszcie Henryka der Reusse ze skargami, tego ostatniego z powodu listów nadeszłych z kuryi, w których była wiadomość, iż król Polski oskarżył Zakon o najazd Prus. Łokietek zaprzeczył w obec Henryka Reussa, jakoby on Zakon kazał oczerniać lub żeby miał naprowadzać na Zakon pogan (Litwinów), chociaż to ostatnie jest notorycznem, dodaje pomnik, i poddani Zakonu dotąd w niewoli litewskiej pozostają. Prośby przez Henryka przedłożone królowi, by Zakon pozostawił przy prawnem posiadaniu, nic nie pomogły. W następnym rozdziale VIII zaznaczono, że wówczas to wysłał mistrz posłów do Mazowsza i umówił się z książętami o zjazd, który tem łatwiej przyszedł do skutku, ile że książęta skarżyli się z powodu najazdów Mazowsza urządzanych przez Łokietka wspólnie z poga-

nami, Litwą. W Gołubiu książęta przedłożyli te skargi mistrzowi i prosili o pomoc w imię dobrodziejstw świadczonych przez ich przodków Zakonowi.

Skargę tę przedkłada mistrz pisemnie królowi, grożąc, że jeżeli nie przestanie krzywdzić Mazowszan, natenczas Zakon użyje siły. W tem Łokietek kazał poganom spalić włości Ziemowita Mazowieckiego, aby ten w pomoc bratu Wańkowi nie przybył, sam zaś (Łokietek) zajął Gostyń Wańka. Zakon przybywa z odsieczą i król musiał odstąpić. Król zebrał nowe siły, wyruszył do Włocławka i tutaj zawarto z nim rozejm.

W tymże roku przybył król Jan Czeski do Torunia, żądając pomocy do wyprawy na pogan. Zakon z powodu króla Łokietka obawiał się przystać na żądanie, lecz zgodził się na nie, gdy król Jan zapewnił, że Łokietek z obawy zemsty nie uderzy na Prusy. Gdy podążyli do Królewca, przybył tam poseł polski i z nim to potwierdzono rozejm zawarty dawniej. Poseł jednak obaczywszy, że Zakon podążył na wyprawę litewską i że już wojska przebyły zatokę Kuroską, wrócił z tą wiadomością do króla Polskiego. Wtedy to Łokietek najazdem spustoszył Chełmińską ziemię, zdobył Papow, gdzie ludzie schronili się z bydłem i majątkiem, i zabrał wszystko na 20.000 grzywien wartości. (IX—XI) Zakon w odpowiedzi na to zawarł z królem Janem umowę, że on bez Zakonu a Zakon zaś bez niego nie zawrze z sąsiadem pokoju. W ostatnim XII rozdziale jest mowa o ustaniu na chwilę wojny i o bitwie (pod Płowcami 27 września 1331 r.), w której Zakon poniósł klęskę *(do wedir* — zamiast *wir* — *leider grosen schaden nomen)*. Z obydwóch stron wielu było jeńców, z tych jednych wypuszczał król na słowo rycerskie, innych trzymał w więzieniu. Wysłano doń Sicharda Schwarzburga. Mimo obietnicy danej, nie dostawił nam król wszystkich 56 polskich jeńców. Na innym terminie stawiło się tylko dziesięciu jeńców Polaków. Mistrz widząc, że liczba jeńców polskich się uszczupla, prosił o zjazd z królem przez Guntera ze Schwarzburga. Na tym zjeździe, odbytym z królem Kazimierzem, upominał król rycerzy a nawet takich, którzy wcale nie byli na wojnie, albo takich, których Zakon już wykupił z niewoli, i innych, których w wojnie Krzyżacy odbili i uwolnili, aby się stawili przed królem jako wzięci w niewolę. Jeden z rady królewskiej ostrzegł Zakon o tym podstępie króla, natenczas mistrz zatrzymał tych kilku, którzy przybyli się stawić jako jeńcy — a co potem Zakon zarządził, o tem wyśle zażalenie do książąt i do panów.

Treść obszernej tej relacyi Zakonu jest już z natury swego przeznaczenia subjektywnym elaboratem kancelaryi Zakonnej, napisanym w obronie praw Zakonu do Pomorza i ze skargą na króla Kazimierza, a więc dalekim od bezstronności. Wszystko, co przemawiało za prawami Łokietka do Pomorza, jest tu przemilczane, o wymordowaniu załogi polskiej w Gdańsku przez Krzyżaków, sprowadzonych dla obrony miasta i zamku, niema mowy. Nawet cena zakupienia Pomorza gdańskiego nie zgadza się z ceną, o której czy-

tamy w dokumencie sprzedaży [1]). Słyszymy też po raz pierwszy o jakimś układzie Zakonu z Mestwinem, który co prawda i na niekorzyść Zakonu może być wykładany, i dlatego to zapewne nie powtarzali Krzyżacy tego argumentu, przemawiającego rzekomo za ich prawami do Pomorza. Bo jeżeli przestrzegać mieli Krzyżacy na mocy wspomnianego układu, aby na Pomorzu nie panował taki, któregoby Pomorzanie nie chcieli, a oni nie chcieli Brandenburczyków jako Niemców *(weil sie dutsches geczunges woren)*, toć oczywiście z punktu tego traktatu Mestwinowego, układy Krzyżaków z Brandenburczykami o kupno Pomorza były bezprawiem, jak bezprawnem było ich panowanie na Pomorzu, bo i Krzyżacy wszyscy byli Niemcami, a Pomorzanie nie chcieli mieć ich panami, za co też Krzyżacy wycięli w Gdańsku Pomorzan.

Naprowadzono ten zmyślony układ z Mestwinem oczywiście celem poparcia praw Zakonu do Pomorza, a także celem przedstawienia, że wojna Zakonu z Brandenburczykiem była legalną obroną Pomorzan i ich interesów przez Zakon upoważniony do tego na mocy układu z Mestwinem. Ciekawem jest, że przed laty kilkunastoma Zakon wcale nie używał tego argumentu, ale zupełnie innemi a sprzecznymi z niniejszem przedstawieniem wybiegami tłumaczył swoje prawa do Pomorza Gdańskiego, że mianowicie Pomorze po bezpotomnej śmierci Wacława III spadło na Albrechta cesarza, który nadał Pomorze Brandenburczykowi jako lenno, a że ten utrzymywał zbójców i szkodników na zamku Gdańskim, przeto Zakon zajął Gdańsk [2]).

Najwybitniej występuje tendencyjność naszego pomnika w ustępie, który za najważniejszy uważamy, o początku wojny z Łokietkiem. Dokładnym rozbiorem ustępu można przyczynić się do wyjaśnienia istoty rzeczy, zdać sobie sprawę z celów i zamiarów polityki Zakonu; dlatego też podejmiemy na tem miejscu badanie tej dotąd niejasnej kwestyi.

Jak wiadomo kurya papieska wyrokiem swych komisarzy przysądziła w 1321 r. Pomorze Polsce. Wielki dyplomata, mistrz Zakonu Karol z Trewiru, udawszy się do Awinionu, zdołał tak korzystnie dla Zakonu przedstawić cały spór Janowi XXII, że papież zawiesił wyrok i sprawę poruczył innemu sędziemu do rozstrzygnięcia. Było to 1323 r. Sprawa o Pomorze była w zawieszeniu, stosunki Polski z Zakonem były sąsiedzkie i mowy nie było o wojnie: — przecież wojna wybuchnęła i to w 1326 r. za sprawą Zakonu i ze strasznemi ponawianymi przez Zakon najazdami, wlokła się aż w czasy Kazimierza. Trudno było zaprzeczyć, że Zakon dał początek wojnie, było to notorycznem, więc i źródło nasze, lubo tendencyjne, nie zaprzecza tego faktu. Ale wiemy już, jak sobie poradzono, aby usprawiedliwić zaborczą wojnę. Oto Zakon w pomniku omawianym przedstawia, że ujęto się za książętami Mazowieckimi uciskanymi przez Łokietka i że to przywiodło do wojny. Byłby to

[1]) Perlbach, Pomerell. UB. Nr. 701 cena jest wyraźnie oznaczona pro decem millibus marcis brand. argenti, — tutaj zaś jest mowa o kosztach wojennych i o sumie ryczałtowej 30.000 grzywien.

[2]) Perlbach, Pomerell. UB. Nr. 696.

wcale nowy fakt w historyi, gdybyśmy przypuścić mieli, że to przedstawienie zgadza się z prawdą, gdyż dotychczas wiemy, że Zakon najazdem na Polskę, na biskupstwo Włocławskie, rozpoczał wojnę. Zasłania się Zakon w pomniku naszym książętami Mazowieckimi. Są to synowie Bolesława II, Ziemowit wiski i rawski, Trojden sochaczewski i Wańko płocki. Ten najmłodszy Wańko, lubo był zięciem dążącego do chrztu Gedymina, zawarł 1321 r. przymierze z Zakonem, zobowiązując się nie popierać Litwinów a na wypadek, gdyby przechodzili przez jego księstwo, dać znać Krzyżakom. Nie był ten traktat jeszcze zdradą sprawy teścia, który był poganinem i w wojnie ustawicznej pozostawał z chrześcijanami. Ale w roku 1323, gdy już sprawa zamiaru chrztu była głośną, wtedyto fatalnie przysłużył się Wańko swemu teściowi. Właśnie w czasie, gdy Gedymin ułożył zjazd miast bałtyckich w Wilnie, aby układem z chrześcijanami sobie i swoim ułatwić przyjęcie chrztu, Wańko zażądał od teścia posiłków do walki z ciotką swą, księżną Anastazyą Dobrzyńską i jej synami Władysławem i Bolesławem. Najazd na księstwo Dobrzyńskie, skąd poganie Litwini uprowadzili sześć tysięcy jeńców chrześcijan, był kompromitacyą zabiegów Gedymina o chrzest[1]). Bracia bowiem księcia Wańka wraz z biskupem płockim oskarżyli Gedymina przed kuryą o najazd i prosili o uwolnienie Zakonu od nakazanego im rozejmu z Gedyminem. Mimo te prośby kurya nakazała i książętom Mazowieckim zachować do lat czterech pokój z Litwą; tak samo i Krzyżacy musieli do lat czterech powstrzymać się od najazdów na Litwę.

Chrzest Gedymina był niewygodnym dla zeświecczałego Zakonu, dążącego do nabytków; dlatego postanawiają Krzyżacy jeszcze gruntowniej skompromitować wobec całego Zachodu Gedymina, który wydawszy córkę za syna Łokietkowego Kazimierza Wielkiego, rozszerzywszy państwo swoje, mógł nadziejom na zabór Litwy stanowczy kres położyć, tem bardziej, że Gedymin wchodził w sojusz z Polską i mógł poprzeć plany rewindykacyjne Łokietka. Temu ostatniemu nadarzyła się właśnie wówczas sposobność do zajęcia Marchii Brandenburskiej, która w całej swej wschodniej części była głównie słowiańską. Król Łokietek korzysta z chwili, kiedy cesarz Ludwik, wyklęty przez papieża, nadał Marchię swemu synowi Ludwikowi, wchodzi w ligę z Gedyminem, zawiera układ z książętami Pomorskimi Ottonem, Warcisławem i Barnimem i przygotowuje z nimi i z Litwą walną wyprawę na Marchią na marzec 1326 r.

Zakon natychmiast ocenił niebezpieczeństwo dla swych interesów tej wyprawy[2]). Najpierw według przymierza Łokietka z Pomorzanami Drawa miała

[1]) Ob. Stosunki Krzyżaków z Gedym. i Łokietkiem, Kw. histor. X, str. 26.

[2]) Inaczej ocenia wojnę z Marchią A. Kłodziński: Rokowania polsko-brandenburskie, Rozpr. wydz. histor. filoz., serya II. t. XXII, nazywając wojnę najniepotrzebniejszem zrywaniem z Wittelsbachami. Zapewne, że w skutkach swych była ona niekorzystną, ale ze skutków nie można przecież potępiać zamiaru. Łokietek nie mógł we spółce z Gedyminem, jak to kombinuje autor wspomniany, skierować wszystkich sił na odzyskanie Pomorza, gdyż właśnie przez taką wyprawę byłby

być granicą Polski od Pomorza[1]); Brandenburgia miała pójść w podział pomiędzy kontrahentów; Zakon byłby całkowicie odcięty od Niemiec a natenczas utrzymanie podstępnie nabytego Pomorza gdańskiego byłoby bardzo utrudnionem a nawet niemożliwem. Powtóre: chrzest Gedymina, mimo trudności, jakie już napiętrzono, mógłby przyjść do skutku przy pomocy książąt zachodnich i Polski. Zakon stał po stronie papieskiej przeciwko cesarzowi, nie śmiał przeto otwarcie przeszkadzać wyprawie Łokietka i Gedymina, musiał działać przeciwko niej podstępem. Przeciwko Łokietkowi użył sojuszu z Mazowszem a później z Warcisławem pomorskim; przeciwko Łokietkowi i Gedyminowi złączył się później z królem Janem Czeskim.

Przystępujemy do wyjaśnienia tego podstępnego działania. Najpierw zawarł Zakon-zaczepno odporne przymierze w dniu 2 stycznia 1326 r. z książętami Mazowieckimi Wańkiem, Ziemowitem a prawdopodobnie i z Trojdenem, pozwalając książętom na zastrzeżenie, że gdyby z nich który nie dostarczył obowiązkowych posiłków wojennych, przymierze nie będzie naruszone. Przywołując na pamięć twierdzenie naszego pomnika o ucisku Mazowieckich książąt przez Łokietka i że skutkiem tego nastąpił ów traktat, zdawałoby się, że nie było tam bynajmniej żadnego podstępu ze strony Zakonu, gdy brał pod swe skrzydła opiekuńcze sąsiednie książęta. Ale już to ustępstwo na rzecz kontrahentów, że niedostawienie posiłków nie będzie uważanem za zerwanie układów[2]), świadczyć się zdaje, że nie Mazowszanie żądali układów, ale że Zakon je proponował i ustępstwem zjednał do przystania na projekt. Ale mamy i dowód podstępu ze strony Zakonu w tem, że w miesiąc później, 7 lutego 1326 r., zawarł rozejm z Łokietkiem na rok cały, z włączeniem po stronie Łokietkowej wszystkich książąt Mazowieckich a nadto i Dobrzyńskich, obiecując, że tym Litwinom, którzy są w zaciągach wojennych Łokietka, żadnych przeszkód nie będzie stawiać[3]). Jakżeż tedy można przypuszczać, żeby Zakon, jak to twierdzi pomnik nasz, ujmować się miał za książętami

pokrzyżował, zamiary chrztu Gedyminowego papieskie plany i zarządzenia na wschodzie zniszczył a wreszcie stałby się nieposłusznym papieżowi, który sprawę Pomorza po raz wtóry polecał rozstrzygnąć. Co zaś do zadarcia z Wittelsbachami, to nie można planu tego ganić chociażby tylko z punktów interesów polskich go oceniając. Rzut oka na mapę wystarcza do pouczenia się, że posiadanie Marchii byłoby Łokietkowi ułatwiło wojnę z Zakonem, gdyż byłby on całkowicie odciętym od Zachodu. Zresztą biskupstwa Lubuskie i Kamińskie uważała kurya i później jeszcze jako biskupstwa polskie, nie można przeto genialnej myśli potępiać, określając ją jako niepotrzebne zrywanie z Wittelsbachami.

[1]) Civitates aut municiones ex illa parte fluvii dicti Drava ad dominium dictorum principum, ex hac vero parte fluvii ad nostrum dominium revertentur, Lites 2 wydan. I, s. 431.

[2]) Si uno eodemque tempore tam nostras terras quam eciam dictorum dominorum fratrum aliqui exercitus impugnaverint, ita quod ex utraque parte fuerimus per inimicos occupati et auxilium vicissim nobis prebere non valeremus, in eo unionis et concordie memorate nolumus violatores iudicari mówią książęta Mazowieccy w swoim dokumencie z 2 stycznia 1326 danym Zakonowi. Lites 2 wyd. I. s. 432.

[3]) Quod Lithuanos nunc in servicio nostro existentes, impedire non debent fratres prenotati mówi Łokietek w rozejmie z 7 lutego 1326 r. Lites 2 wyd. I. s. 433.

Mazowieckimi, skoro wszakże uznaje ich za stronę przeciwną po stronie swego współzawodnika walczącą? Przymierze z stycznia nie mogło być powodem do ujęcia się za sprawą książąt mazowieckich i do uderzenia na Polskę, skoro wszakże Zakon wcale nie uderza na Łokietka, lecz przeciwnie rozejm z nim zawiera, mający jemu i jego sprzymierzeńcom, Mazowszanom i Gedyminowi, ułatwić wojnę z Marchią. Fałsz przeto w źródle naszem jest bijący. Możnaby sądzić, chcąc ratować przekaz pomnika, że właśnie 7 lutego pogodzili się Krzyżacy z Mazowszanami i z nimi wszystkimi zawarli rozejm, ale okoliczność tak ważna, jak pogodzenie, byłaby zaznaczona w dokumencie rozejmu, powtóre z dokumentu rozejmu wypływa, iż głównie szło Łokietkowi o Litwinów. Dla siebie bowiem nie potrzebował on rozejmu ani dla swych sprzymierzeńców, Mazowszan i Dobrzynian, ale dla Litwy rozejm był konieczny. Zakon bowiem stale wiódł wojnę z pogańskimi Litwinami, przerwaną chwilowym tylko czterechletniem rozejmem, ale w chwili, gdy ci Litwini najeżdżali na jakiś kraj chrześcijański, Zakon na mocy swego powołania »wojny z poganami« mógł uderzyć na »ciemięzców chrześcijan«. Ostrożny Łokietek w obawie, że Zakon mógłby uderzyć na Polaków i Litwinów z boku, lub zająć im tyły w Marchii, okupuje sobie 7 lutego w Łęczycy neutralność Zakonu. A że w tym akcie aprobowanym przez Zakon uznaje tenże Mazowszan, z którymi poprzednio zawarł przymierze przeciwko Łokietkowi, za sprzymierzeńców Łokietka, przeto podstępność w działaniu Zakonu jest oczywistą.

Relacya pomnika naszego jest tedy co do Mazowsza jako powodu wojny tendencyjną. Możnaby nawet sądzić, że książę Wańko nie zdradzał tem przymierzem swego seniora, lecz że użyty był nieświadomie za narzędzie, podobnie jak użyty był za narzędzie przeciwko Gedyminowi nieświadomie i może wcale nie wiedział, że on to, a raczej bracia jego, skargami na Gedymina zwichnęli zamiary chrztu tego księcia. Nie możnaby też wykluczyć domysłu, że Wańko, zawierając z Zakonem traktat zaczepno odporny, mógł za wspólnych przeciwników uważać tak dobrze Łokietka jak i Ludwika margrabiego brandenburskiego. Zresztą nie myślimy Wańka wcale usprawiedliwiać, przeciwnie uważamy go za zdrajcę swego seniora, podobnie jak go uważa Długosz (IX, 120), chociażby na podstawie dawniejszego sojuszu Wańka z Zakonem z roku 1321.

Że zaś Zakon we wspomnianym traktacie z Mazowszem miał tylko na myśli Polskę jako swego niewymienionego przeciwnika, tego dowodem traktaty Zakonu zawarte zaraz po owej wyprawie brandenburskiej. W pierwszym z nich, 2 maja 1326 r. z ks. Henrykiem Wrocławskim, wymienia Zakon wręcz tego nieprzyjaciela wspólnego, a jest nim nie kto inny tylko — król krakowski — który nietylko że pokój złamał, ale co gorsza, zawarłszy z poganami przymierze, napadł na kraje chrześcijańskie i pozwolił zabijać w swych krajach braci Zakonnych [1]). A więc widoczna stąd, że nie ujęcie się za Mazowszem

[1]) Nam idem rex (Cracovie) pacis tempore persistente itd., Dogiel Cod. d. Pol. IV. Nr. 51. w Toruniu 1 maja 1326 r.

było początkiem wojny, że nie Mazowszanie prosili Zakon o wsparcie ich, lecz że Zakon ułatwił Łokietkowi najazd we współce z Gedyminem na Marchię, aby ich obudwu skompromitować przed światem jako barbarzyńskich najezdców spokojnych chrześcijan, przeciwko którym Zakon wchodzi w ligę z tymi książętami zachodnimi. Bo nietylko z Henrykiem Wrocławskim zawarł przymierze Zakon przeciwko królowi, ale nadto i z Warcisławem Pomorskim i z biskupem Kamińskim w lipcu 1326 r. Zastrzegł sobie Zakon tem przymierzem, że gdyby któregokolwiek z kontrahentów najechano na Pomorzu, naówczas inni dwaj kontrahenci mają go bronić; najezdnika atoli, którego się obawiano nie wymieniono po imieniu, a tylko ogólnie określono go nazwą: książęta polscy[1]), pod którem to mianem rozumieć można było tak dobrze Łokietka, jak i książąt Mazowieckich i Dobrzyńskich. Że zaś pierwszego szczególniej miano na uwadze, tego dowodzi ustęp traktatu, gdzie mowa, że żaden z kontrahentów nie zawrze pokoju z Nakłem[2]) bez udziału innych kontrahentów. Nakło zaś było w ręku Łokietka. Treść przymierza poucza nas, że wcale nie o przyjaźń i o obronę książąt Mazowieckich od krzywd Łokietkowych szło Zakonowi, że głównie szło tu Zakonowi o zagrodzenie drogi Łokietkowi do rewindykacyi Pomorza gdańskiego i innych awulsów. Mazowieccy książęta byli tylko za narzędzie użyci do uprawnienia najazdu Krzyżaków na Polskę. Przymierza bowiem z Polską, stojącą po stronie papieża w sporze ówczesnym z cesarzem Ludwikiem, otoczoną opieką papieską, nie można było bezkarnie zrywać, ale w chwili, gdy strasznym najazdem wespół z Litwą pogańską na Marchię Łokietek oburzył przeciwko sobie opinię Niemiec, w czem się mu przysłużyli głównie Krzyżacy[3]), gdy nadto rzekomo zerwał rozejm zawarty w lutym z Zakonem (co wyraźnie podnosi Zakon w przymierzu swym z Henrykiem Wrocławskim), natenczas Zakon mógł już legalnie rozpocząć wojnę. Nikt wszakże nie wchodził tu w szczegóły, że wszakże w przechodzie łupami obciążonych Litwinów przez Prusy i Mazowsze, musiały zajść jakieś nieporządki, czego dowodem, że zamordowano nawet dowódcę Litwinów księcia Dawida — i że za te nieporządki trudno było pociągać do odpowiedzialności Łokietka, a tem mniej najeżdżać na Polskę. Jest wcale możliwem, że właśnie z powodu tego przechodu Litwinów wynikły

[1]) Principes regni Polonie, Kod. Wlpolski II. Nr. 1071.

[2]) Cum inhabitatoribus de Nakil, ibidem l. c.

[3]) Że rozsławienie najazdu Marchii jest głównie dziełem Krzyżaków, tego dowodem wszystkie ich źródła, które najazd ten piętnują, jako barbarzyński — nie wyłączając i tutaj ogłoszonego pomnika, por. rozdział VII. Dusburg SSr. Pr. I 193, widocznie czerpał tutaj z naszego pomnika lub podobnego pisma z kancel. zakonnej, mówiąc, że mulieres et nobiles matronas multas cum virginibus et parvulis captivas deduxerunt, cf. Jeroschin, ibidem p. 608. Jeszcze w przymierzu Zakonu z królem Janem z 12 marca 1329 r. czytamy, że magister ipsiqua fratres Ordinis, ac ipsorum subditi... a Lythowanis Dei et religionis christianae pestiferis hostibus a domino Wladislao Cracouie rege et aliis ipsorum Lithuanorum fautoribus manifestis cottidie quaciuntur et perturbantur (Kod. W.P. II. Nr. 1097). Piętnowano Łokietka za sojusz z Litwinem i za wojowanie chrześcijan, a przecież sam Zakon ten sojusz ułatwił.

nieporozumienia pomiędzy książętami Mazowieckimi a Łokietkiem[1]), że, jak to mówi nasz pomnik, Litwini spalili włoście Ziemowita, co dało powód do niezgody z królem — król ująwszy się za sprzymierzeńcami posunął się pod Gostyń i obległ a Krzyżacy wówczas, ujmując się rzekomo za Wańkiem Mazowieckim, najechali ua Polskę. Tylko że nie o Wańka tu szło lub o danie pomocy książętom Mazowieckim, skoro wszakże na krótko przedtem w przymierzu z Pomorzem książęta ci byli uważani za przeciwników Zakonu. Szło o to, że na skompromitowanego świeżym najazdem w Niemczech, skąd już na zaciągi rycerstwa nie mógł liczyć, na pozbawionego dawnych przyjaciół i sojuszników, na zajętego wojną domową można było śmiało uderzyć i rozpocząć dzieło zniszczenia królestwa, dźwigniętego przez poświęcenie i prace dzielnego Władysława Łokietka i przez mądrą a łaskawą dla króla politykę Jana XXII. Obaczymy, że Zakon właśnie dążył do pozbawienia króla tej podpory: pomocy i opieki, jaką miał w kuryi papieskiej.

Nie jest obojętnem pytanie, w którym to czasie ten pierwszy najazd krzyżacki zaszedł. Według naszego źródła, gdzie wogóle dat niema, pytanie co do daty nie da się rozjaśnić. Wiemy, że rozejm ów łęczycki przez Łokietka rzekomo pogwałcony trwać miał do końca roku 1326. Wnosić by przeto należało, że owo oblężenie Gostynia i odsiecz Krzyżacka i wreszcie rozejm włocławski, którem znowu na rok przedłużono rozejm, miały miejsce w 1426 r. Ale temu sprzeciwiają się wyrazy pomnika, któremi rozpoczyna IX rozdział: *In deme selbin iare qwam unser herre der Konig von Behemen in das lant czu Preussen*, a ten, jak wiadomo, dopiero pod koniec 1328 r. mógł być w Prusiech; źródło nasze i w tej sprawie jest tedy niejasne, przyjmując bowiem, że słowa cytowane odnoszą się do końcowej daty rozejmu włocławskiego, nie można oblężenia Gostynia odnosić do 1326, lecz do 1327 r., w którem też i zaszło. Długosz[2]), oparty na jakiemś nieznanem źródle, podaje datę odnoszącą się wyraźnie do tej wojny, mówiąc, że ostatniego lipca 1327 r. Otto komtur Chełmiński i książę Wańko najechali na Kujawy i zdobyli Kowale; prawdopodobnie jest to epizod najazdu z 1327 r., którego dalszy epizod podaje nasz pomnik; gdyż Gostyń o kilka mil na południe od Kowala położony. Mamy wyraźne stwierdzenie relacyi Długosza w bulli papieskiej z 21 marca 1328, w której Jan XXII nakazuje arcybiskupom Trewiru, Moguncyi i Kolonii sprawdzić okrucieństwa Krzyżaków spełnione niedawno w biskupstwie Włocławskiem i okolicy[3]) — oczywiście wyrazu *prudem* nie można odnosić do 1426, lecz do 1427 roku. Dalszem potwierdzeniem wniosku, że tylko o najeździe z 1327 r. może być mowa, są wyrazy Wiganda: *hoc tempore dux Mazouie Uanczke cum potentia sua fratribus adhaesit, eo quod Poloni*

[1]) Być może, że Łokietek ujął się za Litwinami, których wodza, Dawida księcia, zabito w przechodzie przez Mazowsze, o czem ostatniem mówi Dusburg SSr. Pr. I. p. 194, p. rocznik Toruński i Detmar. SSr. Pr. III p. 66.

[2]) IX, 120.

[3]) Lites 2 wydanie I. s. 435—6.

cum exercitu terram eius devastaverunt. In cuius vindictam fratres pertransierunt Wslam ubi ducem noverunt et terram igne destruxerunt. Ponieważ zaraz bezpośrednio następujący ustęp rozpoczyna Wigand od wyrazów: anno sequenti rex Bohemiae proposuit intrare terram Prussie[1]), przeto można przyjąć za pewnik, że najazd pierwszy krzyżacki odbył się w 1327 r.

Cóż tedy począć z owym zarzucanym Łokietkowi przez Krzyżaków (w traktacie ich z Henrykiem Włocławskim) złamaniem rozejmu z 1326 r.? wszakże żadnego złamania rozejmu, nie było, skoro, jak widzimy, dopiero w 1327 r. i to sami Krzyżacy rozejm złamali. Otóż przypuścić musimy, że Krzyżacy jakieś nieporządki przy powrocie wojsk polskich i litewskich z Marchii wyśrubowali do wysokości najazdu, aby zniesławić króla, który: *veris abiectis armis iusticie Christiane in fideles Christi rabie gentilium deserviens furenti, cum paganis mortis compaginando homines christianos nuperrime abominabiliter devastavit, quosdam eorum nece ferocissima perimi permittendo, alios vero in captivitatem lugubrem sinendo duci, dolose dominii exterminium nostri et Ordinis toto conamine machinando*[2]). Jak można było użyć takich zwrotów wręcz wrogich o Łokietku, z którym się rozejm miało nienaruszony i cały rok jeszcze ten rozejm zachowywało? Niewątpliwie szło tu Zakonowi o zohydzenie swego przeciwnika z powodu najazdu Marchii we współce z Litwinami. Końcowe słowa *in exterminium Ordinis*, są jakby tylko z konieczności dodane, głównie szło o przedstawienie króla jako barbarzyńcę srożącego się nad Niemcami w spółce z Litwą. I w naszym pomniku nie zaniedbano uczynić wyrzutu królowi z powodu tego najazdu: *die sachen die her hatte getan in der Marke bey Frankenforde, de hor mit den heiden das land vorterbete, closter und Kirchin vorstorte und closterfrawen und ander frawen und iuncfrawen, der leider alczu vele was, und las die treiben in die heidenschaft.*

A teraz zapytajmy, czy tylko przeciwko Łokietkowi używał Zakon oczernienia jako broni? Wszakże osławienie wyprawy Łokietka na Marchię, było także osławieniem sprawy papieskiej przeciwko królowi Ludwikowi, którego syn miał w lenno nadaną od ojca Marchię. Wszakże papież zabronił poddanym Marchii składać obedyencyi synowi kacerza a Łokietka zachęcił do wystąpienia przeciwko wrogom Kościoła? Układ Łokietka z Gedyminem i Pomorskimi książętami był niejako wykonaniem mandatu papieskiego, o czem Zakon niewątpliwie wiedział. Zakon jednak, który pozornie był w obedyencyi głowy Kościoła i dalej w niej pozostawał, w gruncie rzeczy stał po stronie cesarza Ludwika. Członkowie Zakonu asystują przy akcie, na mocy którego Ludwik ogłasza papieża kacerzem, a gdy książęta Niemiec na skutek wezwania papieskiego zgromadzili się w 1325 celem obioru innego cesarza, komtur Koblencyi przedstawił książętom zgubność elekcyi i uratował sprawę Ludwika. Tak tedy Zakon stał po stronie cesarza i później nawet oskarżono go o to przed ku-

[1]) SS. r. Pr. II, 462.
[2]) Dogiel IV. Nr. 51.

ryą apostolską (ob. bullę Jan XXII do arcybiskupa Trewirskiego)[1]) twierdząc, że on to popierał sprawę Ludwikowego syna w Marchii. Istotnie przymierze Zakonu z Mazowszem, z Henrykiem Wrocławskim, wreszcie z Pomorskim Wratysławem, już tem samem, że było wymierzone przeciwko Łokietkowi, było w rezultacie poparciem sprawy Bawarczyka w Marchii, a sądzimy, że również silnie poparł Zakon tę sprawę przez osławienie Łokietka z powodu najazdu Marchii, przez Zakon ułatwionego, a które to osławienie przeszło za przyczyną Zakonu i do współczesnego rocznikarstwa jako czyn hańbiący sławę Łokietka.

W taki sposób przedstawia się nam najazd Zakonu na Polskę jako epizod wśród walki papieża przeciwko cesarzowi Ludwikowi. Tylko że gdy król Polski rzetelnie stał po stronie Jana XXII i ślepo wykonywał jego mandaty, Zakon nie zdradził się, że stoi po stronie Ludwika, jawnem przystąpieniem do sprawy cesarskiej, lecz skrycie popierał cesarza i skrycie szkodził przeciwnikowi cesarza Łokietkowi, występując otwarcie dopiero w chwili, gdy Łokietek najazdem Marchii był skompromitowany i gdy skutkiem tejże kompromitacyi wszystkich walniejszych przyjaciół króla zdołał Zakon przeciągnąć na swoją stronę. Oczywiście, że i teraz nie wystąpił Zakon otwarcie przeciwko papieżowi. Wprawdzie w krajach swych zabronił składać świętopietrza nakazanego przez papieża, wprawdzie mścił się na biskupie włocławskim, skoro ten wobec nieposłusznego zastosował cenzury kościelne, ale apelował przeciwko tym cenzurom do papieża i zemście swej nadał charakter polityczny — tak że o braku obedyencyi nie było mowy. Nie było prawnej podstawy do wniosku, jakoby Mistrz stał po stronie cesarskiej przeciwko papieżowi, bo, jak widzieliśmy, nie stanął na przeszkodzie najazdowi Łokietka na Marchię — a powtóre nawiązał głośne stosunki z Janem Czeskim, ten zaś był przeciwnikiem cesarza. Jeżeli zapytamy o powód, dla którego Zakon skrycie popierał cesarza i skrycie paraliżował zamiary papieskie, nie omylimy się, odpowiadając na to pytanie, iż popieranie idei królestwa polskiego przez papieża Jana było powodem tego postępowania Zakonu. Przymierza reasekuracyjne, jedno z Łokietkiem, ułatwiające mu najazd, drugie z Pomorzem znowu przeciwko najezdnikom, przymierze zawarte z Mazowszem przeciwko Łokietkowi a z Pomorzem przeciwko Mazowszu, owo ułatwienie najazdu Łokietkowi, aby go wnet zniesławić, owo jednanie na okół Polski sojuszników przeciwko Łokietkowi (na Pomorzu, Szląsku, Mazowszu), są to niewątpliwie rysy charakterystyczne dążenia skierowanego przeciwko królestwu świeżo odnowionemu przez papieża, królestwu, które — jak Łokietek wskazywał — dążyło do odebrania awulsów. Najważniejszym dowodem tych dążeń Zakonu jest jego stosunek do króla Jana Czeskiego.

Wszystkie źródła Zakonne, nie wyłączając nowo tutaj ogłoszonego (rozdział IX.), przedstawiają wyprawę króla Jana Czeskiego podjętą w styczniu

[1]) Lites 2 wyd. I s. 435; de adhaesione Ludovici.

1329 r. przez Prusy na Litwę jako improwizacyę, jako pobożne dzieło w duchu papieża, podjęte na jego chwałę i na korzyść Kościoła. Nikt nie zadał sobie trudu przekonać się, że nie było ono w duchu Kościoła lub papieża podjęte, że raczej przeciwnie wbrew woli papieskiej dokonano wyprawy, gdyż papież nakazał czteroletni pokój z Gedyminem, aby temuż ułatwić przyjęcie chrztu, pominąwszy już to, że Gedymin, dając posiłki Łokietkowi przeciw Marchii, popierał sprawę papieską. Dalej nie zastanawiano się, że przecież o nabytkach na Litwie nie mógł król Jan nawet marzyć, że przeto korzyści tej dalekiej i kosztownej wyprawy na Litwę, nie mogły mieć wartości dla króla Jana, tylko dla Zakonu, były zaś i dla tego bardzo wątpliwej wartości, że nabytek na Litwie trzeba było własną załogą utrzymać, a do tego celu Zakon nie potrzebował pomocy. Jedyną korzyścią było to chyba, że przez wyprawę podjętą przez króla czeskiego zakaz papieski niejako został zniesiony i Zakon mógł już rozpoczynać swe rejzy na Litwę, ale jak wiadomo, Zakon nie korzystał z tej swobody, a więc i dla Zakonu wyprawa na Litwę nie miała ani znaczenia, ani realnej korzyści. A przecież ta wyprawa Jana była dziełem obmyślonem i nie była wcale awanturą rycerskiego króla, za jaką ją i dzisiaj uważa wielu historyków. Jeżeli bowiem zważymy, że Jan ciągnąc na wyprawę zdołał zhołdować sobie książąt Piastów na Śląsku, a wracając z niej resztę zhołdował, dalej, że zdobył księstwo Dobrzyńskie, upokorzył księcia płockiego Wańka i przyjął hołd od tegoż, dostrzeżemy, że właściwie wyprawa na Litwę była pozorem, a wojny z polskimi książętami celem. Tylko że król Jan nie mógł od zachodu uderzać na księstwa polskie i osłabiać Łokietka, bo gdy w 1327 r., kiedy to Krzyżacy zerwali przymierze z Łokietkiem, chciał uderzyć na tegoż króla, otrzymał od króla Karola węgierskiego ostrzeżenie, żeby się nie ważył napastować jego teścia[1]). Nie mogąc osłabić króla bezpośrednio z zachodu, postanowił wojować go od północy. Można wątpić, żeby Jan sam wymyślił ten plan zawojowania Polski od północy, który bez pomocy Zakonu nie mógł być nawet podjęty, a cóż dopiero pomyślnym skutkiem uwieńczony i którego korzyści były równie ważne dla króla Czech, jak i dla Zakonu. Wszakże wiadomo, że Dobrzyń otrzymał Zakon w połowie od Jana. Przez taką darowiznę ziemi, której utrzymać w ręku nie zdołałby król czeski, pobudził król Jan Łokietka do tem większej walki z Zakonem, upewniając sobie zdobycze, jakie już na Śląsku był poczynił. Do urzeczywistnienia takiego planu trzeba było porozumienia, zgody Zakonu i poparcia orężnego, a że cała działalność wojenna działa się od strony Prus jako podstawy operacyjnej, dlatego musimy przyjąć, że wyprawa cała była z góry ułożoną i to przez Zakon, a nie tak niewinnie improwizowaną, jak o tem mówią źródła krzyżackie. Dlatego też nie można wątpić, że wiado-

[1]) Si aliquam meo socero molestiam intuleritis, simile opus committetis, ac si meum filium sub meis oculis mactaretis, były słowa Karola do posłów króla Jana wyrzeczone i w liście powtórzone, ob. Loserth, Konigsaaler Geschichtsquellen w SS. rer. Austr. VIII. 449.

mość w źródle naszem (dość niejasna, gdyż tekst jest niepełny, rozdział X), że Łokietek przez wysłanego do Krzyżaków posła śledził tok wszystkiego, co tam Jan z Zakonem przedsiębrali, jest prawdziwą, tylko że nie można przypuścić, aby ten poseł zawarł rozejm z Zakonem lub przedłużył go, co twierdzi pomnik; pewnie król nie potwierdził rozejmu, o który toczono rokowania, skoro, jak wiadomo, uderzył na Chełmińskie, zapewne z Wańkiem i książętami Dobrzyńskimi. Oczywiście Zakon mógł tylko życzyć sobie takiego najazdu, teraz dopiero zyskiwał stałego sprzymierzeńca w królu Czeskim przeciwko Polsce.

Co więcej, Zakon stawszy się sprzymierzeńcem króla Jana, zyskiwał nietylko pomoc przeciwko Polsce, którą sobie zresztą dokumentem kazał stwierdzić[2]), ale nadto poparcie możnego króla w Kuryi, co także przyrzec musiał Zakonowi król czeski: *volumus omnes et singulas ipsorum magistri et fratrum causas apud sedem apostolicam, imperium et alias ubicumque pro viribus, tamquam proprias, efficaciter promovere.*[1]).

Nie można też spuścić z oka jednej jeszcze, bodaj czy nie najważniejszej dla Zakonu korzyści, wypływającej z jego związku z królem Janem czeskim. Wskutek bowiem tej koalicyi został osłabiony stosunek Łokietka do papieża. Łokietek mając tak potężnych nieprzyjaciół, jakimi byli Zakon i król czeski, narażony najazdem ziemi Chełmińskiej na nową trudną wojnę z tymi dwoma nieprzyjaciółmi, nie mógł oczywiście toczyć rozpoczętej wojny z Brandenburczykiem. Wiadomo przecież, że po strasznym najeździe krzyżackim w odwet za najazd ziemi Chełmińskiej, wszedł Łokietek w rokowania pokojowe z Ludwikiem margrabią Brandenburskim za pośrednictwem Wincentego z Szamotuł, który też zawarł na lat trzy z Brandenburgią rozejm, potwierdzony przez króla 29 października 1329 r.[3]). Cobykolwiek o warunkach tego rozejmu sądzono, był on w skutkach swych osłabieniem dotychczasowego stosunku Łokietka do Jana XXII. Papież mógł dobrze wiedzieć, że Łokietek rozejm ten zawarł z konieczności, ale z drugiej strony nie mógł występować przeciw Zakonowi, jako przeciw odstępcy od Kościoła i popieraczowi wyklętego, skoro wszakże najgorliwszy syn Kościoła, jakim niezawodnie był Łokietek, zawierał rozejmy z synem wyklętego. Zakon wojując przeciwko Kościołowi, przez podstępną politykę zdołał nietylko wzmódz obóz przeciwników Jana XXII, ale nadto w obozie najgorliwszych zwolenników kuryalnych wywoływać odstępstwa. Teraz, gdy Łokietek bądź co bądź nie mógł już liczyć na bezwzględne poparcie w Kuryi, gdy tylko biskupi, jak przedewszystkiem włocławski, brali na się ciężar obrony królestwa wobec papieża, przedstawiając zgubne dla Kościoła skutki niszczących i ciągle powtarzanych

[1]) 12 marca 1329 r. w Poznaniu, K. Wlpl. II N. 1097; 26 sierpnia 1332 w Norymberdze, Voigt C. d. Prus. II N. 141 i wreszcie 11 września 1332 w Pradze, Kod. Wlpolski II N 1121.

[2]) Kod. Wlpolski N 1097 w tomie II.

[3]) Kod. Wlpolski II, N. 1103.

najazdów krzyżackich na Polskę, gdy dawnych sprzymierzeńców chytrze odebrano Łokietkowi, a nowych nie miał, lecz przeciwnie zewsząd otoczony był nieprzyjaciółmi, w takiej chwili można się było pokusić o zniszczenie królestwa polskiego, czem się tłumaczą owe z niezmiernym wysiłkiem toczone wojny z Polską, tudzież układy z królem Janem, który właśnie występował przeciwko Łokietkowi jako uzurpatorowi korony polskiej[1]). Jeżeli cel zniszczenia królestwa, odnowionego przez papieża, był trudnym do osiągnięcia, to zawsze mógł liczyć Zakon, że posunięte na południe w granice polskie nabytki, na wypadek przyszłego rozsądzenia sprawy sądem polubownym, będzie mógł dać jako odstępne za pretensye polskie do Pomorza i do innych awulsów dawniejszych. Z Kuryą utrzymywał tedy Zakon stosunki przyjazne, mimo że był ekskomunikowany i że tylko z roku na rok ekskomunikę tę zawieszała Kurya. To też informacye z tych czasów dla prokuratora Zakonu były tego rodzaju, że przedkładano kardynałom przyjaciołom Zakonu a może i samemu Janowi XXII tylko to, co świadczyło za Zakonem. Informacya z natury swej zawsze subjektywna, stawała się tutaj zręcznie tendencyjną.

Poznajemy w naszym pomniku już drugą z kolei taką relacyę o wypadkach polskich, pisaną dla prokuratora Zakonu celem informowania Kuryi. Pierwsza drukowana jest w Kwartalniku histor. XIX p. 39 i n. i pochodzi z 1331 r. z czasu niedługo po bitwie pod Płowcami. Adresowana i wysłana była na ręce prokuratora Zakonu w Awenionie Teodoryka de Aureo Capite. Napisano ją w Malborgu, widocznie dla sparaliżowania chwały króla z powodu odniesionego zwycięstwa *(quidquid etiam ipse dominus rex de lana caprina — ut dicitur — glorietur)* i dla umniejszenia znaczenia skarg polskich *(mendacia perfidorum)*. Nie można wątpić, że i nasze pismo w podobnych celach przesłano, a w szczególności aby poinformować kuryę o prawach Zakonu do Pomorza, gdyż sprawa ta miała pójść lub poszła pod sąd rozjemczy i papież już wiedział o gotowości Zakonu do pokojowego załatwienia sporu[2]). Znajdujemy nawet pewne podobieństwo treści w obu pomnikach. N. p. o najeździe ziemi Chełmińskiej przez Łokietka Zakon mówi i w pomniku z 1331 r., że napad nastąpił mimo rozejmu potwierdzonego dokumentem: *acceptis treugis et ei per litteras hinc et inde firmatis*, w naszym zaś pomniku: *unde czoch in das Land Colmen in einem rechtem frede*. Szkoda przez Polaków wyrządzona kupcom zakonnym oszacowana jest w pierwszym pomniku na 10.000 grzywien z górą *(quorum valor decem millia marcarum transcedit* (s. 41), w naszym pomniku oznaczono, że szkoda zaszła na drodze z Torunia do Wrocławia i dokonaną została przez

---

[2]) Contra ipsum regem Cracovie, ex eo, quod regnum ac terras alias Polonie, ad nos et heredes nostros ac successores iure hereditario pertinentes vi occupat et detentat, mówi Jan o Łokietku w przymierzu swem z Zakonem z 12 marca 1329 r., Kod. Wlpolski II N 1097.

[2]) Wynika to przekonanie Jana XXII ze słów pisanych do Galharda de Chartres 8 kwietnia 1334 r.: pacis et concordie deo grata unitas, super quo dicti magister et fratres promptos se offerunt, prout eorum procurator asseruit in nostra presentia.

starostę Filipa. Tylko co do bitwy pod Płowcami w pierwszym pomniku nie przyznają się Krzyżacy do klęski, mówiąc, że mimo strat nie zostali pobici, gdyż przybyli na pomoc swoim i odzierzyli pole; — w drugim pomniku niema już mowy o jakimkolwiek tryumfie, lecz tylko o stracie: *wir laider grossen schaden nomen*. W pierwszym pomniku jest położony nacisk na zdradzieckie postępowanie Polaków z jeńcami (s. 42), w naszym zaś jest jakby rozwinięcie myśli zdradzieckiego ogółem postępowania Polaków z jeńcami [1]), co poparto całym szeregiem skarg, które, niewiadomo czy z rozmysłu czyli też z winy kopisty, są tutaj ujęte w niejasną stylizacyę. Celem skargi było przedstawienie rzetelnego postępowania Zakonu, dążącego do pokoju, a napiętnowanie nieprawego działania Polaków.

[1]) Pomnik nasz wspomina także o zdrajcach zasiadających w radzie króla Polski (w rozdziale XII), o których zresztą polskie źródła współczesne wspominają, ale wywody są tak ogólnikowe, że z nich żadnego pozytywnego wniosku wysnuwać nie można co do zdrady Wincentego z Szamotuł, zwłaszcza że wyrazy pomnika odnoszą się do czasu, gdy Wincenty już nie żył. Nieodżałowanej pamięci K. Potkańskiemu, a później A. Kłodzińskiemu udało się rzucić nieco jaśniejsze światło na zawikłaną historyę tej zdrady i oczyścić pamięć Wincentego. Mianowicie ostatni historyk pełnem trafnych i zmyślnych dostrzeżeń zbadaniem aktu rozejmu polsko-brandenburskiego z 1331 r. przyczynił się do rehabilitacyi Wincentego. (Rokowania polsko-brandenburskie w roku 1329, w Rozpr. Akad. Umj. wydz. hist. fil. serya II t. XXII, 57—124). Dowodzi on, że ów rzekomy rozejm z 1331 r. znany tylko z kopii — nie jest rozejmem, ale tylko aktem przedrozejmowym, na mocy którego ułożono warunki rozejmu później zawartego, warunki, które układał z radcami Ludwika Brandenburczyka poseł króla Łokietka Wincenty z Szamotuł, i nie w 1331 r., ale w 1329. Warunki te później Łokietek potwierdził w Krakowie 29 grudnia 1329 roku, ogólnikowo jednak powołując się tylko na dokonaną przez Wincentego umowę. Nie tu miejsce rozbierać rezultat tego roztrząsania, jednakże trudno uwierzyć, aby król Łokietek zgodzić się mógł na taki warunek, zastrzeżony przez swego posła a zarazem gwaranta pokoju, wojewodę Poznańskiego Wincentego z Szamotuł, że skoroby król Polski skrzywdził Wincentego lub jego przyjaciół, tak »żebyśmy się stali wrogami tego króla, naówczas ze wszystkimi naszymi zamkami przystąpimy na stronę margrabiego i żadnej ugody z królem bez woli margrabiego nie zawrzemy«. (Kod. Wlpolski II Nr. 1117). Król Łokietek musiałby już mieć nóż na gardle, ażeby miał przystać na taki warunek, uprawniający poddanego do buntu i czyniący władzę króla zawisłą od woli poddanego. Także i chronologia nie pozwala nam przyjąć rezultatu p. Kłodzińskiego; mianowicie ułożenie warunków miałoby miejsce w Landesbergu 20 sierpnia 1329, a zatwierdzenie rozejmu dopiero w 10 tygodni później w Krakowie. Czyż z Landesberga do Krakowa tak daleka droga, żeby aż 10 tygodni trwać miała podróż? Jeżeli tedy zgodzimy się, że akt Wincentego pochodzi z r. 1329, wówczas chyba przyjąć możnaby, że albo zawierał on projekt odrzucony, albo, co prawdopodobniejsza, akt gwarancyi »na własną rękę uczyniony«, którego nawet nie śmiał wojewoda okazać królowi; warunki zaś później ułożył Wincenty całkiem inne, aniżeli je przedstawia owa gwarancya, i to w początkach października, na które się też król 20 października zgodził i je zatwierdził. Gwarancya zaś owa z 20 sierpnia pozostała w archiwum brandenburskiem jako projekt skasowany przez późniejszą umowę, niemniej jednak nie przedstawiający posła i pełnomocnika polskiego w tak różowem świetle, abyśmy rehabilitacyą jego uwnżać mieli za nie ulegającą wątpieniu. Bo gdybyśmy nawet przypuścić mieli, że król Łokietek odrzucił poniżający godność jego warunek, to równocześnie przypuścić musimy, że tenże król poderzywać musiał i dobrą wolę swego pełnomocnika, który w tak rażący sposób przekroczył zakres danego sobie pełnomocnictwa.

Zapytajmy: jakim był cel informacyi w przedmiocie Pomorza? Jasnem jest, że w chwili, gdy sprawa Pomorza miała być rozstrzygnięta przez sąd polubowny królów Jana i Karola, leżało w interesie Zakonu poinformować Kuryę o »niewątpliwych« prawach Zakonu do tej ziemi. Gdyby bowiem wyrok wypadł przychylnie dla Zakonu, utrudniali takiem przedstawieniem stronie przeciwnej apelacyę od wyroku do papieża — gdyby zaś wyrok wypadł nieprzychylnie dla Zakonu, wówczas ułatwiali drogę swojej apelacyi, którą byliby niewątpliwie założyli.

Ale znaczenie tego pisma kancelaryi zakonnej polega na tem, że właśnie wskutek tendencyjności w redakcyi swej daje sposobność do rozświetlenia tych manowców, jakich używał Zakom w drodze do celu, i do wyjaśnienia tych bezwzględnych sposobów, których używał w walce z przeciwnikiem. Nie może wszakże teraz ulegać wątpieniu, że powód do wojny z Polską dał sam Zakon najazdem na Polskę i to ujmując się rzekomo za księciem Wańkiem mazowieckim. Jest też pewnikiem, że najazd na Polskę uczynił mistrz w tym czasie, kiedy Łokietek, mając ułatwiony sobie przez Zakon najazd na Marchię Bandenburską, zaprzątnięty był wojną z Brandenburczykiem. Podstępność w działaniu Zakonu wypływa z przymierzy jego równocześnie na dwie strony zawieranych, aby wtrąciwszy przeciwnika w wir wojen z sąsiadami, tem skutecznej go zniszczyć. Cel ten wypływa i stąd, że jak przypuszczać można, Zakon sprowadził do Prus króla Jana, nie mogącego uderzyć na Polskę od zachodu, i ułatwił mu uderzenie na przeciwnika z północy. W końcu jest pewnikiem, że wszystko to robił Zakon przeciwko polityce papieża, popierającego króla i odnowione królestw, a osłabił nawet w skutkach możną opiekę papieża nad Polską, ponieważ zmusił Łokietka najazdami do zawarcia trzechletniego rozejmu z Brandenburczykiem, a więc z wrogiem papieża. Czy o tem podstępnem działaniu Zakonu wiedziała Kurya? Niewątpliwie wiedziała, jak to wypływa z mandatów do episkopatu Niemieckiego wysłanych z Awinioniu[1]). Kurya też groziła Zakonowi i tylko od czasu do czasu zawieszała cenzury, któremi był Zakon obłożony. Ale też z drugiej strony postępowanie Zakonu miało pozory prawa, było tak prawidłowem przez zachowanie formy zewnętrznej, poprawnej, że ostrzej przeciwko niemu papież Jan XXII wystąpić nie mógł, zwłaszcza gdy protegowany przez papieża Łokietek nachylać się począł do obozu przeciwników papieskich. Niewątpliwie też na postępowanie Kuryi wpływały i owe informacye, w których duchu prokurator Zakonu przedkładał niewzruszone prawa Zakonu do polskich awulsów i ziemi, i bronił polityki Zakonu jako prawnej i rzetelnej, — a informacyę taką przedstawia nasz pomnik.

[1]) Lites 2 wyd. I, s. 435.

2. Skarga Zakonu z r. 1416 na zdrady Witolda.

Najbardziej burzliwy okres Witoldowych dziejów łączy się ściśle z historyą Zakonu Niemieckiego, to też i najobfitsze źródła spotkać można w archiwach zakonnych o zajściach i czynach księcia z najwcześniejszych lat jego działalności. Wybitnymi punktami tejże są pełne fantazyi zdrady Witolda, z użyciem niezrównanej przebiegłości, chytrości, nawet perfidyi trafnie przez Zakon określane. Gdy na soborze w Konstancyi wystąpili Polacy ze skargą przeciwko Zakonowi, że wbrew powołaniu swemu działając przeszkadza wzrostowi chrześcijaństwa na Litwie i podkopuje sprawę Kościoła, naówczas wystąpili Krzyżacy z odpowiedzią, w której osobliwszy nacisk kładli na zdrady Witolda, mianowicie na rok 1384 i 1392. Odpowiedź Zakonu nie jest w całości nigdzie ogłoszona, lubo znajduje się w rękopisach, między innymi także w rękopisie archiwum centralnego Zakonu Niem. we Wiedniu pod Nr. 122 p. 215 i n. Właśnie z tego to miejsca pochodzi ustęp o owych zdradach zredagowany w języku niemieckim, w którym prawdopodobnie oryginalnie był napisany. Znany był ten ustęp Voigtowi, Gesch. Preuss. V. 608 uwaga, z jednego z foliantów archiwum królewieckiego (fol. E.). Łaciński tekst tej odpowiedzi krzyżackiej, zawierającej opisanie zdrady Witolda, znany jest z uwag Toeppena do wydanej przez tegoż badacza Starej Kroniki wielkich Mistrzów SS. rer. Prus. III, 605, uwaga 9. Tekst jednak niemiecki jest, wolno przypuszczać, pierwotny i z niego to dokonano tłumaczenia pełnego germanizmów, lecz zresztą zrozumiałego. Jest drobna różnica pomiędzy tekstem niemieckim a łacińskim; mianowicie ten ostatni, opowiadając o drugiej ucieczce Witolda do Prus, dodaje, czego niema w niemieckim: tunc iterum ad solita sua remedia, quibus malum pro bono redditur, se convertens, i zawiera nadto liczbę braci zakonnej wziętej do niewoli: XL fratres Ordinis. Być może, że i w niemieckim oryginale był także pomieszczony ten ustęp, lecz pominął go nasz kopista, który zresztą nawet mylnie czytał, jak to poniżej w uwadze do zepsutego tekstu zaznaczono.

Co jest ważnego w tej najbardziej szczegółowej relacyi Zakonu o Witoldowych zdradach? To, że mianowicie ona jest źródłem pokutującego w historyi długie wieki podania, jakoby już od 1392 r. Witold był wielkim księciem Litwy. Nasze źródło wyraźnie mówi nawet, jakoby Jagiełło już 1384 r. obiecywał Witoldowi, że wyniesie go na godność wielkiego księcia Litwy. Nie może ulegać wątpieniu, że obietnicy takiej Jagiełło Witoldowi nie uczynił i nie mógł uczynić. W Metryce lit. znajdował się akt homagialny Witolda z 1384 r. i oczywiście niebyło tam mowy o jakimś jego wielkim księstwie (Ob. Nieznany akt homag. Witolda. Kwart. histor. IX, p. 233). Oczywiście że i 1392 r. nie był Witold wielkim księciem, a stał się nim dopiero po swej klęsce nad Worsklą i wtedyto związek narodów ukrzepiono unią wileńską. Zresztą zanotować należy jeszcze jedną niedokładność zawartą w owej odpowiedzi Zakonu. Po pierwszej swej ucieczce z Prus Witold nie zajął był Marienburga, zameczku nad Niemnem dlań wybudowanego, gdyż, jak to inne źródła krzyżackie wyraźnie podnoszą, nie zdołał go już zająć. Tylko Wigand

mówi o zajęciu Marienburga: widocznie czerpał ze źródła wspólnego, z którego korzystał też i autor poniżej umieszczonej odpowiedzi Zakonu z roku 1417.

3. Urywek listu Witolda do Wielkiego Mistrza 1416.

Jest to niestety tylko początek listu Witolda do Wielkiego Mistrza. Na szczęście znamy odpowiedź Mistrza na ten list; pochodzi ona z 26 października 1416 r. (Cod. Vit. N. 708, p. 370), a dowiadujemy się z niej o dalszej treści ważnego ze wszech miar pisma Witołda. Książę zarzucał Mistrzowi najprzód udaremnienie zjazdu odbytego 16 i 17 października w Wielonie, motywując zarzut, że król i książę obniżyli żądania swe do minimum tak dalece, iż dziwiono się ich umiarkowaniu, mimo to Zakon niczego nie ustąpił. Powtóre, jak zaznaczał Witold, materyał rokowań był tak ważny że można było i dwa tygodnie obradować, Mistrz zaś już po dwóch dniach odjechał. W końcu zarzuca Witold, że Mistrz jak bez powitania przyjechał, tak też i odjechał, nie widziawszy ani króla ani księcia, gardząc niejako odwiedzinami u koronowanej głowy i u księcia i obrażając ich tem dotkliwie. Za Mistrzem poszli i inni, jak marszałek Zakonu, który również nie raczył odwiedzić władców.

Wspomniana odpowiedź Mistrza zawiera zbijanie, punkt po punkcie, zarzutów Witoldowych. Jest zręcznie ułożona, tak jak zręcznem było całe zachowanie się Mistrza wobec projektowanego przez Witolda zjazdu. Zjazd ten a raczej pokój z Zakonem, który miano na zjeździe omawiać, bardziej dla Witolda był potrzebnym aniżeli dla Zakonu, a to z powodu zamieszek tatarskich i najazdu Kijowszczyzny. (Ob. Dopełniacz Posilgego w SS. r. Prus. III 364, Dług. XI, 197). Chcąc mieć na południu, a nadto i na północy (co do Nowogrodu) wolną rękę, musiał Witold mieć pokój z Zakonem. Wiedział o tem dobrze mistrz Zakonu, który przez Konrada Vietinghofa a potem przez Siegfrieda von Spanheim, landmistrzów inflanckich, proponował zjazd celem omówienia warunków zgody. W początkach sierpnia 1416 r. mistrz wyrażał już zgodę na projekt zjazdu w Wielonie, ale gdy się dowiedział, że król Jagiełło osobiście nie weźmie w nim udziału, odpowiedział Witoldowi, że tylko na ten wypadek przyjedzie, jeżeli król Jagiełło weźmie osobisty udział (Cod. Vit. Nr. 692, p. 358). Ubodło to do żywego Witolda, toż postarał się, by król osobiście zjawił się na zjeździe, a do Mistrza napisał z wyrzutami, że okazaniem dumy zakonnej i odrzuceniem projektu zjechania się z samym tylko księciem Mistrz poniżył księcia, uważając go jakby swego podwładnego. Dodawał: przecież dla landmistrza inflanckiego nie fatygowałbym się na zjazd (Cod. Vit. Nr. 696).

Zjazd przyszedł do skutku, lecz rokowania rozbiły się z tego powodu, że Krzyżacy nie wchodzili w słuszność pretensyi polskich i wcale nie myśleli nawet o zwrocie ziem polskich, chociażby tylko ziemi Michałowskiej i Nieszawy, i te pretensye wręcz odrzucili, jak sami w swem sprawozdaniu

zaznaczają (Cod. Vit. Nr. 703, p. 365.). Jeżeli przy ocenie zjazdu wielońskiego weźmiemy listy króla oskarżające Mistrza Zakonu z powodu udaremnionego zjazdu i list Witolda z zarzutami skierowanymi wprost do Mistrza, wówczas nie będziemy oskarżać Długosza o przesadę w przedstawieniu zjazdu wielońskiego. Zrozumiemy jednak, że Witold, mimo że szczerze dążył do zgody z Zakonem, jakkolwiek widział jawnie, że Mistrz udaremnił pokój, jednakże wśród wyrzutów postępuje oględnie z przeciwnikiem — i ganiąc co było do zganienia, obdarza go równocześnie podarkami, jak tego mamy dowód w początkowych zdaniach naszego listu. Podarunki te, jak z innego listu (C. V. Nr. 707) o tem się dowiadujemy, były wcale niemałe. Były to konie przystrojone w bogate ruskie siodła, dywany, czapki, noże i inne dary, za które Mistrz bardzo chłodno dziękował. Witold dostrzegł, że Mistrz pośród darów nie wymienił dwóch materyi jedwabnych i zaraz na początku listu zaznacza: iż i te materye były pomiędzy darami, a jednak materyi tych Mistrz nie wymienia, w swej odpowiedzi. Drobne to dary — dodaje — i małostka, cieszyłbym się jednak, gdyby Wam przyjemność sprawiły. Drobny ten rys charakteru księcia przechowany w nieznanym dotychczas liście — pokazującym nam dowodnie, że nawet obsypując darami i komplementami, umiał książę dotknąć przeciwnika, skoro tenże ubliżał jego majestatowi.

4. Sprawozdanie o stosunkach Króla Duńskiego Eryka do Polski i do Zakonu.

To nowe źródło do poznania stosunków Polski do Zakonu krzyżackiego z Danią z czasów króla Eryka jest to pod fałszywym nagłówkiem kopisty: Das ist der brif denn die Könige Denemark minem herrn Konige geantwort haben, zapisana w Kod. 122, f. 153 i n. relacya jakiejś wysoko stojącej osobistości w Zakonie Niemieckim do króla Rzymskiego Zygmunta Luksemburczyka. Treść jej nader ciekawa wskazuje, że musiała powstać po elekcyi Marcina V, a przed śmiercią Bogusława VIII Pomorczyka, czyli po 11 listopada 1417 r., a przed wiosną 1419 r., w którym to czasie umarł Bogusław, o którym jest jeszcze mowa jako o żyjącym. Był to właśnie okres, w którym zanosiło się na wojnę Polski z Zakonem, a usiłował jej zapobiedz król Zygmunt. Pomiędzy Polską a Danią trwały rokowania o przymierze zaczepno odporne, które też przyszło do skutku pod Czerwieńskiem 15 lipca 1419 r.

Przypatrzmy się treści naszej relacyi, przynoszącej do znanych już rzeczy nowy materyał, bądź to wyjaśniający charakter polityki Zakonu i Danii z tych czasów, bądź zawierający nowe dane do oceny tej polityki. Na początku relacyi jest mowa o liście króla Zygmunta do Eryka w sprawie polsko-pruskiej, że mianowicie zdaniem króla Rzymskiego sprawa ta musi być załagodzoną. W tym samym czasie, gdy list przybył, było u króla Danii poselstwo polskie ze skargą na Zakon i z prośbą, by król stanął po stronie pokrzywdzonych, jak to przedtem czynił. Eryk wysłał posłów do Zakonu, ofiarując w myśl żądań króla Zygmunta pośrednictwo i pomoc w załagodzeniu sporu, na co Mistrz odpowiedział wysłaniem posłów: proboszcza gdańskiego

i pana v. Schilingsdorfa, zgadzając się na kompromis i ofiarując mu i królowej bractwo zakonne. Król przyjął oboje (i arbitrat i bractwo) i wysłał pełnomocników swych: Andrzeja syna Jakuba, Henryka Kongsmarka i Benedykta Pogwise, zapewniając, że skoro i król Polski zgodzi się na kompromis, obiecuje sobie naówczas pojednać strony i udaremnić wojnę. Wtedy to Zakon odpowiedział, że w sprawie sporów z Polską Zakon stoi przy papieżu i królu rzymskim, jako arbitrach. Posłowie duńscy zaznaczyli, że papież i król Rzymski za mało mają czasu do zajęcia się tą sprawą i że długo przyszłoby czekać jej końca, gdyby oni mieli objąć arbitrat. Zakon jednak oświadczył powtórnie, że stoi przy papieżu i Zygmuncie jako arbitrach.

Są to wszystko nowe dane wskazujące, jaką drogą szedł król Zygmunt, aby odzierzyć rolę arbitra w sprawie polsko-pruskiej, tudzież by przeciąć porozumienie się polsko-duńskie. Co do tego ostatniego zaznaczono w rozprawie Przymierze: króla Władysława Jagiełły z Danią (Rozprawy wydziału hist.-fil. Akad. Um. t. 48, s. 158), że jak napór Zakonu na sąsiadów spowodował porozumienie się królów dwóch unii, skandynawskiej i polsko-litewskiej, tak znowu odzyskanie ziem odjętych Danii i Polsce przez Zakon było celem przymierza polsko-duńskiego. Że takim był cel przymierza, na to mamy dowód w drugiej części owej relacyi. Jest tam mowa, że w sprawach duńskich oświadczył Zakon chęć zwrotu ziemi, które należały do Danii, gdyby takie Zakon posiadał. Naówczas prosił król duński, by mu Zakon zwrócił Estonię, która do Danii należała. Nie wierzymy, odpowiedział Mistrz, aby król w chwili tak krytycznej dla Zakonu stawił podobne żądanie. Nie stawiałbym żądania, brzmiała odpowiedź duńska — gdyby mnie sam Mistrz przez posłów do tego nie wzywał. Mistrz na to odpowiedział, że nie myślał, aby król tak na seryo brał to wezwanie. Do Estonii ma Zakon swoje prawo dokumentami stwierdzone, i chętnie odda tę sprawę pod sąd rozjemczy. Niechaj król duński, w myśl żądania króla Zygmunta, poprze sprawy Zakonu, bo gdy stanie po stronie Zakonu, natenczas i książęta Szczecińscy pójdą za nim i będą nas wspierać. Na to odpowiedziano Zakonowi, że król duński nie bardzo dowierza książętom Szczecińskim; a na zapytanie, czy może król Zygmunt nie uraził króla Eryka, który także jest księciem szczecińskim, odpowiedziano, że król nasz jest tylko królem i nie ma urazy do króla Rzymskiego. Gdy zauważono ze strony Zakonu, że Eryk jest wprawdzie królem swych państw, ale z rodu jest księciem szczecińskim; a jeżeli książę Bogusław uraził go w czem, naówczas król Rzymski mógłby poskromić księcia: — odpowiedziano, że istotnie Bogusław dopuścił się obrazy przez niedotrzymanie obietnicy danej Erykowi. Żażądali tedy Krzyżacy pełnomocnictwa do załagodzenia tej sprawy, które też otrzymali. Bogusławowi oświadczyli Krzyżacy, iż nie dotrzymał Zakonowi słowa co do dostarczenia posiłków. Odpowiedział na to, iż ma list dziękczynny od Mistrza za dostarczenie posiłków, natomiast skarżył się, że Zakon zabrał mu kawał kraju, zrabował i spalił ziemie, i to podczas pokoju. Posłowie Zakonu odpowiedzieli, że działo się to za Mistrza Plauena, który działał

bez rady starszyzny zakonnej. Zakon ma zresztą dokumenta i na swoje posiadłości i na te, do których król Eryk rości pretensye.

Gdy posłowie króla Eryka upraszali o zwrot Estonii i powoływali się na nadanie królowi bractwa zakonnego, odpowiedział Mistrz, iż ktoby chciał od Zakonu otrzymać jakie ziemie, musiałby lepsze mieć zapewnienia. Naówczas posłowie duńscy upominali Mistrza i Zakon, aby albo oddali Estonię, albo sprawę poddali pod sąd rozjemczy. Księstwo to zastałem jako własność Zakonu, odpowiedział Mistrz, i zanimby je kto odebrał za moich rządów, wolałbym się powiesić.

Z treści tej okazuje się dowodnie, że gdy z jednej strony Polacy stawiali warunki zwrotu Pomorza Gdańskiego, ziemi Chełmińskiej, Michałowskiej i innych zaborów, Dania występuje z żądaniem zwrotu Estonii, i że żądanie to ostatnie starają się Krzyżacy sparaliżować przez wzniecenie niesnasek pomiędzy Danią a Bogusławem. Co do pierwszego wniosku, jest on potwierdzeniem znanego ogólnikowo zdania, że istotnie pomiędzy Erykiem a Zakonem z powodu Estonii zachodziły nieporozumienia, czego dowodem list komtura toruńskiego z r. 1416 (u Voigta, Gesch. Preuss. VII, 275, por. ibid. p. 288 nr. 3). Wskutek tych nieporozumień mistrz musiał wysyłać upomnienia do wasalów Harryi i Wirlandyi, aby na wypadek zerwania z królem dali mu posiłki. Że Zakon pragnął poróżnić książąt pomorskich z Erykiem, nie było dotychczas wiadomem, ani też to, że mianowicie z Bogusławem, stronnikiem Polski, usiłował poróżnić króla Eryka. Król Zygmunt idzie tu na rękę Zakonowi, gotów poprzeć jego sprawę u lenników Rzeszy, do liczby których i króla Eryka, jako z rodu księcia szczecińskiego, usiłowano wciągnąć i tym sposobem zapobiedz jego związkowi z Polską. Wogóle przeszkody, na jakie napotykali królowie Jagiełło i Eryk, pragnący przyjaźń wspólną utrwalić ligą państw unijnych, występują teraz jaśniej, jak też jaśniej występuje znowu porozumienie Krzyżaków z Zygmuntem, (od którego otrzymali tajną a dokumentem poręczoną obietnicę, że spory polsko-pruskie rozstrzygnie na korzyść Zakonu), działających przeciwko porozumieniu polsko-duńskiemu. W tem działaniu potężnych przeciwników projektowanej ligi szukać należy wytłumaczenia, dlaczego nie przyszła ona do skutku w sposób pożądany przez króla Polski. Król Jagiełło chciał ligi skierowanej przeciwko Zakonowi i w Eryku stałego sprzymierzeńca przeciwko Zakonowi, czego dowodem tekst polski przymierza czerwieńskiego z 1419 r. Natomiast król Eryk przymierze zaczepno-odporne czynił zawisłem od każdorazowego przymierza przed wypowiedzeniem wojny, przyczem chciał być pośrednikiem między stronami i rozjemcą sporów (Przymierze j. w. str. 156). To zastrzeżenie, przyjęte przez Polaków, może być uważane jako objaw uwzględnienia niesłychanie trudnego stanowiska, w którem pozostawał król unii skandynawskiej, będący jako książę pomorski także księciem Rzeszy Niemieckiej i mający potężnych przeciwników zarówno w królu Rzeszy jakoteż i w sąsiadach, książętach rzeskich. Jednym z największych przeciwników był Zakon N. To też na zjeździe wielońskim

w październiku 1418 r. mistrz podając listę osób, których chciał mieć arbitrami, wymienił niemal wszystkich potężniejszych królów i książąt, ale brakło tam króla duńskiego (C. ep. Vit. Nr. 796, p. 421), a do papieża pisał niebawem po zjeździe wielońskim, że najlepszym sposobem zapobieżenia wojnie jest zabronić książętom Szląska, Morawy i Czech, a w szczególności królowi Danii, aby stamtąd żaden książe nie spieszył do Polski z posiłkami wojennemi. (Voigt G. Pr. VII, 334, nr. 3).

I.

Pamiętnik Zakonu krzyżackiego o wojnie z królem Łokietkiem i Kazimierzem W. z 1335 r.

I. Also hot sich irhaben der krig czwuschen deme konig von Polen unde dem Orden von ersten umme das lant czu Preusen [1]). Das selbe lant hatte einen gebornen fursten, der his herczog Mestwyn. Der genante furste starb ane erbin. Nu was ein konig her nochmoles czu Polen, her his in seinem czunamen konig Kynast [2]). Her gab seine tochter deme konige von Behemen [3]). An deme konige Kynast was vorstorben das vorgenannte lant czu Pomern unde deme huldeten die pomerischen hern, wen der furste Mestwyn ane erbe starb. Derselbe konig Kynast starb ouch, das her nicht en lis wenne eine tochter, die der konig von Behemen hatte, an die alle das vorgenante lant czu Polen starb und czu Pomern [4]). Do sprach der konig von Behemen konig Wenczlaw das lant czu Polen an kegen herczog Loket, der die lant under sich gebruchen hatte. Do wedirsaczte her sich unde wolde ir im nicht geben. Do czoch der konig von Behemen mit eime here in das lant czu Polen, wen her recht czu deme lande hatte von seiner vrawen wegin, an die das lant gestorben was. Do her nu in das lant quam, do quomen die fursten unde die fursten des landes czu deme konige von Behemen und entphingen in unde nomen in czu einem heren unde furten in czu Gnysen in den thum, do man die konige von Polen phleget czu wygen. Do wart her gewyget unde gecronet obir das lant czu Polen. Do selbest quomen alle die

---

[1]) Powinno być Pomern, co wypływa stąd, że następnie jest zdanie: An deme Kynast was verstorben das vorgenante lant Pomern.

[2]) T. j. Przemyśl II. Kynast jest nazwiskiem używanem na Pomorzu gdańskiem. SS. r. Prus. IV. 205, a także imieniem, Ibid. V, 314.

[3]) Ryksa Elżbieta, żona Wacława II.

[4]) Po śmierci Przemysława powołali Pomorzanie na księstwo Leszka, syna Ziemomysła mazowieckiego (Kronika Oliwska, Mon. Pol. VI, 315), ten zas złożył hołd Łokietkowi, Lites, I, 321.

hern von Pomern unde huldeten im unde entphingen ir leen von deme konige, alzo sie von rechte tun solden von erem rechtin hern. Das czoch her vort in das lant czu Crokaw unde betwang das, das im die stat und das hus Crocaw geantwert wart unde alle die festin, die czu deme lande horten und im das vorgenannten landes heren huldeten unde betwang herczog Loketen so lange, das her czwei iar seyme hofe fulgete unde im alle sein lant gab uff seine gnade des koniges vom Behemen.

II. Dornach fulgete, das das romische reich, konig Albrecht [1]), begunde czu krigen mit deme konige Wenczlaw von Behemen und czoch in seyn lant mit seime here so krefticlichen, das im der konig von Behemen nicht wedirsteen mochte unde legete sich wedir das bergfrit czu Kutten unde vorbrand das lant grobelich [2]). Do her do sach, das her mit der macht die her do hatte sich nich[t] irwerin mochte, so sante her seine boten an die margroven von Brandenburg unde lis die aller trawe vormanem unde bitten, das sie im czu hulfe quemen; was sie nu das kuste unde ouch schadehaftig wurden, das wolde in der konig wedirgeben, das sie is keinen schaden haben sulden. Des wurden die margroven czu rathe, das sie seine boten irhorten, unde czogen im czu hulfe mit groser macht. Do das der romische konig vornam, do czoch er us deme lande, wenne her hat seinen willen in deme lande czu Behemen. Do die margrafen quomen czu deme konige von Behemen, do schuf der konig seinen vromen mit dem volke, die sie im gebrocht hatten alzo, alzo her beste mochte. Dornoch alzo sich das orloy begunde czu setczen czwischen den czwein konigen unde her der margrofen und eres volkes nicht me durfte, do manten die margrofen den konig an seine globde alzo do vor beteydinget was, her in kust unde schaden uffrichten sulde, die sie in seinem dinste hatte[n] genommen. Und vortan do hatte sich der konig von Behemen also grobelich mit dem orloy vortan, das her mit keinem gereiten gelde die margrofen kunde abgeweisen. Do gab er in das lant czu Pomern vor den solt unde vor den schaden, den her den genanten margrofen sulde geben, unde gab in das lant czu allem rechte, alzo is in ankommen was. Unde gewunnen bestetunge von deme keiser unde seine briffe mit der guldynen bullen. Dornoch nicht obir lang starb der konig von Behemen [3]) unde sein son, der noch im erbete, der iunge konig Wenclaw wart irstochen alzo, das das konigreich czu Behemen erbelos wart [4]).

III. Do das die Pomern vornomen, das der konig von Behemen den margrafen das lant hatte gegeben [5]), do sie sie nicht gerne czu hern hatten,

[1]) Albrecht I 1298—1308.

[2]) Albrecht rozpoczął wojnę z Czechami w jesieni 1304. Caro. II, 16. O bezskutecznem oblężeniu Kutnahory ob. Palacky G. Böhm. II 1, 5, 361; Bachmann G. Böhm, I, 707.

[3]) Wacław II umarł 21 czerwca 1305 r.

[4]) Wacław III w Ołomuńcu 1306 r. 4 sierpnia zamordowany.

[5]) Ma tu autor na myśli układ Wacława III z Brandenburczykami z 8 sierpnia 1305 r. na mocy którego zobowiązywał się król czeski odszkodować margrabiów brandenburskich, którym ojciec zastawił miasta w Misnii, nadaniem Pomorza gdańskiego, a miasta miśnieńskie miał otrzy-

wenne sie dutczes geczunges woren, unde santen ere boten an der landmeister czu Preussen bruder Conrad den Sag unde an den bruder Gunter von Swarczburg, der do comptur was des landes czum Colmen, unde manenten in an eine vorteydunge und an ein globde, das sie hatten getan bei eres hern Mestwis geczeyten, ab ir here Mestwyn sturbe, das die bruder keinen hern sulden lossen czyhen in das lant czu Pomern vort, unde die Pomern keinen hern nemen sulden, is gesche mit der bruder wille, wen sie die margrofen keinerweys gerne nemen czu hern. Do entwerten die bruder und sprochen, was gelobde gescheen were, das welden sie gerne halden, wen die bruder nicht wosten, was rechtis die margrofen czu dem lande Pomern hetten. Des santen die margrofen ir volk in das [lant] czu Pomern unde nomen in die stat czu Danczk und Dirsaw hus unde stat. Do das die Pomern inne worden, do santen sie ere boten an den egenanten meister und landcomptur, das sie gedechten an das vorgenannte gelobde unde das hus czu Danczk innemen unde hilden das, bis sy unde die bruder irworben, mit was recht die margrofen underwunden hatten das (sic) landes, wenne die bruder nicht genczlich wusten, wie die margrofen was an komen, wenne(?) dem konige von Behemem [1]). Des wurden die bruder czu rate, das sie en doran gefolget weren unde nomen das hus czu Danczk in unde hilden das hus kostlich unde frevelich, also das sie doruff hatten II^{C} helme unde II^{C} Preussen stetlichen [2]).

IV. Do das die margrofen inne worden, das den brudern geantwert was das hus czu Danczk, do wurfen sie ir ungnode uff den Orden unde entczageten deme lande czu Preussen unde orloyten mit den brudern gute weyle, bis das ein tag do undergenomen wart. Do sante der meister einen bruder unsers Ordens den margrafen, der was genant bruder Jan der Linke,

mać Jan parricida, Perlbach Pomerell. U. Buch. Nr. 640 p 563. Jest to tedy tekst poparty prawdziwym dokumentem, który i po dziś dzień znajduje się w archiwum w Królewcu, Caro Gesch. Pol. II, 22, uwaga. Zeznaniem prokuratora Zakonu z 1308 r. dowodzili Krzyżacy, że Pomerania devoluta est ad regem Romanorum per mortem regis Bohemie, qui decessit sine liberis masculis... Albertus rex Romanorum concessit in feudum dictam terram marchioni Brandenburgensi... marchio in opido Dancike et cives dicti opidi tenebant in opido latrones et raptores et spoliatores, qui fecerunt guerram fratribus (Ordinis) et vasallos fratrum occiderunt, bona eorum rapuerunt. Zakon upomina mieszczan do wypędzenia zbójców, a gdy się to nie stało, zajmuje Gdańsk, Perlbach Pomerell. UB. N. 696. Jest to przedstawienie zgoła odmienne od obecnego tutaj, zgoła też odmienne od Kroniki Oliw. M. Pol. VI, 318.

[1]) Nie o prawa margrabiów do Pomorza szło Zakonowi. Przyjęli oni propozycyę Boguszy proszącego imieniem Łokietka o pomoc, bo się obawiali, że potężny margrabia zasiądzie na Gdańsku. Toż chętnie weszli na warunki obsadzenia połowy zamku gdańskiego swoją załogą. Koszta miał opędzić Łokietek, załoga zaś miała opuścić zamek dopiero po zwrocie kosztów. W tekście pomylił się przepisywacz i zamiast von dem konige napisał wenne dem konige.

[2]) Kronika Oliw. M. Pol.. VI, 319, mówi: missus fuit frater Gunterus de Swarczburg cum Prutenis, qui una cum hiis, qui erant in castro Pomeranis, crebris insultibus eos, qui erant in civitate, molestabant. Następnie o niesnaskach pomiędzy miastem Gdańskiem a Krzyżakami, wśród których ci ostatni zajęli miasto civitatem, quam domini (Ordin. Teut.) cum suo exercitu intrantes, omnes milites Pomeranos, quos in ea repererunt, iusserunt trucidari.

unde was der anenslenen ein. Den selben setczen die margrafen czu rede, worumme der meister unde die bruder sich hetten eres huses underwunden czu Danczk, wen sie is wol beweisen wollen, das sie recht czu deme lande hetten, mit briffen des koniges von Behemen unde die bestetunge des kaisers horen und sehen und alle dy gerechtigkeit, die sie hatten czu dem lande czu Pommern. Des brochte der egenannte bruder Jan der Linke czwene, die der margrofen obirste rot[1]) woren, die selben ritten den margrofen, wen sie sterbelich orloy hetten getragen mit den brudern, das sie das berichten lissen und sullen; do kunde sie is nicht besser uffgetrachten noch uffgerathen, denne das sie das vorgenannte land vorkawften. Do das die margrofen horten, do besanten sie nemelich eren rat unde qwomen das gemeiniclich obir ein, das sie eren boten santen an den meister unde an die gebiteger des landes czu Preussen unde entpoten das also: sendet uns bruder Jan den Linken, mit deme wir czu teydingen han, das wir anders nymanden offenbaren wellen den im. Do wart der Linke czu in gesant. Do her czu in qwam, do legetin sie im vor umme des land czu Pomern, das in das feyle were, welde das der Orden keufen, das sie is im bas gunden, denne andern keinen hern. Do rette der Linke mit den margrofen unde mit erem rathe alzo lange, bis sie mit einander qwomen unde kawfte das land umme XX^{M} marg lotig brandenburgisches gewichtes unde kost, dy sy uff das orloy trugen und schaden die der bruder leute nomen worden gerechent, das das land czu Pomern hette gekost XXX^{M} marg lotig brandenburgisches gewichtes, das alzo czusamene gerechent ist[2]). Do muten die margrofen burgen for das land. Die worden in gesaczt von burgen also, das den margrofen genuge. Unde burgen antworten des koniges brife von eren briffen unde mit des keysers bevestunge unde mit der goldin bullen unde geloubten den burgern (!) das land czu geweren kegin aller menlich unde czu behorten. Do undirwunden sich die bruder des landes czu Pomern unde nomen die festen in.

V. Do das herczog Loket vornam, das die margrofen das[3]) den brudern, do dauchte in, das her besser czu thun mit den brudern hette, wen mit den wertlichen fursten, unde sprach an das land czu Pomern. Do antworten im die bruder alzo: wir haben das land gekouft recht unde redlich wedir die margrofen, die czu deme lande hatten, das wir beweisen wellen mit den briffen, die sie uns geantwert haben des keisers, des koniges von Behemen und ouch mit eres selbes brifen. Do en karte her sich nicht an, unde sprach: entwerte ir mir das land czu Pomern nicht, zo mag ich deme Orden

[1]) Po rot stoi mylnie geben.

[2]) W dokumencie dotyczącym sprzedarzy Pomorza Gdańskiego z 24 lipca 1311, Perlbach, Pomerell. Urkundenbuch N. 701, mowa jest tylko o decem millibus marc. brand. argenti et ponderis, jako o cenie kupna już podówczas zapłaconej w całości. Por. także Lites wydanie 2, tom I p. 424, N. VI.

[3]) Tu brakuje końca zdania: das land verkauften

czu Pomern nimmer gunstig werden. Noch dem mole hub her an unde hilt rat mit seinen bischofen, wie her den Orden mochte krenken unde vortreiben, unde sante den bischoff von der Koyaw czu Rome in den huff[1]), der so obir uns clagete das ergeste das her konde unde hette den Orden gerne geschant unde vortrebin an eren unde an gute, das sie, got gelobet sie, das nicht gethun mochten, das wir alzo dowedir teidingeten unde wedirretten, das alle die, die dobei woren unde is horten, uns recht goben und her uns unrecht tethe.

VI. Noch[2]) en lis her im nicht doran genugen, her schendete uns mit seinen briffen in der fursten hoffe und in allen mechtigen stetin wo in duchte, das her uns czu schaden komen mochte. Her irloubete ouch seinem manen, was sie uns schadeten, das is nicht wedir in were, unde das sulde heimelich sein, alzo das her dovon nicht wissen welde. Das was ein here under im gesessen Prebeslaw Kurkewicz, der nam uns unde unsern burgern in seiner stat czu Hurle an schonem tage in rechtem geleyte und schirheyt[3]), alzo alz wir uns keins obels vorsogen, czu im wol XX^{M} marg, das an lenken[4]) ist, wenne is alle die besten, die czu Polen sein, wol wissen. Der selbe Kurkewicz lis uns einen bruder irslan, der do des meisters ingesegil und cleinot hen ussen solde brengen. Das selbe ingesegil und cleinot nam her im unde behilt das unde alle seine habe die her hatte. Do der meister ouch sante seinen bruder, die ouch sullen varen in Deutsche land, der eine hys Frederich von Kukensdorf, den der vorgenannte Kurkewicz mit den anderen berobete in seiner stat czu Hurle unde wundete iczlichen in den tot unde weisete sie schemelichen us der stat nacket, nicht den in eren hemden, unde his sie wedir gehn an eren meister unde im sagen, das sie bei deme Kurkewicz weren gewest. Ouch his ein bruder der von Dobvn[5]), das was ein comptur czu Thoran unde was alzo ein erlich man, alzo in ein gancz land czu Preusen mochte haben. Der sulde uswert reithen unde quam in die stad Milicz, do lag her obir nacht. Do filen die Polen des koniges man obir in in der nacht unde wundeten in so zere und vorlemeten in an beiden armen, das her kawme genas. Idoch bleib her lam bis an seinen tod[6]). Is sulden ouch wayne gehen unser burgere uff deme lande von Toran czu Bresslaw,

---

[1]) Wysłanie biskupa Gerarda Włocławskiego do Rzymu 1317 r.

[2]) Doch byłoby lepiej.

[3]) Tj. Sicherheyt.

[4]) Ohne leugnen?

[5]) Był bratem Zakonu niejaki Henryk de Dobin, Dusburg, SS. r. Pr. I. 152, 165 obacz uwagi wydawców, ale ten był komturem Grudziądza i Bałgi w latach 1289—1292.

[6]) Być może że do tego wypadku zresztą nieznanego i potrzebującego stwierdzenia odnosi się ustęp z przymierza Zakonu z Henrykiem ks. Wrocławskim z 1 maja 1326, w którem mówi Zakon o królu Łokietku, że tenże pacis tempore persistente, manum in fratres nostros et eorum familiam in finibus propriis misit ense crudeli ipsos hostiliter occidendo. Dogiel C. d. Pol. IV. Nr. 51. Lites 2 wyd. T. I. s. 434.

die do furten an gewande, unde an ware, unde an gereitschaft alzo gut also X^{M} mark, an dem selben gute unser scheffer von den unsern teyl hatten. Do sie qwomen kegin dem huse Kessiwerg [1], do berobete sie der burgroffe, der his Philippus, und nam in also gar, das sie nicht[s] behilden. Ouch ging ein schiff mit unserem gutte unde unser burgere uss dem lande czu Massaw die Weysel nedir, das wart ouch berobet, do wart uffgenomen alzo gut also IIII^{M} mark, das geschach bey Alde Lesselaw [2].

VII. Alle der vorgenannten gewalt und schaden wart deme konige von Krakaw geclaget unde gekondiget von des meisters boten unde wart gebeten, das her uns richte unde lis uns wedir richten den schaden von seinen mannen, der her wol gewaldig were. Do en konde uns kein recht von en tschen. Der erste bote, der czu im wart gesant, das was bruder Otto von Bonesdorf, der synt groskomptur wart [3], der ander bruder Conrad Kessilhut [4], der ouch groskomptur was, der her iczlichem sunderliche antwerte, wolde wir clagen, so mochte uns nicht meher geschen, denne ein eyt, wye is doch wissentlich was und offenbar, alzo vorschrebin steht. Czu deme dritten mole wart czu im gesant bruder Heinrich der Reuse, der do lantcomptur was in Colmerland [5]. Wenne swerliche briffe qwomen gesand us dem hofe und uns ein cardinal warnete, der des Ordens getrawe frunt was das der konig von Krakaw hatte losen klagen vor dame pabiste und vor den cardinalen schemeliche unde lesterliche ding uff den Orden, alzo das die brudere sulden sein gewest in seinem lande und hetten das vorhert und weip und kind uffgetrebin alz die heiden unde vele juncfrawen hettin die bruder beschemet mit eres selbes libe unde also getan unfuc getrebin in dem lande, das hot kein heide getan, das her und die seinen unrecht hatten. Wen wir noch ny mit hereskraft in sein land woren qwomen und sie uns das laster mit unrechtin sachen wolden czuczihen, das uns ein briff wart gesant von deme cardinale unserem frunde uss deme hofe noch mit allin den worten, alzo sie wurden volbracht die vorgeschrebin stehn. Der selbin sachen gab in der Reusse scholt unde weisete in den selbin briff, den uns

---

[1]) Kessilbg.?

[2]) O krzywdach tutaj wyliczonych nie na żadnej innej wiadomosci, tylko Dusburg SS. r. Pr. 61 I. 216 mówi, że in Wischegrat regis Polonice... habitabant viri scelerati, qui pretereuntes homines facto navigio in Wisela spoliabant... et nullus poterat eos invadere. Także przymierze 1319 r. Zakonu z Warcisławem Pomor. i biskupem Kamińskim zwrócone było przeciwko książętom polskim i przeciwko rabusiom z Nakła napadającym. O takich rabusiach mówi i kronika Oliw., M. Pol. VI, 326, że mianowicie z krajów Zakonu versus Poloniam latrocinia exercebant, ale dodaje: credo tamen, quod id de connivencia magistri factum non fuit.

[3]) Otto von Bonesdorf padł w bitwie pod Płowcami; kronika Oliw. SS.r. Pr. I. 715. Wigand II. 481.

[4]) Konrad Ketelhut znany jest jako wielki komtur Zakonu 1334 r. Lites I s. 441. Nr. 18.

[5]) Będzie to Henricus Ruthenus w 1322 towarzysz wójta Sambii, w 1326 jako towarzysz mistrza SS. r. Pr. I 180, uwaga 4. W 1335 r. wspominany jako Provincialis Culmensis u Długosza IX, 166.

der cardinal hatte gesant us deme hofe. Das lokente[1]) der konig und sprach, her en wuste do nicht von, her hette is ouch nicht getan. Alzo wolde her, uff uns han gebrocht die sachen, die her selbin hatte getan in der Marke bey Frankenforde[2]), do her mit den heiden das land vorterbete, closter und kirchin vorstorte und closterfrawen und ander frawen und iuncfrawen, der leider alczu vele was, unde las die treiben in die heidenschaft, der leider do alczu manche ist[3]). Ouch warp der Reusse czu dem konige, wolde her den Orden in gnade nemen, so welde her gerne die wege suchen, das her seine fruntschaft behilde alzo, das her uns bei rechte lisse und bei deme unseren, welde her abir das nicht thun, so muste wir die wege suchen, das wir nicht gerne tetin, das wir uns des unrechtin unde der gewald enczogen. Des en half alles nicht; was wir gnade suchten unde rechtis boten, das her uns welde genedig seyn, unde lis dem Reussen mit eime stumpen ende von im scheiden. Der quam an den meister unde an die gebiteger unde berichte sie alle rede und entwerte, die im der konig czu wedirrede redin beful.

VIII. Do das der meister vornam und die gebieteger, das uns der konig mit seiner gewalt und mit unrechtin sachen vortreiben welde, das uns unser gerechtikeit nicht gehelfin kunde noch keiner hande vlewort noch bete, do santen sie an den herczog von der Masaw unde legetin mit im einen tag, wenne die dicke vor hatten geclaget, das her sie vorterbete mit der heidenschaft[4]) und noch nicht abelossen welde, wen her neulichen eine stat und IIII dorfer hette ufgehabin, die heiden irslugen unde vingen alles daz do was inne. Der tag volging[5]). Sie qwomen czu dem meister czu Colouben[6]). Hatten sie vor vele geclaget, do nuchels me und maneten den meister an die grosen almosen, die ir eldern dem Orden hatten gegebin, das sie doran gedechtin, wenne sie das creucze entphangen hetten czu beschirmen den cristentum und nicht en lissen den cristentum vorgehen in dem lande ader in den landen. Das sante der meister dem konige von Krakaw einen briff und[7]) lis in dorinne vorsten dese clage. Wolde her dovon nicht lossen, her en wolde czu halden mit der heidenschaft, so were im befolen von seinem Orden czu be-

[1]) Sc. leugnete.

[2]) Na początku 1326 r. Dusburg w SS. r. Pr. I p. 193 pod 1326 r., Jeroschin, Ibid. p. 608.

[3]) Ob. Königsaaler Gesch. quellen wyd. Losertha p. 438: Per paganos enim et Lithuanos Christ famuli et famulae trucidantur et violantur et vulgares homines velut pecudes innumerabiles ad paganorum patriam deducuntur. Dusburg l. c. liczy 6000 jeńców

[4]) Co do najazdu Mazowsza przez Litwinów w 1324 r. ob. Dusburg w SS. r. Pr. I p. 191. Jeroschin ibid. p. 606. Skarżyli się książęta o ten najazd przed papieżem, ale wcale nie obwiniali Łokietka o wspólnictwo. Ob Voigt. C. d. Pr. II 152. Nr 115.

[5]) Obacz dok. przymierza 1325 r. Ziemowita ks. Wizny za radą braci Trojdena i Wacława z mistrzem Wernerem w Cod. d. Pr. II. Nr 118, porównaj dok. z 1429 ibid. Nr. 128, 130, Wacław już przedtem w obawie, że Łokietek zagarnie dział jego, oddał swe ziemie Zakonowi w opiekę, C. d. Pr. II. Nr. 96.

[6]) Gollub nad Drwęcą na prawym brzegu rzeki naprzeciwko Dobrzynia.

[7]) Uns w rękopisie.

schirmen die cristenheit; das (sic) [1]) her das nich gelossen, her en muste in helfen kegin sulchem betrupnisse unde gewalt. Das was unvornentlichin, wen her in mer schatte, wen her vor getan hette, unde legete sich vor ir hus, das his Gosteyn, der was der fursten eine, der his herczog Weneke, unde lis seinen bruder herczogin Symewithen VI dorfer uffhebin mit der heidenschaft, uff das her im nicht czu hulfe queme. Das toten czu wissen die fursten czur Masaw dem meister unde vleten und boten also sie e hatten getan, das her im czu hulfe queme, wenne der konig und die heiden verterbiten. Die mere beswertin den meister sein hercze unde allen brudern, das man die cristenheit also iamerlich treip us deme lande in die heidenschaft unde mochten des nicht me dulden unde santen hulfe den herczogin brudere und ere man und treben den konig, das her weichen muste vor deme vorgenanten huse Gosteyn [2]), unde czogen wedir heim durch sein land. Do besampte der konig sich mit einem heren und czoch bis czu Alde Lesslaw. Do quam der meister kegin im unde die gebitegir von Preussen unde teidingeten mit dem konige alzo lange, bis das sie is vristen ein iar.

IX. In deme selbin iare [3]) quam unser herre der konig von Behemen in das lant czu Preusssen mit vele mechtigen heren und das was in deme winter czu weinachten. Do quam der meister kegin im unde die gebiteger des landes unde entphingen in die heren alz sie beste mochten. Do bat der konig von Behemen den meister unde die gebiteger, das sie des andern tages czu im quemen czu den barfussen czu Thoran [4]). Do qwam der meister czu im. Der konig im vorlegin [5]), was in hatte gebrocht in das land, wen her willen hatte unser vrawen ein dinst czu thun unde begerte an den meister hulfe doczu, das her mit im czoge mit alle seiner macht, wen her das hufte, das her die heidenschaft wolde krenken, das sie is bei langer czeit nicht sulden vorwynden. Do entwerte im der meister: here, das sei wir wol phlichtig, was wir der heidenschaft schaden mogen gethun, das wir doczu billich raten unde helfin sullen, wenne uns der stul von Rome unde die keiser uns bestetunge gegebin haben unde gesaczt die heidenschaft czu vortilgen. Aber ein ding hindert uns, das wir den konig von Krakaw czu vynde haben, der

---

[1]) Zamiast: will.

[2]) Mowa tu o Gostyninie m. pow. na drodze z Kutna do Płoeka. Wigand tylko ogólnikowo porusza ten epizod mówiąc (SS.r. Pr. II 461): Hoc tempore dux Mazovie Vanczka cum potentia fratribus adhesit, eo quod Poloni cum exercitu terram eius devastaverant. In cuius vindictam fratres pertransierunt Vislam, ubi ducem noverunt et terram igne destruxerunt. Podobnie Kronika Oliwska MP. VI. 327. Por. Dług. l. IX p. 122. Obacz otwartą skargę biskupa Macieja Włocławskiego, Muczkowski i Rzyszczewski, Cod. Pol. II. 241 tudzież bullę papieską, Theiner Mon. I. N. 442 p. 335.

[3]) Jan mógł przybyć najwcześniej w końcu 1328 r. do Prus ob. uwagę następną.

[4]) Król Jan był dwa razy w Toruniu: naprzód 1 stycznia 1329 za przyjazdem do Prus, ob. SS.r. Pr. II 462 uwaga 50; potem z powrotem w marcu, kiedy 12 marca 1320 r. zawarto pomiędzy Janem królem czeskim a Zakonem związek przeciwko królowi Władysławowi Łokietkowi, Kod. Wielkopolski II. Nr. 1097; o związku tym w relacyi niniejszej niema wyraźnie mowy.

[5]) Sc. vorlegte.

uff unser schaden begert czu allen geczeiten wo her mag, unde des gewarnet sei wir us seinem rathe [1]), das her uns gerne wolde vortreiben, wie her das czu wege brengen mochte in einem frede. Der konig sprach: die weile ich in dem lande bin mit meiner macht, so en thut euch der konig keinen schaden, wen her mit min entsitczen mus, das ich is reche wedir kwome (sic) [2]) us deme lande czu Littawn [3]) Do muste im der meister fulgen, wie her doch wuste unde gewarnet was, das her obil kegin im wolde, unde czoch mit im mit alle seiner kraft unde macht.

X. Do sie qwomen mit den andern czu Konigsberg der konig unde der meister [4]), das sie das gefullig woren unde goben ere briffe unde bestetigeten den frede unde bevesten dennoch bas wen her vor bestetiget was [5]). Des reith de selbe bothe mit deme konige unde mit dem meister in das Kewrische hav unde besach, das her obir czihen wolde unde pruvete das wol, das nicht wedirkerenis (sic) was, unde nam orlob von dem konige unde von dem meister unde nam die briffe, die sie im beide gegebin hatten, unde reith durch das land und uff die huzere und sach, das nicht werliches volkes was im lande; do jagete her wedir an undirlos czu dem konige von Krakaw und sagete im, wie der konig unde die bruder mit aller macht geczogen weren uff die Littawn. Do lag her bereit mit einem heren czu Luntschicz unde irhub sich unde czoch in das land czu Colmen in einem rechtin frede alzo, als wir keines obils czu im vorsogen, wenne wir seinen briff mit seinem angehangenen ingesegil hatte[n] obir den frede unde ouch (sic) [6]) seine bethe kegin deme konige von Behemen unde kegin dem meister hatten vor-

---

[1]) Podwakroć tutaj w relacyi urzędowej położono nacisk, że w radzie królewskiej byli przyjaciele Zakonu, którzy zdradzali tajemnice stanu.

[2]) Powinno stać: wedir kwommend, albo wen ich wedirkomme.

[3]) Wypływa stąd, że uwaga kontynuatora Dusburga, SS.r. Pr. 215 o zawarciu rozejmu non obstantibus treugis pacis quas cum rege Boemie et magistro fecerat; tudzież twierdzenie Wiganda jakoby król Jan ten rozejm uskutecznił (SSr. Pr. II 463), jest błędne. Właśnie Jan upewnia tutaj Krzyżaków, że Łokietek nie porwie się do broni, gdyż będzie się mej zemsty obawiać. Uspokojenia takiego nie dawałby król Jan, gdyby rozejm polsko-krzyżacki już istniał — ale i w Królewcu takiego rozejmu nie zawarto, chociaż to utrzymuje w rozdziale X nasz pomnik.

[4]) Opuszczono w tem miejscu zdanie: da kamm zu ihnem der bote des koniges von Polan umme bestetigunge des friedens willen jak to niewątpliwie wypływa z porównania tekstu z dalszą treścią pamiętnika w tymże ustępie X: des reith deselbe bote

[5]) Dusburg mówi o zawarciu rozejmu ogólnikowo: non obstantibus treugis (SS. r. Pr. I p. 215), atoli Wigand wyraźnie twierdzi, że król Jan czeski: ex prudentia sua ibidem pacem statuerat, quam putabat perpetuo duraturam (SS.r. Pr. II p. 463). Dusburga i Wiganda informacye polegają na źródle wspólnem także i naszemu pomnikowi i są mylne; traktat zawarto, ale był to traktat toruński króla Jana z Zakonem przeciwko Polsce z 12 marca 1329 w Toruniu, Kod. Wpolski Nr. 1097 Dogiel IV 47 Nr. 52, a nie rozejm lub pokój Zakonu i Jana z Łokietkiem. Gdyby taki rozejm istotnie zawarto, nigdy nie uderzyłby był król Polski na Chełmińskie, a gdyby rozejm już poprzednio istniał, natenczas nie wyrażałby mistrz przed królem Janem obawy o pokój ze strony Polski, co wszakże podnosi właśnie nasz pomnik.

[6]) Pisarz zmylił się i zamiast off napisał ouch.

newet den frede, alzo vor geschrebin ist, unde vorbrante und vorherte das land und alles das dorinne was an pherden, unde an vye, unde an gute, wenne sich die leuthe vorlissen uff den vrede, wen keiner vloychen wolde, alle ir beste gut das in eren kasten was, das hatten sie in dem orloye vorvlochent uff das hus czu Papaw[1]). Vor das selbe hus czoch her mit eine here und gewan das und allis das, das vor in den vorvlochten kasten was unde was her uff deme huze vant. Unde czoch in deme lande umme, wenne is leider nimant werte, alzo lange, alzo is im behagete. Unde vorbrante das land alzo degir czu asche, alzo das wenig dorfer blebin, sie wurden vorhert unde vorbrant, unde nam alzo unczemlichen rob an varender habe unde an gereitschaft, das her is kawme gefuren unde getreiben kunde, unde czoch mete us deme lande[2]).

XI. Do uns got half das wir gebrant unde gehert hatten unde den konig von Behemen mit seime here seinen willen wolgeschaft hatte in dem lande czu Littawn, unde wir heim qwomen unde funden unser land vorheret und czustoret an alle deme das do was, do clagete wir is deme konige unde den heren, die is selber sogen unde selber achten, das uns geschatth[3]), were besser wen XX tusent mark lotigis gewichtes. Do manete der meister den konig von Behemen an die worte, die geschreben stehn. Do swur der konig und sprach, das her sein heubt nymmer sanfte wolde legin, her welde is rechin adir czu einer berichtunge brengen, das uns genugen sulde. Da vorbant sich der meister unde die bruder mit dem konige von Behemen[4]) unde her mit in alzo vestlich mit gelobdin unde mit briffen, das wir keine berichtunge sulden haben an in, unde her an uns in den sachen; unde her uns noch leider noch keine hulfe beweiset hot, duch huffe wir noch czu seinen gnodin, alzo her uns hot czu krige brocht unrechte gewalt des koniges von Krakaw, das wir uns weren musten, das wir nicht mochten sein.

XII. Do stunt das orloy alleweile czwischen deme konige unde deme Orden bis das der streit wart, do wedir[5]) leider grosen schaden nomen[6]). Do wurden vus beiden seiten vusten leuthe gefangen unde geslagen. Do geschach, das unser brudere wedir unser leuthe die sich goben gevangen uff sicherheit un uff gnade wurden gefurt vor den konig, der sie lis abeczihen unde lis

---

[1]) Dusburg Suppl. c. 10 (SS. r. Pr. I 215) opowiada o napadzie Łokietka na ziemię Chełmińską medio tempore, quo hec agerentur, a więc gdy Jan Czeski był z wyprawą na Żmudzi (w lutym 1429 roku) i tutaj Dusburg jest zależny od źródła wspólnego naszemu pomnikowi.

[2]) O zajęciu Popowa niema mowy w Dusburgu Supl. SS.r. Pr. I p. 215 i Jeroschinie ibid. p. 616 ani też o odroczeniu rozejmu.

[3]) Oczywiście ma tu być geschah: das der schaden der uns geschah, were besser itd.

[4]) W układzie z 12 marca 1329 wyraźnie zastrzegł Jan: nec volumus sepedicti regis (Władislai) heredibus vel successoribus suis reconciliari aliquo modo aut uniri, pacem seu treungas pacis, placita seu concordiam cum eis inire aliquam, absque magistro et fratribus suprascriptis eorumque consilio et auxilio in premissis specialiter requirendo, Kod. Wpolski Nr. 1087 p. 431.

[5]) Znowu zmylił się kopista i zamiast wir napisał wedir.

[6]) Mowa tu o bitwie pod Płowcami 27 września 1331.

sie czu hawen vor im. Alzo tat her dem meisten teile unsern brudern unde unsern leuthen, die her gefangen hatte; die andern, die doch nicht wurden vor in gebroch[t], die blebin do gevangen. Do hatte wir ouch gevangen seiner leuthe die uns inqwomen czu Thoran LVI manne, die unser brot ossen 3 tage. Do was der konig czum Bryske, do sante her meister czu im bruder Sicharrthen von Swarczburg [1]), der czu im warp, ab her welde den gevangnen brudern tag gebin, czu gestellen, so wulden die bruder seinen gevangen wedir tag gebin sich wedir czu gestellen. Do satczten sie einen tag unde einen czeel yn czu kommen. Do sprach der konig selbin mit seinen heren vor die seinen, das sich die stellen sulden. Der tag volgink. Die unsern gestalten sich wedir in gefenknisse dem konige gemeinlich, aber der syner LVI gestalten nuer XXXVI. Des lis der meister den konig unde die heren manen mit seinen briffen umme die gefangenen, das sich die nicht gestalt hatten alzo sie gelobet hatten. Des entpot uns der konig susse redde unde anders nicht. Das wart abir ein tag gegebin uff beider seite, der ouch volgink. Die unsern czogin in, die seinen qwomen uns nicht me denne XVIII. Do wart aber der konig gemanet mit des meisters briffe. Do entwerte her uns alzo vor. Do wart aber den gevangen beide hie unde dort; die useren gestalten sich uff alle tage, alzo sie in gesaczt waren, das sich in keiner abe czoch, der seinen gestaltin sich nicht me denne X. Do das der meister gewar wart, das sich die gefangnen mynnerten, do sante her bruder Gunter von Swarczberg [2]), der do noch groskomptur wart, czu deme konige, der in manete bey der trewe, die sein vater hatte gelobet, czu gestellen die gefangen und manete in so hertlich, das is in mute und his eine entwert betin in den andern tag. Do der tag qwam, do en heischete her seinen kenczler und vrogete in, ab her den briff hette, den her schrebin his. Do czoch her einen briff us unde manete die brudere unde ander leuthe, die wir in aberethin unde abejagetin, do sie sy gebunden furten, unde maneten ouch die wir loseten, Grissig unde Lesslaw unde die hewptlewte, die stete selbin los sagetin, das wir czu geczuge habin die von Bergaw [3])

---

[1]) Wigand SS.r. Pr. II 473 mówi (1330 r.): frater Segehardus commendator in Grudentz... mittitur ad exercitum. Qui a rege Polonie amicabiliter susceptus est, et licet a multis annis hostiliter cum fratribus vixisset, tamen rex humiliter se habuit. Tandem frater Segehardus de Swarczburg cum rege dulciter fabulatur, et ut magister ad exercitum veniret de mutua pace tractaturus-obtinuit. Magister venit ad regem cum salvo conductu a fratre Segehardo petito. Był on i później wysłany do króla Polskiego jak w 1334 ob. Lites (2 wyd.) I p. 441. N. 18; według tego świadectwa pierwszy rozejm z Kazimierzem był zawarty w Toruniu 18 kwietnia 1433 r. do 15 maja 1434.

[2]) Komtur Christburga SS.r. Pr. II 485 nota 219, provincialis terrae Culmensis 1304 i 1317 r. Ulanowski Arch. kom. hist. II p. 241 N. 67 i p. 238 N. 63. W 1334 r. trapparius et commendator Kirspurgensis, Lites (2 wyd) p. 441 Aditam. N. 18.

[3]) Zapewne tutaj mowa o Ottonie de Bergow; znany rycerz w służbie Jana Czeskiego, Palacky G. B. II, 121 SS. r. Pr. II 483, 484, 491, 492; 1432 r. bierze udział po stronie Zakonu w walkach w ziemi Kujawskiej, wraca do króla Jana, C. d. Pr. II, N. 141. r. 1337 towarzyszy królowi do Prus i po zawarciu pokoju z Polską, jest dowódcą tymczasowym w Brześciu Kujawskim.

czwene hern Popin von Kokericz[1]), czwene von Swarczburg, den von Isenberg unde genuk ander ritter unde knechte unde von dem Reyne unde von andern landen, die der bruder gut nomen unde das vordynten. Ouch manete her manchen, der czu deme streite ny was komen. Do warnete uns einer us des koniges rathe, der unser frunt was[2]), brudern Guntern unde sprach, das der konig wolde mit listen beczyhen unser gefangnen. Do qwam bruder Gunter unde sayte deme meister, das der konig mit so ganczer list umme gynge, was deme konige der bruder sich gefangnen stalten, die stockete her und legete sie in die turme. Do ging der meister czu rathe unde behilt die czwene, die in komen woren, dorczu vynk her seine leuthe die sich dort sulden haben gestalt. Was der meister doran getan hat, das wil her mete komen an fursten und an heren.

II.

Skarga Zakonu przed Soborem na zdrady Witolda.

[1416]

Da der selbige herczog Wittold durch sine huszfrauwen von Jagels... gefengnisse floch geyn Masaw, do wart her gewar, das der meister von Jagel in czweidracht von Litawn gescheiden was, als Jagel sin gelobde nicht halden wolde. Des herwarb er[3]) von dem meister geleyte, und quam zu im und nam den dauff und vorbant sich mit ime unde dem Orden. Unde darumb gedruete im der meister unde der Orden unde liszen ine mit sinen folk usz und inn die slos unde burge des Ordens in den merken von Litawn uf der Memel gelegen nach sinen willen. Daczuszen wart Jagel kunig czu Polan unde globte Witolden, das er ine einen groszem fursten zu Litwan machen wolde. Des nam her uff und czoch von Pruszen ungeseghent und wart mit herczog Sudemunt[4]) seynem magen ingelasen in die schlosz des Ordens, die ym uff dem wege warent, mit namen Jorgenburg, Margenburg und Newhusz, unde vor des Ordens brudern daselbest erbarklichen gehandelt. Und da sie von dannen schieden[5]) und ir iclicher ging mit einem bruder des Ordens mit den armen geschloszen, unde da sie an die brucken kament, da dotten sie die bruder des Ordens und worffen sie inn die graben under einnem schin sulcher druen und frieden und fingent wasz uberig da

---

[1]) Wigand z Marburga SSr. Pr. II. 483 opowiada o jakimś Poponie z Kokeritz jako o dowódcy wojsk krzyżackich w r. 1331 i 1332.

[2]) O zdrajcach ojezyzny mówią i polskie źródła, jak Trzaska MP. II 857: et quia fraudatores nusquam desunt. Rocz. Małp. III, 190 i 198: fraude nobilium Polonie agente.

[3]) W rękop. stoi błędnie: das herwars etc.

[4]) Znany z latop. litew. książe z Weiszyszek, którego Wigand II 628 zwie capitaneus Witoldi, cf. ib. 640.

[5]) Aeltere HM. Chronik mówi, że stało się to w Jurborku, tudzież że Marienburga nie zdołano zająć z powodu ostrożności komtura, p. Annal. Torun. III 135 i Posilge ibidem. Natomiast Wigand II 628 wyraźnie mówi: Witand cum captivis et preda in Mergenberg est reversus, ibique christia-

wasz. Unde worden die drue schlosz durch ir folk, dasz heimlich von verrem her nach qwam, gewunnen unde vorbrant. Das was der erste nucz, den der Orden von Wittoldes douff entpfing. Darnach als der kuning Wittolden nit hilt das gelobde von desz furstendumes wegen, da wolt her Wilnaw die hauptstadt inn Litwan gewinnen, wie her mocht. Unde bestalt ein brutschaft siner swester und vil vordeckter wagen mit gewapenten luden, die solten gewunnen han, und sprach man uff den wegen: wer wiltpret. Aber man wart des gewar ee sie czu dem schloss qwamen, unde worden die wapenten alle gefangen. Da Wittold dasz gewar wart, do floch her aber mit siner huszfrawen unde fil siner magen unde ander undertan geyn Pruszen unde macht nuwe buntnisse mit dem meister unde dem Orden mit briefen unde eiden, und was czwei jar daselbst in des Ordens koste. Darnach buwete der meister unde der Orden im drie burge inn die gemerken czu Littwan, mit namen Ritterswerder [1]), Nauwegarden und Mettenburg, unde gabent im die ine unde vil bruder unde edellute von Pruszen, die mit ime daselbst woneten [2]), dasz er mit irer hulfe von den burgen mochte sin lant weder gewinnen. Daczuschen aber kam der kunig von Polan heimelich mit ime, dasz er vorsichert wart des furstendumes zu Litwan. Da nam her armbrust, buchsen und ander bewarunge von dem schloss Ritterswerden mit im gen Litwan und beraubte vil bruder, kauflute unde ander, die bie im daselbst woneten, irer habe und sante sie widder geyn Pruszen. Dasz worden die bruder des Ordens und ander uff den schloszen gewar unde satczten sich czur wer, aber sie mochten ime nicht widersteen unde er fink sie unde nam alle ire habe unde furt sie mit ime gein Litwan.

III.

Urywek listu Witolda do Wielkiego Mistrza.

[Z października 1416 r.]

Euwir brieff, der uff euwerm nachtleger nedwenig Jorgenburg gescreben wart, habe wir wol vornomen. Dorinne ir uns danket der gobe, die wir euch letzt uf dem tage santen, die ir selber in dem selben briefe habt dirczalt ane der tzweier zeiden tucher, die ouch mete woren. Und wie die selbige gobe cleine und geringe woren, uns were doch lieb, das sie euch anneme weren sient. Wuste wir was selczens in unsern landen, das euch lieb und beheglich were, wir welden euchs gerne senden. Auch danket ir uns daselbist der

---

nos captivans omniaque rupiens et domum comburens transiit in Lithwaniam. Wigand przeto miał takież same źródło jak i ten respons krzyżacki — ale mylne. Marienburga nie zajęto.

[1]) W Rittenswerder dokonano porozumienia Witolda z Jagiełłą za pośrednictwem ks. Henryka Mazowieckiego, Wigand II, 648. Zamek ten z innymi dali Krzyżacy 1391 r. Witoldowi. Posilge III. 174.

[2]) Por. Voigt. Gesch. Pr. 5 p. 608. Z cytatu Voigta okazuje się, że tekst nasz jest identyczny z tekstem królewieckiego foliantu E.

fleissiger arbeit so gar [1]) willichlich gehadt haben un[d] es gerne gheseen hetten, als euch des die euwirn bericht haben und ir ghetruwet, das wir selbir irkennen, das ir in euwern biethungen yo ein moghelichs beghert hett etc. Her meister das ist yo also, das wir uns ghetruwelichen...

IV.

Sprawozdanie o stosunkach króla Eryka Duńskiego do Polski i do Zakonu.

[z roku 1417/18].

Das ist der brif den die Konige Denemark minem herrn konige geantwort haben.

Durchluchtiger mechtiger konig czu allen geczeiten merer des riches. Als euwer gnade geschrieben hatte euwerm lieben bruder unserm gnedigen heren dem konige von Denmarke Sweden und Norwegen etc. als von des koniges wegen von Polan und des Ordens von Pruszen, das das musz czu gudem slehe komen, als euwer gnaden briffe uszwyset, den euwer gnade unserm gnedigen herren dem konige daruff sante. Da euwer gnade bryffe quam an unsern herren den konig, da hatte der konig von Polan sinen volmechtigen boten by unserm herren dem konig gehatte und claget ubir den Orden von Pruszen, das er ein grosze unrecht getan hette unde enthilde em lant unde lute ym vor, das czu siner krone horet mit rechte und wolle nicht czu rechte mit im kommen und bot sich czu unserm herrn dem konige, das er solle sin mechtig sin czu fruntschaft und czu rechte, als er auch vor dicke getnan hette. Da sante unser herre der konig sein boten an den meister und an den Orden von Pruszen umb euwer gnade und umb euwer liebe willen, als euwer liebe im czugeschreiben hat. Und bot sich fleisiclich dem Orden von Pruszen czu hilfe und czu rat. Das nam den Orden von Pruszen wol czu dang unde sante iren mechtigen boten an unsern herren den konig, als den pherrer von Dantzc und den ritter her Schillingesdorff und hatte des meisters und des Ordens volmechtig glaubes briff mit. Und sie danckten unserm herrn dem konige fliszlich, das er sich dem Ordem also hoche erboten hette, und sprachen, das unser herre der konig solte ire mechtig sin. Und enboten unserm herren dem konige: hetten sie ichte da sin gnade rechte czu hette, da wolten sie ym staden czu allem rechten und darczu ym beholffen syn; und santen unserm gnedigen herren konige und unser gnedigen frauwen, der got gnade, ire bruderschafft und lieszen sie bitten, das sie das daruff enphahen wollten; das annamen sie unser gnediger herre und frauwe daruff unde santen da iren rat an den meyster und Orden, als herrn Andreas Jacobs, herrn Hennyg Kongsmark und herrn Benedictus Po-

[1]) Sc. wir.

gwisse. Da funden sye den meister czu Marienburg und sin gebieteger. Die worben, das myns herren gnade das geruche arbeyten wolte umb euwern gnade lichte willen, als ir im czugeschrieben hette, unde welte sich des geruen kosten lassen. Und auch als der konig von Polan unserm herren czugeschrieben hatte, das er sin mechtig wesen solte czu fruntschaft und czu rechte, und hoffte unser herre der konig, das er sie wol vereinigen wolte, ob er sin mechtig were uff beide syten, als obgeschrieben stet, das czu keynem krige mer solte komen. Da antwert uns der meister, das sie des rechten bliben weren czwischen dem konige von Polan und irem Orden by unserm heiligen vater dem babst und by euwers koniglichen gnaden, und wollten des rechten anders by keynen bliben. Da antworten sie widder, wes sie nichte by ym bliben wollten, des konde er nichte entscheiden, wann sie besorgten, das unser heiliger vatter der bapst und euwer gnade also vil czu werben hettet von der cristenheit wegen, das das lange wurde, ee sie euwer gnade gescheiden mochte Unde konde unser herre der konig ichts darczu haben gethan, als im euwer gnade czugeschrieben hette, das hette her gerne gethan, unde wolte kein koste noch arbeit daran gesparet haben. Da antwort uns der meister unde der Orden, das sie es by keinem bliben konden dann by unserm heiligem vater dem bapst und by euwerm gnaden, als vor geschreben stet. Da is die antwert die die uns wart, die unser gnediger herre der konig hat gesant umb euwer gnade czu liebe willen. Gnediger herre! Furtmer so worben wir unsers herren des koniges und siner riche eygen werbe, als unser herre der konig uns bevolen hat und als der meister und der Orden an unsern herrn den konig bracht hatte mit iren mechtigen boten vorgeschreben, als ob der Orden ichte hette, das unserm gnedigen herren dem konig horte, das welten sie ym czu staden mit rechte und darczu beholfflich sin. Des hat in min herre der konig gar fliszlich gedanket und ire bruderschaft auch daruff enphangen hat und was sin begerende, das sie in czu rechte steten wolten, umb das herczochtum czu Eyflant, das czu siner cronen hort mit rechte czu Dennemarck. Das antwort der meister wydder, das sie des nicht en hofften, das unser herre darnach stunde, in solchen noten, als sie da weren. Da antworten sie widder, das unser herre der konig nicht darumb gesprochen hette nu[r] czu ziten disen, hette er es ym nicht selbes angeboten mit sinem mechtigen sendeboten, und die sendeboten waren da gegenwertig und bekannten, das sie es an unsern herrn den konig geworben hetten. Und der meister stund es czu, das er sye hatte heszen werben an unsern heren. Und her sprach, her wuste nichte, das unser herre das werbe also ernstlich czu ym wolte genommen haben. Und sprach, er hette briffe daruff und er lyese sie die horen. Da antwurten sie widder, das er es mit unserm herren dem konige uff das rechte setcze und neme sin briffe czu hilffe. Da sprach er, er hette keynen rechten gang mit unserm herren dem konige. Da baten wir, das er unsers herren gnade nicht abewerffen solte und solte ym czu rechte steden, wann er mochte ym und dem Orden

beholfflich sin, und dete es gerne, wann mann ym czu rechte steden wollte, und wann er mynen herrn den konig hette, so hette er alle Stetinschen herren, die ym und sym Orden mochten beholfflich sin. Da antwort her uns, er glewbete keinen stetinschen herren. Da fragten wir in, ob im unser herre der konig unglauwen bewiset hette, er wer ein stetinsche herre. Da sprach er, er wer ein konig, er hette ym keinen unglauben czu gelegt. Da sprachen wir, er ist ein konig siner riche un ein stetinsche herre von geburte. Da antworte er uns widder, er wer sin gnediger herre, er hette in nichte gemeynet. Da fragten wir in, ob herczog Bogesleyff von Pommern ym unglauben bewiset hette, des wer min herre konig wol mechtig czu rechte, wann sie sin gesessen in samenden guten czu Pommern. Da sprach er: ja, er hat uns einen briff besigelt und der were nicht gehalden. Da sprachen wir, er gebe uns sinen boten mit, wir hofen er solle euch wol czu rechte steen. Da gab er uns sinen boten. Da qwamen wir von unsern herrn von Pommern und berichten yn der clage, und das wir die briffe gehoret hetten, die sin gnade hat gegeben dem Orden czu Pruszen uff ein reise czu thun. Do lies er uns gute bryffe lesen, das er sin reise gethan hette und das der meister und der Orden im dankten das er sin wyse wol gethan hette. Da clagete unser herre von Pommern ubir die Pruszen herren, das sie ym und unserm herren den konige ire lant abgeryden, gebrant unde gerawpt hetten bynnen frydes. Da ridden wir an den meister von Pruszen widder und undirrichten yn, das wir sin quitbryffe gehoret hetten. Da sprach her, das der meister vor ym was, hette die briffe uszgegeben sunder siner gebieteger rat, und wir berichten in der clage, als unser herre von Pommern clagt ubir in und gutte briff widder sinen Orden hette uff mins herren lant und sin. Gnediger herre anders konde uns kein antwurt werden und wir fonden nicht, das sie unsern herren de[m] konige czu rechte steden wollten. Nu vermanten wir den meyster und den Orden, das sie unsern gnedigen herren umb das herczogtum czu Eyflanden czu rechte steden wollten, als sie im czu enboten hatten und dankten daran, das sie unserm herren ire bruderschaft daruff gesant haben. Da antwort her uns, wer es von dem Orden haben wollte, er sollte mer darczu thun. Das liesen wir nicht abe, wir vermanten in aber und baden, das er unserm herrn konige mit rechtes enginge, hette unser herre der konig rechte darczu, er liesz in darczu, hette er nicht rechte darczu, er wolte sin gerne enberen und wolte er es haben, er hette es oder mit rechte oder mit fruntschafft, und qwemen sie en fruntschafft czu havff, so hofften wir des wol, unser herre hilte wol fruntschafft mit im. Noch wollten wir mit abelossen, wir vermanten in aber, das er unserm herren dem konige nicht rechtes verwere. Da sprach her, er hette das herczogthum bi dem Orden funden und ee er das wolte abelaszen by siner czyt, er wolte sich eer hencken lassen etc.

Rozsiedlenie i gniazda rodowe szlachty ziemi Rawskiej w w. XVI.

Opracował
Wiktor Wittyg.

Księgi poborowe ziem Koronnych z XVI wieku przedstawiają dla heraldyki materyał nadzwyczaj bogaty i po dzień dzisiejszy przez nikogo jeszcze nie wyzyskany [1]). W nich, począwszy od drugiej połowy XVI wieku, znajdujemy osobiste zeznania każdego szlachcica o ilości przypadającego nań poboru; zeznania takie stanowiły dowód prawny. Wprawdzie nie we wszystkich województwach szlachta stawiała się osobiście do opłacania poboru, jak to np. miało miejsce w Kijowskiem, Wołyńskiem; w niektórych stawała w bardzo ograniczonej liczbie, jak w Sandomierskiem, Lubelskiem, i tam mamy tylko dokładne spisy: kto i z jakiej miejscowości ma płacić pobór (z takich mianowicie spisów korzystali Pawiński, a następnie Jabłonowski w »Źródłach Dziejowych«); lecz Krakowskie, Kaliskie są bardzo licznie reprezentowane zeznaniami osobistemi. W województwach Mazowieckich również licznie staje szlachta do zeznań i opłat poborów, aczkolwiek potrzeba zaznaczyć, że i w tych województwach można znaleść nawet całe ziemie, gdzie szlachta osobiście nie stawała i pieczęci swych na zeznaniach tego rodzaju nie wyciskała. Takie osobiste zeznania są opatrzone zazwyczaj pieczęciami herbowemi szlachty, opłacającej pobór, która w przeważnej ilości wypadków używała swych własnych sygnetów. Jeżeli ktokolwiek nie posiadał swego własnego sygnetu, to prosił o przypieczętowanie którego z przyjaciół sąsiadów, a gdy taki uproszony przyjaciel-pieczętarz wyciskał swoją pieczęć, to zawsze w akcie wymienione jest nazwisko tego przyjaciela: »quod sigillo sui amici X. X. attestatus est«. Zdarza się wszelako często, że inicyały. umieszczone na pieczęci, nieodpowiadają inicyałom pła-

[1]) Nam pierwszym udało się przewertować i wyzyskać wszystkie te księgi w celach heraldycznych, rezultatem czego jest niedawno opublikowana praca: »Nieznana szlachta polska i jej herby«. Kraków, 1908. Jest ich 120; przechowują się one obecnie przy Izbie Skarbowej w Warszawie w Archiwum byłej Komisyi Skarbu Królestwa Polskiego.

cącego pobór i nie jest wymienione nazwisko wyciskającego pieczęć; przeciwnie, widzimy nawet napis: »in cujus fidem sigillum suum proprium applicavit«. Po sprawdzeniu nazwiska szlachcica, płacącego pobór, uwydatniało się zawsze, że osoba ta używała takiego samego herbu, jaki widnieje na pieczątce; wogóle szlachcic bez odpowiedniej adnotacyi nie używał cudzego godła zamiast swego, takiego wypadku wogóle nie zauważyliśmy. Ta okoliczność jest dowodem, że w XVI wieku szlachta nie zatraciła jaszcze świadomości wspólnego pochodzenia rodów, używających jednego i tego samego herbu, chociażby nawet nosiły już inne nazwiska. Przecież rodzeni bracia, rozsiedleni na rozmaitych wsiach, przyjmowali nazwiska od tych wsi, a dając początek kilku rodzinom o różnych nazwiskach, nie przestawali być rodzonymi braćmi. Księgi poborowe umożliwiają także wykazanie gniazd rodowych, z których następnie szlachta szeroko rozeszła się po całym obszarze dawnej Polski; wykazanie zaś tych gniazd musimy uważać za bardzo ważny przyczynek do historyi szlachty polskiej, chociażby z tego powodu, że obecnie taż szlachta zatraciła już swe tradycye rodowe, jak to najdowodniej widzieć się daje przy legitymacyach późniejszych, kiedy to wiele rodów o jednakowem brzmieniu nazwiska, a bez żadnej wspólności pochodzenia, pomieszało i poplątało swoją genezę, tworząc chaos w historyi rodów. Publikując tedy wypisy, oparte na księgach poborowych, pragniemy tym sposobem przyczynić się do możliwego wyświetlenia wszelkich wątpliwości w kwestyi pochodzenia rodów i — co za tem idzie — przyczynić się do sprostowania i uporządkowania wielu genealogii i tradycyi rodowych.

Zamierzając z czasem zbadać rozsiedlenie szlachty w różnych częściach Polski, zwracamy się obecnie ku województwom Mazowieckim w w. XVI z tej przyczyny, że dopiero w tym czasie szlachta mazowiecka zaczęła przybierać nazwy rodowe od swych włości, te województwa przeto są dla nas najciekawsze i najważniejsze. Pograniczne z Wielką i Małą Polską województwo Rawskie, chociaż pierwsze z Mazowieckich wcielone zostało do Korony, przechowało jednak najdłużej swe stare tradycye rodowe, które je łączyły z całym obszarem Mazowsza.

Księga poborowa województwa Rawskiego, według której szlachta w XVI wieku opłacała pobory, znajduje się w Archiwum byłej Komisyi skarbu, w dziale I-ym i oznaczona jest liczbą porządkową 49; jest to duży tom in folio, oprawny w skórę i ma kart nienumerowanych około tysiąca. Znajdują się w tej księdze zapisane regestra poborów, poczynając od r. 1534. Lata, w których szlachta osobiście stawała do opłaty poboru, są: 1563, 1564 i 1565. Płaciła tu pobory tylko szlachta ziemi Rawskiej; co się tyczy Sochaczewskiej i Gostyńskiej, to te osobiście nie stawały do opłaty ani razu; z tych ziem doszły nas więc tylko same spisy. Z całego więc województwa Rawskiego mamy tylko jedyną ziemię Rawską (w skład jej wchodzi część ekonomii Skierniewickiej dóbr arcybiskupich i 33 parafie), w której rozsiedlenie się szlachty według gniazd rodowych możemy podać prawie wyczerpująco. Mó-

wiliśmy już, że szlachta ziemi Rawskiej trzykrotnie osobiście składała zeznania i opłacała pobory: raz w r. 1563, i te zeznania zajmują w księdze 22 karty, spisane zaś są na papierze z filigranem, przedstawiającym herb Gozdawa na tarczy; drugi raz w r. 1564 spisano zeznania na 27 kartach na papierze, mającym za znak wodny herb Radwan na ozdobionej krzyżem tarczy; wreszcie ostatni raz w r. 1565, i te zeznania zajmują również 27 kart pisma na papierze z wodnym znakiem, wyobrażającym na ozdobnej tarczy — trzy korony.

Godnem jest zaznaczenia, że ziemia Rawska nie posiada generalnego pieczętarza, to jest takiego, który za każdego nieposiadającego swego sygnetu wyciskał swą pieczęć ze stosowną adnotacyą, co zazwyczaj bywa na porządku dziennym w innych województwach i dla heraldyka stanowi istną plagę. W ziemi Rawskiej każdy zeznaje osobiście i prawdziwość zeznania stwierdza wyciśnięciem swej rodowej pieczęci. Wprawdzie, podobnie jak i w innych województwach, częstokroć inicyały, umieszczone nad tarczą herbową, nie odpowiadają inicyałom imienia i nazwiska składającego zeznanie poborowe, jednak stwierdziliśmy, że w takich wypadkach opłacający pożyczał zawsze sygnetu od któregokolwiek ze swych stryjców, a więc w rzeczywistości wyciskał swój własny klejnot rodowy i dla tego też pisał; »quod suo sigillo attestatus est«; np. Tomikowscy, h. Prus III, opłacając pobór z części swej na Kawęczynku, wraz z Kawęczyńskimi, h. Trzaska, wyciskają sygnet z h. Prus III i inicyałami M. B. (sygnet Byszyńskiego), aczkolwiek na całej stronicy widnieją same tylko pieczęcie z h. Trzaska; Solkowski, h. Bończa, wyciska pieczęć z inicyałami S. V., pożyczając sygnetu Walewskich, również klejnotników Bończy; Nartowscy, h. Trzaska, wyciskają pieczęć z inicyałami I. G., pożyczyli więc sygnetu od Galińskich, tak samo klejnotników Trzaski; Bielscy h. Trzaska — od Świejkowskich; Zakrzewscy — od Podsędkowskich i t. d. Jeszcze bardziej przekonać się można o świadomości szlachty w kwestyi łączności rodzin, używających jednego i tego samego herbu, gdy się zestawi przydomki, używane przez rozrodzoną szlachtę ziemi Rawskiej, a powstałe w celu wzajemnego rozróżniania się. Przydomki te mają pochodzenie bądź patronimiczne, bądź okolicznościowe, to jest określające przymioty lub wady, przyzwyczajenia, słabostki, lub wygląd danej osoby; jak Kaziród — ten co skaził ród (prawdopodobnie był ułomny), Bańka — pękaty, Golak — niezamożny, Broda — z dużą brodą, Cygan — chytry, lubiący oszukiwać, Leniek — leniwy, Tarchoł — gderacz, Wardaj — mańkut, i t. d. Przydomki takie, jeżeli zdarzają się dla paru rodzin jednakowe, to w przeważnej liczbie należą do klejnotników jednego i tego samego herbu, np. przydomek Kozak, używany przez Rokickich i Krasowskich, klejnotników Rawy; Mieczko i Wardaj, używane przez Kotowskich, Michałowskich i Chojnowskich h. Trzaska; Cibor — przez Strzałkowskich i Wilskich h. Połukoza; Śpiewak — przez Zabłockich i Lutoborskich, klejnotników herbu Skowrońskich (w podkowie — barkiem do góry, półtory krzyża) i t. d. Spotykamy wprawdzie przydomki o takim samym brzmieniu, używane przez rody różnych herbów, lecz te są

zazwyczaj patronimiczne, np. Pietrowicze — Bogusławskich h. Korab, Zabłockich h. Skowroński i Żórawskich h. Połukoza; Goworkowie — Pachowskich h. Połukoza, Kozickich h. Rawa i Świejkowskich h. Trzaska i t. d. albo, co bardzo rzadko, w dwóch tylko wypadkach, okolicznościowe, jak Czuba — Galińskich h. Trzaska i Przyłuskich h. Biała, i Wilk — Nadolskich h. Rawa i Rylskich h. Ostoja — i to przydomek Rylskich podajemy na wiarę za hr. Borkowskim (Spis szlachty polskiej). Te więc ostatnie są wyjątkowe, nadto zaś należą do rodzin zamieszkałych od siebie daleko. Przydomki zatem ułatwiają nam oryentowanie się w określaniu rodów, które w bardzo niedalekiej przeszłości, najwyżej parę pokoleń temu wstecz, rozdzieliły się majątkowo i osiedliły w miejscowościach o różnych nazwach, a od tych następnie przyjęły swe nazwiska.

Zdarzają się jeszcze przydomki podwójne; zdaje się nam, że powstały one drogą ożenku i że drugi przydomek należy do rodziny panny; np. Samuchowicz jest przydomkiem Bielskich h. Trzaska, Belcz — przydomkiem Wilskich h. Połukoza, a Samuchowicz-Belcowicz jest już przydomkiem Bielskich; Szczęśnik jest przydomkiem Walewskich h. Bończa, Przybkowicz — Parulickich h. Lubicz, a Szczęśnik-Przybik stanowi przydomek Walewskich i t. d.

Wogóle przydomki są w pospolitem użyciu jedynie u rodów odwiecznie osiadłych. Podług ilości gniazd prym trzymają Rawici (31 rodzin) i Trzaskowie (24 rodziny), dalej idą Lubicze (17), Połukozy (16), Prusy III (10), Junoszyce (8), Bończowie, Ostojowie (po 7), Belinowie, Korabici (po 5), Jastrzębce, Skowrońskich i Ślepowrony (po 3), Białowie, Gozdawici, Orlowie i Węże (po 2) figurują w bardzo małej liczbie, reszta zaś — 19 klejnotników — spotyka się po razu; są to bezwarunkowo przybysze z niedawnych czasów, których moment tworzenia się nazwisk zastał w chwili, gdy już przybyli do ziemi Rawskiej; przy tych rodach przydomki są wyjątkowe; spis herbów i przydomków do nich należących, podany niżej, plastycznie to przedstawia.

Najlepiej uwydatniają nam ilość gniazd rodowych i ich rozmieszczenie tablica i mapa załączona poniżej[1]). Widzimy w nich, że głównem siedliskiem rodu Trzasków są parafie Bialska i Chojnacka; ród Rawitów rozsiedlił się prawie równomiernie po całej ziemi, gdy znowu Połukozy zasiedlają przeważnie parafie Michałowską, Błędowską i skraj parafii Bialskiej.

Oznaczone na mapie granice parafii nie są dokładne, jak to zdaje się na pierwszy rzut oka, z przyczyny, że płacący pobór nie zawsze opłacał w swej parafii, lecz częstokroć spełniał tę czynność i w sąsiednich, gdzie mu było wygodniej, a pisarz, zapisujący jego zeznanie, wciągał go do tej parafii, w której płacił; np. Chrzczonowski h. Trzaska, w r. 1563 opłaca pobór ze wsi Chrzczonowic z parafią Jaruzelską, a w następnych latach — z parafią Bialską; Czechowski h. Rawa, z Czechowic — raz z parafią Wysokińską,

[1]) Mapa ułożona na podstawie sporządzonej przez Sztab Jeneralny rosyjski, zmniejszona o cztery razy, liczy w jednym centymetrze — $4^1/_2$ kilometrów.

innym zaś razem z parafią Jeżowską i t. d.; nawet w spisach urzędowych, z których Pawiński czerpał materyały do »Źródeł Dziejowych«, to samo daje się zauważyć; z tych więc powodów granic prawidłowych każdej parafii ściśle odtworzyć nie byliśmy w możności.

Reasumując wyniki studyów nad księgą poborową ziemi Rawskiej, która dała nam 167 gniazd rodowych, a pomiędzy temi tylko jedno gniazdo o nieznanym herbie Taurowskich, przychodzimy do wniosku, że najstarszym rodem, który pierwotnie zamieszkał powiat Bialski, był ród mazowiecki Trzasków, ten zaś następnie rozrodziwszy się, dał początek rodzinom Świejkowskich, Chojnackich, Wyleżyńskich i wielu innym; ten też ród posiada i największą ilość przydomków (na ogólną liczbę 308, do rodu Trzasków odnosi się 114). Ród Połukozów (40 przydomków), — którego głównem gniazdem jest w Sandomierskiem Opoczyńskie, skąd wąskim pasem wcisnęli się w Mazowsze, zająwszy skraj ziemi Rawskiej i Czerskiej, — dał początek rodzinom Wilskich, Błędowskich i innych Rawici znowu (22 przydomki); przybyli znacznie później — rozsiedlili się po całej ziemi, podobnie jak w całem Mazowszu z tej strony Wisły i w Sandomierskiem. Inne zaś rody w rozmaitych odstępach czasu weszły tu, czy to drogą ożenku, czy to przez uzyskanie nadań książęcych, a rozmnożywszy się, z czasem dały początek nowym rodzinom, o których dawności osiedlenia możemy po części wnioskować z ilości powstałych od nich gniazd rodowych, jak Lubiczów (17 rodzin z 32 przydomkami), Bończów (7 rodzin z 17 przydomkami) i t. d. Dalej widzimy, że do ziemi Rawskiej więcej wpłynęło rodów z Wielkiej Polski, niźli z Małej Polski. Najstarszym rodem Wielkopolskim zdają się być Korabici, z których jeden, w odległej przeszłości przybyły z Bogusławic Łęczyckich, założył wieś pod samem miastem Rawą, a pragnąc zachować ślady swego pochodzenia, nazwał ją zdrobniale od gniazda głównego Bogusławic — Bogusławcewiczami; w połowie XVI wieku widzimy ród ten o tyle rozrodzonym, że jest w posiadaniu dwóch Bogusławcewicz: Wielkich i Małych, i posiłkuje się jedenastoma przydomkami. Rody zaś Małopolskie, oprócz Połukozów, spotykają się wyjątkowo i nadzwyczaj nielicznie.

Wogóle ziemia Rawska daje nam 167 gniazd rodowych, oprócz szlachty przybyłej niedawno z nazwiskami, uformowanemi już w tych miejscowościach, z których przybyli. Spis ich alfabetyczny, wraz z tablicą i mapą, daje nam mniej więcej dokładny obraz rozsiedlenia szlachty polskiej w drugiej połowie XVI stulecia na ziemi Rawskiej, mianowicie w tym czasie, gdy rozrodzona szlachta polska przyjęła czynny udział w kolonizacyi Litwy i Rusi. Dla łatwiejszego zaś oryentowania się w alfabetycznym spisie rodów, przy nazwiskach rodzin, powstałych od nazwy gniazd rodowych, zamieściliśmy g w i a z d k ę, w celu odróżnienia ich od rodów przybyłych z nazwiskami już uformowanymi. Oprócz tego podajemy jeszcze dwa spisy: 1) Spis przydomków i rodzin do nich należących, z uwzględnieniem herbów, jakimi się pieczętują i 2) spis herbów i przydomków do nich należących.

Pragnąc zaś przedstawić możliwie zaokrągloną całość, uznaliśmy za niezbędne dać oddzielnie, na końcu jako dodatek: »Spis gniazd szlachty ziemi Rawskiej, podanych przez naszych heraldyków«; chociaż w księdze poborowej osobistych zeznań przedstawicieli tych rodów nie spotkaliśmy, to jednak w ogólnych spisach nazwiska miejscowości, odpowiednie do powstałych nazwisk szlacheckich, są zarejestrowane, a godła rodowe, jakich używają, nie stoją na przeszkodzie przyznaniu ich gniazd do ziemi Rawskiej. Większa część tych wsi w XVI wieku weszła już w skład majątków Arcybiskupstwa Gnieźnieńskiego; widocznie dawni właściciele nawet po opuszczeniu ziemi Rawskiej utrzymali nazwiska od wsi, jakie do nich należały dawniej, aby tem zaznaczyć pochodzenie swe z ziemi Rawskiej, to jest wyszli z nazwiskami już uformowanemi.

Objaśnienie skróceń, użytych w spisach.

Bon. — Boniecki Adam. Herbarz Polski. T-ów. IX
Hr. Bork — Hr. Dunin-Borkowski. Spis nazwisk szlachty polskiej. Lwów, 1887.
h. - herb.
K. D. WP. — Codex diplomaticus Majoris Poloniae. Poznań. 1908. Tom 5-ty.
K. M. — Kodeks dyplomatyczny Księstwa Mazowieckiego. Warszawa, 1863.
Łaguna. - Nieznane zapiski heraldyczne średniowieczne polskie, głównie Sieradzkie, wydał Dr. Fr. Piekosiński. Kraków, 1898 (w Archiwum Komisyi historycznej, T. VIII).
Nies. — Herbarz Polski, wydanie Bobrowicza. Lipsk, 1839—1846. T-ów X.
odm. — odmienny.
Papr. — Paprocki Bartosz. Herby rycerstwa polskiego. Wydanie Turowskiego. Kraków 1858.
par. — parafia.
Potkański. — Potkański Karol. Zapiski herbowe z dawnych ksiąg ziemskich, przechowanych w Archiwum Radomskiem i Warszawskiem. Kraków, 1885 (w Archiwum Komisyi historycznej, T. III).
pow. — powiat.
Ulanowski — Ulanowski Bolesław. Materyały do historyi prawa i heraldyki polskiej, Kraków, 1885. (w tymże T. III Archiwum Komisyi historycznej).
Wittyg — Wittyg Wiktor. Nieznana szlachta polska i jej herby. Kraków, 1908.
woj. — województwo.
Źr. Dz. — Źródła Dziejowe. Warszawa. Tom XVI.

Spis nazwisk, herbów, wsi, imion i przydomków

do nich należących, z oznaczeniem parafii, z którą szlachta opłacała pobory.

Babski* h. Radwan[1]), z Babska, z par. Babską.
Bartłomiej. — Zmarli: Jerzy i Wawrzyniec.

Belina*, h. Belina[2]), z Beliny, z par. Zdżarską.

Bielski*, h. Trzaska, z Białej Górnej, z par. Bialską.
Jan i Paweł z *Samuchowskich-Belcowicz.* — Michał *Dziad*, syn Jan *Dziadowicz.* — Walenty *Samuchowicz-Kuligowicz.* — Jan *Kuligowicz.* — Andrzej i Maciej, Wacław, syn nieżyjącego Jakóba i Jan *Lubiatowie.* — *Łupkowie.* — Andrzej, Maciej, Piotr i Wawrzyniec, synowie nieżyjącego Stanisława *Ożoga,* alias *Cyga.* — Maciej *Notarius.* — Marcin, syn nieżyjącego Andrzeja *Paczoska.* — Marcin, Andrzej i Michał *Paczoszczyce.* — Maciej i Wojciech, synowie Stanisława, *Poświerkowicze.* — Jan *Samuchowicz.* — Hieronim i Wojciech, synowie Jakóba *Samuchowicza.* — Jan i Wojciech *Urbankowie.* — Błażej, Jan i Marcin *Żakowicze.*

Bilanowski, h. Rawa, ze Skarbnikowej Wsi. W r. 1563 opłaca pobór z parafią Mogilnicą, w latach zaś 1564 i 1565 z par. Lubańską.

Błażejowski vel **Błażejewski***, h. Trzaska[3]), z Błażejewic, z par. Bialską.
Marcin *Michałowski.* — Mikołaj. — Wojciech, syn nieżyjącego Wojciecha, *Cichowicz.* — Bernard, syn Macieja, *Furmanowicz,* z części wsi Wyleżyna.

Błędowski*, h. Połukoza, z Błędowa[4]), z par. Błędowską.
Wawrzyniec i Walenty. — Jan *Lebor.* — Jerzy *Gnacik.*

---

[1]) Ziemak podskarbi ks. Władysława Mazowieckiego 1440 (K. M. 185); Gotard dworzanin, a następnie kanclerz ks. Ziemowita Mazowieckiego 1439—41 (K. M. 183, 184 i 187).

[2]) Hr. Bork. zna ten ród w Poznańskiem i Łęczyckiem w XVIII wieku.

[3]) Hr. Bork. nazywa Błażyjowskimi z Błażejowa.

[4]) Hr. Bork., powołując się na Długosza, wyprowadza ten ród z Krakowskiego, gdzie wsi o takiej nazwie nie ma. — Maciej pleban poznański, altarzysta łęczycki 1280 (K. M. 179).

Bobrowski*, h. Trzaska, z Bobrowic, z par. Bialską.
Jakób *Stogniew.* — Marcin i Jan. — Jan *Dembosz* i Paweł. — Marcin *Chrzczonek.* — Marcin *Pióro.*

Boguski*, h. Rawa, z Boguszyc, z par. Rawską.

Bogusławski*, h. Korab[1]), z Bogusławcewicz: Lenartów, Starej wsi, Świnic i Janków, z par. Rawską.
Stanisław, — Feliks *Bronów.* — *Buczkowie.* — Jan *Cygan.* — Stanisław *Drozdowicz.* — Jan *Gotard.* — Walenty, syn Andrzeja *Gotarta.* — *Henrychowicz.* — Walenty, syn Macieja *Hendrykowicz.* — Jan *Ligęza*, alias *Ligensa.* — Jakób *Piętka.* — Szymon *Piotrowicz.* — Jadwiga *Wronczyna.*

Borzęcki*, h. Połukoza[2]), z Borzęcina, z par. Błędowską.

Branecki, h. Ogończyk[3]), z Watowic i Żelaza, z par. Rawską.
Maciej.

Bronowski*, h, Korab[4]) z Bronowa za Rogowem, z par. Wysokieńską; w rzeczywistości wieś ta należy do par. Jeżowskiej.

Brzostowski*, h. Połukoza, z Brzostowca, z par. Michałowską.

Brzozowski*. h. Belina[5]), z Brzozówki, z par. Sierzchowską.
Jan. — Łukasz.

Brzozowski*, h. Lubicz[6]), z Cieląc, z par. Cielądzką, i z Brzozówki, z par. Żelazną.
Stanisław.

Bujalski*, h. Ślepowron[7]), z Bujał, z par. Zdżarską.
Jan i Szymon *Lichota.* — Wawrzyniec *Lichotka.* — Mikołaj *Oleksic.* — Anna *Pelisówna-Zielonka.* — Stanisław, syn Łukasza, *Sługota.* — Mikołaj, Mateusz i Wojciech *Sługocice.* — Jan, syn Stanisława *Surdęka.* — Andrzej *Surdęczyc.* — Wojciech, syn nieżyjącego Stanisława i Szymon, syn nieżyjącego Andrzeja, *Świątczyce.* — Jan, syn Mikołaja, na części wsi Mościce, z par. Jeżowską.

---

[1]) Hr. Bork. ród Bogusławskich h. Korab wywodzi z Kaliskiego, z gniazda Jastrzębczyków; — Bon. zaś wieś tę nazywa Bogusławką, — w ziemi Rawskiej taka wieś nie egzystuje.

[2]) Hr. Bork. i Bon. znają ten ród w Lubelskiem.

[3]) Hr. Bork., powołując się na Papr., przypisuje im h. Radwan, wywodzi zaś z ziemi Sochaczewskiej. Paprocki nie zna rodu Braneckich, lecz Branieckich. Hr. Bork. podaje bez oznaczenia herbu Branieckich w Pińskiem i ci będą Radwanici. Bon. zdaje się utożsamiać Branieckich h. Radwan z Branieckimi Ogończykami, wyprowadzając ich z Branki w Sochaczewskiem, wsi o takiej nazwie w Źr. Dz. nie spotykamy.

[4]) Hr. Bork. ród ten wywodzi z Bronowic w Krakowskiem, Bon. zaś — z Bronowa w woj. Sieradzkiem, pow. Szadkowskim.

[5]) Hr. Bork. i Bon. ród ten wywodzą z Brzozowa w ziemi Gostyńskiej.

[6]) Hr. Bork., powołując się na Papr., zaznacza ich gniazdo w woj. Płockiem. Papr. zaś nie podaje ich gniazda, tylko pisze, że Jakób Brzozowski h. Lubicz był kanonikiem Płockim i proboszczem Płońskim. W woj. Płockiem wsi Brzozowej Źr. Dz. nie podają. Bon. zna ten ród w Rawskiem, lecz nie jest pewnym, jakiego używali godła herbowego.

[7]) Bon. Bujalskim w ziemi Rawskiej przypisuje h. Kościesza, mieszając dwa różne rody: Rawski z Podlaskim. Nadmieniamy, że w ziemi Rawskiej nie spotkaliśmy ani jednego klejnotnika h. Kościesza, gdy przeciwnie na Podlasiu herb ten spotyka się w znacznej liczbie.

Bukowski*, h. Bończa[1]) z Bukowca, z par. Żelichnińską.

Byszyński*, h. Prus III[2]), z Byszewic, z par. Rawską.

Celgowski*, h. Rawa[3]), z Celgowa vel Celigowa, z par. Wysokieńską.
Stanisław. — Mateusz. — Wawrzyniec.

Chociwski*, h. Dąbrowa, z Chociwa, z par. Krzemienicką.

Chociwski vel **Chociewski***, h. Rawa[4]), z Chociwka, z par. Krzemienicką.
Jan, podczaszy ziemi Rawskiej i synowie: Stanisław i Wojciech.

Chojnacki*, h. Trzaska[5]), z Chojnaty, Michałowic-Chojnaty i Woli Chojnackiej, z parafiami Chojnacką i Bialską.
Zacharyasz. — Mateusz *Chunowtowicz*. — Gallus *Mamka*. — Bartłomiej *Mamczyc*. — Mikołaj *Mieczko*. — Szymon *Sartoris*. — Mikołaj *Sleska*. —. Maciej i Jan *Wardaje*. — Marcin *Wieloch*. — Teofil z części wsi Wałowic, z par. Bialską.

Chrząszczewski*, h. Trzaska, z Chrząszczewa Wielkiego, z par. Bialską.
Mikołaj i Jan. — Mikołaj *Podbielny* i Jadwiga, wdowa po Wojciechu *Podbielnym*

Chrzczonowski*, h. Trzaska, z Chrzczonowic, w r. 1563 z par. Jaruzelską, a w 1564 i 1565 z par. Bialską.
Maciej *Bykowicz*, z synem Andrzejem.

Czechowski*, h. Rawa. z Czechowic, w r. 1563, z par. Jeżowską, w innych — z Wysokieńską.
Wieś podzielona pomiędzy rodziną na równe działy.

Dankowski*, h. Połukoza[6]), z Dankowa, raz z par. Bialską, innym razem z Błędowską.
Mateusz i Wojciech. — Floryan i Maciej.

Dąbrowski*, h. Korab[7]), z Dąbrówki, z par. Błędowską.
Wawrzyniec. — Stanisław. — Piotr.

Dębowski*, h. Jelita[8]), z Dębowej Góry, z par. Żelazną.
Walenty.

Dłuski*, h. Trzaska[9]), z Długiego, z par. Jeżowską.
Marcin.

Dolecki*, h. Junosza, z Dolecka, z par. Jaruzelską.
Dadźbogowie.

---

[1]) Hr. Bork., powołując się na Papr., pisze ich z Sieradzkiego, gdy Papr. w rzeczywistości wyprowadza ten ród z woj. Płockiego, pow. Mławskiego; Bon. zaś gniazdo Bukowskich Bończów wywodzi z Bukowa w ziemi Wiskiej.

[2]) Hr. Bork., powołując się na Papr., podaje jako rodzinę Mazowiecką, osiadłą w Krakowskiem, używającą przydomku *Jakiel*; Papr. zaś ten ród nie był znany.

[3]) Znany ród naszym heraldykom jako Celigowscy.

[4]) Hr. Bork. herbu nie zna, a ród ten nazywa Chocimskimi. — Bon. zaś wieś nazywa Chociwie.

[5]) Bon. wieś Chojnatę podaje jako w ziemi Sochaczewskiej.

[6]) Hr. Bork. nazywa ten ród Dańkowskimi, Papr. zaś — Danikowskimi.

[7]) Hr. Bork. podaje Sieradzkie jako ich gniazdo rodowe.

[8]) Hr. Bork. i Bon. wywodzą ten ród z Dębowej Góry w Łęczyckiem, pow. Orłowskim.

[9]) Bon. nie umie określić gniazda Trzasków i Połukozów.

Domaniewski*, h. Lubicz [1]), z Domaniewic, z par. Zdżarską.
Wojciech. — Wojciech i Baltazar, synowie Stanisława. — Andrzej *Delaszewicz*. — Jan *Gogołek*. — Adam *Sędzia*. — Andrzej, Mikołaj i Eliasz *Sowicze*. — Sebastyan, pleban, Marcin i Hieronim na części wsi Regnowa.

Domaniewski*, h. Biała odm. (brak górnego ramienia u półtory krzyża), z Domaniewic, z par. Zdżarską.
Wojciech, Jan i Andzej.

Galiński*, h. Połukoza, z Galin Wielkich, z par. Bialską.
Jakób *Ząb*, syn Mikołaja. — Maciej i Piotr *Banikowie*.

Galiński*, h. Trzaska [2]), z Galin Małych (Galinek), z par. Bialską.
Bartłomiej *Czuba*. — Andrzej *Kuna*, obecnie Jerzy i Wojciech, — Mikołaj *Sakowicz*, alias *Zaczkowicz*. — Andrzej *Trocha*. — Erazm *Trocha*, na części wsi Niemirowice.

Gasparski*, h. Bończa [3]), z Gaspar, z par. Bialską.
Marcin. — Stanisław. — Kacper, syn Marcina. — Jan, syn Feliksa. — Piotr *Benedyktowicz*. — Feliks i Job, synowie Wojciecha, wnukowie Benedykta *Brody*. — Piotr, syn Wojciecha *Budziszowicz*. — Katarzyna, wdowa po Mikołaju *Lenartowiczu*. — Właściciele części wsi Turobójców: Marcin *Buńcza*. — Job *Pawłowicz*. — Elżbieta, córka Jana *Pawłowicza*.

Głowiński*, h. Roch II [4]), z Główna, z par. Głowińską.

Głuchowski*, h. Prus III [5]), z Głuchówka, z par. Rawską.

Goliński*, h. Trzaska [6]), z Golina, z par. Bialską.
Wacław i Klemens *Dobkowicze*, — Jan *Kulik*. — Andrzej i Stanisław *Łososiowie*. — Jakób i Wojciech *Obłap*.

Gołkowski*, h. Lubicz [7]), z Gołkowej, z par. Zdżarską.
Jan, syn Grzegorza, Mikołaj, wdowa po Stanisławie i Wojciech *Boraszowie*. — Jan *Boraszewicz*. — Marcin *Długosz*. — Jan *Łuba*, syn Jakób. — Jakób i Jan *Zarzeczynowie*. — Jakób i Stanisław *Zawadzicze*.

Górski*, h. Rawa [8]), z Góry, z par. Górską.
Enoch, Bartłomiej, Wincenty i Mateusz.

---

[1]) Hr. Bork. ród ten wywodzi z Domaniewa w Sieradzkiem.

[2]) Hr. Bork. Galińskich nazywa jeszcze Galimskimi albo nawet Glińskimi i wywodzi ich ze wsi Galina w ziemi Czerskiej z h. Rawa. W ziemi Czerskiej takiej wsi nie ma. — Bon. prawidłowo zalicza gniazdo ich w ziemi Rawskiej, lecz również przypisuje im h. Rawa, zdaje się na wiarę hr. Bork., ponieważ nie przytacza po temu żadnych dowodów.

[3]) Hr. Bork. gniazdo rodowe daje im wieś Gaspary w Bełskiem.

[4]) W r. 1437—44 Jakób de Glowno jest sędzią rawskim (K. M. 178, 181, 183, 184 i 191).

[5]) Hr. Bork. i Bon. wywodzą ich z ziemi Czerskiej, w której taka wieś nie egzystuje. — Stogniew 1400 (K. D WP. T. 5. Nr. 1).

[6]) Piotr w r. 1494 kanonik płocki (K. M. 259).

[7]) Hr. Bork., posiłkując się Papr., podaje Gołkowskich z h. Strzemię w Czerskiem, gdzie taka wieś nie egzystuje, a Papr. podaje o tej rodzinie ogólnikowo, że są na Mazowszu. — Bon. zna Gołkowskich w Rawskiem, lecz nie zna ich herbu.

[8]) Hr. Bork. za Papr. pisze ten ród z woj. Lubelskiego. — Bon. zna ich w Rawskiem.

Gorzeskot*, h. Lubicz[1]), z Gorzeskot, z par. Bialską.
Stanisław *Kosut*. — Mikołaj, Marcin, Sebastyan i Andrzej, synowie Andrzeja, *Kosutowicze*. — Walenty i Andrzej *Kurkowie*.

Goślinowski*, h. Junosza, z Goślin Małych (Goślinek), z par. Bialską.

Goślinowski*, Lubicz, z Goślin Wielkich, z par. Bialską.
Seweryn. — Jerzy. — Jan, syn Wacława. — Szymon, syn Wawrzyńca. — Marcin, syn Macieja. — Mateusz z bratem Piotrem. — Jakób *Kiełbasa*, alias Bogumił *Borek*. — Piotr *Krzywosz*, syn Marcin. — Jakób *Tłumokowicz*.

Gostomski*, h. Nałęcz, z Gostomi Wielkiej i Małej, z par. Nowomiejską.
Wsie rozdzielone na równe działy.

Gostyński*, h. Lubicz[2]), z Gostynek, z par. Wysokieńską.
Rodzina posiada wieś rozdzieloną na równe działy.

Gotartowski*, h. Leliwa[3]), z Gotartowic, z par. Sierzchowską.
Lewko.

Gozdowski*, h. Gozdawa[4]), z Gozdu. z par. Dmoszyńską.
Mikołaj, Piotr i Adam.

Gozimierski*, h. Bończa[5]), z Gozimierza, z par. Lewińską.
Sebastyan i Mikołaj.

Grotowski*, h. Rawa, z Grotowic, z par. Zdżarską.
Podstarości rawski.

Gutkowski*, h. Rawa[6]), z Gutkowic, z par. Białynicką.
Michał i Jan.

Jankowski*, h. Korab[7]), z Jankowic, z par. Białynicką.
Mikołaj i Jakób.

Jaruzelski*, h. Ślepowron[8]), z Jaruzelu, z par. Jaruzelską.
Kobylak.

Jasieński*, h. Rawa[9]), z Jasienia, z par. Jeżowską.
Małgorzata i Mikołaj.

---

[1]) Ulanowski, w zapiskach Kościańskich Nr. 129, 170, 171, pod r. 1416 i 1424 wymienia Jana Gorzeskota, h. Lubicz.

[2]) Hr. Bork. gniazdo Gostyńskich nazywa Gosynki!

[3]) Hr. Bork. nazywa ten ród Gotartowskimi vel Gortartowskimi i wywodzi ich z Prus, jako zamieszkałych w Sieradzkiem. — Bon. wywodzi zaś z woj. Płockiego, pow. Rypińskiego.

[4]) Bon wyprowadza ten ród z Płockiego, pow. Bielskiego, chociaż już Papr. gniazdem ich mieni ziemię Rawską.

[5]) Hr. Bork. i Bon. ród ten nazywają Gozimirskimi.

[6]) Hr. Bork., powołując się na Nies., gniazdo tego rodu wywodzi z Gutów na Mazowszu, chociaż Nies. podaje ich gniazdem Guty w Radomskiem. — Bon. nie umie rozróżnić klejnotników Rawy i Lubicza i razem ich wyprowadza z woj. Płockiego, pow. Raciąskiego, gdzie siedzieli klejnotnicy h. Lubicz.

[7]) Bon. daje im gniazdo wieś Janki w ziemi Nurskiej.

[8]) Bon. i Hr. Bork. wywodzą ród Jaruzelskich, Jaruzalskich vel Jaruszelskich z Jarużel w Drohickiem.

[9]) Hr. Bork. i Bon. Jasieńskich vel Jasińskich h. Rawa wyprowadzają z ziemi Łukowskiej, gdzie wieś o takiej nazwie nie istnieje, więc tam są przybyszami.

Jezierski*, h. Prus III, z Jezierzyc, z par. Łęgonicką.
Wieś rozdzielona pomiędzy rodziną na równe działy.

Jezierski*, h. Rawa, z Jeziorka, z par. Jeżowską.
Zygmunt, Jan, Mikołaj, Marcin, Jerzy i Stanisław,

Kamieński*, h. Połukoza, z Kamienia, z par. Jeżowską.
Sebastyan, syn Jana. — Jan. — Fryderyk, syn Mikołaja. — Stanisław na części wsi Kołacina.

Karnicki, h. Kościesza[1]), z Podsędkowic, z par. Bialską.
Jan.

Kawiecki*, h. Gozdawa, z Kawieczyna, z par. Starorawską.
Dziedziczny wójt Starej Rawy.

Kawieczyński*, h. Trzaska, z Kawieczyna Małego (Kawęczynka), z par. Bialską.
Piotr *Koza*, syn Andrzej.

Kłopocki*, h. Rawa, z Kłopocina, z par. Lubańską.

Kobyliński*, h, Prus III, z Kobylina, z par. Kołacińską.

Komorowski*, h. Ostoja[2]), z Komorowa, z par. Cielądzką.

Konopiński*, h. Trzaska, z Woli Konopińskiej, z par. Kurzeszyńską.
Jan i Stanisław *Eliaszowicze*.

Korabiewski, h, Radwan[3]), z Przewodowic, z par. Cielądzką.

Koskowski*, h. Połukoza, z Kosków, z par. Bialską.
Mateusz. — Jakób. — Piotr. — Paweł. — Jan. — Stanisław, syn Jakób — Marcin, syn Piotra. — Katarzyna, wdowa po Janie *Jęczmieniu*.

Kotowski*, h. Trzaska, z Kotów. z par. Bialską.
Andrzej *Czapka*. — Szymon *Budek*. — Stanisław i Maciej *Ciborowicze*. — *Korskiewkowie* alias *Korszkiewkowie*. — Maciej *Łaskawicz*. — Maciej *Mieczko*. — Katarzyna z synami Marcina *Prostego*. — Jan, Maciej i Wiktoryn *Wardajowie*.

Kozarski, alias **Zagorzyczowski***, h. Lubicz, z Kozarzewic-Zagorzyc, z par. Krzemienicką.
Jan, który jednocześnie jest właścicielem wsi Popienia Małego w par. Jeżowskiej.

Kozarski*, h. Wąż[4]), z Kozarzewic-Zagorzyc, z par. Krzemienicką.
Łukasz.

Krasowski*, h. Rawa[5]), z Krasowa, z par. Domoszyńską.
Mateusz *Boguta*, alias *Kozak*.

---

[1]) Hr. Bork. tym samym Karnickim daje przydomek *Siestrzanek* i herb Kościesza odm., wywodzi zaś ich ze wsi Karnic w ziemi Rawskiej; ta wieś zaś znajduje się w ziemi Sochaczewskiej.

[2]) Hr. Bork. wywodzi ich z Komorowa w ziemi Bielskiej.

[3]) Hr. Bork. zna ten ród w XVIII wieku w ziemi Przemyskiej.

[4]) Hr. Bork. gniazdem Kozarskich-Wężyków nazywa wieś Kozarki w Rawskiem, lecz wieś taka w tej ziemi nie egzystuje. — Mikołaj Kozarski występuje w r. 1295 (K. M. 41), lecz do jakiego herbu należy — nie wiemy.

[5]) Hr. Bork zna ten ród w Krasowej Wólce w Bielskim, więc już w późniejszych czasach — gdy jeden z Krasowskich osiedlił się na Wólce, którą dla odróżnienia od wielu innych nazwano Kra-

Krochowski*, h Ostoja, z Krochowa, z par. Bialską.
Bartłomiej.

Krosnowski*, h. Junosza, z Krosnowa, z par. Wysokieńską.
Mateusz, Jakób i Jan.

Krzemieniewski*, h. Ślepowron, z Krzemienicy, z par. Krzemienicką.

Kurzewski*, h. Junosza[1]), z Kurzeszyna, z par. Kurzeszyńską,
Bartłomiej.

Laski*, h. Ostoja, z Lasek, z par. Bialską.
Jan, syn Macieja. — Marcin, syn Jakóba. — Mateusz, syn Mikołaja *Szanisza*.

Leszczyński*, h. Belina, z Leszczyn, z par. Jeżowską.
Baltazar.

Lipieński*, h. Rawa[2]), z Lipny, z par. Lubańską.
Stanisław *Chlupka*. — Katarzyna Bartoszowa.

Lisiewski*, h. Doliwa, z Lisiewa, z par. Bialską.
Piotr i Stanisław.

Lutoborski*, h. Skowrońskich[3]), z Lutoborów, z par. Bialską.
Jan *Biernatów*. — *Brewkowie*. — *Breflowie*. — Jakób *Branatów*. — *Dzierżkowie*. — *Nowakowie*. — *Śpiewakowie*. — Mikołaj i Andrzej *Szczybakowie*. — Marcin *Zaniek*. — Marcin, syn Macieja, na części wsi Zabłocie z par. Zdżarską.

Łayszczewski, vel **Łasiczewski,** h. Połukoza[4]), z Wędrogowa, z par. Bialską.
Hipolit.

Łochowski*, h. Belina[5]), z Łochowa Wielkiego i Woli Łochowskiej, z par. Żelichnińską.
Stanisław *Gozd*. — *Chochołowie*.

Ługowski*, h. Junosza[6]), z Ługowic, z par. Michałowską.

Michałowski*, h. Trzaska[7]), z Michałowic-Chojnat, z par. Bialską.
Hermoslaus *Mieczko*. — Marcin *Popkowicz*. — Jakób *Zacharia*.

---

sową. — Mikołaj chorąży rawski 1435—42 a, jako kasztelan wiski 1444—51. (K. M. 175, 181, 186, 191 i 196).

[1]) W r. 1437 występuje Dersław de Kurzeszyno stolnik rawski księcia Ziemowita. (K. M. 178).

[2]) Hr. Bork. nazywa Lipińskimi.

[3]) Hr. Bork., powołując się na konstytucyę z r. 1674, tym samym Lutoborskim przypisuje h. Lubicz, chociaż wiadomo, że w konstytucyach nie zaznaczano, jakim herbem poseł się pieczętował.

[4]) Hr. Bork., powołując się na konstytucyę z r. 1653, podaje w Rawskiem Łaściszewskich h. Ślepowron; z konstytucyi nie może być wiadomem, do jakiego klejnotu należy.

[5]) Stanisław, Jacek i Krystyn 1400 (K. D. WP., T. 5. Nr. 1).

[6]) Hr. Bork. podaje tę rodzinę jako Małopolską, chociaż w całej Małopolsce wsi z taką nazwą nie spotykamy.

[7]) Hr. Bork. zna tylko jedną rodzinę Michałowskich h. Trzaska, używającą przydomku *Skarbek*, w Przemyskiem, a powołując się na Papr. wywodzi ją z ziemi Nurskiej ze wsi Michałowa. Papr. zaś wyraźnie pisze, że Michałowscy h. Trzaska wywodzą się z ziemi Rawskiej i z nich Stanisław był podsędkiem ziemskim rawskim. W rzeczywistości egzystowały dwa rody Michałowskich h. Trzaska, nie mających z sobą nic wspólnego: Rawski i Nurski. — Piotr de Michalowice w. r. 1415. (K. D. WP., T. 5. Nr. 253).

Modrzewski, h. Ostoja, z Marcinek-Strzałek, z par. Zdżarską.
Mikołaj.

Mogilnicki*, h. Lubicz[1]), z Mogilnicy, z par. Mogilnicką.

Mrocki*, h. Łada, z Mrogi, z par. Jeżowską.
Jan i Maciej *Sobole.*

Mroczkowski*, h. Lubicz, z Mroczkowic, z par. Sierzchowską.
Andrzej *Jaczybik.* — Piotr *Łoś.* — Zofia, wdowa po Stanisławie *Pełka.* — Paweł *Przychno.*

Nadolski*, h. Rawa[2]), z Nadolnej, raz z par. Jeżowską, innym razem — z Dmoszyńską.
Wilkowie.

Naropiński*, h. Belina[3]), z Naropnej i Woli Naropińskiej, z par. Żelichnińską.
Stanisław *Podleśny.*

Nartowski*, h. Trzaska, z Nart, z par. Bialską.
Marcin i Andrzej *Donatowie-Gołuchowie.* — Marcin i Andrzej *Gołuchowie.* — Stanisław *Kołastek.* — Wojciech *Makosiej.* — Tomasz *Pasulich-Mądroch.* — Wojciech *Pasuta,* obecnie Jan. — Marcin *Prosich.* — Jakób i Andrzej *Rokicze.* — Jakób i Andrzej *Strachanowie.* — Wojciech i Jan *Tarchałowie.*

Niemirowski*, h. Trzaska, z Niemirowic, z par. Bialską.
Jan, dziś Stanisław. — Jan, Jakób, Andrzej, Marcin i Józef *Cielątkowie.* — Andrzej, syn Marcina, *Czapa.* — Wojciech *Gach.* — Andrzej *Lalko.* — Katarzyna *Lalkowa* vel *Gradowa.*

Niewiadomski*, h. Dołęga, z Niewiadowa, z par. Budziszewską.

Niwiński*, h. Połukoza, z Niwny, z par. Rawską.

Odrzywolski, h. Nałęcz[4]), Stanisław, rządca u Andrzeja Drzewieckiego w dobrach królewskich.

Olszowski*, h. Orla[5]), z Olsz, z par. Jeżowską.

Osiński*, h. Junosza[6]), z Osiny, z par. Dmoszyńską.

Ossowski*, h. Lubicz[7]), z Ossowic, raz z par. Rawską, innym razem z Cielądzką

Pachowski*, h. Połukoza[8]), z Pachów, z par. Bialską.
Jan i Marcin *Goworkowie.* — Anna wdowa po Mikołaju *Starym-Goworku.*

---

[1]) Hr. Bork. za Nies. podaje tę rodzinę od r. 1700 zamieszkałą na Rusi.

[2]) Hr. Bork. za Papr. Nadolskim z Nadolnej przypisuje h. Roch. II.

[3]) Hr. Bork. za Papr. gniazdo ich wyprowadza z Sieradzkiego, gdzie wsi o takiej nazwie nie ma.

[4]) Hr. Bork. powołuje się na wielu autorów, pomiędzy nimi i na Papr., który o Odrzywolskich Nałęczach nic nie wie, i przypisuje im gniazdo rodowe wieś Odrzywoł w Sandomierskiem.

[5]) Hr. Bork., posiłkując się Nies., nazywa ten ród Olszewskimi.

[6]) Hr. Bork., za Papr. wywodzi ich z ziemi Gostyńskiej. — Jan łowczy rawski 1440. (K. M. 184).

[7]) Hr. Bork., powołując się na Nies., wywodzi ich z Kujaw, gdzie takiej wsi nie spotykamy; Nies. zaś ten ród w ogóle nie jest znany. — K. D. WP. T. 5. Nr. 1 podaje Swanska de Ossowicze w r. 1440.

[8]) Hr. Bork., powołując się na Papr., pisze ich gniazda w Krakowskiem i Rawskiem. W rzeczywistości zaś Papr. wyprowadza ten ród li tylko z Rawskiego, a w Krakowskiem wieś o takiej nazwie nie istnieje.

Papliński*, h. Trzaska, z Paplina, z par. Jaruzelską.
Piotr, syn Marcina, *Bruk*. — Marcin, Wojciech i Mikołaj *Brukowie*. — Paweł, dawniej Marcin, *Bruk*.

Parulicki*, h. Lubicz, z Parulic, z par. Sierzchowską.
Krzysztof. — Maciej i Paweł *Przybkowie*.

Pobiedziński, h. Gryf[1]), z Pobiednej i Woli Pobiedzińskiej, z par. Nowomiejską.
Jan i Hieronim.

Podbielski*, h. Połukoza, z Chrząszczewa-Podbiela, z par. Bialską.
Jadwiga i Wojciech.

Podkoński*, h. Rawa, z Podkonic i Woli Podkońskiej z par. Krzemienicką
Andrzej i Stanisław. — Andrzej. Jakób i Tomasz *Przyrodowie*. — Jan *Ruglowicz*. — Jan i Andrzej *Warszewicze*. — Paweł *Wronka*.

Podleski*, h. Prus III[2]), z Podlesia, z par. Bialską.

Podsędkowski*, h. Trzaska, z Podsędkowic, z par. Bialską.
Jan *Andrysowicz*. — Wojciech *Bojowilk*. — Jakób *Zajączek*. — Bartłomiej na części wsi Krochowa, par. Bialska.

Pokrzywnicki*, h. Lubicz[3]), z Pokrzywny, z par. Kurzeszyńską.

Popieński*, h. Lubicz[4]), z Popienia Małego, raz z par. Jeżowską, innym razem z Wysokieńską.
Benedykt, Wojciech i Marcin *Marchewkowie*.

Popowski*, h. Trzaska[5]), z Popowic, raz z par. Błędowską, innym razem z Mogilnicką.

Poradowski*, h. Korab, z Porad Starych i Podleśnych, z par. Bialską.
Andrzej i Filip.

Pruski*, h. Prawdzic, z Prus, z par. Wysokieńską.
Mikołaj. — Bartłomiej. — Jakób alias *Jedynak*.

Przyłuski*, h Biała[6]), z Przyłusek Lipia i Starej Wsi, z par. Bialską.
Stanisław. — Wawrzyniec. — Marcin, syn Jana i Wojciech *Ciubałowie*. — Wawrzyniec *Czubek*. — Joachimek i inni *Dziekanowie*. — Jan, brat nieżyjącego Piotra, *Karaś*. — *Snioszkowie*.

Przyłuski*, h. Lubicz, z Przyłusek: Wielkich, Lipia, Tosków, z par. Bialską.

---

[1]) Hr. Bork. wyprowadza ich ze wsi Pobiedno w ziemi Przemyskiej. — W r. 1400 występuje Prandota de Pobiedna, podczaszy rawski (K. M 139) i (K. D. WP., T. 5. Nr. 1).

[2]) Hr. Bork., powołując się na Papr., pisze ich z Ziemi Czerskiej; lecz Papr. podaje Podleskich h. Prus I, nie Prus III.

[3]) Hr. Bork. za Nies. wywodzi ich z Prus i z Ziemi Ciechanowskiej, gdzie wsi o takiej nazwie nie ma.

[4]) Marek de Popien w r. 1439 kasztelan rawski (K. M. 183).

[5]) Hr. Bork., powołując się na Nies., wywodzi ich z Krakowskiego, chociaż w Nies. nic podobnego nie spotykamy, zaznacza tylko, że widział nagrobek jednego z klejnotników tego rodu w kościele Zawichostskim.

[6]) Potkański w zapisce radomskiej Nr. 70 pod r. 1428 wymienia Łukasza i Jana z Przyłusek h. Biała.

Stanisław, Wacław, Wawrzyniec, synowie Mikołaja *Ciubały*. — Maciej i Bartłomiej *Chudkowie*. — Paweł *Karaś*. — Marta *Kuleszyna*. — Wojciech *Otrząs*. — Leonard *Prąchnicz*, alias *Palisz*. — Stanisław *Sulisław*. — Walenty *Tosko*.

Przyłuski*, h. Skowrońskich, z Przyłusek: Tosków i Wrześnian, z par. Bialską.

Jan i Wojciech *Baldo*. — Wojciech *Otrzesz*.

Pukiński*, h. Rawa, z Pukinina, z par. Rawską.

Sebastyan.

Rogowski*, h. Orla[1]), z Rogowa, z par. Jeżowską.

Wieś podzielona pomiędzy rodziną na równe działy.

Rokicki*, h. Rawa, z Rokitnicy: Wielkiej, Jankowic, Marcinek, Mileskiej i Zarzecza, z par. Zdżarską.

Jan. — Jakób, syn Macieja *Chudzicz*. — Bartłomiej, syn Mikołaja *Goworka*. — *Kozak*. — Jan *Mściszek*. — Wawrzyniec *Piotraszowicz*. — Marcin *Sędzicz*, syn Stanisław. — Maciej i Jakób *Sęplowie*. — *Wietrzychowie*. — Stanisław na części wsi Lipna, z par. Lubańską.

Rosocki*, h. Rawa, z Rosochy, z par. Kurzeszyńską.

Wieś podzielona pomiędzy rodziną na równe działy.

Rowicki*, h. Lubicz[2]), z Rowiska, z par. Żelazną.

Rudnicki*, h. Lis[3]), z Rudnika, z par. Dmoszyńską.

Feliks *Mojek*.

Rudzki*, h. Wąż[4]), z Rudek, z par. Zdżarską.

Piotr i Wojciech.

Rylski*, h. Ostoja[5]), z Rylska Wielkiego i Małego, z par. Bialską.

Adam, Szymon i Mikołaj. — Paweł *Rzymiec*. — Jan *Śmiga*.

Rzeczkowski*, h. Prus III[6]), z Rzeczkowa, z par. Bialską.

Kurnoch.

Rzętkowski*, h. Prus III, z Rzętkowa, z par. Żelazną.

Sadkowski*, h. Rola, z Sadkowic, z par. Sadkowską.

Sebastyan. — Mikołaj. — Stanisław i Andrzej, synowie nieżyjącego Baltazara. — Leonard *Bartyzel*.

Samborski*, h. Ostoja, z Samborzy, z par. Zdżarską.

Jakób i Jan.

---

[1]) Siestrzeniec de Rogowo podkanclerzy rawski 1444. (K. M. 191).

[2]) Hr. Bork., powołując się na konstytucyę z r. 1697, wyprowadza ten ród z ziemi Liwskiej. W konstytucyi występują oni tylko jako elektorowie ziemi Liwskiej, gdzie w tym czasie mieli swe posiadłości, lecz to nie może oznaczać, aby tam było ich gniazdo rodowe.

[3]) Hr. Bork. za Papr. wywodzi ten ród z Rudnika w Sieradzkiem; lecz klejnotnicy Lisa oprócz Sieradzkiego i Rawskiego są jeszcze w Kaliskiem.

[4]) Hr. Bork. gniazdem ich mieni wieś Rudki w Radomskiem.

[5]) Hr. Bork. do rodziny Rylskich podaje jeszcze następujące przydomki: *Scibor*, *Wilk*, *Smig*, *Mościc* i *Januszkiewicz*.

[6]) Hr. Bork. wywodzi ten ród z Sieradzkiego.

Sławiec, h. Połukoza[1]), ze Strzałek-Marcinek-Starej Wsi, z par. Cielądzką.

Słupecki*, h. Rawa[2]), ze Słupczy-Tomasek, z par. Bialską.

Solkowski*, h. Bończa[3]), z Solków, z par. Krzemienicką.
Marcin i Jakób, synowie Mikołaja. — Anna, wdowa po Mikołaju. — Anna, wdowa po Pawle. — Anna, wdowa po Wawrzyńcu.

Stamirowski*, h. Połukoza, ze Stamirowic, z par. Michałowską.
Hieronim. — Mikołaj. — Stanisław. — zmarły Wojciech. — *Wałachy.*

Stanięta, h. Belina, z Wałowic, z par. Rawską.
Wojciech.

Stolnicki*, h. Rawa, ze Stolnik, z par. Zdżarską.
Jan *Sądek.*

Strykowski*, h. Zadora[4]), ze Strykowa, z par. Michałowską.
Wnuk. — Kazirod.

Strzałkowski*, h. Połukoza[5]), ze Strzałek-Marcinków, raz z par. Zdżarską, innym razem z Bialską.
Andrzej i Tomasz *Brikciowie.* — Jan *Cibor.* — Jan *Bedo* na części wsi Domaniewice, par. Zdżarska.

Strzałkowski*, h. Ostoja odm.[6]) (w lewym księżycu — gwiazda), ze Strzałek-Marcinków, z par. Zdżarską.
Wojciech z całą rodziną.

Studziński*, h. Prus III[7]), ze Studzianek, raz z par. Regnowską, innym razem z Czerniewską.

Suliszewski*, h. Rawa[8]), z Suliszewa, z par. Starorawską.

Suski, h. Trzaska, ze Świejk Wielkich, z par. Bialską.
Marcin *Stachun.*

Świdziński*, h. Połukoza[9]), ze Świdna, z par. Michałowską.

---

[1]) Hr. Bork. ród. ten wywodzi z Sandomierskiego.

[2]) Hr. Bork. wyprowadza ich ze Słupczy w Lubelskiem, gdzie takiej wsi nie ma.

[3]) Hr. Bork., powołując się na Papr., podaje jako ich gniazdo wieś Solki w Sieradzkiem, której tam nie ma, i nazywa Solikowskimi, ale Papr. ród Solkowskich, ani Solikowskich nie jest znany, podaje on tylko Sulikowskich h. Bończa, który to ród pochodzi z Sulikowa w woj. Sandomierskiem, pow. Chęcińskim.

[4]) Hr. Bork. wyprowadza ich ze Stryków w Poznańskiem, gdzie takiej wsi nie ma.

[5]) Hr. Bork. za Papr. wywodzi ich z ziemi Ciechanowskiej, gdzie takiej wsi nie ma, i od siebie dodaje jeszcze jedno gniazdo w Sandomierskiem, zapewno na mocy prawdopodobieństwa, że głównem gniazdem Połukozów jest Sandomierskie.

[6]) Hr. Bork. za Papr. wywodzi ich z Sandomierskiego. — Wittyg podaje rysunek herbu.

[7]) Hr. Bork. podaje dwa rody Studzińskich: h. Prus I i h. Prus III i klejnotników h. Prus I zamieszcza w Rawskiem, dając im gniazdo nieegzystującą tam wieś Studzieniec. Papr. zaś rodzinę używającą h. Prus I, nazywa Studzieńskimi; Studzińskich zaś h. Prus III — nie zna.

[8]) Hr. Bork. za Papr. pisze ten ród z Lubelskiego, gdzie takiej wsi nie ma; zapewne ktoś z tego rodu przeniósł się w Lubelskie i za czasów Papr. już tam kwitnęli.

[9]) W r. 1399 występuje Jakób de Świdno (K. M. 134), a w r. 1400 Sławek de Świdno (K. M. 138).

Świejkowski, h. Trzaska, ze Świejk Wielkich, alias Dachny, z par. Bialską.
Paweł i Maciej. — Paweł, syn nieżyjącego Pawła, z synem Wojciechem, Marcin, syn nieżyjącego Pawła i Marcin *Bąkowicze.* — Paweł, Jan, Stanisław i Maciej, synowie Wojciecha, *Bujałowie.* — Marcin i Wojciech *Cierpiętowie.* — Maciej, syn Wojciecha, *Dzierżkowicz.* — Maciej *Dzierżkowicz-Broda.* — Andrzej *Goworek.* — Paweł *Kiełbasa* i Brat *Gucz.* — Jan, syn nieżyjącego Stanisława, *Kania.* — Marcin i Bartłomiej *Kołozowie.* — Andrzej *Kraska,* — Paweł *Matiasewicz.* — Maciej *Mroczek.* — Hieronim i Jakób *Puzowie.* — Mikołaj *Rugiel* vel *Ruglewicz.* — Stanisław *Simanowicz-Kania.* Wojciech *Ząbek.*

Świński*, h. Lubicz, ze Świn, z par. Jeżowską.

Szczucki*, h. Rawa, ze Szczuk Wielkich, z par. Bialską.
Rodzina posiada wieś podzieloną na równe działy.

Szczucki*, h. Trzaska, ze Szczuk Małych, z par. Bialską.
Bartłomiej i Andrzej, synowie Pawła *Oppipy.*

Taurowski*, h. .?., z Taurowa, z par. Jeżowską.

Tomczycki*, h. Jastrzębiec, z Tomczyc, z par. Michałowską.
Mikołaj *Książek.*

Tomicki*, h. Prus III, z Tomików Wielkich i Małych, z par. Bialską.
Wieś podzielona pomiędzy rodziną na równe działy.

Tomikowski, h. Prus III, z Kawieczyna Małego (Kawęczynka) z par. Bialską.
Część wsi Kawęczynka do nich należąca podzielona pomiędzy rodziną na równe działy.

Trzaska, h. Trzaska[1]), z Domaniewic, z par. Zdżarską.
Dorota *Trzaszczana* Wojciechowa. — Baltazar, syn Stanisława.

Trzciński*, h. Rawa[2]), z Trzciany, z par. Starorawską.
Gabryel, Stanisław i Mikołaj.

Trzemeski*, h. Lubicz, z Trzemesna, z par. Krzemienicką.
Rodzina ma wieś podzieloną na równe działy

Turobojski*, h. Bończa, z Turobojec, z par. Bialską.
Stanisław i Jan. — Paweł, Marcin, Wojciech i Stanisław *Bąkowie.* — Jan *Buńcza-Kłoczko.* — Jan *Gąsiak.* — Jan *Jasiak.* — Wojciech i Stanisław *Mnichowie.* — Marcin *Piotrasz.* — Mikołaj i Stanisław *Smekszowie.* — Mikołaj *Suchta.*

Tworziański*, h. Jastrzębiec, z Tworzianki płaci pobory z parafiami Jeżowską lub Wysokieńską.
Mikołaj *Miech.* — Piotr. — Paweł i Jan, synowie Mikołaja,

Tworziański*, h. Rawa, z Tworzian post Rogów, raz z par. Lewińską, innym razem z Jeżowską.

---

[1]) Hr. Bork. ród Trzasków wyprowadza z Krakowskiego i Łomżyńskiego, chociaż gniazdem tego rodu była tylko w ziemi Łomżyńskiej wieś Trzaski.

[2]) Hr. Bork. daje im przydomek *Prandota.*

Maciej, syn Abrahama, *Golak*. — Jan, syn Macieja, *Grzymek*. — Paweł *Fridrich*. — Jan *Kocielnik*.

Uchański*, Jastzębiec, z Uchan Górnych, z par. Dmoszyńską.

Uciąski*, h. Prus III, z Uciąchów, z par. Bialską.

Mikołaj *Cacewicz*. — Maciej *Czystek* i Brat Paweł. — Marek *Filipowicz*, alias *Chwalibóg*. — Andrzej, Stanisław, Marcin, Mikołaj i Paweł, synowie Jana *Goniędy*. — Piotr *Kosmacz*, syn Jan. — Wojciech i Jan, synowie Jakóba i Mikołaj *Krawcewicze*. — Wojciech i Andrzej, synowie Stanisława, nieletni Jan, Andrzej syn Wojciecha i Wojciech, syn Andrzeja *Krzechowicze*. — Andrzej *Sławkowicz*, syn Jakób.

Walewski*, h. Bończa, z Wali, z par. Krzemienicką.

Wdowa po Macieju. — *Jurkowicze*. — Piotr i Wojciech *Lizakowicze* i małoletni Hieronim. — Feliks *Szczęśnik-Przybyk*. — Jan *Wączławek*.

Wałowski*, h. Ogończyk, z Wałowic Braneckich, z par. Rawską.

Jarosław, sędzia i Barbara.

Wędrogowski*, h. Trzaska, z Wędrogowa, z par. Bialską.

Węgrzynowski*, h. Rawa[1]), z Węgrzynowic, z par. Budziszewską.

Wierzbieński*, h. Rawa[2]), z Wierzbia i Śmilowej Woli, z par. Jeżowską.

Szymon.

Wierzchowski*, h. Bończa, z Wierzchów, raz z par. Zdżarską, innym razem z Jeżowską.

Rodzina ma wieś podzieloną na równe działy.

Wiesiołowski*, h. Ogończyk[3]), z Wiesiołowa, z par. Dmoszyńską.

Mikołaj i Józef, synowie Mikołaja. — Marcin na części wsi Rudnik, par. Dmoszyńskiej.

Wilkowski*, h. Rawa, z Wilkowic, z par. Wysokieńską.

Wilski*, h. Połukoza[4]), z Wilczych: Piątków, Krańcowych i Środkowych, z par. Bialską.

Zofia po Piotrze *Banka*. — Andrzej i Piotr z synami Pawłem i Janem *Belczowie*. — Andrzej *Cibor*. — Wojciech *Ciborowicz*. — Jan *Czinqua*. — Mikołaj *Czuba*. — Andrzej *Czystoch*, syn Walenty. — Jakób *Jóźwowicz*. — Jan *Marcinowicz*. — Jan i Andrzej *Passerowie* alias *Wróblowie*. — Stanisław i Jan *Palniccy*, dicti *Ziborowicze*. — Stanisław i Aleksy *Poświatowie*. — Wojciech, syn Jana, Jan, Mikołaj, syn Stanisława *Pro-*

---

[1]) Hr. Bork. podaje ich w Płockiem i na Rusi.

[2]) Hr. Bork., powołując się na Źr. Dz. XIV, 311, a więc nie znając herbu, wywodzi ten ród z Radomskiego, gdzie Prokop opłaca pobór ze swej części wsi Paprotna.

[3]) Hr. Bork. zna ten ród na Kujawach, w Łęczyckiem i na Litwie; lecz na Kujawach wsi o podobnej nazwie nie spotykamy. Źr. Dz. XVI. 102 znają na Mazowszu tylko jedną wieś tej nazwy w ziemi Rawskiej. Wieś Wiesiołowo w Poznańskiem nie może być gniazdem Ogończyków. W rzeczywistości pierwotnem gniazdem Wiesiołowskich-Ogończyków będzie Wiesiołowo Łęczyckie. Źr. Dz. XIII. 70. — Łaguna w zapiskach Nr. 50 i 59 wymienia (1421—1424) jako świadka Mikołaja z Wiesiołowa h. Ogończyk

[4]) Hr. Bork. wieś ich gniazdową nazywa Wilce, w Rawskiem.

chuniowie. — Stanisław i Wawrzyniec *Puczkowie.* — Piotr *Stapor* vel *Stępor.* — Mikołaj i Łukasz *Tomaszewicze.* — *Trochowicze.* — Mikołaj, Maciej i Stanisław *Wilczkowie.*

Włodek, h. Ostoja[1]), ze Strzałek-Marcinek, z par. Zdżarską.
Stanisław.

Wolski*, h. Odrowąż, z Woli Wysokiej, z par. Żelazną.
Piotr i Jakób.

Wolski*, h. Trzaska, z Woli Chojnackiej, z par. Bialską.

Wołucki*, h. Rawa, z Wołuczy, z par. Kurzeszyńską.
Synowie Michała. — Jan.

Wyleżyński*, h. Trzaska, z Wyleżyna, z par. Bialską.
Jan *Burdan.* — Paweł *Dobrogost.* — Adam *Dusal.* — Stanisław i Maciej *Kurtosz.* — Piotr *Lubek.* — Andrzej i Wojciech *Mazurowicze.* — Maciej *Piątka.* — Maciej *Włodek.* — Stanisław *Włodkowicz.*

Zabłocki*, h. Skowrońskich, z Zabłocia, raz z par. Bialską, innym razem z par. Zdżarską.
Stanisław, Piotr, Mikołaj, Wojciech, Konrad i Wacław. — Prokop *Piotrowicz.* — Mikołaj *Jantosz.* — *Jaroszowicze.* — Michał, Andrzej, Stanisław i Wojciech, synowie Mikołaja *Rojka.* — Klemens *Śmiotanka.* — *Śpiewakowie.* — *Żak.* — Mikołaj *Lamus* na części wsi Gaspary z par. Bialską.

Zaborowski*, h. Rawa, z Zaborza, z par. Błędowską.

Zaczywilkowski*, h. Połukoza[2]), z Zaczywilków, z par. Kołacińską.

Zagorzyczowski*, patr. Kozarski.

Zakrzewski*, h. Trzaska, z Zakrzewa, z par. Bialską.
Jan i Szymon *Baran* i nieletni Stanisław. — *Briczezowie.* — Wojciech *Gurba.* — Andrzej *Kurnoch.* — Stefan *Odoj.* — *Popiołek.* — Piotr *Rokita.* — *Wierzbiętowie.*

Zaleski*, h. Junosza, z Zalesia, z par. Żelazną.
Dadźbóg z bratem Wojciechem.

Zaleski*, h. Rawa, z Zalesia, z par. Żelazną.
Mikołaj.

Zaleski*, h. Ostoja, z Zalesia, z par. Cielądzką.
Jan i Stanisław.

Załuski*, h. Junosza[3]), z Załusek, raz z par. Bialską, innym razem z par. Błędowską.

Zarzycki*, h. Złotogoleńczyk, z Zarzecza, z par. Rawską.

Zdżarowski*, h. Poraj[4]), z Zdżar, z par. Zdżarską.
Lenick. — *Długosz.*

---

[1]) Hr. Bork. podaje w Rawskiem Włodków z h. Połukoza.

[2]) Hr. Bork. zna ten ród bez herbu na Podolu.

[3]) Jan alias Thabasz de Zaluski w r. 1427—1439 podkomorzy rawski (K. M. 163 i 183).

[4]) Hr. Bork. kładzie ich gniazdo w Sieradzkiem, lecz wieś Zdżary w ziemi Wieluńskiej (Źr. Dz. XIII. 304) stanowi królewszczyznę i należy do zamku Bolesławieckiego.

Żelazo*, h. Rawa[1]), z Żelaznej, z par. Żelazną.
Stanisław, syn nieżyjącego Franciszka.

Żelichniński*, h. Rawa[2]), z Żelichnina, z par. Żelichnińską.
Prandota. — *Męcina.* — Wojciech i Stanisław.

Żórawski*, h. Połukoza[3]), z Żórawia Wielkiego i Małego, z par. Bialską.
Jan, syn Stanisława, *Dzierżkowicz*, alias *Buchanek.* — Stanisław *Suchanek-Dzierżkowicz.* — Jan *Noskowicz.* — Marcin *Piotrowicz.* — *Kopeć.* — *Sasinowie.* — Michał *Sławek*, zwany *Lip.* — Jan *Sadoch.* — Klemens *Zebrankowicz.*

Spis przydomków i rodzin do nich należących, z uwzględnieniem herbów, jakimi się pieczętują[4]).

Przydomki	*Nazwy rodzin*	*Herby*
Andrysowicz	Podsędkowski	Trzaska
Baldo	Przyłuski	Skowrońskich
Banik	Galiński	Połukoza
Bańka	Wilski	Połukoza
Baran	Zakrzewski	Trzaska
Bartyzel	Sadkowski	Rola
Bąk	Turobojski	Bończa
Bąkowicz	Świejkowski	Trzaska
Bedo	Strzałkowski	Połukoza
Belcz	Wilski	Połukoza
Belcowicz, *patrz Samuchowicz-Belcowicz.*		
Benedyktowicz	Gasparski	Bończa
Biernat	Lutoborski	Skowrońskich
Boguta	Krasowski	Rawa

[1]) Warsz 1400 (K. D. WP., T.V. Nr. 1). Prandota de Zelazna w r. 1427—37 podczaszy rawsk i Jan 1439 z kancelaryi Ks. Ziemowita (K. M. 163, 178 i 183).

[2]) Zdaje się, że Hr. Bork. ten sam ród nazywa Żelichlińskimi i wywodzi go ze wsi Żelichnina w Sandomierskiem. W całej Małopolsce wsi takiej nie znajdujemy. — Prandota wojewoda Płocki 1454 (K. M. 201).

[3]) Hr. Bork., powołując się na Nies., Żórawskim z Rawskiego przypisuje h. Trzaska, gniazdo zaś pisze z Żórawic; wieś zaś Żórawice znajduje się w pow. Sandomierskim, a także i działalność Żórawskich h. Trzaska, których opisuje Nies., odbywa się w Sandomierskiem.

[4]) Gwiazdki, zamieszczone przy przydomkach, oznaczają, że przydomków takiego brzmienia w Księdze Poborowej nie spotkaliśmy, wyjęte zaś są ze spisu szlachty polskiej, wydanej przez hr. Borkowskiego.

Bojowilk	Podsędkowski	Trzaska
Borasz, Boraszewicz	Gołkowski	Lubicz
Borek	Goślinowski	Lubicz
Branat	Lutoborski	Skowrońskich
Brefel	Lutoborski	Skowrońskich
Brewek	Lutoborski	Skowrońskich
Brikci	Strzałkowski	Połukoza
Briczeza	Zakrzewski	Trzaska
Broda	Gasparski	Bończa
Broda, *patrz Dieżkowicz-Broda.*		
Brona	Bogusławski	Korab
Bruk, Brukowicz	Papliński	Trzaska
Buchanek	Żórawski	Połukoza
Buczek	Bogusławski	Korab
Budek	Kotowski	Trzaska
Budzirowicz	Gasparski	Bończa
Bujało	Świejkowski	Trzaska
Buńcza	Gasparski	Bończa
Buńcza-Kłoczko	Turobojski	Bończa
Burdan	Wyleżyński	Trzaska
Bykowicz	Chrzczonowski	Trzaska
Cacewicz	Uciąski	Prus III
Chlupka	Lipieński	Rawa
Chochoł	Łachowski	Belina
Chrzczonek	Bobrowski	Trzaska
Chudek	Przyłuski	Lubicz
Chudzicz	Rokicki	Rawa
Chunowtowicz	Chojnacki	Trzaska
Chwalibóg	Uciąski	Prus III
Cibor	Strzałkowski	Połukoza
Cibor, Czybor	Wilski	Połukoza
Ciborowicz	Kotowski	Trzaska
Cichowicz	Błażejowski	Trzaska
Cielątko	Niemirowski	Trzaska
Cierpięta	Świejkowski	Trzaska
Ciubała	Przyłuski	Lubicz
Ciubała	Przyłuski	Biała
Cyga	Bielski	Trzaska
Cygan	Bogusławski	Korab
Czapa	Niemirowski	Trzaska
Czapka	Kotowski	Trzaska
Czinqua	Wilski	Połukoza
Czuba	Wilski	Połukoza

Czuba	Galiński	Trzaska
Czubek	Przyłuski	Biała
Czybor, *patrz Cibor*		
Czystek	Uciąski	Prus III
Czystoch	Wilski	Połukoza
Dadźbóg	Dolecki	Junosza
Daleszewicz	Domaniewski	Lubicz
Dembosz	Bobrowski	Trzaska
Długosz	Zdżarowski	Poraj
Długosz	Gołkowski	Lubicz
Dobkowicz	Goliński	Trzaska
Dobrogost	Wyleżyński	Trzaska
Donat-Gołuchów	Nartowski	Trzaska
Drozdowicz	Bogusławski	Korab
Dusal	Wyleżyński	Trzaska
Dziad, Dziadowicz	Bielski	Trzaska
Dziekan	Przyłuski	Biała
Dzierżek	Świejkowski	Trzaska
Dzierżek	Lutoborski	Skowrońskich
Dzierżkowicz	Żórawski	Połukoza
Dzierżkowicz	Świejkowski	Trzaska
Dzierżkowicz-Broda	Świejkowski	Trzaska
Dzierżkowicz, *patrz Suchanek-Dzierżkowicz.*		
Eliaszowicz	Konopiński	Trzaska
Filipowicz	Uciąski	Prus III
Fridrich	Tworziański	Rawa
Furmanowicz	Błażejowski	Trzaska
Gach	Niemirowski	Trzaska
Gąsiak	Turobojski	Bończa
Gnacik	Błędowski	Połukoza
Gogołek	Domaniewski	Lubicz
Golak	Tworziański	Rawa
Gołuch	Nartowski	Trzaska
Gonięda	Uciąski	Prus III
Gotard	Bogusławski	Korab
Gotard-Henrychowicz	Bogusławski	Korab
Goworek	Pachowski	Połukoza
Goworek	Rokicki	Rawa
Goworek	Świejkowski	Trzaska
Gozd	Łochowski	Belina
Grad	Niemirowski	Trzaska
Grzymek	Tworziański	Rawa
Gucz	Świejkowski	Trzaska

Gurba	Zakrzewski	Trzaska
Hendrykowicz	Bogusławski	Korab
Henrychowicz, *patrz Gotard-Henrychowicz.*		
Jaczybik	Mroczkowski	Lubicz
Jakiel*	Byszyński	Prus III
Jantosz	Zabłocki	Skowrońskich
Januszkiewicz*	Rylski	Ostoja
Jaroszowicz	Zabłocki	Skowrońskich
Jasiak	Turobojski	Bończa
Jedynak	Pruski	Prawdzic
Jęczmion	Koskowski	Połukoza
Józwowicz	Wilski	Połukoza
Jurkowicz	Walewski	Bończa
Kania	Świejkowski	Trzaska
Kania, *patrz Simanowicz-Kania.*		
Karaś	Przyłuski	Lubicz
Karaś	Przyłuski	Biała
Kaziród	Strykowski	Zadora
Kiełbasa	Goślinowski	Lubicz
Kiełbasa	Świejkowski	Trzaska
Kłoczko, *patrz Buńcza-Kłoczko.*		
Kobylak	Jaruzelski	Ślepowron
Kocielnik	Tworziański	Rawa
Kołastek	Nartowski	Trzaska
Kołoza	Świejkowski	Trzaska
Kopeć	Żórawski	Połukoza
Korskiewka vel Korszkiewka	Kotowski	Trzaska
Kosmacz	Uciąski	Prus III
Kosut, Kosutowicz	Gorzeskot	Lubicz
Koza	Kawieczyński	Trzaska
Kozak	Rokicki	Rawa
Kozak	Krasowski	Rawa
Kraska	Świejkowski	Trzaska
Krawcewicz	Uciąski	Prus III
Krzechowicz	Uciąski	Prus III
Krzywosz	Goślinowski	Lubicz
Książek	Tomczycki	Jastrzębiec
Kulesza	Przyłuski	Lubicz
Kuligowicz	Bielski	Trzaska
Kuligowicz, *patrz Samuchowicz-Kuligowicz.*		
Kulik	Goliński	Trzaska
Kuna	Galiński	Trzaska

Kurek	Gorzeskot	Lubicz
Kurnoch	Rzeczkowski	Prus III
Kurnoch	Zakrzewski	Trzaska
Kurtosz	Wyleżyński	Trzaska
Lalko	Niemirowski	Trzaska
Lamus	Zabłocki	Skowrońskich
Lebor	Błędowski	Połukoza
Lenartowicz	Gasparski	Bończa
Leniek	Zdżarowski	Poraj
Lichota, Lichotka	Bujalski	Ślepowron
Ligęsa, Ligęza	Bogusławski	Korab
Lip	Żórawski	Połukoza
Lizakowicz	Walewski	Bończa
Lubek	Wyleżyński	Trzaska
Lubiata	Bielski	Trzaska
Łaskawicz	Kotowski	Trzaska
Łoś	Mroczkowski	Lubicz
Łososś	Golinski	Trzaska
Łuba	Gołkowski	Lubicz
Łupek	Bielski	Trzaska
Makosiej	Nartowski	Trzaska
Mamka, Mamczyc	Chojnacki	Trzaska
Marchewka	Popieński	Lubicz
Marcinowicz	Wilski	Połukoza
Matiasewicz	Świejkowski	Trzaska
Mazurowicz	Wyleżyński	Trzaska
Mądroch, *patrz Pasulicz-Mądroch.*		
Męcina	Żelichniński	Rawa
Michałowski	Błażejowski	Trzaska
Miech	Tworziański	Jastrzębiec
Mieczko	Chojnacki	Trzaska
Mieczko	Kotowski	Trzaska
Mieczko	Michałowski	Trzaska
Mnich	Turobojski	Bończa
Mojek	Rudnicki	Lis
Mościc*	Rylski	Ostoja
Mroczek	Świejkowski	Trzaska
Mściszek	Rokicki	Rawa
Noskowicz	Żórawski	Połukoza
Notarius	Bielski	Trzaska
Nowak	Lutoborski	Skowrońskich
Obłap	Goliński	Trzaska
Odoj	Zakrzewski	Trzaska

Oleksicz	Bujalski	Ślepowron
Oppipa	Szczucki	Trzaska
Otrząs	Przyłuski	Lubicz
Otrzesz	Przyłuski	Skowrońskich
Ożoga	Bielski	Trzaska
Paczoska, Paczosczyc	Bielski	Trzaska
Palisz	Przyłuski	Lubicz
Palnik	Wilski	Połukoza
Passer alias Wróbel, *patrz Wróbel.*		
Pasula	Nartowski	Trzaska
Pasulicz-Mądroch	Nartowski	Trzaska
Pawłowicz	Gasparski	Bończa
Pełka	Mroczkowski	Lubicz
Piątka	Wyleżyński	Trzaska
Pielasówna-Zielonka	Bujalski	Ślepowron
Piętka	Bogusławski	Korab
Pióro	Bobrowski	Trzaska
Piotrasz	Turobojski	Bończa
Piotraszowicz	Rokicki	Rawa
Piotrowicz	Bogusławski	Korab
Piotrowicz	Zabłocki	Skowrońskich
Piotrowicz	Żórawski	Połukoza
Podbielny	Chrząszczewski	Trzaska
Podleśny	Naropiński	Belina
Popiołek	Zakrzewski	Trzaska
Popkowicz	Michałowski	Trzaska
Poświata	Wilski	Połukoza
Poświerkowicz	Bielski	Trzaska
Prandota	Żelichniński	Rawa
Prandota*	Trzciński	Rawa
Prąchnicz	Przyłuski	Lubicz
Prochuń	Wilski	Połukoza
Prosich	Nartowski	Trzaska
Prosty	Kotowski	Trzaska
Przybyk	Parulicki	Lubicz
Przybyk, *patrz Szczęśnik-Przybyk.*		
Przychno	Mroczkowski	Trzaska
Przyroda	Podkoński	Rawa
Puczek	Wilski	Połukoza
Puza	Świejkowski	Trzaska
Regulewicz	Świejkowski	Trzaska
Rojko	Zabłocki	Skowrońskich
Rokicz	Nartowski	Trzaska

Rokita	Zakrzewski	Trzaska
Rugiel	Świejkowski	Trzaska
Ruglowicz	Podkoński	Rawa
Rzymiec	Rylski	Ostoja
Sadoch	Żórawski	Połukoza
Sakowicz	Galiński	Trzaska
Samuchowicz	Bielski	Trzaska
Samuchowicz-Belcowicz	Bielski	Trzaska
Samuchowicz-Kuligowicz	Bielski	Trzaska
Sartoris	Chojnacki	Trzaska
Sasin	Żórawski	Połukoza
Sądek	Stolnicki	Rawa
Ścibor*	Rylski	Ostoja
Sędzia	Domaniewski	Lubicz
Sędzicz	Rokicki	Rawa
Sępel	Rokicki	Rawa
Siestrzanek*	Karnicki	Kościesza
Simanowicz-Kania	Świejkowski	Trzaska
Skarbek*	Michałowski	Trzaska
Sleska	Chojnacki	Trzaska
Sławek	Żórawski	Połukoza
Sławkowicz	Uciąski	Prus III
Sługocz, Sługoczyc	Bujalski	Ślepowron
Smeksza	Turobojski	Bończa
Śmig, Śmiga	Rylski	Ostoja
Smiotanka	Zabłocki	Skowrońskich
Snioszek	Przyłuski	Biała
Sobol	Mrocki	Łada
Sowicz	Domaniewski	Lubicz
Śpiewak	Lutoborski	Skowrońskich
Śpiewak	Zabłocki	Skowrońskich
Stachun	Suski	Trzaska
Stąpor, Stępor	Wilski	Połukoza
Strachan	Nartowski	Trzaska
Stogniew	Bobrowski	Trzaska
Suchanek-Dzierżkowicz	Żórawski	Połukoza
Suchta	Turobojski	Bończa
Sulisław	Przyłuski	Lubicz
Surdęka, Surdęczyc	Bujalski	Ślepowron
Świątczyc	Bujalski	Ślepowron
Szanisz	Laski	Ostoja
Szczęśnik-Przybyk	Walewski	Bończa
Szybak	Lutoborski	Skowrońskich

Tarchoł	Nartowski	Trzaska
Tłumokowicz	Goślinowski	Lubicz
Tosko	Przyłuski	Lubicz
Tomaszewicz	Wilski	Połukoza
Trocha	Galiński	Trzaska
Trochowicz	Wilski	Połukoza
Urbanek	Bielski	Trzaska
Wałach	Stamirowski	Połukoza
Wardaj	Chojnacki	Trzaska
Wardaj	Kotowski	Trzaska
Warszewicz	Podkoński	Rawa
Wączławek	Walewski	Bończa
Wieloch	Chojnacki	Trzaska
Wietrzych	Rokicki	Rawa
Wierzbięta	Zakrzewski	Trzaska
Wilczek	Wilski	Połukoza
Wilk	Nadolski	Rawa
Wilk*	Rylski	Ostoja
Włodek, Włodkowicz	Wyleżyński	Trzaska
Wnuk	Strykowski	Zadora
Wróbel alias Passer	Wilski	Połukoza
Wronczyn	Bogusławski	Korab
Wronka	Podkoński	Rawa
Zacharia	Michałowski	Trzaska
Zaczkowicz	Galiński	Trzaska
Zajączek	Podsędkowski	Trzaska
Zaniek	Lutoborski	Skowrońskich
Zarzeczyn	Gołkowski	Lubicz
Zawadzicz	Gołkowski	Lubicz
Ząb	Galiński	Połukoza
Ząbek	Świejkowski	Trzaska
Zebrankowicz	Żórawski	Połukoza
Ziborowicz	Wilski	Połukoza
Zielonka, *patrz Pielasówna-Zielonka.*		
Żak	Zabłocki	Skowrońskich
Zakowicz	Bielski	Trzaska

Spis herbów i przydomków do nich należących.

Belina: Chochoł, Gozd, Podleśny.

Biała: Ciubała, Czubek, Dziekan, Karaś, Śnioszek.

Bończa: Bąk, Benedyktowicz, Broda, Budzirowicz, Buńcza, Buńcza-Kłoczko, Gąsiak, Jasiak, Lenartowicz, Lizakowicz, Mnich, Pawłowicz, Piotrasz, Smeksa, Suchta, Szczęśnik-Przybyk, Wączławek.

Jastrzębiec: Książek, Miech.

Junosza: Dadźbóg.

Korab: Brona, Buczek, Cygan, Drozdowicz, Gotard, Gotard-Henrychowicz, Hendrykowicz, Ligęsa vel Ligęza, Piętka, Piotrowicz, Wronczyn.

Kościesza: Siestrzanek*.

Lis: Mojek.

Lubicz: Borasz, Boraszewicz, Borek, Chudek, Ciubała, Daleszewicz, Długosz, Gogołek, Jaczybik, Karaś, Kiełbasa, Kosut, Kosutowicz, Krzywosz, Kulesza, Kurek, Łoś, Łuba, Marchewka, Otrząs, Palisz, Pełka, Prąchnicz, Przybyk, Przychno, Sędzia, Sowicz, Sulisław, Tłumokowicz, Tosko, Zarzeczyn, Zawadzicz.

Łada: Sobol.

Ostoja: Januszkiewicz*, Mościc*, Rzymiec, Ścibor*, Smig*, Śmiga, Szanisz, Wilk*.

Połukoza: Banik, Bańka, Bedo, Belcz, Brikci, Buchanek, Cibor (Czybor), Czinqua, Czuba, Czystoch, Dzierżkowicz, Gnacik, Goworek, Jęczmion, Józwowicz, Kopeć, Lebor, Lip, Marcinowicz, Noskowicz, Palnik, Passer, Piotrowicz, Poświata, Prochuń, Puczek, Sadoch, Sasin, Sławek, Stąpor vel Stępor, Suchanek-Dzierżkowicz, Tomaszewicz, Trochowicz, Wałach, Wilczek, Wróbel. Ząb, Zebrankowicz, Ziborowicz.

Poraj: Długosz, Leniek.

Prawdzic: Jedynak.

Prus III: Cacewicz, Chwalibóg, Czystek, Filipowicz, Gonięda, Jakiel*, Kosmacz, Krawcewicz, Krzechowicz, Kurnoch, Sławkowicz,

Rawa: Boguta, Chlupka, Chudzicz, Fridrich, Golak, Goworek, Grzymek, Ko-

cielnik, Kozak, Męcina, Mściszek, Piotraszowicz, Prandota, Przyroda, Ruglowicz, Sądek, Sędzicz, Sępel, Warszewicz, Wietrzych, Wilk, Wronka.

Rola: Bartyzel.

Skowrońskich: Baldo, Biernat, Branat, Brefel, Brewek, Dzierżek, Jantosz, Jaroszowicz, Lamus, Nowak, Otrzesz, Piotrowicz, Rojko, Śmiotanka, Śpiewak, Ścibak, Zaniek, Żak.

Ślepowron: Kobylak, Lichota, Lichotka, Oleksicz, Pielisówna-Zielonka, Sługocz, Sługoczyc, Surdęka, Surdęczyc, Świątczyc.

Trzaska: Andrysowicz, Baran, Bąkowicz, Bojowilk, Briczeza, Bruk, Budek, Bujało, Burdan, Bykowicz, Chrzczonek, Chunowtowicz, Ciborowicz, Cichowicz, Cielątko, Cierpięta, Cyga, Czapa, Czapka, Czuba, Dembosz, Dobkowicz, Dobrogost, Donat-Gołuchów, Dusal, Dziad, Dziadowicz, Dzierżek, Dzerżkowicz, Dzierżkowicz-Broda, Eliaszowicz, Furmanowicz, Gach, Gołuch, Goworek, Grad, Gucz, Gurba, Kania, Kiełbasa, Kołastek, Kołoza, Korskiewka vel Korszkiewka, Koza, Kraska, Kuligowicz, Kulik, Kuna, Kurnoch, Kurtosz, Lalko, Lubek, Lubiata, Łaskawicz, Łosoś, Łupek, Makosiej, Mamka, Mamczyc, Matiasewicz, Mazurowicz, Michałowski, Mieczko, Mroczek, Notarius, Obłap, Odoj, Oppipa, Ożoga, Paczoska, Paczosczyc, Pasula, Pasulich-Mądroch, Piątka, Pióro, Podbielny, Popiołek, Popkowicz, Poświerkowicz, Prosich, Prosty, Puza, Regulewicz, Rokicz, Rokita, Rugiel, Sakowicz, Samuchowicz, Samuchowicz-Belcowicz, Samuchowicz-Kuligowicz, Sartoris, Simanowicz-Kania, Skarbek*, Sleska, Stachun, Strachan, Stogniew, Tarchoł, Trocha, Urbanek, Wardaj, Wieloch, Wierzbięta, Włodek, Włodkowicz, Zacharia, Zaczkowicz, Zajączek, Ząbek, Żakowicz.

Zadora: Kaziród, Wnuk.

Tabela gniazd herbowych szlacheckich rodów w ziemi Rawskiej, ułożona według parafii.

Nazwa parafii	Rawa	Trzaska	Lubicz	Połukoza	Prus III	Junosza	Bończa	Ostoja	Belina	Korab	Jastrzębiec	Skowrońskich	Ślepowron	Biała	Gozdawa	Ogończyk	Orla	Wąż	Dąbrowa	Doliwa	Dołęga	Gryf	Jelita	Leliwa	Lis	Łada	Nałęcz	Odrowąż	Poraj	Prawdzic	Radwan	Roch II.	Rola	Zaremba	Złotogoleńczyk	Herb niewiad.	Ilość gniazd
Babsko	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1
Biała	2	15	3	6	4	1	2	3	—	1	—	2	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	41
Białynin	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
Błędów	1	1	—	3	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7
Boguszyce	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	2
Budziszewice	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	3
Chojnaty	—	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6
Cielądź	1	—	—	1	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4
Czerniewice	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Dmoszyn	2	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7
Główno	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	2
Góra	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Jaruzel	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
Jeżów	5	1	2	—	—	—	1	—	1	1	1	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	15
Kołacin	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
Krzemienica	2	—	2	—	—	—	2	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9
Kurzeszyn	2	—	1	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5
Lewin	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Lubanie	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
Łęgonice	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Michałowice	—	—	—	4	—	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	7
Mogilnica	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Nowe Miasto	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
Rawa	1	1	1	—	2	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7
Regnów	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Sadkowice	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1
Sierzchy	—	—	2	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4
Stara Rawa	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3
Wilków	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Wysokienice	2	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	4
Zdżar	2	—	2	—	1	—	1	2	—	—	—	1	1	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	13
Żelazna	2	—	2	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	8
Żelichnin	1	—	—	—	—	—	1	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4
	31	24	17	16	10	8	7	7	5	5	3	3	3	2	2	2	2	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	167

Dodatek

Spis gniazd szlachty ziemi Rawskiej, podanych przez naszych heraldyków, w księdze zaś poborowej przy opłacie poborów nie zapisanych [1].

Bieliński*, h. Trzaska[2]), z Bielin Michałowic i Bielin Bernardów, par. Łęgonicka.
Gotard. — Piotr *Sabla.*

Borysławski*, h. Belina[3]), z Borysławia, par. Żelazna, w XVI wieku należy do ekonomii Skierniewickiej, dóbr Arcybiskupa Gnieźnieńskiego.

Budziszewski*, h. Lubicz[4]), z Budziszewic, par. Budziszewska.
Piotr *Dula.*

Czerniewski*, h. .?.[5]), z Czerniewic, par. Czerniewska.

Dmoszyński*, h. Ogończyk[6]), z Dmoszyna, par. Dmoszyńska.

Dmoszyński*, h. Topacz[7]), z Dmoszyna, par. Dmoszyńska.
Mikołaj, Piotr i Adam.

Gołoski*, h. .?.[8]), z Gołosz, par. Błędowska.
Jan. — Wojciech.

Grabia*, h. Grabie[9]), z Grabia, par. Cielądzka.
Bronisław.

Grzmiącki*, h. .?.[10]), z Grzmiącej, par. Nowomiejska.
Wawrzyniec. — Jan. — Hieronim.

Jarzyna, h. Trzaska[11]), z Trębaczewa, par. Mogilnicka.

---

[1]) Na mapie, w celu odróżnienia tych miejscowości od podanych na podstawie Księgi Poborowej, herb podaliśmy na tarczy.

[2]) Źr. Dz. XVI. 174; Bon. [3]) Bon. pisze, że w XVI wieku są już na Podolu.

[4]) Źr. Dz. XVI. 164; Żychliński. Złota księga. [5]) Źr. Dz. XVI. 176.

[6]) Źr. Dz. XVI. 162; Bon.

[7]) Źr. Dz. XVI. 162; hr. Uruski Seweryn. Rodzina. Warszawa (A. G.).

[8]) Źr. Dz. XVI. 178. [9]) Źr. Dz. XVI. 175; Bon.

[10]) Źr. Dz. XVI. 173.; Bon. podaje bez oznaczenia herbu trzy rody piszące się z Grzmiący: warszawski, łęczycki i kaliski z pow. Kcyńskiego; w pow. Kcyńskim wieś Grzmiąca nie egzystuje i Źr. Dz. jej nie znają.

[11]) Źr. Dz. XVI. 173; Hr. Bork.

MAPA GNIAZD RODOWYCH SZLACHTY POLSKIEJ ZIEMI RAWSKIEJ XVI WIEKU

W 1 CENTYM. — 4,50 KILOMETRA.

ZIEMIA SOCHACZEWSKA

DOBRA ARCYBISKUPÓW GNIEŹNIEŃSKICH NALEŻĄCE DO KLUCZA SKIERNIEWICKIEGO

ZIEMIA CZERSKA

WOJEWÓDZTWO SANDOMIERSKIE

WOJEWÓDZTWO MAZOWIECKIE

RZEKA RAWKA

RZEKA PILICA

Kamien, Główno, Rudnik, Uchany Górne, Osiny, Gozdy, Wiesiołów, Dmoszyn, Nadolna, Skierniewice, Lubowidza, Krasow, Kalen, Lipce, Zaczywilki, Koziełki, Kołacin, Kobylin, Krasnów, Mroga, Olsze, Rogów, Bronowo, Jasien, Jezów, Tworziany, Wagry, Leszczyny, Czechowice, Tworzianki, Popien Mały, Jeziorko, Wierzchy, Białynin, Wysokienice, Jankowice, Wierzbie, Długie, Taurów, Gutkowice, Swiny, Naropno, Zelichnin, Boguszyce, Lochów Wielki, Zarzęcze, Węgrzynowice, Podkonice Wielkie, Osowice, Wola Podkońska, Zubki, Buków, Budziszewice, Kozarzewice, Zagorzyce, Solki, Trzemesna, Krzemienka, Brzozówka, Chociwek, Grabie, Walę, Parulice, Czerniewice, Niewiadów, Chocz, Mroczkowice, Dąbrowa Góra, Rowiska, Trzciany, Raczków, Kawieczyn, Żelazna, Wysoka Wola, Janisław, Zalesie, Wolnica, Rozocha, Borysław, Wilkowice, Prusy, Celigów, Gostynka, Suliskew, Jaruzel, Dolecz, Stara Rawa, Raducz, Babsko, Kurzeszyn, Ponrzywnica, Nowno, Walowice, Wola Krompwnicka, Lisiewo, Krochów, Żorawka, Porady Stare, Laski, Porady Podlesne, Rawa, Komordy, Głuchówek, Pukinin, Byszewice, Podskarbice, Regnow, Ryłsk Wielki, Ryłsk Mały, Turobojce, Gaspary, Studzianki, Lewin, Marcinki Strzałki Stara Wieś, Gozimierz, Marcinki Strzałki, Samborz, Stolnik, Gotartowice, Zaleście, Rudki, Sierzchy, Cielęc, Jezierzyce, Gołkowice, Bieliny, Wylazłów, Domaniewice, Lengonice, Góra, Nowe Miasto, Grotowice, Rokitnica, Zdzar, Sarzyn, Lisiewo, Ossa, Żorawie Wielkie, Chrząszczewo Wielkie, Chrząszczewo Podbiele, Podsędkowice, Biała, Goślin Mały, Goślin Wielki, Wola Chomacka, Przyłuski Stare, Przyłuski Lipie, Przyłuski Wielkie, Słupcza Tomaski, Świbki Małe, Świbki Wielkie, Szczuki Wielkie, Szczuki Małe, Sadkowice, Lutobory, Przyłuski Toski, Przyłuski Wrześniany, Kalen, Zabłocie, Bujały, Lipno, Lubanie, Brzostowice, Ługowice, Tomczyce, Michałowice, Stamirowice, Grzmiąca, Swidno, Łoski, Popowice, Mogilnica, Dąbrówka, Błędów, Danków, Zaborze, Trębaczew, Kłopocin, Wilków, Załuski, Gołosze, Papiin, Wędrogów, Chojnata, Chrzczonowice, Michałowice Chojnaty, Biała Góra, Wyleżyn, Podlesie, Narty, Niemrowice, Tomiki, Kawęczyn Mały, Goliny, Bobrowce, Błazejowice, Rzeczków, Zakrzew, Uciechy, Pachy, Galiny Małe, Galiny Wielkie, Wilcze, Wilcze Piętki, Zoraw, Koty, Rzeka Rawka, Rzeka Pilica

Janisławski*, .?. [1]), z Janisławia, wieś ta w XVI wieku należy do ekonomii Skierniewickiej.

Kaliński*, h. Połukoza [2]), z Kalenia vel Kalinia, par. Dmoszyńska i z Kalenia, par. Sadkowska.

Kołacki*, h. .?. [3]), z Kołacina Wielkiego, par. Kołacińska.
Jan. — Stanisław. — Aleksy. — Jan *Fastek*.

Koziełkowski*, h. Rawa [4]), z Koziełków, par. Dmoszyńska.
Mikołaj w r. 1579 dziedzic części wsi Wągry, Trzeboszewice i Leszczyny w par. Jeżowskiej.

Kurzewski*, h. Topacz [5]), z Kurzeszyna, par. Kurzeszyńska.

Leniek, h. Rawa [6]), z Wiechnowic i Woli Bartoszewskiej, par. Sierzchowska.

Lipicki*, h. Rawa [7]), z Lipiec, które w XVI wieku należą do ekonomii Skierniewickiej.

Lubański*, h. Radwan [8]), z Lubania, par. Lubańska.

Lubowidzki*, h. Topacz [9]), z Lubowidzy, par. Dmoszyńska.

Podskarbski*, h. .?. [10]), z Podskarbic, par. Cielądzka.
Piotr.

Raducki*, h. .?. [11]), z Raducza, par. Babska.
Feliks. — Jan.

Sączyński*, h. Rawa [12]), z Sączyna, par. Góra.
Marcin.

Strzałkowski*, h. Lubicz [13]), ze Strzałków-Marcinków-Starej Wsi, par. Cielądzka.
Piotr. — Jakób *Sławiec*.

Trębaczewski*, h. .?. [14]), z Jajkowic, obok Trębaczewa, par. Mogilnicka.

Wągrowski*, h. Belina [15]), z Wągr., par. Jeżowska.
Marcin.

---

[1]) Bon.

[2]) Bon. — Źr. Dz. XVI. 171, 172, wieś Kalinie vel Kalen opłaca w r. 1579 pobór z par Sadkowską a właścicielami są: Nieborowski i Olszewski. — Wittyg.

[3]) Źr. Dz. XVI. 163.

[4]) Źr. Dz. XVI. 164. — Wittyg. [5]) Papr. — Nies. — Hr. Bork.

[6]) Źr. Dz. XVI. 175. — Papr. — Hr. Bork. — Idą od Rokickich, nazwisko powstało od przydomku jednego z rodziny Rokickich.

[7]) Papr. — Hr. Bork.

[8]) Źr. Dz. XVI. 173. — Hr. Bork. Mikołaj Kanonik Gnieźnieński 1429, Wojciech 1434 pisarz, a 1436 kleryk poznański. (K. D. WP., T. 5. Nr. 501, 551 i 581).

[9]) Źr. Dz. XVI. 162. Hr. Bork.

[10]) Źr. Dz. XVI. 174. [11]) Źr. Dz. XVI. 170.

[12]) Źr. Dz. XVI. 172. — Wittyg.

[13]) Źr. Dz. XVI. 175. — Hr. Bork. — Leonard 1405 marszałek Arcybiskupa Gnieźnieńskiego; Przespraw 1417; Jan 1421 a 1429 starosta Kaliski (K. D. WP., T. 5. Nr. 79, 276, 330 i 499).

[14]) Źr. Dz. XVI. 173.

[15]) Źr. Dz. XVI. 164. — Papr. — Nies. — Hr. Bork.

Włodek, h. Połukoza [1]), z Lisowic, par. Wysokieńska.
Andrzej i Stanisław.
Wylazłowski*, h. Roch II [2]), z Wylazłowa, par. Łęgonicka.
Zubkowski*, h. .?. [3]), z Zubkowic, par. Krzemienicka.
Mateusz. — Krzysztof.
Żórawski*, h. Trzaska [4]), z Żórawi Małej (Żórawki), par. Bialska.

Spis przydomków i rodzin do nich należących, z uwzględnieniem ich herbów, wyjętych ze Źródeł Dziejowych T. XVI. 161—192.

Bies	Chrząszczewski	Trzaska
Bodzota	Bielski	Trzaska
Bodzota	Chojnacki	Trzaska
Bzura	Papliński	Trzaska
Diktusowicz	Domaniewski	Lubicz
Dula	Budziszewski	Lubicz
Fastek	Kołacki	?
Kiełbasa	Przyłuski	Lubicz
Kołastek	Goliński	Trzaska
Kosek	Przyłuski	Lubicz
Kostka	Świejkowski	Trzaska
Kostka	Szczucki	Trzaska
Mal	Domaniewski	Lubicz
Maksanda	Kurzewski	Junosza
Paczek	Chrząszczewski	Trzaska
Pakosz	Chrzczonowski	Trzaska
Pielas	Bujalski	Ślepowron
Pirog	Strzałkowski	Połukoza
Plichta	Zaczywilkowski	Rawa
Polecz	Wyleżyński	Trzaska
Prosty	Nartowski	Trzaska
Pusko	Trzemeski	Lubicz
Rak	Tomicki	Prus III
Rusek	Wilski	Połukoza
Rusin	Trzemeski	Lubicz
Rzechowicz	Uciąski	Prus III
Sabla	Bieliński	Trzaska
Siekiera	Kurzewski	Junosza

[1]) Zr. Dz. XVI. 190. — Papr. — Hr. Bork
[2]) Źr. Dz. XVI. 174. — Hr. Bork.
[3]) Zr. Dz. XVI. 176
[4]) Nies. — Hr. Bork.

Sławiec	Strzałkowski	Lubicz
Słomkowicz	Uciąski	Prus III
Suchy	Wierzchowski	Bończa
Tur	Bielski	Trzaska
Tur	Chojnacki	Trzaska
Woda	Wierzchowski	Bończa
Zielony	Wierzchowski	Bończa

Spis herbów i przydomków do nich należących

wyjętych ze »Źródeł Dziejowych« T. XVI 161—192)[1].

Bończa: Suchy, Woda, Zielony.
Junosza: Maksandra, Siekiera.
Lubicz: Diktusowicz, Dula, Kosek, Mal, Pusko, Rusin, Sławiec.
Połukoza: Pirog, Rusek,
Prus III: Rak, Rzechowicz, Słomkowicz.
Rawa: Plichta.
Ślepowron: Pielas.
Trzaska: Bies, Bodzota, Bzura, Kostka, Paczek, Pakosz, Polecz, Sabla, Tur.
Herbu o niewiadomym zawołaniu: Fastek.

W powyższych spisach wyzyskaliśmy wszystkie znane po dzień dzisiejszy materyały, dające poznać rozsiedlenie szlachty w ziemi Rawskiej, na zakończenie więc resumujemy dwa wyniki:

1) Pierwszym wynikiem jest, że druga połowa XVI wieku dla tej ziemi należy jeszcze do okresu, w którym szlachta z małymi wyjątkami siedzi jeszcze w swych gniazdach rodowych[2]). Na 207 rodów szlacheckich, zasiedlających ziemię Rawską, znalazło się tylko 15 rodów przybyłych z nazwiskami już uformowanemi (pomiędzy któremi jeden ród — Leniek — powstał od przydomku Rokickich), reszta rodów — 191 — stanowi gniazda rodowe, z których rozmnożona a zubożała szlachta rozpełzła się po całej Polsce, dając początek nowym gałęziom swych rodów w nowych miejscowościach swego osiedlenia; mianowicie w ziemi Rawskiej posiadają[3]):

Rawici, 34 gniazda rodowe: Boguckich, Celgowskich, Chociwskich vel Chociewskich, Czechowskich, Górskich, Grotowskich, Gutkowskich, Jasieńskich, Jezierskich, Kłopockich, Koziełkowskich*, Krasowskich, Lipickich*,

---

[1]) Przydomków należących do innego gniazda, lecz tego samego herbu, a podanych w spisie poprzednim, w tem miejscu nie powtarzamy.

[2]) Wyjątek stanowi szlachta, która wyzbyła się swych włości, które bądź to weszły w skład dóbr arcybiskupich, bądź też — rzadko — dostały się szlachcie przybyłej.

[3]) Nazwiska wprowadzone tu z innych źródeł, nie z księgi poborowej, odróżniamy gwiazdką.

Lipieńskich, Nadolskich, Podkońskich, Pukińskich, Rokickich, Rosockich, Sączyńskich*, Słupeckich, Stolnickich, Suliszewskich, Szczuckich, Trzcińskich, Tworziańskich, Węgrzynowskich, Wierzbieńskich, Wilkowskich, Wołuckich, Zaborowskich, Zaleskich, Żelazów, Żelichnińskich.

Trzaskowie, 26 gniazd: Bielińskich*, Bielskich, Błażejowskich vel Błażejewskich, Bobrowskich, Chojnackich, Chrząszczewskich, Chrzczonowskich, Dłuskich, Galińskich, Golińskich, Kawieczyńskich, Konopińskich, Kotowskich, Michałowskich, Nartowskich, Niemirowskich, Paplińskich, Podsędkowskich, Popowskich, Świejkowskich, Szczuckich, Wędrogowskich, Wolskich, Wyleżyńskich, Zakrzewskich, Żórawskich*.

Lubicze, 19 gniazd: Brzozowskich, Budziszewskich*, Domaniewskich. Gołkowskich, Gorzeskotów, Goślinowskich, Gostyńskich, Kozarskich, alias Zagorzyczowskich, Mogilnickich, Mroczkowskich, Ossowskich, Parulickich, Pokrzywnickich, Popieńskich, Przyłuskich, Rowickich, Strzałkowskich*, Świńskich, Trzemeskich.

Połukozy, 17 gniazd: Błędowskich, Borzęckich, Brzostowskich, Dankowskich, Galińskich, Kalińskich*, Kamieńskich, Koskowskich, Niwińskich, Pachowskich, Podbielskich, Stamirowskich, Strzałkowskich, Świdzińskich, Wilskich, Zaczywilkowskich, Żórawskich,

Prusy III, 10 gniazd: Byszyńskich, Głuchowskich, Jezierskich, Kobylińskich, Podleskich, Rzeczkowskich. Rzętkowskich, Studzińskich, Tomickich, Uciąskich.

Junoszyce, 8 gniazd, Doleckich, Goślinowskich, Krosnowskich, Kurzewskich, Ługowskich, Osińskich, Zaleskich, Załuskich.

Belinowie, 7 gniazd: Belinów, Borysławskich*, Brzozowskich, Leszczyńskich, Łochowskich, Naropińskich, Wągrowskich*,

Bończowie, 7 gniazd: Bukowskich, Gaparskich, Gozimierskich, Solkowskich, Turobojskich, Walewskich, Wierzchowskich.

Ostojowie, 7 gniazd: Komorowskich, Krochowskich, Laskich, Rylskich, Samborskich, Strzałkowskich, Zaleskich.

Korabici, 5 gniazd: Bogusławskich, Bronowskich, Dąbrowskich, Jankowskich, Poradowskich.

Jastrzebce, 3 gniazda: Tomczyckich, Tworziańskich, Uchańskich.

Ogończyki, 3 gniazda: Dmoszyńskich*, Wiesiołowskich i Wałowskich.

Skowrońskich, 3 gniazda: Lutoborskich, Przyłuskich, Zabłockich.

Slepowrony, 3 gniazda: Bujalskich, Jaruzelskich, Krzemieniewskich.

Topacze, 3 gniazda: Dmoszyńskich*, Kurzewskich*, Lubowidzkich.

Białowie, 2 gniazda: Domaniewskich, Przyłuskich.

Gozdawici, 2 gniazda: Gozdowskich, Kawieckich.

Orlowie, 2 gniazda: Olszowskich, Rogowskich.

Radwanici, 2 gniazda: Babskich, Lubańskich*.

Rochy II, 2 gniazda: Głowińskich, Wylazłowskich.

Węże, 2 gniazda: Kozarskich, Rudzkich.

Dąbrowici, gniazdo Chociwskich.
Doliwici — Lisiewskich.
Dołęgi — Niewiadomskich.
Gryfy — Pobiedzińskich.
Jelitczykowie — Dębowskich.
Leliwici — Gotartowskich.
Lisy — Rudnickich.
Ładowie — Mrockich.
Nałęcze — Gostomskich.
Odrowąże — Wolskich.
Poraici — Zdżarowskich.
Prawdzice — Pruskich.
Rolowie — Sadkowskich.
Zarembowie — Strykowskich.
Złotogoleńczycy gniazdo Zarzyckich.

Herbu o niewiadomym zawołaniu jest 10 gniazd: Czerniewskich*, Gołoskich*, Grzmiąckich*, Janisławskich*, Kołackich*, Podskarbskich*, Raduckich*, Taurowskich, Trębaczewskich* i Zubkowskich*.

2) Drugi wynik jest ten, że ilość przydomków, używanych przez rozmnożone rody, stanowi nietylko o zamożności rodu, lecz, co ważniejsza, i o dawności zamieszkania. Więc za najstarszy ród, zamieszkały w ziemi Rawskiej uważać należy ród Trzasków, ponieważ ze wszystkich 343 przydomków, używanych w XVI wieku przez rozmnożone rody ziemi Rawskiej, wypada na najbardziej rozrodzonych klejnotników Trzaski aż 128 przydomków; na klejnotników Połukozy przypada ich 42. Lubicza — 40. Rawici zaś na 34 gniazda, to jest na największą ilość gniazd rodowych ziemi Rawskiej, posiłkują się tylko 25 przydomkami, czyli nie o wiele więcej od klejnotników Bończy, który to herb dał początek tylko 7 rodom. Ta mała liczba przydomków wśród Rawitów dowodnie świadczy, że są oni rodem przybyłym znacznie później, jak wiadomo w XII stuleciu; że zaś wskutek otrzymanych wielkich nadań, Bolesława Krzywoustego byli zamożniejsi od innych, mniej przeto potrzebowali gnieździć się po kilkunastu na jednej wsi.

Akta norymberskie

do dziejów handlu z Polską w wieku XV.

Wydał

Jan Ptaśnik.

Za początek stosunków handlowych Polski z Norymbergą uważa się rok 1365, rok wydania przywileju handlowego dla norymberskich kupców przez Kazimierza Wielkiego, który to przywilej znany dotąd z regestu, po raz pierwszy w całości drukujemy. Obowiązywać miał on przez lat dwadzieścia. Wątpimy jednak. aby zachęcił kupców z Norymbergi do licznego przybywania w te strony już choćby ze względu na warunek w nim umieszczony: »quod si iidem mercatores de Nuremberg aliquas res magnas seu parvas in civitate Cracoviensi aut alias ubicumque in iam dicto regno nostro vendere voluerint, recipiant peccunias communiter ibidem currentes«; moneta bowiem w Polsce za Kazimierza Wielkiego była bardzo licha. Toć w cztery lata potem skarżą się kupcy krakowscy przed królem: »quod mercator regnicola regnum exire non potest ad negociandum propter monetam quartensium, nisi cum dispendio satis gravi, nec mercator extraneus versa vice negociari potest in regno nec ad regnum venit propter monetam eandem« [1]. Że zaś rzeczywiście kupcy norymberscy nie bardzo korzystali z nadanego przywileju, świadczyłoby to, że aż po rok 1392 nie spotykamy się z żadnym z nich w krakowskich księgach miejskich; dopiero za Władysława Jagiełły pod koniec XIV wieku napływają oni w większej ilości do Polski i do Krakowa [2], ale też wtedy przyszło do reorganizacyi mennicy, do

[1] Najst. Księga m. Krakowa II., p. 25.

[2] Pierwszym jest niejaki Marcus de Nuremberga, który w r. 1392 »constituit in procuratorem Bertoldum Kegeler ad repetendum universa sua in regno Polonie et alias ubicumque exi-

polepszenia monety polskiej [1]. Ponieważ przywilej Kazimierzowski wydany był tylko na lat 20, t. j. do roku 1385, przeto Norymberga musiała od Jagiełły otrzymać nowy, któryby uprawniał jej kupców do handlu w Polsce. Jakoż w późniejszych czasach, kiedy przychodzi do sporów między miejscowymi kupcami a przybyszami, rada norymberska ujmując się za swymi współobywatelami, powołuje się na przywilej Władysława Jagiełły, który miał zaprosić kupców norymberskich do przybywania z towarem w strony polskie: »ut nedum merces in dicto regno ortas ad exteras ducerent provincias, verum eciam aliarum mercium species in eodem regno peregrinas afferrent, ut exinde tam regnum quam alie provincie mutua se mercium huiusmodi participatione fructuosis incrementis feliciter confoverent« [2]). Przytoczone słowa zdają się być mutatis mutandis cytatami z owego przywileju Władysława Jagiełły, ale ani samego przywileju, ani jego rzekomego potwierdzenia przez Warneńczyka, na które się również powołuje norymberska rada, niestety nie znamy.

Materyał przez nas zebrany pochodzi wyłącznie z norymberskiego Archiwum okręgowego »Kreisarchiv«, a mianowicie główny jego zrąb z ksiąg korespondencyi rady norymberskiej, współczesnych kopiarzy (registrand) t. zw. »Nürnberger Briefbücher«, poczynających się z wiekiem XV.; z 48 pierwszych tomów tego działu pochodzą mianowicie numery: 2—50, 52—55, 60—62, 67—68, 70. Z luźnych aktów t. zw. »Fragmenta ad Briefbücher« pochodzi jeden akt (nr. 51), a również jeden (nr. 1) z rękopisu pergaminowego z końca XIV w. (nr. 655) t. zw. »Kleinratbuch«, w którym są pomieszczone różne przywileje, nadane miastu Norymberdze po koniec XIV w. Reszta aktów (nr. 56—59, 63—66, 69) pochodzi z oryginalnych listów, pisanych do rady, które się tylko w skromnej liczbie dotąd dochowały. Zwrócić jednak należy uwagę, że Archiwum okręgowe jest w stadyum porządkowania, i że wiele aktów jako niezinwentaryzowanych jest niedostępnych; może być przeto, że z czasem w luźnych aktach znajdzie się jeszcze coś do naszych stosunków, chociaż i te, które podaję, rzucają bardzo wiele światła na stosunki handlowe między Polską a Norymbergą w wieku XV.

Dyrektor Archiwum okręgowego Dr Jerzy Schrötter, archiwalny radca Dr Mummenhoff, jakoteż sekretarze Dr Wilhelm Fürst i Dr Albert Gümbel, za ułatwienie mi poszukiwań niechaj przyjmą wyrazy najszczerszej podzięki.

stencia« (Krzyżanowski, Acta Scabinalia Cracovien. nr. 1420), następnie w roku 1495 spotykamy Clausona de Norinberg (Najst. Księga II., p. 131), później Ulryka Camerer z Norymbergi (Ibidem, p. 167) i innych przez cały wiek XV. (Por. Kutrzeba, Handel Krakowa w wiekach średnich, Rozprawy Akad. wydz. hist. fil. t. 44, p. 90—91).

[1] Piekosiński, O monecie i stopie menniczej w Polsce XIV i XV wieku, Rozprawy Akademii Ser. I., t. IX., p. 57, 59, 114.

[2] Por. nr. 6, 7, 13, 14, 15.

1. *Sieradz, 10 lutego 1365 r.*

Przywilej Kazimierza Wielkiego dla kupców norymberskich na handel w Polsce przez lat dwadzieścia.

Noverint quibus expedit universi. Nos Kazimirus Dei gratia rex Polonie necnon terrarum Cracovie, Sandomirie, Syradie, Lancicie, Cuyavie, Pomeranie Russieque dominus et heres: Nedum nostris verum eciam regni nostri et aliorum hominum per regnum nostrum transitum faciencium comodis et utilitatibus mentis deliberatione diligencius intendentes, et presertim ad instantes petitionum voluntates invictissimi principis domini Karoli Romanorum imperatoris fratris generique nostri carissimi, ex nunc itaque omnibus et singulis burgensibus seu civibus de Nuremberg et mercatoribus quibusvis ibidem degentibus et mercari volentibus per omnia loca regni nostri et maxime per civitatem Cracoviensem ad terras Russie usque et ad Lemburgam transeundi, standi, mercandi et omnia oportuna faciendi, ad propria redeundi per vias dumtaxat antiquas, soluto tamen theloneo antiquitus dari consueto, a data presencium infra viginti annos sequentes continue de speciali nostra gratia damus plenam et concedimus omnimodam facultatem; ita tamen, quod si iidem mercatores de Nuremberg aliquas res magnas seu parvas in civitate Cracoviensi aut alias ubicunque in iam dicto regno nostro vendere voluerint, recipiant pecunias communiter ibidem currentes. Ut autem hec nostra concessio eo melius a regnicolis nostris observetur, omnibus et singulis capitaneis, procuratoribus, burggraviis, notariis, theloneatoriis, officialibus et eorum vices gerentibus, nobilibus, civibus civitatum et precipue Cracoviensibus consulibus, advocatis, scultetis, scabinis et villanis per nostra dominia constitutis, ad quos presentes pervenerint, districtius iniungimus et mandamus, ut iam dictos mercatores de Nuremberg, cum ad loca eorum venerint, perturbare aut retardare nullatenus presumant, sed pocius promoveant, nostre gratie ob amorem. In quorum omnium testimonium sigillum nostrum presentibus est appensum. Data Syradie die Scolastice virginis gloriose (*10 lutego*) anno domini 1365.

Kleinrathbuch, f. 248. Kopiarz z końca XIV lub początku XV w. Potem następuje »Die teutschmachung«, tłomaczenie tego aktu na niemieckie. — Dokument ten znanym był dotąd z regestu w dziele Jana Ferdynanda Rotha, Geschichte des Nuernbergischen Handels t. I. Lipsk 1800, str. 41. Za Rothem podają o nim wiadomość inni autorzy. Por. Kutrzeba, Handel Krakowa w wiekach średnich. (Rozprawy Wydziału histor. filozof. Akademii Umiej. w Krakowie t. XLIV, str. 88).

2. *Norymberga, 25 października 1407 r.*

Rajcy norymberscy do krakowskich w sprawie Krafta i Hartmana Dremla.

Der stat tzu Crakaw.

Liebe frunde! Uns hat furgelegt Markart Gebe unser burger, wie daz im Kathrey, etwenn des Hartmans Kunigs unsers burgers seligen eliche wirtin, etwieviel schulde, die ir der Hartman Dremel bey cw gesessen schuldig bleibe, aufgeben hab, als er des gut brief und urkunde habe, darumb er dem Fr. Crafft weyser dicz briefs gewalt geben hab dieselben schulde von seiner wegen zu vordern und eintzenemen, als das der egenannte Fr. Craft ewren weisheit selber müntlich auch wol furgeben und erczelen sol. Biten wir eure ersame freunschafft mit allen fleisze, daz ir durch unsern willen dem egenannten Fr. Crafft furderlichen und beholffen seyn wollet, daz im dieselb schulde von des obgenannten unsers burgers wegen von dem vorg[enannten] Hartman Dremel unverczogen gericht und betzalt werde nach auszweysung der brief, die derselbe Markart Gebn von der obgenannten Kathrey Kunigin hat. Das wollen wir umb ewr weisheit allczeit gern verdienen. Datum feria tertia ante beatorum Symonis et Iude apostolorum (25 *października*) anno septimo.

Briefbücher t. 1, 224 v.

3. *Norymberga, 9 sierpnia 1423 r.*

Rajcy norymberscy do krakowskich w sprawie mieszkań »gości«.

Dem rate der stat zu Krackaw.

Liebe frunde! Als ir uns nehst und yetz verschrieben habt von gest wegen, die bey ewch wonen, hewser halten und kauffslahen etc., das haben wir wol vernomen; und hetten ewre fürsichtikeiten nehst darumb geantwort, do ward von ewch wegen kein antwort an uns gefordert. Liebe frunde! nu versteet ewr weisheit wol, daz einr stat lewfft und gelegenheit anders gestalt seyn, denn einr andern stat, also tun wir ewre ersamkeit zu wissen, doz wir niht perkwerks oder söllicher sachen bey uns haben, darczu gest bey uns bedürffen selbs hewser zu halten, sunder es ist ein durchfart bey uns und was gest also zu und von uns wandern, die zeren zu offenn wirte bey uns und halten selbs nicht hewser und mugen also bey uns kawffslahen; das befelhen wir nu ewerer weisheit und versehen uns ir wisset das wol bey ewch zu halten als ewch zugehört, denn wo wir ewrer ersamkeit lieb oder dienst etc. Datum [in vigilia s. Laurentii (*9 sierpnia*) anno domini millesimo quadringentesimo vigesimo tertio].

Briefbücher t. 6, f. 27.

4. *Norymberga, 28 czerwca 1428 r.*

Rajcy norymberscy do Władysława Jagiełły w sprawie Jana Grossa i Pawła z Olkusza.

Wladislao regi Polonie Lithwanieque principi supremo et heredi Russie etc. domino nostro gratioso.

Serenissime princeps et domine gratiose! Subiect[a] serviciorum promptitudine diligenti vestre regali celsitudine cum omni reverentia iugiter preoblat[a]. Serenitatis vestre litteras ex parte cuiusdam Pauli vestre maiestatis subditi ac civis Ylkusiensis necnon Johannis dicti Grosz[1] nobis transmissas hodieque presentatas reverenter ut decuit suscepimus ac consideravimus diligenter; vestre insuper regali celsitudini humiliter supplicamus aures gratiose maiestatis inclinare creditivas, quod iam dictus Johannes Grosz in non paucis retroactis temporibus noster incola ac civis aut sub nostra potestate non extitit neque adhuc est; verum, si ipse Johannes sub nostra ditione seu potestate existeret, siquidem extunc ob vestre maiestatis reverentiam predictam vestre serenitatis subdito in ea causa effectum promotionis ac favoris exhibere potuissemus, ad hoc dispositi fuissemus et essemus dubio procul moto, nam ad eiusdem maiestatis vestre beneplacita et mandata per nos et subiectos offerimus nos leta mente paratos. Altissimus vestre regalis[a] celsitudinis[b] personam[c] incolumem[d] conservare dignetur et dirigere feliciter temporibus diuturnis. Scriptum in vigilia sanctorum Petri et Pauli apostolorum *(28 czerwca)* anno domini millesimo quadringentesimo vigesimo octavo.

Briefbücher t. 8, f. 49.

5. *Norymberga, 22 Marca 1434 r.*

Rajcy norymberscy do krakowskich w sprawie Hansa Ortlieba i Jerzego Stromeira.

Ratmannen der stat czu Cracow.

Lieben günner! Als uns ewr weisheit von euwrs mitburgers Hansen Schulthis wegen und Iorgen Stromeirs[2] und Hansen Ortliebs verschriben hat, das haben wir wol vernomen und lassen ewr fursichtickeit wissen, daz Hans Ortlieb vor langer zeit hie von der stat zu Nurmberg entwichen ist, so hat darnach Iorg Stromeir sein burgrecht über etlich zeit auch aufgeben und ist hinweggezogen, die bede etlichen unsern burgern und andern schuldig bleiben und gelten sullen, die des von in niht bekumen kunnen, dann wo etc. Datum feria secunda post diem Palmarum *(22 marca)* [1434].

Briefbücher 10 f. 336.

---

[1] Z Janem Grossem nie spotkaliśmy się w krakowskich księgach; tylko w roku 1408 jego imiennik »Bartholomeus Grose de Noremberga recognovit suo et societatis sue nominibus sibi et societati sue a Conrado Seiler de Noremberga — fore satisfactum«. (Consul. Crac. 427, p. 319).

[2] W r. 1424 występuje w Krakowie Ditrich Stromer wraz z innymi Norymberczykami Hanuszem Ortlofem (może Ortliebem?) i Hanuszem Meyerem. Por. Kutrzeba, Handel Krakowa w wiekach średnich, p. 89.

[a] W rękop.: regalem. [b] Wyraz nad wierszem w miejsce przekreślonego: celsitudinem. [c] Nad wierszem w miejsce przekreślonego: vestram. [d] Nad wierszem w miejsce przekreślonego: prospere ac feliciter.

6. *Norymberga, 25 lutego 1444 r.*

Rajcy norymberscy do prymasa i panów polskich z prośbą o opiekę nad kupcami norymberskimi wobec rady poznańskiej w myśl przywilejów królewskich.

Domino Vincentio, archiepiscopo Gneznensi, primati etc.

Reverendissime in Christo pater et domine etc. Clarescente inclito regno Polonie diversarum mercium habundan[te] gloriosissimus princeps et dominus dominus Wladislaus dive memorie tunc ipsius regni rex et dominus pro habendis in ipso mercium quarumlibet exercitiis cives nostros et mercatores propicia mansuetudine duxit invitandos, ut nedum merces in dicto regno ortas ad exteras ducerent provincias, verum eciam aliarum mercium [1] species in eodem regno peregrinas afferrent, ut exinde tam regnum quam alie provincie mutua se mercium huiusmodi participatione fructuosis incre-

[1] Towary te naturalnie w pierwszym rzędzie musiały być t. zw. »norymberskie«. (Kutrzeba, Handel Krakowa w wiekach średnich). ale najwięksi kupcy przywożą do Pol ki sukna różne i złotogłowy włoskie. Pośredniczą oni w handlu między Polską a Włochami W r. 1457 »Conradus alias Cuncza de Sancto Gallo cum socio suo Sebestiano de Sancto Gallo, mercatores Nurmbergenses« obowiązują się panom Grzegorzowi z Branic, Andrzejowi z Tenczyna, Janowi z Melsztyna, Janowi z Tarnowa dostarczyć do Torunia »de panno variorum staminum et colorum pro 6000 mr.... et quodlibet stamen bonum et longum Florentinum debent dare pro 31 fl. hungar.... Item tenebimur dare de adamasci et axamenti pannis simplicibus et sine auro et argento textis pro 2000 mr... et quamlibet ulnam adamasci sine auro vel argento tenebimur dare per $1^1/_2$ fl., ulnam autem cuiuslibet axamenti absque auro et argento tenebimur dare per 2 fl.... Florenum debent accipere quemlibet pro 31 gr. (Por. Krzyżanowski, Morsztynowie, Rocznik krak. I, p. 351—352). Chociaż pod koniec w. XV w Norymberdze samej dzięki Krzysztofowi Scheurlowi przyszło do udoskonalenia przemysłu tkackiego, do wyrabiania »guldene und silberne Tuch als campidoro, brochad chon ritzo, senza ritzo, kostagno, domasco, ormasin et.« a do tej roboty Scheurl sprowadza do Norymbergi »ettlich manns und frawen, personen von Mayland«. Scheurl handlował także z Polską; w r. 1483 kupcy krakowscy Hanusz Henckil i Mikołaj Ditrich winni mu są $1151^1/_2$ fl węg. (Ptaśnik, Ze studyów nad Witem Stwoszem i jego rodziną, Rocznik krak. XIII p. 140—141) W drugiej połowie XV w. zdarza się, że nawet kupcy włoscy towar włoski sprowadzają przez Norymberczyków. W r. 1496 kupiec norymberski Hanusz Böde do Pawła de Promontoriis i jego ręczycieli z Poznania ma pretensye o »150 elen damaschke und attlasz gut venedischten... mer 43 elen glatten sammet schwarcz gutten von 2 horen yn 2 stucken nemlich 30 elen yn einem stuck und 13 elen ym anderen stuck, mer 11 tuch kolczister newen farbe geringe oder 7 tuch fordren kolczister, — nemlich 1 ellen atlasz 1 ellen damaschkén 1 unger. gulden und 1 ellen sammet 2 unger. gulden«. (Consul. Crac. 430, p. 474). Dostarczała Norymberga do Krakowa także zbroi. W r. 1489 Jakób Melber z Norymbergi skarży Hanusza Pezlera także z Norymbergi między innemi »das her ym schuldig ist vor harnesch und huette und vor andir war 136 guld. 1 gr. noch dem als der harnesch off dy zeit vorkofft ist und auch dy andere war das zolde her ym auch bar beczalen, zunder Iocob Melber von zeynem gutten willen hot Hanus Pezlern dy genod geton, das her ym zal andirn zulchen harnesch, hütte und war her kegen Crakow bestellen, alzo vil als her ym des forkofft hot, und Melber wil selbir fleisch dobey tun und den helfen kewfen czw Nurenberg offs basfeilste als her kan und mag« (Consul. Crac. 430, p. 241).

mentis feliciter confoverent, concedens eisdem pro deducendis et afferendis tractandisque mercibus in regno memorato ubilibet plenam libertatem, quam quidem libertatem serenissimus princeps et dominus domimus Wl[a]dislaus, Hungarie et Polonie etc. rex modernus, dominus noster gratiosus, gratiose dicitur innovasse[1]. Cum autem uti percepimus circumspecti viri consules civitatis Posnensis civibus et mercatoribus nostris contra et adversus concessiones et indulta regalia varia presumant inferre impedimenta in dicte libertatis et concessionis regalis lesionem et ipsorum civium et mercatorum nostrorum dispendium non modicum et iacturam, paternitati vestre reverendissime, que velut preclarum membrum regni memorati circa comoda, gloriam et sublimitatem eiusdem vigili virtute refulget, humiliter petimus et rogamus, quatenus ad hoc, quod cives et mercatores nostri concessionibus et indultis huiusmodi regalibus cessantibus impedimentis ad decorem regalis maiestatis plene gaudere et perfrui valeant, aput predictos consules ipsa vestra reverendissima paternitas gratiose promotionis dignetur interponere partes, in quo nobis eximii favoris gratiam fidelibus servitiis promerendam vestra exhibebit magnificentia, quam cum successuum prosperitate votiva sanam et incolumem conservare dignetur altissimus feliciter et longeve. Datum [feria quarta Cinerum] *(25 lutego)* [1444].

Domino Andrea episcopo Posnensi; domino Melscke; magnificis generosis ac nobilibus dominis, domino Melscke supremo capitaneo ac aliis gubernatoribus incliti regni Polonie etc. dominis nostris gratiosis.

Briefbücher 10 f. 224. 225.

7. *Norymberga, 28 lutego 1444 r.*

Rajcy norymberscy do poznańskich z przypomnieniem przywilejów królewskich.

Posna.

Lieben frunde! Wann der allerdurchlauchtigste furst und herre her Wladislaus etwen kung zu Polan etc. seliger gedechtnusz unser gnediger herr unser burger und kauflut als wir underricht sein gnediclich begnadt gefreyet und privilegiert hat, das sie alle und igliche kaufmanschaft in dem kungreich zu Polan auch in der stat Posna und allen andern ennden zu demselben kungreich gehornden gewerb und kaufmanschaft treyben und hanntyrn mugen, sollich gnade und freyheit in auch der allerdurchlauchtigste furst, unser gnediger herre itzunt zu Ungern und Polan kunge, auch gnediclich vernewet vergunt und bestettigt hat, haben uns diese unser burger und kauflut furpracht, wie in ewrer weiszheit in sollichen iren gegeben gnaden freiheiten und privilegien merckliche irrung, hindernusz und eintrege tun und zufugen, bitten wir ewrer ersam fruntschaft mit allem fleisz, ir wollet diese unser burger und kauflut nit allein bey den obgerurten kunglichen

[1] Przywileje te dotąd nie są znane. W Norymberdze nie dało się ich odszukać.

gnaden und freyheiten on eintrag gutlich beleiben lassen, sunder in auch umb unsern willen ewrer gunst und furdrung, wa sie des begern, fruntlich beweisen und ertzeigen, als etc. Datum feria sexta ante Invocavit *(28 lutego)* [1444].

Briefbücher 16 f. 228.

8. *Norymberga, 7 kwietnia 1444 r.*

Rajcy norymberscy do miasta Świecia z poświadczeniem dobrego rodu Iobsta Pirckheimera.

Der statt zu Swetze.

Den fursichtigen ersamen und weisen burgemeister und ratmannen der statt zur Swetze und allen igclichen andern, den dise unsere briefe fürkumpt und getzaiget werdet, embieten wir die burgermeister und rete der keyserlichen statt Nuremberg unser fraintlich willig dienst. Fursichtigen ersamen und weise besunder gut frunde und günner! Wann sich der erber Iobst Pirckheimer, Fritzen Pirckheimers unseres burgers seligen sun, als wir vernemen, bey euch zur Swetze verheyrat und mit eins Bidermannes tochter in elich wesen geben hat, und nu niht allein uns und menichen fromen mann kundig sunder euch gantz offenbar und wissentlich, daz derselbe Iobst von redlichen erbern woltuglichen leuten guter geslechte unser statt elich geporen ist, bitten wir euch alle semptlich und ewrer igclichen besunder mit gantzen fleisze, ir wollet euch den megenannten Iobsten Pirckheimer umb unseren willen gütlich lassen bevolhen etc.

Am Eritag nach sant Ambrosiustag (*7 kwietnia*) nach Cristi gepurt 1400 und in dem 44 Iare.

Briefbücher 16 f. 270.

9. *Norymberga, 17 sierpnia 1447 r.*

Rajcy norymberscy do króla Kazimierza Jagiellończyka z prośbą o opiekę nad norymberskimi kupcami w myśl przywilejów królewskich.

Serenissimo ac invictissimo principi et domino domino Casimero, divina clementia regni Polonie regi, ac Littowie et Russie principi et duci, domino nostro gratioso.

Serenissime ac gratiosissime princeps! Humillima nostra recomendatione premissa. De fastigio vestri ascensus, quo ut percepimus dive memorie illustrissimo predecessori ac fratri vestro domino nostro gratiosissimo domino Wlatislao *(s)* in officio regalis dignitatis regni Polonie estis surrogatus, expleti sumus gaudio magno minime formidantes ex hoc in dicto regno per vestram magnanimitatem celebri oppinione conspicuam pravorum insultus evelli et ibidem universorum iura et munimina latius defensari; quam quidem magnanimitatem altissimus rex regum et dominus dominantium in honoris ac virtutum incremento cum succesuum prosperitate celebrem sanam et incolomem *(s)*

conservare dignetur feliciter et longeve. Serenissime quidem princeps! Pridie ex certorum nostrorum concivium relatione didicimus et querela, quomodo circumspecti viri consules vestre civitatis Cracoviensis civibus et mercatoribus nostris contra et adversus quedam indulta regalia plene libertatis, eisdem mercatoribus nostris a predecessoribus vestris pie memorie pro deducendis et afferendis tractandisque mercibus in dicto regno ubilibet gratiose concessa, varia presumant inferre impedimenta in dicte libertatis et concessionis manifestam lesionem. Didicimus eciam eorundem relatione, quomodo rapina et depredatio mercium et bonorum ante anni spatium in civitate Crutzburg per illustrem dominum dominum Bolkonem Slesie ducem vestratibus et nostris concivibus facte, vobis tamquam iusticie amatori displiceant in effectu, quod et ymmo vestra magnanimitas parat et intendat sue sublimitatis gratiam et subsidium vestratibus impertiri, quibus mediantibus ipsis huiusmodi merces et bona minus iuste ablate restituantur. Nos itaque nostrorum comodum et utilitatem permanere gestientes, vestram regalem celsitudinem rogamus humiliter deprecantes, quatenus de innata vestra clementia et precum nostrarum intuitu opem et auxilium nostratibus benigna propiciacione conferre dignemini, quatenus concessionibus et indultis huiusmodi cessantibus impedimentis ad decorem regalis maiestatis ac regni tam preclari plene gaudere et perfrui valeant apud predictos consules Cracovienses ipsis vestre sublimitatis gratiose cooperationis iuvamen impendentes, et quod insuper etiam memorati nostri concives merces et bona eorum, quibus, ut premittitur, iniuste una cum vestratibus orbati et spoliati extant, consequi valeant, inspicientes, quod predicti nostri concives non eorum demeritis sed dumtaxat occasione vestratum, quibus protunc in commitatu fuerunt annexi, huiusmodi hostiles incursus et depredationem suorum bonorum inciderunt, in singulis etiam aliis causis et negotiis nostris mercatoribus in dicto vestre celsitudinis regno incumbentibus et peragendis vestri favoris gratiam ostendentes per hoc nos promptos ad vestre regie clemencie mandata promptiores astringentes. Scriptum feria quinta post Assumptionem gloriose Virginis Mariae *(17 sierpnia)* anno etc. [1447].

Briefbücher 18 f. 321.

10. *Norymberga, 17 sierpnia 1447 r.*

Rajcy norymberscy do krakowskich w sprawie Ulryka Pennigera i Ludwika Grubera.

Crackaw der stat.

Liebe frunde! Ulrich Penynger und Ludwig Gruber[1] unsere burger und kaufleute haben uns furbracht als von iren genomen habe we-

[1] Czterech braci znamy tego nazwiska: Ulryka, Sebalda, Jana i Jerzego. W r. 1432 »Iorge Penniger von Norenberg hot bekant, daz her recht und redlich vorkowft hot Ulriche Penniger seyme bruder alle seyne guter beweglich und unbeweglich in der stat Norenberg und ouch vor der stat umb 365 reynische golden, dy im derselbe Ulrich Penniger iczunt mit der tat gericht und beczalt hette und gap vor derselbe Iorge Penniger, wy daz her nicht geschikt were noch selber geczien

gen, so in mitsampt ettlich den ewrn vor ettlicher zeite genomen worden sey. Wie sich ewre fürsichtigkeit darinne vast hilflich und furderlich beweiset und genwoet habe des wir ewre ers. freuntschafft mit gutem fleisze dancken, begernde das in sollichen und anderen sachen umb ewre lieb wider zu verdienen und bitten ewre weisheit mit allen fleisze, ir wollet denselben unsern burgern und kauffleuten und auch den iren in denselben sachen ob des mer not sein würde ewr günstige hilff und furderung gen dem allerdurchlauchtigsten fursten unserm gnedigisten heren heren Casimero itzunt kunig zu Polan etc. und anderen enden, do in das fruchtber sein mag aber gutlich mittailen, damit in sollich ir genomen hab wider werden möcht, und euch diesz und ander unser kauffleute und die iren hinfur auch freuntlich lasset bevolhen sein und euch hierinn umb unseren willen so gunsticlich beweisz und ertzeigen als wir ewre fursichtikeit etc. das wollen etc. Datum ut supra [feria quinta post Assumptionem gloriose Virginis Marie (*17 sierpnia*) anno domini 1447].

Briefbücher 18 f. 321 v.

11. *Norymberga, 14 czerwca 1454 r.*

Rajcy norymberscy do króla Kazimierza Jagiellończyka w sprawie sporu między braćmi Ulrychem i Janem Pennigerami.

mochte ken Norenberg, daz her dyselben vorkowften guter dem obgenanten seyme bruder vorreichte vor gerichte, und des so hot her mechtig gemacht Sebold Penniger ouch seynen bruder alle dy obgenanten guter erblich und farende czu Norenberg in der stat und vor der stat gelegen czuvorreichen vor gerichte und ofczutragen dem obgenanten Ulrich Penniger irem bruder mit foller macht czu tun und czu lossen in aller kraft und weyse, als ap her do selber keyginwortig were, und mit allem rechte, als her dyselbin guter bis doher gehabt und besessen hot (Consul. Crac. nr. 428, p. 304). W r. 1449 trzech z nich znajduje się w Krakowie, Jan, Jerzy i Ulryk. W tym roku czytamy, że »Nobilis Petrus Labunsky recognovit, quod dominus Zeifrid sibi in mutuum dedit 114 flor. cum uno ort flor, in quo quidem debito ipsi Zeifrid litteram quandam debitorum obligatoriam Ulrich, Iohannis et Georgii Penniger fratrum de Norenberga super 300 flor...« (Ibidem, p. 525). O stosunkach i sporach Jana Pennigera z Ulrykiem porównaj nr. 11 i 12.

Do Ludwika Grubera w tem wydawnictwie odnoszą się numery 17—26 r. 1458—1460. Działa on w Polsce jednak znacznie dłużej, bo prawie po koniec w. XV spotykamy się z jego nazwiskiem. W r. 1484 występuje on jako wierzyciel kupców krakowskich Hannsza Henckila i Mikołaja Ditricha w towarzystwie wielu kupców obcych: »Niclis Sax von Norenberga, Niclis Falkenberg von Frankenfort, Bernhart Bucholcz von Frankenfort, Hannus Swarcz von wegen der Fogilwedirgeselschaft, Kwlant von Ochen, Otto Ruszworm Hannus Fleismans dyner von Norenberg, Michil Sweyn Mordeysz von Dressen dyner, Andris Scheler der Genger dyner von Ulm, Ludeche Gummer Claws Finken dyner von Meydeborgk, Valentyn Bruxer von Breslo, Gabriel Hoygel von Breslo, Lodwig Gruber, als Niclis Falkenberg und Bucholcz von seynentwegen vorsprochen haben, alle eyntrechtichich vorwillet, das Hannus Henckil und Niclis Ditrich frey megen czihen und handeln mit yren guttirn, wo sy willen und in welche lande yn das eben ist ane alle yre hindernisse czwuschin hir und Martini und of Martini sullen sy eynem ydirman ginug thuen vor seyne schult und dy beczalen yn das allis Iohannes Henckil keginwortiglich vorwillet hat sundir Niclis Ditrich was nicht keginwortig (Consul. Crac. 430, p. 26). Koło r. 1490 przebywa w Toruniu winien jest Pawłowi de Promontorio, kupcowi poznańskiemu, 200 fl. (Por. Ptaśnik, Z dziejów kupiectwa krakowskiego, osobne odbicie z Rocznika krak. XIV., p. 34—35 w przypisku).

Serenissimo principi ac domino domino Kasimiro regi Bolonie ac magno principi Litavie etc. domino nostro graciosissimo.

Serenissime princeps et domine gratiosissime! Post humilem nostri recommendationem, quidquid poterimus honoris et reverentie premissis. Ulrich Penniger, civis noster, presentium exhibitor, ad nostri deduxit noticiam, quod quidam Iohannes Penninger, germanus suus, nunc, ut dicitur, in urbe vestra regia Cracovia moram trahens, in notabili sibi obligetur summa pecuniarum; pro cuius summe obtentu erga ipsum germanum suum magnam huc usque fecerit diligenciam, quam tamen summam ab eodem hactenus obtinere non potuerit, prout idem civis noster serenitati regie vivo vocis oraculo distinctius declarabit. Quare celsitudinem vestram precatu humili exoramus, quatenus ad hoc, ut idem civis noster a memorato germano suo de summa obligata debitam recipiet expeditionem, precum nostrarum interventu operas regias impendere dignetur vestre sublimitatis celsitudo, cuius thronus regius felicitate perhenni floreat et persona vestra inclita incolumitate votiva dirigente dextra regis regum salutaribus gaudeat incrementis, nos nostratesque eedem celsitudini vestre regia humiliter commendantes. Datum feria sexta ante Viti martyris (*14 czerwca*) anno etc. [14]54. Proconsules et consules civitatis imperialis Nurembergensis [1].

Briefbücher 24 f. 214.

12. *Norymberga, 6 lutego 1455 r.*

Rajcy norymberscy do krakowskich w sprawie sporu między Janem i Ulrychem Pennigerami.

Crackaw.

Lieben freunde! Wann wir nü nicht allein ausz ewrer schriftlichen antwurt uns auff unser schreiben ewrer weisheit von wegen Ulrichen Pennyngers unsers burgers kurczlich getan zugefugt, vermercken mercklichen

[1] Może na skutek tego listu przychodzi w pierwszej połowie sierpnia (we czwartek przed św. Wawrzyńcem) tego roku do następującego zobowiązania Jana Pennigera przed urzędem radzieckim w Krakowie: »Hannos Penniger hot sich vorwillit und gutwillig vorbunden, das her Ulrich Penniger seynem bruder czwischin hy von dem nesten montage ynnewenig virczen tagin rechnunge und bescheit thun wil ummb alle gutter dorumme in Ulrich ansprache meinet czu habin und will alle register, czediln und schrifte bynnen der czeit schicken und brengin, dy czu irer rechnungen gehoren und ap Hannos Penniger das nicht thun worde, so hot her globit bey trewm und eren, das her sich wedir in gefengniss alhy gutwilliclich gestellen wil und ap das abir nicht thun worde, so wil her ane wodirrede vorfallen seyn Ulriche seynem bruder 4000 goldin und wil trawlos und erenlos seyn und globit sich do kegin nicht behelfin noch czu schutczin mit keynen sachin, wy man dy irdenken mochte, dy sollen im nicht czu hulfe komen und dese vorschreibungen habin beide Hannos und Ulrich obgenant personlich vorwillit und ofgenomen (Consul. Crac. 429, p. 98). W półtora miesiąca później, 21 września, przychodzi do nowej ugody między braćmi: »Dy ersamen hern her Iohannes Sweidniczer, Iohannes Teschner, Nicolaus Zeifrid, Stanislaus Mornstein unser mitbruder und Martin Belse haben bekant, das sy czwischin Ulrich und Hannos Pennigern gebrudern von Noremberg in rechnunge und entschichtunge of irr beider bete und begerunge gesessin hetten und also, daz

fleisse und bearbaitung, so ewrer ersamkeit dem unseren in seinen sachen gegen Hannsen Penynger seinen bruder zu ersprieszlicher furdrung gunstlich fürkeret und mitgetailt hat, sunder des von dem gemelten Ulrichen Pennynger unserm burger in hoher berinnerung von euch muntlichen auch bericht sind, welicher furdrung und gutes willens den unseren erczaigende wir ewrer fursichtigkeit mit aller freuntlicheit fleissig dancken, begernde das nicht allein in gleichen michelmer in andern und merern sachen umb ewrer liebe mit willigen diensten zu beschulden; denn wiewol in solichen handlungen zwischen dem gemelten Ulrichen Pennynger und seinem bruder durch etlich die ewren nach beweisung besigelter brief undter ewrer erbern stat insigel auszgangen, auch nach eins tails vermeldung ewrer gemelten schriftlichen antwurt gesetzt abgeredt und merklich vepent ist, daz sich Hanns Pennynger in einer zeit her in unser stat fugen und da demselben Ulrichen seinen bruder vor iren freunden rechnung und auszrichtung tun solt, bringt uns doch der gemelt Ulrich Penynger clagweise fur, wie der benannte Hanns sein bruder solichem nit nachkomen, sunder im zu geverlichen und verdurblichen schaden verhalten und auszbeliben und im deszhalben der gemelten verschriben pene verfallen sey, daz uns an in von des benannten Ulrichs wegen yen etwas sere befremdet. Darumb wir ausz sunderem getrawen ewrer ersamen freuntschaft mit allem fleis freuntlich bitten, ir wellet dem gemelten Ulrichen unserm burger in solichen seinen sachen gein seinen bruder abermals ewrer gunstlich furdrung und beheglichen willen gutlich mittailen, ob er des seinen nach verschriben dingen und verfallen mercklichen penen von im bekomen möcht und nicht also unprüderlicher weise in verdürblich scheden gesetzt werd, und euch umb unsern willen hierinnen abermals so gutwillich beweisen und ertzaigen, als wir ewrer fursichtikeit des und alles guten sunderlich wolgetrawen, daz stett uns umb ewrer weiszheit mit allem fleisz freimütlich zuverdienen« [1]). Datum ipsa die beate Dorothee (*6 lutego*) [a. 1455].

Briefbücher 25 f. 97.

---

sy dy egenannten bruder in keyner weise hetten mogen entrichten und gescheiden, also das solche rechnunge, dy alhy czwischen in gelegit und geschen were, keynem teyle czu schaden noch czu fromen komen sal czu ewigen tagen und Hannos Penniger personlich dobey keginwortig steende und gutwilliclich globete Ulrich seynem bruder, der auch keginwortig was, das her czwischin hy und weynachten im kegin Noremberg noch czyen welde und do selbist, im vor frunden adir erbern kowfleuten eyne gancze und entliche rechnunge thun wil, umbe alle sachen sich eynen; ap Hannos das nicht worde tun, als obin, so hat her sich doreyn gegeben von gutten willen, das her vorfallen seyn wil Ulrico 2000 unger. gulden ane wedirrede czu beczalen (Ibidem, p. 99).

[1] W r. 1456 Ulryk opuszcza Kraków, a ponieważ brat Jan jeszcze nie zaspokoił jego pretensyi, przeto pełnomocnikiem swym »hot mechtig gemacht Jorge Penniger seynen bruder czu fordern of alle Hannos Pennigers schulde und gelossene gutter obiral, wo her dy ankomen mag bynnen landis, mit foller macht in den sachen und mit den guttern im czu gutte czu thun und czu lossen als her selbir«. (Scabin. Crac. 7, p. 247).

13. *Norymberga, 20 lutego 1455 r.*

Rajcy norymberscy do króla Kazimierza Jagiellończyka z prośbą o opiekę nad norymberskimi kupcami wobec rady krakowskiej w myśl przywilejów królewskich.

Serenissimo principi et domino domino Kasimiro regi Polonie etc. ac magno principi Litavie etc. domino nostro gratiosissimo.

Seren[s]ssime princeps et domine gratiosissime! Post humilem nostri recomendationem, quitquid poterimus obsequii, honoris et reverentie premissis. Quomodo divi reges et principes incliti regni Polonie, progenitores vestri felicis recordationis, pro gloria et comoditate regni ipsius, mercatores quoslibet pro adducendis et deducendis mercibus benignitate regia duxerunt invitandos, ut sicut regnum ipsum summa maiestate fulgeret, sic etiam quarumlibet mercium genere habundaret, et nedum ea, que nobilium statui congruerent, sed et illa, que populorum usui competerent, digna pretii comparatione in eodem possent inveniri, quod quidem superioribus diebus et usque ad hec vestre celsitudinis felicia tempora cum evidenti tamen profectuum ipsius regni incremento gratiose dinoscitur esse observatum. Nunc autem, quod dolenter referimus, percepimus, maiestatis vestre sublimitatem ad instantiam forte nobis disfaventium regio statuisse edicto, ne aliquis civium et mercatorum nostrorum, demptis dumtaxat nundinis communibus, aliquas mercantias in regno predicto exercere presumant, sub penis, ut asseritur, non modicis, transgressoribus infligendis[1], quodque spectabiles viri consulatus regie civitatis vestre Cracoviensis vigore huiusmodi edicti mercatoribus nostris libras, ulnas, pondera aliaque ad mercium exercicia pertinentia abstulerint, ceteraque eorum bona sub signetis eorum in cameris et institis suis recluserint, in ipsorum mercatorum nostrorum preiudicium non modicum et iacturam. Eapropter maiestatem regiam humiliter et devote deprecamur, quatenus contemplatione imperialis celsitudinis humiliumque precum nostrarum instantia predictum serenitatis vestre edictum propicia pietate relaxare civesque et mercatores nostros de innata vobis clemencia pristine dignetur restituere libertati, ut ope regalis munificencie in regno vestro tam inclito eadem gaudere mereantur prorogativa gratiarum, qua memoratorum progenitorum vestrorum tempore uti et gaudere sunt soliti, prefatoque consulatui Cracoviensi demandare, ut restitutis singulis eis ablatis, eos in civitate ipsa, quemadmodum superiori tempore consueverunt, merces exercitari sine

[1] Nie znamy tego edyktu; tej treści edykt został wydany dopiero 16 marca 1457 w Piotrkowie, który powiada, że »ammodo sepefati Norembergenses aut alii quicunque hospites et forenses ipsorum continuam habitationem et mercanciarum exercentiam extra fora annualia sive nundinas in civitate ipsa Cracoviensi nullatenus facere seu quovismodo exercere audeant«. (Kod. dypl. m. Krak. I, p. 231, nr. 164).

impedimento quolibet patiantur; thronum regni vestri perhenni gloria et personam vestram regiam votiva incolomitate desideratis auspiciis conservare dignetur dextera cuncta regentis feliciter et longeve. Datum feria quinta ante Cathedra Petri (*20 lutego*) anno LV. Proconsules et consules imperialis civitatis Nurembergensis.

Briefbücher 25 f. 105.

14. *Norymberga, 20 lutego 1455 r.*

Rajcy norymberscy do krakowskich ze skargą na krzywdzenie kupców norymberskich.

Krackaw.

Fürsichtigen etc. lieben freunde! Uns haben ettlich unser burger und kauffleute, die dann handel und gewerb mit ir kauffmanschafft bei euch zu Krackaw pflegen, furbracht, wie wol si solichen iren hanndel bei ewer fursichtikeit lanngtzeit getrewlichen getriben, auch ir ettliche solichs hanndels also zupflegen von den allerdurchleuchtigsten fürsten unsern gnedigisten herren, kunigen zu Polan etc. loblich begnadt und gefreyet seyen, hab in doch die selb ewer fursichtikeit ir wag, gewicht, eln, seidengewanndt ausz iren gewelben genomen und annder ir hab und gut in denselben iren gewelben verspert und versigelt, und merkliche grosse pene an si gefordert, auch in uber das alles ernstlich verbotten, furbass kein hanndel in ewer stat noch in dem lannd zwischen den iarmarkten zutreiben, des wir uns nach allem herkomen und sunder freuntlicher zuversicht zu ewer lieb je nicht versehen haben; darumb wir die selben ewer lieb mit allem fleisz gutlich bitten solich newekeit und beswernus gen den unsern freuntlich abtzetun; in ir hab und gut zwischen den merkten unverspert und si als annder gest zuhalten auch bei irem herkomen und kuniglichen gegeben gnaden und freiheiten beleiben zulassen, nit allein die billicheit sunder auch unser willig dienst darinne angesehen, wann womit wir ewer fursichtikeit in der gleichen und merern sachen lieb und dienst beweisen mochten, tetten wir williklichen gern. Datum feria quinta ante cathedra Petri (*20 lutego*) anno etc LV.

Briefbücher 25 f. 105 v.

15. *Norymberga, 21 maja 1457 r.*

Rajcy norymberscy do króla Kazimierza Jagiellończyka z prośbą o opiekę nad kupcami norymberskimi w myśl przywilejów krakowskich.

Kasimiro regi Bolonie.

Serenissime princeps! Cum inter cetera orbis regna inclitum regnum Bolonie summa maiestate fulgeret merciumque diversitate habundaret, serenissimi eiusdem regni reges et domini progenitores vestri dive me-

morie pro habendis in regno ipso ad decorem et gloriam ipsius mercium quarumlibet exercitiis cives et mercatores nostros propicia pietate duxerint invitandos, ut nedum merces in dicto regno ortas ad exteras ducerent nationes, verum etiam aliarum mercium species in eodem regno peregrinas afferrent, ut exinde tam regnum quam alie provincie mutua se mercium huiusmodi participatione fructuosis incrementis confoverent, mercatores nostros eosdem in hisdem exercitiis benignitate regia favorabiliter prosequentes, quod etiam usque ad hec felicia serenitatis vestre tempora dinoscitur gratiose fore observatum. Nunc autem, quod dolenter [1] referimus, ad nostram devenit noticiam, qualiter gubernatores sive locumtenentes a maiestate vestra constituti civibus et mercatoribus nostris in ipso regno mercantibus res et merces eorum arrestari et includi decreverint in ipsorum mercatorum nostrorum dispendium non modicum et iacturam. Quare ad celsitudinem regiam Danielem Vlmer, familiarem nostrum, presentium exhibitorem, duximus transmittendum, humiliter deprecantes, quatenus eundem nostri contemplatione in premissis clementer audire, fidem creditivam adhibere, et in prosecutione propositorum gratiose exauditum remittere dignetur regalis vestra celsitudo, quam cum incolumitate votiva desideratis auspiciis feliciter et longeve conservare dignetur dextera regis regum. Datum feria secunda post Dominicam Oculi (*21 marca*) [1457].

Episcopo Norbonensi alias de Koy, incliti regni Bohemie gubernatori generali, domino nostro gratioso.

Domino Luca, vicedomino Maioris Bolonie, domino nostro singulariter honorando. Domino Johanni Tentzinszky, vicedomino provincie Cracoviensis, domino nostro singulariter honorando. Cuilibet ut supra mutatis mutandis. Domino Petro de Sampter domino et fautori singulariter honorando.

Briefbücher 27 f. 71—71 v.

W rękop. »dolerenter«.

16. *Norymberga, 25 czerwca 1457 r.*

Rajcy norymberscy do króla Kazimierza Jagiellończyka; tłomaczą się, że nie mogą spełnić jego życzenia.

Casimiro regi Pollonie etc.

Serenissime rex et princeps ac domine gratiosissime! Quamvis enim pervigiles essemus ad incrementum iocunditatis de prosperis et fortunatis vestre regie maiestatis eventibus cum puritate ac prompta voluntate nos offerre, prout merito teneremur, excellentieque regie maiestatis vestre litteris devote receptis ad id, quod continebatur in ipsis, affectum sincerum conferre, sed cum difficile sit archana principum perscrutari vel lucide et aperte intelligere, quorum colloquiis interesse minime habemus, ideoque affectum vestre celsitudinis consequi nequimus, eapropter vestram regiam

[1] W rękop. »dolerenter«.

celsitudinem fiducialiter imploramus, rogantes humiliter et devote precum instantia, qua possumus ampliori, quatenus divini amoris et nostre servitutis intuitu nos de re ipsa gratiose excusatos benignitateque propicia commendatos habere dignetur serenitatis vestre celsitudo. Quam pro salute corone vestre tam inclite cum successuum prosperitate votiva per tempora longiora conservare dignetur altissimus feliciter et longeve. Scriptum sabbato post festum sancti Johannis Baptiste (*25 czerwca*) [1457].

Briefbücher 27 f. 130 v.

17. *Norymberga, 8 listopada 1458 r.*

Rajcy norymberscy do króla Kazimierza Jagiellończyka w sprawie sumy 1513 flor. należnej Ludwikowi Gruberowi.

Serenissimo principi ac domino domino Kasimiro, regi Polonie ac magno principi Litwanie etc. Serenissime princeps ac domine gratiosissime! Cum subiectione debita promptam ac paratam ad mandata regia voluntatem. Vestra magnificentia meminit nec in oblivionem deducimus innotescat, prout ex relatione Ludwici Gruber, nostri civis, cognovimus, quomodo cum vestra regia maiestate quidam Johannes Luszmer[1], olim dicti nostri civis et eius societatis familiaris, vice et nomine eorundem in forma cuiusdam emptionis debitum contraxerit se extendens ad 1513 aureos hungaricales in certo termino, quemadmodum in eiusdem vestre regie maiestatis littera sigillo[a]) roborata dictisque creditoribus tradita clarius continere videtur, persolvendos. Cum autem prorogatio [ne][2]) eiusdem solutionis debiti post legitimum et prefinitum terminum in dicti nostri civis et sue societatis non modicum dampnum et iacturam hucusque facta diutine et magis in acquisitione suorum emolimentorum ac victualium pro se et suis liberis, ut asseruit, notanter [est][2] prepeditus, [venit ad nos][2] suum et sue societatis speciale gravamen querulose lamentando; quare excellenciam vestre regie maiestatis humiliter rogamus devoteque exhortamur, quatenus animum suum gratiose reflectere, quanta promptitudine et benevolentia eidem regie maiestati dictus noster civis pro se et sua societate in debito contrahendo comparuit nostramque honestam ac iustam petitionem exaudire et gratiosius intendere dignetur, ut prefatus noster civis unacum sua societate de predicta summa debitam recipiat expeditionem ad parcendum gravaminibus, expensis, dampnis et laboribus, et ex eo ad omnia vestre serenitatis mandata et nutus regales promptiores et devotiores non immerito reddamur nos nostratesque eedem celsitudini vestre regie humiliter commendantes, quam altissimus sanam et incolumem cum successuum prosperitate votive conservare dignetur feliciter et longeve. Scriptum

[1] Znany Norymberczyk w Krakowie. W r. 1456 jemu i Leonardowi Podmer i spółce należało się od Doroty żony Stanisława Polaka 135 fl. Por. Kutrzeba, Handel Krakowa w wiekach średnich, p. 89.

[2] Co w nawiasie pochodzi od wydawcy.

[a]) W rękop. »sigilla«.

die 8 mensis Novembris [a. 1458]. Proconsules et consules imperialis civitatis Nürmbergensis.

Briefsbücher 28 f. 121.

18. *Norymberga, 8 listopada 1458 r.*

Rajcy norymberscy do królowej Zofii w sprawie 300 dukatów należnych Ludwikowi Gruberowi.

Illustrissime ac inclitissime domine domine Sophie, regine regni Polonie etc. domine nostre gratiosissime. Illustrissima ac domina gratiosissima! Post humilem nostri recomendationem quicquid poterimus honoris et reverencie premissis. Ludwicus Gruber, civis noster, ad nostram deduxit notitiam, quod quidam Johannes Luszmer, quondam suus et sue societatis familiaris, auctoritate eorundem cum vestre celsitudinis gratia debitum contraxerit de certa summa, de qua eisdem 300 aurei hungaricales adhuc restarent persolvendi, desuper vestre excellencie littera sigillata penes eum et suam societatem in testimonium illesa reservaretur, cuius prorogatio post legitimum et prefinitum terminum solutionis in ipsius et sue societatis non modicum dampnum et iacturam, ut asseruit, hucusque facta dietim cederet et cessisset suam indigentiam et oportunitatem dicti debiti allegando. Quapropter serenitatem vestram omni precum studio humiliter rogamus affectuosiusque exhortamus, quatenus preces nostras humillimas prefatique nostri civis obsequiosam promptitudinem intuendo, operas regias impendere dignetur, ut predicto nostro civi et sue societati pretactum debitum absque dilatione persolvatur et satisfiat, ne ob non solutionem eiusdem debiti idem cum sua societate propter discrimina vicorum ac distantiam locorum ad maiores expensas ac dampna graviora deducatur et dictum nostrum civem cum sua societate propter discrimina vicorum ac distantiam locorum ad maiores expensas ac dampna graviora deducatur et dictum nostrum civem cum sua societate innata clementia gratiose habere recommendatos, in quo nobis vestre gratie sublimitas, quam incolumitate votiva et longitudine dierum conservare dignetur altissimus, gratiam ostendet singularem. Datum ut supra cum subscriptione [1]).

Briefsbücher 28, f. 122.

19. *Norymberga, 9 listopada 1458 r.*

Rajcy norymberscy do krakowskich w sprawie niesłusznych pretensyi Luszmera do Grubera.

Cracow.

Lieben frunde! Nachdem und wir bericht sein der durchluchtigist furst und herre, herre Kazimir kung zu Polan etc. unser gnediger herre, und

[1] Vide nr. 17.

fraw Zophia seiner kunglichen gnaden fraw und muter kungin daselbst unser gnedige fraw, Ludwigen Gruber unserm burger und seiner geselschafft ein merklich sum guldein nach innhalt der schuldbriefe in deszhalb gegeben schuldig beleiben, welche schuld Hanns Luszmer die zeitt irer geselschafft dyener an stat und von wegen des gemelten unsers burgers und seiner geselschafft gemacht hat etc., bringet uns der genante unser burger fur, wie sich Lusmer vorgemelt unterstee etlich burger bey euch auch ander den er schuldig ist auf solch schuld, so dann der gemelt unser gnediger herre und seiner gnaden fraw und muter an den Gruber und seiner geselschafft schuldig sein, als ob im dem Luszmer die zustunde antzeigung zu geben und sie darauf anverweisen etc., das uns von im nit unpillich befrembdet, angesehen das derselbe Luszmer von dem obberurten unserm burger und seiner gesellschafft, so wir bericht werden, gentzlich enntrichtung empfangen und sie auch umb alle sach nach innhalt der quittantzen und seins abschids quittirt und ledig gesagt, auch sie auf solch schulde von unserm gnedigisten herren und frawen etc. herfliessende und auch ander, als das ir verweist habe etc. Hirumb wir ewre fursichtigkeit in fruntlichem fleisz und gantzem vertrawen bitten die ewern gutlich daran zuweisen, unserm burger egemelten und seiner geselschafft in solch ir schulde nit eintreg, irrung oder hindernusz zufugen, sunder in oder irem anwalt zueinpringung derselben umb unser fruntlichen dinst und der pillicheit willen hilfflich, ratsam und gutwillig zuerscheinen, als wir des und aller fruntschafft etc. Datum feria quinta ante Martini (*9 listopada*) anno etc. LVIII.

Briefbücher 28 f. 124.

20. *Norymberga, 12 czerwca 1459 r.*

Rajcy norymberscy do Kazimierza Jagiellończyka w sprawie Macieja Scheppacha, pełnomocnika Ludwika Grubera, Leonarda Podmera i spółki, uwięzionego w Krakowie.

Kasimiro regi Polonie etc.

Serenissime princeps et domine etc. Ludwicus Gruber et Leonhardus Podmer[1]), cives nostri, suo ac societatis eorum nomine ad nostram deduxerunt noticiam, quod licet agentibus ipsis sub splendore protectionis regalis maiestatis vestre in urbe vestra Cracoviensi mercium exercitia tenuerint et propicia pietate semper fuerint tractati, sit nunc quidem factor eorum Mathias Scheppach[2]) a nonnullis civibus Cracoviensibus interceptus, et ut creditur nulla rationis claritudine vinculis mancipatus, velut presens eorum procurator excellencie regali distinctius enodabit. Quare ean-

[1] Por. notkę przy numerze 17.

[2] Z tą osobistością spotykamy się i w aktach krakowskich. W r. 1458 Mikołaj Kristan zeznaje przed ławnikami krakowskimi, że winien jest »Mathie Scheppach von Norenberg« 60 fl. węg. płatnych w pięciu ratach we Wrocławiu. (Scabin. Crac. 5 p. 330).

dem excellentiam humiliter petimus et rogamus, quatenus ex innata clementia regie magnitudinis ad hoc, ut idem factor eorum a vinculis ipsis relaxetur pristineque restituatur libertati, nostri contemplatione demandare dignetur regalis vestra celsitudo, quam felicibus auspiciis cum incolumitate votiva pro salute et directione throni vestri tam excelsi conservare dignetur altissimus feliciter et longeve. Datum feria tercia ante festum sancti Viti martiris (*12 czerwca*) anno Domini MCCCCLIX. Proconsules et consules imperialis civitatis Nurembergensis.

Briefbücher 28 f. 217.

21. *Norymberga, 15 czerwca 1459 r.*

Rajcy norymberscy do krakowskich z prośbą o uwolnienie Macieja Scheppacha.

Der stat Krackaw.

Lieben freunde! Ludwig Gruber und Linhart Podmer unser burger haben uns furbracht, wie Mathes Scheppach ir diener durch etlich ewer burger bey euch zugefencknusz unpillich, als sie meynen, bracht sey, als das dise eingeslossen zettel uns deshalben uber geantwurt wol zuerkennen gibt etc. Darumb wire ewr erber freuntschafft mit allem fleisz freuntlichen bitten, ir wollet umb unseren willen gutlichen darob sein hellfen und furdern, damit der genant Matheis Scheppach der egenante unser burger diener sollicher vencknusz on entgeltnusz ledig gezelet und gelassen werde, sein und unser burger unschulde und unser willig dinst hirinne gutlich betracht und angesehen. Das wollen wir umb ewre fursichtikeit mit allem willen, wo sich das ymer gebürt, gut verdienen. Datum ipsa die sancti Viti (*15 czerwca*) anno etc. LIX.

Briefbücher 28 f. 218 v.

22. *Norymberga, 6 września 1459 r.*

Rajcy norymberscy do krakowskich; polecają Macieja Scheppacha i Ulryka Freydunga pełnomocników Ludwika Grubera, Leonarda Podmera i spółki.

Burgermeistern und rate zu Krackaw.

Fürsichtige erbern und weisen lieben frunde. Wann unser burgere Ludwig Gruber und Lienhart Podmer ir selbs und ir gesellschaft halben etliche sachen bey euch ze hanndeln haben, darumb sie denn Mathias Scheppach und Ulrichen Freydung dise gegenwärtig zu ewer fursichtikeiten schicken, bitten wir diese ewere fursicht in sunderm fleis, ir wöllet euch dies in iren beuolhen dingen umb unsern willen zu ir gerechtikeit gunstlich lassen beuolhen sein und in furderlich ratsam und gutwillig erscheinen, so wir des ewer erberkeit sunder zweifels wolgetrunen und in

gleichen und merern sachen gerne verdienen wollen. Datum feria quinta ante Nativitatis Marie Virginis (*6 września*) [a. 1459].

Briefbücher 28 f. 257.

23. *Norymberga, 7 września 1459 r.*

Rajcy norymberscy do króla Kazimierza Jagiellończyka w tej samej sprawie.

Kazimiro regi Polonie.

Serenissime princeps et domine etc Quoniam emergente varietate gerendorum, que Ludwico Gruber et Leonhardo Podmer, civibus nostris, suo et societatis sue nomine in regno celsitudinis vestre clarissimo tractanda supersunt, Mathiam Scheppach et Ulricum Frydung, procuratores suos, harum exhibitores, ad eiusdem celsitudinis vestre presentiam duxerunt transmittendos, excellentiam vestram regalem humiliter deprecamur, quatenus ex innata clementia prefatos procuratores in sibi commissis favore regio gratiose habere commendatos et pro sui iustitia promotivam impendere voluntatem dignetur regalis vestra maiestas, quam felicibus auspiciis cum desiderata incolumitate conservare dignetur altissimus feliciter et longeve. Datum 7 mensis Septembris [1459].

Briefbücher 28 f. 257.

24. *Norymberga, 14 stycznia 1460 r.*

Rajcy norymberscy do Kazimierza Jagiellończyka w sprawie zastawu królowej Zofii zagarniętego przez Kislingerów.

Kasymiro regi Polonie, magno principi Litavie.

Serenissime princeps et domine etc. Deducto ad nostri notitiam, qualiter illustrissima domina, domina Sophia, regina Polonie, genitrix vestra clarissima, domina nostra gratiosa, quedam clenodia ratione cuiusdam debiti, quo Ludovico Gruber, civi nostro, et societati sue obligata extiterat, ad discussionem decretumque venerabilis tribunalis urbis vestre regie Cracoviensis deposuerit, quodque quidam cives urbis ipsius Kiszlinger nuncupati clenodia eadem nullo iuris suffragio, sed pocius, ut asseritur, propria temeritate ad manus suas receperint, non solum in dedecus iurisdictionis Cracoviensis, sed et in iacturam et dampnum non modicum civis nostri et societatis sue predictorum; quare celsitudinem regalem humiliter petimus et rogamus, quatenus, cum causa ipsa in iudicio Cracoviensi predicto adhuc pendeat indecisa, regia maiestas operas suas nostri contemplatione, si et in quantum salva reverentia sublimitatis vestre fieri poterit, interponere dignetur, ut ad parcendum [1] amplioribus laboribus et expensis cum reposicione dictorum clenodiorum ad tribunal pre-

[1] W rękop. »percenduni«.

dictum causa ipsa in eodem absque ulteriori provocatione terminetur, quodque idem civis noster unacum societate sua celsitudinis vestre gloriosis presidiis se gaudeat in causa ipsa debitam gratiosamque iusticie expeditionem reportasse, in quo nobis regalis maiestas, quam felicibus auspiciis cum incolumitate votiva conservare dignetur altissimus, gratiam ostendet singularem obsequiorum puritate fideliter promerendam. Datum feria tertiaante Anthonii *(14 stycznia)* [1460].

Briefbücher 29 f. 76—77 v.

25. *Norymberga, 17 marca 1460 r.*

Rajcy norymberscy do króla Kazimierza Jagiellończyka w sprawie wierzytelności Ludwika Grubera.

Kazimiro, regi Polonie.

Serenissime princeps et domine gratiosissime! Quemadmodum, ut producta coram nobis vestre serenitatis littera Ludwico Gruber, civi nostro, assignata declarat, ut idem Ludvicus litteras, vigore quarum ipse pretendat regiam maiestatem sibi et societati sue existere obligatam, in termino per serenitatem vestram sibi et societati sue prefixo producere debeat, in quorum productione ipse negli[g]ens fuerit et remissus etc., alium terminum ex superhabundanti ipsi Ludvico ad dominicam Conductus Pasce statuentes, cuius termini prefixio sibi in vigilia Palmarum proxime primo notificata existat, ita quod brevitate termini impossibile fuerit per se vel factores suos comparere. Cumque profecto moto bellorum discrimine, quod nunc in partibus hiis acerrima fluctuat tempestate, litteras ipsas ad maiestatis vestre regnum transmittere grave sit et excusatione dignum, ne tamen ratione debiti illius dubitationis scrupulum quomodolibet emergat, copias litterarum regalium per nos visas et diligenter examinatas presentibus duximus intercludendas, humiliter precantes, quatenus serenitatis vestre sublimitas ex innata clementia efficere dignetur, ut prefatus civis noster unacum societate sua iuxta contenta litterarum maiestati[s] vestre expeditionem debitam consequantur, offerentes se pro firmiori certitudine quittancias fidedignas in receptione solutionis huiusmodi daturos et expost temporis habilitate captata litteras originales maiestati vestre assignaturos; celsitudinem vestram regalem sanam et incolumem cum successuum prosperitate votiva conservare dignetur altissimus feliciter et longeve. Datum [feria] quinta *(17 marca)* Pasce [1460].

Briefbücher 29, f. 129.

26. *Norymberga, 17 marca 1460.*

Rajcy norymberscy do krakowskich w sprawie zagarnięcia zastawu królewskiego przez Kislingerów.

Der stat Cracow.

Lieben frunde! Ewr schreiben uns ietz von Ludwig Grubers unnsers burgers und seiner geselschafft wegen getan, die Keszlinger ewr mitburger anrurnde etc., haben wir vernommen, und nachdem wir dem allerdurchleuchtigsten fursten unnserm gnedigsten herrn kung zu Polan des genannten Grubers halben nit annders dann zimlich redlich und geburlich schrifft zugefugt haben, meynen wir dieselb unnsere schrifft angesehen ewr lieb nit not gewesen sey, uns mit solicher ewr ernstlicher schriffte zuersuchen und furtzunemen, denn wie dem, nachdem Gruber solicher ewer uns zugesenndten schrift bericht ist, hat er von sein und seiner geselschafft wegen geantwort nach innhaltt diser eingelegten schrifft, die wir euch hiemit zuschicken, und nachdem sich nw derselb unnser burger erbeutet zu rechtlichem ausztrag zukommen fur ewr statgericht und nw die Keszlinger ewr mitburger und bey euch in ewr stat gesessen sein, so bitten wir ewr fursichtikeit mit allem fleisz fruntlich, ir wollet die ewrne vermogen sich derselben erbietung benügen zu lassen, als wir dann des in dergleichen sachen gein euch auch willig und umb ewr weiszheit zuverdinen alczeit bereit sein wollen. Datum feria quinta Pasce *(17 marca)* 1460.

Briefbücher 29, f. 131.

27. *Norymberga, 4 czerwca 1464 r.*

Rajcy norymberscy do króla Kazimierza Jagiellończyka w sprawie wierzytelności Ludwika Grubera.

Kazimiro regi Polonie etc.

Serenissime princeps et domine! Meminimus excellentiam vestram regalem ad instanciam Ludwici Grubers, civis nostri, racione certorum debitorum, in quibus eadem excellentia vestra iuxta tenorem litterarum regalium eidem civi nostro et societati sue obligari dinoscitur, humilibus scriptis nostris implorasse, ut ipsi civi nostro regalis serenitas expeditionem gratiosam pro debitis ipsis facere dignaretur etc. Sed quia ipsa scripta nostra aput magnificentiam vestram gratia expeditionis huiusmodi, ut ipse civis noster asserit, nullum sortita sunt effectum, maiestatem vestram regalem iterato humiliter precamur, quatenus nostri contemplatione presenti factori suo Johanni Stromeir suo et societatis sue nomine pro debitis ipsis iuxta contenta litterarum expeditionem facere gratiosam, ut ipse se gaudeat nostra interventione debitam se reportasse solutionem, in quo nobis regalis maiestas, quam felicibus auspiciis cum incolumitate votiva conservare dignetur altissimus, gratiam ostendet singularem. Datum [feria] secunda ante Bonifacii *(4 czerwca)* 1464.

Briefbücher 31, f. 18.

28. *Norymberga, 27 listopada 1473 r.*

Rajcy norymberscy do króla Kazimimierza Jagiellończyka; uniewinniają się w sprawie posłów polskich i czeskich zmuszonych opuścić Norymbergę.

Serenissimo principi et domino domino Kazimiro regi Polonie, magno duci Litwanie, Russie Prussieque domino et heredi domino gratiosissimo.

Serenissime princeps et domine domine gratiosissime! Post humilem nostri recomendationem quicquid poterimus, obsequii honoris et reverencie premissis. Cum vestre serenitatis oratores, nobiles et benemeriti ad dietam ab imperiali maiestate in Augusta celebrandam indicta[m] se die 22 mensis Octobris proxime preterita unacum sua comitiva ac dominis Benisch de Colobrat et Iodoco de Einsidel ad urbem nostram contulerunt, demum dominus plebanus et rector ecclesie sancti Sebaldi religiosique patres ac presbyteri seculares nobis cohabitantes ex communi fama et rumoribus permoti interdictum posuerunt constanterque observarunt ex eo, quod censuris illis, quibus Ieorius de Bodeabrat olim occupator regni Bohemie cum suis subditis et adherentibus innodatus erat, asserentes prefatos dominos Benisch et Iodocum in eisdem censuris adhuc irretitos et nondum ab eisdem censuris fore absolutos, quemadmodum prefati domini plebanus religiosique patres et presbyteri seculares nobis deferebant; nichilominus tamen antequam fama et rumor de prefatis duabus personis in publicum prodirent, nos V. S. ambassiatoribus et consiliariis cum sua comitiva et eisdem personis honorem et reverentiam benignam exhibuimus sanctissimasque et venerabiles in urbe nostra reconditas reliquias, quas ad visendas instanter conceperant, monstrari permisimus. Cum vero a S. domino nostro apostolico et ipsius sedis legato nostro plebano prefato unacum religiosis patribus et toti clero nobiscum habitantibus in negotiis ecclesie et orthodoxe fidei facta sit singularis commissio ad habendum in hiis spiritualibus diligentem suum respectum, quibus nos in spiritualibus subiecti sumus, decuit nobis ut viris katholicis huiusmodi mandatis nos obtemperare et sacrosancte Romane ecclesie obedire, ut teneamur, et opus sic interdictum observare. Que omnia vestram regiam maiestatem latere noluimus detractorum emulationem formidantes, quare vestram serenitatem rogamus instantissime et precamur, quatenus nephariis emulorum conatibus famam et statum nostrum depravantibus vestra regia serenitas nostram innocentiam attendere et ad sinistras delationes, si auribus eidem regie maiestati instillate forent, eisdem aures faciles non prebere, sed nos preambula gratia benigniter exaudire excusatosque habere dignetur, ne sub dissimulatione pertransire videamur. In quo nobis recolende propiciacionis clemenciam exhibe-

bit serenitatis vestre magnitudo, quam cum incolumitate votiva felicibus auspiciis conservare dignetur dextra regis regum. Ex Nurimberga die 27 Novembris anno et LXXIII. Vestre regie maiestatis humiles oratores proconsules et consules imperialis civitatis Nurimbergensis [1].

Briefbücher 34 A. f. 229—230.

29. *Landshut, 26 grudnia 1473 r.*

Ludwik książę bawarski wstawia się do króla Kazimierza Jagiellończyka za Norymberczykami w sprawie zatargu z kupcami polskimi.

Regi Bolonie.

Serenissime rex domine et consanguinee noster honorande! Pridem accepimus litteras vestre celsitudinis responsales in facto nonnullorum civium Nurembergensium ad nos datas, continentes, quod usquemodo bona eorum nec arrestari nec occupari dimiseritis. Nichilominus confidentes nos cooperaturos, ut mercatoribus vestris, an Nuremberge iusticia administretur etc., transmisimus supermemoratas celsitudinis vestre litteras eisdem Nurembergensibus, qui responderunt, nemini usque quo iusticiam denegasse, allegantes, quod cum mercatores vestri duos eorum cives cum illorum societate occasione debiti coram eis in iudicium vocaverint et eorum actionem prosecuti non fuerint, interea unus ex debitoribus et reis mortem expecierit, alii autem ea civilitatis obligacione, qua eis astricti fuere, pro eorum urbis introducto more absoluti discesserint, neque ob has res extra territorium et iurisdictionem eorum ius dicere in ipsum non possint, quamquam paratissimi forent et cupidi unicuique iusticie administrare complementum, ac cum ipsis ex causis pretactis nulla in personam profugatorum ex nunc iurisdictio competat, eam facere et administrare haut possint, affectuoso nos studio supplicantes, quatenus huiusmodi allegatas superius causas vestre celsitudini rescribere, eos excusatos reddere et pro posse efficere vellemus, ut bona et mercimonia civium ipsorum in regnis, principatibus et dominiis vestris hanc ob causam nec arestentur nec occupentur, attento, quod altri per alterum non debet iniqua afferri conditio nec bona unius pro alio obligata iri; si quis autem pretenderet, supradictas rationes allegatas iure haut subsistere, offerunt se de hoc coram cesarea maiestate tamquam domino et iudice eorum ordi-

[1] Sprawa ta widocznie przysporzyła Norymberczykom bardzo wiele kłopotów, albowiem listy z uniewinnianiem się przesyłają także: 12. XI 1473 »Marcho tituli sancti Marci presbytero cardinali, patriarche Aquilegiensi, sancte Sedis apostolice per Germaniam legato de latere«, dalej »Alberto Cock, preposito ecclesie sanctorum Petri et Pauli Bardeviensis, Verdensis dyocesis, litterarum apostolicarum abbreviatori ac sacrorum canonum doctori«, 21/XI 1473 do Ludwika księcia bawarskiego, 27/XI 1473 zaś do Jakóba z Dębna wojewody i starosty krakowskiego, Adama z Dąbrowy, dziekana poznańskiego, sekretarza królewskiego i do Rudolfa biskupa wrocławskiego. (Ibidem, str. 228—234).

nario immediato aut aliis arbitriis seu iudicibus prerogatis et in literis eorum ad celsitudinem vestram presentibus transmissis specificatis stare iuri aut arbitrio; et quoniam sepetactos Nurembergenses tum federe cum favore et gratia prosequimur singulari, obsecramus vestram celsitudinem summo atque accurato studio et vehementer, quatenus predictis allegationibus et hiis nostris deprecationibus attentis aperte nobis presentium latore significetis vestre celsitudinis intentionem et an secure immunesque ac absque huiusmodi arrestationibus et occupationibus in predictis regnis, principatibus et dominiis cum eorum mercibus vagare et libere dicta causa non obstante vendere et emere, ire et redire possint. Que res nobis erit oppido gratissima officiis et obsequiis pro vestra celsitudine ultro promerenda, quam ad vota feliciterque valere percupimus. Ex Lanndshut 26 Decembris anno etc. LXXIIII [1] Ludovicus dux Bawarie.

Briefbücher 34 B., f. 14.

30. *Norymberga, 13 stycznia 1474 r.*

Rajcy norymberscy do króla Kazimierza Jagiellończyka w sprawie Jerzego Bocka z Poznania i Konrada Guldinmundleina.

Serenissimo principi et domino domino Kasimiro regi Polonie etc. ac magno duci Litwanie etc. Russie Prussieque domino et heredi, domino nostro gratiosissimo.

Serenissime rex ac domine gratiosissime. Post humilem nostri recomendationem. De requisitione celsitudinis vestre ex parte sui civis in Poszna Geory Bock ad Conradum Guldinmundlein [2] ac societatem eius diebus transactis facta, pro qua et novissime egregium dominum Ludowicum de Paradiso doctorem familiarem nostrum aput celsitudinem vestram habuimus, que et nobis finem tractatuum tunc habitorum hoc tenore detexit, quod pro huiusmodi requisitionibus habitis, terminandis, ex celsitudine vestra duo, a nobis totidem, unus insuper ex dominis nostris gratiosis, dominis Lubusiensi aut Wratislaviensi episcopis superarbitri dari deberent. Sed quia nedum a naturali eorum et scripto iure communi ac privato, privilegiis videlicet a Romanis imperatoribus regibusque dive memorie nobis gratiose collatis, sumpto presidio,

[1] Rok w owych czasach w całych Niemczech poczyna się 25 grudnia.

[2] Zdaje się, że Norymberczyk Konrad Guldemunt procesujący się w Krakowie z Maciejem Beck z Poznania, a ów Konrad Guldinmundlein to jedna i ta sama osoba. Następujące czyni on zeznania przed sądem radzieckim w Krakowie: »Ich Kuncze Guldemunth bekenne, das ich und meyne geselschaft schuldig seyn dem erbarn Mathis Beck und seynen geerben 800 gulden ungerisch und 27 gulden, in welchir summa der gulden, dy ich ym schuldig bin und meyne geselschaft trete ich ym Mathis Beck abe dy kofenschatcz und phemert, dy ich seynem son yngelegit habe czu Leypczik also das Mathis Beck sal senden seynen machtsman dy guttir und phemert czu entphoen von seynetwegen ym Mathis Beck zu gutte und Kuncze Guldemunth sol ouch seynen dobey haben, also das dy guttir und phemert gefurt, gebracht und yngeleget sollen werden czu Pasznaw of yr beyde ebentewr, sundir dy fure und czolle von Lleypczk

quod nec nos pro nostris aut nostri alterutrum aut vicissim alter pro reliquo teneatur pignoris re nomine (*s*) obligetur, tam ut nec nostro premisso unius pro altro bona valeant arrestari, ymmo, quod quilibet actor vigore iuris communis auree bulle imperatoris dive memorie Karoli quarti ac reformacionis regalis Franckfordie emanate forum rei sequi tenetur, quare celsitudinem vestram rogamus precibus, quibus valemus humillimis, quatinus vestra serenitas subditum suum prenominatum Georium Bock gratiosius inducere velit a suo instituto proposito declinare, et si videatur eidem, quod nos ad sui ipsius aut procuratoris eius instanciam iuri in quoquam derogaverimus, quod tamen non fatemur, quod in iure secundum iam pridem nostre oblationis tenorem coram videlicet sanctissimo domino nostro apostolico aut domino nostro gratiosissimo domino imperatore etc. naturali domino nostro iudiceque ordinario immediato, aut coram consilio minori oppidi Windszhaim aut Weissenburg, super quibus de stando iuri adversariis nostris privilegiati sumus, aut saltem coram dominis nostris gratiosis quatuor principibus electoribus imperii spiritualibus ac secularibus cis Renum morantibus, coram domino nostro gratioso domino Ernesto similiter sacri imperii electore, aut domino Alberto suo fratre germano, duce Saxonie, aut coram domino Ludwico, comite palatino Reni, duce inferioris et superioris Bavarie, coramve quocunque predictorum sibi comodatione contentari studeat, in hiis postremo celsitudo vestra se tam gratiosam exhibere velit, prout confidentiam gerimus firmiorem,

---

bis ken Pasznow sal Guldemunt beczalen und dyselbigen obgenannten guttir, dy also czu Leypczk yngelegit seyn sullen gemerkit und geczeichnit werden myt her Mathis Beck gemerke und sullen yngelegit werden czu Pasznaw yn Mathis Becken herberge, so got gehilfit, das dy guttir komen ken Pasznaw, so sal Kuncze Guldemunth nemen czwene kawfmanne, dy dy phemert kennen und Mathis Becken machtsman och czwene manne nemen, dy sullen irkennen und schaczen dy guttir und phemert bey yren gewissen, was sy wert seyn, also als man sy kewfit ummb bereyt gelt ouch sal Kuncze Guldemunth und seyne geselschaft Mathis Beck dy obirge summa geldis dy do gebrechen worde an den guttern dy denne also entphangen seyn czu Leypcz sal her ym eyne vornwgange thuen noch anczal der obengeschriben summa als der 827 unger. gulden bis czu fullir beczalunge noch erkenthnisse der vorgenannten erbarn manne noch yren gewissen, was dy guttir wert seyn als ummb bereyt gelt, dy czu entphoen ouch sal Kuncze Guldemunth und seyne geselschaft noch dem als her gelobit hat andir ware geben vor dy czobel, was ym eben worde seyn ouch noch irkentnisse der forigen irben lewthe und dy beczalunge sal seyn itczunt in der irsten fastenwoche czu Pasznaw. Off allir manne fastnacht in dem 71 iore geschriben. (Consul. Crac. 429, p. 442—443). Może to z powodu tej sprawy proces Kunczy z Jerzym Bock pewnie synem Matysa. W tym samym miesiącu (17 stycznia 1471 roku), zawiera tenże Kuncza układ z Ulrykiem Schindil, któremu jest winien jakąś sumę »das alle dy guttir und phemert dy do yngelegit seyn czu Lleypczk czu Bartholomeo Hummelshayn ym Ulrich Schindil — ungehindert folgen sullen — Item dorczu sal Kuncze Guldemunth und seyne gesellschaft ym Ulrich Schindil geben und beczalen off allir manne fastnacht of den irsten suntag in der fasten 50 gulden an gewant und harrasz czu Pasznow und abir von Stanislai in Meyen nehest komende abir eyn jor och 50 gulden an gewande und harrasz noch guttir lewthe der kennthnisse, was sy wert seyn (Ibidem, p. 443). Temu »kuncze Guldemunth von Norenberg und seyner geselschaft« w r. 1469 winien jest kupiec krakowski Niclos Boheme i żona jego Apolonia sumę 750 węg. złotych. (Ibidem, p. 423—424).

quoniam licet longe ante ex quorundam nostrorum relationem edocti percepimus, quod quidam celsitudinis vestre subditi debitorum nomine eisdem obnoxii tenerentur, nichilominus alios celsitudinis vestre subditos illis aliorum debitis non astrictos apud nos negociantes nulla instigacione aut requisicione permoti ob huiusmodi arrestari aut quovismodo gravari non permisimus, has nostras preces celsitudo vestra effectum perferri, ut speramus, non differat, pro modo nostrorum animorum deditissimorum aput eandem celsitudinem remerendum. Datum Nuremberg 13 Januarii anno domini MCCCCLXX quarto.

Briefbücher 34 B., f. 11.

31. *Norymberga, 21 lutego 1474.*

Rajcy norymberscy do lerzego Bocka z Poznania w sprawie Konrada Zeringera.

Jörgen Bock, burger zu Boszna.

Ewer schreiben Contzen Zeringers[1] unnsers burgers halben an unns gelangt, haben wir demselben Zeringer furgehalten und antwurt der innligenden zedel von im empfangen, wa ir in nu spruch und vorderung zuerlassen nicht vermaint, sein wir euch oder ewrn volmächtigen anwalt rechts vor des reichs richter unnd gericht bei unns von im in laute seins erbietens alle die weyle er unnser gehorsamer burger und anhaimsch ist uf ewr begern zuverhelffen willigen. Datum feria secunda ante Petri ad kathedram *(21 lutego)* anno ut s. [LXXIIII].

Briefbücher 34 B., f. 17 v.

32. *Norymberga 27 marca 1474 r.*

Fryderyk, cesarz rzymski, do króla Kazimierza Jagiellończyka z prośbą, by kupcy poznańscy przed właściwymi sądami domagali się sprawiedliwości w Norymberdze.

Eidem regi Polonie. Fridericus divina favente clementia Romanorum imperator semper augustus etc. illustrissimo principi Kazimiro, Polonie regi, fratri nostro karissimo, salutem et fraterni amoris continuum augmentum. Illustrissime princeps, frater carissime! Delata nuper ad nos causa inter caritatis vestre quosdam subditos, cives Bosnanienses, ex una, ac nostros sacrique imperii certos subditos fideles, dilectos cives civitatis nostre Nurembergensis, [ex altera, partibus] versata perspectaque vestre dilectionis litteris ad communitatem prefatam datis comperimus, rem non sine subreptione vestre dilectioni relatam, quasi consules civitatis nostre non eque favorabiliter iusticiam ministraverint, debi-

[1] W r. 1460 »Andreas Czeringer de Nuremberga ius habet, dedit 1 sexag; pro portanda littera ad Michaelis fideiussit dominus Johannes Wirzing. Portavit«. (Libri iuris civilis Cracovien. civit. 1423—1492, p. 185). W jakim stosunku pozostawał on do Konrada nie wiemy. Później spotykamy u nas Ulryka Zeringera, por. niżej nr. 50.

torumque subditorum caritatis vestre fraudulentas fecisse aleaciones, allegando ipsorum privilegia, nec denique copiam advocati habere potuisse, hiisque rationibus caritati vestre visum ex incidenti causam prefate communitatis effectum indeque, cum in re propria iudicare non liceat, alios quosdam incompetentes causam iudices ac arbitros cause nominatos nostrumque declinari tribunal, eo quod subditi caritatis vestre plurima forent gravamina subituri etc. Verum frater carissime, cum consules prefati et re et fama integri equa eciam consideracione sint habiti et reputati, intelligamusque peritum fuisse datum consultum, apparet in ea parte longe secus a vero vestre caritati sug[g]estum, nam et si res ita esset, minime tamen communitas civesque prefati iure affici possent aut deberent, sed in defectum omisse apellationis consules sive iudices gravamen inferentes, si qua causa teneri existimarentur coram nostro tribunali venirent conveniendum, ubi de eisdem veluti immediate subiectis caritati vestre subditis argentibus (*s*) citra gravamina expeditam iusticiam ministrari mandarent; porro si debitores alienando in fraudem creditorum quid commisissent, veniret id iure coram eorum ordinariis, hoc est consulibus prefatis agitandum, nec ea allegacione iustum censeri preter ad incompetentes eos trahi iudices, quinymo, si cause recusande subessent, poterit semper ad superiores haberi de iusticia consequenda recursus. Cum itaque aliter res gesta sit, rogamus caritatem vestram, ut prefatis civibus Bosnaniensibus mandari faciat, ut si quas acciones contra consules civitatis nostre prefate pretendant, eas coram consistorio nostro imperiali, sin vero contra cives privatos, eosdem coram ordinariis in iure prosequantur, utrobique expeditam iusticiam recepturi; nam si aliter aut via facti subditi vestre caritatis attemptarent compluribus se et suo regno et dominiis caritatis vestre cottidie negotiationi credentibus id malo cederent exemplo et tum, quia iniustum non ambigimus vestre caritati fore permolestum, caritas igitur vestra pro favore iusticie suasione qualibet sinistra cessante rem suo ordine aggredi precipiat et ab aliis citra iusticiam pretensis abstineri iubeat, quod tam dignum caritate vestra nobis etiam gratissimum reputabimus in similibus casibus vestre caritati delaturi. Datum Nurembergae 22 Martii anno etc. LXXIIII etc.

Briefbücher 34 b., f. 14 v.—15 v.

33. *Heidelberg, 22 grudnia 1474 r.*

Palatyn Fryderyk do króla Kazimierza Jagiellończyka w sprawie sporu Jerzego Bocka z Poznania i Konrada Guldinmundlin.

Regi Bolonie.

Durchleuchtiger konig lieber herre und freundt! Ewer kuniglichen höhe sind unnser freuntlich willig dienst, allzeyt zuvor. Uns habent die ersamen weysen unnser lieben besundern burgermaister und rat zu Nuremberg zu erkennen geben, wie ewer konigklich hohe sy ersucht habe, von wegen Contzen Guldinmundlin, etwann irs burgers und seiner gesellschafft

schuld halben er ainem ewer liebe verwandten Jorgen Bock, burger zu Posenaw, schuldig gewesen sein solle, und unns unnderricht, wie sy ewer k. hohe vormals underthenigklich zu erkennen geben haben, das ine nit gebure, die iren sich zu recht erbieten, ferrner zu nöttigen und sich erbotten, wo Jorg die iren vorderung nit meine zu erlassen, das sy Jorgen von den iren aldwyle sie gehorsam burger bey ine und anheymsch sin, vor des reichs richter und gericht bey ine zu verhelffen willig sein, desselben Bocks anwalt sie auch rechten uff ewer begern verholffen haben und als der anwalt uff die urteil nit vollestreckt sind, derselben burger eins teils mit tode vergangen, ettlich sich irs burgerrechten entledigt, wie wol sie sich begeben wolten, ob Jorg der ihenen habe und gut, die sein schuldener sein noch bey ine west und antzeygt, das sie ime furderlichs rechten verhelffen und gestatten wolten, nit destmynder so habe ewer k. hohe abermals begert den ewrn ir schulde zu verhelffen, wo das nicht beschehe, so soll den ewrn gegönnt, gestatt oder verholffen werden in ewrn lannden, die iren und ir habe und gut zu bekumben und auffzuhalten etc. Und nachdem die egenannten von Nuremberg loblich von dem hailigen reich gefreyet, als wir bericht sein, das sie fur die iren noch einicher ir burger fur den andern nicht verhofft noch pfandtber sein solle, zusampt dem das naturlich ist, und gemein recht zu gibt und sich dann auch desshalb weytter gen dem ewern seiner vorderunghalb fur unnsern hailigen vatter den babst oder unsern gnedigen herren den ro. keyser iren ordenlichen richter auch fur unns und unnser mit kurfursten am Reine, oder fur der der zweyer hochgeborenen fürsten unnser lieben öheimen herrn Ernsten kurfursten oder herrn Albrechten gebrudern hertzogen zu Sachsen ainem, oder der stetträt ainem Windszheim oder Weissemburg, uff die sie zu komen loblich gefreyet sind erbotten haben, wo im das eben sey fur zu komen in recht erkennen zu lassen, ob sie Bocken als gemein statt fur die iren oder die iren ainer fur den andern pfanndtmessig sein und wes sie sich ferrer erbieten sollen, das von ine nit auffgenomen, sunder als sie ir werbend bottschafft abermals zu ewer k. hohe gefertigt haben, denselben antwurt entstanden, das der weg sey, woll man der sach zu end komen, das zwene von ewer k. hohe und zwen von den von Nuremberg geben und benant, und der bischoff ainer zu Lubus oder Preszlaw zu obman auffgenomen werde, was die darinn sprechen werden, das es dabey bleybe etc. Und wann nun solchs als sie maynen wider ir freyheit were, und ain merklichen eingang und beswerd brecht, dweyle sie der henndel vil anfechten, auch die von Nuremberg vast treffenlich in iren sachen geachtet und aller kewfflichen henndel und gewerbe in grosser übung und disen lannden vast fursetzlich uns auch wol gewandt und offt wol zu willen worden, das wir ine zu versengklich furdernusze geneygt sind, so bitten wir ew. k. hohe gnedigklich zu bedencken, was sie zu furdernusz dem rechten in der sache gethan han und wes sie sich zu recht noch erbieten, auch das den stetten an iren freyheiten vil und hohs gelegen ist und das ir

kewfflichen hendel vil anhangs han, ewer k. hohe wöll umb ainer person willen der doch rechten gnug an gepurlichen enden widerfaren mag ain sollich erber statt, die iren ir hab leib und gut nicht verbieten, verhefften noch auffhalten lassen oder yemant gestatt in ewern königklichen lannden und gebieten, sunder ob Iorg Bock oder yemant anders der ewern sie spruch oder forderung nit erlassen wolt, den clager dem antwurter nachzuweysen, da er gesessen, als lanndtlewfftig ist, oder bey recht vor der keyserlichen mayestat, oder gemelten ende ainem irs erbietens blyben zu lassen und verrer daruber nit zu beswern und ewer k. hohe unns zu lieb und gefallen sich hierinne verfenngklich zuertzeygen, das die obgenannten von Nuremberg unnser furdernisse befunden geniessen, das wollen wir mit freuntlichem vleisz vast gern verdienen. Datum Heidelberg uff Donerstag nach Thome apostoli *(22 grudnia)* anno etc. LXXIIII Friedrich pfaltzgraue etc.

Briefbücher 34 B., f. 12.

34. *Norymberga, 17 listopada 1475 r.*

Rajcy norymberscy do burgrabiego krakowskiego Mikołaja Kreydlera w sprawie jego syna Erazma i mieszczanina norymberskiego Sebalda Laubera.

Niclasen Creydler, burggrauen zu Crackaw.

Unnser freuntlich dinste zuvor erber besunder gutter freunde! Ewrer schreiben von Sebolden Laubers unnsers burgers wegen Erasm ewrs suns halben nechst an unns gelangt, haben wir dem selben unserm burger furgehalten und darauff antwort in laut hierinnligender copy von im empfangen; und wie wol unns ye nit lieb wer, das euch ewrm sun oder aynichen andern ewrn zugewanten von den unnsern eynicherlay unbillichayt zu gefugt werden solte, yedoch nachdem der vorgenante Lauber unnser burger in laut seiner vorgemelten antwort nicht gesteet dem obgenannten ewrm sun eynicherlay unbillichayt oder betriglichait beweyst haben, sich auch darzu volligs und geburlichs rechten und ausztrags erbeutet, versteet ir wol, das unns im daruber weytter anzehalten nit geburt, bittende das von unns im besten zuvernemen, darinn euch freuntlichen guten willen zu beweysen sind wir wol genaygt. Datum sexta post Martini episcopi *(17 listopada)* 1475.

Briefbücher 34 B., f. 195.

35. *Norymberga, 21 maja 1479 r.*

Rajcy norymberscy do Andrzeja biskupa warmińskiego i innych panów duchownych i świeckich w sprawie sporu Fryderyka de Knidsberg z Henrykiem i Wilhelmem Rumlami z Norymbergi.

Herrn Andree bischouen zu Ermelandt etc. und andern ko. Mt. von Polan reten etc.

Ewrer gnaden und edelkeit schreiben der schuld halben, damit Wilhelm und Heintz die Rumel unser burger dem gestrengen, erbern und vesten herrn Fridrichen von Kindsperg ritter verhafft sein sollen, nehst an uns gelangt, haben wir vernomen, das nach abgangk Heintzen Rumels seligen seinem bruder Wilhelm Rumel fürgehalten und antwort der innligeden seiner zettel von im empfangen, und wie wol die sachen in craft eins anlass durch den durchleuchtigen hohgebornen fürsten und herren herren Albrecht, marggraven zu Brandenburg, kurfürsten etc. mit irer beder verwilligung auff uns abgeredt vor uns gehandelt und etliche urteil darinne gangen sein, den herr Fridrich pillich verer volg gethan und ewr gnade und edelkeit in den dingen ungemuet gelassen hett, yedoch so er das ze thun nicht vermeynt und sich unser burger zu rechtlichem ausztrag laut seiner zettel volliglich und gnugsamlich erbeut, des wir auch herrn Fridrich oder seinem volmechtigen anwalt auff ir begern, alle die weil der benant Wilhelm Rumel unser burger und anheymisch ist furderlich verhelffen wollen, versteet ewr gnade und edelkeit wol uns in darumb zu eynichen verrerm anzuhalten nicht gepurlich wesen. Ewr gnade und edelkeit mit undertenigen fleiss bitende dem benanten herrn Fridrichen uber solichs des unsern volligs erbieten, dheyn hilff, beistandt, noch vergonnung ze thun uns und die unsern aufzehalten, angesehen, das nicht alleyn nach naturlichen und gemeynen beschriben rechts einer fur den andern nicht pfantmessig sein soll, sunder wir auch des von Ro. keisern und konigen loblich gedechtnuss hohgefreyet und begnadet sein, das wir als gemeyne stat fur die unsern noch ein unser burger fur den andern nicht verhafft noch pfantmessig sein sol, und sich der billicheit halb so gnediglich darin beweisen, als wir ewrn gnaden und edelkeit sunder zweifels wol getrawen, das wollen wir etc. verdienen und biten des ewren gnade und edelkeit beschribnen antwort. Datum freitag post Ascensionis domini (*21 maja*) anno etc. LXXIX.

Den hochwirdigen fursten und herren herrn Mathias (*s*) bischof zu Ermeland und ewigen verweser kirchbischofstules zu Premsl etc. und den wolgebornen edeln, gestrengen, erbern und vesten herren Mathias wowoden (*s*) zu Pozen und haubtman zu grossen Palon, gemeynen und andern reten Ko. Mt. zu Polen unsern gnedigen, gunnstigen und lieben heren.

Briefbücher 36, f. 187'.

36. *Norymberga, 23 maja 1479 r.*

Rajcy norymberscy do Kazimierza Jagiellończyka w sprawie sporu Fryderyka de Kindsberg z Henrykiem i Wilhelmem Rumlami, kupcami norymberskimi.

Domino Kazimiro regi Polonie etc.

Serenissime rex, illustrissime princeps et domine gratiosissime! Post humillimam nostri recomendationem. Reverendissimi patres et domini nobilissimi strenui et militares, Dominus Andreas, episcopus

Ermelandie, perpetuus provisor ecclesie Premslaviensis etc., dominus Mathias waiwoda in Bosenia(s) et capitaneus magne Polonie ac alii vestre regalis celsitudinis consiliarii dignissimi, litteras ad nos ex parte strenui militis domini Friderici de Kindsperg occasione cuiusdam negocii, Wilhelmum et Heinricum dictos Rumel, cives nostros, cum ambo viverent, quorum tamen unus Heinricus videlicet dudum vita functus obiit mortem Wilhelmo adhuc superstite, concernentis, iam dederunt, super quibus paternitatibus reverendissimis, nobilitatibus ac strenuitatibus suis iuxta tenorem cedule presentibus incluse a iam dicto Wilhelmo Rumel nobis exhibite duximus respondendum; et quia a divis Romanis imperatoribus et regibus precelse memorie privilegiati sumus specialius, quamvis et ius quem (s) hanc (s) dissentiat, quod nos tamquam quem opidi Nuremberge pro nostris privatis hominibus aut nostrorum privatorum unus pro alio pignoris loco molestari, detineri aut impediri minime possimus aut valeant, serenissime regie celsitudini vestre humillime supplicamus summaque precum instantia exoramus, quatenus circa predicta aut aliquod eorum prefato domino Friderico de Kindsperg contra ius et iusticiam citra nostri civis presentibus insertas oblationes iuri et rationi consonantissimas in nos aut quempiam nostrum, tamquam invianti aut crassanti vel precipitanter agere volenti non consentiat, illum non foveat aut sic facienti faveat, ut videlicet cives nostri in bonis et rebus eorum in regie vestre maiestatis regno, terris et districtibus aliqua sollicitudine minus secure molestentur, turbentur, aut impediantur, quinymo sepefatum dominum Fridericum informare, inducere, et si opus fuerit, illi precipere, ut sententia arbitrali vel arbitrio aut laude sui compromissi pretextu aut saltem in oblationibus iure et ratione fundatissimis a dicto Wilhelmo Rumel factis studeat esse contentus iustitia et equitate pensatis; in qua re serenissima vestra maiestas regalis tanta gratia se habere non dedignetur, prout in illam ex innata eius clemencia spem indubitatam gerimus ac confidentiam singularem, pro quo possetenus obsequiis indefessis nos offerentes cupimus rependere (s) vices, responsum cum presencium portatore humilius expetentes. Datum Nurimbergae, decima kalendas Iunias *(23 maja)* anno etc. LXXIX. Eiusdem vestre regalis maiestatis deditissimi magistri civium et consulatus imperialis opidi Nuremberg.

Briefbücher 36, f. 187.

37. *Norymberga, 9 sierpnia 1481 r.*

Rajcy norymberscy do arcybiskupa gnieźnieńskiego z prośbą o wzięcie w opiekę kupców norymberskich przed poznańskimi.

Domino Swigneo, archiepiscopo Gnyesnensi etc.

Reverendissime in Cristo pater et domine! Post humillimam nostri recommendacionem animum famulandi semper paratum. Domine gratiose!

Sebaldus Holtschuher[1], Fridericus Herdegen, Iohannes Hornung, Sebaldus Hubner ceterique mercatores et cives civitatis nostre quandam supplicacionis cedulam presentibus interclusam nobis exhibuerunt; sed cum edoceamur, quod huiusmodi annue nundine Gnyesnenses tanta ab antiquo et per longissimos annos libertate gavise sunt semper, ut omnes et singuli mercatores, undecunque illinc venientes, tam emendo quam vendendo ibidem libere mercari valuerunt et potuerunt, qua quidem libertate cives nostri simul cum ceteris mercatoribus in hec usque tempora freti sunt, civesque Boznanienses huiusmodi inconsueta gravamina dumtaxat contra cives nostros a novo presumant, quapropter reverendissimam paternitatem vestram humillimis et quibus debemus precibus rogamus, quatenus ipsa reverendissima paternitas vestra prememoratis Boznaniensibus, quod mercatores et cives nostros supradictas nundinas Gnyesnenses pro tempore visitantes sub ea libertate ab antiquo erga omnes observata et absque aliqua mulcta et inconsueto et novo gravamine tam emendo quam vendendo libere mercari permittant, districtius mandare, nostrosque non minus quam forenses sub premissa gratia et libertate fovere dignetur; quod si fiet reverendissima paternitas vestra nos semper habebit ad beneplacita sua paratissimos. Datum die Iovis 9 Augusti anno etc. LXXXI.

Supplicationis inclusa cedula.

Spectabiles et providi viri domini nobis observandissimi! Ab antiquo et per multos iam annos annue solent in Gnyesen civitate regni Polonie celebrari nundine, [et] ibidem tam emendo quam vendendo mercari conceditur et indulgetur quibuscunque illinc venientibus mercatoribus. Sed dumtaxat nobis civibus vestris per cives Boznanienses presumitur inhiberi et nos impedire, ut videlicet quicquam ibidem emamus, et si quid per aliquem nostrum emitur, tunc emptori propterea per eosdem Boznanienses aliqua pena infligitur ea pretensione, quod nos, ex quo ibidem nostram habeamus negociacionem, ab ipsis Boznaniensibus emere debeamus, quod utique in non mediocre nobis cedit dampnum et gravamen. Quare spectabilitatem vestram presentibus, quibus debemus, obnixe rogamus, quatenus spectabilitas vestra reverendissimo in Cristo patri et domino domino Swigneo, dignissimo archiepiscopo Gnyes-

[1] Ten Sebald Holzschuher, należący do najznakomitszych kupców norymberskich pozostaje również w stosunkach z Krakowem, gdzie się z nim spotykamy już w r. 1458 jako wierzycielem Mikołaja Kristana z Lewoczy, który zobowiązuje się mu zapłacić dług 65 fl. węg. w pięciu ratach we Wrocławiu. (Scabin. Crac. 7 p. 330,). W r. 1483 »Mathis Durniczky der korszner« winien mu jest 101 fl. węg. (Consul. Crac. 1483—1500, p. 6); w r. 1485 Marcin Knap 9 fl. węg. (Ibidem, p. 45). Oprócz niego spotykamy się w Krakowie w r. 1466 w towarzystwie Mikołaja Tynczmana z Wrocławia, Konrada Guldemunda z Norymbergi, Hanusza Mulnera z Norymbergi, Piotra Fogelwedera ze Sant Gallen, Popiela z Wrocławia i Henryka Wildkopfa także Ulryka Holzschuhera z Norymbergi wierzycielem Mikołaja Grunwalta z Krakowa. (Scabin. Crac. 8, p. 254—255), a w r. 1480 Konrad Wolf z żoną Dorotą winni są 500 fl. Wilhelmowi Holzschuherowi. (Kutrzeba, Handel Krakowa w wiekach średnich, p. 90).

nensi, domino nostro pergratioso, pro parte nostra scribere et supplicare velit, ut sua reverendissima paternitas prefatis Bosnaniensibus seriosius mandare dignetur, quod ipsi et nos eo modo, quo et alios mercatores in prememoratis nundinis, quos sua reverendissima paternitas in sua civitate Gnyesnensi liberas fovet, absque cuiuslibet pene inflictione omnique impedimento in tam emendo quam vendendo mercari permittant, quod pro eadem spectabilitate vestra iugiter mereri studebimus. Sebaldus Holtschuher etc.

Briefbücher 37 f. 220 v.—221.

38. *Norymberga, 19 grudnia 1481 r.*

Rajcy norymberscy do krakowskich w sprawie dukatów Stanisława Zarogowskiego.

Consulatui Cracoviensi.

Post amicabilem famulatus promptitudinem animum in singulis complacendi paratum. Prudentes ac circumspecti viri, amici nobis sincere dilecti! Cum nuper concivis vester Stanislaus Seragofsky in civitate nostra constitueretur, ipse notabilem summam hungaricalium florenorum, quorum plures et fere omnes circumcisi fuerant, apud iuratum civitatis nostre metallorum probatorem reposuit, nos vero huius rei suspicione moti in eum advertimus, ut huiusmodi circumcisionis facinus ab illo clarius experiremur, sed hic avisatus ad illustrissimi principis et domini domini Alberti, marchionis Brandenburgensis, electoris etc. domini nostri gratiosi, asilum in Onoldspach se recepit. Cum autem ipse dominus marchio ad nos pro salvo conductu ipsi Stanislao dando scriberet, gratie sue nos in eo complacuimus et eundem Stanislaum in facto rei audivimus et huiusmodi in ea re informationem ab eo recepimus, quod ipse prefatos florenos in Kascha oppido Hungarie a stipendiariis et aliis hominibus ibidem emisset et de illorum circumcisione non advertisset, nec huiusmodi circumcisiones umquam considerasset, et si qui floreni forent circumcisi, ipse huiusmodi florenos non circumcidisset, ymmo circumcisio talis absque eius scitu et iussione facta extitisset, sed qualiter ipse huiusmodi florenos in prefato loco comparasset, taliter et illos per ipsum non diminutos nec alienatos in civitatem nostram deportasset. Verum nos huiusmodi informationem magis exceptivam quam veritati consonam intelleximus, incredibile enim nobis et suspiciosum est tot florenos a stipendiariis et diversis personis comparatos fere pariformiter esse circumcisione notatos; si enim ipse huiusmodi florenos absque eius scitu notatos, ut asserit, comparasset, hii quidem partim plus et partim minus ab illis, qui eosdem prius habuissent, circumcisi extitissent, eciam note huiusmodi circumcisionum ob vecturam aliqualiter abolevissent, que tamen note recentes, nove et omnino visibiles apparent, quorum aliquos per cambium apud nos retinuimus, in quibus id manifeste resplendet. Quam rem prudenciis vestris detegere voluimus in finem, ut prudencie vestre pro amore iusticie et facti

qualitate condigna in prefatum Stanislaum animadversione utantur; quibus enim rebus prudentiis vestris complacere possemus, semper nos parati et prompti inveniremur. Datum die Mercurii 19 mensis Decembris anno etc. LXXXI.

Briefbücher 37 f. 277.

39. *Norymberga, 19 grudnia 1481 r.*

Rajcy norymberscy do koszyckich w sprawie Stanisława Zarogowskiego z Krakowa.

Cascha.

Post amicabilem complacendi promptitudinem. Circumspecti et providi viri amici nobis sincere dilecti! Nuper quidam Stanislaus Seragofsky' civis Cracoviensis, magnam summam hungaricalium florenorum, quorum plures et fere omnes circumcisione et rasura notati erant, apud nos ad nostrum iuratum eris et metallorum probatorem reposuit. Sed cum nos de ea re certiores facti indignatione adversus eundem Stanislaum moveremur, fortasse obiecta sibi avisacione ipse apud illustrem principem et dominum dominum Albertum, marchionem Brandenburgensem, Romani imperii electorem etc., dominum nostrum gratiosum, asilum et securitatem pergit, principe autem illo ad nos scribente et exhortante, ut ipsi Stanislao securitatem prestaremus, nos tanti principis exhortacioni cum reverencia, qua decet, annuentes, Stanislaum securum diximus et se de facto predicto erga nos excusantem audivimus et referentem, quod prememoratos repositos, abrasos et circumcisione notatos florenos in civitate vestra Cascha a stipendiariis et aliis personis comparasset, nullam de ipsorum rasura sumendo advertenciam, nec huiusmodi rasure auctor existeret etc. Sed cum huiusmodi excusacioni nullam adhiberemus fidem, ymo verius illam veritati dissonam et eundem Stanislaum in huiusmodi facto valde suspectum arbitraremur, profecto nos libuisset severiori adversus illum animadversione uti, verum inspecta supradicti principis intercessione, quam recusare nobis non licuit et nostra securitate prefato Stanislao, ut prefertur, addicta, inhibendum quiescere cogimur, nichilominus tamen id factum amicis nostris rectoribus et consulatui civitatis Cracoviensis in scriptis significavimus, ut ipsi pro huius facti qualitate in civem suum animadvertant, et in ea re veritatem ab illo perquirant. Que omnia vos latere non volumus in finem, si quos prememorati facinoris et rasurarum auctores apud vos repereritis, quod vos ob iusticie amorem et rei publice comodum digna in illos animadversione utamini, ea enim libenter facimus, que in complacentiam vestram cedere dinoscimus. Datum ut supra die Mercurii 19 mensis Decembris etc. LXXXI.

Briefbücher 37 f. 277.

40. *Norymberga, 22 listopada 1482 r.*

Rajcy norymberscy do poznańskich w obronie handlu kupców norymberskich w Polsce utrudnianego w Poznaniu wbrew przywilejom.

Der stat Poszna.

Lieben freunde! Uns langet an wie unsere burger und kauffleute, so in das landt und konigkreich Polen arbeyten, bei euch in ewrer stat mercklich beswert, verhindert, verdruckt und anders dann ewre kauffleute bei uns gehalten werden, und sunderlich so solle yetzo in kurcz vergangnen tagen ettliche verhinderung ettliche secke pfeffers halben inen zu nachtail und schaden und ettlichen den ewren zu mercklichem nutz und vortayl unbillicherweise gehandelt sein, so sollen auch den benanten unsern burgern und kauffleuten durch euch in schein einer vermeynter freiheit, so ir von unserm gnedigsten herren dem konig zu Polen erlangt haben solt, verboten sein uff den marckt zu Gnyesen eynich wachs, ochsen, noch leder bei einer mercklichen pene, die auch wa sie die uberfaren on gnade von inen genomen würt, ze kauffen derselben freiheit sy doch eynichen gleublichen schein oder underichtung nicht empfangen haben, wie wol die meichsner, merckischen und andere ewssere kauffleute desshalb noch umb die puss nicht furgenomen werden, das uns, wo dem also were, nicht freuntlich bedeuchte, nachdem die ewren bei uns anders und freuntlich gehalten werden. Darumb so biten wir ewr weisheit mit besunderem fleisz, ir wollet solich ewr furnemen der beswerde und verhinderung auch des gebots gegen den benannten unsern burgern und kauffleute gutlich abstellen und sie hinfur unverhindert, unverdruckt und neben ewren und anderen kauffleuten unbedrangt und unbeswert, wie mit guter alter gewonheit herkomen ist, beleiben lassen, in massen, dann die ewren bei uns gehalten werden, als wir euch sonder zweifels wolgetrawen, das wollen wir etc. verdienen. Antwort. Datum feria sexta post Elisabeth (*22 listopada*) anno etc. LXXXII.

Briefbücher 38 f. 92 v.

41. *Norymberga, 18 lutego 1483 r.*

Rajcy norymberscy do króla Kazimierza Jagiellończyka w sprawie Stanisława Zarogowskiego.

Serenissimo principi ac domino domino Kazimiro regi Polonie etc.

Serenissime princeps ac domine. Post humilimam nostri recomendacionem animum cum promptitudine serviendi obsequiose premissum. Domine gratiosissime! Serenitatis vestre scripta de data in Throky feria sexta ante dominicam Reminiscere *(1 marca)* anni etc. LXXXII proxime lapsi pro parte cuiusdam Stanislai Zaragowsky serenitatis vestre civis Cracoviensis nobis sunt die sabbati iam proxime preteriti presentata et sane per nos in consilio per-

cepta. Ceterum vestra regia serenitas indubie credere potest, nos esse talibus animis institutos, ut quicquam illicitum aut rationi dissonum in aliquos vestre serenitatis subditos vel quemquam alium agere multum abhorreamus, sed quod vestra serenitas de facti huius qualitate clarius informetur, eandem vestram serenitatem non lateat, casum esse talem, quod prefatus Stanislaus superioribus diebus quandam notabilem summam videlicet 200 hungar. flor. iurato nostre civitatis metallorum probatori attulit et denique preter illos plures alios in civitate nostra exposuit, qui floreni pro numero maiori nove et recentis circumcisionis nota notati evidentissime apparebant. Cum vero prememoratus nobis iuratus probator id factum videret et intelligeret, ille profecto ob debitum iuramenti, quo nobis astrictus est, id ad notitiam nostram deferre tenebatur, sed nos factum huiusmodi intelligentes et ad animum revocantes id non modicum gravamen apud nos recensuimus, ymmo illud pro detrimento publice utilitatis reputavimus. Verum illustrissimis principibus et dominis nostris gratiosis domino Alberto, marchione Branndenburgensi, imperii electore etc. et domina Margaretha domini nostri similiter gratiosi domini Friderici marchionis Brandenburgensis etc. inclita conthorali pro eodem Stanislao intercedendo ad nos scribentibus in finem, ut eundem Stanislaum se excusantem audire dignaremur, in eo quidem gratiis suis complacuimus et in ipsius Stanislai excusatione et relatione ab eo percepimus, quod ipse huiusmodi circumcisos florenos in oppido Caschaw a stipendiariis emisset; et quamvis suspicio in ipso facto apparuerit, tamen quievimus et eidem Stanislao valorem pecunie reddi fecimus, et nichil ex odio, sed in favorem rei publice et regiminis nostri, prout nobis licuit, egimus, quod vestre regie serenitati tamquam domino nostro gratiosissimo, cui cum subiectione servire semper nos promptos offerimus, detegere decrevimus subiectissimo animo efflagitantes, quatenus vestra regalis serenitas id non aliter quam pro necessitate reipublice ac regiminis nostri gratiose interpretari dignetur. Datum die Martis 18 mensis Februarii 1483.

Briefbücher 38 f. 116.

42. *Norymberga, 18 lutego 1483 r.*

Rajcy norymberscy do Stanisława Zarogowskiego w jego sprawie.

Stanislao Zarogowsky.

Salutatione premissa. Scripta tua de data die 12 Januarii proxime lapsi presentata nobis sunt, sed quia nos tibi ad excusationem nobis per te oretenus factam animum nostrum significavimus, rem illam exinde quiescere finimus, nichilominus gratiosissimo domino nostro regi ad serenitatis sue litteras nobis similiter presentatas respondendo facti huiusmodi qualitatem detegentes. Datum ut supra [die Martis 18 mensis februarii 1483].

Briefbücher 38 f. 117.

43. *Norymberga, 7 maja 1484 r.*

Rajcy norymberscy do króla Kazimierza Jagiellończyka w sprawie Zarogowskiego.

Serenissimo principi et domino Kazimiro Polonie regi, magno duci Litwanie, Russie Prussieque domino et heredi, domino nostro gratiosissimo.

Serenissime princeps et domine! Post humillimam nostri recommendationem animo serviendi semper premisso. Gratiosissime domine! Regie serenitatis vestre litteras in favorem nobilis Stanislai Zaragowsky eiusdem serenitatis vestre civis Cracoviensis occasione quorundam circumcisorum florenorum modo ad nos delatas sane intelleximus, et qualiter res illa sit apud nos acta, profecto serenitas vestra prius satis est informata. Ceterum eius quam se vestra pro eodem Stanislao fecerit excusationis intuitu etiam et nos ob singularem regie serenitatis vestre reverentiam ab ea re desistendo quiescere decrevimus, nam summo quidem studio singula effecimus, que in optimam regie serenitatis vestre, quam altissimus feliciter foveat, complacentiam semper cedere novimus. Datum feria sexta post Crucis inventionem (*7 maja*) anno etc. LXXXIIII.

Briefbüdher 39 f. 6.

44. *Norymberga, 9 września 1484 r.*

Rajcy norymberscy do Jana Bonera w sprawie jakichś listów.

Dem ersamen Hannsen Paner, burger zu Krackaw[1]).

Unsern grusz zuvor lieber Hanns! Unser zollner Peter Grolant bericht uns, er hab dich als du nehst hie gewest seyest, gebeten, im Ruprechten Kolbergers hantschrift seiner handlung und rechnung, so er dir hie gepflegt und gethan haben sol, zu zeschicken, und wie wol du im solichs zu zesenden zugesagt habest, und er dir auch deshalb nachvolgend geschriben hab, so sei im doch nochmaln von dir weder zuschickung solicher hantschrifft noch eynich anntwort beschehen; und so aber etwas an disen dingen gelegen ist, begern wir gutlich bitend, du wollest deinem bemelten zusagen nach, die berürte hantschrift zaigern diss briefs uberantworten, uns die zuzebringen und dich unsewinlich darinn erzaigen bemelt ursachen darin bedacht, das wollen wir wo es zu schuld langt, gein dir vergleichen. Datum unter herrn Imhof burgermeisters Jusz am pfintztag nach Nativitatis Marie 1484 (*9 września*).

Briefbücher 39 f. 44 v.

---

[1] Jest to znany Jan Boner z Landau, który w r. 1483 przyjął mieszczaństwo krakowskie. Arch. miasta Krakowa, Libri iuris civilis 1423—1492, p. 330). Por. moją pracę: Bonerowie, Rocznik krakowski VII, r. 1905.

45. *Norymberga, 6 kwietnia 1485 r.*

Rajcy norymberscy do cesarza Fryderyka w sprawie Zarogowskiego.

Herrn Fridrichen romischen keyser.

Allergnädigster Herre! Ewr keyserlichen maiestät schreiben von wegen Stanyszlaw Zaragowyszky von Krackaw yetzo an uns gelangt, haben wir mit darzu dienend gepurlichkeit empfangen und vernomen. Nw hat derselb Stanyslaw in verschinen zeiten hie zu Nuremberg etwe vil hungerische gulden auszgegeben, die beschnitten und uns zugepracht worden sind, dadurch unser handlung geursacht, die wir mit schriften und sust gethan haben, als uns gezymbt und gemaynen nutz zugut ze thun gepurt hat; so nu ewr keys. maiestät des durchleuchtigsten fürsten unsers gnedigsten herren des konigs von Polan etc. botschaft des vermelten Stanyszlawes entschuldigung berichtet ist, lassen wir das unsernhalben in ewr keys. maiestät willen und geuallen besteen, und wil uns anderen kuntschaft dawider ze geben, nicht gepurlich wesen, wie wol wir in allen zimlichen pillichen dingen ewr keys. groszmechtikeit in gehorsam zu erscheinen willig sein ewr k. Mt. undter fleisz bittende solichs alles nicht anders dann in gnaden und gemeyne nucz zu gut zu vernemen; das wollen wir etc. verdienen. Datum feria quarta post Ambrosii (*6 kwietnia*) 1485.

Briefbücher 39 f. 106 v.

46. *Norymberga, 7 kwietnia 1485 r.*

Rajcy norymberscy do króla Kazimierza Jagiellończyka w sprawie Zarogowskiego.

Serenissimo principi et domino domino Kazimiro, Polonie regi, magno duci Lituanie, Russie, Prussieque domino et heredi, domino nostro gratiosissimo.

Serenissime princips et domine! Post humillimam nostri recommendationem animo serviendi semper premisso. Gratiosissime domine! Litteras regie celsitudinis vestre pro Stanislao Zarogowszky, cive Cracoviensi, subdito eiusdem excelse dominationis, ad nos pridie datas cum omni, qua decuit, reverentia accepimus et intelleximus; et quia per prefatum Stanislaum nonnulli hungaricales floreni circumcisi apud nos expositi et demum ad nos allati sunt, propter quod occasio nobis fuit data, ut in hoc facto reipublice in scriptis nostris et alias, prout decuit, ageremus, tamen excusationem regie benignitatis vestre et cognitionem Cracovie in iudicio pro dicto Stanislao factam in suo permittimus valore, nobis tamen non licet alias dare excusatorias litteras pro ipso Stanislao contra factum premissum, quamvis in omnibus licitis et convenientibus rebus ad obsequendum sumus parati; quare humiliter deprecamur, ut premissa pro bono publico facta in bonam partem

interpretari velit vestra clementia regia, cui semper prompti erimus, ut decet, extrema servire diligencia. Datum die Jovis 7 mensis Aprilis anno etc. LXXV.

Briefbücher 39 f. 107.

47. *Norymberga, 7 kwietnia 1485 r.*

Rajcy norymberscy do krakowskich w sprawie Zarogowskiego.

Prudentibus ac circumspectis viris magistro civium et consulatui civitatis Cracoviensis amicis nostris sincere dilectis.

Post amicabilem famulatus promptitudinem animum in singulis complacendi paratum. Prudentes ac cirumspecti viri, amici nobis sincere dilecti! Scripta vestra ex parte Stanislai Zaragowszky civis vestri data die sancte Agathe proxime preterite *(1 lutego)* nobis in vigilia Pascatis *(2 kwietnia)* presentata fuerunt; et sumus non immemores, quid ad amicitiam vestram scripsimus dudum in facto dicti Stanislai, per quem revera nonnulli hungaricales floreni circumcisi apud nos expositi et demum ad nos allati sunt, propter quod moti fuimus in favorem reipublice agere, ut vos factum huiusmodi non lateret. Excusationem autem seu cognitionem vestram ad testimonia coram vobis in iudicio producta pro ipso Stanislao factam in suo permittimus valore, sed nobis non licet alias dare excusatorias litteras pro dicto Stanislao contra factum premissum, quamvis in omnibus licitis et convenientibus rebus ad complacendum sumus voluntarii, ideoque instanter rogamus, ut spectabilitates vestre premissa non aliter quam amice et pro bono publico esse facta intelligere velint. Datum die Jovis 7 mensis Aprilis 1485.

Briefbücher 39 f. 107—107 v.

48. *Norymberga, 13 czerwca 1485 r.*

Rajcy norymberscy do Jana margrabiego brandenburskiego w sprawie Doroty kramarki z Krakowa ograbionej w jego krajach.

Herrn Johannsen marggrafen zu Branndenburg etc.

Gnediger Her! Der durchleuchtigst fürst und herre herr Kazimirus, könig zu Polan, hertzog zu Littaw, Rewssen und Preussen herre und erbe etc., unser gnedigster herre, hat uns ettlicher entwendter habe, so seiner gnaden burgerin zu Krackaw, Dorothea kromerin in ewr gnaden lande beschehen, die ir nicht wider worden und bekert sein solle, geschriben, darauf wir seiner kön. gnaden wider geantwort haben, wie die innligenden copien das zuerkennen geben, so verne sich nu solicher handel der benannten entwendung, der benanten Dorothea in ewr gnaden lande begeben hette. So bitten wir ewr fürstliche gnade mit undtertänigstem fleisz, so vil zu verfugen, das die benannte kremerin ire entwendte habe wider erlange, und sich unserm benannten gnedigsten herren dem konig und unsern halben so gutwillig und gnediglich

darinn beweisen, als ewrn gnaden zu sicherung, befridung, und hanthabung ewr gnaden landt und strassen zethun schuldig ist, und wir ewrn gnaden sonder zweifels wol getan; daran erzeigt eur gnade der koniglichen wirde sonder gevallen, und uns gnedigen willen, das wir umb ewr fürstliche gnade in undterteinichkeit mit willen gerne verdienen wöllen. Datum am Montag vor Viti (*13 czerwca*) 1485.

Briefbücher 39 f. 127.

49. *Norymberga, 13 czerwca 1485 r.*

Rajcy norymberscy do króla Kazimierza Jagiellończyka w sprawie kramarki Doroty z Krakowa.

Serenissimo principi ac domino domino Kazimiro regi Polonie.

Serenissime princeps ac domine! Post humillimam nostri recomendationem animum cum promptitudine serviendi obsequiose premissum. Domine gratiosissime! Scripta regie vestre dignitatis ex parte spoliationis Dorothee institricis Cracoviensis, civisse eiusdem dignitatis vestre in illustrissimi domini domini Johannis, marchionis Branndenburgensis, domini nostri gratiosi, dominio facte iam proxime ad nos delata intelleximus. Cum enim prefate Dorothe de bonis spoliatis in hunc usque diem non sit satisfactum, cupit propterea regia vestra dignitas, ut nostra sollicitacione cum dicto domino nostro gratioso marchione ita agamus, sibi ut satisfactio fiet. Nos autem, quamvis omnibus regie vestre dignitatis adversis insecundisque successibus subditorumque eiusdem dignitatis maxime condolemus, si tamen spolium prefate Dorothee in nostro dominio actum esset, eam adhibuissemus diligentiam, uti par et laude dignum fuisset; et cum nobis nichil iam coram predicto domino nostro marchione domino nostro gratioso agendum erat, nichilominus tamen in regie vestre dignitatis complacentiam eidem domino nostro gratioso marchioni scripsimus iuxta tenorem huius imposite copie, ut si vestre regie dignitatis civisse apud gratiam suam ad satisfaciendum adiumento esse posset, esset nobis vehementer gratum. Nam in quibus rebus vestre regie dignitati servituti et complacentie esse possumus, prestamus nos semper futuros. Datum die Lune 13 mensis Junii 1485.

Briefbücher 39 f. 127.

50. *Norymberga, 24 lipca 1486 r.*

Rajcy norymberscy do krakowskich w sprawie Ulrycha i Konrada Zeringerów.

Ratmanne der stat Krackaw.

Lieben freunde! Eur schreiben von wegen Ulrich Zeringers ewrs burgers Contzen Zeringer unsern burger anwort ytzo an uns gelangt, haben wir vernomen, das dem benannten unserm burger furgehalten und antwort der innligenden seinen zettel mitsambt ettlichen quitancien und verschreibung

von im empfangen dieweil nu unser burger ewre burger furgeben nicht gestendig und sich ob ewr burger ine deshalb sprüche und vordrung zu erlassen nicht vermeynt fur seinen ordenlichen richter und gericht bei uns zu rechtlichen ausztrag erbütig ist, und wir dem ewren auff sein oder seins volmechtigen anwalts begern des gegen den benannten unserm burger alle die weil er unser gehorsamer burger und anheymisch ist zu gestatten willig und hiemit erbütig sein, so versteet ewr liebe wol uns ine zu anderm angehalten nicht gepürlich wesen gutlich bitende bei euren burger zu verfugen und ine daran zeweisen unsers benannten burgers erbieten gesettigt ze sein billicheit darinn bedacht, das wollen wir etc. verdienen. Datum am Montag vor Jacobi *(24 lipca)* 1486.

Briefbüeher 39 f. 247 v.

51. *26 sierpnia 1486 r.*

Rachunek srebra i spis rzeczy zamówionych u złotnika Albrechta Dürera przez Uryela biskupa poznańskiego.

Item mein[1] her Uriel her bischoff von Poln hat Albrechtn Durer dem goltschmyd silber gebn, das wigt 52 mr. 2 q. 2 d. hellt 14 lot 2 q. 3 d. und hat im gebn 146 fl. reinisch 12 szilinge, darusz sol er machn 2 schewren und soll eine wegen 11 mark.

Item darnach sol er machn ein kopff, der sol wegn 13 mr.

Item darnach sol er machn zwo schewrn yeglich mit ein glid und sol eine wegn 6 mr.

Item darnach sol er machn ein drynckgeschir von 5 mr. was er wil dar Rünst (*s*).

Item dar von sol er im gebn uff ein mr. 4 fl. reinisch zuvergulden, das trift 208 fl. reinisch.

Item sein lon von eim mark 2 fl. 11 schilling.

Item sein lon vonn scheidn 10 fl. reynisch und 12 schill. in gold.

Des sind zewgn Hans Preulin Ulrich Rotmunds ayd und Ulrich Feuchter.

Und yedem tail ist der ding ein gleich lawtere zetl gegebn worden am Sampstag nach sannd Bartholmes tag *(26 sierpnia)* anno LXXXVI.

VI $^{1}/_{1}$ Ad Briefbücher nr. 26, Fragmenta 64 b. Kartka papierowa.

52. *Norymberga, 15 stycznia 1491 r.*

Rajcy norymberscy do poznańskich w sprawie pretensyi wdowy po Jodoku Toplerze do Hanusza Steynhausera.

Der stat Boszna.

Lieben freunde! Katherina Jobsten Toplers[2] seligen verlassene

[1] Co to był za sługa biskupa, niewiadomo. Jest to widocznie koniec rachunku jakichś większych obstalunków, albowiem kartka wydaje się odciętą mniejszą połową całego folia. W r. 1495 robi zakupy dla biskupa sługa jego Tomasz z Grodziska. Por. nr. 56.

[2] W Krakowie przebywało trzech Toplerów z Norymbergi: Konrad (Kutrzeba, op. cit. p. 89

witib unser burgerin hat uns von wegen Katherinen irer tochter Hannsen Steynhauser iren man antwort dise innligende supplication furgepracht, die ewr weisheit zu vernemen hat. Solt nw die fraw laut irer benanten suplication irer heyratguter und kleynot entwendet werden, beschehe nach unserm beduncken unbillich, ewr fürsichtikeit mit besonderm fleis bitende bei ewren burger Hannsen Steynhauser zuverfugen und zuverschaffen sein hausfrawen der benannten heyratguter basz zu vergewissen und ir ire kleynot ze losen die billichkeit darinn bedacht, das wollen wir etc. verdinen. Antwort. Datum sabbato ante Anthonii *(15 stycznia)* 1491.

Briefbücher 41 f. 218.

53. *Norymberga, 2 kwietnia 1494 r.*

Rajcy norymberscy do Jana Olbrachta w sprawie swych sporów z Fryderykiem, margrabią brandenburskim.

Domino Johanni Alberto Polonie regi etc.

Serenissime rex! Post humilimam nostri recommendacionem omnium reverentiarum exhibitione tanto principi digna cum paratissima famulatus promptitudine premissis. Domine gratiosissime! Serenissime maiestatis vestre litteras paucis antelapsis diebus ad nos delatas, memoriam de controversia inter illustrissimum principem et dominum dominum Fridericum marchionem Brandenburgensem etc. dominum nostrum gratiosum versante facientes, ea qua decet accepimus reverentia, et quamvis nos aput vestram regiam serenitatem, ut eedem littere sonare videntur, sic incusati sumus, ac si prefato illustrissimo principi, domino Friderico Brandenburgensi marchioni, iniuriam fecissemus, superiori tamen tempore regie serenitati vestre per litteras nostras cum copiis scriptorum inter illustrissimam dominationem suam et nos hinc inde factorum et emissorum, eisdem interclusis de sufficientibus ac etiam superhabundantibus de stando iuri erga illustrissimam dominationem suam per nos factis oblationibus, cum narratione, quod nullam sue illustrissime dominationi iniuriam intulerimus aut inferre unquam presumpserimus, reddidimus informatam, ita quod res omnes controversiarum et dissensionum inter illustrissimam dominationem suam et nos existentium non aliter, quam ut serenitatem vestram in predictis nostris litteris informavimus, se habeant; ex quibus nostris oblationibus omni rationi et equitati (ut arbitramur) similimis ipsa vestra regia celsitudo satis intelligere potest, adversus dictum illustrissimum dominum nostrum gratiosum dominum marchionem etc. in factionem, presumptionem aut attemptationem ullius iniurie, iniquitatis vel iniusticie nequaquam nos intentos esse, sed solum ad iusticie, pacis et equitatis media spirare. Quare serenissimam vestram celsitudinem precibus, quibus possumus et debemus, iterum et iterum humiliter

Jakób i Marcin (Scabin. Crac. 8, p. 120 r. 1402). W r. 1403 pełnomocnikiem Jakóba w sprawie zajęcia domu Jakóba Dobszyca na ulicy Brackiej jest Hanusz Swarcz, również Norymberczyk, który w r. 1400 przyjął prawo miejskie krakowskie.

rogamus, quod si quis coram eadem vestra regia celsitudine in causis prefatis nos incusare temptaret, ipsa serenissima celsitudo vestra se contra nos ad indignationem trahi non sinat, sed prememoratarum equissimarum, ymo superhabudantium oblationum nostrarum intuitu nos excusatos et recommissos habere gratiose dignetur, quemadmodum erga serenissimam regiam celsitudinem vestram tamquam precipuam equitatis et iusticie cultricem indubitatam gerimus fidem et confidenciam. Quod denique pro eadem serenissima regia maiestate paratissimis etc. Datum die Martis 2 mensis Apprilis anno etc. LXXXXIIII.

Briefbücher 43 f. 38 v. – 39.

54. *Norymberga, 7 maja 1494 r.*

Rajcy norymberscy do Jana Bonera z podziękowaniem za starania w ich sprawach i z prośbą o ich dalsze pilnowanie.

Hansen Banner burger zu Krackaw.

Unser frewntlich dinst zuvor lieber Banner! Uns hat ewr bruder Jacob Banner[1]), unnser burger, eur getrewen vleisz und handlung in ettlichen unnsern sachen unns und gemeiner unnser stat zu gut geprauchт, auch des frewntlichen erpietens ir fürohin thun wollet, ime demselben unnserm burger zugeschriben nit verhalten. Sagen euch des vleissigen danck mit erpietung, das umb euch, denselben ewrn bruder und die ewrn mit frewntlichem willen zubeschulden, gutlich bittend, ir wöllet dieselben unnser sach in guter acht haben, und was ir darinnen uns zewissen notturftig erkunden werdet, uns des sovil uns zemuten und euch zueroffnen zimlich ist, durch vergebene gewise oder, wo ir der nit gehaben möcht, bey aigner bottschafft uf unnsern kosten durchewr schrift furderlich zuberichten, steet unns umb euch und die ewern mit willen zubeschulden. Datum 4 post Walpurgis *(7 maja)* 1494.

Briefbücher 43 f. 53.

55. *Norymberga, 30 sierpnia 1494 r.*

Rajcy norymberscy do Jana Bonera; polecają mu swoje sprawy.

Hannsen Baner von Krackaw.

Lieber Hanns guter frewnd! Uns hat der erber und veste Reinhart von Mosen unser diener ewr gutwillig handlung erbieten und vererung ine kurtz hievor zu der zeit seiner werbung unsers bevelhs bey der koniglichen maiestät zu Bolan unserm gnedigisten herren etc. gepflegen in unnserm namen bewisen und erzaigt nit verhalten, zusammpt, das wir des ettlichermassen ausz ewrn schrifften unserm burger Jacoben Baner ewrm

[1] O działalności kupieckiej tego brata Jana Bonera w Norymberdze por. rozdział »Boner Jakób i Wit Stwosz« w mej pracy »Ze studyów nad Witem Stwoszem i jego rodziną«, Rocznik krakowski t. XIII.

bruder zugeschickt, auch underrichtung haben entpfangen, sagen euch des vleissigen danck, in erbietung das umb euch und die ewrn, wo das zuschulden langet, mit frewntlichem willen zuverdienen; wir haben auch gemeltem ewrm bruder 30 fl. unger., so ir schreibt dem benannten unserm diener habt dargelihen, entrichtet und ist unser gutlich bethe an euch, was ir der leuffthalben uns zuwissen notturfftig kunfftigklich erkundet, uns das durch ewr schrifft zuberichten, da wöllen wir umb euch mit willen verdienen, auch den gedachten ewern bruder dester gunstiger bevolhen haben. Datum sabbato post Bartholomei *(30 sierpnia)* 1494.

Briefbücher 43 f. 95 v.—96.

56. *Poznań, 21 marca 1495 r.*

Uryel biskup poznański do rady norymberskiej z żądaniem wyasygnowania z jego depozytu Tomaszowi z Grodziska 500 fl. na zakupna.

Spectabiles domini amici nostri dilecti! Mittimus ad Almanie partes hunc nobilem Thomam de Grodzysko, familiarem nostrum, cui commisimus nonnullas nobis res necessarias comparare. Rogamus, vestre amicicie sine quavis difficultate, quandoquidem id nobis est pernecessarium, velint eidem de summa apud vos deposita per nos dare 500 flor. hungar. bene ponderatos. Ostendet vobis signum ad evidenciam voluntatis nostre, qui circa ipsarum peccuniarum repeticionem utendum pacti sumus, et preterea has litteras manu nostra subscripsimus. Dedimus eciam presentibusque damus eidem facultatem vestras amicicias de datis peccuniis quietandi, hoc tamen instancius deprecamur, ipse familiaris noster, ex quo urgentem habeamus necessitatem, propter quam eum ad illas partes mittimus, in ipsorum 500 flor. reddicionem non retardetur, in quo nobis amiciciam, de qua non dubitamus, exhibebunt amicitie vestre, quas optime valere desideramus. Datum Poznanie die sabbati ante dominicam Oculi *(21 marca)* anno Domini 1495.

Et ita est voluntas nostra, ut dicti 500 flor. dentur prefato Thome familiari nostro. Uriel Dei gratia episcopus Poznaniensis manu propria subscripsit.

A tergo: Spectabilibus dominis presidenti et consulatui Nerumber gensibus amicis dilectis.

S. I. L. 118, nr. 15/II. Oryg. pap. z pieczątką biskupa wyciśniętą przez papier.

57. *Norymberga, 1 kwietnia 1495 r.*

Pokwitowanie rady norymberskiej z 500 fl. węgierskich wydanych Tomaszowi z Grodziska.

Uriel Dei gracia episcopus Poznaniensis recognoscimus tenore presentium, quibus expedit universis, quia a famatis et prestantibus viris dominis proconsulibus civitatis Nerumbergensis de summa per nos apud suas amicitiasdeposita flor. 500 florenos ungaricales bene ponderatos per manus nobilis

Thome de Grodzysko familiaris nostri recepimus et cum effectu levavimus. De quibus quidem 500 flor. per nos receptis ipsos dominos proconsules presentibus quittamus, in cuius rei testimonium et robur signetum nostrum presentibus est subimpressum. Datum in Nerumberga [1]) feria quarta prima die mensis Aprilis anno Domini 1495. Nostro sub sigillo.

A tergo: Pro quingentis florenis quietancia.

S. I. L. 118, nr. 15/IV. Oryg. pap. z pieczątką wyciśniętą przez papier.

58. *Norymberga, 2 września 1496 r.*

Rajcy norymberscy poświadczają odbiór depozytu 1500 fl. reńskich i 980 fl. węgierskich.

Wir die burgermaistere und rate der stat Nurmberg bekennen offenlich fur unns und unnser nachkommen, das der hochwirdig furst unser gnediger herr, herr Uriel bischof zu Bozna, auf hewt datum ditzs briefs in einem lyderm peutl 1500 gulden reinisch lanndszwehrung gezelt und zwen fleck in ein leder gepunden und mit seiner gnaden secret verpetschiert, darinnen als sein gnad saget 980 gulden hungrisch sein sollen, hinder unns zu trewshannden in beheltnus eyngeantwurt hat, die sollen und wollen wir oder unnser nachkomen seinen furstlichen gnaden oder dem, so unns mit diser unnser schrift und glawbwirdigem scheyn, ersucht, auf wideruberantwurtung solcher unserer schrift und auf gnugsam gepurlich und notturftig quittantzen unverzogenlich widerumb hinausz raichen und geben. In urkund ditzs briefs mit unsrer stat zu rugk auf gedrucktem secret insigl versigelt und geben amm freytag nach sant Egidien tag *(2 września)* nach Cristi gepurt 1496 Jar.

Losungsamtliche Urkunden nr. 35 S. I $^{13}/_{1}$ 1496 2 September.

59. *Norymberga, 22 października 1496 r.*

Uryel biskup poznański poświadcza, że od rajców norymberskich odebrał 1500 fl. reńskich i 980 flor. węgierskich.

Nos Uriel, episcopus Poznaniensis, qui supra, recognoscimus, quod a spectabilibus dominis et preconsulibus et consulibus civitatis Norbergensis 1500 fl. renenses numeratos et duas petias in corio nigro ligatas, in quibus 980 flor. hung. continentur, quos apud eosdem deposueramus, recepimus manualiter ac integraliter et in effectu. De quibus eosdem quietamus tenore presentium et in fidem ac testimonium signetum nostrum imprimimus. Actum et datum Norberge die sabbati post undecim milium virginum *(22 października)* anno Domini 1496 ut supra.

Losungsamtliche Urkunden nr. 35 S. I $^{13}/_{1}$ 1496, 22 Oktober. Kwit razem z kwitem nr. 58 na jednym papierze.

60. *Poznań, 3 lipca 1498 r.*

Jan z Łukowa dziekan i administrator poznański wypowiada radzie norymberskiej resztę depozytu zmarłego biskupa Uryela w sumie 2000 flor.

[1]) Trudno przypuścić, aby biskup 1 kwietnia był w Norymberdze, skoro 21 marca jest w Poznaniu.

Spectabiles domini amici et fautores colendi! Retulit michi honorabilis vir dominus Bartholomeus, plebanus in Slupcza, responsivas vestras, quibus mortem amicissimi vestri, reverendissimi olim domini Urielis, episcopi Poznaniensis, non sine dolore accipitis, merito quidem, quia et integerrimus et constans fuerat amicus. Et quia dominus preconsul vir specialius michi de aliquibus negotiis suggesserat, ad eadem dominationi sue respondeo, a vestris dominationibus non aliud obtinendum impresentiarum putavi, nisi ut 2000 flor. ungaricalium aput vos deposita haberent in prompto; id quidem facio, ut pacto fieret satisfactum, et ut ante quartale anni avisaremini de ipsorum 2000 flor. solutione, prout et pridem iam fueratis per ipsum dominum Bartholomeum avisati, missurum me quidem cum aliis executoribus olim reverendissimi domini episcopi pro reppetendis dictis florenis, ut iuxta voluntatem eiusdem patris de eisdem disponeretur, propediem vestre dominationes expectent, et que lubet precipiant. Datum Poznanie feria tertia in crastino Visitationis sancte Marie *(3 lipca)* anno Domini millesimo quadringentesimo nonagesimo octavo. Johannes de Lucow, decanus et administrator vacante sede ecclesie Poznaniensis.

A tergo: Spectabilibus dominis preconsulibus et consulatui Nerumbergensibus amicis et fantoribus dilectis.

S. I, L. 118 nr 15/III. Oryg. pap. z pieczątką sygnetową wyciśniętą przez papier.

61. *Norymberga, 21 sierpnia 1498 r.*

Rajcy norymberscy do Jana z Łukowa, administratora kościoła poznańskiego w sprawie depozytu zmarłego biskupa Uryela.

Herrn Johannsen von Lukowo dechant und administrator der kirchen zu Bosna.

Erwirdiger lieber herre! Der edel herr Lucas von Gorka, hauptman zu Schiras, hat unns bey kurtzvergangen tagen und daneben unserm lieben ratsfrewnd Paulsen Volckmeir geschriben und begeren an uns gethan; nachdem wir aber derselben sachen vor diser zeit von wegen ewr erwirdigkeit schrifftlich auch mundtlich underrichtung gütermasz haben entpfangen, doch one bevelh oder anzeigen, wem wir nun zur zeit mit angeregten ewigen zinsen solten gewarten, so haben wir, deszgleichen unnser ratsfrewnd obgemelt herrn Luca schrifftlich antwort gethan, als ewr wirde des alles ausz innligenden copien vernympt, die wir derselben gůter meynung zuzeschicken nit verhalten wolten; sovern wir nun von ewrer wirde und annder derselben mitvormund des geschefft weilent des hohwirdigen fursten unnsers gnedigen herrn bischofs zu Boszna leblicher gedechtnusz weiter bericht und uns angezeigt wirt, wem wir mit solchen zinsen uber die 33 gulden und $^1/_3$ eins gulden ewigs gelts so der gedacht unnser gnediger herr zu dreyen almusen hie zu Nurmberg bei uns geordent und gegeben, als des ewr wirde uns nit zweifelt durch ewrn geschickten underrichtung entpfangen hat, gewarten und antworten sollen, das sein wir uf gnugsame ver-

warung unser notturfft zethun und uns darinnen unnerweiszlich zehalten willig und erbuttig und ewr erwirdigkeit sunst dinstlich etc. geneigt. Datum [feria] tertia vigilia Assumptionis *(21 sierpnia)* 1498.

Briefbücher 44 f. 221 v.

62. *Norymberga, 21 sierpnia 1498 r.*

Paweł Volkmer rajca norymberski do Łukasza z Górki w tej samej sprawie.

Herrn Lucasen von Gorka hauptman zu Schirasz.

Edler lieber herr! Ewrer edelkait schreiben und begeren von wegen ettlicher zinsen so weylund der hochwirdig furst und herre herre Uriel bischove zu Bosznaw etc. mein gnediger herre loblicher gedechtnus ab und von gemeiner stat Nurmberg erkaufft hat, die ewrer edelkeit angeerbt haben sollen, dieselben zinsz von ainem erbern rat meinen herren und frewnden zu empfahen, darumb zu quittirn und die furter auff weytter e[wrer] e[delkeit] unnderweysung innen zebehalten an mich gethan, hab ich vernomen. Nun hat ain erber rat e[wrer] e[delkeit] auff ewre schreiben deszhalben an sy gethan schrifftlich anntwurt hieneben zugeschickt, als ir vernempt sovern nun darauff innhalt desselben schreibens weytter gehandelt ainichlei hindter mich erlegt oder mir geanntwurt wirt das bin ich ewrer e[delkeit] zuern und gefallen willig und erpüttig an zenemen und ewrs weytters bevelhs damit zehandeln und e[uern] e[delkeiten] sunst dinstlich gutwolgefallen zuerzaigen ganntz wolgenaigt. Datum [feria] tertia vigilia Assumptionis *(21 sierpnia)* [14]98. Paulus Volkmer.

Briefbücher 44 f. 229.

63. *Norymberga, 21 sierpnia 1498 r.*

Rajcy norymberscy do Łukasza z Górki w tej samej sprawie.

Eidem.

Edler lieber herre! Ewrer edelkeit schreiben und begern mit anzaigung, das weylund der hochwirdig fürst und herr herr Uriel bischof zu Bosznaw unnser gnediger herr ausz diser wellt verschiden sey, und das wir die zinsz, so gemelter unnser gnädiger herr vergangner zeit ab und auff gemainer unnser stat erkaufft hat, die auff ewre edelkeiten sollen kommen sein, unnserm lieben ratsfreund Paulsen Volkmer, sovil der verfallen wern, sollten uberanntwurten etc. an unns gethan, haben wir vernomen, und solichen sachen von dem erwirdigen herrn Johannsen von Lukowo, dechant und administrator der kirchen zu Bosznaw, unnsern gunstigen herrn, der ain executor oder vormund obgemelts unnsers gnedigen herrn loblichen gedechtnus gelassen geschefft sein soll, durch schrifften und auch mundtliche werbung guttermassen undterrichtung, aber darinnen kain bevelh empfangen, soll zinsz one weytter sein geschefft oder anzaigen yemand hinausz zegeben, zusampt dem, das der vorgenannte unnser gnädige herr zur zeit, als sein gnad solche zinsz von unns

erkaufft, das mit ainer underschid gethan hat, das von solchen zinsen 33 gulden und $^1/_3$ ains guldins ewigs gelts nach seiner gnaden absterben an drew almusen hie bey ums zu Nuremberg, nemlich an den neuen spital an das junckfrawen almusen und den armen findelkindern etc., werden und gefallen sein sollen; inmassen wir solichs alles den obgemelten herrn techant vor diser zeit auch berichten lassen, und ime auch hieneben geschriben und ewr begern angezaigt haben, sovern wir nun von seiner erwirdigkeit als einen vormund und executor vermelts testaments mit gnugsamer und nottdurfftiger bewarung weytter underricht werden ewre edelkeiten hinfuro mit der ubermasz obgemelter zinsz zugewarten, darinnen wollen wir unns guttwillig und unverweiszlich halten und sollch zinsz gemelten unnserm ratsfreunde einantwurten dann etc. geneigt. Datum feria vigilia Assumptionis Marie *(21 sierpnia)* [14] 98.

Briefbücher 44 f. 229 v.

64. *Kraków, 18 kwietnia 1499 r.*

Jan Olbracht do rajców norymberskich; poleca Łukasza z Górki udającego się do Niemiec i do Norymbergi.

Johannes Albertus Dei gratia rex Polonie, suppremus dux Lithwanie, Russie, Prussieque etc. dominus et heres.

Spectabiles et famosi grate nobis dilecti! Generosus Lucas de Gorka, castellanus Spicimiriensis, proficiscitur in terras Almanie honestissimo proposito videndi et experiendi mores, instituta et totam vivendi racionem illarum gencium et populorum simul, et ad vos se conferre instituit. Optamus itaque, si quid actionis pro bonis seu censibus suis eum habere contingat illic apud vos aut ipsum aliquis occasione eorum turbare niteretur, eidem iustitieque sue adherere velitis, iusticie communis ac mutue vicissitudinis ob respectum, quoniam ipse Lucas est verus et legitimus heres et successor omnium bonorum et censuum post mortem reverendi olim domini Urielis, episcopi Poznaniensis, patrui ipsius. Datum Cracovie 18 mensis Aprilis anno Domini 1499 regni vero nostri anno septimo. Commissio propria regie maiestatis.

A tergo: Spectabili consulatui Nurimbergensi grate nobis dilecto, Joannes Albertus rex Polonia (*s*) a. 1499 recommendatur Lucas a Gorca.

VI $^{104}/_1$ nr. 3728, 1499 Aprilis 18. Oryg. pap. z pieczątką sygnetową wyciśniętą przez papier.

65. *Poznań, 11 czerwca 1499 r.*

Egzekutorzy testamentu biskupa Uryela do rajców norymberskich z żądaniem wypłacenia Łukaszowi z Górki depozytu zmarłego biskupa.

Spectabiles et magnifici domini, amici et fautores dilecti! Scripseramus vobis pridem, si saltem littere nostre manibus vestrarum dominationum obve-

nerunt, hortantes, ut de duobus milibus florenorum hungaricalium, quos reverendus olim in Cristo pater dominus Uriel, Dei gratia episcopus Poznaniensis, in fidele depositum vestris dominacionibus crediderat, nulli preter nostram scienciam, voluntatem et consensum responderetis, quamquidem ille pontifex et amicus vester ad pia opera testamento suo ea ipsa 2000 flor. cum nonnullis aliis summis convertenda mandaverit et disposuerit de eisdem, nosque et magnificum dominum Lucam, castellanum Spiczimiriensem, suum nepotem, eiusdem testamenti sui elegerit executores. Verum quia ipse dominus Lucas, qui et heres prefati pontificis et nepos ac coexecutor noster est, adit Almanie partes nobiscumque egit, ut iuxta voluntatem patrui sui certos census in illis partibus emeret, rogamus, vestre dominaciones pro observancia illius pontificis in vos dignentur ipsi domino Luce in emendis ipsis censibus consilio et auxilio adesse, nos enim ex nunc dicta 2000 flor. hungar. ad emendos census iuxta voluntatem prefati domini episcopi defuncti exarestamus et eadem prefato magnifico domino Luce, castellano Spiczimiriensi, coexecutori nostro dari hortamur. Datum Poznanie feria tertia proxima ante sancti Viti *(11 czerwca)* anno Domini millesimo CCCC nonagesimo nono. Johannes de Lukowo, decanus, Martinus de Dambrowa et Sigismundus de Camyenyecz, canonici et executores testamenti olim reverendissimi domini Urielis, episcopi Poznaniensis.

A tergo: Spectabilibus et magnificis dominis preconsulibus et consulatui Norimberiensibus amicis et fautoribus dilectis.

S. I. L. 118, nr. 15/I. Oryg. pap. na liście trzy pieczątki sygnetowe wyciśnięte przez papier.

66. *Norymberga, 11 lipca 1499 r.*

Łukasz z Górki potwierdza odbiór 300 fl. od rady norymberskiej.

Ich Lucas von Gorka, castellanus Spitzimiriensis, als weylund der hochwirdig mein gnediger herr unnd vetter, herr Uriel, bischof zu Bozna etc. hinder die fürsichtigen erbern und weysen burgermeistere und rate zu Nurmberg dritthalb tawsend guld. hungr. zu trewshannden in beheltnus gelegt, davon nachfolgend Thomas[de] Grodzysko, auf seiner gnaden missive und quittantzen 500 hungr. guld. von inen eyngenomen und empfangen hat, also bekenn ich offenlich mit disem brieff vor allermenigklichem, das die benanten burgermaister und rate auch mir auf mein ansynnen und begeren von den 2000 noch hinderligenden hungr. guld. auf heut datum 300 guld. hungr. zu notturft behenndiget und uberantwurt haben, darumb ich sie ire nachkomen und gemayne ir stat für mich mein erben und nachkomen quitt ledig sag, dermaszen, das die benannten burgermeister und rate mir schuldig sein sollen die übrigen noch hinderligenden 1700 gulden hung. ymant folgen ze lassen noch ze uberantwurten, inen werde dann ire lateinische recognition deszhalben auszgangen und auf dritthalb tawsent hinderlegt hung-

risch gulden lawtend zuvor eyngeantwurt mitsampt gepurlich und nottürftiger quittanzen; zu urkund hab ich mein signet, mangelshalben jetzo meins sigels gedruckt in disen brief und darzu fleiszig gepeten den erbern Jörgen Wynter, meinen wirt, sein insigl auch hieran ze drucken, des ich jetztgenannter Wynter also wissentlich geschehen bekenn, doch mir und meinen erben on schaden. Geben amm Pfintztag nach Sant Kilians tag *(11 lipca)* nach Christi gepurt im 1499 Jar.

Losungsamtliche Urkunden nr. 36 S. I $^{18}/_{1}$ 1499 Juli 11. — Na pap. oryg. dwie pieczęcie wyciśnięte przez papier.

67. *Norymberga, 10 grudnia 1499 r.*

Rada norymberska do króla Jana Olbrachta w sprawie sporu Gdańska z Rzeszą.

Herrn Johanni Alberto könig zu Polan etc.

Gnedigister Herre! Die fursichtigen erbern und weysen unnser besonnder liebe und gutte freund die ratman der stat Dantzko haben unns kurtzlich geschriben und wir ine widerumb geanntwurt, wie das dise innligende copie besagt; wiewol unns nw solichs und was ine widerwertigs zustet mit ganntzen trewen wider und laide und durch irs begerns mit der römischen ko. Mt. unnserm allergnädigisten rechten und natürlichen herren zuverschaffen, in unnser gwalt und macht nicht ist, nicht desteminder haben wir seiner ko. Mt. geschriben und underthanigelich gepetten ausz ursachen, so wir seiner ko. Mt. angezaigt in die sachen gnediglich zusehen und die acht abzuschaffen und seind darauff anntwurt von seiner Mt. wider gewartend. Was unns nu desshalben in anntwurt entstet, wollen wir irer liebe zuverkunden auch nicht verhallten, underthanigelich bittend ewr konigliche würde geruchen darauff bey denselben ewrer konigclichen durchleuchtigkait unnderthanen unnsern freunden von Tanczko gnedigclich zuverschaffen gegen unnseren kauffleuten auch irn habe und guttern als unschuldigen und dersach en unverwandten in argen nichtzit fürzunenen. Das wollen wir umb ewre konigliche wirde in aller underthanigkeit zuverdienen willig und geflissig sein. Datum [fertia] tertia post Conceptionis (*10 grudnia*) [14] 99.

Briefbücher 45 f. 215 v.

68. *Norymberga, 10 grudnia 1499 r.*

Rada norymberska do gdańskiej w tej samej sprawie.

Tanntzko.

Lieben freunde! Ewer schreiben der achthalben, darein ir am romischen ko. cammergericht erkandt mit weyterem innhalt euers begerns an unns, das wir mit gedachter rö. ko. Mt. unnsern allergnedigisten herrn verschaffen sollen die acht abzustellen etc. wie dann solichs derselb ewer brief unns kurtzlich zugesanndt in lenngerm innhalt begreifft, haben wir hören lesen, und ist uns,

was euch in dem und anderm widerwertigs zustet mit trewen wider und laide. Wiewol nu als ir selbs verstet in unnserm gwalt nicht ist mit der ro. ko. Mt. als unnserm allergnedigisten rechten und natürlichen herrn ewrs begerns zuverschaffen, ydoch so haben wir seiner ko. Mt. geschriben und unndertänigelich gepetten ausz ursachen, so wir seiner koniglichen maiestät angezaigt, in die sachen gnedigclich zusehen und die acht abzuschaffen und seind darauf antwurt von seiner Mt. wider gewartend; was uns nu desshalben in anntwurt entstet, wollen wir ewr lieb zuverkunden auch nicht verhallten, darauff gar freuntlich bittend, ir wollet fur euch selbs gegen unnsern kauffleute und irn guttern in argem oder ungutten nichzit handeln oder furnemen, auch der anndern den ewrn zuthun nicht gestatten die pillichait zusampt unnser getrewen guttwillige hanndlung etc. Datum (*10 grudnia*) [feria] tertia post Conceptionis Marie [14] 99.

Briefbücher 45 f. 216 v.

69. *Norymberga, 1 lutego 1500 r.*

Lukasz z Górki potwierdza odbiór całego depozytu stryja biskupa Uryela od rady norymberskiej.

Ich Lucas von Gorka, castellanus Spitzimiriensis, als weylund der hochwirdig furst mein gnediger herr und vetter herr Uriel, bischof zu Bozna, loblichen gedechtnus in die losungstuben der stat Nurmberg dritthalb tawsent gulden hungrisch in beheltnus gelegt hat, von den dann nachfolgend durch Thomam [de] Grodzisko 500 gulden[1]) und darnach durch mich selbs 300 gulden[2]) und zum jungsten am sambstag Crucis exaltationis nehstverschynnen, (*14 września 1499*) die ubrigen 1700 gulden alles hungrisch eyngenomen und empfangen wordensind, darauf ich dann darnach auch die lateinische recognition[3]) uber die dritthalb tawsent gulden hungrisch als vorste et hinderlegt, lautende und von den desmals bemelter stat Nurmberg losungern auszgangen, uber antwurt hab, also sag ich die fürsichtigen erbern und weysen burgermeister und rate benanter stat Nurmberg, ire nachkomen und gemaine ir stat für mich alle mein erben und die jhenen, die ding betreffende, obbestimpter, als vorsteet, eyngenomner und wider empfangener dritthalb tawsent hungrisch gulden in der bessten form und mass, so das sein soll und mag, gantz allerding quitt, frey, ledig und lose. Zu urkund hab ich mein signet mangelshalben jetzo meins insigels in diesen brief gedruckt und darzu mit fleisz gepeten den erbern Görgen Wynter meinen wirt, das er sein insigel auch hiereyn gedruckt hat, welcher bite und besiglung ich jetzgenannter Wyntter also wissentlich geschehen bekenn, doch mir und meinen erben on schaden. Geben amm sambstag unnser lieben frawen abent Purificationis (*1 lutego*) nach Cristi geburt im 1500 Jar. *A tergo:* Herr Lucas von Gorka.

Losungsamtliche Urkunden nr. 37 S. I. $^{13}/_{1}$. Oryg. pap. z dwoma pieczęciami wyciśniętemi przez papier.

[1]) Por. wyżej nr. 57. [2]) Por. nr. 66. [3]) Por. nr. 59.

70. *Norymberga, 27 lutego 1502 r.*

Rajcy norymberscy do Stefana wojewody mołdawskiego w sprawie lekarza Jana Klingensporna, udającego się do Mołdawii dla ratowania zdrowia wojewody.

Illustrissimo principi et domino domino Stephano heredi perpetuo domino ac woywode Moldavie domino nostro gratiosissimo.

Illustrissime princeps! Post humillimam nostri recommendacionem animo ad obsequia paratissimo semper premisso. Domine gratiosissime! Apparuerant his diebus apud nos illustrissime dominationis vestre familiares Udalricus et Anthonius, eiusdem dominationis vestre patentes in papiro litteras nobis ostendentes, et tandem causam et negocium sue ab ipsa illustrissima dominatione vestra destinationis pulcerrime significantes. Quam primum autem ex eorum relatione de domino Johanne Klingensporn, medicinarum doctore, nostro (in arte sua) familiari, invocando intelleximus, nos mox in eum iturum consensimus; et quamvis ille doctor propter suum senium et longissimum iter ire diu recusaverit, nos tamen incolumitatem illustrissime dominationis vestre corporalem ex animo desiderantes, una cum dictis destinatis apud ipsum doctorem tantum effecimus, quod eum illustrissimam vestram dominationem accedere commovimus, integerrima mente extante eum vestre illustrissime dominationi pro desiderio consulta[tu]rum; libentissime enim semper facimus, quod vestre illustrissime dominationi gloriam et desiderium aucturum sentimus. Nec tacere coram illustrissima dominatione vestra possumus de exactissima et vigilantissima opera et diligentia in his negociis nomine illustrissime dominationis vestre in civitate nostra gestis per predictos Udalricum et Anthonium adhibita. Datum die sabati 27 mensis Februarii anno etc. secundo.

Briefbücher 48 f. 230.

Wykaz aktów.

1. Sieradz, 10 lutego 1365 r.
   Przywilej Kazimierza Wielkiego dla kupców norymberskich na handel w Polsce przez lat dwadzieścia 296
2. Norymberga, 25 października 1407 r.
   Rajcy norymberscy do krakowskich w sprawie Krafta i Hartmana Dremla 296
3. Norymberga, 9 sierpnia 1428 r.
   Rajcy norymberscy do krakowskich w sprawie mieszkań »gości« 297
4. Norymberga, 28 czerwca 1423 r.
   Rajcy norymberscy do Władysława Jagiełły w sprawie Jana Grossa i Pawła z Olkusza 297
5. Norymberga, 22 Marca 1434 r.
   Rajcy norymberscy do krakowskich w sprawie Hansa Ortlieba i Jerzego Stromeira 298
6. Norymberga, 25 lutego 1444 r.
   Rajcy norymberscy do prymasa i panów polskich z prośbą o opiekę nad kupcami norymberskimi wobec rady poznańskiej w myśl przywilejów królewskich 299
7. Norymberga, 28 lutego 1444 r.
   Rajcy norymberscy do poznańskich z przypomnieniem przywilejów królewskich 300
8. Norymberga, 7 kwietnia 1444 r.
   Rajcy norymberscy do miasta Świecia z poświadczeniem dobrego rodu Iobsta Pirckheimera 301
9. Norymberga, 17 sierpnia 1447 r.
   Rajcy norymberscy do króla Kazimierza Jagiellończyka z prośbą o opiekę nad norymberskimi kupcami w myśl przywilejów królewskich 301

10. Norymberga, 17 sierpnia 1447 r.
Rajcy norymberscy do krakowskich w sprawie Ulryka Pennigera i Ludwika Grubera 302
11. Norymberga, 14 czerwca 1454 r.
Rajcy norymberscy do króla Kazimierza Jagiellończyka w sprawie sporu między braćmi Ulrykiem i Janem Penngigerami . . . 303
12. Norymberga, 6 lutego 1455 r.
Rajcy norymberscy do krakowskich w sprawie sporu między Janem i Ulrykiem Pennigerami 304
13. Norymberga, 20 lutego 1455 r.
Rajcy norymberscy do Króla Kazimierza Jagiellończyka z prośbą o opiekę nad norymberskimi kupcami wobec rady krakowskiej w myśl przywilejów królewskich 306
14. Norymberga, 20 lutego 1455 r.
Rajcy norymberscy do krakowskich ze skargą na krzywdzenie kupców norymberskich 307
15. Norymberga, 21 maja 1457 r.
Rajcy norymberscy do króla Kazimierza Jagiellończyka z prośbą o opiekę nad kupcami norymberskimi w myśl przywilejów królewskich 307
16. Norymberga, 25 czerwca 1457 r.
Rajcy norymberscy do króla Kazimierza Jagiellończyka; tłómaczą się, że nie mogą spełnić jego życzenia 308
17. Norymberga, 8 listopada 1458 r.
Rajcy norymberscy do króla Kazimierza Jagiellończyka w sprawie sumy 1513 flor. należnej Ludwikowi Gruberowi 309
18. Norymberga, 8 listopada 1458 r.
Rajcy norymberscy do królowej Zofii w sprawie 300 dukatów należnych Ludwikowi Gruberowi.
19. Norymberga, 9 listopada 1458 r.
Rajcy norymberscy do krakowskich w sprawie niesłusznych pretensyi Luszmera do Grubera 310
20, Norymberga, 12 czerwca 1459 r.
Rajcy norymberscy do Kazimierza Jagiellończyka w sprawie Macieja Scheppacha, pełnomocnika Ludwika Grubera, Leonarda Podmera i spółki uwięzionego w Krakowie 411
21. Norymberga, 15 czerwca 1349 r.
Rajcy norymberscy do krakowskich z prośbą o uwolnienie Macieja Scheppacha 312
22. Norymberga, 6 września 1459 r.
Rajcy norymberscy do krakowskich; polecają Macieja Schep-

pacha i Ulryka Freydunga pełnomocników Ludwika Grubera, Leonarda Podmera i spółki 312
23. Norymberga, 7 września 1459 r.
Rajcy norymberscy do króla Kazimierza Jagiellończyka w tej samej sprawie 313
24. Norymberga, 14 stycznia 1460 r.
Rajcy norymberscy do Kazimierza Jagiellończyka w sprawie zastawu królowej Zofii, zagarniętego przez Kislingerów 313
25. Norymberga, 17 marca 1460 r.
Rajcy norymberscy do króla Kazimierza Jagiellończyka w sprawie wierzytelności Ludwika Grubera 314
26. Norymberga, 17 marca 1460 r.
Rajcy norymberscy do krakowskich w sprawie zagarnięcia zastawu królewskiego przez Kislingerów 314
27. Norymberga, 4 czerwca 1464 r.
Rajcy norymberscy do króla Kazimierza Jagiellończyka w sprawie wierzytelności Ludwika Grubera 315
28. Norymberga, 27 listopada 1473 r.
Rajcy norymberscy do króla Kazimierza Jagiellończyka; uniewinniają się w sprawie posłów polskich i czeskich zmuszonych opuścić Norymbergę 316
29. Landshut, 26 grudnia 1473 r.
Ludwik książę bawarski wstawia się do króla Kazimierza Jagiellończyka za Norymberczykami w sprawie zatargu z kupcami polskimi 317
30. Norymberga, 13 stycznia 1474 r.
Rajcy norymberscy do króla Kazimierza Jagiellończyka w sprawie Jerzego Bocka z Poznania i Konrada Guldinmundleina . . . 318
31. Norymberga, 21 lutego 1474 r.
Rajcy norymberscy do Jerzego Bocka z Poznania w sprawie Konrada Zeringera 320
32. Norymberga 27 marca 1474 r.
Fryderyk, cesarz rzymski, do króla Kazimierza Jagiellończyka z prośbą, by kupcy poznańscy przed właściwymi sądami domagali się sprawiedliwości w Norymberdze 320
33. Heidelberg, 22 grudnia 1274 r.
Palatyn Fryderyk do króla Kazimierza Jagiellończyka w sprawie sporu Jerzego Bocka z Poznania i Konrada Guldinmundlin. 321
34. Norymberga, 17 listopada 1475 r.
Rajcy norymberscy do burgrabiego krakowskiego Mikołaja

Kreydlera w sprawie jego syna Erazma i mieszczanina norymberskiego Sebalda Laubera 323
35. Norymberga, 21 maja 1479 r.
Rajcy norymberscy do Andrzeja biskupa warmińskiego i innych panów duchownych i świeckich w sprawie sporu Fryderyka de Knidsberg z Henrykiem i Wilhelmem Rumlami z Norymbergi 323
36. Norymberga, 23 maja 1479 r.
Rajcy norymberscy do Kazimierza Jagiellończyka w sprawie sporu Fryderyka de Kindsberg z Henrykiem Wilhelmem Rumlami, kupcami norymberskimi 324
37. Norymberga, 9 sierpnia 1481 r.
Rajcy norymberscy do arcybiskupa gnieźnieńskiego z prośbą o wzięcie w opiekę kupców norymberskich przed poznańskimi 325
38. Norymberga, 19 grudnia 1481 r.
Rajcy norymberscy do krakowskich w sprawie dukatów Stanisława Zarogowskiego 327
39. Norymberga, 19 grudnia 1481 r.
Rajcy norymberscy do koszyckich w sprawie Stanisława Zarogowskiego z Krakowa 328
40. Norymberga, 22 listopada 1482 r.
Rajcy norymberscy do poznańskich w obronie handlu kupców norymberskich w Polsce, utrudnianego w Poznaniu wbrew przywilejom 329
41. Norymberga, 18 lutego 1483 r.
Rajcy norymberscy do króla Kazimierza Jagiellończyka w sprawie Stanisława Zarogowskiego 329
42. Norymberga, 18 lutego 1483 r.
Rajcy norymberscy do Stanisława Zarogowskiego w jego sprawie 330
43. Norymberga, 7 maja 1484 r.
Rajcy norymberscy do króla Kazimierza Jagiellończyka w sprawie Zarogowskiego 331
44. Norymberga, 9 września 1484 r.
Rajcy norymberscy do Jana Bonera w sprawie jakichś listów 331
45. Norymberga, 6 kwietnia 1485 r.
Rajcy norymberscy do cesarza Fryderyka w sprawie Zarogowskiego 332
46. Norymberga, 7 kwietnia 1485 r.
Rajcy norymberscy do króla Kazimierza Jagiellończyka w sprawie Zarogowskiego 332
47. Norymberga, 7 kwietnia 1485 r.
Rajcy norymberscy do krakowskich w sprawie Zarogowskiego 333

48. Norymberga, 13 czerwca 1485 r.
Rajcy norymberscy do Jana margrabiego brandenburskiego w sprawie Doroty kramarki z Krakowa, ograbionej w jego krajach 333
49. Norymberga, 13 czerwca 1485 r.
Rajcy norymberscy do króla Kazimierza Jagiellończyka w sprawie kramarki Doroty z Krakowa 334
50. Norymberga, 24 lipca 1486 r.
Rajcy norymberscy do krakowskich w sprawie Ulryka i Konrada Zeringerów 334
51. 26 sierpnia 1486 r.
Rachunek srebra i spis rzeczy zamówionych u złotnika Albrechta Dürera przez Uryela biskupa poznańskiego 335
52. Norymberga, 15 stycznia 1491 r.
Rajcy norymberscy do poznańskich w sprawie pretensyi wdowy po Jodoku Toplerze do Hanusza Steynhausera 335
53. Norymberga, 2 kwietnia 1494 r.
Rajcy norymberscy do Jana Olbrachta w sprawie swych sporów z Fryderykiem, margrabią brandenburskim 337
54. Norymberga, 7 maja 1494 r.
Rajcy norymberscy do Jana Bonera z podziękowaniem za starania w ich sprawach i z prośbą o ich dalsze pilnowanie . . 337
55. Norymberga, 30 sierpnia 1494 r.
Rajcy norymberscy do Jana Bonera; polecają mu swoje sprawy 337
56. Poznań, 21 marca 1495 r.
Uryel biskup poznański do rady norymberskiej z żądaniem wyasygnowania z jego depozytu Tomaszowi z Grodziska 500 fl. na zakupna 338
57. Norymberga, 1 kwietnia 1495 r.
Pokwitowanie rady norymberskiej z 500 fl. węgierskich wydanych Tomaszowi z Grodziska 338
58. Norymberga, 2 września 1496 r.
Rajcy norymberscy poświadczają odbiór depozytu 1500 fl. reńskich i 980 fl. węgierskich 339
59. Norymberga, 22 października 1496 r.
Uryel biskup poznański poświadcza, że od rajców norymberskich odebrał 1500 fl. reńskich i 980 flor. węgierskich 339
60. Poznań, 3 lipca 1498 r.
Jan z Łukowa dziekan i administrator poznański wypowiada radzie norymberskiej resztę depozytu zmarłego biskupa Uryela w sumie 2000 flor. 339

61. Norymberga, 21 sierpnia 1498 r.
Rajcy norymberscy do Jana z Łukowa, administratora kościoła poznańskiego, w sprawie depozytu zmarłego biskupa Uryela 340
62. Norymberga, 21 sierpnia 1498 r.
Paweł Volkmer rajca norymberski do Łukasza z Górki w tej samej sprawie 341
63. Norymberga, 21 sierpnia 1498 r.
Rajcy norymberscy do Łukasza z Górki w tej samej sprawie 341
64. Kraków, 18 kwietnia 1499 r.
Jan Olbracht do rajców norymberskich; poleca Łukasza z Górki udającego się do Niemiec i do Norymbergi 342
65. Poznań, 11 czerwca 1499 r.
Egzekutorzy testamentu biskupa Uryela do rajców norymberskich z żądaniem wypłacenia Łukaszowi z Górki depozytu zmarłego biskupa 342
66. Norymberga, 11 lipca 1499 r.
Łukasz z Górki potwierdza odbiór 300 fl. od rady norymberskiej 343
67. Norymberga, 10 grudnia 1499 r.
Rada norymberska do króla Jana Olbrachta w sprawie sporu Gdańska z Rzeszą 344
68. Norymberga, 10 grudnia 1499 r.
Rada norymberska do gdańskiej w tej tamej sprawie . . . 344
69. Norymberga, 1 lutego 1500 r.
Łukasz z Górki potwierdza odbiór całego depozytu stryja biskupa Uryela od rady norymberskiej 345
70. Norymberga, 27 lutego 1502 r.
Rajcy norymberscy do Stefana wojewody mołdawskiego w sprawie lekarza Jana Klingensporna, udającego się do Mołdawii dla ratowania zdrowia wojewody 346

INDEX.

Liczby kursywą oznaczają strony, inne numery aktów. Skrócenie v. = vide.

Abbreviator litterarum apostolicarum *317*.
adamasci pannus simplex *299*.
administrator ecclesiae Posnaniensis, Johannes de Lucowo, decanus 60, 62, 63, 65.
advocati 1.
Albertus: Cock, prepositus ecclesie ss. Petri et Pauli Bardevien. Verdensis dyocesis, litterarum apost. abbreviator, doctor sacrorum canonum *317*.
— dux Saxonie 30, 33.
— marchio Brandenburgen., elector 35, 38, 39, 41.
— rex Polonie 53, 64, 67.
Albrecht Dürer goldschmyd 51.
Almanie partes 56, 65, terre 64.
ambassiatores 28.
Andreas: Czeringer de Norimberga, civis Cracovien. *320*.
— *(de Oporów)* episcopus Ermelandiae, perpetuus provisor ecclesie Premslavien. 35, 36.
— — Posnensis (de Bnin) 6.
— de Tanczin *299*.
Andris Scheler der Genger dyner von Ulm *303*.
Anthonius 70.
archiepiscopus Gnyesnen. Swigneus 37. Vincentius 6.
Aquilegensis patriarcha, cardin. tit. s. Marci, Marchus *317*.
Aquisgrano, de, Kwlant *303*.
atlasz v. pannus.
Augusta *oppidum Bavariae* 28.
axamenti pannus simplex *299*.

babst 33.
Banner v. Boner.
Bardeviensis ecclesia v. Cock Albertus.
Bartholomeus Grose de Norenberga et societas *298*.
— Hummelshayn *319*.
— plebanus in Slupcza 63.
Bavarie dux, Ludovicus 29; inferioris et superioris 30.
Beck Mathis *318*, *319*.
Belse Martin *304*.
Benisch de Colobrat 28.
Bernhart Bucholcz von Franckenfort *303*.
bischof v. episcopus.
Blöde Hanus, mercator Norimberg. *299*.
Bock Georgius, civis Posnanien 30, 31, 33.
Bodeobrat v. Podiebrad.
Boheme Niclos, mercator Cracovien. *319*, Apolonia uxor *319*.
Bohemie regni occupator, de Bodeobrat Jeorius, 28.
— — gubernator, episcopus Norbonensis alias de Koy 15.
Bolko dux Slesie 9.
Bolonia v. Polonia.
Boner: Hanns burger zu Krackow 44, 54, 55.
— Jacob burger zu Norimberg 54, 55.
Bosenia, Boszna v. Posnania.

Boznanienses v. Posnanienses.
Brandenburgensis marchio, Fridericus 41, 53.
— — Johannes 48, 49.
— — elector Albertus 35, 38, 39, 41.
Branice, de, Gregorius *299*.
Breslo v. Vratislavia.
brochad v. pannus.
Bruxer Valentyn von Breslo *303*.
Bucholcz Bernhart von Franckenfort *303*.
bulla aurea 30.
burgenses seu cives de Nuremberg 1.
burger v. cives.
burgermaister v. proconsules.
burggrave zu Crackaw, Niclas Creydler 34.
burggravii 1.
burgrecht 5.

camerae 13, 14.
cammergericht 68.
campidoro v. pannus.
Camyenyecz, de, Sigismundus, canonicus Posnanien. 65.
capitanei 1.
capitaneus: magne Polonie Mathias 35, 36.
— Siradiensis, Lucas de Gorka 60, 61, 62.
— supremus regni Polonie, Melscke 6.
cardinalis tit. s. Marci Marchus patriarcha Aquilegensis per Germaniam legatus de latere *317*.
Carolus IV Romanorum imperator 1, 30.
Cassovia (Kascha, Cascha, Caschaw) 38, 39, 41.
castellanus Spicimiriensis Lucas de Gorka 64, 65, 66, 69.
Kasimirus rex Polonie *Magnus* 1, *Jagell.* 9, 10, 11, 13, 15—17, 19, 24, 25, 27—30, 32, 36, 41, 43, 46, 48, 49.
Katherina Jobsten Toplers witib 52.
— filia 52.
Kathrey Kunigin Hartmanns Kunigs wirtin 2.
Kauffleute, Kauffmanschaft, v. mercatores.
census 65.
Keyser v. imperatores.
Kindsperg, von, Fridrich 35, 36.
circumcisio florenorum 38, 39, 41.
Kiszlinger 24, 26.
cives: Cracovienses 1, 20, 24.
— — Banner Hanns 54, 55. Paner 44.
— — Schulthis Hanns 5.
— — Seragofsky Stanislaus (Zaragowsky) 38, 39, 41—43, 45—47.
— — Czeringer Andreas de Nuremberga *320*.
— — Zeringer Ulrich 50.
— Norimbergenses 1, 6, 9, 29, 32.
— — Banner Jacob 54, 55.
— — Gebe Markart 2.
— — Grose Bartholomeus *298*.
— — Grube Ludowicus 10, 17—27.
— — Guldinmundlein Conradus 30, 33.
— — Kunig Hartman 2.
— — Lauber Sebolt 34.
— — Ortlieb Hanns 5, Ortlof *298*.
— — Penynger Jorge *302*, *303*, Ulrich 10, 11, 12.
— — Pirckheimer Fritz 8.
— — Rummel Heinz 35, 36.
— — — Wilhelm 35, 36.
— — Sebold *303*.
— — Seiler Conrad *298*.
— — Stromeir Jorge 5.
— — Stromer Ditrich *298*.
— — Swarcz Hanus *336*.
— — Topler Jobst 52.
— — Volckmeir Paulus 60—62.
— — Wynter Jorge 66, 69.
— — Zeringer Contze 31, 50.
— Posnanienses 32, 37; Jorge Bock 33.
— — Beck Mathis *318*, *319*.
— Swetzensis Pirckheimer Jobst 8.
— Ylkussiensis Paulus 4.
Claws Finke von Meydeborgk *303*.
clenodia 24.
Klingensporn Johannes, medicinarum doctor 70.
Knap Martinus *326*.
Cock Albertus, prepositus ecclesie ss. Petri et Pauli Bardevien. Verden. dyocesis, litterarum apostolicarum abbreviator, doctor sacrorum canonum *317*.
Kolberger Ruprecht 44.

kolczister v. pannus.
Colobrat, de, Benisch 28.
comes palatinus Reni Ludovicus 30.
commissio propria regie maiestatis 65.
Conradus alias Cuncza de Sancto Gallo, mercator Norimbergensis *299*.
— Guldemunt *318*, *319*.
— Guldinmundlein 30, 33.
consiliarii 28.
consulatus Cracovien. 13, 38, 39, 50.
— Norimbergen. 56, 58, 59, 63—66, 69.
consules Cracovien. 1, 3, 5, 9.
— — Mornstein Stanislaus, Teschner Johannes, Zeifrid Nicolaus *304*.
— Posnanienses 6.
kopff 51.
korschner *326*.
kostagno v. pannus.
Koy, de, episcopus Norbonensis, regni Bohemie gubernator generalis 15.
Cracovia (Crakow, Crackaw, Krackaw) 1—3, 10, 14, 21, 46, *296*; regia urbs 11, terra 1.
Cracovienses: burggravius Niclas Creydler 34.
— cives 1, 20, 24.
— — Banner Hanns 54, 55; Paner Hanns 44.
— — Schulthis Hanns 5.
— — Seragofsky 38, 39; Zaragowsky Stan. 41—43, 45—47.
— — Czeringer Andreas de Noremberga *320*.
— — Zeringer Ulrich 50.
— consulatus 13, 38, 39, 50.
— consules 1, 3, 5, 9; Teschner Johannes, Mornstein St., Zeifrid Nicolaus *304*.
— institrix Dorothea 48, 49.
— iudicium 24; iurisdictio 24.
— mercatores Boheme Niclos *319*; Ditrich Nicolaus *299*, *303*; Henckil Hanns *299*, *303*.
— provincie vicedominus, Johannes Tentzinszky 15.
Crafft Fr. 2.
Creydler Niclas, burggraue zu Crackaw 34.
Kristan Nicolaus *311*; de Leutschovia *326*.
Kromerin v. institrix.
Crutzburg civitas 9.
Cuyavie terra 1.
kung v. rex.
Kunig Hartman, civis Norimbergen. 2; Kathrey uxor 2.
Kurfürst v. elector.
Kwlant von Ochen *303*.

damaszke und atlasz v. pannus.
Dambrowa, de, Martinus canon. Posnanien. 65.
Dantzko v. *Gedanum*.
decanus Posnanien. Johannes de Lukowo 60, 62, 63, 65.
dieta in Augusta celebranda 28.
diocesis Verdensis *317*.
Ditrich Nicolaus, mercator Cracovien. *299*, *303*.
doctor: Ludovicus de Paradiso 30.
— medicinarum Klingensporn Johannes 70.
— sacrorum canonum v. Cock Albertus.
Dorothea institrix Cracoviensis 48, 49.
Dremel Hartman 2.
Dressen, de, Mordeysz *303*.
drynckgeschir 51.
durchfahrt 3.
Durniczky Mathias der Korschner *326*.
dux: Saxonie Albertus 30.
— Bavarie Ludovicus 29; inferioris et superioris 30.
— Slesie, Bolko 9.

ecclesie s. Sebaldi plebanus et rector 28.
edictum regium 13.
Einsidel, de, Jodocus 28.
elector: Albrecht marggrave von Brandenburg 35.
— Ernestus 30; Kurfürst von Sachsen 33.
— am Reine 33.
electores imperii cis Renum 30.
episcopi: Ermelandiae Andreas 35, perpetuus provisor ecclesie Premislavien. 36.
— Lubusiensis 30, 33.
— Norbonensis alias de Koy, regni Bohemie gubernator generalis 15.

episcopi: Posnaniensis Andreas 6; Uriel 51, 56—59, 61—66, 69.
— Wratislaviensis 30, 33.
Ermelandia, Ermelandt v. Warmia.
executores testamenti episcopi Posnanien. Urielis 63; Johannes de Lucowo, decanus, Sigismundus de Camyenyecz et Martinus de Dambrowa canonici Posnanien. 65.

factor 27.
Falkenberg Niclis von Frankenfort *303.*
Feuchter Ulrich 51.
Fleisman Hannus *303.*
floreni circumcisi 38, 39, 43, 45—47.
— recentis circumcisionis nota notati 41.
Florentinus pannus 299.
Fogelweder Petrus de Sancto Gallo *326.*
Fogilwedirgesellschaft *303.*
forenses *306.*
Franckfordia 30.
Frankenfort, von, Niclis Falkenberg *303.*
— Bernhart Bucholcz *303.*
Fridericus, marchio Brandenburgensis 41, 53; uxor Margaretha 91.
— Romanorum imperator 32, 45.
Fridrich v. Fridericus.
Fritz Pirckheimer civis Norimbergen. 8.
Frydung Ulricus procurator Ludwici Gruber 24.

Gebe Markart, civis Norimb. 2.
Gedanum 67.
Genger von Ulm *303.*
Germania *317.*
geselschaft v. societas.
geste v. hospites.
gewelbe v. camerae.
gewicht v. pondera.
Gneznenses: archiepiscopus Swigneus *(Oleśnicki)* 37 Vincentius *(Kot)* 6.
— nundinae 37, 40.
goltschmyd 51.
Gorka, de, Lucas capitaneus Siradiensis 60—62; castellanus Spicimirien. 64—66, 69.
Grodzysko, de, Thomas, familiaris episcopi Urielis 56, 57, 66, 69.
Grolant Peter, zollner 44.
Grose Bartholomeus de Noremberga et societas *298.*
Grosz Johannes 4.
Gruber Ludovicus, civis Norimbergen. 17—27.
Grunwalt Nicolaus *326.*
gubernator generalis regni Bohemie v. de Koy.
gubernatores regni Polonie 6.
Guldemunt Conradus civ. Norimb. *318, 319, 326.*
Guldimundlein Conradus civis Norimbergen. 30, 33.
Gummer Ludeche Claws Finken dyner von Meydeborgk *303.*

hanndel 14.
harnesch *299.*
hauptman v. capitaneus.
Heidelberg 33.
Henckil Hanns, mercator Cracovien. *299, 303.*
Herdegen Fridericus, civis Norimbergen. 37.
Holtschuler, Holzschuher: Sebaldus, civis Norimbergen. 37 Ulricus *326* Wilhelmus *326.*
Hornung Johannes, civis Norimbergen. 37.
hospites 3, *306.*
Hoygel Gabriel von Breslo *303.*
Hubner Sebaldus civis Norimbergen. 37.
huette *299.*
Hummelshayn Bartholomeus *319.*
Hungarie rex Wladislaus 6, 7.

Ilkussiensis civis Paulus 4.
Imhof 44.
imperatores Romani 30; Carolus IV 1, 30; Fridericus 32, 45.
indulta regalia 6.
institae 13, 14.
institrix Cracoviensis Dorothea 48, 49.
Johannes marchio Brandenburgen. 48, 49.
iudicium Cracovien. 24, 46, 47.
iurisdictio Cracov. 24; Norimbergen. 29.
iusticia Norimbergen. 29, 32.
Jusz 44.

Labunsky Petrus, nobilis *303.*
Lancicie terra 1.

Lanndshut 29.
Lauber Sebold, civis Norimbergen. 34.
leder 40.
legatus de latere in Germania v. Marcus.
Lemburga 1.
Leypczik *318*, *319*.
libertas *299*.
librae 13, 14.
Litawia, Littaw v. Lithuania.
Lithuaniae magnus dux 43, 46, 48, 64;
— — princeps 11, 13, 17, 24, 28—30; et dux 9; princeps supremus 4.
litterae executoriae 46, 47.
losungstube 69.
Lubusiensis episcopus 30, 33.
Luca vicedominus Maioris Bolonie 15.
Lukowo, de, decanus et administrator ecclesie Posnanien. Johannes 60, 62, 63, 65.
Ludeche Gummer Claws Finken dyner von Meydeborgk *303*.
Ludovicus: dux Bavarie 29; comes palatinus Reni, dux inferioris et superioris Bawarie 30.
— de Paradiso, doctor 30.
Luszmer Johannes 17—19.

Marcus, Marchus, tit. s. Marci presbyter cardinalis, patriarcha Aquilegensis, s. Sedis apostolice per Germaniam legatus de latere 317.
Magdeburg, von, Claws Finke *303*.
marckt v. nundinae.
Margaretha conthoralis Friderici marchionis Brandenburgensis 41.
marchio: Brandenburgensis elector Albertus 35, 38, 39, 41;
— — Fridericus 41, 53; Johannes 48, 49.
Mathias: bischof*(s)* zu Ermeland 35.
— wajwoda zu Pozen (Posenia) capit. magne Polonie 35, 36.
Mediolanum, Mayland *299*.
Melber Jacobus, mercator Norimbergen. 299.
Melscke *(Malski Albertus)* dominus 6; supremus capitaneus regni Polonie 6.
Melsztyn, de, Johannes *299*.
mercatores: Cracovienses, Boheme Niclos *319*; Ditrich Nicolaus *299—303*; Henckil Hanus *299*, *303*.
— Norimbergenses, 1, 6, 7, 9, 10, 13, 15, 40; Blöde Hanus 299; Herdegen Fridericus 37; Hornung Johannes 37; Holtschuher Sebaldus 37; Hubner Sebaldus 37; Melber Jacobus *299*; Pezler Hanus *299*; de Sancto Gallo Cuncza *299*; Sebastianus *299*.
— Poloni in Norimberga 29.
— Posnanienses, Paulus de Promontoriis *299*, *303*.
merces: 6, 9, 15, 20.
mercimonia 29.
metallorum probator 38, 39, 41.
Meydeborg v. Magdeburg.
Moldavie woywoda Stephanus 70.
Mordeysz von Dressen *303*.
Mornstein Stanislaus *304*.
Mulner Hanus *326*.

Norbonensis episcopus alias de Koy regni Bohemie gubernator generalis 15.
de Nuremberg burgenses seu cives 1.
Norimbergenses: cives 6, 9, 29, 32.
— — Banner Jacob 54, 55.
— — Gebe Markart 2.
— — Gruber Ludovicus 10, 17—27, *303*.
— — Guldemund Kuncze *326*.
— — Guldinmundlein Conradus 30.
— — Holzschuher Ulryk *326*.
— — — Wilhelm *326*.
— — Kunig Hartman 2.
— — Lauber Sebald 34.
— — Mulner Hanus *326*.
— — Ortlieb Hanus 5; Ortlof *298*.
— — Penniger Ulrich 10, 11, 12.
— — — Jorge *302*, *303*.
— — — Sebalt *303*.
— — Pirckheimer Fritz 8.
— — Rumel Heintz 35, 36; Wilhelm 35, 36.
— — Seiler Conradus *298*.
— — Stromeir Ditrich *298*.
— — — Jorge 5.

Norimbergenses: cives Swarcz Hanns *336.*
— — Topler Jobst 52.
— — Volckmeir Paulus 60—62.
— — Wynter Jörge 66, 69.
— — Zeringer Contze 31, 50.
— consulatus 33, 56, 58, 59, 63, 64—66, 69.
— iusticia 29.
— mercatores 1, 6, 9, 10, 13, 15, 40.
— — Blöde Hanns *299.*
— — Guldemunt Kuncza *319.*
— — Herdegen Fridericus 37.
— — Hornung Johannes 37.
— — Holzschuher Sebaldus 37.
— — Hubner Sebaldus 37.
— — Ruszworm Otto, Hanns Fleismanns dyner, *303.*
— — de Sancto Gallo Conrad alias Cuncza *299.*
— — — Sebastianus *299.*
— — Sax Niclis *303.*
— presidens 56; proconsules 57, 59, 63—66, 69.
notarii 1.
nundine Gnyeznenses 37, 40.
Ochen v. Aquisgranum.

ochsen 40.
Onoldspach 38.
ormasin v. pannus.
Ortlieb Hanns 5.
Ortlof Hanns *298.*

Pasznaw, Pasznow v. Posnania.
palatinus Reni Ludwicus 30.
Palon v. Polonia.
Paner v. Boner.
pannus adamasci simplex, axamenti simplex, brochad chon ritzo, senza ritzo, campidoro, kolczister newen farbe und fordren, damaschke und atlasz gut wenedischt, domasco, kostagno, ormasin, sammet, schwarcz, variorum staminum et colorum *299.*
Paradiso, de, Ludovicus, doctor 30.
patriarcha Aquilegensis, cardin. Marchus *317.*
Paulus, civis Ylkussiensis 4.
Paulus de Promontoriis, mercator Posnanien. *299, 303.*
Penniger Johannes in Cracovia moram trahens 11, 12, *302, 303*; Jorge *302, 303*; Sebold *303*; Ulrich 10—12, *303.*
perkwerk 3.
Petrus de Sampter 15.
Pezler Hanns, mercator Norimbergen. *299.*
pfeffer 40.
Pirckheimer Jobst, civis Swetzensis 8.
plebanus et rector ecclesie s. Sebaldi 28.
plebanus in Slupcza Bartholomeus 63.
Podiebrad, de, Jeorius, olim occupator regni Bohemie 28.
Podmer Leonhardus, civis Norimbergensis 20, 21, 23, *309.*
Polak Stanislaus et Dorota uxor *309.*
Polan, Polen, Polonia 7, 35, 40.
Polonie: magne capitaneus Mathias *(de Bnino)* 36.
— maioris vicedominus Luca 15.
— regina Sophia 18.
— regni gubernatores 6.
— regnum diversarum mercium habundans 6.
— rex 33; Albertus 53, 64, 67; Kasimirus *Magnus* 1; *Jagellonides* 9—11, 13, 15, 16, 17, 24, 25, 27—30, 32, 36, 41, 43, 46, 48, 49; Wladislaus *Jagello* 4, 6, 7; III, 6, 9.
Pomeranie terra 1.
pondera 13, 14.
Popiel *326.*
Posnania, Posenan, Posna, Poszna 7, 33, 40, 52, 56, 63, 65.
Posnanienses: cives 32, 37; Georius Bock 30, 31, 33.
— consules 6.
— ecclesie canonici 63; decanus Johannes de Lucowo et administrator 62, 63.
— episcopus Andreas 6; Uriel 56—59, 61—66, 69.
— mercator Paulus de Promontorio *299.*
— wajwoda, wowoda, Mathias 35, 36.
Praemislia, Premisl, Premslavia, provisor generalis ecclesie 35, 36.

praepositus ecclesie ss. Petri et Pauli Bardeviensis v. Cock Albertus.
presidens Norimbergensis 56.
Preulin Hans, Rotmunds Ulrich ayd 51.
Preussen v. Prussia.
primas archiepiscopus Gnesnen. Vincentius 6.
proconsules: Norimbergen. 8, 33, *57*, 59, 63, 66, 69.
— Swetzenses 8.
procurator 1.
Promontoriis, de, Paulus mercator Posnanien. *299*, *303*.
protectio regalis 20.
Prussie dominus 28, 30, 43, 46, 48, 64.

ratmanne v. consules.
reformatio regalis Frankfordie emanata 30.
regina Polonie Sophia 18.
reges v. Polonie v. Hungarie.
regium edictum 13.
regni Polonie gubernatores 6.
Rein v. Renus.
Reni palatinus 30.
Renus 30.
Rewssen v. Russia.
Romanorum imperatores v. imperatores.
Rotmund Ulrich 51.
Russie: heres et dominus 1, 4, 9, 28, 30, 43, 46, 48, 64.
— terra 1.
Rumel Heintz 35, 36; Wilhelm 35, 36.
Ruszworm Otto 303.

Sachsen v. Saxonia.
sammet v. pannus.
Sampter, de, Petrus 15.
Sandomirie terra 1.
Sancto, de, Gallo: Conradus alias Cuncza mercator Norimbergen. *299*.
— Fogelweder Petrus *326*.
— Sebastianus mercator Norimbergen. *299*.
Sax Niclis von Norenberga *303*.
Saxonie dux Albertus 30, 33.
scabini 1.
Scheler Andris der Genger dyner von Ulm *303*.
Scheppach Mathias Ludovici Gruber et Leonhardi Podmer factor 20, 21, 23.
Schindil Ulrich *319*.
Schiras v. Siradia.
Schultis Hans, civis Cracovien. 5.
sculteti 1.
Sebaldi, sancti, ecclesie plebanus 28.
Seragofsky v. Zarogowski.
Siradia 1, terra 1.
Siradiensis capitaneus Lucas de Gorka 60—62.
Slesie dux Bolko 9.
in Slupcza plebanus, Bartholomeus 63.
societas: Gruber Ludovici 17—27 et Leonhardi Podmer 20, 21, 23, 24.
— Guldemunt Kuncze.
— Guldimundlein Conradi 30, 33.
— Beck Mathis 319.
Sophia regina Polonie 18, 19, 24.
Spicimiriensis castellanus, Lucas de Gorka 64—66, 69.
spoliatio 49.
Stephanus woywoda Moldavie 70.
Steynhauser Hanns et Katherina uxor 52.
stipendiarii 38.
Stromeir Jorge 5; Ditrich *298*;
— Johannes, factor Ludovici Gruber 27.
Swarcz Hannus *303*, *336*.
Sweidnicer Johannes *304*.
Swetzenses: civis Pirckheimer Jobst 8.
— consules 8.
Sweyn Michil Mordeysz von Dressen dyner *303*.
Swigneus, archiep. Gnesnen. 37.

Tanczko v. Gedanum.
Tarnów, de, Johannes *299*.
Tenczyn, de, Andreas *299*.
Tentzinszky Johannes, vicedominus provincie Cracovien. 15.
Teschner Johannes *304*.
theloneatorii 1, 44.
testamentum 65.
Topler: Jobst de Norimberga et uxor Catherina 52;
— Jacobus, Kuncza, Martinus *336*.
Toruń *299*.
Troki, Throky 41.
Tynczman Nicolaus de Wratislavia *326*.

Udalricus 70.
Ulm, de, Scheler Andris der Genger dyner *303*.
Ulmer Daniel 15.
Uriel *(de Górka)* Posnanien. episcopus 51, 56—59, 61—66, 69.

Warmiensis episcopus, Andreas *(de Oporów)*, perpetuus provisor ecclesie Premslaviensis 35, 36.
wachs 40.
Weissenburg, *oppidum Bavariae* 30, 33.
venedischt damaschke und atlasz v. pannus.
viae antiquae 1.
vicedominus: maioris Polonie Luca 15.
— provinciae Cracovien. Johannes Tentzinsky 15.
Wildkopf Henricus *326*.
villani 1.
Vincentius *(Kot)*, archiepiscopus Gnesnensis, primas *etc.* 6.
Windsheim 30, 33.
Wirzing Johannes *320*.
Wladislaus v. Poloniae rex v. Hungariae rex.

Ylkussiensis v. Ilkussiensis.

Zarogowski Stanislaus, civis Cracovien. 38, 39, 41—43, 45—47.
Zeifrid dominus *303*; Nicolaus *304*.
Zeringer, Czeringer: Andreas de Norimberga, civis Cracovien. *320*.
— Contze civis Norimbergen. 31, 50.
— Ulrich, civis Cracovien. 50, 320.
zollner v. theloneatorii.

Mazowieckie przywileje rodowe z XIV i XV w.

Wydał

Władysław Semkowicz.

Wśród powodzi przywilejów rycerskich, które wydało polskie średniowiecze, wyróżnia się grupa, której istotne znamię stanowi to, że uczestnikami przywilejów są rody rycerskie t. j. że ród jest jednostką, na rzecz której przywilej opiewa, a uprawnienia w nim zawarte spływają wyłącznie na członków uprzywilejowanego rodu. Tem różni się przywilej rodowy z jednej strony od przywileju indywidualnego, wystawionego dla jednej lub kilku blizko spokrewnionych osób imiennie wskazanych, z drugiej zaś strony od ziemskiego, gdzie całe rycerstwo danej ziemi staje się uczestnikiem praw przywilejem nadanych.

Przywilej rodowy jest zjawiskiem prawie wyłącznie mazowieckiem. Z poza Mazowsza bowiem znamy właściwie jeden tylko przywilej rodowy w ścisłem pojęciu tego wyrazu, mianowicie Kazimierza Wielkiego przywilej dla Toporczyków i Starychkoni z r. 1366[1] w przedmiocie jurysdykcyi tych rodów nad poddanymi. Dwa inne przywileje, które zwykle mianem »rodowych« się określa, t. j. dla Dębnów[2] i Trąbów[3], nie są ściśle biorąc przywilejami rodowymi.

Przywilej rodu Trąbów jest jednym z egzemplarzy przywileju piotrkowskiego Władysława Jagiełły z r. 1388, wydanego dla całej szlachty, a jego rodowe znamię polega jedynie w tem, że na odwrotnej stronie tego egzemplarza jest zapiska: *„Istud privilegium est datum genologiae Trąba«*. Poza tą dedykacyą »rodową« przywilej Trąbów stylizacyą swą nie odbiega naogół od innych znanych egzemplarzy powszechnego przywileju piotrkow-

[1] Kod. dypl. małop. t. I. nr. 288.

[2] Por. Dr. Stanisław Kutrzeba: »Przywilej dla rodu Dębno z r. 1410«. Miesięcznik heraldyczny r. 1909, str. 129.

[3] Archiwum ks. Sanguszków, t. II. nr. 63. Zob. co do niego uwagi Handelsmana w pracy »Przywilej piotrkowski z r. 1388«, str. 3 i 15 oraz Dra Kutrzeby, l. c. str. 133.

skiego, tak, że gdyby nie ta zapiska *in dorso*, nie mielibyśmy żadnego śladu stosunku rodu Trąbów do przywileju piotrkowskiego. A stosunek ten, jak widzimy, polega jedynie na tem, że ród Trąbów, który, jako rycerski, stał się uczestnikiem praw przywileju piotrkowskiego już z chwilą jego wydania, postarał się dla siebie o jeden jego egzemplarz.

Inaczej nieco przedstawia się rzecz z przywilejem dla rodu Dębno. I ten przywilej jest w osnowie swej właściwie tylko przywilejem piotrkowskim, ale różni się od innych jego egzemplarzy, a także od egzemplarza Trąbów tem, że w protokole jego wymieniono wyraźnie ród jako odbiorcę przywileju. Rodowe znamię tego przywileju jest zatem silniej uwydatnione niż w przywileju Trąbów, ile że wciska się już w wewnętrzną osnowę samego przywileju, podczas gdy w poprzednim wypadku było ono tylko notatką, należącą do zewnętrznych znamion dokumentu. Ale i tu właściwie brak przywilejowi piętna ściśle rodowego, gdyż ród Dębno stał się uczestnikiem przywileju piotrkowskiego już w r. 1388, nie zaś dopiero w r. 1410, z chwilą wydania mu egzemplarza tego przywileju z inskrypcyą rodową. Genezę tego faktu staraliśmy się wyjaśnić na innem miejscu [1], wskazując na okoliczności, które złożyły się na zabiegi rodu Dębno około uzyskania osobnego egzemplarza przywileju z r. 1388. Nie będę powtarzał tych wywodów i poprzestanę jedynie na stwierdzeniu, że podobnie jak przywilej dla Trąbów, tak i przywilej dla rodu Dębno nie ma charakteru rodowego w tem znaczeniu, które określiliśmy na początku, jako przywilej wydany specyalnie dla jednego tylko rodu, który jest nie tylko jego odbiorcą, ale i wyłącznym uczestnikiem, czego o przywileju rodu Dębno, ze względu na jego uniwersalny charakter, powiedzieć nie można. Tak tedy poza Mazowszem posiadamy jeden tylko przywilej rodowy *sensu stricto*, mianowicie wzmiankowany wyżej przywilej dla Toporczyków i Starychkoni.

Co się tyczy mazowieckich przywilejów rodowych, mieliśmy dotąd dość niedokładne wiadomości o sześciu. Paprocki w *Herbach rycerstwa polskiego* wspomina o przywilejach dwóch rodów: z r. 1400 dla Kościeszów i z r. 1408 dla Boleściców [2], oba też podaje w krótkiem streszczeniu, w pierwszym pomijając treść prawną przywileju, w drugim zaś imienny spis członków rodu. Przywilej dla Boleściców wydrukował Kapica-Milewski w swym *Herbarzu* [3], ograniczając się znów prawie wyłącznie na wykazie Boleściców. Zresztą tekst jego przepełniony jest błędami, jak to już na pierwszy rzut oka przekonać się można, imiona i nazwy są poprzekręcane, a treść prawna tak skrócona, że o całości przywileju nie podobna mieć na tej podstawie wyobrażenia. To samo powiedzieć można o dwóch innych przywilejach, t. j. dla rodu Lubów z r. 1420 [4] i dla Pobogów [5], które w *Herbarzu* Kapicy-Milewskiego podane są tylko w krót-

[1] Przywilej dla rodu Dębno z r. 1410 w świetle genealogii rodu. Miesięcznik heraldyczny, z r. 1910, str. 26 nast.

[2] Herby ryc. pol. str. 181 i 390. [3] Herbarz Kapicy Milewskiego, str. 15.

[4] Tamże, str. 239. [5] Tamże, str. 330.

kich a niedokładnych regestach. W Kodeksie dyplomatycznym księstwa Mazowieckiego wydrukowany został przywilej dla rodu Gozdowów z r. 1391 (nr. 119), lecz i jego tekst pstrzy się od błędów, pochodzących z mylnego odczytania źródła. Nierównie lepszym wydawcą okazał się Kossakowski, który w III tomie *Monografii historyczno-genealogicznych*[1] ogłosił dwa przywileje rodowe mazowieckie, mianowicie dla Boleściców i Trzasków. Wziąwszy za podstawę teksty z Metryki książąt mazowieckich, przechowanej w Archiwum głównem w Warszawie, po raz pierwszy ogłosił oba przywileje w całej osnowie. Niestety i ten wydawca nie ustrzegł się błędów, pochodzących bądź to z mylnego odczytania, bądź tkwiących w samym tekście, który wziął za podstawę wydania.

Wobec tego okazała się potrzeba ponownego, krytycznego wydania znanych przywilejów i odszukania jeszcze innych, które niewątpliwie istnieć musiały. Skoro bowiem mieliśmy wiadomość o przywilejach sześciu rodów, nie mogło ulegać wątpliwości, że było ich więcej, co zresztą stwierdza Paprocki, mówiąc pod rodem Kościeszów, że »takowych listów jest bardzo wiele, mało nie każdej familii w Mazowszu«[2].

Z tego też względu, przeglądając w r. 1911 w innym celu księgi sądowe mazowieckie z wieków średnich i Metrykę mazowiecką, w Archiwum głównem w Warszawie, zwracałem szczególną uwagę na przywileje, a owocem poszukiwań było wykrycie 13 tekstów, odnoszących się do ośmiu przywilejów. Nadto p. Zygmunt Luba Radzimiński udzielił mi kopii przywileju dla rodu Lubów[3], który znaliśmy dotąd tylko z regestu u Kapicy-Milewskiego oraz z krótkiej zapiski w aktach zawkrzyńskich pod r. 1454. Wreszcie przywilej dla Kościeszów zrestytuowałem na podstawie regestu u Paprockiego i tekstów innych przywilejów rodowych. Tak więc poczet przywilejów, który poniżej ogłaszam, urósł do liczby dziesięciu, z tych tylko trzy znane były w całości ale w błędnych edycyach (Gozdowów I, Boleściców i Trzasków), trzy znane tylko z regestów (Lubów, Pobogów i Kościeszów), cztery zaś po raz pierwszy zostają niniejszem ogłoszone (Radwanów, Rogalów, Dołęgów i Gozdowów II.). Dalsze poszukiwania w aktach sądowych Mazowsza, zwłaszcza z XVI w., niewątpliwie ten zastęp przywilejów rodowych jeszcze pomnożą.

Oto chronologiczny wykaz zamieszczonych poniżej przywilejów rodowych szlachty mazowieckiej:

1) Ziemowita IV (V) przywilej dla Gozdowów z r. 1391.
2) Tegoż księcia przywilej dla Kościeszów z r. 1400.
3) Tegoż księcia przywilej dla Trzasków z r. 1404.
4) Tegoż księcia przywilej dla Radwanów z r. 1404.
5) Tegoż księcia przywilej dla Boleściców z r. 1408.
6) Tegoż księcia przywilej dla Lubów z r. 1420.

[1] W »Dodatku« str. XCVII i C. [2] Herby ryc. pol. s. 390.

[3] Składam Mu na tem miejscu za tę życzliwość najgorętsze podziękowanie.

7) Tegoż księcia przywilej dla Rogalów z r. 1425.
8) Kazimierza III przywilej dla Dołęgów z r. 1472.
9) Tegoż księcia przywilej II dla Gozdowów z r. 1473.
10) Bolesława V przywilej dla Pobogów z r. 1478.

* * *

Przywileje rodowe szlachty mazowieckiej mogą być rozpatrywane z dwojakiego stanowiska: prawnego i heraldycznego.

I. Ze stanowiska prawnego przedstawia się przywilej rodowy jako szczególny typ immunitetu, którego treścią (wspólną wszystkim przywilejom) jest exempcya rodu z pod jurysdykcyi urzędników książęcych i poddanie go bezpośrednio sądownictwu księcia, oraz zwolnienie od kar sądowych, płaconych dotąd na rzecz tychże urzędników.

Książę wyzwala dany ród rycerski we wszystkich sprawach, tak wielkich, jak i małych, z pod sądownictwa władz, którym przysługiwała dotąd jurysdykcya nad szlachtą, a zatem sędziów i podsędków (sądzących na rokach ziemskich), wojewodów, kasztelanów oraz podległych im urzędników niższych, oficyałów i woźnych. Niektóre przywileje (Lubów, Dołęgów, Gozdawów II.) włączają tu jeszcze starostów. Niestawiennictwo w razie pozwania uprzywilejowanego przed sąd któregoś z tych urzędników nie pociągało za sobą kary *„niestane“* (przyw. Boleściców, Rogalów, Pobogów).

Przywileje mazowieckie nadają więc rodom rycerskim *„ius non responsivum“*, »prawo nieodpowiednie«[1]. Uprzywilejowany ród podlega tylko sądownictwu księcia. W razie nieobecności księcia w ziemi, sądzi w jego zastępstwie sędzia generalny[2]. Ród Rogalów podlega w tym razie także zastępczemu sądownictwu starosty.

Pozew przed sąd księcia zaopatrzony być ma pieczęcią książęcą, niektóre jednak przywileje, przewidując nieobecność księcia w ziemi, postanawiają, że w takim wypadku pozew może być zaopatrzony pieczęcią starosty lub jego zastępcy (wicesgerenta, prokuratora), nawet w tym razie, jeśli sądzić w zastępstwie księcia ma nie starosta, ale sędzia generalny (przyw. Boleściców, Rogalów, Trzasków). Wynika stąd, że sędzia generalny nie ma prawa wydawania pozwów pod własną pieczęcią.

Prócz nadania prawa nieodpowiedniego, wszystkie przywileje rodowe mazowieckie zawierają także zwolnienie od kar sądowych mniejszych i większych, przypadających na rzecz urzędników książęcych, tak dygnitarzy, zwanych czestnikami[3], jak i podległych im niższych urzędników, zwanych żup-

[1] Dunin K. Dawne prawo mazowieckie str. 215.

[2] Przywileje dla Boleściców, Dołęgów, Trzasków zowią go iudex terrestris a przywilej dla Pobogów ordinarius iudex terrestris.

[3] Przypuszczam, że mowa tu o karze, znanej pod nazwą czesne (pisane także treschne, co nie jest trzysta, jak mniemał Piekosiński).

czymi *(supparii)*[1]. W razie zasądzenia członka uprzywilejowanego rodu na karę »pięćdziesiąt« (kara wielka lub generalna), zastrzega sobie książę część mu należną, a nadto 4 grosze dla sędziego a 2 dla podsędka. Rogalom, Dołęgom i Gozdawom (przyw. II.) zniżyli książęta tę karę do 2 groszy dla sędziego a 1 dla podsędka. Ile wynosiła część książęca, na to nam daje odpowiedź jeden tylko przywilej Gozdowów (II-gi), wyraźnie wspominając o 10 groszach, ale wówczas, gdy sędzia bierze 2 a podsędek 1 grosz. Wnioskujemy przeto, że w pierwszej grupie przywilejów, która część sędziego i podsędka wyznacza w wysokości 4 względnie 2 groszy, część książęca wynosiła 20 groszy. Do takiej też sumy zniżył Ziemowit III (IV) w r. 1400 karę »pięćdziesiąt« kościołowi płockiemu[2]. Jakkolwiek przywileje zwalniają rody od kar nietylko większych ale i mniejszych, do których należała także kara *»sex marcarum«* i *„nestane"*, niektóre przywileje osobno wymieniają te dwie kary (przyw. dla Lubów i Rogalów).

Nadanie prawa nieodpowiedniego i zwolnienie od kar sądowych nie jest w przywilejach rodowych z XIV i XV w. zjawiskiem nowem i im wyłącznie właściwem, już bowiem od połowy XIII w. występuje ten typ immunitetu w przywilejach indywidualnych i to — rzecz szczególna — najczęściej na Mazowszu. Nawiasem tu dodam, że z exempcyą rycerstwa z pod jurysdykcyi urzędników książęcych nie należy mieszać takiejże exempcyi ludności poddanej w dobrach rycerskich i kościelnych, która w takich razach poddaną bywa sądownictwu autonomicznemu, względnie patrymonialnej jurysdykcyi swych panów. Tem też różnią się mazowieckie przywileje rodowe od małopolskiego przywileju dla Toporczyków i Starychkoni z r. 1366, który nie nadaje prawa nieodpowiedniego tym rodom, ale ustanawia a raczej stwierdza jurysdykcyę patrymonialną nad ich poddanymi.

Dwa najdawniejsze przywileje indywidualne, nadające rycerzom *„ius non responsivum"* pochodzą z r. 1244. Są to nadania Bolesława Konradowicza na rzecz dziedziców Kiełbowa i Grochowarska. Omówiliśmy je szczegółowo na innem miejscu[3]; tu przytoczymy odpowiednie zdania z obu przywilejów. Przywilej dla dziedziców Kiełbowa czyni ich *„liberos et solutos a citatione iudiciisque palatinorum et omnium castellanorum"*. Przywilej dla dziedziców Grochowarska zwalnia ich ponadto jeszcze od kary pięćdziesięciu oraz sześciu grzywien: *non habebunt in iudicio solvere istam penam quinquagintarum zupparii's, nisi unam penam mihi et meis posteris... liberandum etiam eosdem milites duxi ab ista pena dicta sex marcarum zuppariorum nostrorum"*.

Następny przykład pochodzi z Małopolski a datuje się z r. 1285. Leszek Czarny nadał Stanisławowi z Chrobrza wieś Kębłów z tym przywilejem, że nie ma być pozywany do grodu Połańca, ani nie jest obowiązany stawać

[1] Kara ta zwała się »łupcza« (por. przywilej dla Rogalów).

[2] Kod. dypl. mazow. nr. 137.

[3] Przyczynki dyplomatyczne z wieków średnich. Odb. z Księgi pamiątkowej ku uczczeniu 250-tej rocznicy założenia Uniwersytetu lwowskiego str. 24 nast.

przed sądem wojewody, kasztelanem lub ich sędziów, lecz ma odpowiadać jedynie przed księciem [1].

W r. 1317 Władysław Łokietek synom Wojsława Kozłowicza nadaje wieś nieznanej nazwy, zwalniając ich i ich kmieci *„a iudicio et iurisdictione palatinorum, castellanorum, iudicum, subiudicum, ita quod coram eis citati non tenebuntur respondere, nisi coram nobis, dum per nostras litteras fuerint evocati“* [2].

W r. 1345 Ziemowit i Kazimierz ks. czerscy i rawscy nadają potomkom Windyki prawo nieodpowiednie [3]. Ze względu na szczególne znaczenie tego aktu dla rozwoju przywileju rodowego, omówimy go nieco niżej w związku z tą kwestyą.

W r. 1347 lub 1352 Władysław i Bolesław, książęta dobrzyńscy i łęczyccy wyzwalają Raczesława z Żorawina i braci jego od sądownictwa kasztelańskiego, poddając ich jedynie sądownictwu królewskiemu względnie książęcemu [4].

W r. 1356 Kazimierz Wielki zwalnia Wojciecha z Pakości, wojewodę kujawskiego *„ab omnibus nostris iurisdictionibus, iudiciis omnium palatinorum, castellanorum, judicum, subiudicum, ipsorum vicesgerentium, ac omnium ministerialium et officialium quorumcumque, ita, quod coram ipsis pro quibusvis causis tam magnis quam parvis minime respondebit, nisi tamen, dum per litteram nostram citatus fuerit, tum coram nobis et nostris successoribus de se quaerulantibus respondebit“* [5].

Podobnie zwalnia tenże król Bartosza z Wisemburga od sądownictwa starostów a poddaje go swojej jurysdykcyi [6].

Zwolnienie od kar sądowych na rzecz urzędników otrzymał w r. 1382 Czcibor z Podola od Janusza księcia mazowieckiego, który zastrzegł sobie tylko kary książęce [7].

Tenże Janusz ks. mazowiecki zwalnia w r. 1386 od kar na rzecz *„honoratorum et zuppariorum“* Janusza z Radzanowa [8].

Z przytoczonych przykładów okazuje się, że exempcya od sądów i kar urzędników książęcych była na Mazowszu zjawiskiem już od połowy XIII w. znanem a w w. XIV nawet dość rozpowszechnionem, że jednak książęta obdarzali tym immunitetem tylko jednostki, co najwyżej rodziny; nie spotkaliśmy się jednak dotąd z nadaniem prawa nieodpowiedniego całemu rodowi, zawołaniem określonemu. Pierwszy tego rodzaju znany przywilej rodowy dla Gozdowów, pochodzi dopiero z końca w. XIV (1391 r.), reszta przypada na wiek XV, z tego większość na rządy Ziemowita IV (V). Obok tego jednak nie

[1] Kod. mpol. t. I. nr. 113. [2] Tamże, nr. 154. [3] Kod. dypl. maz. nr. 66.

[4] Ulanowski, Dokumenty kujawskie i mazowieckie. Arch. kom. hist. t. IV. s. 315. Dokument podejrzany. Por. Boniecki, Herbarz polski, t. I. str. 89.

[5] Rzyszcz. Muczk. Cod. dipl. Pol. t. II.[2] nr. 507.

[6] Kod. wpol. nr. 1618. [7]) Kod. mazow. nr. 105.

[8] Ulanowski, Dok. kuj. i maz. l. c. str. 345.

zaprzestali książęta mazowieccy wydawać przywilejów jednostkowych, których liczba w XV w. wzrasta, tak, że wyliczać ich tu już nie będziemy [1].

Niektóre przywileje z XV w., zarówno jednostkowe, jak i rodowe, zawierają, obok exempcyi od sądów i kar, inne jeszcze prawa immunitetowe, wypływające z nadania prawa Chełmińskiego posiadłościom uprzywilejowanej jednostki lub rodu. Ze znanych nam przywilejów rodowych dwa tylko wykraczają poza nadanie prawa nieodpowiedniego i zwolnienie od kar sądowych, mianowicie przywilej dla Lubów i Dołęgów. Przywilej dla Lubów wylicza cały szereg uprawnień, wspólnych zresztą wszystkim mazowieckim przywilejom lokacyjnym z tych czasów, a zatem: a) zwolnienie ludności w dobrach uprzywilejowanych od wszelkich ciężarów i opłat książęcych, z wyjątkiem czynszu z łanów, na św. Marcin uiszczać się mającego i składki na dwór książęcy w razie godów weselnych synów lub córek książęcych, oraz w razie potrzeby wykupienia zastawionej ziemi lub członka książęcej rodziny z niewoli; b) zwolnienie ludności w dobrach uprzywilejowanych od jurysdykcyi urzędników książęcych a poddanie ich sądownictwu sołtysa, w sprawach karnych zaś sądowi pana, który też ma pobierać w całości główszczyznę *(penam capitalem)*.

W końcu zastanowić się należy nad stosunkiem przywilejów rodowych do indywidualnych z jednej a do ziemskich z drugiej strony, co łączy się bezpośrednio z kwestyą stanowiska rodu w organizacyi społecznej i prawno-politycznej Mazowsza w wiekach średnich. Ponętnie nasuwa się tu pomysł, że mamy do czynienia z instytucyą bardzo archaiczną, z przeżytkiem zachowanym tylko na Mazowszu, gdzie istotnie wiele pierwotnych urządzeń przetrwało do czasów historycznych [2]. Ród przedstawia się jako jednostka, która otrzymuje od księcia przywilej, że zaś tych przywilejów było więcej, tak, że — jak twierdzi Paprocki — »mało nie każda familia w Mazowszu« go posiadała, przeto nasuwa się domysł, że tu rody wstępują w miejsce ziemi, że zamiast wydać jeden przywilej ziemski, książęta wydają szereg przywilejów rodowych, innemi słowy, że element rodowy, jako czynnik w organizacyi państwa, wyprzedza tu późniejsze pojęcie jednostki terytoryalnej.

Takie rozwiązanie kwestyi przedstawia się w istocie ponętnie, ale bliższe zbadanie sprawy prowadzi do odmiennych wyników.

Przedewszystkiem wykazaliśmy poprzednio, że przywileje indywidualne wyprzedzają rodowe o $1\frac{1}{2}$ stulecia, który to fakt odbiera przywilejom rodowym charakter pierwotności. Gdyby bowiem ród rycerski był istotnie takim pierwotnym czynnikiem organizacyi prawno-politycznej, należałoby się spodziewać przywilejów rodowych przed indywidualnymi a nie odwrotnie.

---

[1] Por. np. Kod. dypl. maz. nr. 201, 244, Paprocki, Herby ryc. pol. s. 357 a przedewszystkiem Metryka mazowiecka i akta grodzkie i ziemskie mazowieckie. Por. np. Metryka t. IX. p. 10 lub Szreńskie t. II. p. 60.

[2] Np. wykryty przezemnie zwyczaj składania przy wywodzie szlachectwa przysięgi na słońce, zamiast na krzyż, »erectis duobus digitis versus solem«. Por. Rocznik Tow. heraldycznego t. III. (w druku).

Ale fakt powyższy ma zarazem głębsze znaczenie i rzuca promień światła na genezę przywilejów rodowych.

W przywilejach indywidualnych książęta z reguły rozszerzają uprawnienia na potomstwo uprzywilejowanego. Przywilej służący w chwili nadania jednostce, po kilku dziesiątkach lat obejmuje swemi uprawnieniami obszerne już koło krewnych, pochodzących od pierwotnego odbiorcy, po upływie jeszcze kilkudziesięciu lat mamy już cały ród, cieszący się skutkami przywileju, nadanego ich przodkowi. Ale z upływem czasu zaciera się w pamięci ludzkiej świadomość o uprzywilejowanem stanowisku tych i owych ludzi. Tę pamięć przechowywali gorliwie tylko sami interesowani, tj. potomkowie uprzywilejowanej niegdyś jednostki, ale inni ludzie częstokroć nie mogli tego wiedzieć i zapozywali ich przed sądy urzędników książęcych, którzy nakładali na nich kary sądowe. Cóż w takim razie uprzywilejowani czynili? Oto szli do księcia, następcy tego, który ów przywilej ich przodkowi wystawił i prosili go o potwierdzenie im przywileju. Książę czynił to 1) albo w formie zwyklego transsumptu, 2) albo wystawiał dla nich osobny dokument, powołując się na dawny, przez przodków udzielony przywilej.

Z obu temi formami spotykamy się w źródłach mazowieckich:

1) W r. 1379 Ziemowit III (IV) transsumował na prośbę rycerzy: Gotarda, Jakuba, Dziersława, Jakuba, Wisława, Jakusza Chamca, Wojciecha, Grzymisława, Henryka i wszystkich braci z Grochowarska, przywilej Bolesława Konradowicza z r. 1244 dla Henryka, Marcina i Wojnona z Rajgrodu, nadający im Grochowarsko wraz z prawem nieodpowiedniem. Tak transsumowany przywilej oblatowali później dziedzice Grochowarska w księgach ziemskich płockich[1]. Podobnie w r. 1487 Janusz II wydał na prośbę dziedziców Kiełbowa: Stanisława i syna jego Jana, Macieja, Marcina, Jakuba, Piotra i Stefana, synów Ścibora, Pawła, Antoniego, Andrzeja i Mikołaja synów Jana, Łukasza, Mikołaja i Jakuba, synów Piotra oraz Piotra ze Strożęcina, transsumpt przywileju Bolesława Konradowicza z r. 1244 dla Racibora i Wojciecha, nadającego im wraz z wsią Kiełbowem prawo nieodpowiednie i nadto inne jeszcze uprawnienia[2]. W tym drugim wypadku mamy już rozgałęziony ród, składający się z 15 osób, należących do pięciu pokoleń. Ośmielają się oni w tekst przywileju Bolesławowego interpolować szereg wyrazów, określających pochodzenie rodowe ich uprzywilejowanego przodka, przez co zamierzają nadać temu aktowi znamię przywileju rodowego[3].

2) Trojden I. ks. sochaczewski i czerski († 1341) nadał rycerzowi Windyce synowi Obizorzona przywilej, zawierający szereg swobód, między innemi prawo nieodpowiednie. Zdaje się, że te swobody uzyskał jeszcze ojciec Windyki, Obizorzo, od ojca Trojdena, Bolesława II († 1313). O tem wszystkiem dowiadujemy się z dokumentu synów Trojdena, Ziemowita i Kazimierza,

[1] Por. moją pracę »Przyczynki dyplomatyczne z w. śr.«, str. 25.
[2] Tamże, str. 25. [3] Tamże, str. 33.

którzy w r. 1345 zatwierdzili potomkom Windyki, mianowicie synom Tulokojty, Lykoty, Zbąda, Bujchila, Santora i Dobrogosta swobody, przodkom ich przez wspomnianych książąt nadane, między któremi pierwsze miejsce zajmuje prawo nieodpowiednie [1].

Przypuszczając, że wymienieni rycerze są synami Windyki [2], mamy i w tym wypadku do czynienia z zawiązkiem rodu, mianowicie z czwartą generacyą pierwszego uprzywilejowanego rycerza, Obizorzona. Kto są ci rycerze i z jakiego pochodzą rodu? Niejakiej wskazówki dostarczają nam w tym względzie ich imiona. Przynajmniej co do Tulokojty możemy z pewnością stwierdzić, że był Prusakiem. Jakiś Tulikojto, być może krewny naszego, występuje w pruskich źródłach z końca XIII i pocz. XIV w. z określeniem *Pruthenus* [3]. Co się zaś tyczy Windyki, to z tem niezwykłem imieniem spotykamy się ponownie w r. 1407, w którym występuje niewątpliwy potomek Windyki z pocz. XIV w., Windyka ze Słubicy, jako jeden ze świadków Dominika z Świerczyna herbu Prus (klejnotu półtora krzyża) [4]. Szczegół to nader ciekawy, stwierdza bowiem, że wymienieni w dokumencie z r. 1345 rycerze byli istotnie Prusakami i protoplastami rodu Prusów [5]. I otóż, jakby na potwierdzenie powyższych naszych wywodów, ów przywilej z r. 1345 dla potomków Windyki, oblatowany jest zarówno w aktach warszawskich [6] jak i szreńskich [7] z XV w. pod nagłówkiem: *Jus Prussitarum*. Teraz już żadnej wątpliwości nie ulega, że przywilej, o którym mowa, nadany został protoplastom Prusów, przybyszom z Prus.

Nie wchodzę w łączące się z powyższą kwestyą ciekawe wnioski heraldyczne, gdyż to zadaleko odprowadziłoby mię od właściwego przedmiotu. Chodziło jedynie o udowodnienie pochodzenia Windyki, aby wykazać stosunek przywileju jednostkowego do rodowego. Przywilej z r. 1345 dla potomków Windyki stanowi ogniwo pośrednie między temi dwiema formami. Zredagowany jeszcze w formie przywileju indywidualnego, nazwy rodu nie wymienia, wyliczając tylko imiennie potomków Obizorzona i Windyki, ale imion rycerzy, dla których właściwie został wydany, już nie podaje. Potomkowie ich z XV w. oblatują ten dokument pod nagłówkiem: *Jus Prussitarum*, zupełnie tak samo, jak właściwe przywileje rodowe (*Jus Dolangam*, *Jus Gosdowrum* etc.).

---

[1] Kod. dypl. mazow. nr. 66.

[2] Jakkolwiek dokument nazywa ich tylko »successores« Windyki, to jednak chronologia przemawia za tem, że są oni synami Windyki, który przywilej otrzymał od Trojdena (1313—1341), żył zatem zapewne w pierwszej ćwierci XIV w.

[3] Seraphim, Preuss. Urkundenbuch, I. str. 305, 397, 503.

[4] Por. moje »Wywody szlachectwa z XIV—XVII w.« w Roczniku Tow. heraldycznego, t. III. nr. 8 (w druku).

[5] Dodam nawiasem, że wieś Słubica, z której pochodził Windyka z r. 1407 dała początek jednemu z zawołań rodu Prusów: Słubicy.

[6] Akta warszawskie, ks. 3. p. 171. [7] Akta szreńskie ks. 2. p. 272.

Dalsze ogniwo stanowi przywilej, który zredagowany już zupełnie w formie przywileju rodowego, nazwy rodu jednak jeszcze nie podaje, ograniczając się na imiennem wyliczeniu jego członków. Zaliczam tu przywilej Radwanów z r. 1404. Przywilej ten wylicza 67 osób z 14 pokoleń, a zatem już silnie rozpleniony ród w całem tego słowa znaczeniu, ani słowem jednak nie nadmienia, że to ród Radwanów. Doszliśmy do tego dopiero pośrednią drogą, wiedząc z herbarzy, że rodziny wymienione w przywileju[1] pieczętowały się herbem Radwan (Wierzbowa).

Od tego typu przywileju, który — jakkolwiek rodu jeszcze nie wymienia — już w całym swym charakterze za rodowy uznany być musi, tylko krok jeden do zwyczajnego typu rodowego przywileju mazowieckiego, w. którym ród zawołaniem wyraźnie jest wskazany. Tu obok tej ogólnorodowej nazwy mogą być nadto wyliczeni jego poszczególni członkowie (jak w przywileju Trzasków lub Boleściców), albo też przywilej na tem ogólnem określeniu poprzestaje, wymieniając co najwyżej seniorów rodu, na których prośby i ręce dany przywilej został wystawiony (przywilej dla Gozdowów, Rogalów, Dołęgów i Pobogów).

Przywilej rodowy w swej wykształconej formie przedstawia się tedy jako dalsze rozwinięcie przywileju jednostkowego. Inaczej też być nie mogło. Uprzywilejowana jednostka była założycielem rodu, na który spływały zawarte w przywileju jego protoplasty uprawnienia. Lecz mogły istnieć inne gałęzie tegoż samego rodu, pochodzące od brata lub stryjca osoby uprzywilejowanej, którzy przywileju nie otrzymali, tak, że te gałęzie nie uczestniczyły w prawach, przysługujących innym członkom rodu. Otóż wówczas reszta rodu czyniła niewątpliwie starania o rozszerzenie przywileju i na inne jego gałęzie. Tak np. przywilej dla Grochowarskich-Boleściców z r. 1244, transsumowany w r. 1379 przez Ziemowita III (IV), rozszerzył syn jego Ziemowit IV (V) w r. 1408 na wszystkich Boleściców mazowieckich.

Nie można jednak przypuszczać, że przywileje rodowe były ogniwem pośredniem między przywilejem indywidualnym a ziemskim. Znamy wiele przywilejów ziemskich książąt mazowieckich, lecz żaden z nich nie dotyczy prawa nieodpowiedniego, które zawsze pozostało wyjątkiem, przywilejem wielu wprawdzie rodzin i rodów rycerskich, lecz nie całej szlachty mazowieckiej. Ten wyjątkowy charakter prawa nieodpowiedniego zaznaczają niektóre statuta mazowieckie. Statut Bolesława ks. zakroczymskiego z r. 1482[2], wyłączając z zakresu spraw, w których przysługiwać może prawo nieodpowiednie t. zw. sprawy urzędu ziemskiego (ordinis terrestris)[3], wyraźnie zaznacza: *omnes subditi nostri, jura, praerogativas et libertates coram iudiciis communibus non respondere habentes, si fuerint pro ordine terrestri judicialiter ad terminos*

[1] Dobrosielscy, Strarzewscy, Niemczewscy, Mioduscy.

[2] Bandtkie, Jus Polonicum, s. 464.

[3] Były to rozmaite mniejszej wagi naruszenia praw z własności ziemskiej płynących (Por. Balzer, Geneza Trybunału koronnego, str. 87).

communes tracti et conventi, ibidem iuri parere et respondere tenebuntur, ***privilegiis et libertatibus per nos eis datis et concessis*** *minime proficientibus.* Statut z r. 1482 mówi zatem o prawie nieodpowiedniem jako o szczególnym przywileju pewnej części tylko rycerstwa.

Takim wyjątkiem pozostało prawo nieodpowiednie aż do końca niezawisłości politycznej Mazowsza. Jeszcze statut króla Zygmunta I z r. 1529 zastrzega jurysdykcyi swego wicesgerenta na Mazowszu *„eos nobiles, quî habent iura in terminis communibus non comparendi, solum coram praesentia principis..."* [1].

Jeszcze wyraźniej stwierdza to wyjątkowe, uprzywilejowane stanowisko niektórych tylko rodzin i rodów mazowieckich przywilej króla Zygmunta I. dla katedry płockiej z r. 1515, w którym nadał biskupowi i kanonikom płockim *„ius non responsivum"* [2]. W narracyi tego dokumentu czytamy, *„quod essent* ***plures*** *familiae insignes et domus maiores in terra Plocensi et ducatu Masoviae, quibus per praedecessores nostros et duces Masoviae foret concessum, ne cuiquam pro quacumque iniuria in terminis communibus sive generalibus respondeant, solum coram Maiestate nostra aut in terminis ducalibus.*

Okazuje się stąd, że między mazowieckimi przywilejami rodowymi a statutami ziemskimi niema żadnego związku i należy je traktować jako zjawisko odrębne i wyjątkowe. Są one niewątpliwie objawem silniejszej może niż gdzieindziej w Polsce wówczas organizacyi rodowej i poczucia wspólności rodowych interesów. Złożyły się na to odrębne warunki, wśród jakich rozwijało się społeczne i polityczne życie Mazowsza, gdzie rycerstwo ustawicznie narażone na walkę orężną, w tej organizacyi rodowej znalazło spójnię, z niej czerpało siłę. Ten związek organizacyi rodowej z wojenną najwyraźniej występuje na wschodnich rubieżach Mazowsza, na pograniczu Podlasia, które zasiane jest osadami o nazwach herbowych: Godziemby, Pęsy, Modzele, Szeligi etc.

II. Przywileje rodowe tak ważne ze stanowiska prawnego, nie mniejszy interes budzą ze stanowiska heraldyki. Nietylko wykazują, jakie rody w wiekach średnich mieszkały na Mazowszu, ale niektóre z nich, jak przywileje dla Boleściców, Trzasków i Radwanów, dozwalają nam poznać całe rody w ich składzie osobowym i rozsiedleniu danej chwili. Pod tym względem są one nieocenionem źródłem dla badań nad genealogią i gniazdami rodów mazowieckich.

Z pośród znanych przywilejów pierwszeństwo pod tym względem należy się bezsprzecznie przywilejowi Boleściców. Wylicza on imiennie 162 osób, pochodzących z 48 miejscowości. Gdy jednak cztery razy wspomniani są tylko ogólnie bracia lub synowie, bez podania ich imion lub choćby liczby, cyfra osób wzrośnie ponad 170. Nie jest to oczywiście cały ród Bolestów, roz-

[1] Bandtkie, l. c. s. 468.

[2] Balzer, Corpus iuris polonici, t. III. str. 324.

siedlony już wówczas we wszystkich niemal dzielnicach Polski, ale główny i niewątpliwie najstarszy jego pień, mianujący się od rozpowszechnionego w tym rodzie imienia Bolesta (w przywileju wyliczono współcześnie żyjących pięciu tego imienia). Mimochodem napomykam, że najdawniejszy znany Bolesta mazowiecki, niewątpliwie jeden z protoplastów rodu, zjawia się w drugiej połowie XII w. Moralny sprawca zabójstwa biskupa płockiego Wernera, był kasztelanem wiskim, a autor pisma, opowiadającego to zdarzenie zowie go *„potentissimus satrapa Mazoviae“* [1]. Boleścice więc to prastary ród mazowiecki i tem niewątpliwie tłumaczyć należy jego tak silne rozrodzenie w w. XV. Gniazdo tego rodu leży w ziemi płockiej, w trójkącie między trzema grodami: Płockiem, Sierpcem i Raciążem. Zwłaszcza silnie obsadzili gościniec, wiodący z Sierpca do Raciąża i z Raciąża do Bielska, najwięcej zaś osad ich skupia się pod Drobinem. Nie sami zresztą panują na tym obszarze, lecz dzielą sąsiedztwo z innymi rodami, Prawdzicami, Dołęgami, Zagrobami, Radwanami i in. Ciekawe wyniki daje statystyka zasiedlania osad Boleściców. Przeważa typ jednowioskowy (25%); po dwóch dziedziców siedzi w 10 osadach, co stanowi 20%, jedna osada (Bęchy) ma aż 11 dziedziców a jedna (Kozłowo) nawet ponad 11, gdyż ogólnie wspomniani są bracia niedzielni [2]. Zwraca uwagę wieś Nagórki, której nazwa pozostaje zapewne w związku z inną proklamą Boleściców: »Na górę«.

Drugi z kolei przywilej, dający pełny obraz rodu, to przywilej Trzasków, który wylicza 105 osób w 18 osadach. Wiadomo, że ród ten ma dwie inne proklamacye: Lubiewo i Biała. Pierwsza z nich, typu topograficznego, prowadzi do Prus, gdzie w Tucholskim leży wieś Lubiewo. W Prusiech znajdujemy też niektóre nazwy miejscowości, wymienione w przywileju, jak Będrogowo i Marszewo pod Kartuzą i Wielunek w pobliżu Lubiewa. Nazwę Będrogowo przeszczepili Trzaskowie do Polski, gdzie pod Białą rawską znajdujemy w ich posiadaniu osadę tej samej nazwy [3]. Tam właśnie pod Białą upatrywać należy główne gniazdo Trzasków, od tego też grodu wziął ród ten jedną ze swych proklam. Osadnictwo to ma tam wybitnie wojskowy charakter: osady Trzasków okalają gród ten ze wszech stron, najwięcej zaś ich skupia się w północnej odeń stronie. Druga gałąź Trzasków siedzi pod Szreńskiem. Rozdrobnienie w rodzie Trzasków jest stosunkowo silniejsze niż u Boleściców. Gdy w tym ostatnim rodzie przeciętnie przypada 3 dziedziców na jedną wieś, to u Trzasków przypada ich 6. Na 18 wsi siedm liczy więcej niż ośmiu dziedziców, podczas gdy u Boleściców z wyjątkiem dwóch wsi (na 48), reszta ledwie dosięga cyfry 7 dziedziców. Zato u Trzasków spotyka się raz 17-tu, raz 13-tu, raz 12-tu a dwa razy po 11-tu rycerzy w jednej osadzie. Jednost-

[1] Mon. pol. hist. t. IV. s. 750.

[2] Na istnienie niedziału w niektórych osadach wskazują wyrażenia: *Stanislaus cum fratribus, Vitko cum fratre* etc.

[3] Zmieniona później na Wędrogów.

kowe osady, które u Boleściców stanowiły typ zasadniczy, tu są tylko wyjątkiem.

Zbliżone stosunki osadnicze przedstawia ród Radwanów-Wierzbowów. I tu średnia zasiedlenia jednej wsi wynosi $5^1/_4$; na 13 wsi jedna tylko ma jednego dziedzica. Typowym okazem zaściankowego osadnictwa jest wieś Dobrosielice w Płockiem, już w początkach XV w. rozbita na pięć przysiołków, w których liczba dziedziców waha się między 3 a 11. Przywilej z r. 1404 nie podaje niestety nazw poszczególnych przysiołków, wyróżniając je jedynie określeniem „*de alia Dobroschelicze*“. W księdze poborowej z roku 1578[1] wymienione są tylko cztery osady, wchodzące w skład Dobrosielic, mianowicie Pielesze, Imbramy, Guzy i Zalesie. Druga z tych nazw znajduje wytłumaczenie w naszym przywileju, gdzie wymieniony jest między innymi Imram z Dobrosielic. Rzecz szczególna, że w r. 1404 wieś ta była silniej zasiedlona przez rycerstwo niż w r. 1578. Gdy bowiem przywilej nasz wylicza razem 32 dziedziców Dobrosielic, to księga poborowa ma ich już ledwie jedenastu[2]. Zresztą osadnictwo Radwanów nie przedstawia się tak zwarcie jak Jastrzębców i Trzasków. Wymienione w przywileju ich osady w liczbie dziewięciu rozsypane są przeważnie między Bielskiem, Raciążem i Radzanowem. Tu jest niewątpliwie prastare ich gniazdo, stąd też zapewne wysłali jeszcze w połowie XIII w. gałąź na pogranicze ziemi krakowskiej i Śląska, gdzie już w r. 1278 spotykamy ich w Trzebolu[3].

Poprzestaję na omówieniu tych trzech przywilejów, t. j. dla Boleściców, Trzasków i Radwanów, wyróżniających się od reszty obfitym materyałem imionowym i topograficznym, który dozwala snuć pewne i wyczerpujące wnioski. Nie można tego powiedzieć o innych przywilejach, które nie wyszczególniają imiennie członków rodu, lub co do których nie ma pewności, czy — jak przywilej Kościeszów — podają wszystkich klejnotników, czy tylko głowy rodzin.

Przy wydaniu tekstów trzymaliśmy się przyjętych zasad, więc przedewszystkiem modernizowaliśmy pisownię z wyjątkiem imion i nazw miejscowości. Mając kilka tekstów jednego aktu, żadnego z nich nie braliśmy za bezwzględną i wyłączną podstawę, ale w każdym wypadku dawaliśmy pierwszeństwo tej lekcyi, którą uznaliśmy za jedynie poprawną i właściwą.

W końcu wyrażam najgorętsze podziękowanie prof. Drowi Teodorowi Wierzbowskiemu, dyrektorowi Archiwum głównego w Warszawie, za życzliwą pomoc i ułatwienia w korzystaniu z aktów tegoż Archiwum.

[1] Pawiński, Źródła dziejowe, t. XVI. s. 21, 32.

[2] Z tych już może niektórzy są h. Cholewa. Por. Boniecki. Herbarz Polski, t. III str. 324, który mylnie tych Dobrosielskich zalicza do Cholewów.

[3] Rzyszcz. Muczk. t. I. nr. 59. Osadnictwo Radwanów mazowieckich w tych stronach odnieść się da do znanej akcyi osadniczej Konrada mazowieckiego. Por. moich »Włodyków polskich na tle porównawczem słowiańskiem«, str. 52, gdzie nie umiałem jeszcze określić pochodzenia Radwanów. Szczegół powyższy domysł mój o mazowieckiem osadnictwie pod Krakowem uzupełnia.

1. *Wiskitki, d. 14 sierpnia 1391 r.*

Przywilej Ziemowita IV (V) dla Gozdowów.

In nomine sanctae et individuae Trinitatis, Patris, Filii, Spiritus sancti amen. Cum enim magnificentia principum gratiosa consuevit semper solite bene meritorum desideria condigna vicessitudine consolativa plerumque confoveri, proinde nos Semouithus Dei gratia dux Mazouiae, terrarum dominus Plocensis, Rawensis, Sochaczewiensis, Gostinensis, Plonensis et haeres Wysnensis, ad universorum notitiam praesentium et futurorum, quorum interest, praesentia cupimus efficaciter et volumus devenire, quod attenta sincerae servitutis constantia bene meritoriaque desideria condigna(s.), quae nobis exhibuit validus vir dominus Cristinus de *Pyaszeczno*[1], marsalcus curiae nostrae, una cum fratribus suis universis clenodialibus[a], puta haeredibus de *Peplowo*[2], de *Sdzari*[3], de *Stauischino*[4], de *Obramp*[5]), de *Vilewo*[6], quae nobis impenderunt et in futurum divina suffragante gratia nobis et nostris successoribus[b] una cum ipsorum legitima posteritate impendent constanter, memoratos milites et eorum legitimos successores ac eorum fratres universos clenodiarios de genologia Gozdowiensi legitime condignatos, in ducatum nostrum in arte habitationis aliunde advenientes, liberamus, absolvimus et eximimus[c] ab omnibus nostris judiciis in perpetivum tempus omnium iudicum, subiudicum nostrorum, palatinorum et castellanorum, officialium et ministerialium, quod coram ipsis in omnibus causis, tum magnis, quam parvis, suorum cuiquam adversariorum respondere non tenebuntur, nisi coram persona nostra ducali et nostrorum successorum[d] et in absentia nostri coram iudice nostro generali, dum tamen per litteram nostrae Maiestatis aut ipsorum nostrorum successorum anulo seu sigillo sigillatam citati fuerint seu evocati, et si in aliquibus poenis magnis sive parvis in ipso nostro iudicio manserint, nulli eas de nu-

---

[a] W tekście mylnie: clenodialis. — [b] Tu w tekście następuje zbędny wyraz: et. — [c] W tekście mylnie: exemimus. — [d] W tekście mylnie: successoribus.

mero dominorum nostrorum honoratorum vel eorum zuppariis solvere tenebuntur, nisi ad solvendam partem nostram nos et successores nostros tangentem sunt astricti, iudici vero nostro quatuor grossos, subiudici duos a qualibet poena generali seu magna solvere teneantur. In cuius rei testimonium sigillum nostrae Maiestatis praesentibus est appensum. Actum et datum in Wyskitki[a] in vigilia Assumptionis Reginae Coeli Virginis Gloriosae. Sub anno Domini millesimo trecentesimo LXXXX primo, praesentibus hiis nobilibus viris et dominis: Abram palatino, Andrea castellano, Andrea[b] subcamerario[c] Plocensibus, Sasino castellano, Woynone vexillifero Sochaczewiensi, Petro etiam vexillifero Rawensi[d] et aliis fidedignis. Scriptum et datum per manus notarii curiae nostrae.

Księga szreńska I. f. 147. Z oblaty wniesionej dnia 21 lipca (f. 2-a in vig. S. Mariae Magdalenae) r. 1432[e].

[1] Piaseczno, wsi tej nazwy na Mazowszu jest kilka. Tu jednak mowa prawdopodobnie o Piasecznie w par. Wielgie, pow. lipnowski (tj. ziemia dobrzyńska).

[2] Pepłowo, wieś w par. Święcienice, pow. płocki.

[3] Zdziar, wieś w par. Góra, pow. płocki.

[4] Stawiszyn, wieś w par. Radzanów, pow. sierpecki.

[5] Obręb, wieś w par. Borzewo, pow. sierpecki, w pobliżu wsi Gozdowo, kolebki rodu.

[6] Wilewo, wieś w par. Zgliczyn pow. sierpecki.

2. *Płock, 1400 r.*

Przywilej Ziemowita IV(V) dla Kościeszów.

In nomine Domini amen[f]. Nos Semovitus Dei gratia dux Mazoviae, princeps[que] et dominus terrarum Plocensis, Sochaczeviensis, Ravensis, Gostinensis, Plonensis, nec non haeres Visnensis, [significamus tenore praesentium, quibus expedit universis, tam praesentibus quam futuris, quod] consideratis[g] et diligenter inspectis fidelibus et constantibus servitiis, quibus se nobis nobiles viri nostri fideles de genelogia ac clenodio Coscziessa infrascripti [fratres], propinqui et clenodiales, a multis retroactis temporibus promptos exhibuerunt et in futurum Deo dante exhibebunt, volentes[que] infrascriptos nobiles [et eorum successores legitimos] speciali dono [nostrae ducalis magnificentiae prosequi et favere, ut eo validius et uberius ad nostra famulamina et nostrorum successorum possent promoveri, universos et singulos nobiles infrascriptos, proclamationis, thori et clenodii Coscziessa, ac quemlibet ipsorum et eorum successores legitimos, coniunctim et divisim, istos, qui huic scripturae inseruntur], videlicet: Jacobum de *Mnissewo*[1], Petrum de *Colozamb*[2], Przybconem de *Colacovo*[3], Boguchvalum de *Zerziny*[4], Wsseborium

[a] W tekście błędnie: Wyskuky. — [b] Ten wyraz w tekście opuszczony. Było współcześnie dwóch Andrzejów, z których jeden był kasztelanem, drugi podkomorzym płockim. Por. Kod. dypl. maz. nr. 115. — [c] W tekście mylnie subcamerariis. — [d] W tekście Rawiensi. — [e] W Kodeksie dypl. mazow. podano mylną datę oblaty. — [f] Arengi nie restytuujemy, ze względu na wielką jej w tych czasach rozmaitość. — [g] W tekście Paprockiego błędnie considerantes.

de *Mirossevo*[5], Trojanum de *Cobyle*[6], Sobeslaum de *Mancziny*[7], Zdislaum de *Zakrzewo*[a 8], omnes in genere milites clenodii Coscziessa [ab hac vice et eviternis temporibus] liberamus, eximimus [penitus] et absolvimus ab omni potestate et iurisdictione et ab omnibus vexationibus [et iudiciis omnium nostri ducatus palatinorum, castellanorum, iudicum, subiudicum et quorumvis officialium et ministerialium eorundem et peramplius coram ipsis vel alio ipsorum in omnibus causis, tam magnis quam parvis, omnibus de se quaerulantibus et cuiquam suorum adversariorum] citati non tenebuntur respondere, poena eos et ipsorum quemlibet nulla sequente, [nisi coram persona nostra ducali vel nostrorum successorum. Tempore vero eo, quo in ducatu seu in terra nostra non fuerimus constituti, coram iudice nostro terrestri generali, dum tamen per litteram nostrae Maiestatis et in absentia nostri in terra nostra, ut est praemissum, capitanei nostri aut sui vicesgerentis anulo seu sigillo sigillatam, citati fuerint seu evocati, ipsorum nobili iure respondebunt. Et si in aliquibus poenis magnis vel parvis in ipso iudicio nostro manserint seu fuerint iudicialiter condemnati, nulli eas de numero dominorum nostrorum honoratorum vulgariter *czesthnikorum* vel eorum zuppariis solvere tenebuntur, nisi ad solvendum iudici quatuor, subiudici duos grossos pro poena quinquagintali temporibus perpetuis sint astricti, poenis tamen nostris et nostrorum successorum in omnibus salvis. Et ut praesentes nostrae litterae ac huiusmodi iuris donationes robur perpetuae firmitatis obtineant, easdem nostras litteras et donationes nostrae Maiestatis sigilli munimine iussimus communiri]. Acta [sunt haec] et data in Ploczko, anno [Domini] millesimo quadringentesimo.

Tekst tego przywileju zrekonstruowany na podstawie regestu w Paprockiego »Herbach rycerstwa polskiego« (str. 390) oraz przywileju dla Boleściców z r. 1408, który, jak widać z regestu, wykazuje bardzo blizkie pokrewieństwo z przywilejem Kościeszów, tak, że mieliśmy prawo brakujące w regeście ustępy uzupełnić z przywileju Boleściców, z wyjątkiem zmiennej a obojętnej dla nas arengi i świadków oraz daty dziennej, które to szczegóły są nam nieznane.

[1] Miszewo, wieś w par. Nowe miasto, pow. płoński.

[2] Kołozęb, wieś w par. Sochocin, pow. płoński.

[3] Kołaki, wieś w par. Grudusk, pow. ciechanowski.

[4] Zerzeń, wieś parafialna, pow. warszawski.

[5] może Mirosze, osada w par. Pałuki, pow. ciechanowski.

[6] może Kobylino-Trojany, wieś w par. Węgrzynów, pow. makowski.

[7] może Męczenino, wieś w par. Zagroba, pow. płocki.

[8] Zakrzewo. Z kilku wsi tej nazwy na Mazowszu, nie wiadomo, o której tu mowa. Wedle Paprockiego Zakrzewscy pochodzili z Czerskiego.

3. *Płock, d. 25 czerwca 1404 r.*

Przywilej Ziemowita IV(V) dla Trzasków.

---

[a] Tu kładzie Paprocki słówko etc., z czego domniemywać by się można, że reszty klejnotników brakuje. Gdy jednak słówko to i poprzednio kilkakrotnie zostało użyte, mimo, że istotnie w tekście żadnej luki nie było, sądzę, że i tu użycie jego jest bez znaczenia i mamy wymienionych wszystkich ojców rodzin herbu Kościesza, osiadłych w ziemiach, berłu Ziemowita podległych.

In nomine Domini amen. Cum enim omnes donationes et libertates iurium nullum robur firmitatis valeant obtinere, nisi solemni titulo litterarum et authenticis documentis fuerint perhennatae et roboratae[a], proinde nos Semouitus Dei gratia dux Mazouiae terrarum princeps et dominus Plocensis, Rauensis, Sochaczeuiensis, Gostinensis, Plonensis dominus ac haeres Vysznensis[b], ad perpetuam rei memoriam deducere cupientes universis et singulis, tam praesentibus quam futuris, significamus quibus expedit, quod ad instantissimas supplicationes discreti viri Michaelis, praesbyteri protunc curiae nostrae, consideratisque et inspectis fidelibus servitiis nobilium virorum fratrum dicti Michaelis praesbyteri de generatione Lubyewo[c] alias[d] cognomine Thrzasky[e] dictorum, videlicet Martini, Bernhardi, Stanislai, Pelcze, Wyslai, Nicolai, Przibislai, Wysszine[f], Alberti, Johannis, Wenczeslai de *Wyetuny*[g] [1] et Lubyewo[h] de ibidem. Item Martini, Msczislai, Henrici, Thomislai, Jacussii, Mathiae, Wynonis[i], Laurentii, Mirzononis[j], Dominici, Luce de *Bandrogowo* [2]. Item Petri, Pauli, Nicolai, Dobeslai, Marzcyussonis[k], Ozepi, Sandkonis, Nicolai, Swanthoslai, Pauli, Johannis, Martini, Janusii, Wlothkonis, Stephani, Floriani, Lubczonis de *Zakrzewo* [3]. Item Phalislai, Pauli, Johannis, Jaschkonis, Stanislai, Nyemiri[l], Jaszkonis, Swanthoslai de *Nyemyrouicze*[m] [4], Bartholomei et Johannis de *Peplino*[n] [5]. Item Stanislai, Jacobi, Myeczslai, Wyslai, Sandkonis[o], Alberti, Clementis, Petri, Pakossii[p], Nicolai, Falibogy[r] de *Golyn* [6]. Item Boguslai, Stanislai, Mroczslai, Petri, Dobeslai, Slavąthe[s] de *Choynata* [7]. Item Meczslai, Mysliborii[t], Mathei, Johannis[u], Janusii, Semiani[w], Johannis, Andreae de *Byale*[y] [8]. Item Mathei, Thilmani de *Kundolthowo*[z] [9]. Item Johannis de *Marszewo*[a] [10]. Item Thomassii Cliczewonis[b], Johannis de *Myanowo*[c] [11]. Item Johannis, Borzkonis[d] Dobeslai et Nicolai de *Myloczycze* [12]. Item Stanislai, Petri, Wroczslai de *Thyschky*[e] [13]. Item Jacusii, Andreae de *Lassyce*[f] [14]. Item Jacobi, Myrzononis, Stanislai, Wyelislai, Dobeslai, Wenczeslai, Mathiae[g], Floriani, Martini[h], Swanthoslai, Mathiae[i], Johannis et Swanthoslai de *Swyeyky*[j] [15]. Item Andreae de *Roszlaovyce*[k] [16]. Item Mathiae[l] de *Drogany* [17] et Wenczeslai de *Nywna*[m] [18] haeredum, quae nobis impenderunt et in futurum divina suffragante gratia una

---

[a] Z(awkrzyńskie): brak całej arengi. — [b] Z.: Plocensis, Sochaczeuiensis, Rauensis, Gostinensis, dominus ac haeres Vysnensis. — [c] Sz(reńskie): Lubewo. — [d] Z. vel. — [e] Z. Trzassky, Sz. Traszki. — [f] Taką — zdaniem naszem najwłaściwszą — lekcyę posiada Z., natomiast M(etryka) ma Wysime, a Sz. Wirsune. — [g] Z. Vyelviny, Sz. Welim. — [h] M. Lubewo. — [i] Z. Wnonis. — [j] Z. Myrzanconis. — [k] Z. Marzenisonis. — [l] Z. Nyemyerza. — [m] Z. Nemtozowice. — [n] Z. Pąplyno. — [o] M. Santhkonis. — [p] Z. Pakoslai. — [r] Z. Falkonis. [s] M. Slavothe. — [t] Z. Meskoni. — [u] M. brak. — [w] Z. Syemyani. — [y] M. Bele. — [z] Z. Cundolthowo. — [a] Całego ustępu od »Item Martini« do »Johannis de Marszewo« w Sz. brakuje. — [b] Z. Clyczeyonis. — [c] M. i Sz. Manowo. — [d] Z. Barzkonis, Sz. Barzskonis. — [e] Sz. Thisky, Z. Trzaszki(!). — [f] M. Dolassicze, ale bez poprzedniego »de«, wobec czego uważam tę formę za popsutą, powstałą z mylnego odczytania i połączenia wyrazów »de Lassyce« w jeden. Miejscowości Dolaszyce w Słowniku geogr. nie ma, natomiast są Łasice w Sochaczewskiem, dlatego daję w tem miejscu pierwszeństwo tekstowi aktów zawkrzyńskich. — [g] Tak w Z. i Sz. zaś M. ma Mathei. — [h] Z. brak. — [i] jak wyżej pod [g]. — [j] Z. Swyeki. — [k] M. Rosslauicze. — [l] jak wyżej pod [g]. — [m] Z. Nywa.

cum legitima ipsorum posteritate temporibus aeviternis sunt exhibituri et impensuri fideliter et constanter, horum intuitu memoratos milites et ipsorum legitimos successores liberamus, absolvimus et eximimus in perpetuum tempus ab omnibus nostris iudiciis omnium iudicum et subiudicum nostrorum, palatinorum, castellanorum, officialium et ministerialium suorum quorumcunque, quod coram ipsis in omnibus causis, tam magnis, quam parvis, suorum cuiquam respondere adversariorum non tenebuntur, nisi coram persona nostra ducali; tempore autem eo, quo in terra nostra constituti non fuerimus, coram nostro iudice generali terrestri, dum tamen per litteram Maiestatis nostrae, anulo seu sigillo et in absentia nostri, ut praefertur, in terra nostra, capitanei aut procuratoris, qui pro tempore fuerit, sigillatam, citati fuerint seu evocati. Et si in aliquibus poenis, magnis sive parvis, in ipso iudicio nostro manserint, nulli eas de numero dominorum honoratorum nostrorum vulgariter *czesthnykow*[a] vel eorum zuppariorum[b] solvere tenebuntur, nisi ad solvendam partem nostam, nos et successores nostros tangentem, necnon iudici quatuor, subiudici vero duos grossos a qualibet poena quinquagenali dicta vulgariter *pyandzdzessyanth*[c] sint astricti. Harum testimonio litterarum, quibus nostrum sigillum maius est appensum. Datum et actum in Ploczka[d] in crastino Bti Johannis Baptistae sub anno Domini millesimo quadringentesimo quarto, praesentibus hiis nobilibus et dominis: Cristino palatino, Andrea castellano, Gothardo iudice, Alberto subiudice Plocensibus, Stephano succamerario Ravensi et Gostynensi, Prandotha subpincerna Ravensi et Alberto vicecancellario curiae nostrae et canonico ecclesiae collegiatae Sti Michaelis in Ploczko, per cuius manus praesens est datum, ac aliis quam pluribus fidedignis testibus ad praemissa.

Przywilej ten ogłaszamy na podstawie trzech tekstów: 1) W aktach szreńskich (księga I. p. 57 v.), gdzie wpisany jest w Szreńsku pod datą 11 września r. 1424 a zatytułowany: Positio iuris Trzaskarum Dobeslai de Miloczicze. — 2) W aktach zawkrzyńskich (ks. I. dissol. sine pag.), gdzie wpisany jest w Mławie, d. 3 kwietnia r. 1475. — 3) W Metryce koronnej (książąt mazowieckich) (ks. V. p. 72 v.), gdzie zatytułowany: Innovatio iurium Lyczkowskich, poprzedzony jest następującym wstępem konfirmacyjnym:

Anno etc. [MCCCC] LXXVIII feria quinta in crastino Divisionis Apostolorum (15 lipca) praesentibus magnificis et generosis Cristoforo de Campa palatino, Stephano de Sczythno Ploczensi, Cristino de Ossuchowo Rawensi. Johanne de Cozebrodi Raczanszanensi castellanis, Johanne de Mysschewo pincerna, Andrea de Golczewo succamerario, Petro de Jeszewo subpincerna Plocensibus etc., serenissimus princeps dominus dux Johannes ad instantes petitiones venerabilium Pauli Orlowsky, artium et in decretis baccalaurei, Stanislai Gralewsky praepositi Wyelunensis, Pauli, Sulislai archidiaconi Wladislawiensis, canonicorum Plocensium, et nobilium Janussii Miloczky et Thomae Lyczkowsky haeredum in Poganschy, privilegium ipsorum et caeterorum suorum fratrum de armis Lubyewo alias Thrzasky in suo robore valiturum confirmando innovavit ac sigillo Maiestatis suae maiori communivit etc., cuius tenor de verbo ad verbum sequitur et est talis (tu następuje powyższy przywilej).

[1] Wieluń, wieś w par. Radzanowo, pow. sierpecki.

[2] Wędrogowo, wieś w par. Chojnata, pow. rawski.

[a] Z. czesthnykam. — [b] M. zuppariis. — [c] Z. paczdzessath. — [d] Z. Plock.

[3] Zakrzewo, wieś w par. Biała, pow. rawski.
[4] Niemirowice, wieś w par. Biała, pow. rawski.
[5] Pąplin (Paplin), wieś w par. Jeruzal, pow. rawski.
[6] Gołyń, wieś w par. Chojnata pow. rawski.
[7] Chojnata, wieś parafialna, pow. rawski.
[8] Biała, wieś parafialna, pow. rawski.
[9] Kodłutowo, wieś w par. Unieck, pow. sierpecki.
[10] Marszewo, wieś w pow. Baboszewo, pow. płoński.
[11] Mianowo, wieś w par. Kuczbork, pow. mławski.
[12] Miłotki, wieś w par. Szreńsk, pow. mławski.
[13] Tyszki, wieś w par. Żmijewo, pow. mławski, lub par. Baboszewo, pow. płoński.
[14] Łasice, wieś w par. Brochów, pow. sochaczewski.
[15] Świejki, wieś w par. Biała, pow. rawski.
[16] Rosławowice, wieś w par. Biała, pow. rawski.
[17] Draganie, wieś w par. Biała, pow. płocki.
[18] Niwna, wieś w par. Kurzeszyn, pow. rawski.

4. *Płock, d. 6 lipca 1404 r.*

Przywilej Ziemowita IV(V) dla Radwanów (Wierzbowów)[a].

In nomine Domini amen. Nos Semouitus Dei gratia dux Mazouiae, Russiae etc. princeps terrarum Plocensis, Rauensis, Szochaczouiensis, Gostinensis, Plonensis dominus et haeres Viznensis, notum facimus universis, tam praesentibus quam futuris, praesentium litterarum notitiam habituris, quibus etiam nosse fuerit opportunum, quod consideratis et inspectis fidelibus servitiis, quae nobis nobiles viri Johannes dictus Myodusch, Przybislaus, Michael, Vithoslaus, Raphael, Nicolaus, Stronislaus, Sulislaus, Pancoslaus, Adam de *Dobroschelicze* [1], Borzislaus de ibidem, Strogomir, Johannes filius eius, Andreas, Cristinus, Stephanus, Hymram, Wscheborius, Alexius, Phalislaus de alia *Dobroschelicze*, Troianus, Mroczslaus, Mscislaus, Paulus de alia *Dobroschelicze*, Swathoslaus, Derslaus, Wyrzchoslaus, Stanislaus, Petrus de alia *Dobroschelicze*, Lucas, Mroczslaus, Woyslav de alia *Dobroschelicze*, Wscheborius, Michael, Mscignyew, Nicolaus, Laurentius et alius Laurentius, Paulus, Blaszek, Luszek de *Wylkaschy* [2], Phalislaus, Nicolaus, Swathoslaus, Paulus, Stanislaus, Andreas, Paulus de *Swircoczino* [3], Ratiborius, Nicolaus, Derslaus, Petrus, Clemens de *Straschewo* [4], Bartholomeus, Zauischa, Stephanus, Troianus, Luthek, Paulus, Stanislaus de *Boyanowo* [5], Nadbor, Wlodzimirus de *Nyemczewo* [6], Jacobus, Johannes, Venceslaus de *Chabowo* [7], Sdzeslaus de *Myoduschy* [8], Johannes et Stanislaus de *Syemyathkowo* [9] haeredes, impenderunt et in posterum divina clementia favente nobis et nostris successoribus una cum ipsorum legitima posteritate procreata et procreanda temporibus perpetuis sunt impensuri fideliter et constanter, speciali dono nostrae ducalis magnificentiae prosequi cupientes et favore, et ut

[a] Wprawdzie przywilej nie podaje zawołania rodu, ale z przytoczonych w nim miejscowości łatwo rozpoznać, że to przywilej Radwanów-Wierzbowów. Dobrosielscy, Straszewscy, Niemczewscy (Miemczewscy), Mioduscy — notoryczni Radwanici.

ad nostra obsequia et quaelibet opportuna ipsos et ipsorum legitimam posteritatem sentiamus primores et uberiores, horum intuitu memoratos nobiles et ipsorum legitimos successores liberamus, absolvimus et eximimus ab omnibus iudiciis omnium iudicum et subiudicum nostrorum, palatinorum et castellanorum, officialium et ministerialium quorumcunque, quod coram ipsis in omnibus causis magnis sive parvis suorum cuiquam adversariorum respondere non tenebuntur, nisi coram persona nostra ducali. Tempore vero eo, quo in terra nostra personaliter non fuerimus constituti, tunc coram iudice nostro generali respondere debent et tenentur, dum per litteram nostro anulo seu sigillo vel capitanei sive ipsius vicesgerentis, qui protunc fuerit, sigillatam, citati fuerint seu evocati. Et si in aliquibus poenis magnis sive parvis in ipso iudicio nostro manserint, nulli eas de numero nostrorum honoratorum vulgariter *czesthnykom* vel ipsorum suppariis solvere tenebuntur, nisi ad solvendam poenam nostram, nos et nostros successores tangentem, necnon iudici quatuor, subiudici vero duos grossos a qualibet poena quinquagenali vulgariter *pyaczdzeszanth* sint astricti. Horum testimonio sigillum nostrae Maiestatis praesentibus est appensum. Actum et datum in Plock die Dominico infra octavas Visitationis Virginis Mariae, anno Domini millesimo quadringentesimo quarto, praesentibus his nobilibus viris: Andrea Plocensi, Paulo Gostinensi castellanis, Alberto Plocensi, Michaele Gostinensi subiudicibus, Sassino dicto Gamba de Trampki haerede, Panczslao archidiacono et Alberto vicecancellario curiae nostrae, nec non canonico ecclesiae collegiatae Sti Michaelis in Plock, per cuius manus ipsum privilegium est datum, et aliis quampluribis fidedignis testibus ad praemissa.

Z oblaty w aktach ziemskich szreńskich (księga II. p. 222 v.), podanej d. 20 lutego r. 1486 a zatytułowanej: Jus Boianowschkych.

[1] Dobrosielice, wieś w par. Drobin, pow. płocki.
[2] Wilkęsy, wieś w par. Łęg, pow. płocki.
[3] Świerkocin, wieś w par. Jeżewo, pow. płocki.
[4] Straszewo, wieś w par. Dłutowo, pow. mławski.
[5] Bojanowo, wieś w par. Gradzanowo, pow. mławski.
[6] Niemczewo, wieś w par. Drobin, pow. płocki.
[7] Chabowo, wieś w par. Drobin, pow. płocki.
[8] Miodusy, wieś w par. Bonisław, pow. płocki.
[9] Siemiątkowo, wieś w par. Gradzanowo, pow. sierpecki.

5. *Płock, d. 13 grudnia 1408 r.*

Przywilej Ziemowita IV (V) dla Boleściców.

In nomine Domini amen. Cum humana negotia, quae[a] fuerunt in tempore, simul labuntur cum tempore, ad perpetuam igitur[b] rei memoriam scripturae testimonio[c] ac testium annotatione solent perhennari, proinde nos Se-

[a] W Z(akroczymskich) brak tego wyrazu. — [b] Z. brak tego wyrazu. — [c] M(etryka): pro testimonio.

mouitus Dei gratia dux Mazouiae princepsque et dominus terrarum Plocensis[a], Sochaczeuiensis[b], Rawensis, Gostinensis, Plonensis, nec non haeres Visznensis, significamus tenore praesentium, quibus expedit universis, tam praesentibus quam futuris, quod consideratis et diligenter inspectis fidelibus ac constantibus servitiis, quibus se nobis nobiles viri nostri fideles de geneloya[c] ac clenodio Bolestarum infrascripti fratres, propinqui et clenodiales, a multis retroactis temporibus promptos[d] exhibuerunt et in futurum exhibebunt Deo dante, volentesque infrascriptos nominatim nobiles et eorum successores legitimos speciali dono nostrae ducalis magnificentiae prosequi et favere, ut eo validius et uberius ad nostra famulamina et nostrorum successorum possent promoveri, universos et singulos nobiles infrascriptos proclamationis[e], thori[f] et clenodii Bolesty ac quemlibet ipsorum et eorum successores legitimos, coniunctim et divisim, istos, qui huic scripturae inseruntur, ut puta: Bolestam castellanum Wischegradiensem[g], Nadborium vexilliferum, Pomscyborium[h] fratrem eius, Petrum et[i] Gogowo(?) fratres et haeredes de *Campa*[1]; Jacussium cum fratribus de *Psary*[2], Petrum Cruglicza[j] de *Czeschewo*[k 3], Swantoborium[l] patrem ipsius, Stiborium, Albertum fratrem eius, Bolestam, haeredes de ibidem; Bartholomeum, Bolestam, Swiatoslaum, Boguphal[m] haeredes de *Maleschewo*[n 4]; Boguslaum et[o] Cristinum de alia *Czeschewo*[p]; Mroczeslaum[r] haeredem[s] de *Rczicze*[t 5]; Nicolaum de *Coslowo*[6], Wawrzentham[u], Pankrath, Albertum etiam de *Coslowo*, Petrum cum fratre suo Wscheborio de ibidem; Johannem de *Coszlowo*, alium Johannem, Petrum, Florianum, Stanislaum Zegothe cum fratribus de ibidem; Sandek[w] de *Nagorky*[7], Cristinum de ibidem, Albertum, Johannem, Mathiam de ibidem; Albertum de *Mankowa*[8]; Troyanum de *Grampcz*[9], Jasconem de *Grampcz*, Stiborium de ibidem, Msczislaum de ibidem; Petrum de *Lukowiecz*[10], Mroczkonem fratrem eius, Dobeslaum, Mroczek, Vitkonem[y] cum fratre ipsius de ibidem; Nyewrzydium[z] de *Chelstowo*[11], Borzislaum de ibidem *Chelstowo*, Johannem de ibidem; Nicolaum de ibidem; Nicolaum de *Lisakowo*[a 12], Stanislaum de ibidem, Johannem de *Zaleszicze*[b 13], Nicolaum de ibidem; Bolestam de *Bandzyslaw*[c 14], Nicolaum, Ratiborium, Ma-

---

[a] M. Ploczensis. — [b] M. Szochaczowiensis. — [c] M. genelogia. — [d] Z. brak tego wyrazu. — [e] Z. ma praenominatos, podobnie u Kapicy Milewskiego, ze względu jednak na poprzednie infrascriptos wolę zatrzymać tekst Metryki. Paprocki ma promotionis, co oczywiście błędnie odczytane zam. proclamationis. — [f] Tak Z. i to niewątpliwie najpoprawniejsza lekcya. M. ma thoni, Kapica: tum a Paprocki tam. — [g] Z. Vysschegradiensem. — [h] Z. Pomtistisborium. — [i] Zarówno w M. jak i w Z. przekreślono »de« i nadpisano nad niem et, wskutek czego uważam następny wyraz Gogowo za imię, choć ze względu na brzmienie możnaby upatrywać w niem nazwę miejscowości i pozostawić pierwotne »de«, lecz miejscowości takiej nigdzie nie znajdujemy. Kapica ma Gogorno. — [j] M. Gruklicza. Forma Z. wydaje mi się właściwszą, zwłaszcza, że i u Kapicy czytamy Kruglica. — [k] Z. Czesschewo. — [l] M. Swiantoborium. — [m] M. Boguchwol. — [n] Z. Malesschewo. — [o] M. brak. — [p] Z. Czesschewo. — [r] Z. Mroceslaum. — [s] M. i Z. haeredes. Widocznie w oryginale był ten wyraz błędnie wypisany. — [t] Z. Rczycz. — [u] M. Wawoszatam. — [w] M. Zandek. — [y] Z. Vythkonem. — [z] M. Neworzidum. — [a] Z. Lysakowo. — [b] Z. Zalessycze. — [c] Z. Badzyslaw, M. Bandzislawo.

thiam, haeredes de *Bandzyslaw*[a]; Seczech[b] de *Szoman*[c 15], Nicolaum, Stanislaum, Vitkonem[d], Mroczeslaum[e] etiam de *Szoman*[f]; Mathiam de *Jeschewo*[g 16], Johannem fratrem ipsius[h] et filii(s) Leonardi, haeredes de ibidem; Stanislaum de *Sdunowo*[17], Paulum fratrem eius, Sdzyslaum[i], Wszeborium[j], Andream haeredes de *Sdunowo*[k], Johannem de *Milewo*[l 18], Petrum de ibidem[m], Naszyel[n], Swantoslaum[o], Albertum, Paulum, Johannem alium, etiam[p] haeredes de *Milewo*; Stanislaum de *Nyedrosch*[r 19], Johannem, Frankonem, Albertum, Mroceslaum[s], Vitum, Paulum Johannem germanos, Martinum, haeredes de ibidem; Phalantham[t] cum fratre simul[u] de *Budcowo*[w 20], Ratiborum etiam de ibidem[y]; Frankonem de *Dzywanowo*[z 21], Albertum, Cristinum, Stanislaum de *Dzywanowo*[a]; Petrum de *Vitoslawicze*[b 22], Myeczk, Cristinum, Msczyslaum[c], alium Msczyslaum[d], Johannem, Nicolaum de *Witoslawicze*[e]; Mikyel[f] de *Ossyek*[23], Andream, Michaelem. Velislaum, Stiborium fratrem eius etiam haeredes de *Ossyek*; Nicolaum de *Banchy*[g 24], Cristkonem[h] filium eius, Derslaum, Albertum, Mathiam[i], Andream, Laurentium, Swantoslaum[j], Petrum, Smislaum[k], Albertum fratrem eius, haeredes etiam de *Banchy*[l]; Cristkonem[m] de *Cuchary*[25]; Bartholomeum[n] et fratrem eius Paulum de *Cosziebrody*[o 26]; Paulum de *Krasszowo*[p 27], Sdzeslaum[r], Albertum, Ratiborium[s], Cristinum, Stanislaum etiam de *Craschowo*[t]; Veleborium[u] de *Myssyno*[w 28], Albertum fratrem eius de ibidem; Nicolaum de *Belkowo*[y 29]; Petrum de *Drochowo*[30]; Syemian[z] de *Jankowo*[31]; Alexium[a] de *Malewo*[32], Petrum de ibidem; Johannem de *Przetpelcz*[b 33], Paulum, Meczkonem[c], Wloszczyborium[d], Petrum, Miloy[e], etiam haeredes de *Przetpelcz*[f]; Smyskonem[g] de *Moykowo*[h 34], Stiborium de ibidem, uxoris(s) Stanislai cum filiis de *Mankowicze*[i 35], Stanislaum de *Goloczino*[j 36]; Nicolaum de *Tlubicze*[k 37], Msczislaum de ibidem; Albertum de *Chorzewo*[38]; Boguslaum de *Dzyangilewo*[l 39], Swanthoslaum[m] de ibidem; Laurentium de ibidem; Nicolaum de *Conari*[40], Franconem, Paulum, Michaelem de ibidem; Laurentium et alium Laurentium, Johannem de *Bobrowo*[n 41]; Cristinum de *Przyracz*[o 42]; Trojanum

---

[a] M. Bandzislewo. — [b] Z. Seczecz, M. Zaczech. — [c] Z. Soman. — [d] Z. Vythkonem. — [e] Z. Mrocslaum. — [f] Z. Soman. — [g] Z. Jezewo. — [h] M. eius. Kapica ma także ipsius, który to wyraz widocznie był w oryginale — [i] M. Szdzyslaum — [j] Z. kładzie po Wszeborium: haeredes de ibidem. — [k] Tych czterech wyrazów brak w Z. — [l] Z. Mylewo. — [m] M. de Millewo. — [n] Z. Nasschyl. — [o] M. Swiatoslaum. — [p] Z. brak. — [r] Z. Nyedross. — [s] Z. Mrocslaum. — [t] M. Falitam. — [u] Tak M. i Z. — [w] Z. Ruthkowo. — [y] M. de Budcowo. — [z] M. Dzirwanowo. — [a] M Dzirwanowo. — [b] Z. Vythoslauicze. — [c] M. Sczislaum. Kapica ma Mścislaum. — [d] Jak przypisek [c]. — [e] Jak przypisek [b]. — [f] Z. Mykyel. — [g] M. i Z. mylnie Banthy. — [h] Z. Crysthkonem. [i] M. Matiam. — [j] M. Swiatoslaum. — [k] Z. Stanislaum. U Kapicy także Smislaum. — [l] M. Banthy. — [m] Jak przypisek [h]. — [n] M. Bartolomeum. — [o] Z. Cossyebrodi. — [p] Z. Crassowo. — [r] Z. Sdzyslaum. — [s] Z. Rathiborium. — [t] Jak przyp. [p]. — [u] Z. Vyeleborium. — [w] M. Miszyny. — [y] M. Balkowo. — [z] Z. Seyman. — [a] M. Alexius. — [b] Z. Przethpelcz. — [c] Z. Myeczkonem. — [d] M. Bolestiborium. — [e] Z. Mylon. — [f] Z. jak przyp. [b]. — [g] M. Miskonem. — [h] M. Maykowo. — [i] Począwszy od »uxoris« brak w Z. Kapica w innem miejscu podaje: Stanislaum de Mankowice. — [j] Z. Gulouicze. — [k] Z. Thlubycza. — [l] Z. Dzyangulowo. — [m] M. Swiantoslaum. — [n] Z. Bowrowo. [o] M. Przeszecz. Kapica ma Przeradz. Paprocki wymienia Przeradzkich.

de *Zawicz*[a] *magno*[b] [43]; Martinum, Bolestam[c], Albertum Kmola de *Rzeskowo* [44]. Jacussium de *Rzesznycze*[d] [45]; Michaelem et Andream filiastrum eius de *Sandzyno*[e] [46]; Albertum de *Dzyebakowo* [47]. Hos omnes nobiles in his nominatim descriptos et quemlibet ipsorum communiter et divisim ac pueros, haeredes et successores legitimos ipsorum de geneloya[f], proclamatione et clenodio Bolesty ortos, progressos et progrediendos, ab hac vice[g] et aeviternis temporibus liberamus, eximimus penitus et absolvimus ab omni potestate et iurisdictione et ab omnibus vexationibus et iudiciis omnium nostri ducatus palatinorum, castellanorum, iudicum, subiudicum et quorumvis officialium[h] et ministeralium eorundem et[i] peramplius coram ipsis vel alio ipsorum, in omnibus causis, tam magnis, quam parvis, omnibus de se quaerulantibus et cuiquam suorum adversariorum citati non tenebuntur respondere, poena eos et ipsorum quemlibet nulla sequente, nisi coram persona nostra ducali vel nostrorum successorum. Tempore vero eo, quo in ducatu seu in terra nostra non fuerimus constituti, coram iudice nostro terrestri generali, dum tamen per litteram nostrae Maiestatis et in absentia nostri in terra nostra, ut est praemissum, capitanei nostri aut sui vicesgerentis[j] anulo seu sigillo sigillatam, citati fuerint seu evocati, ipsorum nobili iure respondebunt. Et si in aliquibus poenis magnis vel parvis in ipso iudicio[k] nostro manserint seu fuerint iudicialiter condemnati, nulli eas de numero dominorum nostrorum[l] honoratorum vulgariter *czesthnikorum*[m] vel eorum zuppariis[n] solvere tenebuntur, nisi ad solvendum iudici quatuor, subiudici duos grossos pro poena quinquagintali[o], temporibus perpetuis sint astricti, poenis tamen nostris et nostrorum successorum in omnibus salvis[p]. Et ut praesentes nostrae litterae ac huiusmodi iuris donationes robur perpetuae firmitatis obtineant, easdem nostras litteras et donationes nostri(s) Maiestatis sigilli munimine iussimus communiri[r]. Acta sunt haec et data[s] in Ploczko[t] ipso die Stae Luciae anno Domini millesimo quadringentesimo octavo[u], praesentibus his[w] nostris assessoribus et dominis: Andrea de Golczewo castellano, Paulo de Radzanowo[y] vexillifero, Gothardo[z] iudice Ploczensibus, Sasino Gamba succamerario, Paulo castellano Gostinensibus, Adam Swynka[a] de Zyelona, Johanne de Choynowo[b], Johanne de Twylino[c], Michaele vicecancellario et Przeczslao[d] notario curiae nostrae et aliis quampluribus fidedignis.

Tekst tego przywileju zrestytuowany na podstawie dwóch przekazów: 1) Metryka koronna (ks. mazowieckich) ks. 5. f. 109^{v}—111. 2) Akta zakroczymskie ziem. wiecz. ks. 17. f. 17^{v}, gdzie akt ten wpisano pod r. 1502.

---

[a] Z. Zawycz. — [b] Z. brak. U Kapicy następny wyraz Mancz, którego brak w M. i Z. może być przekręceniem wyrazu »magno«. — [c] Z Bolestham. — [d] Z. Zerzewycze. — [e] Z. Zandzyno. — [f] Z. genoloya. — [g] M. vite. — [h] M. officialibus — [i] M. ut. — [j] M. i Z. vicesgerenti. — [k] Z. nostro iudicio. — [l] Z. nostrorum dominorum. — [m] Z. czesthkonykom. — [n] M. supariis. — [o] Z. quinquagenali. — [p] M. aliis. — [r] M. communiri. — [s] Z. dicta. — [t] Z. Ploczka. — [u] M. i Z. MCCCC octavo. — [w] Z. viris. — [y] M. Radzonowo. — [z] M. Gothargo. — [a] M. brak. — [b] Po tym wyrazie w Z.: et. — [c] M. Jonclino. Forma Z. wydaje mi się prawdopodobniejszą. W oryginale było może Cwyclino. — [d] M. Przecislav.

Potwierdzenie tego przywileju i wpis do metryki uzyskał Krzysztof z Kępy, wojewoda płocki, na zjeździe w Raciążu d. 1 listopada r. 1468, jak wskazują słowa, poprzedzające w Metryce tekst przywileju: Anno (1468), die (feria tertia in festo Omnium Sanctorum), loco (Raciąż) et testibus quibus supra, magnificus dominus Cristoforus de Kampa, palatinus Ploczensis privilegium infra conscriptum ipso exhibito petiit sibi confirmari, cuius tenor sequitur in hunc modum. Zatwierdzenie to nosi tytuł: Confirmatio privilegii palatini Ploczensis alias omnium fratrum Bolestarum. Na stronie 110 u dołu dopisano współcześnie, lecz później przekreślono następującą uwagę: De mandato domini ducis hoc privilegium et omnes articulos in eo contentos in vigore remanserunt, tamen alio modo non extradatur, nisi ut compareant et respondeant in terminis communibus coram iudicibus sui districtus more terrigenarum, qui articulus excludi debet.

[1] Kępa, osada znikła (w XVI w. w par. Borzanów, pow. płocki).
[2] Psary, wieś w par. Łęg, pow. płocki.
[3] Cieszewo, wieś w par. Rogotwórsk, pow. płocki.
[4] Maliszewo, wieś w par Rogostwórsk, pow. płocki.
[5] Rczicze, osada znikła, nie wiadomo gdzie położona. Może Ryczyce w Przasnyskiem?
[6] Kozłowo, wieś w par. Łęg, pow. płocki.
[7] Nagórki, wieś w par. Drobin, pow. płocki.
[8] Mańkowo, wieś w par. Słupia, pow. płocki.
[9] Grabiec (w XVI w.: Grębiec) wieś w par. Jeżewo, pow. sierpecki.
[10] Łukowiec, osada znikła, niewiadomego położenia. Inny zapewne Łukowiec w Czerskiem.
[11] Chełstowo, wieś w par. Święcieniec, pow. płocki.
[12] Łysakowo, wieś w par. Bonisław, pow. płocki.
[13] Zalesie, wieś w par. Drobin, pow. płocki.
[14] może Bonisław (w XVI w. Benisław) wieś. par. w pow. płockim.
[15] Szumanie, wieś w par. Jeżewo, pow. płocki.
[16] Jeżewo, wieś par. w pow. sierpeckim.
[17] Zdunówko (w XVI w. Zdunowo) wieś w par. Raciąż, pow. sierpecki.
[18] Milewo, wieś w par. Koziebrody, pow. sierpecki.
[19] Niedroż, wieś w par. Koziebrody, pow. sierpecki.
[20] Budkowo, wieś w par. Drobin, pow. płocki.
[21] Dziewanowo, wieś w par. Drobin, pow. płocki.
[22] Witosławice, wieś w par. Drobin, pow. płocki
[23] Osiek, wieś w par. Koziebrody, pow. sierpecki.
[24] Bęchy, wieś w par. Drobin, pow. płocki.
[25] Kuchary, wieś w par. Drobin, pow. płocki lub w par. Bonisław, pow. płocki.
[26] Koziebrody, wieś parafialna pow. sierpecki.
[27] Kraszewo, wieś w par. Koziebrody, pow. sierpecki.
[28] Myszyno, wieś w par. Koziebrody, pow. sierpecki.
[29] Belkowo, wieś w par. Drobin, pow. płocki.
[30] Druchowo, wieś w par. Koziebrody, pow. sierpecki.
[31] Jankowo, osada niewiadomego położenia, nie ta sama zapewne, co Jankowo w Łomżyńskiem.
[32] Malewo, wieś w par. Koziebrody, pow. sierpecki.
[33] Przedpełce, wieś w par. Woźniki, pow. płocki.
[34] Majkowo, wieś w par. Słupia, pow. płocki.
[35] Mańkowice może to samo co Mańkowo (zob. 8) lub przysiółek tejże wsi. W XVI w. już
[36] Gołocin, wieś w par. Słupia, pow. płocki. [nie istnieje.
[37] Tłubiec, wieś w par. Bonisław, pow. płocki.
[38] Chorzewo, wieś w par. Słupia, pow. płocki.
[39] Dzięgielewo, wieś w par. Gozdowo, pow. sierpecki.
[40] Konary, wieś w par. Ciachcin, pow. płocki.
[41] Bobrowo, osada w par. Sierpc, pow. sierpecki.

[42] Przeradź, wieś w par. Lutocin, pow. mławski.
[43] Zawidz, wieś parafialna w pow. sierpeckim.
[44] Rzeskowo, osada niewiadomego położenia.
[45] Rzessnycze, osada niewiadomego położenia.
[46] może Sędek, osada w par. Zagroba, pow. płocki.
[47] Dziembakowo, wieś w par. Goleszyn, pow. sierpecki.

6. *Płock, d. 6 września 1420 r.*

Przywilej Ziemowita IV (V) dla Lubów.

In nomine Domini amen. Ad perpetuam rei memoriam. Nos Semovitus Dei gratia dux senior Mazoviae, Russiaeque princeps, nec non terrarum Plocensis, Ravensis, Sochaczoviensis, Gostynensis, Plonensis dominusque et haeres Visnensis et Belzensis etc. Significamus tam praesentibus quam futuris, quibus expedit tenore praesentium universis, quod attenta sincerae servitutis constantia, quam nobis et praedecessoribus nostris tota genelogia, totumque genus et clenodium Luby vulgariter nuncupatum a multis retroactis temporibus constanter fideliterque impenderunt et adhuc divina suffragante clementia nobis et successoribus nostris sunt impensuri, horum meritorum intuitu volentes totam dictam generationem et clenodium Luby nostris munificentiis et favoribus amplioribus reddere consolatos, ut caeteri nobiles exemplo ipsorum remunerationis ducti ad nostra nostrorumque successorum obsequia copiosius convolarent, omnes et singulas villas seu haereditates dictorum nobilium generis et totius clenodii Luby in districtibus nostris Plocensi, Ravensi, Sochaczoviensi, Plonensi, Zawkrzensi et in toto ducatu nostro Mazoviae, ubilibet consistentes et situatas, quibuscunque nominibus censeantur, de iure Polonico in ius Theutonicum, quod Culmense dicitur, in omnibus et singulis punctis, conditionibus, articulis et clausulis opportunis transmutamus praesentibus in perpetuum et transferimus, in eisdem omnia iura Polonicalia peramplius removendo. Verum tamen omnes et singuli incolae seu cmethones omnium et singularum villarum dicti totius clenodii Luby, nobis pro huiusmodi iuris et gratiae nostrae donatione, singulis annis de quolibet manso culto et possesso consuetum censum nostrum ducalem, super festum Sti Martini episcopi et confessoris venerandi, nobis et nostris successoribus perpetuis temporibus solvere sint astricti, ab aliisque omnibus antiquis iuris Polonicalis nostris solutionibus, exactionibus, contributionibus, collectis, castri custodiis laboribusque, pontium novorum sive antiquorum reformationibus ac caeteris angariis, perangariis quibusvis, quocunque nomine censeantur, sint penitus liberi et in aevum exempti. Eo tamen excepto, quod dum divina dispositione nuptias nostras sive filiorum vel filiarum nostrarum celebraverimus, aut, quod absit, nos vel quempiam ex filiis nostris captivitatem incurrere vel unquam terram obligatam redimere, vel denuo unam vel plures emere contingerit, extunc praefati cmethones nobilium totius clenodii Luby et successorum ipsorum omnium et singularum villarum totius ducatus nostri Mazoviae, nobis et nostris successoribus similem seu aequalem persolvant de

quolibet manso culto et possesso exactionem, qualem et quantam super alias villas aequali iure Theutonico locatas pro illa vice duxerimus statuendum. In cuius recompensam cmethones nobilium totius clenodii Luby et successorum ipsorum omnium et singularum villarum ab omnibus nostris iudiciis omnium iudicum, palatinorum, castellanorum nostrorum et officialium ipsorum eximimus et penitus liberamus, ut per eos non iudicentur nec citentur et citati non compareant, poena eos omnimode nulla sequente, nisi coram scultetis villarum dicti clenodii Luby sive successoribus ipsorum iure Theutonico Culmensi de se cuilibet quaerulanti astabunt responsuri. Insuper praefatos nobiles Luby clenodii totius in toto nostro ducatu Mazoviae et successores ipsorum favore speciali amplectentes, ipsos una cum posteritate ipsorum ab omnibus nostris iudiciis omnium palatinorum, castellanorum, capitaneorum nostrorum sive officialium eorum eximimus et perpetue praesentibus liberamus, ut per eos non iudicentur de caetero nec citentur et citati non compareant. poena eos omnimode nulla sequente, nisi coram nostra ducali praesentia, vel in absentia nostri de ducatu nostro, coram nostro iudice terrestri generali, et hoc dum anulo nostro sive sigillo nobis existentibus, in absentia vero nostri de terra, capitaneorum nostrorum sigillo sive littera fuerint evocati, iure terrestri cuilibet suorum adversariorum respondebunt. Si vero in aliquibus poenis parvis vel magnis in iudicio nostro manserint et eas luerint, nulli eos de numero dominorum nostrorum sive honoratorum vulgariter *czestnykow* sive officialibus eorum, nisi iudici quatuor, subiudici duos grossos pro poena quinquagenali et nostram partem solvere sint astricti, a poenis vero sex marcarum et *nestanc* praefatos nobiles de armis totius clenodii Luby et successores ipsorum de speciali gratia absolvimus et liberamus perpetue et in aevum tenore praesentium mediante. Damus insuper praefatis nobilibus Luby et successoribus ipsorum, ut quotienscunque et quantumcunque cmethones ipsorum omnium villarum mutuo se occiderint, quod praefati nobiles totius clenodii et successores ipsorum poenam capitalem totalem pro se tollere debent et levare. Si vero proprius extraneum aut extraneus proprium cmethonem interimerit, extunc medietatem huiusmodi poenae capitalis totalem pro se tollere debent et levabunt. Damus etiam et donamus praefatis nobilibus Luby totius clenodii et successoribus ipsorum omnes causas magnas et parvas criminales et civiles infra metas omnium villarum ipsorum iudicare, carceres, cippum et patibula erigere, excessus quoscunque et delicta punire, licet vindictam, sanguinis effusionem, mutilationemque membri aut ulcionem supplicium exigat et deposcat. In cuius rei testimonium sigillum nostrae Maiestatis praesentibus est appensum. Actum et datum in Ploczko feria sexta ante Nativitatem beatae Virginis, anno Domini millesimo quadringentesimo vigesimo, praesentibus ibidem strenuis nobilibusque viris Vyczga de Rawkawczino vexillifero, Petro de Campa succamerario, Dobeslao de Rzewnino iudice, Choczslao de Czaykowo subiudice, Petro de Swierczino dapifero Plocensibus, Andrea de Coslowo castellano Gostynensi, Stanislao

Pawlowski archidiacono et canonico Plocensi, aulae nostrae ac terrarum nostrarum Russiae, Ravensis et Zakroczimensis etc. cancellario, qui praesentia habuit a nobis in commissis, Michaele praeposito collegiatae ecclesiae Sti Michaelis in Ploczko, cancellario Gostynensi ac Michaele vicecancellario curiae nostrae, utriusque ecclesiae Plocensis canonico, plebano in Sochaczewo, venerabilibus et aliis quampluribus nostris fidelibus fidedignis assistentibus ad praemissa

Z oblaty w aktach zakroczymskich, wniesionej d. 10 czerwca 1531 r. przez Jana syna Bro˙nisza z Wyrzyków. Za podstawę tej oblaty służył extrakt z aktów ciechanowskich z d. 11 stycznia 1526 roku.

Tekst niniejszy podaję z kopii, sporządzonej niegdyś własnoręcznie przez ś. p. Adolfa Pawińskiego, dyrektora Archiwum Głównego w Warszawie, dla P. Zygmunta Luby Radzimińskiego, który mi ją do zużytkowania udzielił, za co Mu niniejszem szczerą składam podziękę. Niestety Pawiński nie podał księgi, z której oblatę tę wypisał, a poszukiwania poczynione życzliwie przez Prof. Dra Teodora Wierzbowskiego, obecnego Dyrektora Archiwum, pozostały bez skutku.

Do tego przywileju odnosi się następująca zapiska w aktach zawkrzyńskich z r. 1454, zatytułowana: Jus nobilium Luby:

Venientes Domenicus et Nicolaus de *Crasnewo,* ius suum satis autenticum praeclari ducis Semouiti senioris ducis Mazouiae posuerunt, in quo continetur, quod omnes nobiles de genere Luby nulli suorum adversariorum hic in iudicio dominorum palatinorum respondere tenentur. Et si in aliquibus poenis magnis seu parvis manserint, nulli eas de numero dominorum solvere tenebuntur, nisi iudici quatuor, subiudici duos grossos pro poena quinquaginta solvere tenebuntur et partem ducalem ex integro. [A poeni]s vero sex marcarum et nestane si[militer sunt] penit[us ex]empti.

Zapiska ta w księdze ziemskiej zawkrzyńskiej, t. I. bez pag., wniesiona pod datą: Acta in Gorca feria IV. post festum Nativitatis B. Mariae Virginis (11 września) anno 1454. Przy końcu zapiski karta uszkodzona; brakujące litery ujęliśmy w nawiasy.

7. *Troszyn, 1425 r.*

Przywilej Ziemowita IV (V) dla Rogalów.

(Brak kilku wierszy)... [impen]derunt et ad[huc nobis et nostr]is successoribus [temporibus perpetu]is sunt impensuri et... [di]vina clementia suffragante... [una cum] ipsorum posteritate fideliter et constanter... [precibus] venerabilis Czemborii de *[Gylowo]*[1] nostri cancellarii benigniter acclinati, horum igitur meritorum intuitu, ipsis gratiam volentes facere specialem, ut caeteri de aliis nationibus ipsorum exemplo ducti ad nostra servitia et obsequia eo ferventius et avidius convolarent, omnes et singulos milites nobiles proceres de eodem genere [dictae] nationis Rogalitarum, quocunque nomine et vocabulo vocentur, in terris nostris Mazoviae ubilibet constitutis et ipsorum legitimos successores tenore praesentium liberamus, absolvimus et exemimus perpetue et in aevum ab omnibus iudiciis omnium iudicum et subiudicum, palatinorum, castellanorum caeterorumque dignitariorum nostrorum et ministerialium ipsorum, ut de caetero per ipsos non citentur nec iudicentur et si citati fuerint, non compareant, poena eos omnimode nulla sequente, nisi coram nostri vel successorum nostrorum praesentia, cuicunque suorum adversariorum in omnibus ipsorum causis, tam magnis quam parvis respondebunt et respondere tenebuntur et hoc sigillo ac anulo nostro solummodo citati. Tempore autem, quo nos de terris Mazoviae transire contigerit,

sigillo capitanei, qui pro tempore fuerit, citentur, vel coram nostro capitaneo vel iudice generali suis adversariis respondebunt. Si vero in aliquibus poenis magnis vel parvis in iudicio nostro manserint, seu eas luerint, nulli de numero ipsas dignitariorum vel honoratorum ac ministerialium nostrorum vulgariter *czesthnykom* ac zuppariorum alias *zupczam* solvere tenebuntur, nisi partem nostram nos et successores nostros tangentem, necnon iudici duos, subiudici vero unum grossum pro qualibet pena quinquagenali solvere tenebuntur et praesentibus sint astricti. Absolvimus insuper praefatos nobiles et proceres de dicta natione Rogalitarum a poena sex marcarum, ut si huiusmodi in iudiciis nostris poena fuerint condemnati, nulli eam...les... et conceden... et exemptionem... et firmitate iuxta p. . gratiae libertatis et exem[ptionis] permaneant. In cujus rei [testimonium sigillum] nostrae Maiestatis praesentibus [est appensum. Actum et datum] in Troschin, feria secunda infra [octavas]... Beatae Mariae Virginis gloriosae, anno [domini millesimo] quadringentesimo vigesimo quinto. Praesentibus venerabilibus dominis Michaele Sti Michaelis praeposito, qui praesentia habuit in com[missis, Czemborio de Gylowo cancellario [nostro et] canonico ecclesiarum Plocensium, necnon str[enuis] ac nobilibus Stanislao Grad pa[latino Plocensi, Sa]schino de Trampky [castellano] Plocensi, Andrea de Cziechomino Gostinensi castellanis, ... Petro de Campa, Petro Luca de Babsko, subpincerna curiae nostrae et aliis fidedignis quampluribus ad praemissa

Z oblaty w aktach ziemskich zawkrzyńskich, t. I. (bez paginacyi). Karta uszkodzona.

[1] Iłowo, wieś w par. Narzym, pod Mławą.

8. *Płock, d. 27 grudnia 1472 r.*

Przywilej Kazimierza III dla Dołęgów.

Kazimirus etc. significamus etc. quomodo consideratis assiduis et fidelibus serviciis venerabilis et generosorum Dolanga praepositi sancti Michaelis et canonici Plocensis, Goliae marsalci, haeredum de *Llang*[1], Zawischa de *Conraczecz*[2] vexilliferi Plocensis et Nicolai de *Crosznye*[3], curiae nostrae marsalci, quae nobis et olim praeclaris principibus dominis Wladislao patruo et filiis suis Semovito et Wladislao, fratribus nostris, Mazowiae ducibus et dominis Plocensibus, fideliter et diligenter exhibuerunt, horum servitiorum in recompensam, omnibus et singulis dignitariis, nobilibus, terrigenis in Plocensi et Zawkrzensi terris consistentibus de domibus, armis seu proclamatione Dolanggy existentibus et per descensum et lineam masculinam descendentibus et progredientibus, ipsos et ipsorum, ut praefertur, legitimos successores ab omnibus iudiciis omnium palatinorum, castellanorum, capitaneorum, iudicum, subiudicum et quorumcunque officialium liberamus excipimus et per praesentes eximimus, solum coram nobis, citatione anulo nostro consignata, ad obiecta quorumcunque respondebunt. Et in absentia nostri seu successorum nostrorum coram iudice nostro generali terrestri similiter ad obiecta respondere tenebuntur. Praefatos etiam nobiles de domibus et geneloya Dolanggy existentes

et procedentes, modo praescripto ab omnibus poenis iudicialibus magnis et parvis absolvimus et absolutos esse volumus, solum a poena quinquagenali, quotiens in ea fuerint condempnati, ab eadem partem nostram integraliter reservamus, iudici vero duos et subiudici unum grossum solvere tenebuntur temporibus perpetuis. Rursum omnes villas et quaecumque bona haereditaria per dictos nobiles ad praesens habitas et habita et in posterum habenda de iure Polonico in ius Theutonicum transponimus et permutamus ius Culmense in forma meliori solita etiam de radice collocatis et collocandis. Omnes vero cmethones villarum seu bonorum eorum nobilium alterius praerogativa iuris non gaudentes, nobis et successoribus nostris de quolibet manso culto et possesso pro festo quolibet Sti Martini censum integrum solvere debebunt praesentibus, qui erunt astricti. Datum (in Ploczko in castro, Dominico ipso die Sti Johannis Apli, anno Domini millesimo quadringentesimo septuagesimo secundo).

Metryka koronna (książąt mazowieckich), t. 5. p. 28v. Akt zatytułowany Jus Dolangąm.

[1] Łęg, wieś parafialna pow. płocki.

[2] Kondrajec, wieś w par. Sochocin, pow. płoński, lub w par. Raciąż, pow. sierpecki.

[3] może Krośnice w par. Lekowo, pow. ciechanowski.

9. *Mąkolin, d. 26 kwietnia 1473 r.*

Przywilej Kazimierza III dla Gozdowów.

Kazimirus Dei gratia dux Mazoviae etc. significamus etc. quomodo diligenter[a] attentis fidelibus et continuis obsequiis[b] venerabilis Johannis de *Zdzary*[1], archidiaconi Dobrinensis ac nobilis Johannis de *Byalawyeza*[c 2], capitanei Polthouiensis et incisoris curiae nostrae[d], quae nobis magnopere[e] exhibuerunt et in posterum favente altissimo[f] se offerunt[g] exhibituros, quosque ad constantia et maiora servitia ut reddamur affectiores et promptiores et[h] in recompensam[i] servitiorum huiusmodi[j], praefatos archidiaconum Johannem[k] et Johannem incisorem de domo seu genelogia Gosdoworum[l] existentes ac procedentes[m] et ipsorum fratres clenodiales de domibus seu haereditatibus videlicet de *Peplowo*[n 3], *Zdzary*[o], *Stauischino*[4], *Obramp*[5], *Vileuo*[6] et *Nyesdzyno*[p 7] in terris Plocensi et Vyschegradiensi[r] sitis, ad praesens existentes ac ab eisdem per lineam masculinam descendentes, ab omnibus iudiciis omnium palatinorum, castellanorum, iudicum, subiudicum, capitaneorum, dignitariorum et quorumcunque[s] officialium nostrorum liberavimus, exemimus et absolvimus, prout per praesentes liberamus, eximimus et absolvimus[t] perpetue

[a] W Z(awkrzyńskich) tego wyrazu brak. — [b] Z. ma fidelibus servitiis. — [c] Z. Byalawyesza. — [d] Z. curiae nostrae incisoris. — [e] Z. magno opere. — [f] W Z. tych dwóch wyrazów brak. — [g] Z. se asserunt. — [h] W Z. słów od »quosque« do »promptiores et« brak; zamiast nich jest etc. — [i] Z. in recompensationem igitur suorum — [j] W Z. tego wyrazu brak. — [k] Z. Johannem archidiaconum. — [l] Z. Gosdowo. — [m] W Z. tych dwóch wyrazów brak. — [n] W Z. tych trzech wyrazów brak. — [o] Tu w Z. wymieniono jeszcze dwie miejscowości, których w M(etryce) brak: Zochow i Byeszdzino. — [p] W Z. tej miejscowości brak. — [r] Z. dodaje jeszcze: Zawkrensi. — [s] Wyrazów od »castellanorum« do »quorumcunque« w Z. brak. — [t] Wyrazów od »prout« do »absolvimus« w Z. brak.

et in aevum[a]. Et quod de caetero ad praesentiam dictorum dignitariorum et officialium[b] citati respondere ad obiecta quorumcunque in quibuscunque causis[c] non teneantur, nisi coram nostra persona ducali et nostrorum successorum. Et in absentia nostri, dum de terra nos contigerit recedere, extunc praefati haeredes et ipsorum, ut praefertur, legitimi successores, coram nostro iudice generali terrestri[d], anulo tamen nostro seu sigilli nostri[e] litteris citationum sigillatis citati, ad obiecta de illis quaerulantium[f] parere et respondere tenebuntur. Praeterea maiori gratia eosdem et domum praefatam eorum prosequentes[g], ab omnibus poenis magnis et parvis in quibus iudicialiter fuerint sententiati[h], liberamus, eximimus et absolvimus per praesentes[i], solum a poena quinquagenali nobis et nostris successoribus decem[j], iudici duos, subiudici vero[k] unum grossum, quotienscunque in iudicio fuerint condemnati, totiens eandem solvere compellentur et praesentibus sint et erunt astricti[l] perpetuis temporibus[m]. Datum in Makolino feria secunda post Dominicam Conductus Paschae[n], anno Domini millesimo quadringentesimo septuagesimo tercio[o], praesentibus *(reszty brak)*[p].

Tekst przywileju wydrukowaliśmy z Metryki mazowieckiej t. 5 p. 31, gdzie jest on pełniejszy i poprawniejszy. W notach podajemy odmianki innego tekstu, zawartego w księdze ziemskiej zawkrzyńskiej w t. 1 niepag. a wpisanego tam przed 1 kwietnia r. 1475. Przywilej ten w Metryce nosi nagłówek: Jus Gosdoworum, w księdze zaś zawkrzyńskiej nadto dodatek: ex registro privilegiorum.

[1] Zdziar, wieś w par. Góra, pow. płocki.
[2] Białowierza (s.), wieś w par. Pułtusk, pow. pułtuski.
[3] Pepłowo, wieś w par. Święcienice, pow. płocki.
[4] Stawiszyn, wieś w par. Radzanów, pow. sierpecki.
[5] Obręb, wieś w par. Borzewo, pow. sierpecki, w pobliżu wsi Gozdowo, kolebki rodu.
[6] Milewo, wieś w pow. Zgliczyn, pow. sierpecki.
[7] Nizdzino, wieś w par. Orszymowo, pow. płocki.

10. *Kazom, d. 25 lipca 1478 r.*

Przywilej Bolesława V. dla Pobogów.

Anno domini millesimo quadringentesimo LXXVIII, in Cazom, praesentibus Jacobo de Mijensko castellano Czyrnensi, Derslao de Popyelzino canonico Warszouiensi et vicecancellario, Petro Okun subpincerna curiae et Derslao de Parznyewo magistro coquinae, sabbato sancti Jacobi, dominus dux ad instantes petitiones et ratione servitiorum magnifici Johannis *Lypsky*[1] castellani Wysnensis et Johannis *Sobyecursky*[2] succamerarii Warschouiensis et

[a] Tych trzech wyrazów w Z. brak. — [b] Z. officialium et dignitariorum praedictorum. — [c] Z. dodaje: »tam magnis, quam parvis«. — [d] Całe to zdanie aż do »terrestri« w Z. opuszczone. — [e] Z. annulo seu sigillo nostris. — [f] Tych trzech wyrazów w Z. brak. — [g] Wyrazów od »maiori« do »prosequentes« w Z. brak. — [h] Z. condemnati. — [i] Z. liberamus et exemimus. — [j] Z. dodaje grossos. — [k] W Z. tego wyrazu brak. — [l] Wyrazów od »totiens« do »astricti« w Z. brak. — [m] Z. dodaje et in évum. — [n] Z. ante Convérsionis beati Petri apostoli. — [o] Z. quarto. — [p] Z. uzupełnia: magnificis dominis: Stephano castellano Plocensi, Jacobo de Lupky etc.

marsalci domini ducis Conradi, omnibus et singulis terrigenis et nobilibus de armis Poboschenye in Warschouiensi, Zacrocimensi et Nurensi terris residentibus et eorum successoribus iura inscripta concessit, dedit, donavit inperpetuum duratura. Ita, quod dictos terrigenas et nobiles ac eorum successores de armis Poboschenye absolvit et liberavit ab omnibus iudiciis omnium palatinorum, castellanorum, officialium, subiudicum, zuppariorum et ministerialium quorumcunque, ita, quod de caetero per eos non iudicentur, neque ad ipsorum praesentiam citentur et citati non compareant, poena ob non comparitionem nulla sequente. Solum ad praesentiam ducalem aut iudicis ordinarii terrestris, signeto terrestri litteris signatis citati, iuri astabunt et unicuique de eis quaerulanti iudicialiter respondebunt iustificaturi in perpetuum. Item liberavit eos ab omnibus et singulis poenis magnis et parvis omnium palatinorum, castellanorum, iudicum, subiudicum et omnium officialium, ita quod eas minime solvere teneantur, poena quinquagenali duntaxat excepta, cuius poenae domino duci totam partem ipsum spectantem, iudici vero quatuor et subiudici duos grossos communis monetae, totiens quotiens eam incurrerint, solvere in perpetuum tenebuntur et eorum successores.

Metryka koronna (książąt mazowieckich) t. 9. p. 103v. Akt zatytułowany: Jura nobilium de armis Pobozenye. Przy końcu zapiski kancelaryjne: dominus dux per se. Exivit.

[1] Z kilku wsi Lipie na Mazowszu, będzie tu zapewne mowa o Lipiu wsi parafialnej w pow. grójeckim.

[2] Sobiekursk, wieś w par. Otwock, pow. nowominski.

Podwody kazimierskie 1407—1432.

Wydał

Stanisław Krzyżanowski.

Wśród rękopisów Biblioteki Jagiellońskiej znajdują się pod nr. 1045 dwie księgi radzieckie miasta Kazimierza przy Krakowie, z lat 1402—1415 i 1416—1432. Są to kodeksy papierowe, pierwszy o 42—45 cm., drugi o 45 cm. wys., oba o 15 cm. szer.; pierwszy liczy kart 326, drugi 236 nowego foliowania. Oprawa współczesna pierwszej księgi w pergamin z zewnętrznej strony gładzony, do oprawy drugiej użyto dyplomu pergaminowego, bardzo dzisiaj uszkodzonego, zawierającego nadania odpustowe kilku biskupów dla kościoła i kaplicy na zamku »in Krisseborgh« (zapewne Kreuzburg na Śląsku), wystawionego w Awinionie d. 27 albo 28 lutego 1319 r.; na obu oprawach wypisano szereg notat pisarzy kazimierskich. Oprawę nową w półskórek dano w r. 1903.

Zapiski lat poszczególnych w księgach poprzedzają nagłówki: »Registrum novorum consulum civitatis Kazimiriensis«, czasem z stylistyczną odmianą, czasem także poprzedzone wyrazami »Nota« lub »Incipit«, zawsze z imiennem wyliczeniem rajców. Księgi niniejsze stanowiły ongi własność miasta Kazimierza, a zapewne w chwili zaniedbania pieczy nad archiwaliami w pierwszej połowie XIX wieku dostały się do Biblioteki Jagiellońskiej. Odbiegają one formatem od poprzednich najstarszych ksiąg radzieckich miasta Kazimierza, z lat 1369—1401, przechowanych w Archiwum aktów dawnych miasta Krakowa, mierzących 30 cm. wys., a 10 szer., które ukażą się wkrótce w wydawnictwach tegoż Archiwum. W jednych i drugich przeważają zapiski dochodów i wydatków, w późniejszych ułożone systematyczniej. Nie będziemy się szczegółowo zastanawiali nad samemi księgami i zmieniającym się w nich układem rubryk, zaznaczamy tylko, że raz zbierają one porozrzucane dawniej

w różnych miejscach wydatki, to znowu wyodrębniają te, które poprzednio tonęły w ogólniejszych grupach. W miarę potrzeby pojawiają się i rubryki nowe.

Wydawnictwo nasze zestawia zapiski odnoszące się do podwód królewskich, t. j. dostarczane przez miasto Kazimierz królowi, królowej i dworowi królewskiemu, lub w ich usługach w latach 1407—1432. Z okresu wcześniejszego mamy wzmianek niewiele. W roku 1371 zapisano w dziale »distributa bonorum« wydatek $1^1/_2$ grzywny na konie odwożące królowę do Słomnik, w r. 1387 w »distributa vectorum et vigilum« czytamy, że woźnice wiozą rzeczy za królową, w r. 1389 i 1392 konie biegną za królem, w r. 1392 królowej dano dwa konie do Sandomierza; z r. 1402, 1405 i 1406 są również luźne tylko zapiski, notowane w »distributa communia«[1], a wyraz *podwod* pojawia się w nich w r. 1406. W r. 1407, wśród podanych tytułów pozycyi rachunkowych, spotykamy nagłówek »pro vectoribus et podwody«, a odtąd osobna pozycya: »podwody« zajmuje już dosyć miejsca. Oznaczana najczęściej polskim wyrazem, nosi jednak czasem rubryka ta nazwy łacińskie, jak: *subvectura, equi subiugales,* a nawet *expedicio, expedicionales;* ostatnie wyrażenia oznaczają jednak niewątpliwie wozy wojenne, jakich miasta musiały niezależnie od podwód dostarczać, a podajemy z pierwszych lat kilka zapisek do nich dlatego, że źródło nasze oznacza je jedną nazwą.

Podwody jako ciężar ogólny, polegający na obowiązku dostarczania koni, a czasem i wozów królowi, jego rodzinie, urzędnikom, posłańcom, a nawet służbie, znane są dobrze w prawie polskiem i już w XII wieku zjazd łęczycki na nie narzeka. Przy rozlicznych przywilejach immunitetowych, od XII wieku poczynając, spotykamy uwolnienie od podwód głównie w w. XIII; z w. XIV wyraźne wymienienie podwód w uwolnieniach od posług publicznych pojawia się stosunkowo rzadko, ale przywileje Jagiełły z r. 1409 powołują się na zwyczaj prawny, zachowywany za Kazimierza W. Przywilej koszycki mówi ogólnie o uwolnieniu od ciężarów i posług miast i wsi szlacheckich, przywilej piotrkowski z r. 1388 określa wyraźnie, że kmiecie »terrigenarum« są wolni od podwód, co powtarzają i inne przywileje Jagiełły.

Jak się przedstawia historya podwód w miastach? Najobszerniej traktuje tę kwestyę Dr. Stanisław Kutrzeba w rozprawie »Podwody miast polskich do r. 1564«[2], uwzględniając liczny materyał źródłowy. Autor wątpi, czy milczenie dokumentów lokacyjnych o podwodach należy rozumieć tak, że obowiązek ich dostarczania ciążył na miastach od początku, zaznacza jednak, że trudno również wytłumaczyć w przeciwnym razie modyfikacyę pierwotnego kontraktu na niekorzyść miast; dyplom Łokietka z r. 1306, zawierający wyraźne uwol-

[1] 1402, in dominica Oculi (26 Febr.): Item vectoribus ex parte domini regis versus Mechoff X scot. Item VI$^1/_2$ gr. Item VI gr. famulis, qui potum duxerunt ad castrum. 1405 Item distributa in dominica Respice (28 Junii). Item de vectura regali versus Proschowicz X scot. Paschco nomine. 1406 Item VIII gr. podwod. VI gr. pro expensis servo civitatis ad ducendam dominam reginam.

[2] Przewodnik naukowy i literacki z r. 1900, str. 495—509. Por. także tegoż autora »Finanse Krakowa w wiekach średnich«, Rocznik krak. t. 3 z r. 1900, str. 105 i 144.

nienie miasta Krakowa od podwód, uważa za wątpliwe świadectwo, by na jego podstawie można budować dalej idące wnioski, przyczem podnosi, że w rachunkach krakowskich są od r. 1390 notowane wydatki na podwody; w dalszym ciągu zwraca Dr. K. uwagę na dokumenty z r. 1409 i lat następnych i podkreśla innowacye, które wprowadzają władcy, zwłaszcza zaś Jagiełło, polegające na dwóch zasadach: na ograniczeniu dawania podwód daremnych i na obowiązku uiszczania ich za opłatą; kończy przedstawieniem rozwiązania kwestyi w r. 1564 i oparcia jej na innych podstawach, mianowicie na przemianie tej posługi na opłatę pieniężną, przy pociągnięciu do niej miast dotąd wolnych, z czem, o ile o jego własne interesy idzie, skutecznie walczy Kraków.

Podane streszczenie rozprawy Dra Kutrzeby uwalnia nas od obowiązku szerszego rozwodzenia się nad podwodami miast polskich. Godząc się ogółem na przedstawienie kwestyi po roku 1409, zaznaczamy jedynie różnice, jakie nam się przy rozpatrywaniu wcześniejszego okresu nasunęły. Przedewszystkiem pragniemy podnieść, że brak uwolnienia od podwód w dokumentach lokacyjnych miast przemawia za tem, że miasta zrazu ten ciężar ponosiły. Dokumenty obejmujące immunitety dla wsi, zawierają zwykle uwolnienia »ab his solucionibus, serviciis et exaccionibus«, dokumenty dla miast nie wymieniają przytem »servicia«, ale mówią o »soluciones et exacciones«, jak n. p. przywilej lokacyjny Wstydliwego dla Mstowa[1] z r. 1278 lub Kazimierza W. dla miasta Kazimierza z r. 1335[2]. Statuta synodalne sieradzkie z r. 1262[3] zezwalają na podwody w trzech wypadkach, w razie zdrady grożącej księciu czy grodowi i w razie doniesienia o wtargnięciu nieprzyjaciela. Ale i w tych wypadkach należy je zmieniać w najbliższem miejscu, a dawne zostawić tam tak, by je właściciele łatwo mogli odzyskać. Ale i wedle tych statutów chodzi tu o wsi i ludzi wsi kościelnych.

Uwolnienie miasta od podwód spotykamy po za podrobionym dokumentem Odonicza dla Lubiąża[4] po raz pierwszy w przywileju lokacyjnym Miechowa[5], wydanym przez Przemysła II, jako księcia krakowskiego, w dniu 6 września 1290 r., a choć dokument ten znany tylko z kopii, rzecz jest zupełnie prawdopodobną, nadanie dla Miechowa-miasta odpowiada zresztą uwolnieniu Miechowa-wsi od tego ciężaru już w XII wieku, jak świadczy dokument patryarchy; także przywilej Łokietka z r. 1307, znany z oryginału tegoż monarchy z r. 1318, mówi ogólnie o uwolnieniu Miechowa od wszystkich ciężarów i posług prawa polskiego[6]. Wieliczka otrzymała już za Probusa uwolnienie od powozu, co również Przemysł II zatwierdza[7]. Przywilej Łokietka dla Krakowa[8] z r. 1306, z potwierdzeniem i odnowieniem lokacyi

[1] K. M. P. II, p. 143.

[2] »nullis extragravacionibus polonicis, videlicet solucionibus et exaccionibus quibuscunque, quocunque nomine censeantur, gravabuntur«. K. d. m. Kr. I, p. 20.

[3] K. W. P. I, nr. 402. [4] K. W. P. I, nr. 218. [5] K. M. P. II, p. 180.

[6] l. c., p. 211. [7] l. c., p. 178. [8] K. d. m. Kr. I, nr. 3.

Wstydliwego, znany z instrumentu notaryalnego z XV wieku, jest niewątpliwie w treści swojej autentycznym, choć w szczegółach winien stać się jeszcze przedmiotem krytyki dyplomatycznej. Ustęp o podwodach mógłby budzić niejakie wątpliwości przez swoje wyrażenie »ab stacione equitature, que podwoda dicitur«; wyrażenia »equitatura« nie udało nam się spotkać w dokumentach polskich[1] przed przywilejem piotrkowskim z r. 1388, a dokumenty z r. 1409 dla Kazimierza i innych miast wydane, dodają polskie wyjaśnienie mówiąc: equitaturarum, que *podwodi* dicuntur, equitaturis *podwodi* dictis, co jeszcze brzmi podobniej do wyrażenia dokumentu z r. 1306. Z drugiej strony wyrażenie z r. 1306 różni się nieco od późniejszych zwrotem »ab *stacione* equitature«, co odpowiada analogicznym znanym u nas z końcem XIII w.: ab stacione aucupum, venatorum etc. Zwrot ten dokumentu Łokietka jest zatem tylko pozornie bliskim późniejszym przytoczonym wyrażeniom, w rzeczywistości nie oznacza on obowiązku dostarczania podwód, ale obowiązek żywienia podwód. O uchylenie ciężaru stacyi starano się szczególniej właśnie z końcem XIII i początkiem XIV w., jak świadczy przywilej Głogowczyka dla kościoła polskiego[2] z r. 1298 i przywilej Łokietka dla katedry krakowskiej[3] z tego samego roku 1306, co omawiany miejski. Nie wyklucza to oczywiście, że Kraków mógł już wcześniej czy później uwolnienie od samych podwód uzyskać, bo w każdym razie faktem jest, że z końcem XIV wieku ich nie dostarcza. Wprawdzie w rachunkach miejskich figurują nieraz rubryki wydatków na posłańców królewskich, jak: *nuncii in factis regis*, *nuncii domini regis*, ale chodzi tu nie o żadne obciążenie miasta, ale o czynienie wydatków w zastępstwie i na rachunek króla, czy królowej. Wydatki czynione są *ad mandatum regis*, *ex mandato domini regis*, *ad mandatum litteratorium*, są zestawiane osobno, niezależnie od miejskich, jako rachunek króla, czy królowej: Racio domini regis super nunciis, Ad racionem domini regis, Racio domine regine in suis raysis[4]; przy zestawieniu takich wydatków na rachunek króla w roku 1394 czytamy: Summa CLXIII mrc. XV scot., defalcatis quitatis, que habentur super parte prescriptarum pecuniarum, remanent III marc. VII$^1/_2$ scot[5]. Miasto ma mnóstwo rachunków z królem i obliczenie ostateczne następuje przy pomocy kwitów królewskich, o które dba bardzo i które, jak w powyższym wypadku, liczy za gotówkę. Przytoczyliśmy tylko przykłady z źródeł drukowanych, rękopisy mogą je znacznie pomnożyć.

---

[1] Za bezwzględną ścisłość niepodobna ręczyć wobec braku jednolitego kodeksu dyplomatycznego polskiego z odpowiednim indeksem, któryby do pewnego stopnia zastąpił słownik wyrażeń prawnych w Polsce używanych.

[2] »in villis et bonis ecclesiarum dictarum nunquam stacionem aliquam faciemus, nec umquam nostros homines pabulare, quod in vulgari *piczowacz* dicitur, bona ecclesie permittemus«. K. W. P. II, nr. 787, p. 153.

[3] »Et promittimus... nec... nocturnis seu diurnis stacionibus et descensibus... bona ecclesie Cracoviensis... perturbare«. K. Kat. Krak. I, p, 147.

[4] Najstarsze księgi i rachunki m. Krakowa II, p. 240, 241, 244.

[5] l. c., p. 246.

Rozszerzyliśmy się nad pytaniem o udziale Krakowa w dostarczaniu podwód, aby stwierdzić, że miasto już w XIV wieku nie daje podwód daremnych i że dostarcza ich za opłatą na rachunek króla, a przykład Krakowa, choć z pewnemi modyfikacyami, posłużył do uregulowania podwód w innych miastach z początkiem XV w.[1]

W r. 1409 wydaje Jagiełło kilka przywilejów[2] wedle jednego wzoru dla Kazimierza, Kleparza, Sandomierza, Pilzna i t. d. ze zwolnieniem od podwód, jako aktem łaski monarszej, »aby mieszczanie i mieszkańcy miast królestwa naszego i dzierżaw naszych od uciążenia przez nie odetchnęli i o łaskę Stwórcy naszego dla nas, małżonki i potomstwa naszego tym chętniej się modlili«.

Mieszczanie wolni są odtąd od obowiązku dostarczania koni do wozów dla posłańców, sokolników i kogokolwiek, nie mają też ich żądać urzędnicy i posłańcy królewscy. Jedynie w razie pobytu króla lub królowej w danem mieście winni dostarczyć trzech lub czterech wozów pod rzeczy kuchenne dla przewiezienia ich do najbliższej stacyi królewskiej. Jeżeliby mieszczanie na żądanie królewskie w razie potrzeby przecież podwód dostarczyli, wówczas winni to uczynić jedynie za słuszną zapłatą ze strony króla.

Akt łaski monarszej, wspominając o potomstwie królewskiem, łączy się przynajmniej formalnie, z urodzeniem księżniczki Jadwigi w r. 1408.

Taki akt dla Kazimierza przy Krakowie dochował się w oryginale[3]. Wspomnieliśmy wyżej, że w latach 1369—1406 miasto Kazimierz dostarczało podwód tylko wyjątkowo. Następne lata przynoszą już szereg zapisek na podwody i wozy wojenne, a od r. 1416 zapiski biegną coraz ciekawsze, wymieniają coraz więcej ludzi pozostających w stosunkach z dworem, objaśniają żywy ruch z Litwą, Węgrami, Śląskiem, Czechami, różne uroczystości dworskie w Krakowie, na które czasem dla licznego zjazdu i sreber od księcia raciborskiego pożyczyć trzeba, zjeżdżają zaś na nie dostojni goście, jak cesarz Zygmunt, król duński Eryk, margrabia brandenburski narzeczony polskiej królewny i w. i. Przywilej z r. 1409 pociągnął za sobą to następstwo, że z czasem nie Kraków, ale Kazimierz przy Krakowie całe przedsiębiorstwo podwód na siebie objął i rachunki z urzędnikami królewskimi prowadził. Materyał wydał nam się dość ciekawym, by go ogłosić, stanowi on poniekąd

---

[1] Z źródła późniejszego, ale jeszcze z XV wieku, mianowicie rocznika biskupa przemyskiego Jana z Targowiska, dowiadujemy się, że Jagiełło miał narzucić podwody miastom i miasteczkom stołu królewskiego i klasztornym, jako obowiązek szczególnie uciążliwy. »Sed et mali non minus in eodem regno reliquit, praecipue quod quandam angariam civitatibus et oppidis mensae regalis et monasteriorum, quae *podwoda* dicitur, imposuit, quo gravamine sic depauperata et attrita sunt, quasi hoste quopiam extraneo vastarentur, praesertim propter licentiosum abusum earundem podwodarum, qui crevit cum tempore (Monumenta Poloniae hist. III, p. 234). Rzecz da się wytłumaczyć w ten sposób, że ogólne uwolnienie posiadłości szlacheckich od podwód musiało się odbić niekorzystnie na dobrach królewskich i kościelnych.

[2] Kutrzeba, Podwody, p. 500.

[3] K. d. m. Kr. I, nr. CX, p. 156 i Dodatki.

dopełnienie rachunków wielkorządów krakowskich[1], a nawet szereg tych samych osób przesuwa się tu i tam.

Pisownię oryginału staraliśmy się oddać wiernie, przedewszystkiem w imionach własnych (o ile były wypisane w całości, a nie w skróceniach), wyrażeniach technicznych polskich i obcych, zmieniając ją w reszcie tekstu tylko wtedy, gdy pisarz użył spółgłoski *v* w znaczeniu samogłoski *u* lub odwrotnie. Imiona własne drukowane są zawsze dużemi literami, inne wyrażenia, a także tytuły i godności, małemi, bez względu na pisownię oryginału, zupełnie nieustaloną w tym kierunku. Nie uwzględnialiśmy używanego często *y* zamiast *i*, jak również podwójnego *ff* w wyrazach *fferia*, *ffamilia* i t. p. Wszystkie zapiski podane są chronologicznie; o ile rękopis od tego porządku odstępuje, przestawiamy je, zaznaczając to w przypisku, z wyjątkiem r. 1430 bardzo nieporządnie prowadzonego, gdzie bez wielkich zmian niepodobna było tego dokonać. Często już pisarze rękopisu zaznaczali konieczność przestawienia zapisek, kładąc na boku litery *a b*, w tym wypadku przestawiamy je bez dalszej uwagi. Lata i rozwiązanie dat zamykamy nawiasami okrągłymi, oznaczenie kart rękopisu i zapiski przekreślone — klamrami. Ze względu na to, że w latach 1407—1415 wypłacane kwoty zapisywano jużto na początku, jużto w środku, jużto na końcu pozycyi rachunkowej, a w latach 1416—1432 przeważnie na końcu, zostawiamy je w pierwszych na swoich miejscach, w drugich wyrzucamy na koniec wiersza, o ile zaś w rękopisie zapisano je przypadkiem w środku pozycyi, pozostawiamy je tam, a na końcu wiersza powtarzamy w nawiasie okrągłym.

Wydawnictwo niniejsze powstało przy wytrwałej i umiejętnej pomocy p. Władysława Barana.

(1407).

[I 142 v.] Exposita super podwody de anno Domini MCCCCVII.

Item X gr. dominico Exurge (30 Ianuarii) VI d.

Item XII gr. dominico Esto mihi (6 Februarii). Item V$^1/_2$ gr. eodem dominico.

Item I fertonem dominica Iudica (13 Martii).

Item Glatensteik $^1/_2$ marc. in dominica Iudica.

Item feria sexta ante Ramospalmarum (18 Martii) I fertonem.

Item dominica Quasi modo geniti (3 Aprilis) VI gr.

Item eadem dominica XVIII gr. Item XIII gr. eadem dominica.

Item eadem dominica I gr. Item feria quarta VI gr. Item feria sexta III$^1/_2$ gr.

Item dominica Iubilate (17 Aprilis). Item I$^1/_2$ gr. Item dominica Cantate (24 Aprilis) podwodi III$^1/_2$ gr. Item dominica Vocem iocunditatis (1 Maii)

[1] Rachunki dworu króla Władysława Jagiełły (Mon. medii aevi hist. t. XV), r. 1896, wyd. Fr. Piekosiński.

filio Riczkonis $^1/_2$ marc. Item III$^1/_2$ gr. sabbato in die Visitacionis (2 Iulii) ad Slomenik.

Item infra octavas Assumpcionis Marie (16—21 Augusti) XI scotos. Item sabbato in vigilia s. Augustini (27 Augusti) XVIII gr. Item V gr. feria tercia ante festum Nativitatis Marie (6 Septembris). Item VI gr.

(1408).

[161 v.] Item exposita super podwody primo sabbato in vigilia Circumdederunt (11 Februarii) XVII scotos. Item 3 gr. super podwody.

Item unum fertonem feria VI in vigilia s. Mathie apostoli (24 Februarii).

Item X gr. Item in conductu regine XIX scotos.

Item V gr. feria sexta ante dominicam Oculi mei (16 Martii). Item VIII gr. feria quarta ante Iudica (28 Martii). Item IIII gr. eadem die. Item V gr.

Item unum gr. famulo aurige. Item 1 fert. sabbato ante Philippi et Iacobi (28 Aprilis).

Item sabbato ante dominicam Iubilate (5 Maii) I fert. vectori Schram.

Item III gr. Item IIII gr. Item 3 gr. cum VII d. infra octavas Ascensionis (25—30 Maii). Item IX scotos in vigilia Penthecostes (2 Iunii). Item $^1/_2$ marc. in die apostolorum Petri et Pauli (29 Iunii). Item duo gr.

Item X gr. infra octavas Assumpcionis Marie (16—18 Augusti)[1]. Item VIII gr. dominica infra octavas Assumpcionis (19 Augusti). Item $^1/_2$ marc. in crastino sancti Bartholomei (25 Augusti). Item II gr. in die sancti Egidii (1 Septembris).

Item IIII gr. sabbato in crastino sancte Crucis (15 Septembris). Item 3 gr. in die sancti Wenczslai (28 Septembris) famulo Wenczil. Item II gr. Item I gr. Kurzulkoni pro equo. Item VI gr. in die Martini (11 Novembris). Item 4 gr. eodem die.

(1409).

[178]. Item ad expedicionem necessaria super currus pro domino rege.

Primo pro butiro minus V gr. duas marc.

Item I fert. pro caseis. Item V sexagene caseorum per XI gr.

Item V marc. pro carnibus et pro pisis et aliis esculentis.

Item pro piscibus I$^1/_2$ marc. cum IIII gr. Item IX gr.

Pro IIII saccis VII gr. cum 4 d.

Item pro pisis et pro milio III fert.

Item III fert. aliis pertinenciis etc.

Item I fert.

Item I marc. Item $^1/_2$ marc. Item I fert.

---

[1] Ze względu na następną datę 19 Augusti można przyjąć termin 16—18 Augusti.

Item II$^{1}/_{2}$ gr. pro lagenis.
Item III$^{1}/_{2}$ gr. pro vasis ligneis et urnis.
Item I marc. cum IIII gr. Item VII gr. Item VII gr. Item V gr.
Item XV gr. famulo pro panno.
Item pro duobus quartalibus pro XX scot.
Item V gr. pistoribus pro labore.
Item duas marc. famulis pro expensis.
Item pro panibus XX scot. minus uno gr.
Item una sexag. pro farina.
Item XVII gr. pro funibus.
Item III marc. pro expensis famulis.
Item pro avena XIIII scot.
Item pro una ulla cupprea V gr. Item VII$^{1}/_{2}$ gr.
Item pro pice Winckeler VIII.
Item pro sepo S. Czachrassyn VI gr.
Item $^{1}/_{2}$ marc. Item VIII quartenses.
Item V$^{1}/_{2}$ gr. Item XX scot. Item X marc. pro equis Nicolao Bohemo etc.
Item pro lardinis carnibus III$^{1}/_{2}$ fert.
Item I marc.
Item exposita vectoribus famulis, primo Maczkoni Nosko X gr.
Item eidem X gr. Item VI gr. eidem pro panno Laurencio Czipser.
Item VI gr. eidem. Item II gr.
Item Hannos de Ostraw VIII gr.
Item eidem VI gr.
Nota sabbato ante Egidii (31 Augusti) Incepit per IIII gr. septimanatim accipere.
Item Johanni Tůuelsdorff VIII gr.
Item eidem per tres ebdomadas I fert.
Item in vigilia s. Michaelis (28 Septembris) IIII gr.
Item sabbato in octava s. Wenczslai (5 Octobris) IIII gr.
Item sabbato proximo (12 Octobris) IIII gr.
Item sabbato ante dominicam Omnia que fecisti (19 Octobris) IIII gr.
[178 v.] Racio super expedicione XL marc. minus una marca.
[183 v.] Exposita super podwodi.
Item I fert. Item VII gr. sabbato ante dominicam Exurge (9 Februarii).
Item VI gr. Item I fert. Item XIIII scot. Item X$^{1}/_{2}$ gr. Item VIII gr.
Item $^{1}/_{2}$ marc. feria VI infra Pascha (12 Aprilis) versus Ilkush cum domina regina etc.
Item IIII gr. pro duccione canum.
Item VI gr. Item IX gr. Item VI gr.
Racio III$^{1}/_{2}$ marc.

(1410).

[207 v.] Item distributa super podwody.
Item primo VI gr. Item IIII gr. Item II gr.
Item VIII gr. Item I gr. Item IIII gr. Item VI gr.
Item IX gr. Item VIII gr. Item XVI gr. Item V gr. Item VIII gr.
[209] Item ad expedicionem seu podwodi duo equi pro VIII marc. cum uno fert.
Item super expedicionem una marca.
Item XVII$^{1}/_{2}$ gr.
Item III$^{1}/_{2}$ gr., pro piscibus II marc.
Item pro tela XIIII gr. Item V gr. Item pro caseis $^{1}/_{2}$ sexag.
Item pro pisis XIII scot.
Item pro funibus XI scot.
Item VII modii farine per V$^{1}/_{2}$ gr.
Item currufici VI gr.
Item pro tela V$^{1}/_{2}$ gr.
Item VII gr.
Item pro caseis una marca.
Item pro ferramentis XVII$^{1}/_{2}$ gr.
Item currufici I fert.
Item pro papavere XVI gr.
Item XVI scot. Item I fert.
Item XV pro necessariis super currus.
Item I fert. Item III gr.
[209 v.] Item super currus expedicionales pro esculentis primo III$^{1}/_{2}$ fert. pro butiro et caseis.
Item XI fert. pro uno equo.
Item $^{1}/_{2}$ marc. famulis pro calceis.
Item V gr. Item VII fert. cum uno gr. Item $^{1}/_{2}$ marc. pro equo.
Item I fert. Item XI gr.
Item famulis pro expensis V marc.
Item unum equum pro XIII fert.
Item $^{1}/_{2}$ sexag. cuidam de Cracovia Lithfas.
Item de novo super expedicionem III marc. famulis pro expensis.
Item V perne carnium pro I marc.
Item III marc. pro piscibus, butiro et caseis et pro pane.
Item $^{1}/_{2}$ marc. pro pisis et milio.
Item II$^{1}/_{2}$ fert. (pro) papavere et aliis pertinenciis cum quatuor gr.
Item X scot. pro farina.

Summa XLIII$^{1}/_{2}$ marc.

(1411).

[221 v.] Item distributa super podwodi.

In dominica Esto mihi (22 Februarii) X gr.

Item VI gr. Item XVI gr.

[224]. Item super expedicione famulis Johanni Tewilsdorff VI gr. in conversione sancti Pauli (25 Ianuarii).

Item Johanni Tewilsdorff VI gr.

Item Beschonofski in dominica Exurge (15 Februarii) I fert.

Item in dominica Invocavit (1 Martii) III gr. Item dominica Reminiscere (8 Martii) IIII gr. Item XI gr. in dominica Oculi mei (15 Martii) etc.

[226]. Item super expedicionem XX gr. pro farina. Item XVI gr.

(1412).

[238]. Item mediam marcam famulis cum podwodis in Bochnam.

Item pro avena et podwodi marc. cum III gr.

Item IIII gr. ad podwodi[1].

[259 v.] Item podwodi.

Item tres fertones sabbato ante Purificationis Marie (30 Ianuarii).

Item V gr. Item X gr. Andree ad Bochnam.

Item IX gr. Ceukoni.

Item IX fertones cum magistro Jacobo in Rusiam.

Item XVIII gr.

(1413).

[276 v.] Item podwodi.

Item ad Slumniky IIII equos XVI gr.

Item ad Proszouicze IIII equos XVI gr.

Item ad Proszouicze IIII equos XVI gr.

Item in Sarnowecz II equos VIII gr.

Item Wawrzkoni marc. cum magistro Jacobo ad regem in Poloniam Magnam ante festum sancti Stanislai.

Item media marc. Wawrzkoni.

Item podwodi ad Mechouiam in die Ascensionis Domini (1 Iunii) famulis quinque gr.

Item I equus mortuus est in podwodis pro V marc., quem debuimus dedisse Mechouiam et Beel pepulit equos ad Sarnowecz.

Item IIII gr. famulis, qui equitaverunt cum equis regis.

Item mediam marc. Wawrzkoni a equis cum magistro Jacobo, sabbato post Ascensionem Domini (3 Iunii).

---

[1] Zapisane w distributa communia.

Item Wawrzekoni mediam marc. in vigilia Penthecostes (10 Iunii).

Item IIII gr.

Item dominico quo cantatur Dominus illuminacio (16 Iulii) marc. Wawrzkoni.

Item Wawrzkoni mediam marc. dominico quo cantatur Dominus fortitudo (30 Iulii).

Item duos gr. ad podwodi.

Item III gr. famulo.

(1414).

[286 v.] Item podwodi [1].

Item ad dominum Laczkonem cum wegeculis $I^1/_2$ marc. latorum grossorum et marc. denariorum.

Item fertonem Borkowskemu ad Slumnik.

Item...

[292]. Podwodi.

[Cum ere ad Proszouicze III fertones in die sancte Agathe (5 Februarii)].

Item cum oleo et *kuczmorka* et aliis necessariis regalibus ad Prosouicz XVIII gr. feria sexta ante Reminiscere (2 Martii).

Item marc. cum magistro Jacobo dominico, in quo cantatur Oculi (11 Martii).

[Item alteram mediam marc. Item ad Bochnam cum vehiculo XVIII gr.].

Item III fertones ad Proszouicze cum cupro ante adventum regis in ieiunio.

Item ad Bochnam cum vehiculo XVIII gr.

Item ad Bochnam XVI gr.

Item ad Slumnik fert.

Item IIII gr. ad Mechouiam cum spadonibus regis.

Item Gladkemu marc. cum magistro Jacobo in Teschin.

Item XVIII ad Bochnam cum magistro Paulo.

Item ad Slumnik XVI gr. Andree Lisz.

Item ad Slumnik fertonem cum regina.

Item ad Sandecz cum pileis et piscibus ad reginam Ungarie fert.

Item marc. Gladki sabbato ante dominicam Misericordia Domini (21 Aprilis).

Item fertonem ad Nepolomicze cum regina iuveni.

[Item VI gr.].

Item $^1/_2$ mediam marcam Marszalkoni ad Bochnam in die sancti Gotardi (5 Maii).

Item podwodi VI gr. ad Nepolomicze Andree Lisz.

Item Gladki marc.

Item Gladkemu marc.

Item fertonem Andree Lis ad Scalam.

Item Nicolao Gladkemu fert.

---

[1] Por. podobnej treści zapiski na początku r. 1415.

Item Nicolao Gladki III fert. in vigilia Trinitatis (2 Iunii).

Item Nicolao Gladkemu marc. in censu defalcavimus.

Item Gladkemu marc.

Item Gladkemu marc.

Item $^1/_2$ marc. Gladkemu.

Item fertonem ad Bochnam cum balistis et pulveribus ante festum sancti Laurencii.

Item Gladkemu marc. die dominico, quo cantatur Deus in loco (19 Augusti).

Item ad Sadecz V gr.

Item Johanni Galico XIIII scot.

Item IIII gr.

Item XVI scot. cum regina ad Proszouicze.

Item Gladkemu marc.

Item fertonem ad Weliczkam.

[Item Gladki expedivit equos suos cum magistro Jacobo duas ebdomadas ante Pascam] (25 Martii).

[295 v.] Exposita ad expedicionem.

Item XII$^1/_2$ marc. exposuimus pro necessitatibus videlicet esculentorum attinenciis.

Item VIII marc. cum XVI gr. domino Petro pro suo censu de pecuniis expedicionalibus.

Item pro piscibus XI fertones.

Item pro pisis XVI scotos. Item viginti gr. pro mileo et aliis necessariis. Item pro carnibus duas marc. cum XVII gr.

Item pro quatuor mensuris farine et duobus coretis salis viginti scotos cum duobus gr. Item mediam marc. pro luminibus. [Item Alberto Lisconi VII marc. minus fertone]. Item mediam marcam pro caseis.

Item pro mileo VI gr. Item pro panibus VI$^1/_2$ fert. Item pro farina triticea XIX scot. Item XIX scot. pistori pro sacco farine.

Ad expedicionem.

Item Alberto Lisconi XII marc. [minus fertone minus VI gr.].

Item Alberto Glanb XIII marc.

Item Alberto Lisconi III marc. Item unam marcam. Item fertonem. Item IIII marc. minus fert. cum curru. Item Johanni Ganbe solvimus V marc. minus fertone pro equo.

[297]. Expedicionales de anno Domini MCCCCXIIII feria sexta post octavas Corporis Christi (8 Iunii).

Item sartores contulerunt V$^1/_2$ fert.

Item sutores dederunt IIII^{or} marc. minus XIII gr. Item IIII^{or} gr. dedit pauper sutor.

Item lanifices VII fertones.

Item carnifices V marc. minus VI gr.

Item braseatores marcam cum VI gr.

[297 v.] Distributa expedicionalia.

Item vectoribus VI marc. Andree et Iesconi dicto Zisnicz de Cracovia. [Item XVIII marcas].

Item ad expedicionem equitaverunt octo dies ante festum sancte Margarethe.

(1415).

[323]. Item podwodi.

Item ad dominum Laczkonem $I^1/_2$ marc. latorum grossorum et marc. denariorum.

Item Borkowskemu fertonem ad Slumnik.

Item XVIII gr. Johanni Theuwilsdorf ad dominum Laczkonem.

Item VI gr. ad Bochnam.

Item sabbato ante Judica (16 Martii) VIII gr.

Item XVIII gr.

Item sabbato ante Palmarum (23 Martii). VIII gr. ad Bochnam.

Item XVI gr. ad Proschowicz cum vino et medone.

Item IIII gr.

Item ad Bochnam Petrkoni VII gr.

Item infra octavam Penthecostes (20—25 Maii) pro magistro Jacobo III fert.

Item I marc. pro magistro Jacobo.

Item sabbato infra octavas Corporis Christi (I Iunii) magistro Jacobo I marc.

Item sabbato ante dominicam secundam post Trinitatis (8 Iunii) I marc. pro magistro Jacobo.

Item Maczkoni Borkoni XVI gr. cum regina ad Bochnam.

Item cum regina ad Slomnyk XIII scot.

Item sabbato in octava Laurentii (17 Augusti) XVI gr. ad Proschowicz cum regina.

Item ad Weliczkam [VI gr.] VIII gr.

Item in vigilia Crucis (13 Septembris) ad Bochnam.

Facta racione pro vecturis in octava Laurencii (17 Augusti) et recepta quittacione.

Sabbato in octava Laurencii (17 Augusti) ad Proschowicz cum regina. XVI gr.

Item ad Weliczkam VIII gr.

Item in vigilia Crucis exaltationis (13 Septembris) ad Bochnam XIII gr. cum nunccio, qui venit de Constatinopolitanis.

Item ad Bochnam Zibrzidoni cum vino I fert.

Item Bidlowskemu VI gr. ad Weliczkam cum reliquiis et axamitis regis.

Item I gr. Welne.

Item Zebrzidoni et Clymkoni cum argento regis ad Medicam XI gr.

Item Petrkoni ad Weliczkam IIII gr.

Item ad Bochnam Welne $II^1/_2$ gr.

Item Lapkoni ad Weliczkam VIII gr.

Item ad Nepolomicz cum braseo XVIII gr.
Item Czeukoni ad Bochnam.
Item ad Weliczkam cum Sbinkone tres equos VI gr.
Summa II sexag. III gr.

(1416).

Podwodi.

[II—14] Ad Proschowicz Michalkoni cum curru regis sex equos $^1/_2$ marc.
Item ad Proschowicz cum curru regine . . . X scot. et V gr.
Item cum curru regis ad mandatum procuratoris ad Wawrzinczicz bis . . . . . XVI scot.
Item ad Moglam semel cum curru . . . . . IIII gr.
Item ad Proschowicz Climkoni cum vino . . . . VIII scot.
Item cum ducissa ad Proschowicz cum curru . . . XIX gr.
Item cum plumbo ad Proschowicz . . . . . VIII gr.
Item podwodi ad Slumnyk Petrconi equum, quem ibidem dereliquerat, et hunc redemimus cum XI gr. de hospicio . . . . . (XI gr.)
Item famulo . . . . . II gr.
Item Passconi cum plumbo ad Proschowicz cum quinque equis X scot.
Item cum curru scholtisky et cum nostro curru cum octo equis, cum vitris et aliis attinenciis ad Proschowicz . . . . . XVI scot.
Item Climkoni ad Proschowicze cum armis . . . . XVI gr.
Item Zibrzidoni ad Slumnyk cum tribus equis, qui duxit sella regis IX gr.
Summa istius cum illis, que in secundo registro sunt scripta, post racionem factam post octavam Laurencii . . . . VII marc. et I fert.
Racione facta anno Domini MCCCCXVI.
Ad Proschowicz cum pixidibus regis cum sex equis in vigilia Laurencii (9 Augusti) . . . . . $^1/_2$ marc.
Item ad Proschowicz cum plumbo . . . . . I marc.
Item ad Proschowicz cum vino . . . . . $^1/_2$ sexag.
Item ad Proschowicz cum vino et salniter . . . . $^1/_2$ sexag.
Item ad Proschowicz Czeukoni cum curru *kolebka* regine . XVI scot.
Item ad Proschowicz cum vino . . . . . XVIII gr.
Item Petrkoni cum farina et saletrino ad Proschowicz . . XVIII gr.
Item ad Proschowicz Climkoni cum vitris ad Litwaniam . XVI gr.
Item Griff ad Proschowicz cum electuariis regis . . . I fert.
Item ad mandatum procuratoris generalis cum quatuor equis duos currus, in quibus lectus et alia attinencia ducebantur ad Proschowicz $^1/_2$ marc.
In die sancti Wenceslai (28 Septembris) Michalconi IIII equos ad Proschowicz cum loricis et tunicis grossi panni . . . . . XVI gr.
Item ad Proschowicze cum plumbo domino procuratori in die sancte Hedvigis (15 Octobris) . . . . . I marc.

Item ad Proschowicze cum balistis Pyotrkoni in die sancti Galli (16 Octobris) . . . . . XVI gr.

In die sancti Simonis et Jude appostolorum (28 Octobris) dedimus $^1/_2$ marc. vectori Glatkoni pro duccione vitrorum, balistarum et vini ad Proschowicz Clymkoni regis clienti . . . . . ($^1/_2$ marc.)

In vigilia sanctae Elisabeth (18 Novembris) subprocuratori Griff dedimus XVII scot., quod daret eandem pecuniam cursori cum quadam littera regis ad dominum Laczkonem currenti . . . . . (XVII scot.)

In die sancte Barbare (4 Decembris) dedimus $^1/_2$ marc Paschkoni pro eo, quod conduxit carpentarios cum eorum necessariis in Proschowicz domino regi, qui debent laborare . . . . . ($^1/_2$ marc.)

Feria quarta proxima post festum sancte Lucie (16 Decembris) dedimus mediam marc. Pyotrkoni pro conduccione pecuniarum, gladiorum et aliorum necessariorum in Proschowycz . . . . . ($^1/_2$ marc.)

Summa omnium suprascriptorum a principio istius columpne XVI marc. XVIII gr. facta racione.

(1417).

Feria quarta in quatuor temporibus quadragesimalibus (3 Martii) ad Proschowicz per Zibrzidonem cum duabus lagenis vini et ficubus et aliis necessariis . . . . . $^1/_2$ marc.

Item feria quarta in quatuor temporibus (3 Martii) Paskoni ad Proschowicz cum duobus equis conducenti pedes [cervorum] ursorum . . IIII gr.

Podwody.

[14 v.] Item vecturas Gladky duxit farinam oleum *kroczilmer* ad Proszowicz sabbato proximo ante Oculi (13 Martii) ad mandatum procuratoris Litwas personaliter existentis . . . . . $^1/_2$ sexag.

Item proxima feria tercia ante Oculi (16 Martii)[1] Pasconi de Zablocze cum farina et cum vino ad Proschowicz ad mandatum procuratoris Litwas $^1/_2$ marc.

Item sabbato ante dominicam Letare (20 Martii) cum coquina regine ad Slomnyk ad mandatum procuratoris per Maczkonem . . XIIII scot.

Item eodem sabbato ad Slomnyk cum rebus regine . . XIIII gr.

Item ad Bochnam dominico die Iudica (28 Martii) per Johannem servitorem domini Cracoviensis ad mandatum procuratoris Wotranba cum ficubus et necessariis domini regis . . . . . $^1/_2$ marc.

Item ad Bochnam Glob cum panno . . . . . XVI scot.

Item ad Bochnam Zybrzid cum apparatu hastiludencium quarta feria proxima ante Philippi et Jacobi (28 Aprilis) . . . . . $^1/_2$ sexag.

Item ad Weliczkam Petrkoni et Lapkoni cum vino et cum tapeciis et appendiis cortinis parietum . . . . . I fert.

[1] Rozwiązanie daty daje właściwie dzień 9 marca; ze względu na kolejność zapisek łatwiej przypuścić, że zamiast *ante Oculi* ma być *post Oculi*.

Item ad Weliczkam Gawrankoni Zakrzowskiemu sexta feria proxima post Stanislai (14 Maii) cum duobus equis . . . . . VI gr.

Ista prescripta sunt rescripta et ad racionem per dominum posita.

Super infrascripta debet postulari quittacio regis.

Item ad Weliczkam cum magistro falconum quinta feria infra octavas Stanislai (13 Maii) . . . . . VI gr.

Item ad Weliczkam sexta feria infra octavas Ascensionis (21 Maii) cum donis et muneribus versus Ungariam cum domino Magarem. . XII gr.

Item ad Weliczkam Petrassoni Gawrankowy[1] Zakrzowskemu cum litteris ad regem feria quinta in octava Ascencionis Domini (27 Maii) . II gr.

Item ad Weliczkam cum Maczkone . . . . . II gr.

Item ad Bochnam cum regina iuvene ipso die sancti Jacobi (25 Iulii) per Paschkonem I marc. cum octo equis attinencia coquine . (I marc.)

Item ad Zator unum equum per Henslikonem cum litteris regis ad principes missum . . . . . VI gr.

Item ad Bochnam sabbato in vigilia Petri ad vincula (31 Iulii) per Clementonem et Cziganum cum duobus equis argentea vasa et species aromaticas ducentibus . . . . . XVI gr.

Item ad Nepolomicz dominico die proximo ante Laurencii (8 Augusti) ad mandatum procuratoris cum cervisia et pane in VII equis . $^1/_2$ marc.

Item ad Nepolomicz feria quarta proxima post Laurencii (11 Augusti) per Borkowsky cum asseribus ad mandatum procuratoris in quatuor equis . . . . . I fert.

Item sabbato in vigilia Assumpcionis (14 Augusti) ad mandatum domini Medolansky per Nicolaum Sitkowicz in tribus equis cum VIII staminibus panni et cum babatis et clavulis ad Nepolomicz . . . IX gr.

Item ad Nepolomicz cum duobus staminibus panni coloris flavei et rubei ad mandatum procuratoris in uno equo . . . . . IIII gr.

Item ad Nepolomicz ad mandatum procuratoris cum duobus vasis cervisie per Andream cum pilato in quatuor equis . . . . I fert.

Item ad Nepolomicz ad mandatum procuratoris per Clementem de Lagewnik cum XL sexag. panis in tribus equis . . . . IX gr.

Item ad Bochnam per Paschkonem cum regis vestimentis quinta feria in die Undecim milia virginum (21 Octobris) in quatuor equis . XVI scot.

[15] Podwody Anno XVII.

Item feria III ante Martini (9 Novembris) ad Weliczkam per Cziganum caseos *maldriziky* et *postawecz* in duobus equis . . . . VI gr.

Item[2] ad Nepolomicz feria sexta proxima post Martini (12 Novembris) cum medone et vino por famulum Okonowicz in quatuor equis . I fert.

Item ad Bochnam cum tunica regis per Cziganum in duobus equis sabbato proximo post festum Martini (13 Novembris) . . . XVI gr.

[1] »Gawrankowy« wypisane nad »Zakrzowskemu«.

[2] W rękopisie zapiska ta następuje po zapisce z 13 listopada.

Item tercia feria proxima post Martini (16 Novembris) ad Nepolomicz cum pisis et milio, avena et ceteris ad mandatum procuratoris per Jankonem subprocuratorem de Nepolomicz in quatuor equis . . . . I fert.

Item quarta feria proxima post Martini (17 Novembris) ad Nepolomicz per Zibrzidonem cum serico *postawecz* in duobus equis . . VI gr.

Item ad Nepolomicz feria quinta in octava Martini (18 Novembris) cum argento per Zebrzidonem in quatuor equis . . . . . I fert.

Item ad Nepolomicz feria sexta in die Elisabeth (19 Novembris) per Zebrzidonem [pro tunicis regis] cum tunicis regis in duobus equis [VI gr.] X gr. cum expensis datis . . . . . (X gr.)

Item sexta feria in die Elisabeth (19 Novembris) per Zybrzidonem cum XL marcis pecuniis regis ad Nepolomicz in uno equo . . . IIII gr.

Item ad Proschowicz cum duobus curribus in octo equis feria quinta in die Katherine (25 Novembris) cum avena . . . . . I sexag.

Item ad Proschowicz sexta feria in crastino s. Katherine (26 Novembris) cum curru in VI equis currum cum thesauro regis . $^1/_2$ sexag. et XV gr.

Item ad Proschowicz feria sexta in crastino Katherine (26 Novembris) cum panno Medolansky, quem familie distribuit in quatuor equis $^1/_2$ sexag.

Item ad Weliczkam feria IIII in die Innocentum (28 Decembris) cum litteris regis per Ywanum Rutenum in duobus equis . . . IIII gr.

Summa IX marc. et V gr.

(1418).

Anno domini etc. XVIII.

Item ad Weliczkam feria sexta in octava Agnetis (28 Ianuarii) per Zibrzidonem cum litteris regis in uno equo . . . . . II gr.

Sequuntur post rescripta Anno MCCCCXVIII[1].

[43] Anno domini MCCCCXVIII pro subvecturis regalibus post rescripta et quittacionem receptam.

Sexta feria proxima ante dominicam Oculi (25 Februarii) per nostrum famulum Jacobum cum piscibus et *pasternak* et aliis necessariis regis ad mandatum procuratoris Cracoviensis in quatuor equis ad Slumnyk . XVI gr.

Item[2] Ad Nepolomicz feria sexta proxima Nativitatis Marie Virginis (9 Septembris) per Cziganum, qui inhibuit, ne procuratori daretur accipi quidquam de curiis regis.

Item ad Proschowicz in tribus equis feria secunda proxima ante festum Mathei (19 Septembris) cum attinenciis coquine cum magistro coquine regine XVI gr.

Item ad Sandomiriam cum viginti centenariis plumbi per Zeifridum ad

[1] Tu wciągnięto dwie zapiski z d. 25 lutego i 5 grudnia 1418 i przekreślono je, jako identyczne z następującemi poniżej. W zapisce z 5 grudnia jest różnica w kwocie, przekreślona podaje: III marc. minus IIII gr. Zapiska ta jest jeszcze trzeci raz wciągnięta.

[2] W rękopisie zapiska ta następuje po zapisce z 19 września.

mandatum regis in quinque, equis tres marcas secunda feria in vigilia Nicolai (5 Decembris) anno etc. XVIII . . . . . (III marc.)

[55 v.] Subvecture podwodi. Et que sunt de anno preterito huc debent addi.

Anno domini MCCCCXVIII feria secunda in vigilia Nicolai (5 Decembris) per Zeifridum cum XX centenariis plumbi versus Sandomiriam in quinque equis III marc. minus IIII gr. et ipse Zeifredus dedit recognicionis suam litteram desuper, que reposita est in parva cistula . (III marc. minus IIII gr.)

(1419).

Item quarta feria in quatuor temporibus quadragesime (8 Martii) anno et cetera XIX per Dobeslaum Skorzissowsky in negociis regalibus versus Ungariam in tribus equis ad Bochnam . . . . . $^1/_2$ marc.

Item tercia feria proxima post Oculi (21 Martii) ad Nepolomicz cum panibus in quatuor equis per Pasconem presente Maldrzikone . I fert.

Item quarta feria proxima post Oculi (22 Martii) cum attinenciis coquine regis cum caldaribus, cum ollis et cum sartaginibus ad mandatum Zøb, qui presens fuerat cum littera regis per nostrum [Paskonem] famulum in [quatuor] tribus equis ad Bochnam . . . . . XX gr.

Item eadem quarta feria post Oculi (22 Martii) ad Bochnam per Paskonem presente Gerdo ad mandatum regis cum sellis regis et cingulis et chamis et frenis regis et aliis necessariis in quatuor equis . . $^1/_2$ marc.

Item ad [Nepolomicz] Weliczkam feria quarta proxima post Benedicti (22 Martii) anno Domini MCCCCXIX per Cziganum cum tunica regis et jopula in uno equo . . . . . III gr.

Item per Jakussium Sokolowsky quinta feria ante diem Palmarum (6 Aprilis) ad Brziesky in duobus equis cum litteris regis . . I fert.

Item ad Bochnam in duobus equis cum thesauro regis per Medolansky in die Palmarum (9 Aprilis) . . . . . I fert.

Item ad Bochnam per Nicolaum camerarium regine cum litteris regis in duobus equis tercia feria post diem Palmarum (11 Aprilis) . I fert.

Item ad Weliczkam tercia feria post Conductum Pasce (25 Aprilis) per Cziganum cum littera regis in duobus equis . . . . . VI gr.

Item ad Weliczkam quarta feria post Conductum Pasce (26 Aprilis) per Morawczonem iuvenem in duobus equis cum litteris regis . . VI gr.

Item ad Bochnam sabbato proximo post festum Stanislai post Pasca (13 Maii) per Nicolaum regine pabularium vulgariter *obrocznyk* cum litteris regis in duobus equis . . . . . X gr.

Item feria quarta proxima post festum Zophie (17 Maii) per Cziganum cum litteris regine ad regem in duobus equis ad Weliczkam . VI gr.

Item sabbato infra octavas Ascensionis (27 Maii) ad Bochnam per Nicolaum pabularium regine cum litteris regine in duobus equis . I fert.

Item ad Bochnam feria tercia infra octavas Pentecostes (6 Iunii) per

Martinum familiarem regis a rege Vngarie cum litteris ad reginam et ab eadem regina viceversa in duobus equis . . . . . X gr.

Item sexta feria infra octavas Corporis Christi (16 Iunii) ad Bochnam per [Zebrzidonem] quendam scolarem Bartolomeum subcamerarium regine ad regem a regina cum litteris . . . . . V gr.

Item sexta feria infra octavas Corporis Christi (16 Iunii) ad Weliczkam per Zebrzidonem cum litteris regis ad regem Vngarie . . . III gr.

Relacio Henrici de Rogow ad mandatum regis.

Mandamus, quatenus dum Gerdo mango noster cum equis et aliis necessariis nostris nobis euntibus versus expedicionem post nos equitaverit de Cracouia, extunc vos sibi de necessariis expensis et equorum pabulis dare et providere debetis et homines, qui secum equos uniant deducere, donec conspectum nostrum, ubi cum exercitibus et armorum gentibus fuerimus constituti, agitabunt, vos vero cives predictam ad nostrarum pecuniarum racionem facere non obmittatis secus non facturi. Datum in Medica feria sexta in vigilia Johannis Baptiste (23 Iunii) anno et cetera XIX.

Ad mandatum regis per mangonem regis Gerdonem sabbato in vigilia Visitacionis (1 Iulii) dedimus XXI equos ad conducendum equos regis ad Miechowiam versus expedicionem anno etc. XIX . IX fert. minus III gr.

Item tercia feria in die Procopii (4 Iulii) ad Bochnam per Hanuskonem famulum procuratoris cum thesauro cuiusdam domini de Vngaria in duobus equis . . . . . X gr.

[56]. Item[1] quarta feria in crastino Petri ad vincula (2 Augusti) per Zebrzidonem ad Vngariam in uno equo, quem tenuit per XI dies ibidem XVIII gr.

Item quinta feria in die Laurencii (10 Augusti) ad Bochnam per Clementem cubicularium regis [versus Vngariam] in negociis regalibus in uno equo . . . . . VI gr.

Subvecture podwodi anno et cetera XIX.

Item ad Bochnam in curru in quatuor equis per Medolansky cum panno et cum vino dominico proximo ante Nativitatem Marie Virginis (3 Septembris) . . . . . XX gr.

Item ad Bochnam per Climkonem regis nunccium in uno equo cum litteris regis feria secunda proxima ante festum Nativitatis Marie [4 Septembris) . . . . . V gr.

Item ad Bochnam per [Zeifredum] Kuszmam cum duabus tunnis piscium *stakfisch* et *welerib* in curru quatuor equis quinta feria in vigilia Nativitatis Marie (7 Septembris) . . . . . XX gr.
et precepit rex currum nostrum dari ad Vngariam cum prefatis piscibus, qui constabat IIII marc., quem perdidimus.

Item quarta feria infra octavas Nativitatis Marie (13 Septembris) per

[1] W rękopisie zapiska ta następuje po zapisce z 10 sierpnia.

Petrum Odrowansz cubicularium regis ad Bochnam podwodi cum littera regis ad relacionem Sbignei in uno equo . . . . . V gr.

Item quarta feria in crastino Exaltacionis Crucis (15 Septembris)[1] ad Bochnam in quatuor equis in curru ducentibus supellectilia coquine domini Saffranecz subcancellarii, ipso solo presente . . . . . XX gr.

Item[2] feria secunda proxima post Exaltacionem Crucis (18 Septembris) per Nyczkonem *Belanky* ad Weliczkam cum *kywer* et pileis regis in uno equo . . . . . I$^1/_2$ gr.

Item feria quarta in vigilia Mathei apostoli et ewangeliste (20 Septembris) ad Bochnam in quatuor equis cum curru ducentibus thesaurum regis argentum et alia suppellectilia presente Medolansky . . . XX gr.

Item feria secunda proxima ante festum Michaelis (25 Septembris) ad Woynicz per Clementem, qui venerat de Prussia in negociis regalibus in uno equo . . . . . IX gr.

Item tercia feria proxima post Remigii (3 Octobris) ad Bochnam cum Kotne servitore Nigri Zawissa in curru cum tribus equis ducentibus loricas et arma ipsius Zawissij ad mandatum [castellani] Cracoviensis domini XV gr.

Item tercia feria eadem per famulum dictum Sarna ad Bochnam in uno equo cum littera regis . . . . . V gr.

Item sexta feria proxima post Francisci (6 Octobris) ad Bochnam per Nicolaum dyeristam regine in curru cum tribus equis vinum ducentibus et alia necessaria . . . . . XV gr.

Item secunda feria ante festum Omnium Sanctorum (30 Octobris) ad Bochnam in curru cum duobus equis ducentibus canes regis Nicolao notario procuratoris iubente . . . . . X gr.

Item per Zeifredum ipso die Omnium Sanctorum (1 Novembris) ad Bochnam cum pannis et pelliciis regis in curru cum duobus equis ducentibus . . . . . X gr.

Item feria quinta proxima ante festum Martini (9 Novembris) per Jacussium Nyeszaczesky ad Bochnam in curru cum quatuor equis ducentibus apotecas et romaniam regine . . . . . XX gr.

Item feria quinta ante festum Martini (9 Novembris) per Goworkonem cum apotecis et medicinis ad reginam in uno equo ad Bochnam V gr.

[56 v.] Item sabbato in octava Martini (18 Novembris) ad Bochnam per Obulczonem cubicularium regis cum tunicis regis in duobus equis, in uno equo tunice portabantur, in secundo dictus Obolecz equitabat ad Bochnam . . . . . X gr.

Item ad Bochnam feria tercia proxima post Elisabeth (21 Novembris) per Zeifredum in curru cum duobus equis ducentibus alleca . X gr.

---

[1] Data oznaczona o tyle błędnie, że winna brzmieć: feria sexta in crastino Exaltacionis, wobec tego, że Podwyższenie św. Krzyża przypada na czwartek.

[2] W rękopisie zapiska ta następuje po zapisce z 20 września.

Item ad Nepolomicz feria sexta in vigilia Katherine (24 Novembris) per dominum Medolanski in curru cum duobus equis et tercium equum pro famulo equitante cum duobus staminibus et apotecis . . . IX gr.

Item ad Nepolomicz sexta feria in vigilia Katherine (24 Novembris) Nicolao notario regine pro suis equis transeunti dedimus sibi unum equum . . . . . III gr.

Item ad Nepolomicz sabbato ipso die Katherine (25 Novembris) per Zakrzewsky cum appendiis vulgariter *popony* et serico in curru cum quatuor equis . . . . . I fert.

Item dominica in crastino Katherine (26 Novembris) per Zeifredum ad Nepolomicz cum precioso panno et argenteis cifis et pecuniis in curru cum 4 equis . . . . . I fert.

Item ad Bochnam feria tercia proxima ante Andree (28 Novembris) per Gerdonem et per Burhardum in curru duobus equis ducentibus sellas et frena . . . . . X gr.

Item ad Sandecz feria tercia in crastino Nativitatis Christi (26 Decembris) ad mandatum domini Cracoviensis direximus nostrum famulum in uno equo, qui duxit quatuor equos domini Mosczicz de Poznania . VI gr.

(1420).

Item ad Bochnya sabbato ante Reminiscere (2 Martii) anno domini MCCCCXX ad mandatum domini regis Nicolao in rebus Swidrzigal seu negociis equitanti dedimus I equum . . . . . V gr.

Item ad Vyeliczka servitori seu familiari domini regis eciam ad mandatum regis unum equum dedimus eciam in negociis domini Swidrzigali feria secunda post Reminiscere (4 Martii) anno domini MCCCCXX . $I^1/_2$ gr. Letare (17 Marti).

Item II equos cum curru versus Mechouiam ad mandata domini regis, in quo curru ducebantur ficus, selle et frena, et Gerdo unus regis familiaris fuit cum istis rebus conductus die dominico Letare (17 Martii) . X gr.

[Item II equos cum curru versus Prosszowicze cum *slomi* et vino et dederunt . . . . . $^1/_2$ marc.]

Item X equos versus Proszowicze cum currubus[1], in quo sunt ducti *slomi* et vinum ad ducem Vitoldum in die sancti Stanislai (8 Maii) XVI scot.

Item III equos versus Bochnya familiari Swidrigal Belonca metsecundo feria secunda post dominicam Rogacionum (13 Maii) . . . XV (gr.)

Item Georgio familiari regis versus Vngariam equitanti II equos cum curru versus Bochnya feria sexta post festum sancti Petri ad vincula (2 Augusti) . . . . . [VII] X gr.

Anno domini MCCCCXX die dominico infra octavas Assumpcionis Virginis gloriose (18 Augusti) racio facta est subvecturarum alias podwodorum

[1] Pierwotnie wypisane *curru* poprawiono na *currubus* przez dopisanie *bus*.

domino regi, in qua racione sedebat dominus Paulus ex mandato domini subcancellarii in Vislicza.

Item sabbato infra octavas Assumpcionis Virginis (17 Augusti) gloriose IIII equos cum curru versus Proszowicze iuveni regine . . . XVI gr.

Sabbato ante Galli (12 Octobris) IIII equos cum curru versus Bochnam cum vino ad regem ad mandatum domini regis . . . . . X scot.

Item IIII equos cum curru ducentibus pannum versus Bochnyam [ad regem] ad mandatum regis feria tercia ante Galli (15 Octobris) X scot.

Item III equos cum curru ducentibus pictoramenta *opony* versus Bochnyam iuveni regine feria tercia ante Martini (5 Novembris) Morawczoni cum eisdem equitanti . . . . . XV gr.

Item XI equos ducentibus cervisiam versus Nyepolomicze super stacionem domini regis ad mandatum magni procuratoris die dominico post Omnium Sanctorum (3 Novembris) et feria tercia post dominicam eandem (5 Novembris) cervisia est conducta anno quo supra duobus vicibus XVI scot. et I gr.

[57] Item IIII equos cum curru ad [Proszowicze] Nyepolomicze ducentibus XXVI sexagenas similarum *zemli* super stacionem domini regis feria sexta post festum sancti Martini (15 Novembris) ad mandatum magni procuratoris . . . . . XII gr.

Item IIII equos cum curru versus Nepolomice ducentibus butirum, caseos et carnes feria quarta ante festum Katherine (20 Novembris) ad mandatum Petri subprocuratoris . . . . . XII gr.

Item IIII equos cum curru ducentibus pannum, scultellas et pecunias versus Nyepolomicze sabbato ante Katherine (23 Novembris) ad mandatum regis . . . . . XII gr.

Item II equos cum curru eodem sabbato ante Katherine (23 Novembris) ad mandatum magistri Hencze ducentibus vinum, scutellas et pecunias regi versus Nyepolomicze . . . . . VI gr.

Item VIII equos ducentibus pisces vivos et similas in duobus curribus versus Nyepolomicze ad mandatum procuratoris eciam sabbato ante Katherine (23 Novembris) et dederunt ducenti videlicet Nicolao Byali de sancti Johannis platea Cracoviae . . . . . $^1/_2$ marc.

Item XII equos versus Nyepolomicze ad stacionem regis cum curru ducentibus vinum, ceram et alia tribus vicibus die dominico (3 Novembris) et feria tercia ante festum sancti Martini (5 Novembris) et feria quinta post festum sancti Martini (14 Novembris) ad mandatum subprocuratoris III fertones et subprocurator solus debuit persolvere, sed fecit dominis consulibus solvere et ad racionem ponere . . . . . (III fert.)

(1421).

Item unum equum versus Bochnya Andree Czigano in eodem equitanti feria quinta post Reminiscere (20 Februarii) ad quitacionem regis V gr.

Summa IIII marc. et XIX gr.

[91 v.] Racio facta est[1] podwodorum cum domino subcancelario alias cum substituto eius, quem dictus subcancellarius assignaverat, videlicet Johanne notario Bohemo feria quinta proxima post dominicam Misericordia Domini (10 Aprilis) anno Domini MCCCCXXI.

Item VIII equos cum curribus feria sexta post dominicam Misericordia Domini (11 Aprilis) versus Vawrzinczicze ducentibus res coquine ad mandatum Petri subprocuratoris . . . . . XVI scot.

Item VIII equos versus Wawrzinczicze, penes quos ducti sunt albi equi regis ad mandatum regis feria sexta post dominicam Misericordia Domini (11 Aprilis) . . . . . XVI scot.

Item IIII equos cum curru versus Proschowicze ducentibus pisces et panes ad mandatum Petri subprocuratoris sabbato post dominicam Misericordia Domini (12 Aprilis) . . . . . VIII scot.

Item II equos ad mandatum domini regis dedimus II equos Ruskoni versus Vyeliczka, qui equitaverat pro equis regis . . . . III gr.

Item III equos cum curru versus [Bochnya] Mechowo ducentibus loricas et ollas regis, cum quibus equitavit Nowlecz feria quinta post Jubilate (17 Aprilis) . . . . . XV gr.

Item I equum Ziwrzith ad mandatum regis feria secunda ante festum Ascensionis (28 Aprilis) versus Bochnya portanti tunicam subcarcinatam, balistam et culcitram *coldrą* . . . . . V gr.

Item IIII equos cum curru versus Bochnya ad mandatum procuratoris ducentibus recia campestria feria tercia ante Ascensionem Domini (29 Apr.) X scot.

Item I equum versus Bochnya Clementi cum litteris domini regis equitanti ad mandatum et ad quittacionem domini regis . . . V gr.

Item I equum versus Bochnya ad mandatum Jandrzich subthezaurarii cuidam presbitero vel scolari equitanti cum litteris domini apostolici feria quinta in die Corporis Christi (22 Maii) . . . . . V gr.

Item Clementi familiari regis versus Bochnam IIII equos cum curru ducenti res videlicet *slomi*, frena et alia ad mandatum regis, quia tres equi in curru currebant et solus dictus Clemens in quarto equitavit feria sexta post octavas Corporis Christi (30 Maii) . . . . . XX gr.

Item Kemliczoni alias Kemlik unum equum versus Bochnya cum litteris regis equitanti . . . . . V gr.

Item Novolczoni unum equum ad mandatum domini regis versus Bochna tunicam unam portanti feria quinta post dominicam Factus est Dominus (5 Junii) . . . . . V gr.

Item Kemliczoni alias Kemlik unum equum versus Bochnam ad quittacionem domini regis sabbato ante dominicam Respice (7 Iunii) cum litteris equitanti . . . . . V gr.

---

[1] Wpisano później u góry: Domino regi in qua sedebat Johannes notarius Bohemus ex mandato subcancelarii.

Item I equum versus Bochnya Pyotrkoni equitanti ad regem cum pisis novalibus et cum litteris pape feria sexta ante festum sancti Viti (13 Junii) V gr.

Item II equos versus Bochnam cuidam.

Item V equos versus Bochnya Petro Ogulecz ducenti vinum et caules nigras [et] pan(n)um et telam feria quinta post festum sancti Johannis (26 Iunii) ad quitacionem domini regis . . . . . XXV gr.

Item II equos Maczkoni Dria cognominato II equos versus Bochnyam cum litteris domini pape ad mandatum regis, quia solus in uno equitavit et famulus eiusdem in altero, licet tercius non computatur, super quo famulus noster pro equis equitavit eciam feria quinta ante festum sancti Petri et Pauli apostolorum (26 Iunii) . . . . . X gr.

Item II equos Johanni cubiculario feria quarta in die Visitacionis Virginis Marie (2 Iulii) versus Bochnyam portanti pictoramenta *oponi* vulgariter et litteras ad mandatum regis . . . . . X gr.

[93] Item II equos Sziwrido versus Bochnya feria sexta post Visitacionem Virginis Marie (4 Iulii) portanti cingulum argenteum, calceos regi et futralia alias wulgariter *ffutra* metsecundo equitanti . . . X gr.

Item IIII equos Bartholomeo Obulecz versus Bochnya cum curru ducenti piper, amigdala, uvas passas alias *rosinki,* risum pokoczinum et alia necessaria domino regi feria quinta ante festum sancte Margarethe (10 Iulii) ad quittacionem domini regis . . . . . X scot.

Item I equum Morawczoni feria tercia in die Divisionis apostolorum (15 Iulii) versus Bochnya litteras portanti regis . . . . V gr.

Item cuidam familiari Srzenyewa Mazikonis ex parte et ad mandatum domini regis equitanti de Wratislawia in nunciacione, qui fuit ibidem transmissus versus Bochnya, I equum in crastino Divisionis apostolorum (16 Iulii) V gr.

Item I equum Martino famulo domini [Viskonis] Sbiskonis Bohemi cum litteris ad regem equitanti de Praga versus Bochnya feria secunda ante Magdalene (21 Iulii) . . . . . V gr.

Item Ogulczoni I equum feria quarta ante festum sancti Jacobi (23 Iulii) ad regem equitanti cum litteris versus Bochnya . . . V gr.

Item Obulczoni[1] II equos versus Bochnya feria sexta in die ad vincula sancti Petri (1 Augusti) et in uno equo pannum portavit et litteras et in alio solus equitavit ad mandatum domini regis . . . . . X gr.

Item Johanni nuncio domini regis I equum versus Bochnya portanti litteras regias [ad regem] sabbato in crastino ad vincula sancti Petri (2 Augusti) ad mandatum domini regis . . . . . V gr.

[Item III equos versus Sando(miriam)].

Item ad mandatum domini regis quemadmodum nobis et consulibus de Cleparz demandaverat equos subiugales super quittacionem dare ad assedem alias *[na] podkolepką* versus Sandomiriam ita, quod nos et isti de Cleparz convenimus unum, qui eandem assedem versus Sandomiriam conduxit pro II$^{1}/_{2}$

[1] Wypisane pierwotnie w rękopisie »Ogulczoni«, poprawiono tamże na »Obulczoni«.

marc., ita quod ad nostram partem seu pro nostra parte unam sexagenam seu I[1/2] marc. et I fert. dedimus et penes hoc fuit Clemens, qui penes eandem assedem equitavit (nescivit quo die)[1] . . . . (I marc. et I fert.)

Item IIII equos filio regine felicis recordacionis Elizabeth versus Korczin ad mandatum domini regis et ad quittacionem et Climek familiaris regis cum mandato regio fuit tunc temporis . . . . . XX scot.

Item I equum Maiakowski versus Scavinina (s) cum littera regis feria tercia post festum sancti Michaelis (30 Septembris) . . . . II gr.

Item II equos versus Bochnya Bartholomeo cuidam civi de Cracouia ad mandatum Vatrobka procuratoris generalis cum litteris equitanti qua metsecundus equitavit feria quarta post festum sancti Francisci (8 Octobris) V gr.[2]

Item I equum Johanni Corithko cubicularo regis versus Bochnya in die Galli (16 Octobris) . . . . . V gr.

Item strenuo Mroczkoni de Lepuchow II equos versus Ratibor feria quinta in die Galli (16 Octobris) ad mandatum domini regis et super quittacionem, quam dominus rex det pro se, et idem Mroczko se duci Ratiboriensi statuebat [pro ista] racione capcionis eo, quia fuit captus in ibidem equitando in legacione regis . . . . . XX scot.

Item[3] II equos versus Ratibor domino Mroczkoni ad quittacionem regiam feria quinta in die sancti Galli (16 Octobris) . . . XX scot.

Item V equos Nicolao Zacrzowski cubicularo regis versus Bochnya et currum ducenti pellicia et galeas et alia arma ad mandatum domini regis die dominico post festum sancti Luce (19 Octobris) et IIII equi in curru currebant, in quinto autem solus equitavit . . . . . XXV gr.

Item I equum Morawczoni cubicularo regis versus Bochnya eciam die dominico post festum sancti Luce (19 Octobris) super quittacionem regiam V gr.

Item II equos versus Bochnya Morawczoni, in quibus portavit regias res *sbroya* in vasiliis *w tlumoczech* in die sancti Martini (11 Novembris) X gr.

Item VI equos versus Poszina retro Nepolomicze versus Polomicze cum curru, in quo ducta sunt recia regia campestria, a quibus equis 1/2 marc. dedimus eo, quia mala via fuit ad mandatum procuratoris generalis in crastino sancti Martini (12 Novembris) eo, quia proprios equos caruerunt (1/2 marc.)

[93 v.] Item VI equos cum curru versus Nyepolomicze cum vino, medone et cum aliis rebus [cum babatis] ad mandatum procuratoris generalis sabbato post festum sancti Martini (15 Novembris) . . . IX scot.

Item III equos cum curru versus Nepolomicz ducentibus argentum et alias res ad mandatum procuratoris generalis Cracoviensis die dominico post festum sancti Martini (16 Novembris) . . . . . IX gr.

Item I equum Zebrzido versus Nyepolomicze tunicam portanti regi dominico die post festum sancti Martini (16 Novembr.) ad mandatum regis III gr.

---

[1] Dopisano.

[2] Wedle normy przyjętej w rachunkach powinno być X gr.

[3] W rękopisie zapiska ta następuje po 2-giej zapisce z dnia 19 października.

Item V equos cum curru versus Nyepolomicze ad mandatum et ad litteram domini Henrici de Rogow thezaurarii domini regis ducentibus pictoramenta et alia, cum quibus equitavit Lithwos cubicularius domini regis feria quarta in die sancte Elizabeth (19 Novembris) . . . . . XV gr.

Item VI equos versus Nepolomicze cum curru ducentibus argentum, pecuniam, sellas et alias res ad mandatum Henrici subthezaurarii, cum quibus equitavit Ymram sabbato in die sancte [Lucie] Cecilie (22 Novembris) IX scot.

Et e converso cum eisdem equis ductus est pannus de Nepolomicze versus Cracoviam ad castrum et idem Henricus subthezaurarius mandavit et idem Ymramus fuit praecursor eciam . . . . . IX scot.

Item IIII equos versus Przemakow ducentibus sella, strigilles, strepas, frena et alia die dominico ante festum Katherine (23 Novembris) ad mandatum Henrici subthezaurarii, cum quibus rebus equitavit Dobek Koraczowski . . . . . XVI scot.

Item I equum versus Cromacrzesz alias Cramczer in Theuthonico ad Moraviam Stanislao Scoraczowski ad mandatum regis et capitanei XXVIII miliaria . . . . . XIIII scot.

Item V marc. dederunt pro uno equo consules ad mandatum et capitanei et regis cuidam nuncio regis versus Ungariam equitanti cum litteris domini regis feria secunda in vigilia sancte Katherine (24 Novembris), reversus est equus, sed nescitur ad quem locum equitaverat vel ubi fuit (V marc.)

Item IIII equos ducentes pannum regium versus Prosowicze ad regem, cum quo equitavit Zebrzid feria tercia in die sancte Katherine (25 Novembris) . . . . . VIII scot.

Item X equos versus Bochnya ducentibus arma[1] in tribus tunnis, sellas, pannum et alias res in duobus curribus ipsi duci Swidrzigalo ad mandatum ad quittacionem regis, cum quibus equitavit Byelonka Rutenus et Runek, feria sexta in vigilia sancti Nicolai (5 Decembris) . . . . I marc. et I scot.

(1422).

Anno domini MCCCCXXII.

Item I equum Bodzathe nuncio ducis Vitoldi versus Bochnam sabbato post festum Circumcisionis Domini (3 Ianuarii) . . . . V gr.

Summa XIIII marc. et IX scot.

Item equum emerunt pro VIII marc. minus uno fertone ad mandatum capitanei et procuratoris Stanislao Scoraczowski equitanti a rege versus Bohemiam et ultra in eadem ad regem Vngarie equitare debuit in nunciacione regis et Vitoldi et eundem equum idem solus Scoraczowski emit pro pecuniis dominorum apud quendam civem dictum Hermanum Zelik alias Sczesni, qui sedit penes Caltborg, sabbato post festum Epiphanie (10 Ian.) . (VIII marc. minus I fert.)

[1] Nad arma wypisane: sbroya armaque.

Item unum equum Jacobo Maslomøczski versus Vyeliczka cum pecuniis ad regem equitanti feria quarta ante festum sancti [Georgii] Gregorii (11 Martii) . . . . . I½ gr.

Racio facta cum notario domini cancelarii ex mandato domini cancellarii feria sexta ante Judica (27 Martii) anno Domini MCCCCXXII de equis subiugalibus et sequitur alia exposicio super eosdem equos subiugales.

[101]. Secuntur equi subiugales anno Domini MCCCCXXII post racionem factam feria sexta ante Judica (27 Martii) cum notario domini subcancelarii ex mandato domini subcancelarii.

Item IIII equos versus Bochnya [cuidam] tribus familiaribus domini et ducis Sigismundi habentibus regium mandatum cum litteris equitantibus [unus versus Lithwaniam aliter Rusiam] feria quinta ante dominicam Ramispalmarum (2 Aprilis) . . . . . X scot.

Item II equos versus Bochnya Pyotrkoni cum litteris ad ducem Vitoldum equitanti sabbato ante dominicam Ramispalmarum (4 Aprilis) X gr.

Item II equos versus Bochnya Johanni nuncio ducis Vitoldi ad ducem Sigismundum equitanti feria secunda post dominicam Ramispalmarum (6 Aprilis) . . . . . X gr.

Item II equos versus Bochnya domino Johanni Kolo ad mandatum regis in valde arduo negocio equitanti ad ducem Sigismundum cum litteris feria quarta post Ramispalmarum (8 Aprilis) . . . . . X gr.

Item II equos Kosa famulo Czoborowski ad mandatum regis litteram in negociis ducis Sigismundi equitanti versus Bochnya magna feria quinta (9 Aprilis) . . . . . X gr.

Item[1] II equos cuidam familiari ducis Sigismundi dicto Woyt cum litteris equitanti ad mandatum regis feria sexta in Parasceve (10 Apr.) X gr.

Item III equos Nicolao Nisczota familiari ducis Sigismundi a rege cum litteris equitanti versus Vyeliczka ad mandatum regium feria secunda in crastino Resureccionis Domini (13 Aprilis) . . . . . IIII½ (gr.)

Item III equos Morawczoni cubiculario regis ultra metas Polonicales versus Ratibor, ut in littera et quittacione regis continetur, metsecundo equitanti feria sexta ante Quasimodo geniti (17 Aprilis) et unum equum recepit dux Sigismundus et tubicena unus in eodem versus Bohemiam equitavit nec est reversus, solvit (?) . . . . . V marc.

Item II equos Nicolao Koth versus Scavina familiari ducis Sigismundi ad mandatum regis sabbato ante dominicam Quasimodo geniti (18 Apr.)

Item eodem sabbato II equos Bodzathe familiari ducis Vitoldi ad mandatum eiusdem ducis cum litteris arduis ad ducem Sigismundum equitanti versus ultra Scavina dua miliaria, et iste equus est destructus eo, quia pes sibi est fractus et mortuus est in campo et solverunt pro eo . II marc.

---

[1] W rękopisie cztery ostatnie zapiski następują w ten sposób po sobie: pierwsza z 9-go, druga z 8-go, trzecia z 10-go, czwarta z 6 go kwietnia.

Item III equos versus Proszowicze ad mandatum procuratoris Vatrobka ducentibus recia campestria feria quinta ante festum Philippi et Jacobi (30 Aprilis) . . . . . I fert.

Item II equos Koritkoni cubiculario regis versus Slomniki cum litteris regis versus [Vngariam] regem equitanti feria quarta post Pentecosten (3 Iunii) a domino episcopo et capitulo . . . . . VI gr.

Item II equos versus Vyeliczka Trib nuncio regis versus Vngariam equitanti cum littera regis magno sigillo sigillata ab episcopo et capitulo, qui eandem litteram in manus eidem Trib dederunt, eidem equos dare preceperunt [sabbato] feria quarta post Pentecosten (3 Iunii) . . . III gr.

Item II equos versus Vyeliczka Dragowi nunccio regis cum litteris regis equitanti feria quinta post Pentecosten (4 Iunii) . . . . III gr.

Item II equos versus Bochnya nunccio regis nomine Dragel cum litteris regis equitanti sabbato infra octavas Corporis Christi (13 Iunii) . X gr.

Item II equos versus Bochnya Vagrzino nuncio regis ad Vngariam cum litteris equitanti ad mandatum regis die dominico infra octavas Corporis Christi (14 Iunii) . . . . . X gr.

Item II equos versus Bochnya Johanni Halicz nunccio regis litteras regis portanti die dominico post festum sancti Johannis (28 Iunii) ad mandatum regis. . . . . X gr.

Item II equos versus Bochnya Michaeli famulo Johannis Valach cum litteris regis equitanti feria secunda post festum Visitacionis Marie (6 Iulii)

Item II equos literato sic cognominato [nunccio regis] subthezaurarii Henrici cum litteris regis equitanti versus Bochnya feria quinta ante Margarethe (9 Iulii) . . . . . X gr.

Item II equos Johanni Doluski versus [Bochnya] Veliczka ad mandatum regis feria secunda ante festum sancti Laurencii (3 Augusti)

Item IIII equos versus Bochnya cum curru ducentibus VI stamina panni, duos lapides sulfuris, duos centenarios blumbi, unam tunam pulveris feria sexta ante festum sancti Laurencii (7 Augusti) et X scot. et cetera necessaria ducta sunt in Lubowla ad castrum ad mandatum regis . . . . (X scot.)

Item unam marc., quam dederunt vectori ducenti necessaria post reginam per civitates equitanti ad quitacionem et mandatum dicte regine feria quarta post Bartholomei (26 Augusti) . . . . . (I marc.)

Item III equos versus Bochnya [regine], quibus ductum est vinum post reginam ad mandatum et quitacionem regine, cum quo equitavit famulus magistri Kokorzinski subthezaurarii regine sabbato in die Decollationis sancti Johannis (29 Augusti) . . . . . XV gr.

Item Mroczkoni II equos versus Veliczka ad quittacionem regis [sabbato] feria tercia in octava Marie Nativitatis (15 Septembris) . . . III gr. vide in cartha[1].

[1] Dopisano u dołu.

[102] Racio facta est equorum subiugalium cum domino vicecancelario sabbato post festum sancti Martini (14 Novembris) anno Domini MCCCCXXII.

Item II equos versus Bochnya die dominico post Martini (15 Novembris) Rak celeriter cum litteris ad regem equitanti de convencione, que fuit cum Prutenis, pro sigillacione litterarum . . . . . X gr.

Item V equos, qui duxerunt vina versus Nepolomicze regi ad mandatum domini Henrici subthezaurarii feria secunda post Martini (16 Nov.) XV gr.

Item eodem die IIII equos, qui duxerunt duos ursos vivos versus Nepolomicze ad mandatum procuratoris generalis . . . . . XII gr.

Item III equos versus Nepolomicze, qui duxerunt medonem ad mandatum Henrici subthezaurarii ad regem feria tercia post Martini (17 Novembris) . . . . . IX gr.

Item II equos Koritkoni eodem die ad regem in Nepolomicze equitanti ad mandatum regis . . . . . VI gr.

Item III equos versus Nepolomicze ducentibus vina et ceram ad mandatum magistri Hencze subthezaurarii feria quarta in octava Martini (18 Novembris) . . . . . IX gr.

Item II equos versus Nepolomicze Francisco cubiculario regis ad mandatum regis . . . . . VI gr.

Item IIII equos ducentes pannum versus Nepolomicze ad mandatum regis feria sexta post festum sancte Elisabeth (20 Novembris) I fert. Marcus Faber cum eodem equitaverat solus . . . . . (I fert.)

Item IIII equos Climkoni versus Nepolomicze ducenti tunicas, vestimenta et alias res sabbato post festum Elisabeth (21 Novembris) I fert. ad mandatum regis . . . . . (I fert.)

Item Koritkoni II equos versus Lipnicza ad mandatum regis die dominico ante Katherine (22 Novembris) . . . . . VIII scot.

Item II equos versus Nepolomicze ducentes ollas et pira ad mandatum procuratoris . . . . . VI gr.

Item II equos Venczeslao cum litteris regis versus Vngariam ad dominos [equitanti], qui fuerunt in colloquio, equitanti celeriter versus Bochnya [feria] sabbato ante festum sancte Lucie (12 Decembris) et Climek easdem litteras ad castrum Cracoviense portavit et ulterius Henricus subthezaurarius dictum Venczeslaum versus Vngariam cum eisdem litteris expedivit ita, quod eidem sunt duo equi dati versus Bochnya . . . . . X gr.

Item II equos versus Bochnya Stanislao Mlodzeiowski ad mandatum regine cum litteris ad regem equitanti in crastino sancti Thome (22 Decembris) . . . . . X gr.

(1423).

Item IIII equos domino Hinkoni a [domino] Sigismundo duce equitanti de Bohemia versus [Bochnya] Veliczka feria quarta infra octavas Epiphanie (14 Ianuarii) in nuncciacione ad Vitoldum equitanti . . . [XX] VI gr.

Item II equos versus Bochnya Pyotrkoni nunccio regis ad mandatum regis [feria] sabbato in die sancte Dorothee (6 Februarii) cum litteris equitanti ad Vngariam . . . . . X gr.

Item IIII equos versus Bochnya ad mandatum regis cum curru ducentibus necessaria post regem ad metas Vngarie, quando convocacionem habuit cum rege Vngarie, sabbato ante Reminiscere (27 Februarii) et subcancelarius solus post currum eundem equitavit necessariis cum eisdem . . X scot.

Item II equos versus Bochnya Baliczski familiari ducis Sigismundi de Bohemia venienti ad regem et ad Vitoldum celeriter equitanti feria secunda post Oculi (8 Martii) . . . . . X gr.

Item II equos versus Bochnya Ninogneo de Dobra ad mandatum regis [cum litteris] equitanti ad regem versus Vngariam ad convencionem seu convocacionem, quam habuit cum rege Vngarie, feria tercia post dominicam Oculi mei (9 Martii) . . . . . X gr.

Item II equos versus Bochnya Coritkoni ad mandatum regis feria quinta ante Gregorii (11 Martii) celeriter ad regem equitanti . . X gr.

Item IIII equos versus Vyeliczca cum curru ad mandatum regis ducentes pisces post regem ad metas Vngarie ad convocacionem, quam rex habuit cum rege Vngarie, feria sexta ante Letare (12 Martii) . . . VI gr.

Item Chamcze cubiculario regis II equos versus Vyeliczca ad mandatum regis ad regem equitanti cum litteris feria secunda post Letare (15 Martii) III gr.

Item II equos Mlynski ad mandatum regine ad regem celeriter equitanti in negociis feria quarta post Letare (17 Martii) versus Vyeliczca III gr.

[102 v.] Item III equos Hartunk cubiculario regis ad mandatum regis ad regem celeriter equitanti versus Bochnya feria quarta post Letare (17 Martii) . . . . . XV gr.

Item II equos versus Bochnya ad mandatum ipsius procuratoris ducentibus vina et medonem ad regem feria tercia ante Judica (16 Martii) X gr.

Item VIII equos versus Bochnya [feria] sabbato ante Judica (20 Martii) ad mandatum subprocuratoris ducentibus in duobus curribus duo animalia vulgariter *thuri* ipsi regi [versus Bochnya] . . . . . XX scot.

Item II equos versus Bochnya ipsi Corithkoni ad mandatum regis portanti litteras sabbato ante Judica (20 Martii) . . . . . X gr.

Item IIII equos versus Vyeliczka lantgrauio Grabi, quando equitavit ad regem die dominico Judica (21 Martii) ad mandatum regis, quando rex fuit cum rege Vngarie . . . . . VI gr.

Item II equos versus Vyeliczka Dobrkoni Balozarzecz feria secunda post Judica (22 Martii) . . . . . III gr.

Item II equos feria secunda Judica (22 Martii)[1] ipsi Gorzskowski versus Vyeliczka ad mandatum regis . . . . . III gr.

---

[1] »Judica« dopisane później, w rękopisie zapiska ta następuje po zapisce z 28 marca.

Item II equos versus Vyeliczka ad mandatum regis ipsi Pyotrkoni cum litteris ad regem equitanti feria tercia post Judica (23 Martii) . III gr.

Item II equos Kemliczoni versus Bochnya eodem die videlicet feria tercia post Judica (23 Martii) cum litteris ad regem equitanti . X gr.

Item VI equos versus Bochnya cum curru ducentibus vestes ad mandatum regis, quod mandatum Corithko demonstravit, et alia necessaria in eodem curru sunt ducta eciam feria tercia post Judica descripta (23 Martii) XV scot.

Item III equos cum curru ducentibus pisces versus Vyeliczka ad regem [in Nowi Targ] ad mandatum [procuratoris] regine . . . IIII$^1/_2$ gr.

Item II equos versus Bochnya ipsi Byalozorzecz ad mandatum regine ad regem equitanti die dominico Ramispalmarum (28 Martii) . X gr.

Item II equos ipsi Murcz versus Bochnya ad mandatum regine feria quarta post Ramispalmarum (31 Martii) . . . . . X gr.

Item II equos versus Bochnya feria sexta in Parasceven (2 Aprilis) Koritkoni cubicolario regis ad mandatum regis litteras deferenti . X gr.

Item VI equos versus Bochnya cum curru ducentibus vinum, malmasiam, medonem et ferinas ad [reginam] regem sabbato in vigilia Pasce (3 Aprilis) ad mandatum procuratoris . . . . . $^1/_2$ sexag.

Item II equos Andree familiari procuratoris generalis ad mandatum regine versus Vyeliczka cum litteris ad regem equitanti die dominico in Resureccione Domini (4 Aprilis) . . . . . III gr.

Item II equos versus Vyeliczka de nocte super feriam secundam in festo Pasce (5 Aprilis) ipsi Pyotrek Lichi ad mandatum regis ad regem celeriter equitanti . . . . . III gr.

Item III equos versus Vyeliczka cum curru feria secunda in Pasca (5 Aprilis) Vyirz Vyrzbyathe cubicolario regis ad mandatum regis IIII$^1/_2$ gr.

Item II equos Johanni familiari procuratoris feria secunda descripta in Pasca (5 Aprilis) ad mandatum regis versus Vyeliczka cum litteris III gr

Item II equos Marco portanti capones in duabus capsis ad mandatum regis ipsi regi versus Bochnya ... feria secunda post Pasca (5 Aprilis) X gr.

Item II equos Johanni familiari regine ad regem equitanti celeriter versus [Bochnya] Vyeliczka II equos feria sexta infra octavas Pasce (9 Aprilis) cum litteris equitanti . . . . . X gr.[1]

Item II equos Petro notario seu cancellario ducis Sigismundi ad mandatum regis versus Bochnya ad magnum ducem usque ad Lithwaniam equitanti celeriter [feria] sabbato post Pasca (10 Aprilis) . . . X gr.

Item eodem die II equos strenuo Petro Odrowansch ad mandatum regine versus Bochnya cum litteris ad regem celeriter equitanti . X gr.

Item X equos cum duobus curribus res et vasilia ipsius ducis Sigismundi ducentibus ad mandatum regine eodem die scilicet sabbato infra octavas Pasce (10 Aprilis) versus Bochnya . . . . . L gr.

[1] Wedle normy przyjętej cena wynajmu dwóch koni do Bochni wynosi 10, do Wieliczki zaś tylko trzy grosze.

Item IIII equos cum curru domine regine res coquine ducentibus eodem die scilicet sabbato post Pasca (10 Aprilis) ad mandatum eiusdem regine versus Bochnya ollas et patellas . . . . . X scot.

[103]. Item XIII equos cum duobus curribus res regine [coquine] et thesaurum ducentibus et ad asedem *podkolepka* regine ad mandatum regine versus Bochnya die dominico Quasimodo geniti (11 Apr.) . una sexag. et V gr.

Item II equos ad Bochnya Miklasch cubiculario regis cum [regis] litteris ad regem equitanti ad mandatum regis feria sexta post Quasimodo geniti (16 Aprilis) . . . . . X (gr.)[1]

Item II equos versus Bochnya Petro sartori regis ad mandatum regis ducenti in curru vestimenta regis die dominico Misericordia Domini (18 Aprilis) . . . . . X gr.

Item III equos cum curru versus Bochnya die dominico in crastino sanctorum Philippi et Jacobi apostolorum (2 Maii) ducentes apotecam et alia ad reginam ad mandatum regine . . . . . XV gr.

Item III equos versus Bochnya ipsi Schyestrzenyecz ad mandatum regis feria secunda ante Ascensionem Domini (10 Maii). . . . XV gr.

Item VI equos Pyotrkoni dicti Lichi ad mandatum regis cum curru ducenti tentoria regis et alias res versus Bochnya sabbato post Ascensionem Domini (15 Maii) . . . . . XV scot.

Item II equos Morawczoni ad mandatum regis cum litteris arduis a prelatis et baronibus equitanti ad regem sabbato in vigilia Penthecosten (22 Maii) versus Bochnya . . . . . X gr.

Item III equos versus Bochnya cum curru ducentibus pullas, in quibus fuerunt posita vestimenta regia, ad mandatum regis feria sexta ante festum Trinitatis (28 Maii) et cum ipsis Roy notarius equitavit . . XV gr.

Item IIII equos versus Bochnya ducentibus [duo] currum sellis oneratum ad Vngariam, regem donando Vngarie ex parte regis Polonie feria sexta ante Trinitatis (28 Maii) ad mandatum [Henrich] Henrici subthezaurarii X scot. et unus equus in valore V marc. est mortuus, quem de reda eximit ibidem in Bochna.

Item II equos Alberto notario domini Henrici subthezaurarii regis ad Bochnyam ad mandatum regis ad regem equitanti cum litteris feria sexta in crastino Corporis Christi (4 Iunii) . . . . . X gr.

Item II equos Pyotrkoni Lichi versus Bochnya necessaria regine portanti videlicet balneamina ad mandatum regine sabbato ante Viti (12 Iunii) X gr.

[Item Johannes famulus Szestrzenyecz].

Item II equos Johanni famulo Szestrzenyecz cum litteris de Bohemia ad regem et Vitoldum equitanti feria quarta post festum sancti Viti (16 Iunii) ad mandatum regis . . . . . X gr.

[115]. Racio facta est cum equis subiugalibus domino regi feria secunda

---

[1] W tekście wpisano błędnie: X equos.

in vigilia sancti Petri et Pauli apostolorum (28 Iunii), [in qua racione] circa quam racionem fuit venerabilis vir dominus Johannes decanus Cracoviensis regni Polonie vicecancelarius anno Domini millesimo CCCCXXIII.

Item III equos versus Bochnya Holuby [versus Bochnya] ducenti vinum et alias res ad mandatum regis feria quinta post festum sancti Jacobi (29 Iulii) . . . . . XV gr.

Item XIIII equos cum IIII curribus versus Vagrzicze . . XIIII scot.

Item Zawischi Nigro I currum cum II equis versus Bochna super litteram domini regis ab ipsis equis . . . . . X gr.

Item II equos versus Wsczye cuidam dicto Zaczek familiari domini ducis Sigismundi ad mandata regis . . . . . XIIII gr.

Item II equos versus Bochnam Rutheno dicto Snowida pro equis regiis equitanti ad mandata regis . . . . . X gr.

Item IIII equos in curru, in quo ducebatur vinum de Cracovia metropolitano Kyoviensi in Halicz, dedimus versus Bochnam ad mandata regis X scot.

Item II equos [versus Vyeliczka] Martino Tirlik versus Bochnya cum litteris equitanti feria sexta infra octavas Nativitatis Marie (10 Sept.)

Item XVIII equos cum duobus curribus et asseda Swidrzigalo in eisdem curribus loricas, [medonem] gladios, vinum, balistas versus Lithwaniam ducentes et dominus Belonka et Stachnik sequitaverunt circa currus eosdem feria tercia in die sancti Venczeslai (28 Septembris) ad mandatum regis.

Item II equos in die sancti [Stanislai] Michaelis (29 Septembris) Stanislao familiari regine cum litteris equitanti versus Bochnya ad mandatum regine . . . . . X gr.

Item Climek familiari regis II equos versus Bochnya litteras ad regem portanti feria quarta post festum sancti Francisci (6 Octobris) . X gr.

Item II equos Vyanczkoni equitanti a baronibus prelatis et aliis in racione cum suppariis sedentibus ad regem celeriter equitanti cum litteris sabbato post Francisci (9 Octobris) . . . . . X gr.

Item VI$^1/_2$ marc. pro podwodis equorum ipsi marsalkoni ad mandatum regis conventis super ebdomadam a quolibet equo, et fuerunt duo, fertonem dando, et famulo, qui cum eodem versus Vngariam equitaverat, VII gr. dando per ebdomadam, qui marsalkus equitaverat feria quarta in vigilia beate Magdalene (21 Iulii) et venit die dominico Kazymiriam post festum Michaelis (3 Octobris) et summa tocius facit . . . . . VI$^1/_2$ marc.

Item IIII equos ducentes vestimenta regine feria quinta ante Hedvigis (14 Octobris) [ipsi] versus Bochnya.

Item II equos ad mandatum regine Martino Tirlik in Bochnya portanti tunicam, piper et alia sabbato in die sancti Galli (16 Octobris) . X gr.

Item II equos versus Vyeliczka ipsi Petro Lapka notario regis ad mandatum regis die dominico in crastino sancti Galli (17 Octobris) . X gr.

Item II equos Morawczoni versus Bochnya ad mandatum regine feria

quarta ante XI milia virginum (20 Octobris) portans iopulam subductam pallico et caseolos . . . . . X gr.

Item III equos Pyotrkoni familiari regine cum curru ducentes plumaticam, tunicas regine ad mandatum regine feria quarta in vigilia Simonis et Jude (27 Octobris) . . . . . XV gr.

Item XII equos ad mandatum regis ipsi Nicolao Byelonka familiari ducis Swidrzigal versus Lithwaniam dicto duci pannum, frena, cingulos et alias res ducentes, feria quinta in die Simonis et Jude (28 Octobris) . unam sexag.

Item II equos Petro Kaszy versus Bochnya feria sexta in crastino Symonis et Jude (29 Octobris) cum litteris equitanti ad regem . X gr.

Item II equos versus Bochnya Petro Szaczek familiari ducis Sigismundi de convencione, que fuit in Vartha, cum litteris equitanti ad regem sabbato in vigilia Omnium Sanctorum (30 Octobris).

[115 v.] Item II equos Petro Lapka ad mandatum regis versus Bochnya cum litteris equitanti de Vartha, equitanti feria sexta ante Martini (5 Novembris).

Item II equos Nyemyanowski cubiculario regine ad mandatum eiusdem regine vestimenta portanti versus Bochnya sabbato ante Martini (6 Novembris).

Item II equos Morawczoni versus Bochnya feria quarta in vigilia Martini (10 Novembris) ad mandatum regis litteras portanti . . X gr.

Item II equos Pyotrkoni cubiculario regis portanti $1^1/_2$ lapidem piperis ad regem ad mandatum regis versus Bochnya feria secunda post Martini (15 Novembris).

Post racionem factam feria quarta in crastino sancti Andree (1 Decembris) per dominum Czolkonem vicecancelarium regni Polonie anno MCCCCXXIII secuntur alia exposita super equos subiugales.

Item II equos versus Vyeliczka Nicolao literato familiari Henrici subthezaurarii ad mandatum regis equitanti versus terram Cipsensem pro censu . . . . . III gr.

Item II equos Petro familiari domini subcancellarii cum litteris equitanti versus Bochnya, cum litteris equitanti ad mandatum regis feria tercia post Lucie (14 Decembris) . . . . . V gr.

Item II equos Petro Lichi cum litteris equitanti versus Vyeliczka feria secunda in die sancti Stephani (26 Decembris)[1] ad mandatum regis.

(1424).

Item II equos Mlodzeiowski cum litteris equitanti versus Bochnya ad regem ad mandatum regis feria secunda in crastino sancte Dorothee (7 Februarii) . . . . . V gr.

[1] W r. 1423 przypada dzień św. Szczepana na niedzielę, nie na poniedziałek.

Item II equos Nicolao literato cum litteris ad regem equitanti versus Vngariam feria tercia post festum sancte Dorothee (8 Februarii) ad mandatum regis . . . . . V gr.

Item $^1/_2$ marc. dederunt vectori, quem convenerunt consules, qui duxit duos onagros vulgariter *loszy* versus Bochnya ad mandatum regis feria sexta ante dominicam Circumdederunt me (18 Februarii), qui quidem onagri ducti sunt regi Vngarie . . . . . ($^1/_2$ marc.)

Item II equos Pyotrkoni Lichi eadem feria sexta, qui cum eisdem onagris circa currum equitavit eciam versus Bochnya . . . X gr.

Item II equos versus Iczyn ad Morawiam ad mandatum regis Georgio Bibersteyn die dominico ante festum sancti Mathie (20 Februarii) XXI miliaria.

Item III equos versus Nyepolomicz cum curru ducentes recia campestria ad mandatum procuratoris et Nicolaus attemptator recium cum eisdem equitavit feria sexta in die sancti Mathie (25 Februarii) . . . . IX gr.

Item VII equos versus Bochnya fistulatoribus et tubicenis regiis ad mandatum regis feria quinta in vigilia sancti Mathie (24 Februarii).

Item II equos Jacobo Maslomyaczski versus Vyeliczka cum litteris equitanti ad mandatum regis feria quinta in vigilia sancti Mathie (24 Februarii) III gr.

Item I versus Raczyborz Nicolao literato ad mandatum regine feria sexta in die sancti Mathie (25 Februarii).

Item II equos versus Vyeliczka Troiano familiari capitanei Cracoviensis ad mandatum regis sabbato in crastino sancti Mathie (26 Februarii) III gr.

[116]. Item V equos cum curru ducentes res coquine ad Nyepolomicze feria quarta ante dominicam Esto mihi (1 Martii) . . . . XV gr.

Item IIII equos[1] ducentes culcitram alias *posczela* et alia vestimenta regia versus Nepolomicze eadem feria quarta . . . . XII gr.

Item VI equos Civano Ruthino et Kadlubo et aliis sociis ipsorum versus Nepolomicze luminantibus ante regem feria quinta ante dominicam Esto mihi (2 Martii) . . . . . XVIII gr.

Item IIII equos versus Nepolomicze ducentes vinum et alias res regias versus Nepolomicze post regem et de Polomicze versus Vyeliczka ad mandatum regis . . . . . XII gr.
versus Nepolomicze, sed versus Vyeliczka . . . . . VI gr.

Item VI equos ducentes pisces et vinum Italicum versus Mislimicze super stacionem regis Vngarie equitanti ad Cracoviam ad mandatum regis feria sexta ante dominicam Esto mihi (3 Martii) . . . . $^1/_2$ marc.

Item IIII equos versus Vyeliczka ducentes pisces et alleca regi ad mandatum regis sabbato ante dominicam Esto mihi (4 Martii) . . VI gr.

Item IIII equos versus Vyeliczka ducentes argentum et vinum Italicum super prandium regis ad mandatum regis . . . . . VI gr.

Item IIII equos versus Vyeliczka ducentes aliud argentum, picarios et

[1] W rękopisie błędnie: gr.

res regias alias eodem sabbato videlicet ante dominicam Esto mihi (4 Martii) . . . . . VI gr.

[126 v.] $^1/_2$ sexag. solverunt ab equis subiugalibus vectori de pistrina regis feria quinta ante Oculi[1] (23 Martii).

[128]. Post racionem factam sabbato ante Invocavit (11 Martii) cum venerabili viro vicecancelario de equis subiugalibus consules ad mandata regalia equos infrascriptos subiugales dederunt.

Item centum equos versus Vyeliczka sabbato ante Reminiscere (18 Martii) quando dominus rex noster et alii reges scilicet Vngarie et Dacie de Cracovia recesserunt, ducentes vinum, argentum, rapulas, lectisternia, farinam in saccis et alias multas res ad mandatum regis . III marc. et VI gr.

Item VI equos versus Bochnya ducentes pisces *karpye* et salsos pisces feria secunda post Reminiscere (20 Martii) ad mandatum regis . $^1/_2$ sexag.

Item II equos ducentes filio Bochnar portanti salmones et tunicam regis eciam eodem die videlicet feria secunda post Reminiscere (20 Martii) ad mandatum regis versus Bochnya . . . . . X gr.

Item III equos ducentes vestimenta iuvenis regine nocturno tempore de feria secunda super tercia post Reminiscere (20/21 Martii) ad mandatum regis versus Bochnya . . . . . XV gr.

Item[2] IIII equos eodem die ducentes lucios recentes in tunnis in Bochnya ad mandatum regis feria tercia post Reminiscere (21 Martii) . XX gr.

Item V equos ducentes medonem *troynik* et vinum versus Bochnya eodem die ad mandatum regis . . . . . XXV gr.

Item II equos emerunt consules pro X$^1/_2$ marc. super viam versus Lithwaniam ipsi Sbigneo marsalkoni regni Polonie ad mandatum regis equitanti ad magnum ducem in legacione et exivit feria secunda post Oculi (27 Martii) et ipsos non restituit . . . . . (X$^1/_2$ marc.)

Item[3] II equos Sbigneo marsalkoni versus Lithwaniam feria secunda post Oculi (27 Martii) ad mandatum regis.

Item III equos versus Vyeliczka ducentes salmones domino regi Vngarie ad mandatum regis feria sexta ante Letare (31 Martii) et Dolaga cubicularius regis cum eisdem equitavit . . . . . IIII$^1/_2$ gr.

Item magistro Jacobo.

Item III equos versus Bochnya Vyemyerz familiari ducisse Alexandre sororis regis nostri uxori(s) ducis Masowie ad mandatum regis feria sexta ante Judica (7 Aprilis) . . . . . XV gr.

Item IIII equos ducentes argentum, picarios et alia versus Oswyaczin, que aducta fuerunt super coronacionem et e converso ad mandatum regis sunt reducta feria quinta post Pasca (27 Aprilis) et a duce Rathiboriensi fuerunt concessa, quocirca dominus Johannes Myelstinski fuit . XVI scot.

[1] Luźna zapiska u dołu.

[2] W rękopisie zapiska ta następuje po pierwszej zapisce z 20 marca.

[3] W rękopisie zapiska ta następuje po zapisce z 31 marca.

Item IIII equos ducentes argentum, picarios et alia, que fuerunt accomodata a duce Rathiboriensi super coronacionem ad mandatum regis feria quinta post Pasca (27 Aprilis) et ducta sunt versus Oswaczin.

Item IIII equos ad [Novam Civitatem] Novum forum ipsi Ffiko Rutheno familiari ducis Vitoldi ad mandatum ducis Vitoldi feria tercia in crastino beati Philippi et Jacobi apostolorum (2 Maii) unam marcam minus IIII gr., XI miliaria quiquidem Fiko post regem Dacie equitabat (I marc. minus IIII gr.)

Item IIII equos versus Bochnya cuidam Zauissio nunccio regis ducenti quasdam res Vngariam a rege nostro et ut estimatur dona quedam ad mandatum regis feria sexta post Stanislai (12 Maii) . . . . X scot.

Item III equos Gadeczski notario regis versus Crzeczow [Vyeliczkam] ad mandatum regis versus Vngariam in legacione ad regem equitanti feria quarta post Jubilate (17 Maii) . . . . . XVIII gr.

Item III equos Climkoni versus Bochnya portanti vestimenta ad mandatum regis feria tercia ante Ascensionem (30 Maii) . . . XV gr.

[128 v.] Item III equos Nicolao Gadeczski versus Bochnya ad Vngariam equitanti ad mandatum regis feria quarta in vigilia Corporis Christi (21 Iunii) . . . . . XV gr.

Item Andree [vicepixidario] pixidario duos equos ad mandatum regis portanti quatuor sellas et II balistas versus Sanok et eciam quam plures litteras versus Russiam feria quarta in vigilia Corporis Christi (21 Iunii) X gr.

Item IIII equos Vlostowski et Hinconi cum curru ducentibus pecunias super expedicionem stipendiariis regi Vngarie ad mandatum regis feria sexta in vigilia sancti Johannis (23 Iunii).

Item Andree Malechowski II equos versus Vyeliczka cum litteris equitanti ad mandatum regis eadem feria sexta in vigilia sancti Johannis (23 Junii).

Item II equos versus Vyeliczka ipsi filio Rogala cum litteris equitandi (s) ad ducem Swidrzigal sabbato post Margarethe (15 Iulii) . . III gr.

Item X marc. domino Nicolao Lassoczski ad quittacionem domini regis equitanti ad curiam Romanam ad expurgandam infamiam regis coram domino apostolico et ducibus Italie, quasquidem X marc. paratas a consulibus dictus Lassoczski recepit et equum pro eisdem comparavit versus curiam Romanam sibi ipsi. Actum feria sexta ante festum sancti Laurencii (4 Augusti) . . . . . (X marc.)

Post racionem factam secuntur alii equi subiugales.

Item V equos ipsi Hyato Rutheno ad quittacionem domini regis et ad preceptum eius rigidum ad conspiciendum blumbifodinam feria quarta ante Nativitatem Marie (6 Septembris). Item e converso eosdem V equos venerunt(s) Summa . . . . . una marc. et II gr.

Item III equos eidem Hyato e converso Russiam equitanti ad Vyeliczkam sabbato post Nativitatem Marie (9 Septembris) . . . . VI gr.

Item II equos ad Bochnam Petro Lichy cum litteris regis equitanti ad mandatum regis feria sexta post Francisci (6 Octobris) . . X gr.

Item III equos ipsi Byel versus Bochnam ad mandatum regis sabbato post Francisci (7 Octobris) . . . . . XV gr.

Item II equos Pyotrkow cubiculario regine ducenti galeas et cirotecas et alias res feria sexta ante Hedwigis (13 Octobris) X gr. ad mandatum regis.

Item II equos Petro Lichi versus [Vyeliczka] Bochna feria quarta ante XI milia virginum (18 Octobris) cum litteris ad regem equitanti ad mandatum regis . . . . . X gr.

Item II equos Petro Kaszy portanti quasdam res in duabus capsis regi feria secunda post XI milia virginum (23 Octobris) ad mandatum regis.

Item IIII equos et currum versus Vyeliczka ducenti pellicia et tunicam regiam Petro Zabek feria tercia ante festum Simonis et Jude (24 Octobris).

Item[1] IIII equos versus Bochna cum argento et aliis rebus Climkoni feria tercia ante Symonis et Jude (24 Octobris).

Item II equos versus Bochnya Missapath Johanni cum litteris equitanti et pictoramenta *oponi* portanti sabbato ante Omnium Sanctorum (28 Octobris).

Item IIII equos cum curru Petro Kasszy versus Bochnya res regis ducenti in pullis feria tercia in vigilia Omnium Sanctorum (31 Octobris).

Item IIII equos [eciam Petro Kaszy Pyotrek ducenti alias res ducenti apotecam uvas passas] et alias Grochotowskemu portanti quasdam pullas in equis seu capsis cum quibusdam rebus feria quarta in die Omnium Sanctorum (1 Novembris).

[129]. Item feria quinta post Omnium Sanctorum (2 Novembris) III equos Petro Kasy ducenti uvas passas et alia versus Bochnya ad mandatum regis.

Item VIII equos Henrico subthezaurario regis ducenti lectisternia alias *posczela* et alias res regis versus Bochnya die [dominico ante Martini] sabbati post Omnium Sanctorum (4 Novembris) et IIII in curru transierunt quatuorque idem Henricus assedit cum famulis.

Item II equos Nicolao Borek ad mandatum regis ad Bochnya equitanti eadem feria quinta (9 Novembris) nunccianti regi, quod regina esset infirma . . . . . X gr.

Item II equos Pyotrek Kazy ad Vyeliczka portanti tunicas quasdam feria sexta in vigilia Martini (10 Novembris) . . . . . III gr.

Item II equos Tarlkoni subpincerne regine ad Bochnya ad regem in legacionibus equitanti eadem feria sexta in vigilia sancti Martini (10 Novembris) . . . . . X gr.

Item IIII equos cum curru ducentes similas ad Nyepolomicze regi feria quarta post Martini (15 Novembris), quando rex de Cracovia recessit I fert.

Item III equos ducentes farinam et panes post regem versus Nyepolomicze eodem die . . . . . IX gr.

Item VI equos ducentes lectisternia, argentum, picarios, pannum eodem die versus Nyepolomicze post regem . . . . . IX scot.

---

[1] W rękopisie zapiska ta następuje po zapisce z 1 listopada.

Item III equos versus Nyepolomicze ducentes pisces et alias res spisa (?) eadem feria quarta . . . . . IX gr.

Item IIII equos versus Nyepolomicze eodem die ducentes ollas, saccos rebus repletos ad mandatum regis . . . . . I fert.

Item IIII equos ducentes patellas et alias res regias ad Nyepolomicze eodem die ad mandatum regis . . . . . unum fert.

Item V equos Szcharcze coco ducenti ollas versus Nyepolomicze ad mandatum regis feria sexta post festum sancti Martini (17 Novembris) XV gr.

Item II equos Petro Kaszy ad regem equitanti ad mandatum regis cum litteris equitanti sabbato in vigilia sancte Elisabeth (18 Novembris) ad Nyepolomicze . . . . . VI gr.

Item II equos Petro Kaszy ad Vyeliczkam feria secunda ante festum sancti Thome (18 Decembris).

(1425).

Item II equos versus Bochnya cuidam Allexandro famulo regine equitanti versus Sanok pro marduribus feria quinta post Circumcisionem Domini (4 Ianuarii) . . . . . X gr.

Item[1] I equum versus Zathor cuidam nunccio regis versus Theschin equitanti feria sexta ante Esto mihi (16 Februarii) . . . VI gr.

Item VII equos versus Vyeliczka, in quibus [dux Ruthenorum equitavit] dux unus de Russia equitavit metquintus feria sexta ante dominicam Invocavit (23 Februarii) . . . . . X½ gr.

Item IIII equos ad Bochnya Leukoni ducenti alleca et lac [feria] palatino Moldowsky versus Valachiam . . . . . XX gr.

[145]. Post racionem factam equorum subiugalium sabbato ante Oculi (10 Martii) anno MCCCCXXV cum domino subcancelario sequuntur alia exposita super equos eosdem.

Item IIII equos magistro Jacobo ad Bochnyam ad mandatum regis ad ducem Maszovie seniorem videlicet Szyemkonem equitanti ipsum ad medendum sabbato ante Oculi (10 Martii) . . . . . XX gr.

Item II equos Johanni Dolandze cubiculario regis ad regem Dacie equitanti ad resciendum, ubi in Vngaria fuerit, versus Bochnya feria quinta post Oculi (18 Martii) . . . . . X gr.

Item II equos cubiculario regis versus Bochna ad Sandecz ad regem [Vngarie] Dacie equitanti feria quarta post Judica (28 Martii) . X gr.

Item II equos cuidam Italico notario et secretario ut dicitur regis Vngarie ad mandatum regis feria quarta post festum sancti Johannis (27 Junii).

Item I equum ad Bochnyam Clementi Belonka ad ducem Swidrzigal proficiscenti feria quarta ante Nativitatem Marie (5 Septembris).

---

[1] W rękopisie zapiska ta następuje po zapisce z 23 lutego.

Item IIII equos ad Slumniky filio Lancravij feria sexta infra octavas Nativitatis Marie (14 Septembris).

Item II equos versus Bochnya Petro Lichi ad mandatum regis in vigilia sancti Michaelis (28 Septembris).

Item III equos Bartholomeo notario regine ad mandatum regis cum curru res ducentes versus Bochnya feria tercia post Michaelis (2 Octobris).

Item eodem die II equos Jacobo Maslomyaczsky ducenti lectisternia et alias vestes iuveni regine versus Veliczka.

Item IIII equos versus Bochnya ducentes vinum et pannum ad regem ad mandatum regis Nicolao Nabrzuch feria tercia post Hedvigis (16 Octobris).

Item IIII equos Pyotrkoni Lichemu versus Bochnya cum curru ducentes tunicas regias et alias res ad regem ad mandatum regis feria quarta in vigilia Omnium Sanctorum (31 Octobris).

Item III equos versus Bochnya Petro Lichemu cum curru ducentes pecuniam feria sexta ante festum sancte Katherine (23 Novembris).

Item III equos cuidam Petro cum curru versus Bochnya ad mandatum regine feria quinta in vigilia sancti Andree (29 Novembris) ducenti tunicas et vestes.

Item III equos Georgio Bibirsten ad Bochnyam feria sexta in die Innocentum (28 Decembris) cum curru ducentes *postawcze* regine ad mandatum eiusdem regine.

(1426).

Item II equos versus Bochnya feria quinta post Circumcisionem Domini (3 Ianuarii) Nikloni servitori domini Thaschka servitoris regine portanti pecunias in capsis.

Item IIII equos versus Bochnya Petro familiari Roy ad mandatum regine ducenti in curru feria quinta infra octavas Epiphanie (10 Ianuarii).

[145 v.] Item II equos versus Bochnya Gladisch cubiculario regis ad mandatum regis quasdam res regias portanti sabbato infra octavas sancte Agnetis (26 Ianuarii) anno XXVI.

[162]. Post racionem factam secuntur alii equi subiugalium anno XXVI.

Item III equos Bibersten versus Bochnya ad mandatum regine feria sexta in die sancti Luce (18 Octobris) . . . . . XV gr.

(1427).

Anno MCCCCXXVII.

Item II equos ad Bochnam ipsi Navoyek cubiculario regis portanti tunicam pellibus sobolimis subductam ad mandatum regis feria sexta ante Epiphaniam Domini (3 Ianuarii) . . . . . X gr.

Item II equos Allexandro cubiculario portanti tunicam sobolinis pellibus

subductam versus Bochnyam feria secunda in octava Epiphanie (13 Ianuarii) Anno XXVI[1].

Item XXVII equos versus Nepolomicze ducentes iuvenem reginam et filium regis ad mandatum regis feria quinta post Letare (3 Aprilis) I$^{1}/_{2}$ [sexag.] marc. et VII gr.

Item IIII equos versus Bochnya Alberto Czula ducenti apotecam regi eadem feria quinta post Letare (3 Aprilis) ad mandatum regis . X scot.

Item IIII equos Schymkoni ducenti vinum, apotecam et plumam ad Nepolomicze feria sexta ante Judica (4 Aprilis) . . . . . XII gr.

[Item VI equos Petro custodi thezauri ducenti nigrum pannum ad mandatum regis eadem feria sexta ante Judica (4 Aprilis) in Nepolomicze].

[Item III equos eidem].

Item VI equos [Petro] Stanislao custodi thezauri regis ducenti pannum, vinum et alias multas res versus Nepolomicze ad mandatum regis in duobus curribus . . . . . XVIII gr.

Item II equos Petro Kaszy versus [Thuchowo] Bochnya portanti tunicam et alias res regias ad mandatum regis sabbato ante dominicam Ramispalmarum (12 Aprilis) . . . . . X gr.

Item IIII equos cum curru Stanislao procuratori Schawayewi Nigri Zawissa versus Bochnya ad mandatum regis arma bellica et alias res die dominico Ramispalmarum (13 Aprilis) . . . . . X scot.

Item VIII equos Stanislao custodi thezauri regis alias subthezaurario sub thezauris regis ad mandatum regis feria secunda in crastino Ramispalmarum (14 Aprilis) ad Bochnya . . . . . XX scot.

[Item II equos].

Paulo[2] Sczukowsky cubiculario regine cum litteris equitanti [die dominico] feria secunda Palmarum (14 Aprilis) ad regem equitanti versus Bochnya II equos . . . . . X gr.

Item II equos Petro cubicularío regine ad mandatum regine cum litteris equitanti ad regem feria quarta ante festum Pasce (16 Aprilis) X gr.

Item IIII equos Videtkoni coco regis ad mandatum regis ducenti ollas et alias quamplures res post regem versus Russiam ad Bochnyam eadem feria quarta ante Pasca (16 Aprilis).

Item IIII equos versus Bochnya ad mandatum regis cum curru ducenti vinum, pannum et alias res feria quinta ante Pasca (17 Aprilis).

[162 v.] Item II equos Nicolao Zyelonka [nunccio] procuratorio alias *szapharz* regine cum litteris ad regem equitanti cum litteris equitanti feria quinta post dominicam Ramispalmarum (17 Aprilis).

Item II equos sabbato Pasce (19 Aprilis) Nicolao Przepyorka cubicularío regine ad mandatum regine cum litteris ad regem equitanti versus Bochnya . . . . . X gr.

---

[1] Powinno być 1427. [2] W tekscie błędnie: Paulus.

[171] Equi subiugales anni presentis MCCCCXXVII.

Item II equos Michaeli cubiculario regis feria secunda post Misericordia Domini (5 Maii) ad mandatum regis in Bochnya . . . . X gr.

Item II equos cuidam Nicolao familiari regis ut dicitur ad mandatum regis cum litteris equitanti feria quarta post Misericordia Domini (7 Maii) X gr.

Item [1] V equos magistro Jacobo medico regis in Bochnya ad mandatum regis feria secunda post Stanislai (12 Maii) . . . . . XXV gr.

Item II equos versus Bochnya Petro Kaszy ad mandatum regis ad regem cum litteris equitanti die dominico Cantate (18 Maii) . . . X gr.

Item IIII equos Bartholomeo Ogulecz (s) cubiculario regis versus Bochnya ducentes vinum et alias res ad mandatum regis feria tercia post Cantate (20 Maii) . . . . . X scot.

Item II equos Vencencio cuidam nobili familiari Vitholdi versus Bochnya ad mandatum regis cum litteris equitanti . . . . . X gr.

Item II equos Nicolao Zamath familiari capitanei Cracoviensis versus Bochnya portanti litteras papales et nobilium de Polonia ad regem et ad Vitoldum feria secunda ante Ascensionem Domini (26 Maii) . X gr.

Item II equos nobili Johanni de Dobrek ad mandatum regis versus Scavinam versus Oswyaczin equitanti in die Ascensionis Domini (29 Maii) IIII gr.

Item III equos versus Bochnya ad mandatum regis cum litteris equitanti feria sexta in crastino Ascensionis Domini (30 Maii) nobili Stephano Bidlowsky . . . . . XV gr.

Item III equos versus Bochnya Johanni filio Ligasza ad mandatum regis ad regem equitanti cum litteris et rebus quibusdam feria secunda infra octavas Ascensionis Domini (2 Iunii) . . . . . XV gr.

Item V equos Bidlowsky, Petro Coth et Hanek Chelmsky ad mandatum regis cum curru, alii eorum in equis sedebant, feria sexta post Penthecosten (13 Iunii) ducentes quasdam res ad regem . . . . . XXV gr.

Item IIII equos Obulczoni familiari regis ad mandatum regis sabbato in vigilia Trinitatis (14 Iunii) cum curru . . . . . XX gr.

Item II equos Petro Spaczek cubiculario regis versus Bochnyam cum litteris equitanti ad mandatum regis sabbato in vigilia sancte Trinitatis (14 Iunii) . . . . . X gr.

Item V equos eidem Petro Spaczek ad mandatum regis ducenti pixides et balistas [XXVI] in curru versus Bochnya XXV gr. sabbato ante festum sancti Johannis Baptiste (21 Iunii) . . . . . (XXV gr.)

Item II equos Petro Lapka versus Bochnya ad mandatum regis cum litteris equitanti sabbato infra octavas Visitacionis Marie (5 Iulii).

Item II equos Zamath cubiculario capitanei Cracoviensis versus Bochnya cum melonibus equitanti feria tercia post Margarethe (15 Iulii) ad mandatum regis . . . . . X gr.

[1] W rękopisie zapiska ta następuje po zapisce z 20 maja.

Item Obulczoni familiari regis II equos ad mandatum regis feria sexta in die sancti Jacobi (25 Iulii) . . . . . X gr.

Item II equos Petro Lapka notario ad mandatum regis eciam in die sancti Jacobi (25 Julii) aliquot paria calciamentorum ad regem portanti X gr.

Item II equos Przepyorcze cubiculario regine ad mandatum regine feria quarta post Omnium Sanctorum (5 Novembris) versus Bochnya et equitanti ad palatinissam Laczicz̨ska.

[171 v.] Item III equos nobili Strassio familiari ducis Vitoldi ad mandatum regis versus Bochnya sabbato in die Lucie (13 Decembris) XV gr.

Item II equos versus Bochnya Przsepyorcze cubiculario regine ad mandatum eiusdem regine ad dominam Laczicz̨ska equitanti, die dominico post Nativitatem Domini (28 Decembris) . . . . . X gr.

(1428).

Item II equos Clementi cubiculario feria tercia ante festum Conversionis sancti Pauli (20 Ianuarii) equitanti cum ferinis ad regem Vngarie ad mandatum regis . . . . . X gr.

Item VI equos Petro Lichi cum curru equitanti ad regem Vngarie cum centhauro *sturem* ad mandatum regis ad Bochnyam feria quarta post festum Purificationis (4 Februarii) . . . . . $^1/_2$ sexag.

Item I sexag. pro conduccione lapidum alabastrorum ad castrum ad mandatum domini regis sabbato post Purificationem (7 Februarii).

Item II equos domino Mathie notario domini regis plebano [de Castni] Crastnistaw versus Scavina ad mandatum regis feria quarta post Oculi (10 Martii) . . . . . X gr.

Item II equos ad Nepolomicze eidem domino Mathie notario regis ad mandatum regis feria sexta in die sancti Gregorii (12 Martii) . VI gr.

[184]. Equi subiugales[1].

[185 v.] [Racio facta est cum domino Bernhardo notario domini regis].

Racio facta est equorum subiugalium in Clobuczsko, quos consules Kazymirienses ad mandata regia dederunt, in qua racione sedebat dominus Bernhardus notarius regis feria quarta in vigilia Anunciacionis Marie (24 Martii) sub anno domini MCCCCXXVIII et secuntur alii equi subiugales, quos dicti consules dederunt ad regia mandata.

Item VI equos ad Bochnyam domino Vincencio Schomotulsky ad mandatum regis sabbato ante Palmarum (27 Martii).

Item VIII equos cum duobus curribus ipsi domino Maszyk equitanti in Leopolim ducentes res, balistas, pixides, pulveres et alias res ad mandatum regis sabbato in crastino sancti Adalberti (24 Aprilis) . . . XX scot.

Item VI equos cum duobus curribus versus Bochnya ipsi Holuby familiari ipsius Swydrzigal ducentes balistas, apotecam et alias res eidem duci

[1] Podany sam nagłówek, strona pusta.

Swydrzigal feria quarta post festum sancti Marci (28 Aprilis) ad mandatum regis . . . . . $^1/_2$ sexag.

Item IIII equos cum curru ducentes sedecim pixides, loricas et galeas ad ducem Swidrzygal ad mandatum regis feria tercia ante festum sancti Stanislai (4 Maii) versus Bochnya X scot. et dominus [Vanek] Vanyek notarius eiusdem ducis Swidrzigali [penes eosdem equos fuit] circa easdem res fuit.

Item II equos Gordoni subagazoni ad mandatum regis feria quinta in die Corporis Christi (3 Iunii) ad Bochnyam . . . . . X gr.

Item II equos Andree [famulo] burcrawio de castro Oczec ad mandatum regis versus Bochnya equitanti in Leopolim ad Maszyk eodem die Corporis Christi (3 Iunii) . . . . . X gr.

Item IIII equos Stanislao familiari Swydrzigal ducenti arma bellica eidem Swydrzigal ad mandatum regis sabbato infra octavas Corporis Christi (5 Iunii) versus Bochnya . . . . . XX gr.

Item II equos Petro Lancziczsky ad mandatum regis ad regem Vngarie equitanti feria sexta ante festum sancti Laurencii (6 Augusti) versus Bochnya . . . . . X gr.

Item II equos Petro Kassy cubiculario equitanti post Petrum Lancziczsky [et ipsum] investigando, qui ad regem Vngarie ex parte regis cum litteris equitaverat ad mandatum regis sabbato ante Laurencii (7 Augusti) ad Bochnya . . . . . X gr.

Item III equos cum curru ducentes saletram et pellicia versus Leopolim Johanni notario Maszyk ad mandatum regis feria sexta ante Assumpcionem Marie (13 Augusti) ad Bochnyam . . . . . XV gr.

Item IIII equos versus Bochnya ipsi Michaeli cubiculario regis ad mandatum regis ducentes vinum [et alias res ipsi metrop] ad metropolitanum versus Russiam feria quinta infra octavas Assumpcionis Marie (19 Augusti).

Item[1] IIII equos ducentes farinam et scutellas argenteas regi in Nepolomicze ad mandatum regis in die sancti Bartholomei feria tercia (24 Augusti).

Item II equos in Bochnyam ipsi Michaeli cubiculario regis ducenti curriculum et tunicam ipsi metropolitano versus Leopolim feria tercia post Decolationis sancti Johannis (31 Augusti) . . . . . X gr.

Item II equos nobili Caczorek ad mandatum regis ad Boguczicze ad dominum Schaffranyecz equitanti feria quarta in octava Nativitatis Marie (15 Septembris) . . . . . III gr.

Item IIII equos Andree notario Maszyk ad Bochnya ad mandatum regis ducenti palicia, ficus et alias res feria quarta in crastino sancti Mathie apostoli et evangeliste (22 Septembris) . . . . . XX gr.

Item II equos Lichi Pyotrek feria quinta post Galli (21 Octobris) versus Bochnya ad mandatum regis [cum litteris equitanti] post nunccios regis Vngarie equitanti . . . . . X gr.

---

[1] W rękopisie zapiska ta następuje po zapisce z 22 września.

Item II equos Petro familiari capitanei Cracoviensis cum litteris ad regem equitanti versus Bochnya feria sexta post Galli (22 Octobris) versus Bochnya . . . . . X gr.

[186]. Item II equos Przepyorka cubiculario regis versus Bochnya ad mandatum regis litteras portanti feria tercia ante Symonis et Jude (26 Octobris) . . . . . X gr.

Item VIII equos sabbato post festum Martini (13 Novembris) cum duobus curribus ducentes vinum, romaniam, medonem et alias res in Nepolomicze ad mandatum regis . . . . . $^1/_2$ marc.

Item XXII equos ducentes recia et alias res multas in quatuor curribus die dominico post Martini (14 Novembris) ad mandatum regis in Nepolomicze . . . . . I sexag.

Item IIII equos cum curru necessaria regis vestes et corthenas feria secunda post Martini (15 Novembris) . . . . . I fert.

Item III equos ipsi Tarloni versus Nepolomicze ad mandatum regis feria quarta post Martini (17 Novembris) . . . . . IX gr.

Item IIII equos cum curru versus Nepolomicze ad mandatum regis feria sexta in die sancte Elisabeth (19 Novembris) . . . . I fert.

Item IIII equos cum curru versus Nepolomicze ad mandatum regis ducentes pannum et tunicas regias sabbato ante Katherine (20 Novembr.) I fert.

Item IIII equos ducentes longum currum regine ad mandatum regis feria secunda ante Katherine (22 Novembris) versus Nepolomicze I fert.

Item II equos Byelik familiari ducis Swidrzigal versus Bochnam ad mandatum regis feria quinta ante Nativitatem Domini (23 Decembris) X gr.

Item II equos versus Bochnya Byelik ad mandatum regis feria quarta post Nativitatem Domini (29 Decembris) . . . . . X gr.

Item II equos Nyemyen familiari regis ad mandatum regis versus Bochnyam feria quinta post Nativitatem Domini (30 Decembris) . X gr.

(1429).

Anno domini MCCCC[XXVIII]IX.

Item IIII equos Nikel [Nosza] Rosza versus Bochnya cum ferinis ad regem Vngarie equitanti ad mandatum regis feria secunda ante Epiphaniam (3 Ianuarii) . . . . . X scot.

Item II equos strenuo Domareth marschalko regni Polonie ad regem Vngarie equitanti ad mandatum regis ad Bochnyam feria quarta in vigilia Epiphanie (5 Ianuarii) . . . . . X gr.

Item II equos Johanni famulo Pauli Slodziey ad mandatum regis equitanti ad Domereth marschalkum regni Polonie, qui prius preequitaverat ad regem Vngarie, si veniret sabbato infra octavas Epiphanie (8 Ianuarii).

Item II equos nobili Zelazo familiari domini Maszyk ad mandatum regis versus Bochnya a regina e converso versus Russiam equitanti feria secunda infra octavas Epiphanie (10 Ianuarii) . . . . . X gr.

Item II equos Stanislao familiari capitanei Cracoviensis nunccianti adventum regis Vngarie et e converso ad regem equitanti ad mandatum regis feria quarta infra octavas Epiphanie (12 Ianuarii) . . . . . X gr.

Item VI equos domino Odrowas ad mandatum regis versus Bochnya feria secunda post dominicam Letare (7 Martii) et duxit balistas et alia $^1/_2$ sexag.

Item IIII equos quibusdam Ruthenis ad Poschyna ad mandatum regis pro suco alias in wulgari *sok*, quem bibit, feria secunda Letare (7 Martii?) X scot.

Item IIII equos versus Schlumniki ducentes pisces ad mandatum regis feria quarta post Letare (9 Martii) . . . . . unum fert.

Item domino Colo III equos podwodorum ad mandatum regis versus Bochna dederunt . . . . . XV gr.

[186 v.] Item II equos domino Odrowas versus Bochnya ad mandatum regis dominica Judica (13 Martii) dederunt . . . . . X gr.

Item IIII equos domino Mathia ex mandato domini regis versus Bochyna dederunt . . . . . X scot.

Item III equos Clymko ex mandato domini regis [versus Bochyna dederunt V gr.] equitando ad regem Vngarie dederunt . . . V gr.

Item IX equos domino Manschik ex mandato domini regis versus Weliczka equitando versus Russiam . . . . . XIII$^1/_2$ gr.

Item II equos cubiculario Petro versus Weliczka ex mandato regis X gr.[1]

Item dominus Tarla recepit IIII equos versus Weliczkam 2[a] feria in die Martii (25 Aprilis).

Item[2] I equum Cassy Pyotir versus Mediolanum ad mandatum domini regis in valore IIII marc. feria quarta ante dominicam quintam (27 Apr.) IIII gr.

Item III equos falkonistis domini regis versus Misilwicz tercia feria ante festum Penthecostes (10 Maii) et II canes in uno curru . . I fert

Item IIII equos domino Nicolao de Drzewicz ex mandato domini regis feria sexta post Penthecostes festum (20 Maii) versus Bochnam dederunt [VI gr.] XX gr.

Item II equos versus Bochnam familiari domini regis Jan . X gr.

Item I equum versus Wiliczkam II gr. Petro Spaczkoni[3] . (II gr.)

Item Jan ad mandatum domini regis versus Russiam equitando Bochnam II equos recepit feria quarta ante festum Marie Magdalene (20 Iulii).

Item Augustinus familiaris ducis Swidrigal III equos versus Weliczkam feria quinta in vigilia Marie Magdalene (21 Iulii) ad mandatum regis.

[196 v.] Racione facta equorum subiugalium sequuntur alii equi subiugales anni presentis vicesimi noni ante festum sancti Michaelis in Nova Civitate.

Item procuratori Swidrigal ad mandatum regis versus Bochnam IIII equos

---

[1] Według przyjętej normy cena wynajmu dwóch koni do Wieliczki wynosi trzy grosze.

[2] W rękopisie zapiska ta następuje po zapisce z 10 maja.

[3] Następuje kilka wierszy z wydatkami dla zegarmistrza m. Kazimierza (horologiste) i innymi, jedynie w środku stronicy odnoszą się do podwód dwie zapiski z d. 20 i 21 lipca podane w tekscie.

[207 v.] Equi subiugales anno MCCCC30.

Item feria secunda ipsi Marco magistro coquine ad mandatum regis proxima ante Prisce (16 Ianuarii) II equos ad Bochynam . . X gr.

Item V marc. magistro Jacobo pro pellicio vulpino.

Item III equos versus Bochynam ipsi Jesch ad mandatum ducenti aliquot res feria secunda post Augustini (4 Septembris) . . . XV gr.

Item Lantowenski V equos podwodorum versus Wyeliczkam ad mandatum regium feria secunda ante Nativitatis Marie (4 Septembris) VII$^1/_2$ gr.

Item Nicolao nobili Pflichte ad mandatum domine graciose nostre regine II equos versus Bochynam in vigilia XI milia virginum (20 Octobris) X gr.

Item Kauszi Petro I equum versus Wyeliczkam ad mandatum regium feria quarta post XI milia virginum (25 Octobris) . . . . I$^1/_2$ gr.

Item Johanni Daluszki feria quarta ante Simonis et Jude (25 Octobris) ad mandatum regium I equum versus Wyeliczkam . . . I$^1/_2$ gr.

Item Nicolao Michala II equos versus Wyeliczkam feria quarta Omnium Sanctorum (1 Novembris) ad mandatum regium . . . . . III gr.

Item Psitkowi I equum camerario domine regine.

Item Allexandro II equos versus Bochynam ad mandatum regium feria quinta ante festum sancte Elysabeth (16 Novembris) . . . V gr.

Item Johanni Walach XI equos cum pixidibus et balistis versus Camencz castrum ad mandatum regium sabbato in vigilia Katherine (24 Novembris)[1] . . . . . I marc. et VII gr.

Item Petro II equos versus Camencz in Wyeliczkam ad mandatum graciose regine ipso die sancte Katherine (25 Novembris) . . . III gr.

Item familiari ducis Semouiti una et Rubino dicto ad Bochynam III equos ad mandatum regis in vigilia Andree (29 Novembris) . XV gr.

Item Causzoni ad mandatum regium versus Bochynam II equos podwodorum sabbato post Andree (2 Decembris) . . . . . X gr.

Item Allexandro II equos ad mandatum regium sabbato proximo post Andree (2 Decembris) versus Bochynam . . . . . X gr.

Item Tworziyanowi II equos podwodorum ad mandatum regis sabbato proximo post Andree (2 Decembris) versus Bochynam . . . X gr.

Item Stanislao versus Bochynam ad mandatum regium II equos podwodorum sabbato post Andree (2 Decembris) . . . . . X gr.

Item Kokoschka II equos versus Bochynam camerarius (?) Sambokonis sabbato post Andree (2 Decembris) ad mandatum regis . . X gr.

Item II Nicolao Dubecz ducis Zamb[o]konis familiari ad mandatum regine ad Semouitum ducem versus Bochynam sabbato post Andree (2 Decembris) . . . . . X gr.

Item familiari nobili Stanislao Padomski ad mandatum regium dicto IIII equos podwodorum versus Wyeliczkam . . . . . VI gr.

---

[1] Wigilia św. Katarzyny przypada w r. 1630 na piątek a nie na sobotę.

Item Johanni Malowany ad mandatum regine versus Bochynam IIII equos familiari strenui Odrowonsz ducenti arma bellica ad castrum Zambor XX gr.

Item Komlicz IIII equos ad mandatum domine regine Zophie versus Bochynam feria sexta ante festum sancte Lucie (8 Decembris) . XX gr.

Item Hynkoni familiari domine regine nostre graciose II equos versus Bochynam feria sexta ante festum sancte Lucie (8 Decembris) . X gr.

Item Hanuskoni familiari ducis de Maszowia II equos versus Bochynam sabbato ante Lucie (9 Decembris) ad mandatum regine . . X gr.

Item Jacobo Smygrodski II equos versus Bochynam ad mandatum regine equitanti versus Vngariam die dominico proximo ante festum sancte Lucie (10 Decembris) . . . . . X gr.

Item Nicolao Dubrecz cubiculario ducis Semouiti pergenti versus Russiam ad mandatum regine versus Bochynam II equos . . . X gr.

Item strenuo Johanni de Mzurow et Johanni de Odrowosch IIII equos versus Bochynam ad mandatum regine . . . . . XX gr.

Item Petro ducenti arma bellica ad castrum Chelmense ad mandatum domine regine sabbato proximo ante festum Nativitatis Christi (23 Decembris).

Item Przepyorcze ad mandatum regine in vigilia Nativitatis (24 Decembris) dominico die II equos versus Bochynam . . . . X gr.

Item Petro Nossal familiari domini Manszig ad mandatum domine regine ipso die Innocentum (28 Decembris) II equos pergenti ad castrum Chelmense . . . . . X gr.

[208] Item Jeschkoni Schysna XII equos familiari domini Johannis Wlodkowicz versus Bochynam ad mandatum domini ducenti pixides, balistas et alia arma bellica sabbato proximo ante Circumcisionis (30 Decembris) I sexag.

Item Wlodkowicz XIIII equos versus Bochynam ducenti balistas, pixides et alia arma bellica ad mandatum domine regine dominica ante Circumcisionis (31 Decembris) . . . . . I marc. et XI scot.

Item Malowany II equos versus Bochynam ad mandatum regine dominica ante Circumcisionis (31 Decembris) . . . . . X gr.

Item familiari *woywoda* de Walachia II equos versus Bochynam dominica ante Circumcisionis (31 Decembris) . . . . . X gr.

(1431).

Item [Stanislai] Michalkowi dicto II equos versus Bochynam ipso die Circumcisionis (1 Ianuarii) ad mandatum regine. . . . . X gr.

Item familiari domini Manszig II equos ad mandatum regine versus Bochynam ipso die Circumcissionis (1 Ianuarii) . . . . X gr.

Item Tarlo ad mandatum regine III equos versus Bochynam feria sexta in vigilia Epyphanie (5 Ianuarii) . . . . . XV gr.

Item Troyan ad mandatum regine II equos versus Bochynam feria sexta in vigilia Epyphanie (5 Ianuarii) . . . . . X gr.

Item Rubino cubiculario domine regine II equos versus Wyeliczkam ad mandatum eiusdem ipso die Epyphanie (6 Ianuarii) . . . III gr.

Item Nicolao amatori (Milostny) domini regis ad mandatum regine II equos versus Bochynam die dominico proximo post Epyphaniam (7 Ianuarii) X gr.

Item III equos versus Bochynam dedimus domine regine feria quarta post Epiphaniam (10 Ianuarii). . . . . XV gr.

Item IIII equos versus Bochynam ipsi domine regine feria quarta post Epyphaniam (10 Ianuarii) Wawrzek duxit . . . . . XX gr.

Item III equos versus Bochynam eidem domine nostre graciose regine feria quarta post Epyphaniam (10 Ianuarii) Stephanus frater Paschkonis XV gr.

Item IIII equos versus Bochynam domine regine feria quarta post Epyphaniam (10 Ianuarii) Thabor duxit . . . . . XX gr.

Item III equos versus Bochynam domine regine feria quarta post Epiphaniam (10 Ianuarii) Martinus Gelin expedivit . . . . XV gr.

Item Nicolao notario magistri curie II equos versus Bochynam portanti tunicas et alias res feria secunda post octavas Epyphanie (15 Ianuarii) X gr.

Item Alberto honorabili de Lubnicza notario thezauri regis IIII equos ad mandatum domini regis feria quarta in vigilia sancti Pauli conversionis (24 Ianuarii) versus Bochynam . . . . . XX gr.

Item Jaroslao ad mandatum regium II equos versus Bochynam feria sexta ipso die Purificationis (2 Februarii) . . . . . X gr.

Item magistro Johanni cirologo II equos versus Bochynam ad mandatum domini regis scilicet ipso die Purificationis Marie (2 Februarii) X gr.

[219 v.] Racio facta est podwodorum die dominica Invocavit (18 Februarii) in Sandomiria, secuntur alii anni MCCCC tricesimi primi subvecture id est podwodi.

Michalconi cubiculario domini regis II equos versus Bochynam ad mandatum domini regis feria 2ª in Carnisprivio (12 Februarii) . . X gr.

Item Pyotrkoni IX equos versus Bochynam sabbato ante Invocavit (17 Februarii) ad mandatum domini regis . . . I marc. minus III gr.

Item Jacobo Luczicza familiari procuratoris II equos ad mandatum regium versus Wyeliczkam feria quarta proxima post Reminiscere (28 Febr.) III gr.

Item [1] Liganski II equos pergenti versus Slesziam ad mandatum domini regis feria 2ª proxima post Oculi (5 Martii) in Ratbor . . . XL gr.

Item Koritko nobili pergenti versus Slesiam I equum ad mandatum domini regis sabbato ante Letare (10 Martii) versus Scavinam . II gr.

Item Bernhardo Ligonski II equos ad mandatum regium feria 2ª proxima post Letare (12 Martii) versus Ratibor equitando ad Bohemos XLII gr.

Item Lontko II equos versus Bochynam ad mandatum regium feria tercia proxima post Letare (13 Martii) . . . . . X gr.

Item Bawelna II equos versus Gleywicz feria quarta ante Palmarum (21 Martii) ad mandatum domini regis . . . . . XVI scot.

[1] W rękopisie zapiska ta następuje po zapisce z 13 marca.

Item domino Nicolao capellano domine regine II equos versus Bochynam ad mandatum domine regine feria quinta ante Palmarum (22 Martii) X gr.

Item cubiculario domini regis N. II equos in Novam Civitatem ad mandatum domini regis feria quinta ante Palmarum (22 Martii) . . XII gr.

Item VIII equos versus Zator ad conducendum Bohemos ad mandatum domini regis feria sexta ante Palmarum (23 Martii) . . . I marc.

Item[1] nunciis Bohemorum IIII equos versus Scavinam sabbato ante Palmarum (24 Martii) ad mandatum domini regis . . . . VI gr.

Item Zuchka pergenti in Camencz ad mandatum domini regis I equum versus Wyeliczkam sabbato ante Palmarum (24 Martii). . . $I^1/_2$ gr.

Item IIII equos una cum curru versus Scavinam ducenti necessaria Hussitis sabbato ante Palmarum (24 Martii) ad mandatum domini regis VI gr.

Item III equos ad conducendos pisces Bohemis ipso die Ramispalmarum (25 Martii) ad mandatum domini regis versus Scavinam . VI gr.

Item[2] Liganszi II equos in Novam Civitatem ad mandatum ipso die Ramispalmarum (25 Martii) . . . . . XI gr.

Item Przepyorcze VI equos ad mandatum domini regis feria quarta ante Resurrexi dominicam (28 Martii) versus Bochynam . . . $^1/_2$ sexag.

Item nobili Odrowonsch versus Bochynam VIII equos ducentes arma bellica versus Bochynam in magna sexta feria (30 Martii) ad mandatum regium XL gr.

Item[3] Petro Wilkofski II equos versus Wyeliczkam ad mandatum regis feria 3^a proxima post festum Pasche (3 Aprilis) . . . . III gr.

Item III equos ducenti necessaria videlicet vinum et medonem versus Scavinam ipsis Bohemis feria 3^a post festum Pasche (3 Aprilis) ad mandatum regis . . . . . VI gr.

Item IIII equos ducentes plumbum et pixides versus Bochynam in Zanoch ad mandatum domini regis feria quarta post festum Pasche (4 Apr.) XX gr.

Item magister Chrzon ad mandatum regium II equos versus Bochynam feria sexta infra octavas Pasche (6 Aprilis) ducenti aliquot res . X gr.

Item Bantkofski II equos versus Vyeliczkam ad mandatum domini regis die dominico Quasi modo geniti (8 Aprilis) . . . . . III gr.

Item Sczyborio cubiculario domini regis II equos versus Wyeliczkam ad mandatum domini regis dominica Quasi modo geniti (8 Aprilis) . III gr.

Item[4] pro conductu domini regis et domine regine in Nyeopolomicze centum equos minus tribus feria 3^a et 4^a post Conductum Pasche (10 et 11 Aprilis) summa tocius . . . . . X gr. et V marc.

[1] W rękopisie pięć ostatnich zapisek następuje po sobie w ten sposób: pierwsze dwie z 22 marca, trzecia z 24 marca (pierwsza z rzędu) czwarta z 21 marca, piąta z 23 marca.

[2] W rękopisie zapiska ta następuje po zapisce z 30 marca.

[3] Przed tą zapiską znajduje się w rękopisie przekreślona zapiska tej samej treści i daty, jak poniższa z dnia 4 kwietnia, tylko zamiast ducentes plumbum et pixides, ma przekreślona zapiska: cum plumbo et pixidibus, a zamiast feria quarta post festum Pasche — feria quarta proxima post dominicam Resurexi.

[4] W rękopisie zapiska ta następuje po zapisce z 12 kwietnia.

Item Zandiwogio thezaurario domine regine ad mandatum eiusdem II equos versus [Bochynam] Nyepolomicz feria quinta post dominicam Quasi modo geniti (12 Aprilis) . . . . . [X] VI gr.

[220]. Item Andree Ogonek II equos versus Bochynam ad mandatum regium feria sexta post Conductum Pasche (13 Aprilis) . . X gr.

Item domino Stanislao subthezaurario domini regis ad mandatum regium sabbato ante dominicam Misericordia Domini (14 Aprilis) II equos versus Bochynam . . . . . X gr.

Item VI equos feria 2ª proxima post dominicam Misericordia Domini (16 Aprilis) domine nostre graciose regine versus Bochynam ad mandatum eiusdem . . . . . ½ sexag.

Item VI equos versus Bochynam ad cunabulum domine nostre regine graciose feria 2ª post Misericordia Domini (16 Aprilis) ad mandatum eiusdem . . . . . ½ sexag.

Item Jaroslao et Lasotczki cubiculario domini regis III equos versus Wyeliczkam ad mandatum domini regis feria 3ª post dominicam Misericordia Domini (17 Aprilis) . . . . . IV½ gr.

Item VIII equos pro ducendo thezauro domini regis versus Bochynam ad mandatum eiusdem feria quarta post dominicam Misericordia Domini (18 Aprilis) . . . . . XL gr.

Item II equos domino Thumigrale capitaneo terre Cuyawiensis versus Wyeliczkam ad mandatum domini regis feria sexta post dominicam Misericordia Domini (20 Aprilis) . . . . . III gr.

Item Jubilate die dominico (22 Aprilis) Benkoni familiari domine regine ad mandatum domini regis II equos versus Wyeliczkam . . III gr.

Item eadem dominica Jubilate (22 Aprilis) Salomoni II equos versus Wyeliczkam ad mandatum domini regis . . . . . III gr.

Item ipso die sancti Adalberti (23 Aprilis) Zacrzowski familiari domini regis ad mandatum regium III equos versus Wyeliczkam . . IV½ gr.

Item Kaczorkoni II equos in crastino sancti Adalberti (24 Aprilis) versus Wyeliczkam ad mandatum regis . . . . . III gr.

Item II equos ipsi Jaros versus Wyeliczcam ad mandatum regis feria tercia post dominicam Jubilate (24 Aprilis) . . . . . III gr.

Item Liganzi Johanni II equos versus Wyeliczkam ad mandatum domini regis ipso die Invencionis sancte Crucis (3 Maii) . . . III gr.

Item Nicolao scolari regine II equos versus Wyeliczkam ad mandatum domine regine feria sexta ipso die sancti Floriani (4 Maii) . . III gr.

Item procuratori domino Stanislao Podomski versus Nyeopolomicze III equos [ad mandatum] feria sexta ipso die sancti Floriani (4 Maii) VI gr.

Item III equos versus Bochynam Johanni Ogoneg ad mandatum regis sabbato proximo post Ascensionem Domini (12 Maii).

Item strenuo Stanislao vicethezaurario feria quinta in octava Ascensionis Domini (17 Maii) ad mandatum regis VI equos versus Bochynam ½ sexag.

Item eodem id est in octava Ascensionis Domini (17 Maii) Johanni Czebulcze I equum versus Wyeliczkam ad mandatum domini regis I$^1/_2$ gr.

Item Bontkofski I equum versus Wyeliczkam sabbato ante Pentecostes (19 Maii) ad mandatum regium . . . . . I$^1/_2$ gr.

Item Jarocz II equos versus Scawinam ad mandatum domini regis feria tercia infra octavas Penthecostes (22 Maii) [Clementi cubiculario] IIII gr.

Item Clementi cubiculario alias cursori litterarum domini regis II equos in Bochynam ad mandatum domine regine feria quarta infra octavas Penthecostes (24 Maii) . . . . . X gr.

Item domino Nicolao de Lanczcrone II equos versus Bochynam ad mandatum regis sabbato ante Trinitatis (26 Maii) . . . . X gr.

Item domino Abrahe dicto Glowacz II equos versus Bochynam sabbato ante Trinitatis (26 Maii) ad mandatum regis . . . . X gr

Item domino vicecancellario domini regis ad mandatum domini regis IIII equos feria quarta in vigilia Corporis Christi (30 Maii) versus Bochynam . . . . . XX gr

Item[1] II equos versus Wyeliczkam feria sexta proxima post festum Corporis Christi (1 Iunii) ad mandatum regis . . . . . III gr.

Item familiari domini Andree thezaurarii II equos sabbato post Corporis Christi (2 Iunii) ad mandatum domini regis versus Bochynam X gr.

Item Freidang familiari Puchala II equos versus Bochynam sabbato infra octavas Corporis Christi (2 Iunii) . . . . . X gr.

Item [feria 2^a proxima post] dominica proxima post octavas Corporis Christi (10 Iunii) II equos versus Wyeliczkam ad mandatum regis III gr.

Item feria 2^a proxima post octavas Corporis Christi (11 Iunii) II equos versus Scavinam strenuo Nicolao Brzezye ad mandatum regis . IIII gr.

Item III equos nobili Sborzyenski versus Wyeliczkam ad mandatum regis feria quinta post octavas Corporis Christi (14 Iunii) . . . IV$^1/_2$ gr.

Item Koczurowicz II equos die dominico post octavas Corporis Christi (10 Iunii) ad mandatum regis versus Wyeliczkam . . . . III gr.

Item cubiculario dicto Milostni feria 2^a post octavas Corporis Christi (11 Iunii) II equos versus Wyeliczkam ad mandatum regis . . III gr.

[220 v.] Item familiari domini episcopi Cuyaviensis dicto Czyianowsky II equos versus Wyeliczkam ad mandatum regis feria 2^a post octavas Corporis Christi (11 Iunii) . . . . . III gr.

Item Zaclicze Tarlo III equos versus Bochynam feria tercia post octavas Corporis Cristi (12 Iunii) ad mandatum regis . . . . XV gr.

Item Jaroslao cubiculario domini regis sabbato proximo post Viti (16 Iunii) ad mandatum domini regis IIII equos versus Wyeliczkam . VI gr.

Item Goworek familiari domini capitanei II equos versus Wyeliczkam die dominico post Viti (17 Iunii) ad mandatum domini regis . III gr.

---

[1] W rękopisie zapiska ta następuje po pierwszej zapisce z 2 czerwca.

Item familiari magnifici domini Petri capitanei Cracoviensis et palatini Zandomiriensis ad mandatum regis feria 4ª ante festum sancti Johannis Baptiste (20 Iunii) II equos versus Wyeliczkam . . . . . III gr.

Item Kwropatwa II equos versus Bochynam sabbato in vigilia sancti Iohannis Baptiste (23 Iunii) ad mandatum regis . . . . . X gr.

Item tubicinatoribus IIII equos versus Bochynam sabbato in vigilia sancti Johannis Baptiste (23 Iunii) ad mandatum regis . . . . . XX gr.

Item Karnowsky II equos versus Bochynam feria tercia post festum sancti Iohannis Baptiste (26 Iunii) ad mandatum regis . . . . . X gr.

Item Zegotha cubiculario domini regis II equos versus Wyeliczkam sabbato in octava Visitacionis Marie (7 Iulii)[1] ad mandatum regis . III gr.

Item Baran feria tercia ante Margarethe (10 Iulii) versus Wyeliczkam III equos ad mandatum domine regine . . . . . IV$^1/_2$ gr

Item Przepiorcze II equos versus Wyeliczka feria 4ª proxima post Jacobi[2] (1 Augusti) ad mandatum domini regis . . . . . I$^1/_2$ gr.[3]

Item Michalkoni familiari Mathiasch ad mandatum domini regis sabbato proximo post Ad vincula Petri (4 Augusti) II equos . . . I$^1/_2$ gr.

Item Msczchzvgy feria 2ª in Vyeliczkam ante Laurencii (6 Augusti) ad. mandatum domini regis II equos . . . . . I$^1/_2$ gr.

Item Bochneg nobili V equos versus Wyeliczkam ad mandatum regium dominica proxima ante Assumpcionis (19 Augusti) . . . VII$^1/_2$ gr.

Item Koczorek familiari domini capitanei ad mandatum domini regis sabbato proximo post Bartholomei (25 Augusti) versus ... VIII equos, item I equum.

Racione facta sequuntur.

Nicolao, qui in ambasiato ad regem Vngarie equitavit.

Item ad mandatum domini [regis] capitanei datus est unus equus versus Vngariam in valore V marc. in estate anni MCCCCXXX.

Item Slawoschowski II equos versus Bochynam sabbato post Bartholomei (25 Augusti) ad mandatum domini regis . . . . . X gr.

Item Zegotha II equos versus Scawinam feria 2ª proxima post Nativitatis Marie (10 Septembris) ad mandatum regium . . . . III gr.

Bochneg versus Wyeliczkam II equos ad mandatum regium feria 2ª proxima post Nativitatis Marie (10 Septembris) . . . . . III gr.

Item Petro Lancziczky versus Bochynam ipso die sancti Mathei apostoli et evangeliste (21 Septembris) IIII equos ad mandatum regis . XX gr.

---

[1] Oktawa Nawiedzenia N. P. M. przypada na 9 lipca t. j. poniedziałek, ma być, zdaje się, zamiast in, infra.

[2] W roku 1431 dzień św. Jakóba przypada na środę (feria quarta) więc »feria quarta proxima post Jacobi« wypadnie dopiero na 1 sierpnia, choć raczej powinnoby być w tym wypadku feria quarta ipso die Petri ad vincula.

[3] Według przyjętej normy płacy powinno być III gr.

Item procurator Podomsky IIII equos ipso die sancti Mathei (21 Septembris) versus Proschowicz ad mandatum regis . . . . . XVI gr.

Item Grotkoni nobili II equos versus Wyeliczkam ad mandatum regium feria 2ª proxima post Mathei (24 Septembris) . . . . . III gr.

Item feria quinta ipso die sancti Francisci (4 Octobris) IIII equos versus Wyeliczkam Nicolao clerico regine ad mandatum regis . . VI gr.

Item Vincencio furman III equos versus Wyeliczkam feria sexta post Francisci (5 Octobris) ad mandatum regium . . . IIII gr. cum $^1/_2$ gr.

Item II equos ipsi Przepyorcze versus Wyeliczkam feria quinta ante Francisci (3 Octobris)[1] . . . . . III gr.

Item Staroczsky III equos versus Wyeliczkam die dominico post Francisci (7 Octobris) ad mandatum domine regine . . IIII gr. cum $^1/_2$ gr

Item Tarlo IIII equos versus Wyeliczkam sabbato ante festum sanctissime Hedvigis (13 Octobris) ad mandatum regium . . . VI gr.

Item Nicolao clerico magistro domine regine II equos versus Wyeliczkam. sabbato proximo ante Hedvigis (13 Octobris) ad mandatum regium III gr.

Item III equos versus Wyeliczkam Czwickle feria sexta post Galli (19 Octobris) ad mandatum regis . . . . . IIII gr. cum $^1/_2$ gr.

Item Pyotrkoni familiari domini capitanei ad mandatum regium II equos versus Wyeliczkam . . . . . III gr.

[221]. Item Spitek nobili II equos versus Wyeliczkam ad mandatum regis feria quinta ante Simonis et Jude (25 Octobris) . . . . III gr.

Item[2] Msczuy IIII equos versus Wyeliczkam ad mandatum regis feria quinta proxima ante Omnium Sanctorum (25 Octobris) . . VI gr.

Item nobili Wantropka IIII equos versus Wyeliczkam ad mandatum regis feria sexta proxima ante Omnium Sanctorum (26 Octobris) . . VI gr.

Item familiari domini Petri palatini Sandomiriensis II equos versus Wyeliczkam ad mandatum regis sabbato in vigilia Symonis et Iude (27 Octobris) . . . . . III gr.

Item nobili Grotkoni de Jankowicze II equos versus Wyeliczkam ad mandatum domini regis ipso die Simonis et Jude (28 Octobris) . . III gr.

Item Tescze II equos versus Wyeliczkam ad mandatum regis feria tercia proxima post Omnium Sanctorum (6 Novembris) . . . . III gr.

Item Skoczskony II equos versus Wyeliczkam ad mandatum regium feria 3ª proxima ante Martini (6 Novembris) . . . . . III gr.

Item Wantropka nobili IIII equos versus Wyeliczkam ad mandatum domini regis feria 3ª proxima ante Martini (6 Novembris) . . . VI gr.

[Czwikla][3] Ymran II equos versus Neopolomicze ad mandatum regis feria quinta post Martini (15 Novembris) . . . . . III gr.[4]

[1] Data widocznie błędna, gdyż feria quinta wypada na dzień sw Franciszka.

[2] W rękopisie ta zapiska i następna z 26 października następują po zapisce z 28 paźdz.

[3] W rękopisie zapiska ta następuje po ostatniej zapisce z 18 listopada.

[4] Wedle przyjętej normy od wynajmu dwóch koni do Niepołomic płaci się sześć groszy.

Item strennuo Czwikla IIII equos versus Wyeliczkam sabbato proximo ante festum sancte Elysabeth (17 Novembris) ad mandatum regis . . VI gr.

Item Taschcze VI equos versus Neopolomcz dominica ante Elysabeth (18 Novembris) ad mandatum regis . . . . . XVIII gr.

Nyesrzalo VI equos versus Neopolomcze dominica ante Elisabeth (18 Novembris) ad mandatum regium . . . . . XVII gr.

Szympkoni Zacratny XII equos dominica ante Elyzabeth (18 Novembris) versus Neopolomicze ad mandatum regis . . . . III fert.

Msczuy IIII equos versus Neopolomicze ad mandatum regis dominica ante Elysabeth (18 Novembris) . . . . . I fert.

[221 v.] Item Allexio II equos in Neopolomcze [feria 2ª] ipso die sancte Katherine (25 Novembris) ad mandatum domini regis . . . III gr.

Item[1] Petrassio III equos versus Wyeliczkam dominica proxima post Concepcionis (9 Decembris) ad mandatum regium . . . IV$^1/_2$ gr.

Item Stanislao Czirziczka II equos versus Wyeliczkam feria secunda post Barbare (10 Decembris) ad mandatum domini regis . . III gr.

Item Johanni Rola III equos versus Wyeliczkam ad mandatum regium feria secunda post Concepcionis (10 Decembris) . . . . IV$^1/_2$ gr.

Item domino regi in Neopolomicze feria quinta ante Lucie (12 Decembris) familiaribus videlicet Rosa, camerariis, pistoribus, domino marchioni et aliis quam pluribus ad mandatum eiusdem quadraginta novem.

Summa III marc. et III gr.

Item Cromel camerario domine regine II equos versus Wyeliczkam feria 2ª post Lucie (17 Decembris) ad mandatum eiusdem . . . III gr.

Item camerario Cromil domine regine II equos feria 2ª post Lucie (17 Decembris) in Neopolomicze ad mandatum eiusdem . . [III gr.] I fert.

Item Taska IIII equos in Wyeliczkam ad mandatum regium in vigilia Thome (20 Decembris) . . . . . VI gr.

Item Nicolao Lassotski IIII equos in Neopolomicz in vigilia Thome (20 Decembris) ad mandatum regium . . . . . I fert.

Item II equos in Neopolomcze in vigilia Thome Piska . . VI gr.

[222]. Item Milostny III equos in Bochynam in vigilia Nativitatis Domini (24 Decembris) ad mandatum regium . . . . . XV gr.

(1432).

[229 v.] Podwodi anni MCCCCXXXII.

Item Tarlo IIII equos in Wyeliczkam ipso die Circumcisionis (1 Ianuarii) ad mandatum regium . . . . . VI gr.

Item Skoczsky IIII equos in Wyeliczkam ipso die Circumcisionis (1 Ianuarii) ad mandatum regium . . . . . VI gr.

[1] W rękopisie zapiska ta następuje po pierwszej zapisce z 10 grudnia.

Item Petro Kauszi II equos in Wyeliczkam ipso die Circumcisionis (1 Ianuarii) ad mandatum regium . . . . . III gr.

Item Jacobo Smygrodsky II equos in Vyeliczkam feria 2ª post festum Epyphanie (7 Ianuarii) ad mandatum regium . . . . III gr.

Item Slug II equos versus Bochynam feria quinta ad mandatum regium ante Conversionem sancti Pauli (24 Ianuarii) . . . . . X gr.

Item Milostny Nicolao II equos in Wyeliczkam feria sexta ipso die Conversionis sancti Pauli (25 Ianuarii) . . . . . III gr.

Item Nicolaus marschalko II equos versus Scavinam in vigilia Purificacionis (1 Februarii) ad mandatum regium . . . . . III gr.

Item [Mylostny] Slontko II equos versus Wyeliczkam feria quinta post Dorothee (7 Februarii) ad mandatum regium . . . . III gr.

Item Mylostny II equos in Wyeliczkam feria quinta post Dorothee (7 Februarii) ad mandatum regium . . . . . III gr.

Item Wantropcze IIII equos in Wyeliczkam feria 3ª proxima ante festum sancti Petri in kathedra (19 Februarii) ad mandatum regis . . VI gr.

Item familiari domini Mscugii II equos in Wyeliczkam feria 4ª ante festum sancti Petri in kathedra (20 Februarii) ad mandatum regis III gr.

Item Petro Kauszi feria 4ª ante Carnisprivium (27 Februarii) ad mandatum regium in Wyeliczkam II equos . . . . . III gr.

Item strennuo Petro Schaffranyecz II equos in Wyeliczkam feria sexta ante Invocavit (7 Martii) ad mandatum eiusdem . . . . III gr.

Item Milostny II equos versus Wyeliczkam ad mandatum regium sabbato ante Reminiscere (15 Martii) . . . . . III gr.

Item Byelsky II equos versus Bochynam ad mandatum regium dominica Reminiscere (16 Martii) . . . . . X gr.

Item Byelsky II equos [ad] kon salcze . . . . . III gr.

Item V equos versus Schauinam domino Nicolao filio marsalconis feria 3ª ante Judica dominicam (1 Aprilis) . . . . . quinque gr.

Item duos equos versus Weliczkam per viam salis Stanislao Kriczka ad mandatum regine feria 3ª ante Palmarum (8 Aprilis) . . . III gr.

Item[1] Theodrico Belina duos equos versus Bochnam ante Palmarum feria Vta (10 Aprilis) . . . . . X gr.

Item II equos versus Weliczkam domino Andree Milostnik tres gr. feria sexta ante Pascha (18 Aprilis).

Item Skoczeg II equos feria VI post Pascha (25 Aprilis).

Item Petro Drohinsky duos equos versus Veliczkam.

Item Stanislao Kryszka duos equos versus Veliczkam sabbato post Pasca (26 Aprilis).

[1] W rękopisie zapiska ta następuje po zapisce z 18 kwietnia.

Item Jan Wogynsky tres equos versus salis [feria] die dominico ante Floriani (27 Aprilis)[1].

Item ad mandatum domini duos equos versus Bochnam X gr. feria secunda post sancti Petri (28 Aprilis) strenuo domino Slomka . (X gr.)

Item Lyzopad tres equos feria V^ta^ ante Floriani (1 Maii) versus Bochnam.

Item II equos servitori Wantropka versus Veliczkam in die Stanislai (8 Maii).

Item[2] Zacrovsky duos equos versus Weliczkam in sabbato ante Zophie (10 Maii).

Item quatuor equos ad Bochnam feria 4ta ante festum Zophie (14 Maii) domino Tiskoni.

Item [Krewnosky III equos versus].

Item [Schrokkowsky] Budziszofsky V equos versus Bochnam in curru . . . . . XXV gr.

Item tres equos Jan [Kot] Koczenofski versus Veliczkam feria VI^ta^ die Zophye (15 Maii)[3].

Item Wontropcze II equos versus Weliczkam feria VI^ta^ ante Ascensionis (23 Maii).

Item duos equos versus Weliczkam ipsi Nicolao Milostny feria 4ta ante Ascensionis (28 Maii) . . . . . III gr.

Item Johanni Schylochost II equos versus Weliczkam eunti in Camenicz Ascensionis[4] (29 Maii).

Item Borynsky II equos versus Weliczkam in die Ascensionis Domini (29 Maii) . . . . . III gr.

[Item duos equos].

Item duos equos familiari domini ducis Michkonis post Ascensionis sabbato (31 Maii) ad mandatum domini regis versus Veliczkam III gr.

Item feria VI ante Penthecosten (6 Iunii) II equos Petro Kuszy versus Weliczkam . . . . . III gr.

Item in die Penthecostes (8 Iunii) Royovsky servo Nicolai versus Scaunam II equos.

Item Gostynsky feria 4^a^ post Penthecostes (11 Iunii) II equos versus Weliczkam.

Item Johanni Helmsczwy id est domino Sczwy versus Bochnam V equos sabbato ante Trinitatis (14 Iunii).

[230]. Item Nicolao Milostni duos equos[5] ... post Visitacionis Marie Virginis gloriose sunt dati.

---

[1] W roku 1432 przypada św Floryana właśnie na niedzielę więc chyba będzie niedziela tydzień wcześniej.

[2] W rękopisie po zapisce z 8 maja następują zapiski: pierwsza z 15 maja, druga z 14-go, z dwiema następnemi zapiskami, trzecia z 23-go, czwarta z 29-go, piąta z 10-go i szósta z 28 maja.

[3] Św. Zofii przypada na czwartek, t. j. feria 5.

[4] Wypisane nad Camenicz.

[5] Rękopis uszkodzony.

Item Petro advocato de Stradomia duos equos versus Weliczkam III gr.

Item III equos versus Scavinam strenuo Swycle quando fuerunt hic Bohemi ante festum sancti Jacobi . . . . . VI gr.

Item vigintiquinque equos pro marsalkone de Cypria ad mandatum domini regis. Summa due marc. et octo gr. in Proschovicze equitanti scilicet secunda feria post Laurencii (11 Augusti).

Racio facta est pro podwodis. Item de novo secuntur podwodi.

Item domino Nicolao capellano domine regine duos equos versus Bochnam ad mandatum regine sabbato ante Nativitatis Marie (6 Sept.) X gr.

Item domino Czwykle tres equos versus Bochnam ad mandatum regis die dominico ante Nativitatis Marie (7 Septembris) . . . XV gr.

Item domino Johanni Kroszke sex equos versus Bochnam die dominico ante Nativitatis Marie (7 Septembris) ad mandatum regis . media sexag.

Item domino Clementi Wantropcze procuratori Cracoviensi quinque equos versus Bochnam ad mandatum regis media marca cum uno gr. die Nativitatis Marie (8 Septembris).

Item pixidario II equos versus Weliczkam ad mandatum regis feria quarta post Mathie (24 Septembris) . . . . . III gr.

Item Przepyorcze in vigilia sancti Stanislai (26 Septembris) ad mandatum regine III equos versus Wyeliczkam . . . . . IIII$^1/_2$ gr.

Item domino margrabio octo equos versus Wyeliczkam ad mandatum regis in vigilia sancti Stanislai (26 Septembris) . . . duodecim gr.

Item domino Johanni Marschalcowicz feria tercia post octavas sancti Michaelis (7 Octobris) quatuor equos in Bochnam . . . decem scot.

Item eodem die domino Nicolao marschalko curie in Wyeliczkam equum unum . . . . . I$^1/_2$ gr.

Item ad mandatum domini capitanei III equos versus Bochnam cum quibusdam negociis regalibus eodem die . . . . . XV gr.

Item Petro Kauszy septemdecim equos ad currus versus Vyeliczkam $^1/_2$ marc, cum I$^1/_2$ gr. eodem die.

Item Symkoni Zacratny duos equos versus Bochynam sabbato ante Hedvigis (11 Octobris) . . . . . decem gr.

Item eodem sabbato Roszyeyowsky pixidario III equos versus Wyeliczkam $^1/_2$ quintum gr. . . . . (IV$^1/_2$ gr.)

Item domino Manszyk [sex gr.] sex equos versus Wyeliczkam eodem die.

Item Roszyeyowsky II equos versus Wyeliczkam feria sexta post Galli (17 Octobris) III gr. ad mandatum procuratoris.

Item familiari domini episcopi Schaffranyecz I equum versus Wyeliczkam die dominico post festum sancti Luce (19 Octobris) ad mandatum regis.

Item Przepyorcze II equos versus Wyeliczkam ad mandatum domini regis . . . . . III gr.

Item Nicolao Milostny IIII equos versus Wyeliczkam . . sex gr.

Item Jarosz quinque equos versus Bochnyam ad mandatum regis in vigilia Omnium Sanctorum (31 Octobris).

Item eodem die domino procuratori Wantropcze IIII equos versus Bochnam.

Item eodem die II versus Wyeliczkam domino procuratori

Item Przepyorcze II equos versus Wyeliczkam sabbato ante Elizabeth (15 Novembris) . . . . . III gr.

Item Cotwicz II equos versus Wyeliczkam eodem die . . III gr.

Item domino Nicolao Marschalcowicz sex equos feria quarta ipso die Elizabeth (19 Novembris) versus Bochnam . . . . . $^1/_2$ sexag.

Item[1] Michalkoni III equos in Wyeliczkam die dominico ante Katherine (23 Novembris) . . . . . IIII$^1/_2$ gr.

Item domino procuratori tres equos versus Wyeliczkam feria sexta ante Andree (28 Novembris) . . . . . IIII$^1/_2$ gr.

[230 v.] ....[2] strenuo Nicolao de Lanczko (III) equos versus Schawinam . . . . . sex gr.

Item feria quinta domino Clementi Wantropcze III equos versus Bochnam ad mandatum regis post Lucie (18 Decembris) . quinque gr.

Item feria sexta post Lucie (19 Decembris) Lythwos versus Bochnyam decem equos.

Item die dominico ipso die sancti Thome (21 Decembris) ad mandatum domini regis Przepyorcze II equos versus Williczkam . . . III gr.

Item feria secunda infra octavas Nativitatis Christi (29 Decembris) ad mandatum domini regis familiari domini palatini de Tarnowff duos equos versus Bochna . . . . . X gr.

(1433).

Item feria sexta in octava sancti Stephani (2 Ianuarii) Petro dicto Russzek duos equos versus Williczkam ad mandatum domini regis . tres gr.

Item Palcze II equos versus Bochnam sabbato ante festum Epyphanie Domini (3 Ianuarii) ad mandatum domini regis . . . . X gr.

Item duos equos cubicularios domini regis versus Williczkam III gr.

Summa VIII marc. cum XI gr.

---

[1] W rękopisie zapiska ta następuje po zapisce z 28 listopada.

[2] Rękopis uszkodzony.

Spis osób, miejscowości i rzeczy.

A.

Abraham dictus Glowacz, zob. Glowacz.
aes 402.
alabastrorum lapides ad castrum 434.
Albertus notarius Henrici subthezaurarii regis 423.
— de Lubnicza, zob. Lubnicza.
alleca 411, 426, 430.
Alexander 440.
— cubicularius 431.
— famulus reginae 430.
Alexandra ducissa, soror regis Poloniae, uxor ducis Masoviae 427.
Allexius 448.
Amator (Nicolaus) domini regis 442, — por. Milostny.
amigdala 415.
Andreas 401, 407.
— burcravius de castro Oczec 435.
— familiaris procuratoris generalis 422.
— notarius Maszyk 435, — scriptor magnifici Manzik 438.
— pixidarius 428.
— thezaurarius 445.
— vector 404.
apostolicus dominus 414.
apoteca 411, 412, 423, 429, 432, 434.
appendia, cortina parietum 406, — vulgariter *popony* 412, — corthenae 436.
argentum 408, 411, 416, 417, 426—429, — regis 404, — argentei cifi 412, — argenteus cingulus 415, — argenteae scutellae 435, — argentea vasa 407.
arma 405, 416, 417, 438, — bellica 432, 435, 441, 443, — Zawisii 411, — armorum gentes 410.
aromaticae species 407.
assedes 416, 424, — alias *podkolepka* 415, 423.
asseres 407.
Augustinus familiaris ducis Swidrigal 437, 438.
auriga 398.
avena 401, 408.
axamitum regium 404.

B.

babatum 407, 416.
Baliczski familiaris ducis Sigismundi 421
balistae 403, 406, 414, 424, 428, 433, 434. 437, 440, 441.
balneamina reginae 423.
Balozarzecz Dobrko 421, por. Byalozorzecz.
Bantkowski, zob. Bentkowski.
Baran 446.
barones 423, 424.
Bartholomaeus scolaris subcamerarius reginae 410, — notarius reginae 431.
Bawelna (vector) 442.
Beel (vector) 401, por. Byel.
Belanky Nyczko 411.
Belina Theodricus 449.
Belonka Clemens familiaris Swidrigal 412, 424, 430, — por. także Byelonka.
Benko familiaris reginae 444.
Bentkowski (Bantkowski, Bontkofski) 443, 445.
Bernhardus notarius regis 434.
Beschonofski 401.
Bibersteyn (Bibersten, Bibirsten) Georgius 426, 431.
Bidlowski (Bidlowsky) Stephanus, 404, 433.
Bochnia (Bochna, Bochnya, Bochyna) 401—407, 409—446, 448—452.
Bochnar — filius Bochnar 427.
Bochneg 446.
Bodzantha nuntius 417, familiaris ducis Vitoldi 418.
Bogucice (Boguczicze) 435.
Bohemi 442, 443, 451, — Bohemorum nuntii 443.

Bohemia 417, 418, 420, 421, 423.
Bohemus Johannes notarius 414.
— Nicolaus 399.
— Sbisko 415.
Bontkofski, zob. Bentkowski.
Borek Nicolaus 429.
Borko Maczko 404.
Borkowsky 402, 404, 407.
Borynsky 450.
braseatores 403.
braseum 405.
Brzesko (Brziesky) 409.
(de) Brzezye Nicolaus 445, — zob. także Lanckoroński.
Budiszofsky 450.
burcravius de castro Oczec 435.
Burhardus 412.
butirum 398, 400, 413.
Byali Nicolaus de s. Johannis platea 413.
Byalozorzecz 422, — por. Balozarzecz.
Byel 429, — por. Beel.
Byelik familiaris ducis Swidrzigal 436.
Byelonka Nicolaus familiaris ducis Swidrzigal 425, — por. także Belonka.
Byelonka Rutenus 417
Byelsky 449.

C.

Caczorek, zob. Kaczorek.
calcei 400, — regis 415.
calciamenta 434.
caldaria 409.
Caltborg 417.
Camencz (Camenicz), castrum 440, 443, 450.
camerarii 448, — camerarius regis 438, — reginae 409, 440, 448, — Sambokonis 440.
cancellarius 418, — ducis Sigismundi 422.
canes 399, 437, — regis 411.
capellanus reginae 443, 451.
capitaneus 417, 438, 445—447, 451, — Crac. 426, 433, 436, 437, 446, — terrae Cuyaviensis 444.
capitulum 419.
capones 422.
capsae 422, 429, 431.
carnes 398, 400, 403, 413, — ferinae 439, — lardinae 399.
carnifices 403.
carpentarii 406.
casei 398, 400, 403, 407, 413, — caseoli 425.
Cassy Pyotir, zob. Kaszy.
castellanus (dominus) Crac. 406, 411, 412.
castrum: Camencz 440, — Chelmense 441, — Cracoviense 417, 420, — lapidum alabastrorum ad castrum (Cracoviense) conductio 434, — castrum in Lubowla 419, — Oczec 435, — Zambor 439, 441.
caules nigrae 415.
Causzy, zob. Kaszy.
centhaurus — *tur* 434.
cera 413, 420.
cervisia 407, 413.
cervus 406.
Ceuko (Czeuko vector) 401, 405.
Chamiecz cubicularius regis 421.
chamus 409.
Chelmense castrum 441.
Chelmsky Hanek 433.
Chrzon magister 443.
Cieszyn (Teschin, Theschin) 402, 430, 439.
cifi argentei 412.
cinguli 409, 425, — cingulus argenteus 415.
Ciołek (Czolek) vicecancellarius regni Poloniae 425.
Cipsensis terra 425.
cirologus magister Johannes 442.
cirotecae 429.
cistula 409.
Civanus Ruthinus 426.
clavulus 407.
Clemens 407, 411, 414, 416, — de Lagewnik 407, — cubicularius 434, — cubicularius regis 410, — cubicularius alias cursor litterarum domini regis 445, — familiaris regis 414.
clericus reginae — magister Nicolaus 447.
cliens regis 406.
Climek (Climko, Clymko) 404, 405, 420, 428, 429, — cliens regis 406, — familiaris regis 416, 424, — nuntius regis 410.
cocus 430, — regis 432.
coldrą (culcitra) 414.
colloquium 420.
Colo zob. Kolo.
conductus reginae 398, — regis et reginae in Nyepolomicze 443.
Constantinopolitani 404.
consules (Casim.) 413, 417, 426—428, — Kazymirienses 434, — de Cleparz 415.
conventio cum Prutenis 420, — in Vartha 425, — seu convocatio regis Poloniae cum rege Ungariae 421.
coquina 407—409, 414, 439, — reginae 406, — coquinae magister 408, 438, 440, — res 423, 426, — suppellectilia 411.
coretum 403.
Coritko, zob. Koritko.

coronatio 427, 428.
corthenae, cortina, zob. appendia.
Coth Petrus, zob. Kot.
Cotwicz 452.
Cracovia 400, 404, 410, 413, 417, 424, 426, 427, 429, — capitaneus 426, 433, 436, 437, 446, — castellanus 406, 411, 412, — castrum 417, 420, — decanus 424, — procurator 408, 451.
Cramczer, zob. Cromacrzesz.
Cromacrzesz alias Cramczer in Theutonico in Moravia 417.
Cromel (Cromil) camerarius reginae 448.
cubicularius 415, 431, 434, 437, 438, 445, — dictus Milostny 445, — regis 410, 411, 416—423, 425, 427, 430, 431, 433, 435, 436, 438, 439, 442—446, 452, — alias cursor litterarum regis 445, — reginae 425, 429, 432, 434, 442, — ducis Semoviti 441, — capitanei Crac. 433.
culcitra 414, — alias *posczela* 426.
cunabulum reginae 444.
cuprum 402, — ad fudendum pixides 438, — ulla cuprea 399.
curia regia 408, — curiae marschalcus Nicolaus 451, — curiae magistri notarius 442, — curia Romana 428.
currufex 400.
currus: regis 405, — reginae 405, 423, — currus longus reginae 436, — currus *scholtisky* 405, — currus expeditionales 400, — curriculus metropolitano 435.
cursor 406, — (alias cubicularius) litterarum regis 445.
custos thezauri regis 432.
Cuyaviensis: capitaneus terre 444, — episcopus 445.
Cypria — marsalcus de Cypria 451.
Czachrassyn S. (mercator) 399.
Czebulka Johannes 445.
Czeuko, zob. Ceuko.
Cziganus 407—409, — Andreas 413.
Czipser Laurentius 399.
Czirziczka Stanislaus 448.
Czoborowski 418.
Czolek, zob. Ciołek.
Czula Albertus 432.
Czwikla (Czwickla, Czwykla) 447, 448, 451.
Czyianowsky familiaris episcopi Cuyaviensis 445.

D.

Daciae rex 427, 428, 430.
Daluszki Johannes, zob. Doluski.
de Dobra Ninogneus 421.
de Dobrek Johannes 433.
Dobrko, zob. Balozarzecz.
Dołęga (Dolaga, Dolanga) Johannes cubicularius regis 427, 430.
Doluski (Daluszki) Johannes 419, 440.
Domarad (Domareth) marschalcus regni Poloniae 436.
Drag (Dragel) nuntius regis 419.
Dria Maczko 415.
Drohinsky Petrus 449.
de Drzewicz Nicolaus 437.
Dubecz Nicolaus familiaris ducis Zamb[o]konis 440.
Dubrecz Nicolaus cubicularius ducis Semoviti 441.
dyerista reginae 411.

E.

electuarii regis 405.
Elizabeth reginae filius 416.
episcopus 419, 451, — Cuyaviensis 445.
equi regii 424, — equi albi regis 414, — equi podwodorum 439, 440, — subiugales 393, 415, 418, 420, 423, 425, 427, 428, 430, 431, 433, 434, 437, 440.
equitatura (podwody) 395.
esculenta 398, 400, 403.
expeditio (podwody) 393, 398, 399, 400, 401, 403, 404, — bellica 410, 428, — currus expeditionales 400, — distributa expeditionalia 404, — exposita ad expeditionem 403, — super podwody 397—399.

F.

Faber Marcus 420.
falcones 407.
falkonistae regis 437.
familiares 415, 418, 431, 440, 445, 446, 448, — regis 410, 412, 414, 416, 424, 433, 434, 436, 437, 444, — reginae 422, 424, 425, 441, 444, — ducissae Alexandrae sororis regis 427, — ducis de Maszovia 441, — ducis Michkonis 450, — ducis Semoviti 440, — ducis Sigismundi 418, 421, 424, 425, — ducis Swidrzigal 425, 434—438, — ducis Vitoldi 418, 428, 433, 434, — ducis Zambokonis 440, — woywoda de Walachia 441, — Andreae thezaurarii 445, — Henrici subthezaurarii 425, — domini Maszyk 436, 441, — domini Mscugii 449, — strenui Odrowonsz 441, — Petri capitanei Crac. et pa-

latini Sandomiriensis 446, 447, — episcopi Schaffranyecz 451, — palatini de Tarnowff 452, — Johannis Wlodkowicz 441, — capitanei 438, 445—447, — capitanei Crac. 426, 433, 436, 437, — episcopi Cuyaviensis dictus Czyianowsky 445, — procuratoris generalis 422, 442, — subcancellarii 425.
famuli 398—402, 405, 407—409, 411, 412, 415, 418, 419, 423, 424, 429, 435, 436, — famulus reginae 439, — magistri Kokorzinski subthesaurarii reginae 419, —Minczikonis 439, — procuratoris 410.
farina 399, 400, 401, 403, 405, 406, 429, 435, — triticea 403, — in saccis 427.
ferinae 422, 434, 436, — carnes 439.
ferramenta 400.
ficus 406, 412, 435.
Fiko (Ffiko) Ruthenus familiaris ducis Vitoldi 428.
fistulatores regii 426.
Franciscus cubicularius regis 420.
Freidang familiaris Puchala 445.
frena 409, 412, 414, 417, 425.
funes 399, 400.
furman Vincencius 447.
futralia vulgariter *ffutra* 415.

G.

Gadeczski Nicolaus notarius regis 428.
galeae 416, 429, 435.
Galicus Johannes 403.
Ganba Johannes 403.
Gawranko Zakrzowski, zob. Zakrzowski.
Gelin Martinus 442.
Georgius familiaris regis 412.
Gerdo mango, familiaris regius 409, 410, 412.
gladii 406, 424.
Gladisch cubicularius regis 431.
Gladki (Gladky, Glatki, Glatko) Nicolaus vector 402, 403, 406.
Glanb (Glob) Albertus 403, 406.
Glatensteik (vector) 397.
Glob, zob. Glanb.
Glowacz Abraham 445.
Glywice (Gleywicz) 442.
Gordo subagazo 435.
Gorzskowski 421.
Gostynsky 450.
Goworek 411, — familiaris capitanei 445.
Grabia lantgravius 421, — filius Lancravii 431.
Griff 405, — subprocurator 406.
Grochotowski 429.
Grotko 439, — de Jankowicze 447.

H.

Halicz (oppidum) 424.
Halicz Johannes nuntius regis 419.
Hanek, zob. Chelmsky.
Hannos de Ostraw 399.
Hanusko famulus procuratoris 410, — familiaris ducis de Maszowia 441.
Hartunk cubicularius regis 421.
hastiludentium apparatus 406.
Helmsczwy Johannes id est dominus Sczwy 450.
Henricus subthezaurarius, zob. de Rogow Henricus.
Hensliko 407.
Hinko 420, 428, — Hynko familiaris reginae 441.
Holuby 424, — familiaris Swydrzigal 434.
Hussitae 443.
Hyatus Ruthenus 428.

I.

Iczyn 426.
Ilkush, zob. Olkusz.
infamia regis 428.
Italiae duces 428.
Italicum vinum 426.
Italicus notarius et secretarius regis Ungariae 430.

J.

Jacobus famulus 408.
Jacobus magister 401—404, 427, 430, 438, 440, — magister medicus regis 433.
Jan familiaris regis 437.
Jandrzich subthezaurarius, zob. de Rogow Henricus.
Janko subprocurator de Nepolomicz 408.
de Jankowicze Grotko, zob. Grotko.
Jarosz (Jaros, Jarocz) 444, 445, 452.
Jaroslaus 439, 442, 444, — cubicularius regis 438, 445.
Jesch 440.
Jeschko Schysna, zob. Schysna Jeschko.
Jesco dictus Zisnicz de Cracovia vector 404.
Johannes Bohemus, zob. Bohemus.
Johannes decanus Crac., regni Poloniae vicecancellarius 424.
— Marschalcovicz, zob. Marschalcowicz.
— cubicularius 415.
— familiaris reginae 422.
— — procuratoris 422.
— famulus Pauli Slodziey 436.
— — Szestrzenyecz 423.

Johannes magister cirologus 442.
— notarius Maszyk 435.
— nuntius regis 415.
— nuntius ducis Vitoldi 418.
— servitor domini Cracoviensis 406.
jopula 409, — subducta pallico 425.

K. (zob. także pod C.)

Kaczorek 444, — Caczorek nobilis 435, — Koczorek familiaris capitanei 446.
Kadlub 426.
karpye 427.
Kaszy (Kassy, Kasy, Kazy, Cassy, Causzy, Kauszy, Kauszi, Kuszy, Kuszi) Petrus (Pyotrek, Pyotir), 425, 429, 430, 432, 433, 437, 438, 440, 449—451, — cubicularius 435, 438.
Kazimierz (Kazymiria) 424, — consules 434.
Kaznowsky 446.
Kemlicz alias Kemlik 414, 422, por. Komlicz.
Kleparz (Cleparz) 415.
Kłobucko (Clobuczsko) 434.
Koczon capitanei familiaris 438.
Koczenofski Jan 450.
Koczurowicz 445.
Kokorzinski magister, subthezaurarius reginae 419.
Kokoschka camerarius Sambokonis 440.
kolebka (currus) reginae 405.
Kolo Johannes 418, — dominus Colo 437.
Komlicz 441, por. Kemlicz.
Koraczowski Dobek 417.
Korczin, zob. Nova Civitas.
Koritko (Coritko, Corithko) Johannes cubicularius regis 416, 419—422, 442.
Kosa famulus Czoborowski 418.
Kot (Koth, Coth) Nicolaus 418.
— Petrus 433.
Kotne servitor Nigri Zawissa 411.
Krasnystaw (Crastnistaw) 434.
Krewnosky 450.
Kriczka Stanislaus, zob. Kryszka.
kroczilmer 406.
Kroszke Johannes 451.
Kryszka (Kriczka) Stanislaus 449.
Krzeczów (Crzeczow) 428.
kuczmorka 402.
Kuropatwa 446.
Kurzulko (vector) 398.
Kuszma 410.
Kuszy Petrus, zob. Kaszy.
Kyoviensis metropolitanus 424.
kywer (rodzaj czapki) 411.

L. Ł.

lac 430.
Laczicz ska palatinissa zob. Łęczycka.
Laczko dominus 402, 404, 406.
lagenae 399, lagenae vini 406.
de Lagewnik Clemens 407.
Lanckoroński — de Lanczcrone Nicolaus 445, — por. także (de) Brzezye Nicolaus.
Lancziczsky (Lancziczky) Petrus 435, 446.
de Lanczko Nicolaus 452.
lanifices 403.
lantgravius, zob. Grabia.
Lantowenski 440.
Lapka Petrus notarius regis 424, 425, 433, 434.
Lapko 404, 406.
Lassoczski (Lasotczki, Lassotski) Nicolaus cubicularius regis 428, 444, 448.
lectisternia 427, 429, 431, — alias *posczela* regis 429.
lectus 405.
Łęczycka (Laczicz ska) domina palatinissa 434.
legatio 427, — ad regem Ungariae 428, — ad regem a regina 429.
Leopolis 434, 435.
de Lepuchow Mroczko 416.
Levko 430.
Lichy (Lichi) Petrus (Pyotrek, Pyotrko) 422, 423, 425, 426, 428, 429, 431, 434, 435.
Liganski, zob. Ligonski.
Ligęza (Ligasza) filius Johannes 433, — Ligansza 443, — Liganza Johannes 444.
Ligonski (Liganski) Bernhardus 442.
Lipnicza 420.
Lisco Albertus 403.
Lis (Lisz) Andreas 402.
literatus 419, — zob. również Nicolaus literatus.
Lithwos (Lythwos, Lithfas, Litwas) 400, 452, — procurator 406, — cubicularius regis 417.
litterae 422—426, 428—430, 432, 433, 435, 436, — papae 415, — papales ad regem et ad Vitoldum 433, — domini apostolici 414, — regis 406—411, 414—420, 424, 428, 439, 445, — ad regem Ungariae a rege Poloniae 435, — litterarum regis cursor alias cubicularius 445, — litterae reginae 409, — nobilium de Polonia ad regem et ad Vitoldum 433, — litterae arduae 423,

— littera recognitionis 409, — litterarum sigillatio 420.
Lituania (Litwania, Lithwania) 405, 418, 422, 424, 425, 427.
Lontko 442.
loricae 405, 414, 424, 435, — loricae Zawissii 411.
loszy, zob. onagri.
de Lubnicza Albertus notarius thezauri regis 442.
Lubowla 419.
lucii (pisces) recentes 427.
Luczicza Jacobus familiaris procuratoris 442.
lumina 403, — luminantes ante regem 426.
Lythwos zob. Lithwos.
Lyzopad 450.

M.

Maczko 406, 407.
— Dria cognominatus, zob. Dria.
— Nosko, zob. Nosko.
Magarem 407.
magister 401—404, 419, 420, 427, 430, 438, 440, — medicus regis 433, — cirologus 442, — clericus reginae 447, — magister coquinae 438, 440, — coquinae reginae 408, — curiae 442,—falconum 407.
magnus dux 422, 427.
Maiakowski 416.
Malechowski Andreas 428.
Maldrzik 409.
maldrziky 407.
malmasia 422.
Malowany Johannes familiaris strenui Odrowonsz 441.
mango regius 410.
Manszyk, zob. Mężyk.
marchio 448.
Marcus 422.
Marcus Faber, zob. Faber.
Marcus magister coquinae 438—440.
mardures 430.
margrabius 451.
Marschalcowicz Johannes 451.
Marschalcowicz Nicolaus 452, — marsalconis filius Nicolaus 449.
marschalcus (marsalcus, marszalko, marsalkus) 402, 424, — regni Poloniae 427, 436, — Nicolaus 449, — curiae Nicolaus 451, — de Cypria 451.
Martinus familiaris regis 410.
— famulus domini Sbiskonis Bohemi 415.
Maslomøczski (Maslomyaczski, Maslomyaczsky) Jacobus 418, 426, 431.
Masoviae (Masowie, Maszovie, Maszowie) dux 427, 441, — dux senior Szyemko 430.
Maszyk, zob. Mężyk.
Mathias (Mathiasch) dominus 437, 446.
Mathias notarius regis, plebanus de Crastnistaw 434.
Maziko, zob. Mężyk.
Medica 404, 410.
medicina 411.
medicus regis 433.
Mediolanum 437.
medo 404, 407, 416, 420, 421, 422, 424, 427, 436, 443.
Medolanski (Medolansky) 407—412.
melones 433.
Melsztyński (Myelstinski) Johannes 427.
mensura 403.
metae Polonicales 418, — Ungariae 421.
metropolitanus 435, — Kyoviensis in Halicz 424.
Mężyk (Maziko, Manschik, Manszyk, Manszig, Manzig, Maszyk) 415, 434—437, 438, 441, 451.
Michael cubicularius regis 433, 435.
— famulus Johannis Valach 419.
Michala Nicolaus 440.
Michalko (Michalco) 405, 439, 441, 452,— cubicularius regis 442, — familiaris Mathiasch 446.
Michko dux 450.
Miechów (Miechowia, Mechouia, Mechowo) 401, 402, 410, 412, 414.
Miklasch cubicularius regis 423.
milium (mileum) 398, 400, 403, 408.
Milostnik Andreas 449.
Milostny (Mylostny) 448, 449, — cubicularius 445, — Nicolaus 449—451, — (Milostny) Nicolaus amator domini regis 442.
Minczіko 439.
Missapath Johannes 429.
Mlodzeiowski 425, — Stanislaus 420.
Mlynski 421.
modius (miara) 400.
Mogiła (Mogla) 405.
Moldawicz 439.
Mołdawski (Moldowsky) palatinus 430.
Moravia 417, 426.
Morawiecz (Morawczo) 413, 415, 423—425, — cubicularius regis 416, 418, — Morawiecz iuvenis 409.
Mosczicz de Poznania 412.
Mroczko 419, — de Lepuchow 416.
Mszczug (Msczchzvg, Msczuy, Mscugius) 446—449.
Murcz 422.

Myelstinski, zob. Melsztyński.
Myślenice (Mislimicze, Misilwicz) 426, 437.
de Mzurow Johannes 441.

N.

Nabrzuch Nicolaus 431.
Navoyek cubicularius regis 431.
Nicolaus 412, 450, — Nicolaus amator domini regis 442; por. Milostny.
— attemptator retium 426.
— Bohemus, zob. Bohemus.
— camerarius reginae 409.
— capellanus reginae 443, 451.
— magister, clericus reginae 447.
— dyerista reginae 411.
— familiaris regis 433.
— filius marsalconis 449.
— de Lanczko. zob. de Lanczko Nicolaus.
— literatus 426, — familiaris Henrici subthezaurarii 425.
— marschalcus 449, — curiae 451.
— notarius magistri curiae 442.
— notarius procuratoris 411.
— notarius reginae 412.
— qui in ambassiato ad regem Ungariae equitavit 446.
— reginae pabularius 409.
— scolaris reginae 444.
Niepołomice (Nepolomicze, Nyepolomicze, Nyepolomicz, Nepolomice, Neopolomcze, Neopolomicz, Neopolomcz, Nepolomicz) 402, 405, 407—409, 412, 413, 416, 417, 420, 426, 429, 430, 432, 434—436, 443, 444, 447, 448, — subprocurator de Nepolomicz 408.
Nikel Rosza, zob. Rosza.
— servitor domini Thaschka servitoris reginae 431.
Ninogneus de Dobra 421.
Nisczota Nicolaus familiaris ducis Sigismundi 418.
nobilium de Polonia litterae, zob. litterae.
Nosko Maczko 399.
Nossal Petrus familiaris domini Manszig 441.
notarius 414, 423, 434, 435, — cancellarii 418, — magistri curiae 442, — procuratoris 411, — reginae 412, 431, — regis 424, 428, 434, 439, — notarius et secretarius regis Ungariae 430, — notarius seu cancellarius ducis Sigismundi 422, — notarius subcancelarii 418, — ducis Swidrzigali 435, — thezauri regis 442.
Nova Civitas (Korczin) 416, 428, 437, 443.
Nowlecz (Novolecz) 414.
Nowy Targ (Novi Targ, Novum forum) 422, 428.
nuntiatio 415, 420.
nuntii: Bohemorum 443, — de Constantinopolitanis 404, — regis 410, 415, 417, 419, 421, 428, 430, — regis Ungariae 435, — ducis Vitoldi 417, 418.
Nyczko Belanky, zob. Belanky.
Nyemyanowski cubicularius reginae 425.
Nyemyen familiaris regis 436.
Nyeszaczesky Jacussius 411.
Nyesrzal 448.

O.

Obulecz (Obolecz, Ogulecz) 411, 415, — cubicularius regis 411, — familiaris regis 433, 434, — Bartholomaeus 415, 433, — Petrus 415.
obrocznyk (pabularius) 409.
Oczec — burcrawius de castro Cczec 435.
Odrowąż (Odrowas, Odrowonsz, Odrowonsch, Odrowosch, Odrowansch, Odrowancz, Odrowansz) 437, 441, 443, — Johannes 441, — Petrus 422, 439, — cubicularius regis 411.
Ogonek Andreas 444.
— (Ogoneg) Johannes
Ogulecz, zob. Obulecz.
Okonowicz famulus 444.
oleum 402, 406. 407.
Olkusz (Ilkush) 399.
ollae 409, 420, 423, 430, 432, — regis 414.
onagri vulgariter *loszy* 426.
opony, zob. pictoramenta.
de Ostraw Hannos, zob. Hannos de Ostraw.
Oświęcim (Oswaczin, Oswyaczin) 427, 428, 433.

P.

pabularius reginae 409.
Padomski, zob. Podomski.
palatinissa, zob. Łęczycka.
palatinus Moldowski 430.
— Sandomiriensis 446, 447, — de Tarnowff 452.
palicia 435, — iopula subducta pallico 425.
Palka 452.
panis 399, 400, 403, 407, 409, 414, 429.
pannus 399, 406, 408, 410, 411, 413, 415, 417, 419, 420, 425, 429, 431, 432, 436, — coloris flavei 407, — grossus 405, — nigrus 432, — pretiosus 412, — regius 417, — panni stamina 407, 419.

papa — papae litterae 415, — papales litterae ad regem et ad Vitoldum 433.
papaver 400.
pasternak 408.
Paszko (Passco, Paschko, Pasko, Pasco) 405—407, 409, — de Zablocze 406, — frater Stephani 442.
patellae 423, 430.
Paulus 413 — magister 402.
pelles sobolini 431.
pellicia 416, 429, 435, — regis 411, — pellicium vulpinum 440.
Petrassius (Petrasch) 439, 448.
Petrass Gawranko Zakrzowski, zob. Zakrzowski.
Petrus (Petrko, Piotrek, Pyotrek, Pyotrko) 403—406, 415, 418, 422, 431, 440—442.
— advocatus de Stradomia 451.
— capitaneus Crac. et palatinus Sandomiriensis, zob. Szafraniec Petrus.
— cubicularius 437, — reginae 432.
— (Pyotrko) cubicularius regis 425.
— custos thezauri 432.
— (Pyotrko) familiaris capitanei 447, — capitanei Crac. 436.
— familiaris domini subcancellarii 425.
— (Pyotrko) familiaris reginae 425.
— familiaris Roy 431.
— notarius regis 439.
— notarius seu cancellarius ducis Sigismundi 422.
— (Pyotrko) nuntius regis 421.
— sartor 438, — sartor regis 423.
— subprocurator 413, 414.
Pflichta 438, 439, — Nicolaus 440.
picarii 426—429.
pictoramenta vulgariter *oponi* 413, 415, 417, 429.
pilatus 407.
pilei 402, — regis 411.
Piotrków (Pyotrkow) 429.
piper 415, 424, 425.
pira 420.
pisces 398, 400, 402, 403, 408, 410, 414, 421, 422, 426, 427, 430, 437, 443, — salsi 427, — vivi 413.
Piska 448.
pistores 399, 403, 448.
pistrina regis 427.
pisum 398, 400, 403, 408, — novale 415.
pix 399.
pixidarius 428, 451.
pixides 433—435, 438, 440, 441, 443, — regis 405.
platea s. Johannis Cracoviae 413.
plebanus de Crastnistaw 434.
pluma 432.
plumatica 425.
plumbum (blumbum) 405, 408, 409, 419, 443, — plumbifodina 428.
podkolepka (assedes) 415, 423.
Podomski (Podomsky, Padomski) Stanislaus familiaris 440, — procurator 444, 447.
podwody (podwodi, subvecturae) 397—402, 404—412, 414, 424, 437—440, 442, 448, 451.
pokoczinum, zob. risum.
Polomicze 416, 426.
Polonia Magna 401.
Poniatowski (Poynatofski) Andreas 439.
popony vulgariter appendia 412.
posczela alias culcitra 426, — lectisternia 429.
postawecz 407, 408, — *postawcze* reginae 431.
Poszyna (Poszina, Poschyna) 416, 437.
Potocki (Potozski) Petrus 439.
Poynatofski Andreas, zob. Poniatowski.
Poznania 412.
Praga 415.
prandium regis 426.
prelati 423, 424.
Procopius domini Minczikonis famulus 439.
procurator 405—408, 410, 414, 417, 419 — 422, 426, 432, 444, 447, 451, 452, — generalis 405, 416, 420, 422, — magnus 413, — Crac. 408, 451, — ducis Swidrigal 437, — procurator *(schawayew)* Nigri Zawissa 432, — procuratoris familiaris 442, — notarius 411.
procuratorius alias *szapharz* reginae 432.
Proszowice (Proszouicze, Proschowicz, Proszowicz, Proschowicze, Proschowycz, Prosszowicze, Proszowicze, Prosowicze, Proschovicze) 401—406, 408, 412—414, 417, 419, 447, 451.
Prussia 411.
Pruteni 420.
Przemanków (Przemakow) 417.
Przepiorka (Przepyorka) 438, 441, 443, 446, 447, 451, 452, — Nicolaus cubicularius reginae 432, 434, — cubicularius regis 436.
Psitko camerarius reginae 440.
Puchala 438, 445.
Pudlo camerarius regis 438.
pullae 423, 429.
pulver 403, 419, 434.

R.

Raciborz (Ratibor, Raczyborz, Ratbor) 416, 418, 426, 442, — Rathiboriensis dux 427, 428.

Rak 420.
rapulae 427.
Raschka 438.
Ratibor, zob. Raciborz.
reda 423.
regina 399, 402—406, 408, 410, 411, 419—426, 429—432, 434, 436, 438, 440—449, 451, — reginae Elizabeth filius 416, — regina Zophia 441, — regina infirma 429, — reginae camerarius 409, 440, 448, — capellanus 443, 451, — clericus 447, — cubicularius 425, 429, 432, 434, 442, — dyerista 411, — familiaris 422, 424, 425, 441, 444, — famulus 430, — magister coquinae 408, — notarius 412, 431, — procuratorius alias szapharz 432, — scolaris 410, 444, — servitor 431, — subcamerarius 410, — subpincerna 429, — subthezaurarius 419, — thezaurarius 444, — reginae res 438, — assedes alias *podkolepka* 423, — balneamina 423, — coquina 406, 408, — cunabulum 444, — currus 405, 423, 436, — litterae 409, — *postawcze* 431, — tunicae, vestes, vestimenta 424, 425, 431, — quittatio 419.
— iuvenis 402, 407, 413, 431, 432, — vestes 431, — vestimenta 427.
— Ungariae 402.
reliquiae 404.
retia 436, — campestria 414, 419, 426, — retia regia campestria 416, — retium attemptator 426.
rex 398, 401, 402, 404—440, 442—452, — regis filius 432, — soror Alexandra ducissa 427, — regis infamia 428, — camerarius 438, — cliens 406, — cocus 432, — cubicularius 410, 411, 416—423, 425, 427, 430, 431, 433, 435, 436, 438, 439, 442—446, 452, — familiaris 410, 412, 414, 416, 424, 433, 434, 436, 437, 444, — mango regius 410, — regis medicus 433, — notarius 424, 428, 434, 439, — nuntius 410, 415, 417, 419, 421, 428, 430, — sartor 423, — servitor seu familiaris 412, — subthezaurarius 423, 429, 432, 444, — thezaurarius 417, — thezauri notarius 442, — tubicena 426, — vicecancellarius 445, — regis canes 411, — equi 424, — albi equi 414, — res regiae 416, 431, 432, 438, 439, — regis argentum 404, — calcei 415, — currus 405, — litterae 406—411, 414—420, 424, 428, 439, 445, — negotia regalia 409—411, 451, — regis ollae 414, — pannus 417, — peccunia 408, — pellitia 411, — pilei 411, — pistrina 427, — pixides 405, — prandium 426, — retia campestria 416, — regiae res *sbroya* 416, — regis sella 405, 409, — spado 402, — tentoria 423, — thezaurus 408, 409, 411, 432, 442, 444, — tunicae 407—409, 411, 416, 427, 429, 431, 436, — vestes, vestimenta 407, 423, 426, 432, — conductus regis et reginae in Nyepolomicze 443, — conventio seu convocatio regis Poloniae cum rege Ungariae 421, — legationes ad regem a regina 429, — litterae nobilium de Polonia ad regem et Vitoldum 433, — litterae papales ad regem et ad Vitoldum 433, — regis Poloniae litterae ad regem Ungariae 435, — regis de Cracovia recessio 429, — statio regis 413, — quittatio regis 407, 413—419, 428.
— Daciae, zob. Daciae rex.
— Ungariae, zob. Ungariae rex.
Riczkonis filius 398.
risum pokoczinum 415.
Rogala — filius Rogala 428.
de Rogow Henricus (Hencze, Jandrzich) magister subthezaurarius 410, 414, 417, 419, 420, 423, 425, 429, — thezaurarius regis 417.
Rola Johannes 448.
Romana curia 428.
romania 411, 436.
rosinki zob. uvae passae.
Rosa familiaris 448.
Rosza Nikel 436.
Roszyeyowsky pixidarius 451.
Roy 431, — notarius 423.
Royowsky servus Nicolai 450.
Rubinus 440, — cubicularius reginae 442.
Runek 417.
Russia 401, 418, 428, 430, 432, 435—437, 441.
Ruszek (Rusko) 414, — Petrus 452.
Rutheni 437, — Ruthenorum dux 430.
Rutenus Ywanus 408.
Ruthenus, zob. Byelonka, Civanus, Ficus, Hyatus, Snowida.

S.

saccus 398, 427, 430, — farinae 403, 427.
Sącz (Sandecz, Sadecz) 402, 403, 412, 430.
Saffranecz, zob. Szafraniec.
sal 403, 450, — salis via 449.
saletra (saletrinum, salniter) 405, 435.
salmones 427.
Salomon 444.

Samboko (Zamb[o]ko) — Sambokonis camerarius, — ducis Zamb[o]konis familiaris 440.
Sambor (Zambor) castrum 439, 441.
Sandecz, zob. Sącz.
Sandomiria 408, 409, 415, 442, — Sandomiriensis palatinus 446, 447.
Sanok (Zanoch) 428, 430, 443.
Sarna famulus 411.
Sarnowecz 401.
sartagines 409.
sartores 403, 438, — sartor regis 423.
Sbigneus 411, — marsalcus regni Poloniae 427.
Sbinko 405.
Sbisko Bohemus, zob. Bohemus.
Sborzyenski 445.
sbroya 416, 417.
Scala, zob. Skała.
Scavina, zob. Skawina.
Schaffranyecz, zob. Szafraniec.
Schawayew (szafarz?) procurator Nigri Zawissa 432.
scholtisky currus 405.
Schram vector 398.
Schrokkowsky, zob. Srokowski.
Schyestrzenyecz, zob. Siestrzeniec.
Schylochost Johannes 450.
Schymko, zob. Szymko.
Schysna Jeschko familiaris Iohannis Wlodkowicz 441.
Sciborius (Sczyborius) cubicularius regis 443.
scolaris 410, 414, — reginae 444.
scutellae 413, — argenteae 435.
Sczesni, zob. Zelik.
Sczukowsky Paulus cubicularius reginae 432.
Sczwy, zob. Helmsczwy Johannes.
secretarius et notarius regis Ungariae 430, zob. Italicus.
Sędziwój (Zandiwogius) thezaurarius reginae 444.
sellae 412, 417, 423, 428, — sella regis 405, 409.
Semovitus dux 440, 441, — Szyemko dux Maszovie senior 430.
sepum 399.
sericum 408, 412.
servitor 450, — domini Crac. 406, — domini Thaschka servitoris reginae 431, — seu familiaris regis 412.
Siestrzeniec (Schyestrzenyecz, Szestrzenyecz) 423.
sigillatio litterarum 420.
sigillum magnum 419.
Sigismundus dux 418, 420—422, 424, 425, — familiaris ducis Sigismundi 418, 421, 424, 425, — notarius seu cancellarius ducis Sigismundi 422.
Silesia (Slesia, Sleszia) 442.
similae 429, — similae *zemli* 413.
Sitkowicz Nicolaus 407.
Skała (Scala) 402.
Skawina (Scavinina (!), Scavina, Schauina, Scauina, Schawina) 416, 418, 433, 434, 442, 443, 445, 446, 449—452.
Skoczek (Skoczeg) 449.
Skoczsky 447, 448.
Skoraczowski (Scoraczowski) Stanislaus 417.
Skorzissowsky Dobeslaus 409.
Slawoschowski 446.
Slodziey, zob. Złodziej.
slomi 412, 414.
Slomka 450.
Slontko 449.
Slug 449.
Słomniki (Slomenik, Slumniky, Slumnik, Slomnyk, Slumnyk, Slomniki, Schlumniki) 398, 401, 402, 404—406, 408, 419, 431, 437.
Smygrodsky, zob. Żmigrodzki.
Snowida Ruthenus 424.
sobolini pelles 431.
sok alias sucus 437.
Sokolowsky Jakussius 409.
spado regis 402.
species aromaticae 407.
spisa 430.
Spitek 447.
Spiż, zob. Cipsensis terra.
Sreniawa (Srzenyewa) familiaris Mazikonis 415.
Srokowski (Schrokkowsky) 450.
Stachnik 424.
Stadnicki (Stadniczski) Nicolaus cubicularius regis 439.
stakfisch (piscis) 410.
stamina 412, 438, — panni 407, 419.
Stanislaus 440, 441.
— camerarius regis 438.
— custos thezauri regis alias subthezaurarius subthezauri regis 432.
— familiaris ducis Swydrzigal 435.
— — reginae 424.
— — capitanei Crac. 437.
— procurator *Schawayew* Nigri Zawissa 432.
— subthezaurarius, vicethezaurarius regis 444.
Staroczsky 447.
statio domini regis 413, — regis Ungariae 426.

Stephanus frater Paschkonis 442.
stipendiarii regi Ungariae 428.
Strasch 439.
Strassius familiaris ducis Vitoldi 434.
Stradomia — Petrus advocatus de Stradomia 451.
strepa 417.
strigilles 417.
subagazo 435.
subcamerarius reginae 410.
subcancellarius 411, 413, 414, 418, 421, 425, 430, — subcancellarii familiaris 425, — notarius 418.
subpincerna reginae 429.
subprocurator 406, 413, 414, 421, — de Nepolomicz 408.
subthezaurarius 414, 417, 419, 420, 423, 425, — regis 423, 429, 444, — subthezaurarius subthezauri regis 432, — reginae 419.
subthezaurus regis 432.
subvecturae, zob. podwody.
sucus alias in vulgari *sok* 437.
sulfur 419.
supparii 424.
suppelectilia coquinae 411.
sutores 403.
Świdrigiełło (Swidrzigal, Swydrzigal, Swidrzygal, Swidrigal) dux 412, 417, 424, 425, 428, 430, 434—439, — familiares ducis Swidrzigal 425, 434—438, — ducis Swidrzigali notarius 435, — procurator 437.
Swycla 451.
Szaczek, zob. Zaczek.
Szafraniec (Schaffranyecz, Saffranecz) 435, — episcopus 451, — subcancellarius 411.
— Petrus 449, — capitaneus et palatinus Sandomiriensis 446, 447.
Szamotulsky (Schomotulsky) Vincentius 434.
szapharz alias procuratorius reginae, — *schawayew* procurator Nigri Zawissa 432.
Szcharcze cocus 430.
Szestrzenyecz, zob. Siestrzeniec.
Sziwrid, zob. Zebrzyd.
Szpaczek (Spaczek) Petrus 437, — cubicularius regis 433.
Szyemko dux, zob. Semovitus.
Szymko (Schymko) 432.

T.

tapetia 406.
Tarlko subpincerna reginae 429.
Tarlo (Tarla) 436, 437, 441, 447, 448, —4 Tarlo Zaclika 445.
de Tarnow (Tarnowff) palatinus 452.
Taszka (Taschka, Thaschka, Teska, Taska) 447, 448, — servitor reginae 431.
tela 400, 415.
tentoria regis 423.
Teschin, zob. Cieszyn.
Teska, zob. Taszka.
Teuvelsdorf (Tůuelsdorff, Tewilsdorff, Theuwilsdorf) Johannes 399, 401, 404.
Thabor 442.
thezaurarius 445, — regis 417, — reginae 444.
thezaurus 410, 423, 432, — regis 408, 409, 411, 432, 442, 444, — thezauri regis notarius 442.
Thumigrala capitaneus terrae Cuyawiensis 444.
Tirlik Martinus 424.
Tisko 450.
tlumoki — w tlumoczech in vasiliis 416.
Trib nuntius regis 419.
Troyan 441.
Troianus familiaris capitanei Crac. 426.
troynik (vinum) 427.
tubicena 418, — regius 426.
tubicinatores 446.
Tuchów (Thuchowo) 432.
tunicae 405, 414, 420, 424, 429, 432, 442, — tunica metropolitano 435, — tunicae reginae 425, 431, — regis 407—409, 411, 416, 427, 429, 431, 436, — tunica pellibus sobolinis subducta 431, — subcarcinata 414, por. vestes.
tunnae 417, 427, — tunna piscium 410, — pulveris 419.
tur — (thuri) centhaurus 434, — animalia vulgariter thuri 421.
Tworziyan 440.
Tynecz 439.

U.

Ujscie (Wsczye) 424.
ulla cuprea 399.
Ungaria 407, 409, 410, 412, 417, 419—421, 423, 424, 426, 428, 430, 434—437, 441, 446, — metae 421, — regina 402, — rex 410, 417, 421, 423, 426—428, 430, 434—437, 446, — regis notarius et secretarius Italicus 430, — nuntii regis 435, — stipendiarii regi expediti 428, — regis adventus 427, — conventio seu convocatio regis Ungariae cum rege Poloniae 421, — legatio ad regem Ungariae 428, — ad regem Unga-

riae litterae regis Poloniae 435, — statio regis Ungariae 426.
urnae 399.
ursi vivi 420, — pedes ursorum 406.
uvae passae 429, — alias *rosinki* 415.

V. W.

Vagrzicze, zob. Węgrzyce.
Vagrzin, zob. Węgrzyn.
Walach (Valach) Johannes 419, 440.
Valachia 430, — de Walachia woywoda 441.
Wantropka (Vatrobka, Wotranba) Clemens procurator Crac. 406, 419, 447, 449—452.
Vanyek — Vanek notarius ducis Swidrzigali 435.
Vartha — convencio in Vartha 425.
vasa 407, — argentea 407, — lignea 399.
vasilia 422, — in vasiliis w *tłumoczech* 416.
Wawrzek (Wawrzko) 401, 402, 442.
Wawrzyńczyce (Wawrzinczicz, Wawrzinczicze) 405, 414.
vectores 398, 399, 403, 404, 406, 419, 426, 427.
vectura 404, 406.
wegeculi 402.
Węgrzyce (Vagrzicze) 424.
Węgrzyn (Vagrzin) nuntius regis 419.
vehiculum 402.
welerib (piscis) 410.
Welne 404.
Venczeslaus 420.
Wenczil famulus 398.
vestes, vestimenta 420, 422, 428, — regis 407, 423, 426, 432, — reginae 424, 425, 431, — iuvenis reginae 427, 431; por. tunicae.
via salis 449.
vicecancellarius 420, 427, — regni Poloniae 424, 425, — regis 445.
vicepixidarius 428.
vicethezaurarius 444.
Videtko cocus regis 432.
Wieliczka (Weliczka, Vyeliczka, Vyeliczca, Veliczka, Wiliczka, Williczka, Wyeliczka, Wyeliczca) 403—412, 414, 418, 419—422, 424—431, 437—440, 442—452.
Wilkofski Petrus 443.
Vincentius (Vencencius) nobilis familiaris Vitholdi 433, — *furman* 447.
Winckeler 399.
vinum 404—407, 410—413, 415, 416, 419—422, 424, 426, 427, 431—433, 435, 436, 443, — Italicum 426, — lagenae vini 406.
Visko zob. Bohemus Sbisko.
Vislicza 413.
Vitoldus (Vitholdus) dux 412, 417, 418, 420, 421, 423, 428, 433, 434, — ducis Vitoldi familiaris 418, 428, 433, 434, — litterae nobilium de Polonia ad regem et ad Vitoldum 433, — litterae papales ad regem et ad Vitoldum 433, — nuntius ducis Vitoldi 417, 418.
vitrum 405, 406.
Wlodkowicz Johannes 441.
Vlostowski 428.
Wlotko 439.
Wogynsky Jan 450.
Woynicz 411.
Woyt familiaris ducis Sigismundi 418.
woywoda 439, — de Walachia 441.
Wotranba, zob. Wantropka.
Wratislawia 415.
Wsczye, zob. Ujście.
vulpinum pellicium 440.
Vyanczko 424.
Vyemyerz familiaris ducissae Alexandrae sororis regis 427.
Vyrzbyatha Vyirz cubicularius regis 422.

Y.

Ymmerat 438.
Ymramus (Ymram, Ymran) 417, 447.
Ywanus, zob. Rutenus.

Z.

Ząb (Zøb) 409.
Zabek Petrus 429.
Zablocze — de Zablocze Pasco 406.
Zacrowsky, Zacrzowski, zob. Zakrzewski.
Zaczek (Szaczek) Petrus familiaris ducis Sigismundi 424, 425.
Zaklika (Zaclika) Tarlo 445.
Zakratny (Zacratny) Szymko 448, 451.
Zakrzewski (Zakrzewsky, Zacrzowski, Zacrowsky) 412, 450, — familiaris regis 444, -- Nicolaus cubicularius regis 416
Zakrzowski Gawranko Petrass 407.
Zamath cubicularius capitanei Crac. 433. — Nicolaus familiaris capitanei Crac. 433.
Zamb[o]ko dux 440; por. Samboko.
Zambor, zob. Sambor.
Zandiwogius, zob. Sędziwój.
Zanoch, zob. Sanok.
Zator (Zathor) 407, 430, 443.
Zavissius nuntius regis 428.

Zawisza (Zawissa, Zawischa) Niger 411, 424, 432,—arma et loricae Zavissii 411.
Zawora 439.
Zebrzyd (Zebrzid, Zibrzid, Zybrzid, Ziwrzith, Sziwrid) 404—406, 408, 410, 414—417.
Zeifredus (Zeifridus) 408—412.
Zegotha 446, — cubicularius regis 446.
Zelazo nobilis familiaris domini Maszyk 436.
Zelik alias *Sczesni* Hermanus 417.
zemli (similae) 413.
Zibrzido, zob. Zebrzyd.
Zielonka (Zyelonka) Nicolaus procuratorius alias *szapharz* reginae 432.
Zisnicz, zob. Jesco.
Ziwrzith, zob. Zebrzyd.
Złodziej (Slodziey) Paulus 436.
Zophia regina 441.
Zuchka 443.
Zybrzid, zob. Zebrzyd.
Zmigrodzki (Smygrodsky, Smygrodski) Jacobus 441, 449.

Rachunki wielkorządowe krakowskie

z lat 1461—2 i 1471

wydał

Stanisław Krzyżanowski.

W archiwum aktów dawnych miasta Krakowa dochowało się kilka zeszytów rachunków wielkorządowych.

Na rachunki z lat 1461—2 składa się sześć zeszytów papierowych, folio, o nierównej ilości kart, razem str. 96 nowego paginowania. Nie stanowią one całości, gdyż, jak to możemy stwierdzić na podstawie liczb bieżących, umieszczanych na końcu każdego zeszytu u samego dołu, zachowały się z nich tylko: 1-szy, 4-ty, 6-ty, 7-my, 8-my i 9-ty. Że zaś na końcu zeszytu 9-go znajdujemy sumę wydatków z całego roku, wskazuje to, że był on ostatnim, brakowałoby zatem trzech: 2-go, 3-go i 5-go. Widocznie obejmowały one jednak większą część wydatków, aniżeli zachowane, bo ogólna suma, objęta istniejącymi zeszytami wynosi około 647 grzywien, a wydatki z całego roku 1424 grzywien, więc na zaginione trzy zeszyty wypadłoby około 777 grzywien. Poszukiwania za zaginionymi zeszytami nie odniosły skutku, wobec czego postanowiliśmy ogłosić drukiem to, co jest, a resztę zostawić szczęśliwemu przypadkowi.

Wszystkie zeszyty należą do drugiego rachunku *(secunda ratio)* wielkorządcy krakowskiego Waltera; są one prowadzone wzorowo, kwoty wymieniane w tekście powtarzają się na marginesie, u dołu każdej strony podana suma, którą ujmujemy w nawias okrągły — wobec tego zbytecznem jest zaznaczanie w druku stron oryginału — zaś na końcu jakiejś całości, a zawsze na końcu zeszytu podane ogólne zestawienie; w niektórych pozycyach zdarzają się nieznaczne błędy, te w przypiskach uwzględniamy.

Papier, na którym są spisane powyższe rachunki, ma 3 rodzaje znaków wodnych; w zeszycie 1-szym i 8-mym, jak u Piekosińskiego: »Wybór znaków wodnych z XV stulecia« nr. 905, tabl. 87, w 4-tym i 6-tym zbliżony do nr. 971, tabl. 94, w 7-mym głowa wołu z różą siedmiolistną na pręcie pomiędzy rogami — na tymże pręcie pod różą wąż (nieznany Piekosińskiemu), w 9-tym nieco odmienny od 7-go.

Ze względu na to, że pierwszy zeszyt, obejmujący rejestr wydatków na

naprawę zamku krakowskiego, wydaliśmy przed dwudziestu laty w Sprawozdaniach Komisyi historyi sztuki (t. V, zeszyt 2, p. XXVIII—XXX), a nadto, że ukaże on się jeszcze w wydawnictwie p. Chmiela p. t. »Wawel — Materyały«, ogłaszamy tylko następne, dotyczące stacyi królewskich, podwód, wydatków na młyny: na Piasku, w Rakowicach i młyn św. Mikołaja, następnie wydatków na wyprawę pruską i pobytu króla i królowej w Proszowicach i Słomnikach.

Wydając pierwszy zeszyt, nie zdołaliśmy jeszcze nic o osobie wielkorządcy powiedzieć, dopiero w kilka lat później w rozprawie p. t. »Morsztynowie w XV wieku«[1] podaliśmy cały szereg szczegółów do rodziny Kezingerów[2] i jej kolligacyi; wtedy też oznaczyliśmy stanowisko Waltera czyli Waltka, syna Mikołaja (Clausa) Kezingera i Anny, siostry Jana Wynki.

Rodzina to w mieście znaczna, Długosz uważa ją za szlachecką herbu Łabędź[3]. Pozostaje ona w bliższych stosunkach z potężnymi rodami patrycyatu krak., jak Czirlerami, Wynkami a także z możnymi rodami szlacheckimi Tarnowskich i Melsztyńskich i z wszystkimi nimi wspólnie rości sobie prawa do spadku po również wybitnej rodzinie Warszów.

Ojciec Waltka, Mikołaj Kezinger, brat kanonika wrocławskiego Wilhelma, był rajcą krak. w latach 1412—1443[4], właścicielem Trzebini, zarządcą kopalń królewskich *(magister moncium)* i stał na czele wielu spółek handlowych. To też nic dziwnego, że syn Waltko dziedzicząc po ojcu i majątek znaczny i godność radziecką, którą piastował od r. 1447 do r. 1479[5], miał niepoślednie wpływy i wielkie znaczenie i mógł sięgnąć po wielkorządztwo krakowskie i trzymać je w swych rękach od r. 1460 do r. 1470[6]. Waltko Kezinger znany jest również i z procesu o zabójstwo Andrzeja Tęczyńskiego, który często gościł w jego domu i tam też schronił się początkowo przed wzburzonym tłumem, zanim uciekł do kościoła Franciszkanów, gdzie go zamordowano[7].

Politycznego znaczenia Waltka dowodzi list Lubrańskiego, który jemu, a równocześnie i innemu rajcy krak. Artlibowi donosi o rokowaniach między Polską a Krzyżakami[8]. O jego zasługach i zamożności świadczą dwa zapisy króla Kazimierza Jagiellończyka[9], przyznające mu 60 grzywien czynszu rocznego tytułem pożyczonych królowi 1000 zł. węg. i 100 zł. węg. tytułem zasług, zaś drugie 100, wypłacone w zastępstwie króla, zapisuje mu tenże na wójtostwie kazimierskiem.

[1] Rocznik krakowski I, p. 326—358.
[2] Ibidem p. 331, 336, 337, 340, 343—345.
[3] Długosz: Liber beneficiorum II, p. 45.
[4] Kodeks dypl. krak. I, z. 1., p. XXXI—XXXIV, nr. 483, 527, 568, 595, 612.
[5] Ibidem p. XXXIV, nr. 640.
[6] Archiwum komisyi historycznej t. VIII, p. 150.
[7] Biblioteka krak. nr. 21, p. 7 i 9.
[8] Codex epistolaris III, p. 85, nr. 70.
[9] Wierzbowski: Matricularum regni Poloniae summaria I, nr. 760 i 761.

Razem z omówionymi rachunkami wielkorządowymi ogłaszamy i rachunki z roku 1471. Niema w nich wprawdzie żadnej wyraźnej wzmianki ani o wielkorządcy, ani o wielkorządach, trzeba je jednak za należące do tej samej kategoryi uważać ze względu na materyał w nich zawarty; dowodzi tego także poniekąd i objaśnienie: *hoc medium folium tenet pro me*, podawane przy sumie wydatków z całej strony, umieszczanej u jej dołu. Obejmują one wydatki z czasu pobytu króla w Krakowie, związane z podejmowaniem posłów: cesarskiego, moskiewskich, czeskich, pruskich, weneckich, wołoskich, tatarskich, mieszczan wileńskich i wrocławskich, a także księcia cieszyńskiego i innych gości; wśród pozycyi rachunkowych znajduje się i notatka o wyjeździe »króla węgierskiego« królewicza polskiego Kazimierza Jagiellończyka z Krakowa do Wieliczki dnia 2 października.

Na rachunki z lat 1471 składają się trzy zeszyty, $^1/_2$ folio, str. 74 nowego paginowania, o papierze już nieco zbutwiałym, kilka kart jest znacznie uszkodzonych. Są one pisane zbyt pobieżnie, nie mają marginesów ze względu na format ($^1/_2$ folio), a wskutek tego i kwoty są tylko raz wypisywane; znak wodny papieru ten sam, co w zeszycie 9-tym rachunków poprzednich.

W pisowni kierowaliśmy się temi samemi zasadami, które podaliśmy we wstępie wydawnictwa: »Podwody kazimierskie«. Wszystkie pozycye podajemy wiernie, pomijamy tylko kwoty umieszczane w rachunkach z r. 1461 drugi raz na marginesach; ażeby zaś uniknąć drukowania w całości powtarzających się dosłownie po kilkanaście razy niektórych pozycyi, wszystkie oznaczyliśmy numerami bieżącymi i przy powtarzających się dajemy tylko ich numer i numer tak samo brzmiącej pozycyi poprzedniej. Nie uwzględnialiśmy przy tem takich różnic, jak przestawienie wyrazów, lub dodanie »et«· albo użycie różnego oznaczenia tej samej wartości n. p. 36 groszy zamiast 18 skojców lub 3 fertonów, a także zamiast sexagena capetia, który to wyraz przy druku pierwszego zeszytu (l. c. str. XXX) objaśniliśmy według Ducange'a jako równoznaczny z quindena, gdy tymczasem w rachunkach z r. 1471 (por. nr. 687 i 705), jak również u Długosza (Liber benef. I, p. 622) spotykamy się z tem wyrażeniem, ale tylko jako równoznacznem z sexagena t. j. kopa. Przy ogłoszeniu niniejszych rachunków korzystał wydawca z pilnej i umiejętnej pomocy p. Władysława Barana.

Distributa stacionis 2ᵉ racionis 1461.

Item eodem sabbato post Nativitatis Domini (26 Decembris).

1. Comiti.

a. Item super duos dies dedi I octuale cerevisie Proschouiensis pro IX scot.

b. Item quartale carnium pro die crastina pro XV gr.

c. Item XII gallos eidem pro die crastina pro XVI gr.

2. Valachis utrisque.

a. Item eisdem Valachis dedi II octualia cervisie Proschouiensis per IX scot., summa facit III fert.

b. Item eisdem pro die crastina dedi duo quartalia carnium pro $^1/_2$sexag.

c. Item eisdem XXIIII^{or} gallos pro die crastina per VIII terc., summa facit XVI scot.

Item dominico Iohannis evangeliste (27 Decembris).

3. Item pro mensa domini regis et regine, dominicellarum et curiensium semellas dedi pro V gr. et II terc.

4. Valachis utrisque, *jak nr. 2a.*

(hoc medium folium tenet III marc. cum XXII scot. et II terc.).

Feria II ipso die Innocentum (28 Decembris) dominus doctores habuit in prandio.

5. Item pro mensa domini regis dedi I octuale cervisie Proschoviensis pro IX scot.

6. Item ad mensam domine regine aliud octuale cervisie Cracoviensis pro VIII scot.

7. Item pro mensa domini regis, regine, dominicellarum et curiensium semellas dedi pro VII gr. et II terc.

Item vas cervisie Wratislauiensis dedi pro tribus fert.

8. Domino Dambinsky.

Item unum octuale cervisie Proschoviensis super II dies pro IX scot. [Item eidem pro eadem die quartale carnium pro XIIII gr.][1].

9. Comiti, *jak nr. 1.*

(hoc medium folium tenet III marc. cum II terc.)

10. Valachis utrisque, *jak nr. 2.*

Feria III in crastino Innocentum (29 Decembris).

11. *jak nr. 3.*

12. Domino Dambensky.

Item domino Dambinsky eodem die quartale carnium pro XV gr. super duos dies.

13. Comiti.

Item comiti eodem die quartale carnium et XII gallos pro $^1/_2$ sexag.

14. Valachis utrisque, *jak nr. 2 b. c.*

(hoc medium folium tenet IIII^{or} marc. cum IX scot. et II terc.).

Feria IIII^{a} sequenti (30 Decembris).

15. *jak nr. 3.*

16. Domino Dambinsky.

Item pro domino Dambinsky super duos dies unum octuale cervisie Proschoviensis pro IX scot.

17. Comiti, *jak nr. 1a.*

---

[1] Zapiska przekreślona, nad nią notatka: non valuit.

18. Valachis utrisque.

a. Item eisdem Valachis eodem die dedi II octualia cervisie pro III fert.

b. Item eisdem Valachis duas capecias ovorum, triginta caseos et butirum pro VIII scot.

Feria V in die Silvestri (31 Decembris).

19. *jak nr. 3.*

(hoc medium folium tenet II marc. cum XVI terc.).

20. Domino Dambinsky.

Item eidem quartale carnium pro eodem die pro XV gr.

21. Comiti, *jak nr. 1 b. c.*

22. Valachis utrisque, *jak nr. 2.*

(hoc medium folium tenet III marc.).

Distributa stacionis 2^e^ *racionis 1461 expirante.*

Feria sexta Circumcisionis Domini (1 Ianuarii) anno eiusdem Nativitatis 1462 inchoante.

23. *jak nr. 3.*

24. Domino Dambinsky cervisia.

Item nota. Ex mandato domini regis a primo sue serenitatis Cracouiam ingressu, domino Dambinsky commissum est dari digerio, per unum octuale cervisie Proschouiensis super duos dies et per unam quartam carnium super duos dies carnis. Exclusis igitur digeriis, que iam tradita sunt sibi domino Dambinsky a principio huius stacionis et posita in summa speciali, prout patet in diebus precedentibus singulatim expressatum, considerandi sunt dies a die hodierna Circumcisionis Dominice inclusive, usque ad exitum domini regis de Cracovia, fluentes, quorum dierum sunt XL precise in numero ad exitum regium computando inclusive, exitus enim domini regis de Cracovia erat feria IIII^a^ ipso die sancte Scolastice (10 Februarii). Ita quod computando dies currentes a die hodierna ad diem sancte Scolastice invenientur XL, ex quibus patet, quia pro domino Dambinsky per eosdem XL dies exiverunt XX octualia cervisie Proschoviensis per IX scot. summa pro eisdem XX octualibus facit VII$^{1}/_{2}$ marcas.

Carnes.

Dies vero carnium a die hodierna usque ad diem sancte Scolastice exitus domini regis sunt XXII dies, pro quibus omnibus domino Dambinsky date sunt XI quarte carnium per XV gr. quamlibet computando. Summa facit III marc. cum X$^{1}/_{2}$ scot.

(hoc medium folium tenet XI marc. et XIIII^{or} terc.).

25. Distributa pro comite a Circumcisione (1 Ianuarii) usque ad diem sancte Scolastice (10 Februarii).

Similiter octuale cervisie super duos dies computando et quartam carnium super duos dies carnis et XII gallos computando. Exclusis diebus prioribus, quibus singulis diebus, ut patet superius, digeria capiebat, sed a die hodierna non tam multum.

Cervisia comiti.

Item pro comite per XL dies exiverunt XX octualia cervisie Proschoviensis a die hodierna usque ad exitum regis, numerando successive per novem scot., summa pro eadem cervisia facit VII$^{1}/_{2}$ marc.

Carnes.

Item pro comite per hos XL dies a die Circumcisionis usque ad diem sancte Scolastice erant XXII dies carnis, pro quibus sibi comiti dedi XI quartas carnium per XV gr. Summa pro eis facit III marc. cum X$^{1}/_{2}$ scot.

Galli.

Item pro comite per hos XXII dies carnis fluentes ab hodierna die usque ad exitum regis dedi per XII gallos super quoslibet duos dies per VIII terc. Summa gallorum centum triginta duo galli, pro quibus dedi III$^{1}/_{2}$ marc. cum VIII gr.

(hoc medium folium tenet XIV$^{1}/_{2}$ marc. cum V gr.).

26. Distributa pro Valachis utrisque, tam his, qui steterunt in Stradomya, quam qui steterunt in platea Slawkouiensi a die Circumcisionis Dominice (1 Ianuarii) usque ad diem exitus domini regis, qui erat in die sancte Scolastice (10 Februarii), XL in numero a die Circumcisionis.

Cervisia Walachis.

Item a die hodierna Circumcisionis Domini utrisque Valachis super duos dies per unum octuale seorsum dando per XL dies, exiverunt XL octualia ita, quod illis Valachis, qui erant in Stradom, exiverunt XX octualia per XL dies, et illis, qui steterunt in platea Slawkouiensi, similiter exiverunt XX octualia per XL dies, pro quibus XL octualibus, per IX scot. computatis, summa facit XV marc. Exclusis diebus precedentibus festum Circumcisionis Domini, quibus lacius eis dabatur digerium, et nunc vero iam strictius.

Carnes Valachis.

Item Valachis per ipsos XL dies, inter quos erant XXII dies carnis, dedi pro quibuslibet duobus diebus carnis per unam quartam carnium seorsum, tam his in Stradom, quam in platea Slawkouiensi stantibus, quamlibet quartam per XV gr. computando. Summa quartarum pro utrisque Valachis facit XXII quartas ita, quod Stradomiensibus XI quarte date sunt et in Cracovia stantibus similiter XI quarte, pro quibus summa facit VII marc. minus VI gr.

Galli Valachis.

Item Valachis utrisque pro quibuslibet duobus diebus carnium dedi per XII gallos seorsum per VIII terc. sumptos, quorum dierum carnis fuerunt XXII, ad quos exiverunt ducenti sexaginta quattuor galli, pro quibus summa facit VII marc. cum XVI gr.

Casei, ova, butirum Valachis.

Item pro Valachis utrisque dedi quibuslibet feriis quartis et sabbativis ova, butirum et caseos, quorum dierum fuerunt XI inter festum Circumcisionis Domini et exitum regis scilicet diem sancte Scolastice et pro qualibet die ipsis in solidum emi predicta ova, butirum et caseos per unum fertonem. Summa pro predictis XI fert.

(hoc medium folium tenet XXXII marc. minus II gr.).

Feria VI Circumcisionis Domini (1 Ianuarii) 1462.

27. Item pro mensa domini regis, domine regine, curiensium et puellarum dedi semellas pro V gr. et II terc.

Item sabbato post Circumcisionis proximo (2 Ianuarii).

28. *jak nr. 3.*

Dominica sequenti (3 Ianuarii).

29. *jak nr. 3.*

30. Item, quia dominus rex hospites habuit, videlicet ducem et burgrabios, ideo ultra solitum semellas plures dedi ad has primo scriptas duas capecias pro VII gr. minus II terc.

(hoc medium folium tenet XI scot. cum IIII^{or} terc.).

31. Item eodem die dominico ad mensam domini regis dedi duo octualia Proschoviensis per IX scot. et duo de Cracoviensi pro XVI scot. summa pro toto facit VII fert. cum I scot.[1]

32. Item eodem die pro mensa domini regis dedi vas Pyotrkouiense cervisie Wrathislauiensis, I marc.

Feria II sequenti (4 Ianuarii).

33. Item pro eodem die dedi semellas pro mensa domini regis et domine regine atque hospitum, qui tunc prandium apud suam serenitatem fecerunt, pro I fert.

34. Item eodem die pro domino rege dedi duo octualia cervisie Proschoviensis per IX scot. et tercium de Cracoviensi, pro XVI gr. Summa pro toto una marca cum IIII^{or} gr.

35. Item Wrathislauiensis cervisie dedi unam tunam Piotrkouiensem, I marca.

36. Item pro domina regina eodem die dedi octuale cervisie Cracoviensis pro VIII scot.

(hoc medium folium tenet V$^1/_2$ marc. minus II gr.).

Feria III in vigilia Epiphanie (5 Ianuarii).

37. *jak nr. 3.*

38. Item eodem die pro mensa domini regis dedi unum octuale cervisie Cracoviensis pro octo scot. et medium octuale de Proschouiensi cervisia pro IX gr. Summa $^1/_2$ marc. et I gr.

39. Item eodem die ad cenam pro domino rege dedi $^1/_2$ octuale cervisie Cracoviensis pro VIII gr.

Feria IIII in festo Epiphanie (6 Ianuarii).

40. *jak nr. 3.*

41. Item eodem die pro mensa domini regis unum octuale cervisie Proschoviensis et medium de Cracoviensi pro $^1/_2$ marc. et I scot.

(hoc medium folium tenet I marc. cum XI scot. minus II terc.).

Feria V post Epiphanie (7 Ianuarii).

42. *jak nr. 3.*

---

[1] powinno być: LXVIII gr. = 5 fert. et 4 scot.

43. Item eodem die pro mensa domini regis dedi unum octuale cervisie Proschoviensis pro IX scot. et $^1/_2$ Cracoviensis pro VIII gr. summa $^1/_2$ marc cum I scot.

44. *jak nr. 39.*

Feria VI post Epiphanie (8 Ianuarii).

45. *jak nr. 3.*

46. *jak nr. 41.*

(hoc medium folium tenet I $^1/_2$ marc. cum IIII^{or} terc.)[1]

LXXXIII marc. minus VI gr.[2].

Sabbato post Epiphanie proximo (9 Ianuarii).

47. *jak nr. 3.*

48. Item eodem die pro mensa domini regis dedi duo octualia cervisie, unum Proschoviensis et aliud Cracoviensis, pro XVII scot.

Dominica sequenti infra octavas Epiphanie (10 Ianuarii).

49. *jak nr. 3.*

50. *jak nr. 48.*

51. *jak nr. 39.*

(hoc medium folium tenet VII fert. cum XVI terc.).

Feria II (11 Ianuarii).

52. *jak nr. 3.*

53. *jak nr. 38.*

54. *jak nr. 39.*

Feria III (12 Ianuarii).

55. *jak nr. 3.*

56. *jak nr. 38.*

57. *jak nr. 39.*

(hoc medium folium tenet I$^1/_2$ marc. cum V gr. minus II terc.).

Feria IIII in octava Epiphanie (13 Ianuarii).

58. Item pro mensa domini regis, domine regine, dominicellarum et curiensium semellas dedi pro VI gr. et II terc.[3], quia dominus rex habuit dominum pallatinum [Crac.] in Curzanoga.

59. *jak nr. 38.*

Feria V ipso die Felicis (14 Ianuarii).

60. *jak nr. 3.*

61. *jak nr. 38.*

62. *jak nr. 39.*

(hoc medium folium tenet I sexag. cum VIII gr. et IIII^{or} terc.).

Feria VI in crastino (15 Ianuarii).

63. *jak nr. 3.*

---

[1] Powinno być: I marc. cum XI scot. et IIII^{or} terc.

[2] Jest to suma z połowy zeszytu zanotowana u dołu.

[3] Na marginesie wypisano zwykłą kwotę: V gr. et II terc. i tę tylko uwzględniono w sumie na końcu strony.

64. Item pro mensa domini regis dedi $1^1/_2$ octuale cervisie Cracoviensis pro $^1/_2$ marc.

Sabbato s. Marcelli (16 Ianuarii).

65. *jak nr. 3.*

66. *jak nr. 41.*

67. Item pro vitris a die introitus regie maiestatis in Cracoviam usque in diem presentem et exitum sue serenitatis de Cracovia dedi $I^1/_2$ marc.

68. Item pro ollis, pro stacione et necessariis coquinarum mensarumque regalium durante hic domino rege receptis dedi III fert.

(hoc medium folium tenet $III^1/_2$ marc. cum IIII^{or} terc.).

Dominico in crastino Marcelli (17 Ianuarii).

69. *jak. nr 3.*

70. Item protunc domino rege eunte ad Nyepolomicze recepte sunt semelle pro $I^1/_2$ gr.

71. *jak nr. 48.*

Feria II ipso die Prisce (18 Ianuarii).

72. *jak nr. 3.*

73. Item eodem die pro mensa domini regis dedi duo octualia cervisie Crac. pro XVI gr.

Feria III in crastino Prisce (19 Ianuarii).

74. *jak nr. 3.*

75. *jak nr. 38.*

76. *jak nr. 39.*

(hoc medium folium tenet II marc. cum $IIII^1/_2$ gr.).

Feria IIII ipso die Fabiani (20 Ianuarii).

77. *jak nr. 3.*

78. *jak nr. 48.*

79. Item duobus calefactoribus, qui *lasskowiecz*, *sowyniecz* et gallipedem callefecerunt, durantibus domino rege et regina dedi XIIII scot. pro salario.

Feria V ipso die sancte Agnetis (21 Ianuarii) dominus rex hospites habuit, videlicet cives de Prussia, de Gdansk et Thorun.

80. Item pro mensa domini regis, domine regine, dominicellarum et curiensium et pro hospitibus semellas dedi IIII^{or} capecias pro XIII gr. et II terc.

81. *jak nr. 34.*

82. *jak nr. 35.*

83. Item eodem die pro mensa domini regis dedi unum octuale cervisie Koprziwnicensis pro $^1/_2$ marc.

Feria VI ipso die Vincencii (22 Ianuarii).

84. *jak nr. 3.*

85. *jak nr. 38.*

86. Item eodem die unum vas Pyotrkouiense de cervisia Wrathislauiensi pro III fert.

(hoc medium folium tenet V$^1/_2$ marc. cum VIII gr.)[1].

Item sabbato in crastino Vincencii (23 Ianuarii).

87. *jak nr. 3.*

88. *jak nr. 38.*

89. Item pellificibus regie maiestatis pro filis et pro pellibus alias *zamsz* dedi XI scot.

Dominica sequenti (24 Ianuarii).

90. *jak nr. 3.*

91. *jak nr. 41.*

92. *jak nr. 39.*

Feria II ipso die Conversionis Pauli (25 Ianuarii).

93. *jak nr. 3.*

94. Item eodem die pro mensa domini regis I$^1/_2$ octuale cervisie Proschoviensis pro XIII scot. et I gr.

95. *jak nr. 39.*

(hoc medium folium tenet III marc. minus I fert.).

Feria III in crastino Pauli Conversionis (26 Ianuarii).

96. *jak nr. 3.*

97. Item eodem die I$^1/_2$ octuale cervisie Cracoviensis pro $^1/_2$ marc.

98. Item eodem die ad cenam $^1/_2$ octuale (cervisie) de Proschoviensi pro IX gr.

Feria IIII (27 Ianuarii).

99. *jak nr. 3.*

100. *jak nr. 38.*

Feria V (28 Ianuarii).

101. *jak nr. 3.*

102. *jak nr. 38.*

103. *jak nr. 39.*

104. Item pro domina regina dedi II octualia cervisie, unum Cracoviensis et aliud Proschoviensis pro XVII scot.

(hoc medium folium tenet III marc. minus III gr.).

Item feria VI ante Purificacionis Marie (29 Ianuarii).

105. *jak nr. 3.*

106. *jak nr. 38.*

107. Item pro domina regina dedi duo octualia cervisie Cracoviensis pro XVI scot.

Sabbato sequenti (30 Ianuarii).

108. *jak nr. 3.*

109. *jak nr. 38.*

110. *jak nr. 107.*

Dominica ante Purificacionis Marie (31 Ianuarii).

---

[1] Powinno być: V$^1/_2$ marc. cum VII gr.

111. *jak nr. 3.*
112. *jak nr. 38.*
113. *jak nr. 39.*
114. *jak nr. 107.*
(hoc medium folium tenet IIII^{or} marc. cum III gr.).

Distributa stacionis domini regis 2^{e} racionis 1462.

115. Secunda feria in vigilia Purificacionis beatissime Marie Virginis (1 Februarii) pro mensa domini regis, regine, virginum et curiensium dedi semellas pro V gr. et duobus tercianis.

116. Item eodem die pro mensa domini regis dedi I actuale cervisie Proschouiensis pro IX scot.

117. *jak nr. 107.*

Feria III ipso die Purificacionis Marie (2 Februarii).

118. *jak nr. 3*, et eodem die domina regina habuit in prandio capitaneum Sand.

119. *jak nr. 48.*
120. *jak nr. 39.*
121. *jak nr. 107.*

Feria IIII in crastino Purificacionis (3 Februarii).

122. *jak nr. 3.*
123. *jak nr. 38.*
(hoc medium folium tenet III marc. X scot. et I gr.).
124. *jak nr. 104.*

Feria V in crastino s. Blasii (4 Februarii).

125. *jak nr. 3.*
126. *jak nr. 48.*
127. *jak nr. 39.*
128. *jak nr. 104.*

Feria VI in die Agathe (5 Februarii).

129. *jak nr. 3.*
130. *jak nr. 48.*
131. *jak nr. 104.*

Sabbato in die Dorothee (6 Februarii).

132. *jak nr. 3.*
(hoc medium folium tenet IIII^{or} marc.)[1].

133. Item durante hic domino rege dedi pro straminibus sub equos regie maiestatis a die Circumcisionis Domini usque ad exitum domini regis successive unam sexagenam cum quinque gr.

134. *jak nr 38.*
135. *jak nr. 104.*

Dominica in crastino s. Dorothee (7 Februarii).

[1] Powinno być IIII^{or} marc. cum II gr.

136. *jak nr. 3.*

137. *jak nr. 48.*

138. *jak nr. 39.*

139. *jak nr. 107.*

Feria II (8 Februarii).

140. *jak nr. 3.*

141. Item eodem die ad mensam regiam dedi II octualia cervisie, unum Proschoviensis et aliud Cracoviensis pro XVI scot.

142. *jak nr. 39.*

143. Item pro domina regina dedi II octualia (cervisie), unum Proschoviensis et aliud Cracoviensis pro XVI scot.

Feria III ipso die Apollinie (9 Februarii).

144. *jak nr. 3.*

145. Item pro domino rege dedi unum octuale (cervisie) Cracoviensis pro XVI scot.[1]

146. Item eodem die pro domina regina dedi $1^1/_2$ octuale (cervisie) Cracoviensis pro $^1/_2$ marc.

(hoc medium folium tenet VII marc. cum VI gr.).

Summa CCLX quinque marc. cum fert. I et X tern.

Summa stacionum CCCLXXXXIX marc.

4us distributorum 2^{e} racionis.

Iste sexternus continet in se centum XXIII marc. cum XV gr. et I terc.

1461 podvodorum Crac. 2e racionis.

Regestrum podwodorum Cracouiensium secunde racionis tempore domini Valtheri procuratoris generalis Cracouiensis tenute ipsius anno secundo, anno Domini millesimo quadringentesimo sexagesimo primo.

147. Item feria secunda post festum sancti Mathie (2 Martii) Miklasch servitori domini procuratoris currenti in Proschouicze dedi duos equos podvodorum, a quibus solvi octo gr.

148. Item feria tercia post dominicam Oculi (10 Martii) Janussio cubiculario regali dedi duos equos podvodorum ad Brzesszko, a quibus solvi X gr.

(hoc medium folium tenet novem scot).

149. Item feria tercia post dominicam Letare (17 Martii) nobili Schostek dedi duos equos podvodorum ad Proschouicze, a quibus solvi octo gr.

150. Item eodem die nobili Vitho curiensi domini regis dedi unum equum podvodorum ad Myechow, a quo solvi V gr.

151. Item Milosch, cubiculi regalis custodi, a duobus equis ad Myechow dedi decem gr. eunti post dominum regem.

(hoc medium folium tenet XI scot. cum uno gr.).

---

[1] Wedle normy płacy za jedną ćwiartkę piwa krak. powinno być XVI gr., a nie XVI scot.

152. Item Sohnyeyko circa festum Corporis Christi (4 Iunii) dedi duos equos podwodorum ad Brzeszko, a quibus solvi X gr.

153. Item feria VI post octavas Visitacionis beatissime Marie Virginis (10 Iulii) Sokolowsky cubiculario dedi VI gr. a duobus equis podvodorum ad Skala.

154. Item feria VI sancti Alexii (17 Iulii) Stanislao Czaslowsky dedi duos equos podvodorum ad Skala, a quibus solvi VI gr.

155. Item cubiculario domine regine, qui bis equitaverat ad Wyeliczka dedi duos equos, a quibus solvi VI gr.

(hoc medium folium tenet XIIII scot.).

156. Item feria III[a] in vigilia Marie Magdalene (21 Iulii) Sokolowsky dedi duos equos podvodorum ad Wyeliczka, a quibus solvi III gr.

157. Item protunc cursori, qui portavit literam regalem ad dominam reginam seniorem in Sandecz dedi XI gr., quam litteram a domino rege portavit Czaslawsky.

158. Item sabbato sancti Jacobi (25 Iulii) dedi XI gr. cursori, qui portavit litteram regalem ad Sandzecz ad dominam reginam, quam litteram portavit dominus Dunyn a domino rege.

159. Item dominico post sancti Jacobi (26 Iulii) Stanislao Dzbersky dedi tres equos podvodorum ad Thanczin, a quibus solvi I fert.

160. Item feria secunda sequenti (27 Iulii) domino Dunyn dedi IIII[or] equos podvodorum ad Thanczin, a quibus solvi VIII scot.

161. Item iterum eidem domino Dunyn a IIII[or] equis ad Slu(m)niky dedi XIII gr.

162. Item dominico post Petri ad vincula (2 Augusti) Martino Nawoyowsky et Czaslawsky pariter una via euntibus dedi III equos podvodorum ad Skala, a quibus solvi IX gr.

163. Item feria IIII[a] in die Dominici (5 Augusti) nativitatis reguli incliti Alexandri Georgio cubiculario domine regine duos equos podvodorum ad Thanczin, a quibus solvi VIII gr.

(hoc medium folium tenet $I^1/_2$ marc. cum XI gr.).

164. Item Machowsky cubiculario reginali eodem die tres equos ad Skala, a quibus IX gr.

165. Item Sokolowski eodem die duos equos ad Proschouicze, a quibus solvi octo gr.

166. Item protunc dedi duos equos podvodorum Milosch ad Vyeliczka, a quibus solvi III gr.

167. Item die sancti Sixti (6 Augusti) Marcissio et Schostek ad Skala a tribus equis IX gr.

168. Item feria quarta post sancti Laurenci (12 Augusti) Georgio Lythwos ad Skavina III gr. a duobus equis.

169. Item cursori currenti cum litteris regalibus ad dominum Schlopp X gr. ad Volek.

170. Item protunc tres gr. podvodorum nobili Navoyowsky ad Vyeliczka a duobus equis.

171. Item dominico in crastino octave Assumpcionis Marie (23 Augusti) dedi duos equos podvodorum Czaslawsky ad Vyeliczka, a quibus solvi tres gr.

172. Item Powala dedi duos equos ad Vyeliczka III gr.

(hoc $^1/_2$ folium tenet unam marcam cum tribus gr.).

173. Item dominico ante festum sancti Egidii (30 Augusti) Jeorgio cubiculario reginali et Johanni clienti domini Curowski dedi IX gr. podvodorum a tribus equis ad Skala.

174. Item feria tercia s. Egidii (1 Septembris) Nicolao familiari domine regine duos equos podvodorum ad Brzeszko, a quibus solvi X gr.

175. Item feria sexta sequenti (4 Septembris) Petro clienti Machowsky dedi X gr. a duobus equis ad Brzeszko.

176. Item protunc Johanni Glovathski clienti zupparii dedi VI gr. a duobus equis ad Skala.

177. Item sabbato Exaltacionis sancte Crucis (12 Septembris) Calynski (clienti) domini Rzeschowski dedi X gr. podvodorum a duobus equis ad Brzeszko.

178. Item protunc Dzborski IX gr. a tribus equis ad Skala.

179. Item feria secunda sancti Mathei apostoli et evangeliste (21 Septembris) alias defunccionis domine regine senioris Jeorgio cubiculario dedi III gr. a duobus equis podvodorum ad Vyeliczka eunti pro zuparissa.

180. Item notario, qui cucurrit ad Brzeszko pro domino Vątrobca, ut veniret tantocius, dedi X gr. podvodorum a duobus equis.

(hoc $^1/_2$ folium tenet unam marcam cum IX scot et I gr.).

181. Item eodem die Coztka cubicularo III gr. podvodorum a duobus equis ad Vyeliczka.

182. Item Derslao cubicularo dedi VI gr. a duobus equis podvodorum ad Skala.

183. Item eodem die sancti Mathei apostoli (21 Septembris) Schostek cubicularo regali VI gr. a duobus equis ad Skala.

184. Item feria IIII^{ta} ante sancti Stanislai (23 Septembris) Jeorgio cubicularo reginali duos equos ad Thanczin, a quibus solvi VIII gr.

185. Item in die sancti Venceslai (28 Septembris) Janussio cubicularo regali eunti ad Thanczin dedi octo gr. a duobus equis podvodorum.

186. Item die sancti Francisci (4 Octobris) X gr. ad Brzesko Johanni clienti Machowski.

187. Item IIII^{ta} feria post sancti Francisci (7 Octobris) Waschko Rutheno qui comitem conduxit per Lithvaniam et ultra, dedi tres equos podvodorum in Myechow, a quibus solvi XV gr.

188. Item feria tercia ante festum sancte Hedvigis (13 Octobris) dedi tres gr. podvodorum a duobus equis Nynota ad Vyeliczka.

189. Item dedi octo gr. ad expensas Andree notario domini procuratoris Cracoviensis eunti ad Nouam Ciuitatem ad dominum Roy.

(hoc $^1/_2$ folium tenet sexagenam cum VII gr.).

190. Item Mathie Lukowsky dedi X gr. podvodorum ad Nouam Ciuitatem eunti circa festum sancte Hedvigis (15 Octobris).

191. Item protunc dedi XVIII gr. portatoribus litterarum regalium ad Mstow, Cząstochowa et alias in facto exaccionis regalis.

192. Item dedi XIIII gr. portantibus litteras regales ad Myechow, Bochnya, Vyeliczka in facto dacionis panni.

193. Item dedi X gr. podvodorum a duobus equis ad Brzesszko Machowski.

194. Item sabbato post Undecim milia virginum (24 Octobris) dedi III gr. podvodorum Czaslawski ad Vyeliczka.

195. Item secunda feria [post] ante Simonis Jude (26 Octobris) dedi sex[1] gr. podvodorum ad Skala Mroczek familiari domini capitanei.

196. Item Jeorgio cubiculario reginali dedi VI gr. podvodorum ad Skala a duobus equis.

(hoc $^1/_2$ folium tenet sexagenam cum VII gr.).

197. Item dominica sequenti (1 Novembris) Nynotha dedi duos equos podvodorum ad Skala a duobus equis.

198. Item feria tercia sequenti (3 Novembris) domino Jeorgio Lithvos eunti ad Thanczin dedi duos equos podvodorum, a quibus solvi VIII gr.

199. Item feria secunda ante Simonis et Jude (26 Octobris) eidem domino Jeorgio Lithvos dedi tres equos podvodorum ad Slumpniki, a quibus solvi IX gr.

200. Item feria tercia in vigilia Simonis et Jude (27 Octobris) Sudalsky dedi duos equos podvodorum ad Thanczin, a quibus solvi VIII gr.

201. Item Costhka cubiculario domine regine dedi tres equos podvodorum ad Vyeliczka feria quinta post Animarum (5 Novembris), a quibus solvi IIII$^1/_2$ gr.

202. Item die crastina dedi X gr. podvodorum ad Brzeszko familiari domine regine equitanti ad Novam Ciuitatem pro equis et curribus.

203. Item dedi IIII$^1/_2$ gr. a tribus equis ad Vyeliczka domino Jacobo capitaneo Przemisliensi.

(hoc $^1/_2$ folium tenet unam marcam cum duobus gr.).

204. Item feria IIII^{ta} post Omnium Sanctorum (4 Novembris) domino Jacobo Obulecz dedi tres equos podvodorum versus Rapstyn, a quibus solvi XV gr.

205. Item sabbato post festum sancti Leonardi (7 Novembris) Johanni Golambek dedi duos equos podvodorum ad Schlumpniky, a quibus solvit VI gr.

206. Item feria IIII^{ta} post festum sancti Martini (18 Novembris) Georgio Samycza dedi duos equos podvodorum ad Brzeszko, a quibus solvi X gr.

[1] Poprawione z tres.

207. Item in crastino (19 Novembris) Johanni Budzischowski duos equos podvodorum versus Proschouicze , a quibus solvi VIII gr.

208. Item feria quinta sancte Elisabeth (19 Novembris) Schostek dedi duos equos ad Proschouicze, a quibus dedi VIII gr.

209. Item sabbato Presentacionis Marie (21 Novembris) eidem Schostek versus Skala a duobus equis dedi VI gr.

210. Item feria VI^ta^ post festum sancte Katherine (27 Novembris) Gorsky, nuncio domini capitanei Cracoviensis, dedi duos equos ad Schlumpniky, a quibus solvi VI gr.

211. Item dominico Adventus (29 Novembris) Johanni Dzadusszky dedi duos equos podvodorum ad Brzeszko, a quibus solvi X gr.

212. Item 4ta feria post sancti Andree (2 Decembris) dedi duos equos podvodorum ad Proschouicze Mathie notario domini regis, a quibus solvi VIII gr. (hoc $^1/_2$ folium tenet $1^1/_2$ marc. cum V gr.).

213. Item feria VI^ta^ sancte Barbare (4 Decembris) Johanni Budzischowsky a duobus equis ad Brzeszko X gr.

214. Item conveni equos ad conducendum nutricem ad Pilcza, a quibus solvi XV gr.

215. Item feria quinta post Concepcionis Marie (10 Decembris) Stanislao Garliczky dedi duos equos podvodorum ad Brzeszko, a quibus solvi decem gr.

216. Item Jenek ad Schlumpniky dedi VI gr.

217. Item feria quarta Quatuortemporum (16 Decembris) Clementi notario domini capitanei dedi duos equos podvodorum ad Brzeszko, a quibus solvi X gr.

218. Item eodem die domino Jeorgio Lithvos dedi tres equos podwodorum ad Brzeszko, a quibus solvi XV gr.

219. Item Thome Carsky ad Thanczin podvoda VIII gr.

220. Item feria VI^ta^ post Lucie (18 Decembris) Nicolao Scholga duos equos ad Brzeszko, a quibus solvi X gr.

221. Item ad conducendum dominum Curowsky in Thanczin podvoda unus equus IIII^or^ gr.

222. Item feria secunda Thome apostoli (21 Decembris) dedi III gr. podvodorum ad Vyeliczka familiari Goląbek notario domini regis.

223. Item feria quarta post festum sancti Thome (23 Decembris) Jacussio cubiculario regio et Johanni Opoczensky nunccio domini palatini Cosczelecky dedi tres equos podvodorum ad Skala, a quibus solvi IX gr.

224. Item feria quinta in vigilia Nativitatis Domini (24 Decembris) Sigismundo Ostrowsky notario domini regis dedi VI gr. podvodorum a duobus equis ad Schlumpniky.

225. Item Johanni Cotharschiczky familiari domini Nic$_o$lai de Conyeczpole pro podvodis ad dominum Stanislaum castellanum Leopoliensem III gr. ad Vyeliczka.

(hoc $^1/_2$ folium tenet IX fert. cum I gr.).

226. Item eodem die III gr. podvodorum dedi ad Vyeliczka cubiculario regali, cuius nomen oblitum est hic scribi.

227. Item dominico Johannis evangeliste (27 Decembris) dedi tres gr. podvodorum ad Vyeliczka Troyano.

228. Item eodem die dedi VI gr. podvodorum ad Skala Russek nunccio domini pallatini Cosczeleczky.

229. Item feria secunda sanctorum Innocentum (28 Decembris) dedi X gr. podvodorum a duobus equis ad Brzeszko Coracz cubiculario domini regis.

230. Item protunc dedi VI gr. podvodorum ad Schlumpniky Ląthsky a duobus equis.

Ista oblita erant scribi in suo loco.

231. Item infra octavas Concepcionis Marie (9—14 Decembris) Machowsky ad Brzesszko dedi duos equos podvodorum, a quibus X gr.

232. Item eodem die Thome Carsky dedi VI gr. a duobus equis ad Skala.

233. Item feria quinta infra octavas Concepcionis Marie (10 Decembris) dedi tres equos podvodorum ad Shlumpniky, a quibus solvi IX gr.

[Item in crastino sancti Andree (1 Decembris) dominis?]

(hoc $^1/_2$ folium tenet unam marcam cum V gr.).

1462.

234. Item feria sexta Circumcisionis (1 Ianuarii) dominis Troyano et Johanni Dzadusszky a tribus equis podvodorum ad Skala dedi IX gr.

235. Item eodem die Pelka nunccio domini Hyncza dedi duos equos podvodorum ad Skala, a quibus solvi sex gr.

236. Item eodem die Rey cubiculario dedi duos equos ad Brzesszko, a quibus solvi X gr.

237. Item in crastino (2 Ianuarii) dedi duos equos podvodorum Andree Skalsky, a quibus solvi VI gr. ad Shlumpniky.

238. Item eodem die Gothardo dedi tres equos podvodorum ad Skala, a quibus solvi IX gr.

239. Item Myloszny III gr. podvodorum ad Vyeliczka.

240. Item Nicolao Stawsky III gr. podvodorum ad Vyeliczkam.

(hoc $^1/_2$ folium tenet tres fert. cum X gr.).

241. Item Petro Voszinicky dedi VI gr. podvodorum ad Skalam.

242. Item feria tercia in vigilia Epiphaniarum (5 Ianuarii) [dedi] duos equos podvodorum ad Skala eunti ad Brodnicza.

243. Item feria quarta [infra] post octavas Epiphaniarum (13 Ianuarii)[1] Groth notario domini regis unum equum ad Brzeszko, a quo solvi V gr.

[1] Ściśle biorąc, feria quarta post octavas Epiphaniarum wypada dopiero na 20 stycznia, t. z.

244. Item in crastino (14 Ianuarii) Stiborio de Ostrow dedi duos equos podvodorum ad Skala, a quibus solvi VI gr.

245. Item eodem die Sigismundo de Ostrow ad Skala podvoda VI gr.

246. Item feria VI proxima post Felicis (15 Ianuarii) dedi XVIII gr. podvodorum a sex equis versus Skala domino Jacobo capitaneo Przemislensi.

247. Item sabbato die Marcelli (16 Ianuarii) dedi VI gr. a duobus equis podvodorum ad Skala domino Zaramba.

(hoc $^1/_2$ folium tenet marcam cum V gr. etc.).

248. Item eodem die Johanni Dzadussky dedi pro podvodis ad Skala a II equis VI gr.

249. Item sabbato ante dominicam Omnis terra (16 Ianuarii) domino capitaneo Nakyelsky dedi unum equum podvodorum ad Myechow, a quo solvi V gr.

250. Item eodem die Johanni nunccio domini Zaramba dedi duos equos podvodorum ad Skala, a quibus solvi VI gr.

251. Item dominico Omnis terra (17 Ianuarii) Coracz cubiculario regio ad Brzeszko dedi X gr.

252. Item eodem die Stanislao Garliczky dedi duos equos podvodorum ad Proschouicze, a quibus solvi octo gr.

253. Item feria tercia post dominicam Omnis terra (19 Ianuarii) Rey cubiculario domini regis a duobus equis ad Skala VI gr.

254. Item Johanni Opolsky dedi III gr. podvodorum ad Vyeliczka a duobus equis.

(hoc $^1/_2$ folium tenet tres fert. cum octo gr.).

255. Item feria quinta sancte Agnetis (21 Ianuarii) Johanni Paulowsky dedi duos equos ad Ilkusch, a quibus solvi X gr.

256. Item Gnyevosch dedi III gr. podvodorum ad Vyeliczka.

257. Item Riczerz familiari nobilis Chamyecz dedi III gr. a duobus equis podvodorum ad Vyeliczka.

258. Item feria sexta in crastino sancte Agnetis (22 Ianuarii) Groth notario domini regis ad Skala a duobus equis dedi VI gr.

259. Item feria secunda Conversionis sancti Pauli (25 Ianuarii) Vysothsky III gr. podvodorum ad Vyeliczka.

260. Item eodem die familiari domini palatini Crac. a podvodis III gr.

261. Item cursori cum littera regali ad consules in Ilcusch V gr.

(hoc $^1/_2$ folium tenet XVI scot. cum I gr.).

---

tydzień później, ze względu jednak na następne daty: feria VI proxima post Felicis (15 stycznia) i sabbato die Marcelli (16 stycznia) trzeba raczej przyjąć, że pisarz, poprawiwszy infra octavas Epiphaniarum na post octavas Epiphaniarum, jeszcze się pomylił, bo powinien był napisać: feria quarta in octava Epiphaniarum, t. z. 13 stycznia, bo właśnie na środę przypada oktawa święta Trzech Króli.

262. Item feria VI post Conversionis sancti Pauli (29 Ianuarii) cursori, qui ambulavit cum littera regali ad abbatem Sczircensem dedi pro fatiga VI gr.

263. Item eodem die Johanni Trzeczesky a duobus equis podvodorum versus Skalam VI gr.

264. Item eodem die Pelka servitori domini vicethezaurarii dedi VI gr. ad Skalam a podvodis.

265. Item eodem die Nicolao Liszowsky familiari domini Kosczeleczsky dedi VI gr. a duobus equis ad Skala.

266. Item eodem die Johanni Trzebyensky a duobus equis podvodorum ad Skala dedi VI gr.

267. Item eodem die honorabili Stiborio Maczeiowsky a duobus equis ad Proschowice dedi VIII gr.

268. Item sabbato ante Purificacionis Marie (30 Ianuarii) Bartossio de Kuyawia a duobus equis ad Skala III gr.

269. Item die dominico ante Purificacionis (31 Ianuarii) Johanni Schirzinsky versus Slumniky ab uno equo dedi III gr.

270. Item eodem die nuncio domini castellani Siradiensis a duobus equis ad Skala VI gr.

271. Item eodem die Podkansky cubicularo a duobus equis versus Wawrzinczicze VIII gr.

272. Item sabbato in die Dorothee (6 Februarii) nuncio domini Coscze-leczky a duobus equis versus Skala dedi VI gr.

273. Item dominico sequenti (7 Februarii) Andree familiari domini Skora ad Skala a duobus equis dedi VI gr.

(hoc medium folium tenet V fert. et V gr)[1].

274. Item feria II sequenti (8 Februarii) Johanni notario domini regis dedi VI gr. versus Skala a podvodis.

275. Item eodem die Ninothe cubicularo domini regis versus Myechow a duobus equis dedi X gr.

276. Item feria tercia Apolonie (9 Februarii) familiari domini pallatini Cracoviensis dedi III gr. a duobus equis ad Vyeliczkam.

277. Item eodem die Dobeslao Brzowsky a tribus equis versus Brzesko dedi XV gr.

278. Item feria IIII[a] in die Scolastice (10 Februarii) nobili Stawsky a podvodis versus Vyeliczkam dedi IIII$^1/_2$ gr.

279. Item eodem die domino Cosczeleczsky ab uno equo versus Skala dedi III gr.

280. Item eodem die Iwasko duos equos podvodorum versus Brzesko, a quibus solvi X gr.

---

[1] Powinno być V fert. et X gr.

281. Item eodem die Vincencio notario regio a duobus equis versus Skala dedi VI gr.

282. Item eodem die Sudolsky dedi tres (equos) podvodorum versus Skalam, a quibus solvi IX gr.

283. Item eodem die Raphalowsky dedi duos equos podvodorum versus Skala, a quibus solvi VI gr.

284. Item eodem die Rinkoni Lithwano dedi duos equos podvodorum ad Brzesko X gr.

285. Item feria V post Scolastice (11 Februarii) nobili [Budziszewsky] Buczinsky dedi tres gr. podvodorum ad Wyeliczkam.

286. Item eodem die Blandowsky a podwodis versus Wyeliczkam dedi III gr.

(hoc medium folium tenet VII fert. cum IIII$^{1}/_{2}$ gr.).

287. Item feria V ante Valentini (11 Februarii) honorabili Groth dedi IIII^{or} gr. ab uno equo versus Proschowice.

288. Item eodem die Johanni cubiculario regis dedi VI gr. versus Slumniky.

(hoc medium folium tenet X gr.).

Summa podwodorum Cracouiensium secunde racionis 1461 per totum annum facit viginti mediam alteram marc. et medium gr.

(na ostatniej stronie): 1461 podvodorum 2^{e} racionis.

6us distributorum 2^{e} racionis 1461. Iste sexternus continet XXI$^{1}/_{2}$ marc. et $^{1}/_{2}$ gr.

Sequitur regestrum appositorum super molendina regalia Cracouiensia Arene, Sancti Nicolai et Rakowicze tempore domini Valteri procuratoris Cracouiensis generalis tenute ipsius anno secundo, de anno Nativitatis Domini 1461.

Arene.

289. Item furario seu haurige, qui per totum annum conduxit frumenta ad molendinum in Arena, pro qualibet septimana dedi per sex gr., sic ergo summam faciendo per LII septimanas per VI gr. totum precium facit summam VI$^{1}/_{2}$ marc.

290. Item eodem anno ad Arenam emi chorum ligneum falleratum pro VI gr.

291. Item sabbato circa festum s. Stanislai in Maio (9 Maii) emi unum currum ferri alias *schin* super rotas currus ad molendinum in Arena pro $^{1}/_{2}$ sexag.

292. Item pro eodem tempore emi medium currum ferri super *oscardi* pro XV gr.

293. Item protunc emi duas redas ad molendinum in Arena pro XI gr.

494. Item protunc emi fenum in uno acervo pro equis ad molendina tria predicta apud Nikel pro II marc.

295. Item dedi $^1/_2$ marc. cum uno gr. pro quinque rotis curruum ad molendinum in Arena, sed quintam rotham dedi ad sanctum Nicolaum.

(hoc medium folium tenet IX[1] marc. cum XV gr.).

296. Item emi [quindecim que] duodecim quercus ad molendinum in Arena pro $1^1/_2$ marc.

297. Item a reformacione unius rothe ad currum in Arena dedi I gr.

298. Item emi unum currum ferri super *oscardi* ad molendina omnia pro $^1/_2$ marc.

299. Item emi duos lapides ad molendinum in Arena pro II marc. et I fert.

300. Item pro rothis aquaticis dedi unam marc.

301. Item circa festum s. Bartholomei (24 Augusti) dedi V gr. a reformacione rothe ad Arenam.

302. Item a mundacione fluviorum omnium tam Rudawa quam Prądnik dedi XII marc.

303. Item circa festum Omnium Sanctorum (1 Novembris) emi tres lapides ad molendinum in Arena pro III sexag.

304. Item circa festum s. Elizabeth (19 Novembris) ceciderat nix impetuosa cum intenso frigore ita, quod sua multitudine occupaverat littora et alveos fluviorum fluencium super omnia molendina Cracoviensia sic, quod denuo oportebant mundari cum nimiaque difficultate evacuari, nam molendina steterunt absque molimine propter perdicionem aque nive oppressa. Constat ergo mundacio eorundem fluviorum $II^1/_2$ marc.

(hoc medium folium tenet XXIII marc. cum XV scot.).

305. Item circa festum s. Cecilie (22 Novembris), ut supra in molendino Arene, emi saccum de furfuribus pro equis redalibus molendini eiusdem pro VIII gr., quia pabulis caruerunt.

306. Item dedi quinque gr. pro straminibus ad tegendas rothas pro hieme.

307. Item protunc dedi $II^1/_2$ gr. pro sellio selle haurigalis ad Arenam.

308. Item emi duo frena ibidem ad Arenam pro equis pro VII gr.

309. Item dedi quinque gr. a reformacione *snycz* et *ossi* ad Arenam.

310. Item dedi $I^1/_2$ marc. pro lignis ad hyemem pro eodem molendino calefaciendo et pro aliis.

311. Item protunc emi duos lapides ad molendinum Arene pro II marc. cum IX scot.

312. Item emi duas redas pro VII gr.

(hoc medium folium tenet IIII^{or} marc. cum XIIII^{or} scot. et $^1/_2$ gr.).

IIII^{or} tempora Cinerum.

313. Item pro IIII^{or} temporibus Cinerum (25 Februarii) fabro, qui laborat

[1] Powinno być: X.

ad tria molendina Arene, sancti Nicolai et Rakouicze, equos fallerando, *oscardi* faciendo et alia per eum reformari consveta, dedi IIII$^{1}/_{2}$ marc.

314. Item protunc dedi VII fert. Gregorio funifici de Cleparz pro pice, cordis et flagellis, apud eum ad tunc temporis receptis, pro predictis tribus molendinis.

IIII^{or} tempora Spiritus Sancti.

315. Item pro eisdem IIII^{or} temporibus Spiritus Sancti (27 Maii) dedi IIII^{or} marc. cum $^{1}/_{2}$ fabro laboranti ad omnia tria molendina predicta, in Arena, Sancti Nicolai et Rakouicze.

316. Item protunc dedi I$^{1}/_{2}$ marc. Gregorio funifici de Cleparz pro pice, cordis et flagellis ad hoc idem tempus, ad omnia tria molendina receptis.

317. Item protunc dedi I$^{1}/_{2}$ lapides sepi ad molendinum predictum in Arena ungere ferramenta oportuna IX scot.

(hoc medium folium tenet XII marc. cum XV scot.).

IIII^{or} tempora S. Crucis in autumpno.

318. Item fabro, qui laborat ad omnia predicta molendina, pro IIII^{or} temporibus sancti Crucis (16 Septembris) solvi IIII$^{1}/_{2}$ marc.

319. Item funifici Gregorio de Cleparz solvi II marc. cum IX scot pro cordis, pice atque flagellis, ad predicta tria molendina, adhoc tempus receptis.

IIII^{or} tempora s. Lucie.

320. Item fabro, qui laborat ad omnia predicta tria molendina pro quatuortemporibus sancte Lucie (16 Decembris) solvi IIII$^{1}/_{2}$ marc.

321. Item funifici Gregorio de Florencia solvi II marc. minus VI gr. pro cordis et pice atque flagellis ad predicta tria molendina protunc receptis.

(hoc medium folium tenet XIII marc et I fert).

Summa appositorum super molendinum in Arena per totum annum 1461 facit sexaginta tres marc. cum IX scot. et I$^{1}/_{2}$ gr.

Molendinum s. Nicolai.

322. Item post dominicam Letare (15 Martii) emi sellam haurige ad molendinum sancti Nicolai pro VIII gr.

323. Item post dominicam Judica (22 Martii) recepi saccum furfurum pro equis eiusdem molendini, quia pabulis caruerunt pro X gr. propter mundacionem aque.

324. Item feria V magna (2 Aprilis) dedi VIII gr. pro cumulo lapidum post castrum Cracouiense laniatorum, ductorum super viam reformandam ad molendinum sancti Nicolai ducentem.

325. Item protunc emi strigile alias *grzeblo* ad hoc idem molendinum pro I$^{1}/_{2}$ gr.

326. Item emi chorum ligneum falleratum pro VI gr. ad molendinum sancti Nicolai.

327. Item dedi sexagenam pro sarra ad molendinum sancti Nicolai.

328. Item emi IIII^{or} lapides currentes ad molendinum sancti Nicolai pro IIII$^{1}/_{2}$ marc. et II gr.

329. Item ad hoc idem molendinum emi asseres dictos *korcze* duas sexagenas et *snosi* I$^{1}/_{2}$ sexagenam pro XI scot.

(hoc medium tenet VI marc. III fert. et [III$^{1}/_{2}$] IX$^{1}/_{2}$ gr.)[1].

330. Item feria III infra octavas Corporis Christi (9 Iunii) pro *cevi* et duabus rothis aquaticis ad molendinum sancti Nicolai dedi $^{1}/_{2}$ marc.

331. Item ad hoc idem molendinum dedi VIII tercianos pro clavis ad rotam aquaticam.

332. Item circa festum sancti Laurencii emi quatuor redas alias *slye* pro XIIII^{or} gr.

333. Item emi tria frena pro VIII gr.

334. Item emi unam rotham nudam ad currum ad molendinum s. Nicolai pro quinque gr.

335. Item pro scilindriis ad molendinum sancti Nicolai dedi $^{1}/_{2}$ sexagen. cum III$^{1}/_{2}$ gr. pro duobus milibus et trecentis.

336. Item pro asseribus dictis *korcze* dedi X$^{1}/_{2}$ gr.[2]

337. Item pro tegulis ligneis dedi fert. ad molendinum predictum sancti Nicolai.

338. Item circa festum sancti Dionisii (9 Octobris) duas rotas ad currum emi pro X gr.

339. Item pro straminibus ad tegendas rotas tempore hyemis ad molendinum sancti Nicolai dedi V gr.

340. Item pro silindriis ad molendinum sancti Nicolai dedi XVIII gr. pro duodecim centenis.

(hoc medium folium tenet III marc. minus XVI terc.).

341. Item dedi pro clavis $^{1}/_{2}$ marc. super reformacionem tecti eiusdem molendini.

342. Item carpentario dedi I marc., qui reformavit tectum cum stabulo equorum in molendino sancti Nicolai.

343. Item dedi I fert. a reformacione currus eiusdem molendini.

344. Item emi vehicula pro eodem molendino pro VII gr.

345. Item equum pro III marc.

346. Item haurige, qui per totum annum conduxit frumenta ad molendinum sancti Nicolai, pro qualibet septimana per V gr. computando, dedi quinque marc. cum X scot. pro quinquaginta duabus septimanis.

(hoc medium folium tenet X marc. cum XV gr.).

Summa appositorum super molendinum post sanctum Nicolaum per totum annum 1461 facit viginti[3] marc. cum duobus[3] scotis minus uno terciano.

---

[1] W ostatecznej sumie wydatków na młyn św. Mikołaja uwzględniono mylną cyfrę III$^{1}/_{2}$ gr. a nie IX$^{1}/_{2}$ gr.

[2] W tekście samym jest IX$^{1}/_{2}$ gr., na marginesie X$^{1}/_{2}$ gr., w ogólnej sumie uwzględniono jednak kwotę z marginesu. [3] Na razurze wypisane.

Apposita super molendinum Rakovicze.

347. Item inprimis circa dominicam Invocavit (22 Februarii) exposui in expensis homini, qui reformaverat *zauori* destructa, dedi X gr.

348. Item carpentario a reformacione eorundem dedi IX scot.

349. Item circa festum sancte Gertrudis (17 Martii) emi medium currum ferri ad Rakowicze pro I fert.

350. Item sabbato ante festum Pasce (4 Aprilis) emi sellam cum strepis ad Rakowicze pro XIIII gr.

351. Item ad molendinum in Rakouicze emi IIII^{or} quercus super *valt* pro $^1/_2$ sexag.

352. Item a falcastracione prati in Rakouicze dedi I marc. cum VI gr.

353. Item a rastracione seu congregacione feni eiusdem prati et a conduccione in oreum dedi I marc. cum IX scot.

354. Item carpentario cum sociis eius a reformacione molendini et tectura eiusdem de novo facta dedi II marc.

355. Item emi tria milia silindriorum ad Rakowicze pro I marc. minus III gr.

356. Item emi tegulas ligneas unam sexagenam pro XI scot.

(hoc medium folium tenet VII marc. cum XV scot. et I gr.).

357. Item pro clavis magnis et parvis ad Rakouicze dedi tres fert.

358. Item ad Rakouicze circa festum s. Laurencii (10 Augusti) pro duabus rotis nudis ad currum dedi X gr.

359. Item pro duodecim *schinis* super duas rothas in Rakowicze dedi XXIIII^{or} gr.

360. Item circa festum s. Bartholomei (24 Augusti) dedi duas rothas nudas ad Rakowicze X gr.

361. Item emi duos equos ad molendinum in Rakowicze pro VI marc.

362. Item in vigilia sancte Barbare (3 Decembris) emi stramina ad tegendas rotas molendini Rakowicze pro V gr.

363. Item ad Rakowicze *stinvagy*, *orcziky*, *drabini*, *ossi* ad currum pro XVIII gr.

364. Item emi subsellam ad Rakovicze pro II$^1/_2$ gr.

365. Item pro vehiculis ad molendinum in Rakowicze dedi IIII^{or} gr.

366. Item ad Rakowicze emi tres lapides pro III marc. cum I fert.

(hoc medium folium tenet XI marc. cum XIII scot. minus $^1/_2$ gr.).

367. Item ante festum ad kathedram sancti Petri (22 Februarii) ripa molendini in Rakowicze dirupta, vix et cum magna difficultate instaurata propter frigora, quibus homines compressi, vitabant labores subire. Instauracio ergo eiusdem constat duas marcas cum fert., que date sunt hominibus laborantibus circa littus diruptum predictum.

368. Item pro reformacione eiusdem littoris ciciori emi quatuor gerulos alias *thaczky* pro VI gr. et a reformacione eorundem fabro dedi III gr.

369. Item pro duabus redis ad Rakouicze VII gr.

370. Item furario seu haurige, qui per totum annum frumenta conduxit ad Rakouicze per V gr. septimanatim computando, pro LII septimanis dedi V marc cum X scot.

(hoc medium folium tenet octo marc.).

Summa molendini Rakovicze facit per totum annum viginti septem marc. cum IIII^{or} scot. et $^1/_2$ gr.

Summa appositorum super omnia tria molendina Arene, sancti Nicolai et in Rakouicze, per totum annum secunde racionis 1461 tempore domini Valtheri procuratoris Cracoviensis generalis facit centum et decem marc. cum XVI scot. minus uno terciano

(6 stron pustych, 1 karta pusta wycięta).

(na stronie 74-tej): 1461 Distributa appositorum super tria molendina Cracoviensia secunde racionis.

Percepta 2^{e} racionis MCLXIX marc. cum VI gr. et VII d.

Distributa preterfaciunt:

MCCCLXXXXIIII^{or} marc. II fert. III scot I gr. et IIII^{or} d.

7us distributorum Cracoviensium 2^{e} racionis continet centum X marc. cum I fert. minus I terc.

Distributa bellice expedicionis secunde racionis 1461.

Regestrum bellice expedicionis versus Prussiam tempore domini Walthери procuratoris Cracoviensis generalis, secunde racionis, tenute ipsius anno secundo, anno Domini millesimo quadringentesimo sexagesimo primo.

371. Item dum dominus rex destinavit ad me nobilem Czelathiczky in facto necessariorum versus Prusiam mittendorum, per quem et pixides destinavi.

372. Item protunc misi domino regi per eundem Czelathiczky aspergos et alia necessaria circa hoc pro tribus marcis.

373. Item fossoria pro tribus marcis pro eodem tempore destinavi per eundem Czelathiczky.

374. Item pro panno super tecturam currus, in quo premissa et sequencia necessaria ducta sunt, dedi I$^1/_2$ marc.

375. Item pro reparacione currus dedi duas sexagenas.

(hoc medium folium tenet X marc.).

376. Item dedi duas sexagenas pro lapidibus ad pixides.

377. Item pro securibus alias *syekiri* dedi tres marc. cum XIIII gr.

378. Item pro cathenis alias *lanczuchi* unam sexagenam.

379. Item pro pice pro necessitate curruum XX gr.

380. Item pro rothis alias *przotliky* triginta duos gr.

381. Item *stelmach* laboratori a labore XX gr.

382. Item pro *polukoschky* dedi XV gr.

(hoc medium folium VIII marc. III fert. et quinque gr.).

Hec distributa primo scripta sunt missa domino regi versus Prussiam

ad Poloniam per manus Czelathiczky ad mandatum domini regis, que faciunt summam totalem decem et octo marc. tres fertones cum quinque grossis

Regestrum expedicionis bellice versus Prussiam cum dominus rex propria in persona ad bellum equitavit de Cracovia circa festa sanctorum Petri et Pauli apostolorum (29 Iunii).

383. Item primo et principaliter magnificus dominus Iacobus Dambyensky, vicetezaurarius regni Polonie, ad comparanda necessaria pro eodem bello dedit michi Valthero procuratori Cracoviensi centum florenos feria secunda in die Decem milia militum (22 Iunii), de quibus quidem centum florenis ipse dominus Dąbensky recepit pro sua necessitate I marc.

384. Item pro duabus sexagenis securrium dedi XI marc cum XIIII gr.

385. Item domino Maczeyek cubiculario domini regis dedi I marc.

386. Item dedi XVI gr. pro saccis ad pulveres machinarum.
(hoc medium folium tenet XIII marc. cum media sexagena).

387. Item pro clavis ferreis alias *czwyeky* XI scot.

388. Item pro XXX falcastris III$^1/_2$ marc.

389. Item fabro a reformacione principiorum alias *od przothkow* ad *huffniczas* dedi I marc.

390. Item pro duabus sexagenis ligonum dedi VII$^1/_2$ marc.

391. Item pro lectis ad pixides dedi I$^1/_2$ marc.

392. Item pro quercu pro disponendis lectis ad easdem pixides dedi I fert.

393. Item pro tenaculis ad secures et ad ligones dedi I marc.

394. Item pro rotis ad *hufnyczasz* I fert.

395. Item iterum pro aliis rothis ad easdem *hufnyczas* dedi $^1/_2$ marc.
(hoc medium folium tenet XV marc. tres fert. et decem gr.).

396. Item a confabricacione earundem rotharum dedi $^1/_2$ marc.

397. Item currifici alias *stelmach* pro axibus alias *ossy* et *snycze* dedi I marc.

398. Item vectori, qui machinam duxit de Oswączin, dedi tres fert. pro vectura.

399. Item pro sex capeciis lapidum *culye* ad machinas dedi VII$^1/_2$ marc.

400. Item dedi $^1/_2$ marc. pro cordis ad tentorium alias *namyoth*[1].
(hoc medium folium tenet decem marc. cum I fert.).

401. Item[2] dedi VIII gr. pro tela ad saccos.

402. Item dedi VII$^1/_2$ marc. pro XXX hastis Stanislao pictori.

403. Item pro ollis ferreis dedi IIII marc.

404. Item pro patella et duabus scutellis cum *durslak* tres fertones.

---

[1] W dalszym ciągu następują trzy zapiski nr. 426 c. b. a. przekreślone, z uwagą: notati sunt ultra.

[2] Zapiska ta znajduje się między dwiema zapiskami przekreślonemi, z notatkami ponad niemi wypisanemi: non valuit; obie nieco zmienione znajdują się niżej, pierwsza górna »Item pistoribus euntibus ad eandem expedicionem dedi I$^1/_2$ marc« pod nr. 427, druga dolna »Item Andree coquo dedi I marc.« pod nr. 428.

405. Item pro XVI biccis ferreis alias *biky* I$^1/_2$ marc.
406. Item pro decem *kylawi* $^1/_2$ sexag.
407. Item pro *drągi* alias *kossyenogi* dedi III fert.
(hoc medium folium tenet XV marc. cum XIIII gr.).
408. Item pro XVIII bikcis alias *biky* dedi I$^1/_2$ marc.
409. Item[1] pro truncellis dedi I fert.
410. Item pro I$^1/_2$ sexagena piscium siccorum dedi XI scot.
411. Item pro tecturis ad currus alias *za paluki* dedi I fert.
412. Item pro pulla dedi X tercianos.
413. Item emi octo choros milii per VI gr., summa facit unam marcam.
414. Item emi VIII choros pisi per V gr., summa facit XX scot.
415. Item X parnas carnium per mediam marc., summa facit quinque marc.
416. Item X parnas carnium per XVIII gr., summa huius III$^1/_2$ marc.
(hoc medium folium tenet XII marc, III fert., III gr. et IIII^{or} terc.).
417. Item pro pipere pro tribus talentis III fert.
418. Item pro croco III fert.
419. Item pro rethi alias *wlok* XVI gr.
420. Item fabro pro ferro ad falcastra alias *za obrączky* dedi VI gr.
421. Item pro centum et triginta vasculis ad pulveres dedi tres marc. cum XVI gr.
422. Item pro LXX hastis iterum dedi VII$^1/_2$ marc.
423. Item pro ferreis ad hastas dedi IIII^{or} marc. cum VIII gr.
424. Item pro XIIII cathenis alias *lanczuchi* dedi IIII^{or} marc. cum uno gr.
425. Item ab *ossadzanye schypow* dedi unam marcam.
(hoc medium folium tenet XXII marc. minus I gr.).
426. Muratores, qui transiverunt ad bellum, secuntur.
a) Item[2] Sarne muratori dedi duas marc. cum I fert.
b) Item pixidario alias *puschcarzoui* de Oswanczym dedi duas marc.
c) Item Iohanni Scharek[3] muratori dedi I$^1/_2$ marc.
d) Item[4] Skyerka muratori dedi unam marcam.
427. Pistores.
Item[5] pistoribus, qui transierunt ad bellum, dedi I$^1/_2$ marc.
428. Coquus.
Item[5] quoquo dedi unam marc.
(hoc medium folium tenet IX marc. cum I fert.).
429. Vectores, qui equitaverunt ad bellum cum equis et curribus.

---

[1] Zapiskę tę poprzedza zapiska przekreślona »Item Michaeli Skerka muratori dedi I marc.« z uwagą: non valuit, zob. nr. 426 d.
[2] Zob. przypisek 1 str. 491.
[3] W przekreślonej zapisce (zob. przypisek 1 str. 491) »Sarek«.
[4] Zob. przypisek 1.
[5] Zob. przypisek 2 str. 491.

Item Bibuka super duodecim equos proprios, quos misit ad bellum, recepit duodecim marcas.

Item Symoch vectori super VIII equos dedi undecim marc.

Item Mathie Smalcz vectori super duodecim equos dedi XII marc.

Item Slovik cum Bibuka super XII equos dedi duodecim marc.

Item Smalcz vectori, dum revenit de bello cum littera domini regis, dedi sibi quattuor marc.

(hoc medium folium tenet quinquaginta et I marc.).

430. Pedites, qui transiverunt ad bellum, secuntur.

Item Iohannes de Trzebiczna III fert.

Item Mathias Zyszno recepit III fert.

Item Suchorsky recepit $^1/_2$ marc.

Item Iohannes de Luthomirsko $^1/_2$ marc.

Item Iohannes Crzyvousky $^1/_2$ marc.

Item Iohannes Dobrepywo $^1/_2$ marc.

Item Stachuthsky $^1/_2$ marc.

Item Nicolaus $^1/_2$ marc.

Item Nicolas Avynek $^1/_2$ marc.

(hoc medium folium tenet quinque marc.).

Item Petrus de Ivnivlothslaw $^1/_2$ marc.

Item Petrus de Istebnik $^1/_2$ marc.

Item Paulus de Vyschegrod $^1/_2$ marc.

Item Stanislaus Czechouicz $^1/_2$ marc.

Item Henricus de Nyssa $^1/_2$ marc.

Item Martinus de Lancicia $^1/_2$ marc.

Item Nicolaus de Suleyow $^1/_2$ marc.

Item Bartholomeus $^1/_2$ marc.

Item Iohannes Lathossek de Sandomiria mediam marcam recepit.

Item istis omnibus peditibus preter hoc, quod datum est eis pro expedicione, ut patet, quorum sunt in numero XVIII, dedi ad viam per VI gr. cuilibet disperse. Summa facit novem fertones.

(hoc medium folium tenet VII marc. minus I fert.).

Summa summarum distributorum belli versus Prussiam 2^{e} racionis tempore domini Valtheri procuratoris Cracouiensis generalis, demptis distributis missis ad bellum Czelaticzsky, facit centum sexaginta unam marc., tres fert., IIII^{or} scot. et IIII^{or} tercianos. In quibus quidem centum sexaginta una marc., tribus fert., IIII^{or} scot. et IIII^{or} terc., ut narratum est in principio huius bellice expedicionis, sunt centum floreni minus una marca dati de thezauro domini regis domino procuratori per manus domini Dambinsky ad comparanda necessaria suprascripta, hi ergo centum floreni minus una marca, per tres fertones singulatim computati, demantur ab hac summa primo scripta generali, residuitas vero, que superfluit, ponatur super racionem distributorum de perceptis domini procuratoris procuracie Cracouiensis. Depositis ergo centum

flor. minus I marc., qui faciunt septuaginta IIII^{or} marc., resultabunt pro racione domini procuratoris in subsidium ipsius partis octuaginta septem marc. cum tribus fertonibus, IIII^{or} scot. et IIII^{or} tercianis.

Summa contentorum in hoc sexterno centum octuaginta marce cum III fert. cum X terc. racionis 2^{e}.

(ośm stron pustych).

(na stronie 96): Distributa expedicionis 2^{e} racionis 1461.

Iste sexternus continet in se centum octuaginta marc., tres fert. cum X terc., in quibus sunt centum minus I marca floreni per tres fert. computati, qui faciunt septuaginta IIII^{or} marc., qui non vadunt ad profectum racionis domini Valtheri, depositis ergo eisdem florenis de summa predicta, resultabunt in hoc sexterno pro fructu et auxilio racionis domini Valtheri centum sex marc., III fert. et X terc.

8us 2^{e} racionis distributorum. 8us distributorum secunde racionis 1461.

[De qua summa demantur centum floreni minus I marca, per III fert. computati, dati domino procuratori per manus Dambinsky. Iste sexternus continet distributorum centum octuaginta marc., III fert. cum X terc.].

Regestrum distributorum Proschouiensium generalium tempore domini Walteri procuratoris Cracoviensis generalis anno Domini M°CCCCLXI tenute ipsius anno secundo et secunde racionis.

431. Dominica Oculi (8 Martii) dominus procurator venit in Proschouicze et pausavit quattuor diebus, quibus consumpsit duo actualia cervisie, soluta XVI scot.

432. Item secunda feria post Iudica (23 Martii) recepi medium actuale cervisie super thlocam, qu(e) vocatur *sarbska,* pro quo dedi VIII gr.

433. Item feria quarta post festum Pasche (8 Aprilis) recepi actuale cervisie super culturam alterius agri dicti Blogothska, pro quo dedi octo scot.

434. Item pro semine cepis ad seminandos ortos dedi unum fertonem.

435. Item dominico ante festum sancti Adalberti (19 Aprilis) domina regina antiqua venit in Proschouicze, cum qua et dominus procurator venit.

436. Item pro honore domine regine senioris data sunt tria actualia cervisie Proschouiensis pro una marca.

(hoc medium folium tenet II marc. cum X scot.).

437. Item dedi unam quartam carnium pro viginti gr.

438. Item panes emi pro X gr.

439. Item lumina pro VI gr.

440. Item semellas pro duobus gr.

441. Item carnes vitulinas pro IX gr.

442. Item capones emi pro X gr.

443. Item quartaferia post sancti Adalberti (29 Aprilis) emi duos choros seminis canapalis pro X gr.

444. Item ad curiam emi robora pro $^1/_2$ marc.

445. Item postea equitanti ad Bochnya vectori pro sale dedi decem gr., pro sale quidem, quod debuit extradi ad curiam adhuc pro Quadragesimalibus quattuortemporibus.

446. Item sabbato in vigilia Pentecostes (23 Maii) emi duos lapides molares ad molendina pro $I^1/_2$ marc.

(hoc medium folium tenet $III^1/_2$ marc. cum V gr.).

447. Item famulo dicto Voyth [obsecundanti] servienti in curia dedi III gr. pro calceis.

448. Item vectori, qui pro quattuortemporibus Spiritus Sancti (27 Maii) equitavit pro sale ad Bochnya, dedi X gr. pro expensis.

449. Stacio pro domino rege ad Nyepolomicze missa de Proschouicze.

Item feria sexta post festum Pentecostes (29 Maii) missa sunt duodecim actualia cervisie Proschouiensis pro stacione domini regis ad Nyepolomycze soluta per octo scot., summa facit IIII^{or} marc.

450. Item eodem die domino vicecancellario in Proschouice pausanti dedi $II^1/_2$ actuale cervisie Proschouiensis soluta per octo scot., summa facit marcam minus octo gr.

451. Item eodem die pro familia domini Dambensky vicethezaurarii regni Polonie dedi $^1/_2$ actuale cervisie solutum VIII gr.

452. Dominus procurator.

Item dominus procurator adveniens consumpsit duo actualia cervisie per octo scot., summa facit XVI scot.

(hoc medium folium tenet VI marc. minus III gr.).

453. Item feria secunda in crastino sancte Trinitatis (1 Iunii) falconistis regalibus dedi III gr. super alleca.

Item eisdem falconistis dedi actuale cervisie pro XVI gr.

454. Item pro carnibus falconibus dedi III gr.

455. Item feria tercia (2 Iunii) sequenti eisdem falconistis pro allecibus dedi IIII^{or} gr.

456. Item pro vitulina assatura falconibus dedi III gr.

457. Item feria quarta post festum sancte Trinitatis (3 Iunii) emi duos lapides ad molendina sub curia pro $I^1/_2$ marc.

458. Item eodem die emi quartam mutonis falconibus pro III gr.

459. Item falconistis alleca pro $III^1/_2$ gr.

460. Item feria quinta ipso die Sanctissimi Corporis Christi (4 Iunii) emi pro avibus predictis carnes pro III gr.

461. Item eodem die dedi actuale cervisie falconistis solutum octo scot.

(hoc medium folium tenet II marc. cum XI scot. et $^1/_2$ gr.)[1]

462. Item falconistis alleca pro III gr.

---

[1] Powinno być II marc. cum XV scot. et $^1/_2$ gr.

463. Item feria sexta sequenti in crastino Corporis Christi (5 Iunii) alleca emi pro eisdem falconistis pro III gr.

464. Item avibus emi pullos pro tribus grossis.

465. Item sabbato (6 Iunii) pro allecibus falconistis et falconibus pro carnibus dedi VI gr.

466. Item dominica infra octavas Corporis Christi (7 Iunii) falconistis dedi actuale cervisie solutum VIII scot.

467. Item eodem die dedi III gr. pro allecibus eisdem.

468. Item feria secunda sequenti (8 Iunii) emi carnes pro V$^{1}/_{2}$ gr. falconibus.

469. Item falconistis panes et alleca pro VI gr.

470. Item feria tercia sequenti (9 Iunii) pro $^{1}/_{2}$ mutone dedi V gr. minus duobus terc. avibus.

471. Item pro allecibus dedi III gr. falconistis.

(hoc medium folium tenet I marc. cum V gr. et I terc.).

472. Item feria quarta infra octavas Corporis Christi (10 Iunii) dedi V gr. pro $^{1}/_{2}$ mutone falconibus.

473. Item falconistis alleca pro III gr.

474. Item feria quinta sequenti scilicet in octava sanctissimi Corporis Christi (11 Iunii) pro carnibus avibus IIII^{or} gr. dedi.

475. Item pro allecibus falconistis III gr.

476. Item protunc feci tlokam papaveris, super quam emi carnes pro VI gr.

477. Item dedi unum vas cervisie ad eandem tlokam pro X gr.

Dominus procurator venit ad Proschouicze post octavas Corporis Christi (post 11 Iunii).

478. Item dominus procurator veniens in Proschouicze post octavas Corporis Christi, qui in carnibus recentibus et cervisia consumpsit III fert. cum V gr.

479. Item feria sexta post octavas Corporis Christi (12 Iunii) falconistis pro allecibus et falconibus pro carnibus dedi VI gr.

(hoc medium folium tenet I$^{1}/_{2}$ marc. cum VI gr.).

480. Item protunc emi semen canapi pro IIII^{or} gr. cum duobus tercianis.

481. Item sabbato post octavas Corporis Christi (13 Iunii) falconistis pro allecibus et falconibus pro carnibus dedi IX gr.

482. Item dominica post octavas primo scriptas (14 Iunii) falconistis dedi unum actuale cervisie solutum octo scot.

483. Item eodem die dedi eis alleca pro III gr.

484. Item feria secunda sequenti (15 Iunii) pro carnibus falconibus et falconistis pro allecibus VIII gr.

485. Item feria tercia in crastino sancti Viti (16 Iunii) falconistis dedi actuale cervisie solutum XVI gr.

486. Item eisdem falconistis pro allecibus et falconibus pro carnibus dedi VII$^{1}/_{2}$ gr.

487. Item feria quarta post Viti (17 Iunii) pro allecibus falconistis et falconibus pro carnibus VIII gr.

488. Item feria quinta sequenti (18 Iunii) pro allecibus falconistis et (pro) carnibus falconibus dedi VIII gr.

(hoc medium folium tenet $I^1/_2$ marc. cum VIII gr. minus I terc.).

489. Item feria sexta sequenti (19 Iunii) falconistis pro allecibus et falconibus pro carnibus VIII gr.

490. Item eodem die eisdem falconistis dedi unum actuale cervisie solutum octo scot.

491. Item sabbato ante festum sancti Johannis Baptiste (20 Iunii) falconistis pro allecibus et falconibus pro carnibus dedi VIII gr.

492. Item dominica ante Johannis Baptiste (21 Iunii) falconistis pro allecibus et falconibus pro carnibus dedi VIII gr.

493. Item feria secunda ante Johannis Baptiste (22 Iunii) falconistis dedi actuale cervisie solutum VIII scot.

494. Item eodem die pro allecibus falconistis et carnibus falconibus dedi VIII gr.

495. Item feria tercia in vigilia sancti Johannis Baptiste (23 Iunii) falconistis emi alleca pro III gr.

496. Item falconibus carnes pro V gr.

497. Item feria quarta in die sancti Johannis Baptiste (24 Iunii) emi pullos columbarum falconibus pro tribus gr. et medium mutonem pro V gr., summa facit VIII gr.

498. Item falconistis alleca pro tribus gr.

(hoc medium folium tenet $I^1/_2$ marc. cum XI gr.).

499. Item quinta feria in crastino sancti Johannis Baptiste (25 Iunii) falconistis dedi actuale cervisie solutum octo scot.

500. Item eodem die falconistis super alleca et falconibus super carnes VIII gr.

501. Item eodem die dedi III gr. pro pullis columbarum falconibus.

502. Item eodem tempore dedi V gr. pro clavis parvis tegere cameram penes stubam, nam aura ipsam rumperat.

503. Item feria sexta sequenti (26 Iunii) falconistis alleca et falconibus carnes emi pro VIII gr.

504. Item sabbato sequenti (27 Iunii) falconistis et falconibus pro carnibus et allecibus VIII gr.

505. Item ipsi falconiste tunc recesserunt post dominum regem et pausantes per tempora suprascripta consumpserunt duos choros pisi, duos milii et tres choros sementi(s) canapalis.

506. Item feria secunda infra octavas Visitacionis Beatissime Marie Virginis (6 Iulii) habui tlocam super culturam deserti agri, in qua consumpsi $^1/_2$ actuale cervisie pro octo gr. et carnes pro octo gr., summa facit pro toto octo scot.

(hoc medium folium tenet I marc. cum 4^{or} gr.[1] demptis seminibus pisi, milii et canapi per Ruthenos consumptis, hic notatis).

507. Item sabbato ipso die sancti Jacobi (25 Iulii) emi super partum domine regine quinquaginta quinque pullos pro $^1/_2$ sexag.

508. Item feria IIII^{ta} post sancti Jacobi (29 Iulii) dedi unum octuale cervisie ad Nyepolomicze familie domini regis, ibidem protunc existenti, solutum VIII scot.

509. Item feria V sequenti (30 Iulii) habui messem super duos agros desertos, in qua messe exposui duo octualia cervisie soluta XVI scot.

510. Item carnes super eandem messem dictorum duorum agrorum desertorum emi pro fertone.

511. Item dominus procurator veniens in Proschouicze cum familia consumpsit $1^1/_2$ octuale cervisie pro $^1/_2$ marc.

512. Item feria II sequenti (3 Augusti) habui tlokam super avenam agri deserti, super qua tloka consumpsi carnes pro X gr. et octuale cervisie pro VIII scot., summa tocius XIII scot.

513. Item feria II post Francisci (5 Octobris) dominus procurator veniens in Proschouicze cum familia, per tempus, quo ibi pausauit, in cervisia et expensis consumpsit unam marcam.

514. Item homini, qui protunc reformavit fornacem in curia dedi XVIII gr.

515. Item post Omnium Sanctorum dedi $^1/_2$ marc. cum III gr. pro panno super tunicam bubulco seu pastori boum.

516. Item a paracione eiusdem tunice dedi III$^1/_2$ gr.

(hoc medium folium tenet IIII^{or} marc. cum XXII scot. et $^1/_2$ gr.).

517. Item circa festum sancti Martini (11 Novembris) emi dolium ad ponendum caules pro VIII gr.

518. Item a reparacione alterius dolii dedi IIII^{or} gr.

519. Item vectori, qui equitavit ad Bochnam pro sale, pro IIII^{or} temporibus proxime preteritis Sancte Crucis dari solito, dedi XVIII gr. pro expensis.

520. Item ante festum sancti Nicolai feria V (3 Decembris) bubulco curiali emi calceos pro III gr. cum II terc.

521. Item Cochan vectori, qui equitaverat pro sale post festum Nativitatis Domini X gr.

(hoc medium folium tenet I marc. minus V gr.)[2]

Summa distributorum generalium Proschouiensium ad hunc locum facit viginti sex marc. cum XI scot. cum stacione domini regis ibidem contenta.

1461. *Distributa podwodorum Proschouiensium 2^e racionis.*

522. Item feria V post Conductum Pasche (16 Aprilis) notario domini capitanei Cracoviensis, eunti Cracoviam de Proschouice, dedi equum podwodorum, a quo solvi IIII^{or} gr.

---

[1] Powinno być: I sexag. cum 4^{or} gr.

[2] Powinno być: I marc. minus 4 gr. et 4 terc.

523. Item feria VI statim sequenti (17 Aprilis) Kalinsky, notario domini Rzeszowsky, currenti Visliciam, dedi equum podwodorum, a quo solvi V gr.

524. Item feria VI circa festum Iohannis Baptiste (19 Iunii) Sostek cubiculario domini regis, eunti Cracoviam, dedi equum podwodorum, a quo solvi IIII^{or} gr.

525. Item eadem septimana sibi Sostek viceversa redeunti dedi equum podwodorum Visliciam, a quo solvi V gr.

526. Item Maczeiowsky notario regis, eunti Cracoviam, dedi VIII gr. a II equis podwodorum.

527. Item alteri notario domini regis, currenti Cracoviam, dedi II equos podwodorum eodem die, a quibus solvi VIII gr.

528. Item feria III in vigilia sancti Johannis Baptiste (23 Iunii) filio Milossny, eunti Skarbimiriam, dedi equum podwodorum, a quo solvi III gr.

529. Item eodem die familiari Milossny digeriste regis, eunti versus Vscze, dedi equum podwodorum, a quo solvi III gr.

530. Item eodem die Helbroth cubiculario domini regis, eunti Cracoviam, dedi equum podwodorum, a quo solvi IIII^{or} gr.

(hoc medium folium tenet tres fertones cum VIII gr.).

531. Item feria II post Luce evangeliste (19 Octobris) Mathie Lucowsky ex mandato domini regis dedi equum podwodorum versus Scarbimiriam, a quo solvi III gr.

532. Item feria V post festum sancti Martini (12 Novembris) sub familiarem domini pallatini eunti (sic) ad Opathowiecz dedi equum podwodorum, a quo solvi V gr.

533. Item eodem die sub familiarem domini Seczegnowsky nomine Jacobum euntem Skarbimiriam dedi equum podwodorum, a quo solvi III gr.

534. Item feria V ante sancti Nicolai (3 Decembris) Mathie notario domini regis, eunti Visliciam, dedi equum podwodorum, a quo solvi V gr.

535. Item Nicolao notario Groth dedi equum podwodorum versus Cossicze, a quo solvi IIII^{or} gr.

536. Item Stanislao Garliczsky, metsecundo eunti Scarbimiriam, dedi II equos podwodorum, a quibus solvi VI gr.

(hoc medium folium tenet $^1/_2$ marc. cum II gr.).

Summa podwodorum Proschouiensium per totum annum facit unam sexagenam cum X gr.

Stacio domini regis cum domina regina in Proschouicze.

Dominico ante festum sancti Thome apostoli (20 Decembris).

537. Item pro stacione domini regis et regine Proschouiensi misi duos salmones de Cracovia pro una marc. minus IIII^{or} gr. emptos.

538. Item luceos pro IIII^{or} marc. et I fert. emi.

539. Item pro semellis unum fert.

540. Item vitra pro VI gr.

541. Item pro XVIII ancis dedi $^1/_2$ marc.

542. Item pro gallis et caponibus dedi XX gr.

543. Item pro carnibus porcinis recentibus duabus parnis $^1/_2$ marc.

544. Item iterum pro carnibus porcinis salsis dedi I fert.

[Item comiti carnes pro digerio dedi VIII gr.].

545. Item pro oleo et ovis dedi VI gr.

(hoc medium folium tenet VII marc. cum VIII scot.).

546. Item pro lignis dedi I fert.

Item iterum pro lignis alium fertonem.

547. Item dedi IIII^{or} octualia cervisie cum medio octuali per sedecim gr., summa facit I$^1/_2$ marc.

548. Item demptis his actualibus primo scriptis per familiam domini regis et alios honorando propter regie maiestatis honorem exiverunt duo octualia cervisie pro XVI scot.

549. Item pro ollis dedi VIII gr.

(hoc medium folium tenet III marc. minus VIII gr.).

Summa stacionis domini regis cum domina regina in Proschoviçe 2^e racionis facit decem marc. cum IIII^{or} scot.

Summa generalis omnium distributorum Proschouiensium per totum annum 2^e racionis, tam stacionis regalis podwodorum et aliorum ibidem extraditorum, facit XXXVIII marc. cum IIII^{or} gr.

Distributa in Slumniky 1461 2^e racionis tempore domini Valtheri procuratoris circa dominicam Oculi (8 Martii).

550. Item dominus procurator veniens in Slumniky cum familia consumpsit I$^1/_2$ actuale cervisie pro XXII gr.

551. Item post festum sancti Adalberti (23 Aprilis) dominus procurator veniens cum familia in Slumniki exposuit I$^1/_2$ octuale cervisie pro XI scot.

552. Item circa festum sancte Trinitatis (31 Maii) dominus procurator veniens cum familia in Slumniky consumpsit I$^1/_2$ octuale cervisie pro XI scot.

(hoc medium folium tenet sexagenam cum VI gr.).

553. Item post octavas sancti Johannis Baptiste (1 Iulii) veniens dominus procurator cum familia in Slumniky consumpsit II octualia cervisie pro $^1/_2$ sexag.

554. Item protunc empti sunt duo lapides molares ad molendina in Slumniky pro II marc.

555. Item circa festum sancti Jacobi (25 Iulii) dominus procurator veniens cum familia in Slumniky consumpsit unum octuale cervisie pro XV gr.

556. Item post Francisci (4 Octobris) dominus procurator veniens cum familia in Slumniky consumpsit unum octuale cervisie pro XV gr.

557. Item dedi octo ulnas panni pro $^1/_2$ marc., (...) qui residet seu moratur in curia.

(hoc medium folium tenet III marc. cum III fert.).

Summa distributorum in Slumniky facit V marc. cum VI gr.

Adventus seu stacio domine regine in Slumniky, cuntis de Cracovia ad dominum regem.

558. Item sabbato in crastino sancti Leonardi (7 Novembris) domina regina venit in Slumniky, pro cuius serenitate[1] tractanda emi pisces pro VII marc. minus I fert.

559. Item ova pro XV gr. dedi.

560. Item $^1/_2$ chorum milii pro V gr.

561. Item pro butiro IX scot.

562. Item chorum rappe pro X terc.

563. Item pro gallis super diem crastinum propter libacionem regulorum I$^1/_2$ gr. dedi.

564. Item quatuor octualia cervisie soluta per XV gr., summa I sexagena.

565. Item pro vitris dedi III gr.

566. Item pro semellis dedi IIII^{or} gr.

(hoc medium folium tenet VIII marc. cum XVII scot. et I terc.)[2].

567. Item dominus procurator protunc ibi existens et post (...) serenissime domine regine ibi pausans consumpsit cum familia II octualia cervisie soluta $^1/_2$ sexag.

(hoc medium folium tenet $^1/_2$ sexag.).

Summa stacionis domine regine in Slumniky et aliorum, que circa ipsam continentur, facit novem marc. cum XV scot. et uno terc.

Sed summa summaria distributorum in Slumniky per totum annum 2^e racionis, tam pro domina regina, tam pro aliis, que ibidem signata sunt, facit XIIII^{or} marc., III fert. cum uno terciano.

Summa distributorum generalis de Proschovice et Slumniky per totum annum 2^e racionis in hoc sexterno contentorum facit quinquaginta duas marc. cum XXII scot. et uno terc.

(trzy strony puste).

(Na stronie 120)[3] Distributa ... generalia in Proschouicze et Schlumpniky.

Summa summarum generalis distributorum 2^e racionis per totum annum 1461 facit mille quadringentas viginti quattuor marcas, tres fertones et quinque gr., demptis quitacionibus eiusdem anni, que per dominum procuratorem expedite, de quibus racio specialis ad summam primo scriptam, iuxta quod quitaciones eiusdem anni lacius in se continet, posita adiungatur.

Secunda racio domini Valtheri [continet in se VI^{ta} marc. III fert. III scot. et VII terc.].

9us distributorum Proschouiensium post distributa Cracoviensia sequens post octavum sexternum.

---

[1] Solennitate poprawiono na serenitate.

[2] powinno być: IX marc. cum I terc.

[3] Liczba stron wszystkich zeszytów rachunków wielkorządowych wynosi 120, a nie 96, jak to we wstępie zaznaczono.

Regestrum stacionis hospitum et primo pro domino Raphaele nuncio imperatoris anno Domini M°CCCC°LXX primo dominica prima post festum sancti Stanislai in illa sillaba Ne Zer (12 Maii), quia tunc eodem die dominus rex Cracoviam est ingressus.

568. *a.* Item eidem nuncio imperatoris unam quartam carnis bovini empti pro XII gr.

b. Item eidem VIII gallos antiquos emptos per VII terc., (summa) IX gr. II terc.

c. Item I pernam lardi a domino.

d. Item I$^1/_2$ sexag. panis castrensis.

e. Item eidem I actuale cervisie.

(hoc $^1/_2$ folium tenet pro me XVII scot., VIII terc.).

Feria secunda sequenti (13 Maii).

569. *a.* Item nuncio imperatoris unam quartam carnis bovini empti pro XVIII gr.

b. jak nr. 568 b.

c. Item eidem I 4 (quartum) chorum pisi et quartam milii a domino de zuppis.

d. Item I$^1/_2$ sexag. panis

Feria 3^a sequenti (14 Maii).

570. *a.* Item nuncio imperatoris I$^1/_2$ sexag. panis.

b. jak nr. 568 e.

c. jak nr. 568 b.

(hoc tenet pro me I marc. X terc.).

Feria quarta sequenti (15 Maii).

571. *a.* Item nuncio imperatoris, *jak nr. 568 d.*

b. Item I capeciam ovorum et aliquot casei XI terc.

c. Item olla butiri empta pro III^{bus} gr.

Feria quinta sequenti (16 Maii).

572. *a.* Item nuncio imperatoris unam quartam carnis bovini a domino de zuppis.

b. Item VIII gallos antiquos emptos per V terc., (summa) VIII gr. minus 3^{bus} terc.

c. jak nr. 568 c.

(hoc tenet pro me $^1/_2$ marc. cum $^1/_2$ gr.).

573. Eadem feria V^{ta} ex mandato regie magestatis capitaneo Brestensi.

a. Item eidem duas quartas carnis bovini emptas pro 3^{bus} fert.

b. Item XII gallos antiquos emptos per V terc., (summa) X gr.

c. Item prima die 4^{or} actualia cervisie per XIII gr.

d. Item unam pernam lardi a domino de zuppis.

e. Item chorum pisi et $^1/_2$ chorum milii a domino.
f. Item VI sexag. panis castren.
g. Item mediam sexag. semellarum pro X terc.
(tenet 2as marcas et medium quartum gr. et I terc.).
Feria VI^a sequenti (17 Maii).
574. *a.* Item nuncio imperatoris, *jak nr. 569 d.*
b. jak nr. 568 c.
c. Item $^1/_2$ chorum pisi, $^1/_2$ milii.
575. Capitaneo Brestensi. *a.* Item 4 sexag. panis.
b. Item 3^a actualia cervisie.
c. jak nr. 573 g.
Sabbato proximo post Zophie (18 Maii).
576. *jak nr. 574.*
577. Capitaneo Brestensi.
a. jak nr. 575 a.
b. Item 2° actualia cervisie.
c. Item semelle X terc
(tenet pro me VII fert. X gr. 2 terc.).
Dominico post Zophie (19 Maii).
578. *a.* Item nuncio imperatoris I quartam carnis bovini a domino.
b. Item $^1/_2$ pernam lardi a domino.
c. Item 3^{es} panis sexagenas.
d. Item duo actualia cervisie eidem ex mandato regis, quia tunc idem habuerat hospites.
579. Capitaneo Brestensi eodem die.
a. jak nr. 577 b.
b. jak nr. 575 a.
c. Item $^1/_2$ perna lardi.
d. jak nr. 573 g.
e. Item $^1/_2$ chorum pisi et quartam milii.
f. Item carnes date sunt per dispensatorem.
(tenet pro me I marc. cum V gr. et 4^{or} terc.).
Feria 2^a Rogacionum (20 Maii).
580. *a.* Item nuncio imperatoris, *jak nr. 569 d.*
b. Item legumina data sunt a domino.
581. Capitaneo Brestensi. *a. jak nr. 575 a.*
b. jak nr. 577 c.
c. Item III^a actualia cervisie per XIII gr.
582. Mosquitis eodem die ex mandato regis.
a. Item I quartam carnis bovini a domino mactatis.
b. Item 3^{es} sexagenas panis.
c. Item duo octualia cervisie.
Feria 3^a Rogacionum (21 Maii).

583. Item nuncio imperatoris.
a. jak nr. 569 d.
b. jak nr. 568 e.
Verte folium exposita eiusdem diei.
(tenet $1^1/_2$ marc. pro me cum VII gr. et 4^{or} terc.).
584. Capitaneo Brestensi eodem die.
a. jak nr. 575 a.
b. jak nr. 577 b.
c. jak nr. 573 g.
585. Mosquitis eodem die.
a. Item quartam carnis [a domino] emptam pro XII gr.
b. c. jak nr. 582 b. c.
Feria 4ta in vigilia Ascensionis Domini (22 Maii).
586. Item nuncio imperatoris, *jak nr. 569 d.*
587. Capitaneo Brestensi eodem die, *jak nr. 584.*
588. Mosquitis eodem die, *jak nr. 582 b. c.*
(tenet VII fert. cum XI gr. et II terc.).
Feria quinta ipso die Ascensionis Domini (23 Maii).
589. *a.* Item nuncio imperatoris unam quartam carnis de pignore Scotniciensi.
b. c. jak nr. 568 e. d.
590. Capitaneo Brestensi eodem die.
a. Item duas quartas carnis de pignore Skothniczensi.
b. jak nr. 577 b.
c. Item 4 sexag. panis castrensis.
d. jak nr. 573 g.
591. Mosquitis eodem die.
a. Item quartam carnis emptam pro I fert.
b. c. jak nr. 582 b. c.
Feria sexta in crastino Ascensionis Domini (24 Maii).
592. Item nuncio imperatoris, *jak nr. 583.*
593. Capitaneo Brestensi, *jak nr. 584.*
(tenet pro me IX fert. cum XI gr. et II terc.).
594. Mosquitis eodem die, *jak nr. 588.*
Sabbato ipso die sancti Urbani (25 Maii).
595. Item nuncio imperatoris, *jak nr. 583.*
596. Brestensi eodem die, *jak nr. 584.*
597. Mosquitis, *jak nr. 588.*
598. Medico regis eodem (die) ex mandato regio.
a. Item 3^{es} sexag. panis.
b. Item I actuale cervisie.
(tenet II marc. cum VIII gr.).
Dominico in crastino sancti Urbani (26 Maii).

599. *a.* Item nuncio imperatoris $I^1/_2$ sexag.
b. Item una quarta carnis a domino.
c. Item VIII galli antiqui a domino.
600. Brestensi eodem die.
a. Item due quarte carnis bovine a domino de zuppis.
b. c. d. jak nr. 590 c. b. d.
601. Mosquitis eodem die *a. c. jak nr. 582 b. c.*
b. Item I quarta carnis a domino.
602. Medico regis.
a. jak nr. 598 b.
b. Item I quarta carnis bovine a domino.
c. Item 2^e sexag. panis.
603. Virginibus Bernardinis ad mandatum domini regis.
a. Item duo actualia cervisie.
b. Item VI sexag. panis castrensis.
(tenet VII fert. cum VIII gr. et 4^{or} terc.).
Feria 2^a infra octavas Ascensionis Domini (27 Maii).
604. Item nuncio imperatoris, *jak nr. 583.*
605. Brestensi, *jak nr. 577.*
606. Mosquitis, *jak nr. 588.*
Feria 3^a infra octavas Ascensionis Domini (28 Maii).
607. Item nuncio imperatoris, *jak nr. 569 d.*
608. Brestensi, *jak nr. 579.*
609. Mosquitis, *jak nr. 588.*
(tenet IX fert. cum X gr. et 4^{or} terc.).
Feria 4^a infra octavas Ascensionis (29 Maii).
610. Item nuncio imperatoris, *jak nr. 583.*
611. Brestensi, *jak nr. 577.*
612. Mosquitis, *jak nr. 588.*
Feria quinta in octava Ascensionis Domini (30 Maii).
613. Item nuncio imperatoris, *jak nr. 569 d.*
614. Brestensi, *jak nr. 577.*
615. Mosquitis, *jak nr. 588.*
Feria VI^a ante Penthecostes (31 Maii).
616. Item nuncio imperatoris, *jak nr. 583.*
617. Brestensi, *jak nr. 577.*
618. Mosquitis, *jak nr. 588.*
(tenet pro me III marc. III fert. et VII gr.).
(Następne 2 strony przekreślone z notatką: hic est persaltatum).
Sabbato in vigilia Penthecostes (1 Iunii), ab hinc per XIIII gr. cervisia.
619 Item nuncio imperatoris, *jak nr. 569 d.*
620. Brestensi, *jak nr 577.*

621. Mosquitis, *jak nr. 588.*
622. Medico regis, *jak nr. 598.*
623. Virginibus Bernardinis, *jak nr. 603.*
Dominico Penthecostes (2 Iunii).
624. Item nuncio imperatoris, *jak nr. 583.*
625. Brestensi, *jak nr. 577.*
626. Mosquitis, *jak nr. 588.*
(tenet III$^{1}/_{2}$ marc. cum 3 gr. et II terc.).
Feria 2^{a} Penthecostes (3 Iunii).
627. Item nuncio imperatoris, *jak nr. 583.*
628. Brestensi, *jak nr. 577.*
629. Mosquitis.
a. Item 3^{es} sexag. panis castrensis.
b. jak nr. 582 c.
Feria 3^{a} Penthecostes (4 Iunii).
630. Item nuncio imperatoris, *jak nr. 569 d.*
631. Brestensi, *jak nr. 577.*
Feria 4^{a} Penthecostes (5 Iunii).
632. Item nuncio imperatoris, *jak nr. 583.*
633. Brestensi, *jak nr. 577.*
634. Mosquitis eodem die una cum precedenti die.
a. Item 4^{or} actualia cervisie.
b. Item VI sexag. panis.
(tenet 4^{or} marc. cum IX gr.).
Feria V^{a} post Penthecostes (6 Iunii).
635. Item nuncio imperatoris, *jak nr. 569 d.*
636. Brestensi, *jak nr. 577.*
637. Mosquitis, *jak nr. 588.*
Feria VI^{a} ante Trinitatis (7 Iunii).
638. Item nuncio imperatoris, *jak nr. 583.*
639. Brestensi. *jak nr. 577.*
640. Mosquitis, *jak nr. 588.*
(tenet pro me II$^{1}/_{2}$ marc. cum IX gr. et II terc.).
Sabbato in vigilia sancte Trinitatis (8 Iunii).
641. Item nuncio imperatoris, *jak nr. 569 d.*
642. Brestensi, *jak nr. 577.*
643. Mosquitis, *jak nr. 588.*
644. Medico regis, *jak nr. 598.*
645. Virginibus Bernardinis.
Item 4 sexag. panis.
Item I actuale cervisie.
(tenet pro me VII fert. cum X terc.).
Dominico ipso die sancte Trinitatis (9 Iunii).

646. Item nuncio imperatoris, *jak nr 583.*
647. Brestensi, *jak nr. 577.*
648. Mosquitis, *jak nr. 588.*
649. Bohemis ipso die venientibus.
a. Item VI actualia cervisie.
b. Item VIII sexag. panis.
c. Item duos currus lignorum.
Feria 2ª in crastino sancte Trinitatis (10 Iunii).
650. Item nuncio imperatoris, *jak nr. 569 d.*
651. Bohemis eodem die.
a. Item V actualia cervisie.
b. Item VI sexag. panis.
(tenet IIII$^{1}/_{2}$ marc. IX gr. et IIII^{or} terc.).
Feria 3ª post sancte Trinitatis (11 Iunii).
652. Item nuncio imperatoris, *jak nr. 583.*
653. Bohemis.
a. Item X sexag. panis.
b. jak nr 651 a.
Feria 4ª in vigilia Corporis Christi (12 Iunii).
654. Item nuncio imperatoris, *jak nr. 569 d.*
655. Bohemis.
a. Item XII sexag panis.
b. jak nr. 649 a.
Feria quinta ipso die Corporis Christi (13 Iunii).
656. Item nuncio imperatoris, *jak nr. 583.*
657. Bohemis.
a. jak nr. 653 a.
b. jak nr. 649 a
(tenet pro me V$^{1}/_{2}$ marc. cum II gr.).
Feria VIª in crastino Corporis Christi (14 Iunii).
658. Item nuncio imperatoris, *jak nr. 569 d.*
659. Bohemis.
a. jak nr. 649 a.
b. Item XVI sexag. panis.
Sabbato infra octavas Corporis Christi (15 Iunii).
660. Item nuncio imperatoris, *jak nr. 583.*
661. Bohemis eodem die, *jak nr. 659.*
662. Medico regis, *jak nr. 598 b.*
Dominico infra octavas Corporis Christi (16 Iunii).
663. Item nuncio imperatoris, *jak nr. 569 d.*
664. Bohemis, *jak nr. 659.*
(tenet V marc. cum XX scot.).
Feria 2ª infra octavas Corporis Christi (17 Iunii).

665. Item nuncio imperatoris, *jak nr. 583.*
666. Bohemis.
a. jak nr. 651 a.
b. Item XV sexag. panis.
Feria 3ª infra octavas Corporis Christi (18 Iunii).
667. Item nuncio imperatoris, *jak nr. 569 d.*
668. Bohemis, *jak nr. 659.*
Feria 4ª infra octavas Corporis Christi (19 Iunii).
669. Item nuncio imperatoris, *jak nr. 583.*
670. Bohemis, *jak nr. 666.*
Feria Vª in octava Corporis Christi (20 Iunii).
671. Item nuncio imperatoris, *jak. nr. 569 d.*
672. Bohemis, *jak nr. 659.*
(tenet VII marc.).
Feria VIª post octavas Corporis Christi (21 Iunii).
673. Item nuncio imperatoris, *jak nr. 583.*
674. Bohemis, *jak nr. 666.*
Sabbato in vigilia sancti Johannis Baptiste (22 Iunii).
675. Item nuncio imperatoris, *jak nr. 569 d.*
676. Bohemis.
a. jak nr. 666 a.
b. jak nr. 649 a.
Dominico pridie sancti Johannis Baptiste (23 Iunii).
677. Item nuncio imperatoris, *jak nr. 583.*
678. Bohemis, *jak nr. 676.*
Feria 2ª ipso die sancti Johannis (24 Iunii).
679. Item nuncio imperatoris, *jak nr. 569 d.*
680. Bohemis, *jak nr. 653.*
(tenet VII marc.).
Feria 3ª post festum sancti Johannis (25 Iunii).
681. Item nuncio imperatoris, *jak nr. 583.*
682. Bohemis eodem die, *jak nr. 676.*
683. Ducisse Tyesznensi ex regio mandato eodem die.
a. Item V actualia cervisie.
b. Item XII sexag. panis.
Feria 4ª post Iohannis (26 Iunii).
684. Item nuncio imperatoris, *jak nr. 569 d.*
685. Bohemis, *jak nr. 676.*
Feria Vª post Johannis (27 Iunii).
686. Item nuncio imperatoris, *jak nr. 583.*
687. Item Bohemis, *jak nr. 676.*
688. Nunciis Prussie eodem die.
a. Item 4 sexag. panis.

b. Item I actuale cervisie.

(tenet VII$^{1}/_{2}$ marc. cum 4^{or} gr.).

Feria VI^{a} in vigilia Petri et Pauli apostolorum (28 Iunii).

689. Item nuncio imperatoris, *jak nr. 569 d.*

690. Bohemis, *jak nr. 666.*

691. Nunciis Prussie, *jak nr. 688.*

Sabbato ipso die Petri et Pauli (29 Iunii).

692. Item nuncio imperatoris, *jak nr. 583.*

693. Bohemis, *jak nr. 676.*

694. Nunciis Prussie, *jak nr. 688.*

695. Medico regis, *jak nr. 598 b.*

(tenet IIII^{or} marc. cum IX scot.).

Dominico in crastino s. Petri et Pauli (30 Iunii).

696. Item nuncio imperatoris, *jak nr. 583* — ab hinc recessit.

697. Bohemis, *jak nr. 666.*

698. Nunciis Prussie, *jak nr. 688.*

Feria 2^{a} in vigilia Visitacionis Marie (1 Iulii).

699. Bohemis, *jak nr. 676.*

700. Nunciis Prussie, *jak nr. 688.*

Feria 3^{a} ipso die Visitacionis (2 Iulii).

701. Bohemis, *jak nr. 666.*

702. Nunciis Prussie, *jak nr. 688.*

(tenet V marc. cum XX scot.).

(cervisia) per XV ab hinc.

Feria 4^{a} in crastino Visitacionis Marie (3 Iulii); ab hinc Bohemi recesserunt ad medium.

703. [Bohemis, qui manserant], *jak nr. 676.*

704. Nunciis Prussie, *jak nr. 688.*

Feria V^{a} ipso die sancti Procopii (4 Iulii).

705. Bohemis.

a. Item 3^{a} actualia cervisie.

b. Item X capecias panis.

706. Nunciis Prussie.

a. jak nr. 688 b.

b. Item 4 capecias panis.

707. Vylnensibus ex regio mandato.

a. Item (4) capecias panis.

b. Item I actuale cervisie.

(tenet III marc. et III fert.).

Feria VI^{a} post Procopii (5 Iulii).

708. Bohemis, *jak nr. 705.*

709. Nunciis Prussie, *jak nr. 688.*

710. Vylnensibus.

a. Item 4 sexag. panis.
b. jak nr. 707 b.
Sabbato post Procopii (6 Iulii).
711. Bohemis, *jak nr. 705.*
712. Nunciis Prussie, *jak nr. 688.*
713. Vylnensibus, *jak nr. 710.*
714. Medico regis, *jak nr. 598 b.*
(tenet III marc. cum X scot. et I gr.).
Dominico ante Kyliani (7 Iulii).
715. Bohemis, *jak nr. 705.*
716. Nunciis Prussie, *jak nr. 688.*
717. Mosquitis tunc venientibus.
a. Item 4 capecias panis.
b. Item I actuale cervisie.
718. Vylnensibus, *jak nr. 710.*
Feria 2ª Kyliani (8 Iulii).
719. Bohemis, *jak nr. 705.*
720. Nunciis Prussie, *jak nr. 688.*
721. Vylnensibus, *jak nr. 710.*
722. Mosquitis, *jak nr. 717.*
(tenet III marc. III fert.).
Feria 3ª post Kyliani (9 Iulii).
723. Bohemis, *jak nr. 705.*
724. Nunciis Prussie, *jak nr. 688.*
725. Vylnensibus, *jak nr. 710.*
726. Mosquitis, *jak nr. 717.*
Feria 4ª post Kyliani (10 Iulii).
727. Bohemis, *jak nr. 705.*
728. Vylnensibus, *jak nr. 710.*
729. Mosquitis, *jak nr. 717.*
730. Episcopo Holomuniensi.
a. Item VI actualia cervisie.
b. Item XX sexag. panis.
(tenet V marc. cum XV gr.).
Feria quinta ante Margarethe (11 Iulii).
731. Item Bohemis, *jak nr. 705.*
732. Mosquitis, *jak nr. 717.*
733. Vylnensibus, *jak nr. 710.*
Feria VIª in vigilia Margarethe (12 Iulii).
734. Bohemis, *jak nr. 705.*
735. Vylnensibus, *jak nr. 710.*
736. Mosquitis, *jak nr. 717.*
(tres marc. cum VI gr.).

Sabbato ipso die sancte Margarethe (13 Iulii).
737. Item Bohemis, *jak nr. 705.*
738. Vylnensibus, *jak nr. 710.*
739. Mosquitis, *jak nr. 717.*
740. Medico regis, *jak nr. 598 b.*
Dominico pridie Divisionis apostolorum (14 Iulii).
741. Bohemis, *jak nr. 705.*
742. Virginibus Bernardinis.
a. Item VI capecias panis.
b. Item I actuale cervisie.
743. Vylnensibus, *jak nr. 710.*
744. Mosquitis, *jak nr. 717.*
(tres marc. III fert.).
745. Venatis eodem die.
a. Item 3^{es} capec. panis.
b. Item 2 act. cervisie ad duos dies.
Feria 2^{a} ipso die Divisionis apostolorum (15 Iulii).
746. Item Bohemis, *jak nr. 705.*
747. Vylnensibus, *jak nr. 710.*
748. Mosquitis, *jak nr. 717.*
Feria 3^{a} in crastino Divisionis (16 Iulii).
749. Bohemis, *jak nr. 705.*
750. Vylnensibus, *jak nr. 710.*
751. Mosquitis.
a. Item 2^{e} sexag. panis.
b. jak nr. 717 b.
752. Venatis.
a. Item I act. cervisie.
b. Item 2^{e} capec. panis.
(tenet 4^{or} marc. et III gr.).
Feria 4^{a} Allexii (17 Iulii).
753. Bohemis, *jak nr. 705.*
754. Venatis, *jak nr. 752.*
755. Vylnensibus, *jak nr. 710.*
756. Mosquitis, *jak nr. 717.*
Feria V^{a} ipso die Arnolphi (18 Iulii).
757. Bohemis, *jak nr. 705.*
758. Mosquitis, *jak nr. 717.*
759. Venatis, *jak nr. 752.*
(tenet III marc. cum X$^{1}/_{2}$ scot.).
Feria VI^{a} post Arnolphi (19 Iulii).
760. Bohemis, *jak nr. 705.*
761. Venatis, *jak nr. 752.*

762. Mosquitis, *jak nr. 717.*
763. Sabbato sequenti (20 Iulii) Bohemis, *jak nr. 705.*
764. Mosquitis, *jak nr. 717.*
765. Venatis.
a. Item 3^{es} sexag. panis.
b. jak nr. 752 a.
766. Medico regis, *jak nr. 598 b.*
(tenet III marc. cum X$^{1}/_{2}$ scot.).
Dominico ante Magdalene (21 Iulii).
767. Bohemis, *jak nr. 705.*
768. Venatis, *jak nr. 752.*
769. Mosquitis, *jak nr. 717.*
Feria 2^{a} ipso die Marie Magdalene (22 Iulii).
770. Item Bohemis, *jak nr. 705.*
771. Venatis, *jak nr. 752.*
772. Mosquitis, *jak nr 717.*
(tenet III marc. cum X gr.)[1].
Feria 3^{a} in crastino (23 Iulii).
773. Bohemis, *jak nr. 705.*
774. Venatis, *jak nr. 752.*
Feria 4^{a} in vigilia sancti Jacobi (24 Iulii).
775. Item Bohemis, *jak nr. 705.*
776. Venatis, *jak nr. 752.*
Feria V^{a} ipso die Iacobi (25 Iulii) in recessu Bohemorum cum rege Wladislao versus Pragam.
777. *a.* Item Bohemis 4^{or} act. cervisie.
b. jak nr. 705 b.
778. Venatis, *jak nr. 752.*
(tenet IIII^{or} marc. et III gr.).
Feria VI^{a} post Jacobi (26 Iulii).
779. Venatis, *jak nr. 752.*
Sabbato post Jacobi (27 Iulii).
780. Venatis, *jak nr. 752.*
781. Medico regis, *jak nr. 598 b.*
782. Dominico sequenti (28 Iulii) ad mandatum domine regine virginibus Bernardinis.
a. 2° act. cervisie.
b. Item VIII capec. panis.
783. Venatis, *jak nr. 752.*
784. Feria 4^{a} ad vincula Petri (31 Iulii)[2] ex regio mandato Valachis.

[1] Ma być: III marc. cum VI gr.
[2] Św. Piotra w okowach przypada na 1 sierpnia, feria quinta (czwartek), więc powinno być: feria 4ta in vigilia ad vincula Petri.

a. Item VI capec. panis.

b. Item duo act. cervisie.

785. Sabbato sequenti (3 Augusti) Valachis.

a. Item 4 capec. panis.

b. Item I act. cervisie.

786. Medico regis, *jak nr. 598 b.*

(tenet (III) marc. et sex gr.).

787. Tartaris eodem die ex mandato domini regis.

a. Item XII act. cervisie.

b. Item panes emptos pro I sexag.

Dominico ante Dominici (4 Augusti).

788. Tartaris.

a. Item X act. cervisie.

b. Item XXX capec. panis empti, accipiendo pro quoque gr. per XXIIII^{or} panes, summa facit I$^1/_2$ marc. cum 3^{bus} gr.

789. Valachis.

a. jak nr. 785 b.

b. Item 3^{es} capec. panis.

Feria 2^a ipso die Dominici (5 Augusti).

790. Valachis.

a. 2^e sexag. panis.

b. jak nr. 785. b.

791. Tartaris eodem die.

a. Item VIII act. cervisie.

b. jak nr. 788 b.

(tenet pro me XV marc. cum XVII gr.)[1]

Feria 3^a sequenti (6 Augusti).

792. Valachis, *jak nr. 789.*

793. Tartaris, *jak nr. 791.*

794. Item de speciali dominus rex mandavit eisdem dare duo act. cervisie in castro tunc coram regia magestate comparentibus.

Feria 4^a sequenti (7 Augusti).

795. Valachis, *jak nr. 789.*

796. Tartaris, *jak nr. 791.*

Feria quinta ante Laurencii (8 Augusti).

797. Item Valachis, *jak nr. 789.*

798. Tartaris, *jak nr. 791.*

(tenet pro me XIII marc. et III fert.)[2]

Feria VI^a in vigilia Laurencii (9 Augusti).

799. Valachis, *jak nr. 789.*

---

[1] Powinno być: XIV marc. cum XVIII gr.

[2] Powinno być: XIII marc. III fert. et X gr.

800. Tartaris, *jak nr. 791.*

801. Item de speciali mandavit dominus rex eis dare 2° actualia cervisie in castro.

802. Conyvchvm. Ex mandato domini regis, qui Valachos de Lithuania duxerunt.

a. XX capec. panis.

b. Item 4 act. cervisie.

Sabbato ipso die Laurencii (10 Augusti).

803. Valachis.

a. Item 3^{es} capec. panis castr.

b. Item I act. cervisie.

804. Tartaris, *jak nr. 791.*

805. Medico regis, *jak nr. 598.*

(tenet VIII marc. X$^1/_2$ scot.)[1]

Dominico in crastino sancti Laurencii (11 Augusti).

806. Valachis, *jak nr. 789.*

807. Tartaris, *jak nr. 788.*

808. Item de speciali mandavit eis dominus rex dare X act. cervisie.

809. Conyvchvm, *jak nr. 802.*

Feria 2^a post Laurencii (12 Augusti).

810. Tartaris.

a. Item XVI capec. panis empti pro XX scot

b. Item VI act. cervisie.

Feria 3^a post Laurencii (13 Augusti).

811. Tartaris.

a. Item XV capec. panis castr.

b. Item VI act. cervisse.

Feria 4^a in vigilia Assumpcionis Marie (14 Augusti).

812. Tartaris, *jak nr. 811.*

(tenet XII marc. cum IX scot. et I gr.)[2]

Feria V^a ipso die Assumpcionis Marie (15 Augusti).

813. Tartaris, *jak nr. 811.*

814. Conyvchvm, *jak nr. 802.*

815. Hyczynyszky.

a. Item X capec. panis castren.

b. Item 3^a act. cervisie.

Feria VI^a infra octavas Assumpcionis Marie (16 Augusti).

816. Tartaris.

a. XXX sexag. panis castr.

b. Item VI act. cervisse.

---

[1] Powinno być: X marc XXII$^1/_2$ scot.

[2] Powinno być: XV marc. cum XX scot.

Sabbato sequenti (17 Augusti).
817. Tartaris, *jak nr. 816.*
818. Medico regis. *jak nr. 598 b.*
(tenet VIII marc. cum VI gr.).
Dominico sequenti (18 Augusti)
819. Tartaris, *jak nr. 816.*
Feria 2ª infra octavas Assumpcionis Marie (19 Augusti)
820. *jak nr. 816.*
821. *jak nr. 801.*
822. Conyvchvm.
a. Item XXX capec panis.
b. jak nr. 802 b.
Feria 3ª sequenti (20 Augusti).
823. Tartaris, *jak nr. 816.*
Feria 4ª sequenti (21 Augusti).
824. Tartaris, *jak nr. 816.*
Feria Vª in octava Assumpcionis (22 Augusti).
825. Item Tartaris, *jak nr. 816.*
(tenet XI marc. cum I fert).
Feria VI in vigilia Bartholomei (23 Augusti).
826. Item Tartaris, *jak nr. 816.*
Sabbato ipso die sancti Bartholomei (24 Augusti).
827. Item Tartaris, *jak nr. 816.*
828. Medico regis, *jak nr. 598 b.*
Dominico sequenti (25 Augusti).
829. Tartaris, *jak nr. 816.*
830. Conyvchvm, *jak nr. 802.*
831. Civibus Vratislaviensibus.
Item VI act. cervisie.
832. Domino Preczslao eodem die.
Item IIIª act. cervisie.
(tenet X marc.).
Feria 2ª sequenti (26 Augusti).
833. Tartaris, *jak nr. 816.*
Feria 3ª ante Augustini (27 Augusti).
834. Item Tartaris, *jak nr. 816.*
Feria 4ª ipso die Augustini (28 Augusti).
835. Item Tartaris, *jak nr. 816.*
836. Conyvchvm Lythuaniensibus.
a. Item XV capec. panis.
b. Item 2° act. cervisie.
Feria Vª ipso die Decolacionis sancti Johannis (29 Augusti).
837. Tartaris, *jak nr. 816.*

(tenet VIII marc. VI gr.).

(Następna strona (48) przekreślona z notatką: saltus hic est).

Feria VI[a] ipso die Felicis et Aucti (30 Augusti).

838. Tartaris.

a. Item XXXI sexag. panis castren.

b. jak nr. 810 b.

Sabbato ante Egidii (31 Augusti).

839. Tartaris.

a. jak nr. 838 a.

b. Item eodem 9 act. cervisiae.

(tenet IIII$^1/_2$ marc. cum IX gr.).

Dominico ipso die sancti Egidii (1 Septembris).

840. Tartaris, *jak nr. 838.*

Feria 2[a] post Egidii (2 Septembris).

841. Tartaris.

a. jak nr. 816 a.

b. Item V act. cervisie.

Feria 3[a] post Egidii (3 Septembris).

842. Tartaris, *jak nr. 816.*

(tenet V marc. cum XV gr.).

Feria 4[a] post Egidii (4 Septembris).

843. Tartaris, *jak nr. 841.*

Feria V[ta] post Egidii (5 Septembris).

844. Tartaris, *jak nr. 816.*

Feria VI[a] post Egidii (6 Septembris).

845. Tartaris, *jak nr. 816.*

(V marc. cum XV gr.).

Sabbato in vigilia Nativitatis Mariae (7 Septembris).

846. Tartaris. *a. jak nr. 816 a.*

b. Item VI act. cervisie ad mandatum domini regis.

Dominico ipso die Nativitatis (8 Septembris).

847. Tartaris, *jak nr. 841.*

Feria 2[a] in crastino Nativitatis (9 Septembris).

848. Tartaris, *jak nr. 816.*

(tenet V marc. cum XV gr.).

Feria 3[a] sequenti (10 Septembris).

849. Tartaris, *jak nr. 816.*

Feria 4[a] sequenti (11 Septembris).

850. Tartaris, *jak nr. 841.*

Feria V[a] infra octavas Nativitatis (12 Septembris).

851. Tartaris, *jak nr. 816.*

(tenet V marc. cum XV gr.).

Dominico post Crucis (15 Septembris).

852. Tartaris, *jak nr. 816.*
Feria 2ª post Crucis (16 Septembris).
853. Tartaris, *jak nr. 841.*
Feria 3ª post Crucis (17 Septembris).
854. Tartaris, *jak nr. 816.*
(tenet V marc. cum XV gr.).
Feria 4ª post Crucis (18 Septembris).
855. Tartaris, *jak nr. 841.*
Feria Vª post Crucis (19 Septembris).
856. Tartaris, *jak nr. 816.*
Feria VIª in vigilia sancti Mathei (20 Septembris).
857. Tartaris, *jak nr. 841.*
Sabbato ipso die sancti Mathei (21 Septembris).
858. Tartaris, *jak nr. 816.*
(tenet VI marc. minus VI gr.)[1].
Dominico post festum sancti Mathei (22 Septembris).
859. Tartaris, *jak nr. 841.*
Feria 2ª post Mathei (23 Septembris).
860. Tartaris, *jak nr. 816.*
Feria 3ª proxima (24 Septembris).
861. *jak nr. 816.*
862. Tartaris ordinensibus eodem die ex mandato regis.
a. Item IIIIª act. cervisie.
b. Item 3es sexag. panis.
(tenet VI marc. cum I fert.).
Feria 4ª ante sancti Stanislai (25 Septembris).
863. Tartaris, *jak nr. 841.*
Feria Vª in vigilia sancti Stanislai (26 Septembris).
864. Tartaris, *jak nr. 816.*
865. Tartaris ordinensibus.
a. Item I act. cervisie.
b. jak nr. 862 b.
Feria VIª ipso die sancti Stanislai (27 Septembris).
866. Tartaris, *jak nr. 816.*
(tenet V$^1/_2$ marc. cum VI gr.).
Sabbato ipso die sancti Wenczeslai (28 Septembris).
867. Tartaris, *jak nr. 841.*
868. Tartaris aliis ordinensibus eodem die, *jak nr. 865.*
869. Item feria 4ª Mique Franciscus (2 Octobris) dominus Kazimirus rex Vngarie exiit de Cracovia ad Vyeliczka ad noctem.

[1] Powinno być: VII marc. minus VI gr.

Item tunc pro quibusdam Valachis datum est actuale cervisie in Kazimiria pro XIIII gr., quod dominus procurator iussit solvendum.

(tenet duas marc. cum XI gr.).

Summa actualium cervisie date pro hospitibus ab ingressu domini regis usque ad presentem diem Mique Franciscus (2 Octobris) facit octingenta XLV act.

870. Item post Martini (11 Novembris) alias (s) Mosquite duo actualia cervisie $^1/_2$ sexag.

(następuje 9 stron niezapisanych, zbutwiałych; 4 ostatnie karty zniszczone, 2 w znacznej części, 2 do połowy).

Feria 3^a sequenti (29 Octobris).

871. Item semellas emptas pro VIII gr.

872. Item pro tota die exierunt V act. cervisie.

873. Item pro perfusionibus et ad thezaurum exiit $^1/_2$ act. cervisie.

874. Item 3^{es} sexag luminum.

(tenet VII fert. et VII$^1/_2$ gr.)[1].

Feria 4^a ante Omnium Sanctorum (30 Octobris).

875. *jak nr. 871.*

876. Item pro tota die, pro utraque mensa, exierunt 3^a act. cervisie.

877. Item Schyp I act. cervisie.

878. Item pro digeriis per Marcissium designatis exiit I act. cervisie.

879. *jak nr. 873.*

880. *jak nr. 874.*

(tenet VII fert. cum medio septimo gr.).

Feria V^a in vigilia Omnium Sanctorum (31 Octobris).

881. Item semellas emptas pro VI gr.

882. *jak nr. 876.*

883. *jak nr. 873.*

884. *jak nr. 874.*

(tenet I marc. cum X $^1/_2$ gr.).

Feria VI^a ipso die Omnium Sanctorum (1 Novembris).

885. *jak nr. 881.*

886. *jak nr. 876.*

887. *jak nr. 877.*

888. Item pro digeriis per Marcissium designatis exiit I act. cervisie.

889. *jak nr. 873.*

890. *jak nr. 874.*

(tenet VII fert. cum IIII$^1/_2$ gr.).

Sabbato sequenti (2 Novembris).

891. *jak nr. 871.*

892. *jak nr. 876.*

893. *jak nr. 877.*

---

[1] Powinno być: VII fert. et VI$^1/_2$ gr.

894. Item medico regis, *jak nr. 598 b.*

895. *jak nr. 873.*

896. *jak nr. 874.*

(tenet VII fert. VI$^1/_2$ gr.).

897. Dominico ante sancti Leonardi (3 Novembris).

Item semellas emptas pro utraque mensa, quia tunc dux Teschnensis erat in prandio cum domino rege, pro X gr.

898. Item pro utraque mensa exierunt 4^{or} act. cervisie.

899. *jak nr. 877.*

Feria 2^a sequenti (4 Novembris).

900. Item semellas emptas pro VII gr. minus duobus terc.

901. *jak nr. 876.*

Feria 3^a sequenti (5 Novembris).

902. *jak nr. 900.*

903. *jak nr. 876.*

904. *jak nr. 877.*

(tenet pro me IIII^{or} marc. X gr. II terc.) [1]

Feria 4^a ipso die Leonardi (6 Novembris).

905. *jak nr. 900.*

906. Item pro tota die exiit I$^1/_2$ act cervisie.

Feria V^a sequenti (7 Novembris).

907. *jak nr. 900.*

908. *jak nr. 876.*

909. *jak ur. 877.*

Feria VI^a sequenti (8 Novembris).

910. Item semellas emptas pro [VII gr. minus duobus terc.] V gr.

911. *jak nr. 906.*

(tenet pro me II$^1/_2$ marc. et III$^1/_2$ gr.) [2]

Sabbato [pridie] ante Martini (9 Novembris).

912. *jak nr. 900.*

913. *jak nr. 906.*

914. *jak nr. 877.*

915. Item hac tota septimana super communia digeria et pro suplecione defectuum ad mensam regiam, nec non virginibus, cubiculariis, subagazonibus, coquinis, pro perfusionibus ad feminas et domino Maczyeyek et ac aliis curiensibus pro haustu digerentibus exierunt 4^{or} act. cervisie.

916. *jak nr. 874.*

(tenet pro me 2as marc. VIII gr. I terc.).

---

[1] Powinno być: IIII^{or} marc. XI gr. II terc.

[2] Powinno być: II$^1/_2$ marc. III gr. II terc.

Spis osób, miejscowości i rzeczy.

(Liczby oznaczają numery pozycyi; przy wyrazach, występujących kilkanaście razy w pozycyach pobliskich, choćby nie kolejno po sobie następujących, dajemy numer pozycyi pierwszej i ostatniej).

A.

abbas Sczircensis 262.
actuale cerevisiae, zob. cerevisia.
Alexandri reguli nativitas 163.
alleca 453—504.
Andreas familiaris domini Skora 273.
— notarius procuratoris Crac. 189.
aquaticae rothae 300, 330, 331.
Arenae, zob. molendina.
aspergi 372.
assatura vitulina 456.
asseres dicti *korcze* 329, 336.
avena 512.
Awynek Nicolaus (pedes) 430.
axes alias *ossy* 397.

B.

Bartholomaeus (pedes) 430.
Bartossius, zob. de Kuyawia.
bellica expeditio, zob. expeditio bellica, Prussia.
Bernardinae virgines 603, 623, 645, 742, 782.
Bibuka (vector) 429.
bicci (bikci) ferrei alias *biky* 405, 408.
Blandowsky 286.
Blogothska ager 433.
Bochnia (Bochnya, Bochna) 192, 445, 448, 519.
Bohemi 649—777.
Bohemiae rex, zob. Wladislaus.
boves 515.
bovinae carnes, zob. carnes.
Brestensis capitaneus 573—647.
Brodnicza 242.
Brzesko (Brzeszko, Brzesszko) 148, 152, 174, 175, 177, 180, 186, 193, 202, 206, 211, 213, 215, 217, 218, 220, 229, 231, 236, 243, 251, 277, 280, 284.
Brzowsky, zob. Bzowski.
bubulcus curialis seu pastor boum 515, 520.
Buczinsky 285.
Budzischowski (Budziszewsky) Johannes 207, 213, 285.
burgrabii 30.
butirum 18, 26, 561, 571.
Bzowski (Brzowsky) Dobeslaus 277.

C.

calcei 447, 520.
calefactores 79.
canapale, canapi semen 443, 480, 505, 506.
capecia (sexagena) 18, 30, 80, 399, 571, 705, 706, 707, 717, 742, 745, 752, 782, 784, 785, 788, 789, 802, 803, 810, 811, 815, 822, 836.
capitaneus Brestensis 573—647; Cracoviensis 210, 522; Nakyelsky 249; Przemisliensis 203, 246; Sand. 118; capitanei familiaris 195; notarius 217.
capones 442, 542.
carnes 415, 416, 454, 460, 465, 468, 474, 476, 479, 481, 484, 486—489, 491, 492, 494, 496, 500, 503, 504, 506, 510, 512, 579; bovinae 568, 569, 572, 573, 578, 582, 600, 602; porcinae recentes 543; salsae 544; carnium quarta, quartale 1, 2, 8, 12, 13, 20, 24—26, 437, 568, 569, 572, 573, 578, 582, 585, 589—591, 599, 600—602; carnes recentes 478; vitulinae 441, 456.
carpentarius 342, 348, 354.

Carsky Thomas 219, 232.
casei 18, 26, 571.
castellanus Leopoliensis 225; Siradiensis 270.
castrum Cracoviense 324, 794, 801; *Curzanoga*, gallipes 58, 79; *Lasskowiecz* 79; *Sowyniecz* 79; castrensis panis, zob. panes.
cathenae alias *lanczuchi* 378, 424.
caules 517.
cepis semen 434.
cerevisia: actuale, octuale cervisiae 18, 24—26, 431—433, 451—453, 461, 466, 477, 478, 482, 485, 490, 493, 499, 506, 508, 509, 511—513, 547, 548, 550—553, 555, 556, 564, 567—870, 872, 873, 876—878, 888, 898, 906, 915; Koprzywnicensis 83; Cracoviensis 6, 31, 34, 36, 38, 39, 41, 43, 48, 64, 73, 97, 104, 107, 141, 143, 145, 146; Proschoviensis 1, 2, 5, 8, 16, 24, 25, 31, 34, 38, 41, 43, 48, 94, 98, 104, 116, 141, 143, 436, 449, 450; Wratislaviensis 7, 32, 35, 86.
cevi 330.
Chamyecz nobilis 257.
chorus (mensura) 413, 414, 443, 505, 560, 562, 569, 573, 574, 579; ligneus falleratus 290, 326.
cives de Prussia, Gdansk et Thorun 80; Vratislavienses 831.
clavi 331, 341, 357; ferrei alias *czwyeky* 387; parvi 502.
Clemens notarius capitanei 217.
Cleparz (Florencia) 314, 316, 319, 321.
cliens 173, 175—177, 186.
Cochan vector 521.
coena 98; pro rege 39.
columbarum pulli 497, 501.
comes 1, 9, 13, 17, 21, 25, 187, 544.
de Conyeczpole Nicolaus 225.
Conyvchy Lythuanienses 802, 809, 814, 822, 830, 836.
coquina 915; coquinarum necessaria 68.
coquus 428.
Coracz cubicularius regis 229, 251.
corda ad molendina 314, 316, 319, 321; ad tentorium alias *namyoth* 400.
Cossicze 535.
Cotharschiczky Johannes familiaris Nicolai de Conyeczpole 225.
Coztka (Costhka) cubicularius reginae 181, 201.
Cracovia 383, 522, 524, 526, 527, 530, 537, 558, 869; regis Cracoviam ingressus, introitus 24, 67, 568, 869; regis de Cracovia exitus 24—26, 67, 133, 383: Cracoviensia distributa 567; platea Slavkoviensis 26; podvoda 147—288; zob. także: capitaneus, castrum, cerevisia, molendina, palatinus, procurator.
crocus 418.
Crzyvousky Johannes (pedes) 430.
cubicularius 153, 179, 181, 182, 236, 271, 915; reginae 155, 163, 164, 173, 184, 196, 201; regis, regalis 148, 183, 185, 223, 226, 229, 251, 253, 275, 288, 385, 524, 530.
cubiculi regalis custos 151.
culye (lapides) ad machinas 399.
curia 444, 445, 447, 457, 514, 557.
curienses 3, 7, 27, 58, 80, 115, 915; curiensis regis 150.
Curowski 173, 221.
currifex alias *stelmach* 397.
currus 202, 291, 292, 295, 297, 298, 334, 338, 343, 349, 358, 363, 649; ad bellum, pro expeditione bellica 374, 375, 379, 429.
cursor 157, 158, 169, 261, 262.
Curzanoga (in castro Crac.) 58; gallipes 79.
custos cubiculi regalis 151.
Czaslawski (Czaslowsky) Stanislaus 154, 157, 162, 171, 194.
Czechouicz Stanislaus (pedes) 430.
Czelaticzsky (Czelathiczky) 371, 372, 373, 382, 430.
Częstochowa (Cząstochowa) 191.
czwyeky (clavi ferrei) 387.

D.

Dambinsky (Dambyensky, Dambensky, Dąbensky) Jacobus vicethezaurarius regni Poloniae 8, 12, 16, 20, 24, 383, 430, 451.
datio panni 192.
Derslaus cubicularius 182.
digerium 24—26, 544, 878, 888, 915.
digerista regis 529.
dispensator 579.
Dobrepywo Johannes (pedes) 430.
doctores 5.
dolium 517, 518.
dominicellae 3, 7; puellae 27, 58, 80; virgines 115, 915.
dominus de zuppis 568, 569, 572, 573, 578, 580, 582, 599—602.
drabini 363.
drągi alias *kossyenogi* 407.
ducissa Tyesznensis 683.
Dunyn 158, 160, 161.
durslak 404.
dux 30; Teschnensis 897.

Dzadussky (Dzadusszky) Johannes 211, 234, 248.
Dzbersky (Dzborski) Stanislaus 159, 178.

E.

episcopus Holomuniensis 730.
equi 308, 313, 323, 342, 345; ad bellum 429; ad molendina 294, 361; podwodorum 147—287, 522—536; redales molendini 305.
exactio regalis 191.
expeditio bellica versus Prussiam 371, 383, 430.

F.

faber 313, 315, 318, 320, 389, 420.
falcastra 388, 420.
falconistae 453—505.
falcones 454—504.
familia: domini Dambensky vicethezaurarii regni Poloniae 451; procuratoris 511, 513, 550—553, 555, 556, 567; regis 508, 548.
familiaris 222, 529, 533; reginae 174, 202; capitanei 195; palatini 532; palatini Crac. 260, 276; domini Kosczeleczsky 265; domini Skora 273; Nicolai de Conyeczpole 225; nobilis Chamyecz 257.
ferramenta 317.
ferreum ad hastas 423.
ferrum 292, 298, 349; ad falcastra 420; ferri alias *schin* currus 291.
filum 89.
flagella 314, 316, 319, 321.
Florencia, zob. Cleparz.
fluviorum littora et alvei 304; mundatio 302, 304.
foenum 294, 353.
fornax in curia 514.
fossoria 373.
frena 308, 333.
frumenta 289, 346, 370.
funifex 314, 316, 319, 321.
furarius seu hauriga 289, 370.
furfures 305, 323.

G.

galli 1, 2, 13, 25, 26, 542, 563; galli antiqui 568, 572, 573, 599.
gallipes, zob. *Curzanoga*.
Garliczky (Garliczsky) Stanislaus 215, 252, 536.
Gdansk 80.
Georgius (Jeorgius) cubicularius reginae 163, 173, 179, 184, 196.
geruli alias *thaczky* 368.
Glovathski Johannes cliens zupparii 176.
Gnyevosch 256.
Goląbek (Golambek) Johannes familiaris, notarius regis 205, 222.
Gorsky nuntius capitanei Crac. 210.
Gothardus 238.
Gregorius funifex de Cleparz 314, 316, 319, 321.
Groth notarius regis 243, 258, 287, 535.
grzeblo alias strigile 325.

H.

hastae 402, 422, 423.
hauriga 322, 346; seu furarius 289, 370; haurigalis sella 307.
Helbroth cubicularius regis 530.
Henricus de Nyssa, zob. de Nyssa.
Holomuniensis episcopus 730.
horeum (oreum) 353.
hortus (ortus) 434.
hospites 33, 578, 869; regis 30, 80; hospitum statio 568.
huffnicze; rothae ad *huffniczas (hufnyczasz, hufnyczas)* 389, 394, 395.
Hyczynyszky 815.
Hyncza 235.

I. J.

Jacobus capitaneus Przemisliensis 203, 246
— familiaris domini Seczegnowsky 533.
Jacussius cubicularius regius 223.
Janussius cubicularius regalis 148, 185.
Jenek 216.
Ilkusch, zob. Olkusz.
imperatoris nuntius 568—696.
Johannes cliens domini Curowski 173.
— — Machowski 186.
— cubicularius regis 288.
— notarius regis 274.
— nuntius domini Zaramba 250.
— de Luthomirsko, zob. de Luthomirsko.
— de Trzebiczna, zob. de Trzebiczna.
— de Istebnik Petrus (pedes) 430.
— de Iunivlothslaw Petrus (pedes) 430.
Iwasko 280.

K (zob. także pod C).

Kalinski (Calynski) cliens, notarius domini Rzeszowski 177, 523.
Kazimiria 869.
Kazimirus rex Ungariae 869.
Kezinger Waltko (Waltherus) procurator generalis Crac. 147, 289, 370, 371, 383, 430, 431, 550, 567.

Koprziwnicensis cervisia 83.
korcze (asseres) 329, 336.
Korczyn (Nova Civitas) 189, 190, 202.
Kosczeleczsky (Cosczeleczky) palatinus 223, 228, 265, 272, 279.
kossyenogi alias *drągi* 407.
de Kuyawia Bartossius 268.
kylawi 406.

L.

de Lancicia Martinus (pedes) 430.
lanczuchi alias cathenae 378, 424.
lapides 317, 324; ad molendina 299, 303, 311, 328, 366, 457; ad pixides 376; *culye* ad machinas 399; molares 446, 554.
lardi perna 568, 573, 578, 579.
Lasskowiecz (in castro Crac.) 79.
Lathossek Johannes de Sandomiria (pedes) 430.
Ląthsky 230.
lectus ad pixides 391, 392.
legumina 580.
Leopoliensis castellanus 225.
libatio regulorum 563.
ligna 310, 546, 649; ligneae tegulae 337, 356; ligneus chorus 290, 326.
ligones 390, 393.
Liszowsky Nicolaus familiaris domini Kosczeleczsky 265.
Lithuania 187, 802; Lythuanienses Conyvchy 836.
Lithwanus, zob. Rinko.
Lithvos (Lythwos) Georgius 168, 198, 199, 218.
litterae regales 157, 158, 169, 191, 192, 261, 262, 429.
(de Lubin) Stanislaus castellanus Leopoliensis 225.
lucei 538.
Lukowsky (Lucowsky) Mathias 190, 531.
lumina 439, 874.
de Luthomirsko Johannes (pedes) 430.

M.

machinae 386, 398, 399.
Machowski (Machowsky) cubicularius reginalis 164, 175, 186, 193, 231.
Maczeyek (Maczyeyek) cubicularius regis 385, 915.
Maczeiowsky notarius regis 526.
— Stiborius 267.
Marcissius 167, 878, 888.
Martinus de Lancicia, zob. de Lancicia.
Mathias notarius regis 212, 534.
medicus regis 598, 602, 622, 644, 662, 695, 714, 740, 766, 781, 786, 805, 818, 828, 894.
mensa reginae 3, 6, 7, 27, 33, 58, 80, 115; mensa regis 3, 5, 7, 27, 31—33, 38, 41, 43, 48, 58, 64, 68, 73, 80, 83, 94, 115, 116, 141, 915; utraque mensa 876, 897, 898.
Miechów (Myechow) 150, 151, 187, 192, 249, 275.
Miklasch servitor procuratoris 147.
milium 413, 505, 506, 560, 569, 573, 574, 579.
Milosch 166.
— cubiculi regalis custos 151.
Milossny (Myloszny) 239.
— familiaris digerista regis 529.
— filius 528.
molares lapides 446, 554.
molendina 446, 457, 554; tria regalia Crac. 289, 294, 298, 304, 313—316, 318—321, 370; in Arena 289—321, 370; sancti Nicolai 289, 295, 313, 315, 322—346, 370; in Rakowicze 289, 313, 315, 347—370; in Slumniky 554; littora molendini 367, 368.
Mosquitae 582, 772, 870.
Mroczek familiaris capitanei 195.
Mstow 191.
mundatio aquae 323; fluviorum 302, 304.
muratores, qui transiverunt ad bellum 426.
muto 458, 470, 472, 497.

N.

Nakyelsky capitaneus 249.
namyoth alias tentorium 400.
Nawoyowsky Martinus 162, 170.
Nicolaus familiaris reginae 174.
— notarius Groth 535.
— (pedes) 430.
— de Suleyow, zob. de Suleyow.
Niepołomice (Nyepolomicze) 70, 449, 508.
Nikel 294.
Ninotha (Nynota) cubicularius regis 188, 197, 275.
notarius 180, 535; regis 212, 222, 224, 243, 258, 274, 281, 526, 527, 534; capitanei 217; capitanei Crac. 522; procuratoris Crac. 189; domini Rzeszowsky 523.
Nova Civitas, zob. Korczyn.
nuntii Prussiae 688—724.
nuntius imperatoris 568—696; capitanei Crac. 210; castellani Siradiensis 270; palatini Cosczeleczky 223, 228, 272; domini Hyncza 235; domini Zaramba 250.
de Nyssa Henricus (pedes) 430.

O.

obrączky 420.
Obulecz Jacobus 204.
oleum 545.
Olkusz (Ilkusch, Ilcusch) 255, 261.
olla 68, 549, 571; ferrea 403.
Opathowiecz 532.
Opoczensky Johannes nuntius palatini Cosczelecky 223.
Opolsky Johannes 254.
orcziky 363.
oscardi 292, 298, 313.
ossadzanye schypow 425.
ossi 309, 363; *ossy* alias axes 397.
Ostrowsky (de Ostrow) Sigismundus notarius regis 224, 245.
de Ostrow Stiborius 244.
Oświęcim (Oswączin, Oswanczym) 398, 426.
ova 18, 26, 545, 559, 571.

P.

pabula 305, 323.
palatinus 58, 223, 228; Crac. 260, 276; palatini familiaris 532.
paluki alias tectura ad currus 411.
panes 438, 469, 569, 570, 575, 578, 582, 598, 602, 634, 645, 649, 651, 653, 655, 659, 666, 683, 688, 705—707, 710, 717, 730, 742, 745, 751, 752, 765, 782, 784, 785, 787—790, 802, 810, 822, 836, 862; panis castrensis 568, 573, 590, 603, 629, 803, 811, 815, 816, 838.
pannus 515, 557; super tecturam currus 374; panni datio 192.
papaveris tloca 476.
parna, zob. perna.
partus reginae 507.
pastor boum seu bubulcus 515.
patella 404.
Paulus de Vyschegrod, zob. de Vyschegrod.
Pawłowski (Paulowsky) Johannes 255.
pedites, qui transiverunt ad bellum 430.
Pelka nuntius domini Hyncza 235.
Pelka servitor vicethezaurarii 264.
pelles alias *zamsz* 89.
pellifices regis 89.
perna lardi 568, 573, 578, 579; parna carnium 415, 416, 543.
Petrus cliens Machowsky 175.
— de Istebnik, zob. de Istebnik.
— de Iunivlothslaw, zob. de Iunivlothslaw.
pictor Stanislaus 402.
Pilcza 214.
Piotrkoviensis tunna 35; Pyotrkoviense vas 32, 86.
piper 417.
pisces 558; pisces sicci 410.
pistores, qui transierunt ad bellum 427.
pisum 414, 505, 506, 569, 573, 574, 579.
pix 314, 316, 319, 321, 379.
pixidarius alias *puschcarz* de Oswanczym 426.
pixides 371, 376, 391, 392.
platea Slawkoviensis 26.
Podkansky cubicularius 271.
podvoda Crac. 147—288; Proschoviensia 522—536, 549.
Polonia (Magna) 382.
polukoschky 382.
porcinae carnes 543, 544.
Powala 172.
Prądnik (fluvius) 302.
Praga 777.
prandium 5, 33, 118, 897.
pratum in Rakouicze 352, 353.
Preczslaus dominus 832.
principia (rothae) alias *przothky* 389.
procuratio Cracov. 430.
procurator 147, 431, 435, 452, 478, 511 513, 550—553, 555, 556, 567, 869; generalis Crac. 289, 370, 371, 383, 430, 431, 550, 567; procuratoris Crac. notarius 189; familia, zob. familia.
Proszowice (Proschouicze, Proschovicc) 147, 149, 165, 207, 208, 212, 252, 267, 287, 431, 435, 449, 450, 478, 511, 513, 522, 537, 549, 567; Proschoviensia distributa 431, 521, 549, 567; podwoda 522, 536; Proschoviensis statio 537; cervisia, zob. cerevisia.
Prussia 80; bellum, expeditio bellica versus Prussiam 371, 382, 383, 426, 427, 429, 430; nuntii Prussiae 688—724.
Przemisliensis capitaneus 203, 246.
przothky (rothae principia) 380, 389.
pulli 412, 464, 507; columbarum 497, 501.
pulveres 421; machinarum 386.
puschcarz alias pixidarius 426.

Q.

quarta (mensura) 569, 579; quarta, quartale carnium 1, 2, 8, 12, 13, 20, 24—26, 437, 568, 569, 572, 573, 578, 582, 585, 590, 591, 599—602; mutonis 458.
quercus ad molendinum 296, 351; pro disponendis lectis ad pixides 392.
quitatio procuratoris 567.

R.

Rakowice (Rakowicze, Rakouicze) molendinum 289, 313, 315, 347—370.
Raphael nuntius imperatoris 568.
Raphalowsky 283.
rappa 562.
Rapstyn 204.
reda 293, 312, 369; alias *slye* 332.
redales equi molendini 305.
regina 36, 79, 104, 107, 118, 143, 146, 158, 782, reginae cubicularius 155, 163, 164, 173, 184, 196, 201; familiaris 174, 202; mensa 3, 6, 7, 27, 33, 58, 80, 115; partus 507; statio 537, 549, 558, 567.
regina senior, antiqua 157, 435, 436; reginae senioris defunctio 179.
regulorum libatio 563.
regulus Alexander 163.
rethi alias *wlok* 419.
rex 24, 30, 34, 39, 68, 70. 79, 80, 133, 145, 151, 157, 158, 371 372, 382, 449, 505, 521, 531, 558, 568, 573, 578, 582, 603, 787, 794, 801, 802, 808, 846, 862, 869, 897; regis cubicularius 148, 183, 185, 223, 226, 229, 251, 253, 275, 288, 385, 524, 530; regalis cubiculi custos 151; regis curiensis 150; digerista 529; falconistae 453; familia 508, 548; medicus 598, 602, 622, 644, 662, 695, 714, 740, 766, 781, 786, 805, 818, 828, 894; notarius 212, 222, 224, 243, 258, 274, 281, 526, 527, 534; litterae 157, 158, 169, 191, 192, 261, 262, 429; mensa 3, 5, 7, 27, 31—33, 38, 41, 43, 48, 58, 64, 73, 80, 83, 94, 115, 116, 141, 915; thezaurus 430; regalis exactio 191; regis Cracoviam ingressus, introitus 24, 67, 568, 869; de Cracovia exitus 24—26, 67, 133, 383; statio 115, 449, 521, 537, 549.
— Bohemiae, zob. Wladislaus.
— Ungariae, zob. Kazimirus.
Rey cubicularius regis 236, 253.
Riczerz familiaris nobilis Chamyecz 257.
Rinko Lithwanus 284.
rothae 291, 295, 297, 301, 306, 338, 339, 359, 362; aquaticae 300, 330, 331; nudae ad currum 334, 358, 360; ad *hufnyczasz* 394—396; alias *przothky* 380.
Roy dominus 189.
Rudawa (fluvius) 302.
Russek nuntius palatini Cosczeleczky 228.
Rutheni 506.
Ruthenus, zob. Waschko.
Rzeszowsky (Rzeschowski) 177, 523.

S.

sacci 401; ad pulveres machinarum 386; de furfuribus 305, 323.
sal 445, 448, 519, 521.
salmones 537.
Samycza Georgius 206.
Sand. capitaneus 118.
Sandecz (Sandzecz) 157, 158.
Sandomiria 430.
sarbska (thloca) 432.
Sarna murator 426.
sarra 327.
Scharek (Sarek) Johannes murator 426.
schiny 359; *schin* alias ferri currus 291.
Schirzinsky Johannes 269.
Schlopp dominus 169.
Scholga Nicolaus 220.
Schostek (Sostek) cubicularius regalis 149, 167, 183, 208, 209, 524, 525.
Schyp 877.
schypow ossadzanye 425.
scilindria, silindria 335, 340, 355.
Scotniciense, Skothniczense pignus 589, 590.
scutellae 404.
Sczircensis abbas 262.
secures 384, 393; alias *syekiri* 377.
Seczegnowsky 533.
sella 350; haurigalis 307, 322.
semellae 3, 7, 27, 30, 33, 58, 70, 80, 115, 440, 539, 566, 573, 577, 871, 881, 897, 900, 910.
semen canapale, canapi 443, 480, 505, 506; cepis 434; pisi, milii 506.
sepi lapides 317.
servitor procuratoris 147; vicethezaurarii 264.
sexagena 13, 189, 196, 327, 335, 356, 375, 376, 378, 384, 390, 410, 507, 536, 552, 553, 564, 567—570, 573, 578, 582, 590, 598, 602, 603, 629, 634, 645, 649, 651, 653, 655, 659, 666, 683, 688, 710, 730, 751, 765, 787, 790, 816, 838, 862, 870, 874; por. także capecia.
Siradiensis castellanus 270.
Skala 153, 154, 162, 164, 167, 173, 176, 178 182, 183, 195—197, 209, 223, 228, 232, 234, 235, 238, 241, 242, 244—248, 250, 253, 258, 263—266, 268, 270, 272—274, 279, 281—283.
Skalsky Andreas 237.
Skarbimiria (Scarbimiria) 528, 531, 533, 536.
Skavina 168.
Skora dominus 273.
Skyerka (Skerka) murator 426.
Slawkoviensis platea 26.

Słomniki (Slumniky, Schlumpniky, Shlumpniky) 161, 199, 205, 210, 216, 224, 230, 233, 237, 269, 288, 550—558, 567.
Slovik (vector) 429.
slye (redae) 332.
Smalcz Mathias vector 429.
snosi 329.
snycze 309, 397.
Sohnyeyko 152.
Sokolowsky cubicularius 153, 156, 165.
Sostek, zob. Schostek.
Sowyniecz (in castro Crac.) 79.
stabulum equorum 342.
Stachuthsky (pedes) 430.
Stanislaus castellanus Leopoliensis, zob. de Lubin.
Stanislaus pictor 402.
statio 1, 23, 68, 146; hospitum 568; Proschoviensis 537; reginae 558, 567; regis 115, 449, 521, 537, 549.
Stawsky 278.
— Nicolaus 240.
stelmach alias currifex 381, 397.
stinvagy 363.
Stradom (Stradomya) 26.
stramina 133, 306, 339, 362.
strepae 350.
strigile alias *grzeblo* 325.
subagazones 915.
subsella 364.
Suchorsky (pedes) 430.
Sudalsky (Sudolsky) 200, 282.
de Suleyow Nicolaus (pedes) 430.
syekiri alias secures 377.
Symoch vector 429.

T.

talentum 417.
Tartari 787--867.
— ordinenses 862, 865, 868.
Tęczyn (Thanczin) 159, 160, 163, 184, 185, 198, 200, 219, 221.
tegulae ligneae 337, 356.
tentorium alias *namyoth* 400.
Teschnensis (Tyesznensis) ducissa 683; dux 897.
thaczky alias geruli 368.
thezaurus 873; regis 430.
thloca (tloca, tloka), que vocatur *sarbska* 432; papaveris 476, 477; super cultura deserti agri 506; super avenam 512.
Toruń (Thorun) 80.
Troyanus 227, 234.
de Trzebiczna Johannes (pedes) 430.
Trzebyensky Johannes 266.
Trzeczesky Johannes 263.
tunna Piotrkoviensis 35.

U.

ulna 557.
Ungariae rex, zob. Kazimirus.
Ujście (Vscze) 529.

V. W.

Valachi 2, 4, 10, 14, 18, 22, 26, 784—806, 869.
vali 351.
Valtherus procurator Crac., zob. Kezinger.
vascula ad pulveres 421.
Waschko Ruthenus 187.
Vątrobca 180.
Wawrzinczicze 271.
vectores 398, 445, 448, 519, 521; qui equitaverunt ad bellum 429.
vehicula 344, 365.
Venati 745—783.
via ad molendinum s. Nicolai 324.
vicecancellarius 450.
vicethezaurarius 264; regni Poloniae 383, 451.
Wieliczka (Wyeliczka, Vyeliczka) 66, 170—172, 179, 181, 188, 192, 194, 201, 203, 222, 225—227, 239, 240, 254, 256, 257, 259, 276, 278, 285, 286, 869.
Vilnenses 707—755.
Vincencius notarius regius 281.
Virgines Bernardinae 603, 623, 645, 742, 782.
Vislicia 523, 525, 534.
Vithus curiensis regis 150.
vitra 67, 540, 565.
vitulina assatura 456; carnes 441.
Wladislaus rex Bohemiae 777.
wlok alias rethi 419.
Volek 169.
Vosziniczky Petrus 241.
Voyth famulus 447.
Vratislavienses cives 831; Wratislaviensis cervisia 7, 32, 35, 86.
de Vyschegrod Paulus (pedes) 430.
Vysothsky 259.

Z.

zamsz (pelles) 89.
Zaramba dominus 247, 250.
zauori 347.
zupparissa 179.
zupparius 176.
de zuppis dominus 568—573, 578, 580, 582, 599—602.
Zyszno Mathias (pedes) 430.



BIBLIOTEKA WAP PUŁAWY
2653/3